

Lykke. Navnet L. føres af en af de jyske Adelslægter (Mus, Krumpen, Prip), hvis Samhørighed paa Grund af det fælles Vaaben — et sort Møllehjul i Sølv — synes utvivlsom, om end umulig at eftervise. Stamtavlen begynder med Ridderen Peder Iversen L. (d. ca. 1373), der var Fader til nedenn. Rigsraad Iver L. (d. ca. 1396) til Egholm — med hvis Sønner Mandslinien formentlig er uddød — og Birgitte L., der var gift med Ridderen Erik Jensen Munk (nævnt 1390 og 1409) til Stadsgaard, til hvilken Slægt Navnet derved overførtes. Erik Jensen Munk tilhørte utvivlsomt den jyske Slægtgruppe, der kendes under Navnene Munk, Roed, Krabbe, Sommer o.s.v., og førte som disse en med en Vinranke belagt Sølvbjælke i Rødt, hvilket Vaaben i det 16. Aarhundrede blev sammensat med Lykke-Vaabnet. Slægten, der fik tillagt Prædikatet »de kostelige Lykker«, føres ikke med Sikkerhed længere tilbage, dog antages Erik Jensen og hans 1400—21 nævnte Broder Peder Jensen af Ormslev at være Sønnesønner af den 1351 i Ormslev bosiddende Niels Jensen. Erik Jensen Munk var Fader til Lensmanden paa Vesteraas Jes Eriksen, som Almuen halshuggede 1436 paa Motala Ting, og til Rigsraaden Peder L. (d. efter 1444) til Stadsgaard, Fader til Hans L. (d. tidligst 1505) til Havnø og Rugaard og Niels L. (d. tidligst 1484) til Skovsbo, hvis nedenn. Søn Rigsraaden Joachim (Jacob) L. (d. 1541) til Skovsbo var Fader til nedenn. norske Rigsraad Niels L. (ca. 1492—1535) og til Eiler L. (d. efter 1576) til Torp; dennes Sønnesøns Søn nedenn. Oberst Niels L. (d. ca. 1683) til Skovsbo, Elved og Harrested var Fader til Erik L. (1651—1701), med hvem Slægten udsluktes. — Ovenn. Hans L. (d. tidligst 1505) var Fader til Erik L. (d. tidligst 1531) til Skovgaard og Havnø og til nedenn. Rigsraad Peder L. (d. 1535) til Fannerup og Demstrup m. m.; blandt hans Børn var Anne L., der først var gift med Rigsraaden Anders Bille (1477—1555, s. d.) til Søholm, derefter med Rigsmarsken Otte Krumpen (1473—1569, s. d.) til Trudsholm, samt de to nedenn. Sophie L. (d. ca. 1570), gift med Rigsraaden Jacob Hardenberg (d. 1542, s. d.) til

Hvedholm og Arreskov m. m., og Rigsraaden Jørgen L. (d. 1583) til **Hverringe** og Overgaard, der var Fader til Kirsten L. (1558—1630), gift først med Rigskansleren Eiler Grubbe (1532—85, s. d.) til Lystrup og dernæst med Niels Gyldenstierne (1558—1619) til Bjørnsholm, og til Rigsraad Henrik L. (1555—1611) til Hverringe og Overgaard m. m. Han var Fader til de nedenn. Anne L. (1595—1641), gift med Cai Rantzau (1591—1623) til **Rantzausholm** og i 2. Ægteskab med Rigsraaden Knud Ulfeldt (1600—46) til Hellerup, og Frands L. (ca. 1590—1655) til Overgaard m. m., hvis Børn var nedenn. Kaj L. (ca. 1625—99) til Gisselfeld og Rantzausholm m. m. og **Christence** L. (1636—67) til Overgaard og Rødslet m. m., der første Gang ægtede Oberst Frands Brockenhuus (1623—60, s. d.), anden Gang Gehejmemaal, General Frederik v. Arenstorff (1626—89, s. d.). — Ovenn. Erik L. til Skovgaard og Havnø var Fader til Hans L. (d. 1553) til Havnø — hvis Sønnesøns Søn var Oberst Valdemar L. (1614—57) til Grinderslev Kloster, Nørgaard og Hvanstrup — og til nedenn. Erik L. (ca. 1532—92) til Skovgaard og Rygaard, af hvis Børn skal nævnes Oberst Falk L. (1583—1650) til Skovgaard, Bollerup og Gersnæs, og Anne L. (d. efter 1639; gift med Frederik Qyitzow til Sandager), der var Hofmesterinde for Christian IV.s Døtre med Kirstine Munk. — Nedenn. Ærkebiskop Peder Lykke (1359—1436) tilhører Slægten Bille (s. d.) og har utvivlsomt Navnet efter sin Morfader.

Danmarks Adels Aarbog, XX, 1903, S. 261 ff.; XLVIII, 1931, II, S. 159. — Sst., XX, 1903, S. 263—80; XXIII, 1906, S. 506; XXVIII, 1911, S. 575; XXXII, 1915, S. 607; XL, 1923, S. 552; XLIX, 1932, II, S. 193; LI, 1934, S. 278; LIV, 1937, II, S. 174. Albert Fabritius.

Lykke, Anne, 1595—1641, Adelsdame. F. 30. April 1595 paa Vordingborg, d. 1641. Forældre: Rigsraad Henrik L. til Hverringe m. m. (1555—1611) og Karen Frandsdatter Banner til Kokkedal og Gisselfeld (1559—1616). Gift 1° 11. Juni 1615 i Kbh. med Cai Rantzau til Rantzausholm, Brændegaard, Rødkilde og Flintholm, f. 6. Juli 1591 paa Rantzausholm, d. 5. April 1623 paa Kalundborg. 2° 10. Marts 1629 i Nyborg med senere Rigsraad Knud Ulfeldt til Hellerup, f. 2. Marts 1600, d. 3. Juni 1646 (gift 2° 1646 med Kirsten Lützw, 1615—93).

Efter Faderen arvede A. L. Hverringe (Bjerger H.), som ved hendes første Ægteskab forenedes med det store rantzauske Arve-gods. Mandens tidlige Død efterlod hende som 28-aarig Enke med en lille Datter og en stor Rigdom (vurderet til over 4600 Tdr. Htk.) og med et rigt Fond af Levelyst. Nov. 1626 lod Christian IV.

hende arrestere i Nyborg og føre til Baahus, hvorfra hun siden overførtes til Kronborg. I et aabent Brev til alle Rigets Landsting motiverede Kongen dette Skridt med, at hun »mod alle ærlige Fruentimmers og Enkers Manerer« opholdt sig i Kolding under Herredagen i Sommeren 1626, skønt hun intet havde at forrette der, og med Drik og Letfærdighed aarle og silde opholdt den 23-aarige udvalgte Prins Christian, som under Kongens Felttog i Tyskland skulde styre Riget sammen med Raadet, samt omgav ham med »alle Haande slette Gesindiken til Opmuntring«, hvilket Kongen paa fremmede Steder i denne besværlige Tilstand daglig havde maattet erfare. Siden havde hun, uden at agte hverken sin egen Stand eller Kongens Ære, fulgt Prinsen paa hans Rejser fra Landsdel til Landsdel. Kongens Harme var ærlig, men inden for Adelen ansaa man det skete for et Overgreb, og da han tilbød at frigive A. L., mod at hun forblev i sit Hjemsoqn og skiltes fra Datteren, nægtede hun at bøje sig. Kongen søgte nu at faa hende dømt paa Herredag af et lige Antal Raader og gejstlige, men kunde ikke sætte sin Villie igennem og maatte, efter at bl. a. hans Moder Enkedronning Sophie havde intercederet for hende, Jan. 1628 løslade hende og give hende Datteren tilbage, mod at hun forpligtede sig til at blive paa sin Gaard. N. A. blev hun gift med en anset Adelsmand, og hun var sammen med sin Mand indbudt baade til Frøken Sophie Elisabeths og til Prins Christians Bryllup 1634.

F. C. Schönau: Samling af danske lærde Fruentimer, II, 1753, S. 998—1001. C. F. Bricka og J. A. Fridericia: Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve, II, 1889—91. Kanc. Brevbøger 1624—26, 1925; 1627—29, 1929; 1633—34, 1936. Danmarks Adels Aarbog, XX, 1903, S. 274.

C. O. Bøggild Andersen.

Lykke, Erik, ca. 1532—92, til Skovgaard, Adelsmand. F. ca. 1532, d. 1592 efter 11. Nov., begr. 4. Jan. 1593 i Nørager K. Forældre: Erik L. (d. tidligst 1531) og Anne Bertelsdatter Kaas (d. tidligst 1541). Gift 1° 13. Aug. 1559 paa Kbh.s Slot med Kirsten Rotfeldt, begr. 29. Juli 1576, D. af Niels Jensen R. (d. tidligst 1551) og Anne Nielsdatter Høg (d. tidligst 1553). 2° 20. Juli 1578 i Ribe med Margrete Gjøre, d. efter 10. Juni 1613, D. af Falk G. (d. 1554) og Ide Truidsdatter Ulfstand (d. mellem 1598 og 1604).

E. L. fik sit første Len, nemlig 0 Kloster (nu Oksholm), 1559 og havde det i Pant til 1566. Under Syvaarskrigen synes han at have udmærket sig som en dygtig og paalidelig Officer. Først tjente han 1563 som Proviantmester i Vendsyssel Stift, men n. A.

beordredes han til Skibs som Høvedsmand paa »Jægeren« i Herluf Trolles Flaade. Som saadan har han formodentlig deltaget i flere af Sommerens Søkampe, i hvert Fald i det store Slag ved Øland. Sidst paa Aaret fik han Befaling til at gøre Tjeneste til Lands ved det danske Rytteri i Skaane, men n. A. blev han atter udkommanderet som Skibschef. Det var saaledes antagelig som en velfortjent Løn, at han efter Krigen opnaaede betydelige Forleninger: Riberhus 1571—80, Aarhusgaard 1580—82 og Odensegaard 1582—85; desuden havde han fra Krigens Tid meget Bøndergods i Pant for Forstrækninger til Kronen. Efter 1585 havde han ingen Hovedlen; han synes i sine sidste Leveaar fortrinsvis at have beskæftiget sig med Driften af sit private Jordegods, der samlede sig om Hovedgaardene Skovgaard og Rygaard, begge i Nørager Sogn i det nordlige Djursland.

Danmarks Adels Aarbog, XX, 1903, S. 279. *Thiset (Henry Bruun*)*.

Lykke, Frands, ca. 1590—1655, Godsejer, F. ca. 1590, d. 1655, begr. ca. 15. Sept. s. A. i Køge. Broder til Anne L. (s. d.). Gift 29. Sept. 1621 i Viborg med Elisabeth Brock, f. ca. 1603, d. 19. Maj 1652, begr. i Randers (St. Mortens K.). D. af Rigsraad Eske B. (s. d.) og Hustru.

F. L. afsluttede sin adelige Uddannelse med en femaarig Rejse (1606—11) til Tyskland, Schweiz og Frankrig med længere Ophold i Leipzig, Strasbourg og Paris. Faderens Død efterlod ham saa stor en Godsarv, at han gav Afkald paa den Stilling i Kronens Tjeneste, hvortil hans Byrd og Rigdom i Forening gjorde ham næsten selvskreven. Kun et Aar (1647—48) var han Lensmand paa Dronningborg, og selv om han paa Stændermøder og ved andre Lejligheder spillede en politisk Rolle som en af de vægtigste Repræsentanter for den jyske Adel, er det især som Godssamler og Godsstyrer, at han rager frem i sin Tids Danmark. Fra Faderen arvede han Gisselfeld (Ringsted H.), Kokkedal og Alsbjerggaard (O. Han H., bortmageskiftede 1649), fra Farfaderen Ovegaard (Hindsted H.), fra en yngre Broder Overgaard (Gerlev H.), fra Søsteren Anne L. (s. d.) Svanholm (Horns H.), Rantzausholm (Sallinge H.), Brændegaard (sst.), Flintholm (sst.), Rødkilde (sst.), Hverringe (Bjerger H.), Hellerup (Vindinge H.), Kiærstrup (Fuglse H.) og Bremersvold (sst., solgt 1646). Efter Svigerfaderen fik han 1625 Rudgaard (Sønderhald H.), Nielstrup (sst.), Hevringholm (sst.), Skerngaard (Middelsom H., solgt 1638) og Estruplund (Rougsø H.). Han var desuden Ejer af Ellinge og Ørtofte (Haragers H., solgte 1632), Tørslevgaard (Rougsø H.,

1633 bortmageskiftet til Kronen), Hjelmsø (Tybjerg H., **1632—36**), Rødslet (Kær H., købt **1649**), Broksø (Tybjerg H., købt **1650**), Kindholm (Horns H.) og Harridslevgaard (Skovby H.). Ved hans Død anslaaes hans Jordeje til ca. **8000 Tdr. Htk.**, hans Aarsindtægter til **16—20 000 Dl.** Denne Rigdom forklarer, hvorfor Christian IV. ivrede for et Giftermaal mellem F. L.s eneste Datter Christence og sin Søn **Ulrich**. Chr. Gyldenløve, en Plan, som dog kuldkastedes ved Kongens Død. Hun bragte senere sin Medgift til Frands Brockenhuus (s. d.) og Fred. v. **Arenstorff** (s. d.), men Broderparten af Fædrearven gik til F. L.s eneste Søn Kaj L. (s. d.). — Maleri paa Overgaard (siges stundom med Urette at forestille F. L.s Svigersøn Frands Brockenhuus).

O. F. C. Rasmussen: Optegnelser om Gisselfeld, **1868**, S. 82 ff. Kr. Erslev: Aktstykker og Oplysninger til Rigsraadets og Stændermødernes Historie i Kristian IV's Tid, **II—III**, **1887—90**. Danmarks Adels Aarbog, XX, **1903**, S. 273. Danske Herregaarde ved Aar **1920**, **I—III**, **1922—23** (en Række af e nævnte aar c).

C O Bøggild Andersen (C. F. Bricka).

Lykke, Iver, d. ca. **1396**, Rigsraad. Levede endnu 8. Sept. **1395**, men var død 15. Juni **1400**. Fader: Peder Iversen L. (d. ca. **1373**). Gift med Margrete Glob.

I. L. omtales første Gang i Forliget ved Vinninge Aa **1353**. Ved Faderens Død arvede han Gaarden Egholm i Himmerland, men solgte den kort efter til Valdemar (IV.) Atterdag; efter at han **1386** havde gentaget Skødet over for Dronning Margrete, skænkede hun den **1391** til Aalborg Fruekloster. Endnu **1377** var han kun Væbner, ti Aar senere derimod Ridder og Rigsraad. Paa denne Tid var det, at Dronning Margrete kom i Strid med Kong Albrecht af Sverige, og under denne skal **I. L.** have ydet hende vigtige Tjenester, om man kan tro den gamle Folkeviser; da Dronningen, hedder det her, søgte en Feltøverste, og »tyske Hr. Parow« svigtede hende, sendte hun Bud til Skanderborg efter **I. L.**, som overtog Kommandoen og vandt Sejren i Slaget paa **Falen** (**1389**), hvor Albrecht toges til Fange. Imidlertid omtales **I. L.** ikke ved denne Lejlighed af de samtidige Krøniker, som derimod tillægger Henrik Parow Overbefalingen over Margretes Hær; men det er jo rimeligt nok, at **I. L.** i det mindste har taget en fremragende Del i Kampen. I de følgende Aar forekommer han ofte som en af Margretes vigtigste Raadgivere. Endnu **1395** deltog han i de store Fredsmøder paa Lindholm og i Helsingborg; men senere nævnes han ikke, heller ikke i Forbindelse med Kalmarmødet **1397**; det er derfor mest sandsynligt, at han er død forinden. — Mindesten

ved Jægerspris af J. Wiedewelt **1782** (Stik derefter af J. F. Clemens **1783**) og efter H. E. Freund (udført efter hans Død).

Danmarks Adels Aarbog, XX, 1903, S. 262. Kr. Erslev i Hist. Tidsskr., 5. Rk., III, 1881—82 (Hist. Afhandlinger, I, 1937, S. 90, 97, 108, 112).

Kr. Erslev (*Henry Bruun**).

Lykke, Joachim (Jacob), d. **1541**, til Skovsbo, Rodsted og Buderupholm, Rigsraad. Begr. i Aarhus Domkirke. Forældre: Niels L. til Skovsbo (d. tidligst **1484**) og Helvig Bølle. Gift 1° med Helvig Høg, D. af Peder H. til Eskær (d. tidligst **1472**) og Kirsten Reberg. 2° senest **1510** med Maren Bille, d. senest 8. Maj **1528**, D. af Peder B. til Svanholm (d. **1508**) og Anne Knudsdatter Gyldenstierne (d. **1521**). 3° med Anne, d. tidligst **1543**.

J. L. var **1488** Lensmand paa Silkeborg, senere paa Østrup (Støvring Herred); begge Gaarde tilhørte Aarhus Bispedømme, som da styredes af hans Morbroder Eiler Madsen Bølle. Hans Ægteskab med en Søster til Ove og Eske Bille var formodentlig medvirkende til, at han fik et Par Forleninger (indtil **1516** Lysgaard og Nørlyng Herreder, senere Rougsø Herred), blev optaget i Rigsraadet allerede i Kong **Hans'** Tid og ca. **1514**, formodentlig ved Christian **II.s** Kroning, slaaet til Ridder. **1523** deltog han i det jyske Raads Opstand mod Christian **II.**, skønt hans Søn Niels (s. d.) paa den Tid var nøje knyttet til Kongen. Han deltog i det jyske Raads Møde i Karup Maj **1533**, men ikke i den store Herredag s. **A.**, heller ikke, som det synes, i Valgmøderne i Ry Juni og Juli **1534**. I Grevefejden led han overordentlig store Tab. I den store Reces fra **1536** nævnes han ikke blandt Raaderne, men blot blandt Adelen. Han synes saaledes at være blevet udelukket af Raadet, men **1537** indkaldtes han til Christian **III.s** Kroning som Raad og vedblev derefter at have denne Stilling. **1538** maatte han afstaa Østrup til en tysk Adelsmand og fik i Stedet Isgaard i Mols Herred. Han døde i en høj Alder.

Danmarks Adels Aarbog, XX, 1903, S. 266. Troels-Lund: Dagligt Liv i Norden, 4. Udg., X, u. Aa., S. 40—51.

A ffgUS (*PoBagge**).

Lykke, Jørgen, d. **1583**, Rigsraad. D. 26. Dec. **1583**, begr. i Udbyneder K. Forældre: Rigsraad Peder L. (s. d.) og 2. Hustru. Gift ca. **1539** med Beate Brahe, d. 24. Juli **1602**, begr. i Mariager K., D. af Aage B. til Tostrup (d. **1525**) og Beate Jensdatter Ulfstand (d. **1523**).

J. L. kom **1532** paa sin Udenlandsrejse fra Ungarn til Frankrig, hvor han gik i Frants **I.s** Tjeneste og efterhaanden avancerede til

kgl. Raad og Kammerherre. Fra Grevefejdens Tid anvendte Kong Frants gentagne Gange J. L. som Sendebud til Danmark i Forhandlinger, som resulterede i Forbundstraktaten i Fontainebleau af 29. Nov. 1541. 1543 el. 1544 **traadte** J. L. ud af fransk Stats-tjeneste og tog fast Ophold i Danmark. Umiddelbart efter sin Hjemkomst blev han Rigsraad, men modtog først nogle Aar senere større Len: Skanderborg (1547—52) og Mariager Kloster (1548—83), hvormed han forbandt forskellige jyske Herreder: Hindsted H. (1559—60), Horns H. (1561—63) og Gislum H. (fra 1563 til hans Enkes Død). De danske Konger **maatte** selvfølgelig drage Nytte af hans Erfaringer fra Frants I.s Hof. Vi møder hans Navn i Forbindelse med en Vrimmel af Hoffester — Bryllupper, Barne-daaber, Fyrstebesøg o.s.v. — i Christian III.s og særlig Frederik II.s Tid. 1559 anvendtes han ved Forberedelsen af Christian III.s Begravelse og Frederik II.s Kroning. Ved Kroningen modtog han Ridderslaget. Han blev brugt i en Række diplomatiske Sendelser, 1544 til Sverige, 1551 til Kejseren og 1560 og 1561 til Frankrig, hvor han 1561 skulde sondere Mulighederne for et Ægteskab mellem Frederik II. og den unge Enkedronning Maria Stuart. Han blev spurgt ved vigtige Afgørelser, f. Eks. under de afsluttende Forhandlinger om **Øsels** Overdragelse til Hertug Magnus 1559. 1559—60 deltog han i Forhandlingerne med Hansestæderne forud for den fordelagtige Reces af 25. Juli 1560. Ved **Syvaars**-krigens Udbrud ledede han den Delegation, der afsluttede Forbundet mellem Danmark og Polen i Stettin 5. Okt. 1563. S. A. blev han Proviantmester i Viborg Stift og fik tillige med tre andre Rigsraader »Opsigt med **alt**« i Nørrejylland. 1564 var han en kort Tid Medlem af **Regeringsraadet** i Kbh. Da den tyske Lejehær skuffede Forventningerne, blev J. L. i Juli sat i Spidsen for en Rigsraadskommission, der til Stadighed skulde **overvaage** Hærløbet. Da heller ikke denne Ordning tilførte Hæren den fornødne Kraft, erstattedes den tyske Øverste, Grev **Günther** v. Schwarzburg, 14. Dec. af den gamle Marsk Otte Krumpen, der efter Ønske fik sin Svoger J. L. til Løjtnant (3: Stabschef). Den nye Overkommando kom knap nok til at træde i Funktion, før den (inden 6. Febr. 1565) blev afløst af Daniel Rantzau. Men i For-aaret og Sommeren s. A. udførte J. L. en vigtig diplomatisk Mission, da han paa en Rejse til Spanien og Nederlandene skulde forklare, at den af Sømagterne ildesete Lukning af Øresund navnlig tilsigtede en hurtig Afslutning af Krigen, og kunde vende hjem med forsonlige Breve og en Guld kæde til 800 **DL.** som sit personlige Udbytte. Ud paa Efteraaret forberedte han paa en Rejse til

Lothringen Peder Oxes Hjemkomst. I Krigens sidste Aar falder J. L.s Virksomhed atter i Jylland, hvor han var optaget af Skatteopkrævning og Udskrivning af Folk til Hær og Flaade, et brydsomt Arbejde, der skaffede ham Ubehageligheder baade fra Befolkningens og Regeringens Side. En særlig delikat Opgave betroede Kongen ham 1567, da han sammen med Jørgen Rosenkrantz skulde bevæge Enkedronningen, der havde afsat Provsten paa Als og indsat en ny, til at genindsætte den gamle Provst. Da hun ikke vilde bøje sig, fik J. L. — efter Enkedronningens Paastand under Trusler paa Livet — de sammenkaldte Præster til at genvælge den afsatte Provst. I Slutningen af s. A. dirigeredes J. L. og to andre Rigsraader til Norge for at genoprette Ordenen efter et svensk Indfald; de afholdt 1568 den første norske Herredag. Efter Krigen gled den nu aldrende J. L. noget i Baggrunden, om end man stadig nu og da støder paa hans Navn baade i indre og ydre Politik.

J. L. blev en meget rig Mand. Fra sin Fader arvede han Mullerup (Gudme H.) og Part i Hverringe (Bjerger H.) og Brejnholm (Vrads H.). Hans Hustru bragte ham Tostrup (Christianssæde). Hertil svarede Beliggenheden af hans første Panteforlenerier: fire lollandske Birker (1541) samt Kejrup og Ladby paa Fyn. 1547 købte han sin Panteforlenering Sirekøbing (i Skaane), som han siden solgte igen. Men fra Midten af 1540'erne koncentrerede den hidtil væsentlig fynske Godsejer J. L. sig om en stort anlagt Godssamling i Jylland. Et Mageskifte med Kronen 1545 afgav Grundlaget for hans stolte Hovedgaard Overgaard ved Sydsiden af Mariager Fjord. 1548 og 1549 skilte han sig af med sine fynske og lollandske Pantelen, inden 1548 solgte han Mullerup til Johan Friis, og Hverringe og Brejnholm overgik foreløbig helt i Søsteren Annes og hendes Mands Anders Billes Eje. I de følgende 30 Aar erhvervede J. L. sig til Gengæld store Besiddelser i det sydlige Himmerland og Syd for Mariager Fjord. Meget fik han ved Mageskifte, andet som Vederlag for en Del af de meget store Summer, han efterhaanden forstrakte Kronen med. Han blev saaledes Ejer af Gaardene Bonderup (1555), det nuværende Lerkenfeld, Ovegaard (1564), Haslevgaard (1565) og Hessel (1567), alle i Himmerland. Da Anders Bille var død, hjalp han Fru Anne i hendes Sag mod Mandens Børn af første Ægteskab med det Resultat, at hun 1557 tilskødede ham Hverringe og Brejnholm, dog først at tiltræde efter hendes Død. Ved Siden af sit Landbrug drev J. L. en omfattende Tegl-værksvirksomhed. En Mængde Processer vidner om hans Godskærhed, men indeholder intet Bevis for uretmæssig Berigelse. For sine Søstre Anne (s. d.) og Sophie (s. d.) var han en god Støtte,

ogsaa naar han ikke kunde have personlig Fordel af det. Det taler til hans Ære, naar to adelige Jomfruer, der følte sig forurettet af den Slægtning, der skulde varetage deres Interesser, ønskede ham til Værge. Skønt han var øm over egen Fordel, blev hans ødsle Gavmildhed ordsproglig («at staa aaben som J. L.s Pung»). Sagnet ved at fortælle om hans uhørte Ekstravagance: Han spiste af Sølvfade og havde paa Overgaard en Sal med forgyldt Gulv. Men det beretter heller ikke med Urette om hans Hidsighed og Hensynsløshed, som ogsaa Historien kender Eksempler paa, som da han 1567 for saa voldsomt frem mod Skriven paa Hald, der havde beskyldt hans Søster Anne, nu gift med Otte Krumpen, for grove Besvigelser mod Kronen, at Kongen **maatte** tage Skriven under sin Beskyttelse.

J. L.s sidste Aar var bitre. 1581 rettede Kongen Kritik mod hans Lensstyrelse og beskyldte ham for Forhugning af Mariager Klosters Skove. Rigsraadet **maa** have misbilliget Kongens Fremfærd; thi trods gentagne Paamindelser kunde Kongen ikke mane de Raader, der havde faaet Ordre til at besigte Skovene, til at udføre denne Forretning. Det lykkedes Niels Kaas og Christoffer Valkendorf at mægle et Forlig. Kongen opgav sin Forfølgning mod, at J. L. eftergav Kronen Halvdelen af den store Sum, hvorfor han havde **Gislum** Herred i Pant. Men Frederik II. undsaa sig i den følgende Tid ikke for paa ærekrænkende Maade at kontrollere J. L.s Skovhugst. — Ligsten i Udbyneder K. — Maleri paa Overgaard.

F. Richardt og T. A. Becker: Prospector af danske Herregaarde, VII, 1854, Overgaard. Jurid. Tidsskr., XVII, 1831, S. 317 ff. Theol. Tidsskr., udg. af C. E. Scharling og C. T. Engelstoft, VI, 2, 1842, S. 130 f. J. L. A. Kolderup-Rosenvinge: Gl. danske Domme, III, 1845, Forord, S. XI ff. Saml. t. jy. Hist. o. Topogr., I, 1866—67, S. 360 ff. Dsk. Mag., 3. Rk., III, 1851, S. 173. Danmarks Adels Aarbog, XX, 1903, S. 272. L. Laursen: Danmark-Norges Traktater 1523—1750, I—II, 1907—12. Danske Herregaarde ved 1920, II—III, 1923.

Poul Colding.

Lykke, Kaj (skrev selv: **Kæje**), ca. 1625—99, Oberst, Lensmand. F. ca. 1625, d. 8. Juli 1699 paa Bramminge, begr. sst. Forældre: Frands L. til Overgaard m. m. (s. d.) og Hustru. Gift 1660 med Øllegaard Gyldenstjerne (gift 1° 1649 med Generalfeltøjmester Christian Friis til Lyngbygaard, s. d.).

Efter Ophold i Udlandet 1640—45 (bl. a. i. Padova og Siena (1644)) blev K. L. 1645 Hof- og 1646 Kammerjunker. Christian IV. var ved sin Død utilfreds med ham, men han blev i Hoftjenersten i Frederik III.s første Aar. Han stod Corfitz Ulfeldt nær,

fulgte ham til Holland 1649, var en Tid trolovet med hans Datter Anna Cathrine og udtalte sig under Dinaaffæren i oprørske Vendinger mod Hoffet. Marts 1652 udfordredes han i Hamburg af Ulr. Chr. Gyldenløve, der beskyldte ham for at have forhaanet hans Moder Vibeke Kruse, men unddrog sig Duellen ved Bortrejse. Ved Faderens Død blev han en af Rigets største Godsejere. Han arvede Gisselfeld (Ringsted H.), Rantzausholm (nu Brahetrolleborg, Sallinge H.), Flintholm (sst.), Hverringe (Bjerge H.), Hevringholm (Sønderhald H.) og Estruplund (Rougsø H.) samt en Del Strøgods i Jylland, en Godsmængde, der i alt takseredes til 5275 Tdr. Htk., foruden en Gaard i Kbh. paa Købmagergade; hertil kom to Trediedele af den 1659 i Fællig med Søsteren Christence arvede Harriidslevgaard (Skovby H.). Som Godsadministrator synes han at have været ret energisk; han opførte en prægtig Ladegaard paa Rantzausholm (delvis brændt 1900) og drev et stort Stutteri her. Og som Husbond var han vist i det hele human. Kun virker hans Haardhed i Inddrivelsen af Lejermaalsbøder mindre godt paa Baggrund af den Kendsgerning, at han selv i stor Udstrækning stod i Forhold til sine Piger. Hans uimodstaaelige Kvindetække, som han understøttede ved raffinerede Dragter efter sidste Mode, var ligefrem en Fabel i den Tids Danmark: »Enhver skøn Jomfru, hun ønsker sig — Gud give, K. L. vilde have mig«. Hans erotiske Glorie var imidlertid hans eneste. Da han Maj 1657 var blevet Oberst for det af ham hvervede »Kongens Livregiment« til Hest, vandt han kun ringe Hæder i Svenskekrigen og holdt slet Mandstugt. For sine Fordringer paa Kronen for Regimentets Udrustning og Underhold forlenedes han fra 1. Maj 1658 med Aalborghus. Fire Aar senere rantes han af den Skæbne, der har givet den livsnydende Herremand et Navn i Danmarkshistorien.

I Vaaren 1656 skrev Sophie Abelsdatter, en af hans Friller, der, klædt som en fin Jomfru, var indlogeret paa Rantzausholm, til K. L. i Kbh., at hun ikke vilde være længere i hans Hus, da man talte ilde om hende derfor. For at holde paa hende tilskrev han hende i et Brev af 12. April s. A. følgende Trøst: »I skulde høre, hvad de taler om vores Dronning, at hendes Lakajer ligger i med hende, hvilket og vel er sanden, efterdi at hun gør sig helt gemen med dem«. Ud paa Sommeren fejrede han hendes Bryllup med sin Ridefoged Peter Børting. Hvorledes denne senere mod sin Husbond udnyttede det Brev, han fik i Medgift med sin Kone, er omtalt andetsteds (IV, S. 469). K. L. og hans Hustru var i Kbh. i Privatanliggender, da Generalfiskal Søren Kornerup (s. d.) og Generaladjutant Mikkel Skov Juli 1661 sendtes til Børting for at

hente Brevet. Efter Rentemester Gabels senere Udtalelse i Højesteret fik Kongen foreløbig ikke Brevet at se, men Grev Rantzau og **Gabel** »negotierede med K. L. om en Summa Penge, saa fremt Hs. **Kongl.** Majestæt vilde være fornøjet med hans **Obligation**«. 28. Juli skrev K. L. til de to Herrer, at han »**udi Drukkenskab**« havde forset sig grovelig mod Kongen og Kongehuset og forbrudt Liv, Ære og Formue »formedelst begangen crimine **læsæ majestatis** og al Usandfærdighed«. Han bad dem formilde Kongen, saa han slap for Proces og Straf, og var rede til at bøde det meste af sin Formue. Fra 30. Juli findes en Koncept i Gabels Haand til en **kgl.** Haandskrivelse til Rantzau og ham, hvori Kongen tilsiger K. L. Pardon mod Udstedelse af en Obligation paa en aftalt Sum og Termin. 30. Juli underskrev K. L. en Obligation, i hvilken han afstod Fordringer paa Kronen m. m. til et Beløb af 32 000 **Rdl.**, 1. Aug. en anden, hvori han erklærede at være Kongen skyldig **100 000 Rdl.**, at betale i visse Terminer, de første **10 000** inden fjorten Dage; betalte han ikke, skulde Kongen kunne holde sig skadesløs i Gisselfeld og Rantzausholm. Da Medio Aug. kom, betalte K. L. ikke 1. Termin — Rantzau erklærede senere i Højesteret, at han tilbød at **laane** ham Pengene —, faa Dage efter rejste han til sine Ejendomme i Skaane — hans Hustru sagde senere i Retten: for **at** søge at rejse Pengene og undgaa sine Kreditorer i Kbh. 24. Aug. stævnedes han for Højesteret til 2. Sept. for at »lide og undgælde paa Liv, Ære og Gods, hvis Retten kan medføre« for den efter hans egen Tilstaaelse begaaede Majestætsforbrydelse. »Enten du nu til Stede kommer eller ikke, saa skal dog endelig Dom derudinden vorde afsagt«. I Højesteretsmødet 2. **Sept.**, hvor K. L. udeblev, byggede Generalfiskal Kornerup sin Paastand om Æres- og Livsstraf paa Bekendelsen af 28. Juli, men Rantzau lod tillige Dommerne hver for sig læse det kriminelle Brev. Samtlige atten Dommere voterede for den paaæskede Straf, »og imidlertid han ej i Person betrædes kan, da Eksekutionen in effigie offentlig at ske og forrettes«. 4. Sept. sønderbrødes K. L.s Vaaben i Slottets grønne Gemak. 5. Sept. henrettedes en legemsstor Voksfigur af ham, livagtigt udført og ikklædt hans vante Dragt, paa Slotspladsen, mens Kongeparret og deres Børn m. fl. saa til fra Vinduerne. Det var første Gang, et saadant Skuespil opførtes i Danmark.

Processen og Dommen er i flere Henseender meget mærkelige. Gabel og Rantzau skildrede udførligt Forhandlingerne med K. L. og lagde stærkt Vægt paa, at han var bortrømt uden at betale det overenskomne; først derefter leverede de det kriminelle Brev til

Kongen, **hvorpaa** Stævning udtoges. De oplyste ikke, hvorfor der ikke var søgt Regres i Godserne paa den i Obligationen af 1. Aug. foreskrevne Maade. Og Dommen erklærede om denne Obligation, som K. L.s Hustru paaberaabte sig i en Skrivelse til Kongen, at den »ej var nogen Accord eller Kontrakt, mens befandtes alene at være Koncept af et Tilbud, som Keje gjorde«. Det ser ud til, at man har benyttet K. L.s Flugt til at rejse Majestætsprocessen, vel vidende, at Livsdommen kun kunde blive udført in effigie. Efter hidtil gældende Ret og Praksis medførte nemlig Fornærmelse mod Kongen eller Dronningen ikke Tab af Ære, Liv og Gods. At Dronningen synes at have virket for den haardeste Straf, støttet af Kornerup, der ved denne Tid stræbte at udvide **Majestætsforbrydelsesbegrebet**, spillede vist ogsaa sin Rolle. Maaske ogsaa, at Rigsskatmester Hannibal Sehested, der stod som en Slags Beskytter af den danske Adel og var K. L.s Slægtning, 25. Juli var afsejlet til Norge, og at hans Rival Rantzau 23. Aug. udnævntes til Førsteminister. Noget alvorligere Skridt for at faa K. L. udleveret af den svenske eller nogen anden Regering vides ikke at være foretaget.

Med Fradrag af Fru Øllegaards Hovedlod og hans Kreditorers Fordringer konfiskeredes K. L.s Gods og Formue af Kronen, der derved blev over 200 000 Rdl. rigere. Hos den danske Adel vakte hans Skæbne »stor Forfærdelse i Gemytterne«. Om hans Tilværelse i de følgende Aar er kun det oplyst, at han Nov. 1676 under den skaanske Krig fangedes af de Danske i Landskrona, men atter frigaves. Først efter Dronning Sophie Amalies Død 1685 fik han Lov at vende hjem. Han boede hos sin trofaste Hustru paa hendes Gaard Bidstrup til hendes Død 1697, derefter paa Bramminge hos sin Stifdatter Sophia Amalia Friis.

Maleri (fra Brahetrolleborg) paa Fr.borg (ogsaa kaldet Manderup Brahe). Stærkt omdisputeret Maleri paa Skaføgaard; Kopi paa Bidstrup. Et 1705 af D. Richter malet Portræt paa Gaunø er med Urette kaldet K. L. Andre nu ukendte Portrætter omtales i C. Bruuns nedenn. Værk, bl. a. et Billede med Allongeparyk og i heroisk Costume (Fotografi paa **Fr.borg**). Et Stik af J. Haas efter Tegning af A. Thornborg efter et gammelt Maleri er benævnet K. L., men Maleriet forestiller Tyge Kruse (Fr.borg).

C. P. Rothe: *Brave danske Mænds og Quinders berømmelige Eftermæle*, II, 1753, S. 293—316. N. Rasmussen Søkilde: *Kaj Lykkes Fald med dets Forspil og Følger*, 1876. C. Bruun: *Kaj Lykke*, 1886. *Danmarks Adels Aarbog*, XX, 1903, S. 273 f. *Fyens historiske Herregaarde*, udg. af W. Norvin og E. Nystrøm, II: L. Bobé: *Brahe-Trolleborg*, 1909, S. 33—43.

C. O. Bøggild Andersen.

Lykke, Niels, ca. 1492—1535, norsk **Rigsraad**. F. ca. 1492, d. 24. Dec. 1535 i Trondhjem. Forældre: Rigsraad Joachim L. (s. d.) og 2. Hustru. Gift 1528 i Nyborg med Eline Nielsdatter (**Gyldenløve**), d. kort før Aug. 1532, D. af Norges Riges Hofmester Niels Henriksen til Østraat (d. 1523) og Inger Ottesdatter (**Rømer**) (ca. 1475—1555).

N. L. traadte allerede som Barn i Kong **Hans'** Tjeneste, men han viser senere saadanne Sprogkundskaaber, at han **maa** have opholdt sig i Udlandet, hvor han **maaske** har drevet juridiske Studier. Han forlenedes 1519 med Gaunø Nonnekloster og sendtes s. A. til Ærkebiskop Birger med Befalingen om at fængsle den pavelige Legat Arcimboldus. Ved det stockholmske Blodbad (1520) overdroges det den smidige og veltalende Hofmand at forklare Kongens Adfærd for den paa Stortorvet forsamlede Mængde, før Henrettelserne begyndte. Marts s. A. havde han ledet et Gesandtskab til **Lübeck** og benyttedes ogsaa ellers til diplomatiske Forhandlinger. Han synes at have tilhørt den snævrere Kreds af Christian II.s Raadgivere, og der foreligger en samtidig Udtalelse om, at han sammen med Sigbrit og Hans Mikkelsen har forfattet Christian II.s »Landret«. Som »Køgemester« ledsagede han Kongen paa dennes Rejser baade i Slesvig 1522 og i Jylland 1523 og benyttedes som Mægler over for de jyske Oprørere. Han deltog i **Kbh.s** Forsvar ved Henrik Gjøes Side, fulgte senere med denne til Bremen og blev under Landflygtigheden oftere af Christian II. eller hans Dronning brugt til diplomatiske Sendelser. — Vistnok allerede 1523 var han blevet trolovet med sin senere Hustru, og Aug. 1527 var hans Tilbagevenden til Danmark og Ægteskab Genstand for Forhandlinger paa Herredagen i Odense, efter at hans Fader, hans Slægtning Rigsraad Peder L. og hans Morbroder Ove Bille var gaaet i Borgen for ham. Først i Løbet af 1528 synes Sagen at være kommet i Orden; der var ogsaa nu Fare ved Udsættelsen. Den ventende Bruds Moder og hendes Svoger Vincents Lunge var paa denne Tid imod hendes eget Ønske ved at **bortfæste** hende til »Daljunkeren«. N. L.s Bryllup fik derved politisk Betydning. Under de uklare politiske Forhold i Norge **maatte** det desuden være af Værdi for den danske Regering i selve den mægtige østraatske Families Kreds at have en Mand, der kunde ventes at vise den yderste Loyalitet for at bringe sin Fortid i Glemme, og som besad baade Smidighed og mæglende Evne. N. L. blev da udsonet med Frederik I. og i Aug. 1528 sendt til Norge, netop som Striden mellem Ærkebiskop Olav og Vincents Lunge var begyndt. Det lykkedes N. L. sammen med Eske Bille at faa tilvejebragt et

for Vincents Lunge fordelagtigt Forlig (1530), og som Følge af dette kom N. L. n. A. i Besiddelse af sin Svigermoders Len, Fossen med Søndmøre og Romsdalen m. m., der var blevet lovet ham, men som Ærkebisen havde holdt besat. 1528 havde han faaet Tromsø Len, og 1532 fik han kgl. Stadfæstelse paa Forleningen Tautra Kloster. I Tilslutning til Eske Bille arbejdede han i disse Aar for at styrke Norges Forbindelse med Danmark. 1531 var han i Kbh. til en fælles dansk-norsk Herredag og blev efter dennes Opløsning hos Kongen. Han medvirkede til, at der allerede Jan. 1532 sendtes Undsætning til Mogens Gyldenstjerne, og da det store Tog mod Christian II. skulde afgaa til Oslo, fik N. L. April 1532 som Rigsraad Sæde i den Kommission, der med Knud Gyldenstjerne i Spidsen atter skulde bringe Norge i Frederik I.s Magt; hans særlige Opgave blev det sammen med Vincents Lunge at undertvinge Nordlandene, hvor Ærkebisen paa ny havde beslaglagt hans Forleninger. N. L. tog ledende Del i Forhandlingerne med Christian II. og medvirkede væsentlig til, at dennes Lejdebrev blev beseglet. N. L. og Vincents Lunge tvang derefter Ærkebisp Olav til Forlig og Erstatning, men Afgørelsen blev tilsidesat af Frederik I., der ønskede en haardere Fremfærd mod Ærkebisen. N. L. synes paa dette Tidspunkt at have nærmet sig til den norske Selvstændighedspolitik, og Haabet om at vinde ham for denne var vistnok medvirkende til, at Ærkebisen en Tid lang støttede ham, da han 1534 ønskede at ægte sin afdøde Hustrus Søster Lucie; samtidig med at N. L. søgte Ærkebispens Beskyttelse, førte han dog hemmeligt Forhandlinger med Christian III. Vistnok i Begyndelsen af 1535 fødte Lucie N. L. et Barn, og da Forholdet, som efter katolsk Opfattelse var Blodskam, derved blev aabenbart, lykkedes det Vincents Lunge paa den krænkedes Slægts Vegne at faa det søndenfjældske Rigsraad til at dømme N. L. til Døden (Aug. 1535). Et Par Maaneder forinden havde Ærkebisen under Pres fra Raadet ladet ham fængsle, og Juleaften blev han »røget ihjel« i Ærkebispens Fangetaarn. Motivet til, at Dommen blev eksekveret paa dette Tidspunkt, faa Dage før Vincents Lunge paa Ærkebispens Tilskyndelse blev dræbt, er ikke klart.

Danmarks Adels Aarbog, XX, 1903, S. 268 f. C. F. Allen: Breve og Aktstykker til Oplysning af Christiørn II.s og Frederik I.s Hist., I, 1854, især S. 268 f. Samme: De tre nordiske Rigers Hist., især III, 1, 1867, S. 325 f.; III, 2, 1867, S. 15, 67; IV, 2, 1870, S. 560 f. L. Daae i (Norsk) Hist. Tidsskr., III, 1875. A. Heise: Kristiørn II. i Norge og hans Fængsling, 1877. Hanserecense 1477—1530, VII, 1905. Edv. Bull: Vincens Lunge, 1917, S. 83, 85, 87, 93—98, 108—23. E. Arup: Danmarks Historie, II, 1932.

Povl Bagge (A. Heise).

Lykke, Niels (Nicolaus), d. ca. 1683, Officer. D. ca. 1683 paa Skovsbo, Fyn. Forældre: Jacob L. til Tandrup m. m. og Sophie Rud. Gift 1° tidligst 1625 med Helle Ulfstand, D. af Henrik U. (d. senest 1609) og Anne Skovgaard (d. 1645). 2° tidligst 1632 med Margrethe Vind, f. 1614 i Bergen, d. 1641, D. af Niels V. (1577—1615) og Kirsten Juel (d. 1627). 3° 21. Sept. 1645 i Odense med Magdalene Gyldenstjerne, f. ca. 1625, D. af Henrik G. (1594—1669) og Lisbeth Podebusk (1597—1680).

N. L. var 1624—25 Sekretær i Kancelliet, hvorefter han deltog i hele Krigen i Tyskland m. m., antagelig som Rytterkorporal, og 1628 udnævntes til Kornet i Rostjenesten, 1634 til Løjtnant. Fra 1638 var han Ritmester i det geworbne Rytteri i Holsten og blev fanget i Kampen ved Kolding Jan. 1644, blev udløst og deltog derefter i Krigen i Skaane. 1646 fik han et Kompagni af den jyske Rostjeneste, hvormed han 1652, under Udsigten til Krig med England, laa i Helsingør. 1654 blev han Oberstsvagtmester (Major) i det nyoprettede Rytteri i Jylland, deltog 1657 i Krigsbegivenhederne i Stift Bremen, naaede med Resterne af sit Kompagni tilbage til Jylland (til Skibs) og beordredes til sammen med en Infanteriofficer at forsvare Landet Nord for Limfjorden. I Kampen mod det svenske Rytteri ved Harboøre 2. Okt. s. A. blev han fanget og ført til Greifswald, hvor han i Dec. s. A. fik Tilladelse til paa **Parol** at holde Jul paa Fyn. 1659 blev han Oberst over jyske og fynske Rostjeneste og afgik ved Rostjenestens Ophævelse efter Krigen. Han kom ikke mere til at forrette Krigstjeneste; et Tilbud fra ham om en Kommandopost efter 1670 blev ikke besvaret. N. L. var en rask, ærekær Soldat, en frisk, tiltalende Personlighed. Han var næppe nogen stor Økonom, og hans Krigsdeltagelse kom ham dyrt at staa, da Svenskerne 1644—45 og 1657—60 ligesom de Kejserlige før dem principmæssig i Bund og Grund ruinerede Godsejer-Officerernes Besiddelser, hvor de kunde komme over dem.

Aktstykker udg. af Fyens Stifts lit. Selsk., II, 1844, S. 107. Dsk. Saml., I, 1865—66, S. 29—33. Milit. Repertorium, IV, 1838, S. 141. Hist. Tidsskr., 7. Rk., III, 1900—02. L. S. Vedel Simonsen: Elvedgaards Hist., I, 1845, S. 147 ff. K. C. Rockstroh: Udviklingen af den nationale Hær, I, 1909. Danmarks Adels Aarbog, XX, 1903, S. 267 f.; XXIII, 1906, S. 506. Rockstroh.

Lykke, Peder, 1359—1436, Ærkebiskop. F. 1359, d. 1436 efter 1. Maj, begr. i det nu nedrevne Vor Frue, senere St. Jørgens Kapel i Lunds Domkirke. Fader: Jon Nielsen Bille (d. tidligst 1370); hans Moder skal have tilhørt Slægten L., hvis Familienavn han antog. Ugift.

P. L. var allerede 1374 Kannik i Roskilde. Sit **Præbendes** Indtægter anvendte han til omfattende Studier i Udlandet, bl. a. ved Parisuniversitetet, hvor han har haft Lejlighed til at stifte personligt Bekendtskab med de fremragende **Kirkeretslærere** Pierre d'Ailly og Gerson. Efter at have erhvervet Magistergraden vendte han hjem og blev senest 1385 Ærkedegn ved Roskildekapitlet. Formodentlig gennem Biskoppen sst., Peder Jensen Lodehat (s. d.), droges han ind i det **offentlige** Liv og indlagde sig her stor Fortjeneste ved den usædvanlige Dygtighed, hvormed han 1401—05 ledede de langtrukne og vanskelige Forhandlinger, der førte til Erik (VII.) af Pommerns Ægteskab med Philippa af England. 1409 blev han Biskop i Ribe, og 1414 valgtes han sammen med Slesvigbispens til den danske Gejstligheds Repræsentant paa Konciliet i Konstanz. Tro mod sin Lærer d'Ailly sluttede han sig her til den Retning, der bestred Pavens Ufejlbarhed og hævdede Kirkemødernes Suverænitæt. Som Medlem af det snævrere Udvalg, der prøvede Forslagene til Genoprettelsen af Kirkens Enhed efter Skismaet, og af det Gesandtskab, der fulgte Kejser Sigismund til Frankrig for at faa Paven i Avignon til at abdicere, kunde han øve en vis Indflydelse. Samtidig forsømte han ikke at virke for den danske Stats Interesser hos Kejseren; og naar han allerede 1416 forlod Konciliet, var det for at deltage i Forhandlinger med Lübeckerne i Kbh. 1418 valgtes han efter Kongens Ønske til Ærkebiskop i Lund. Ogsaa i dette Embede fremtræder han som Koncilietankens ypperste Talsmand paa dansk Grund, saaledes især gennem Indkaldelsen af den sidste katolske Provinssynode i Danmark (1425). Den her vedtagne Forordning, der vedblev at gælde lige til Reformationen, indskærper i fuld Overensstemmelse med d'Aillys Læresætninger kraftigt Bispernes Myndighed, ikke mindst over for Ordensgejstligheden; desuden indeholder den adskillige Forskrifter om Kirketugt, Gudstjenestens Ordning og Præsternes Moral. Særlig kan nævnes den Bestemmelse, at St. Annas Dag (9. Dec.) skulde fejres som Helligdag overalt i Riget, hvorved den almindelige senmiddelalderlige Kultus af Jomfru Marias Moder officielt anerkendtes i Danmark; til selve Guds Moders Ære viedes det Kapel, P. L. lod føje til Domkirken i Lund, og hvori han selv blev begravet. Begge sine Stifter synes han at have administreret med megen praktisk Dygtighed. I den verdslige Politik fastholdt han trofast Retningslinierne fra Margretes Tid; hans Beundring for den store Dronning ses bl. a. af Forordningen af 1425, der nævner hende som den danske Kirkes Velgører og foreskriver stadig Forbøn for hendes Sjæl. I Foraaret

1436 nedlagde P. L. sit Embede, sandsynligvis af Hensyn til den Sygdom, der snart efter medførte hans Død.

Danmarks Adels Aarbog, VII, **1890**, S. 59. Ludv. N. Helveg: Den danske Kirkes Historie til Reformationen, II, **1870**, S. 273—83. W. Møllerup og Fr. Meidell: Bille-Ættens Historie, I, **1888—93**, S. 49—101. Acta Concilii Constanciensis, hrsg. von H. Finke, IV, **1928**, S. 988. Will. Norvin: Kbh.s Universitet i Middelalderen, **1929**, S. 64, 66 f.

H. R

Lykke, Peder, d. **1535**, Rigsraad. D. 3. Febr. **1535** paa Søholm, begr. i Graabrødre K. i Odense. Forældre: Hans L. til Fannerup (d. tidligst **1505**) og Ellen Jensdatter (**Munk**) til Havnø og Rugaard (d. tidligst **1511**). Gift 1° med Karen Knudsdatter Reventlow, D. af Landsdommer Knud Jochimsen R. til Søbo og Margrethe Urne til Brolykke (d. tidligst **1505**). 2° før **1507** med Kirsten Pedersdatter Høg (Banner), d. **1542**, begr. i Mariager K. (gift 1° med Lage Brock til Estrup, d. **1506**), D. af Peder Høg til **Eskær** (d. tidligst **1472**) og Kirsten Henriksdatter (Reberg) (d. tidligst **1485**).

P. L. havde **1506—11** Varberg i Forlening, og vel netop i Kraft heraf deltog han i Forhandlingerne og Kampene med Sverige i disse Aar. Han optoges i Rigsraadet, ombyttede **1511** Varberg med Hagenskov og fik desuden et Par mindre fynske Len. Men Christian II. har næppe yndet ham. Vel fik han Ridderslaget ved Kroningen **1514**, men s. A. fratoges Hagenskov ham, og han havde derefter under Resten af Christian II.s Regeringstid kun et Par helt ubetydelige Len. Antagelig har han da i disse Aar hovedsagelig opholdt sig i Jylland, hvor hans fædrene Gods **laa**, opfyldt af alt andet end venlige Følelser mod Christian II. Han var da ogsaa blandt de fem verdslige Rigsraader, der Dec. **1522** underskrev Sammensværgelsesbrevet mod Christian II., og han var Anfører for den Bondehær, der i Begyndelsen af **1523** samledes Nord for Horsens. — Han fik Nyborg Len, Keirup og Ladby (til **1535**) samt Lysgaard og Hids H. (til **1529**) som sin fortjente Løn af Frederik I. En Fejde mellem ham og Mogens Gjøe bilagdes **1525** af Frederik I. **1531** var han en af Statholderne og Hovedsmændene paa Fyn. Paa Herredagen **1533** efter Frederik I.s Død sluttede P. L. sig til det katolske Parti. Hans Strid med Ærkebisp Torbern Bille om Barsebæk Fiskerleje i Skaane fik her sin Afgørelse til P. L.s Fordel. I Anledning af denne Strid ytrede han sig stærkt opirret over Bispens Tilbøjelighed til at lade Magt gaa for Ret. Nyborg Slot **maatte** han nu opgive, da det bestemtes til Opholds-

sted for Hertug Hans. Han fik i Stedet Aalborghus, som han dog, da Skipper Clement under Grevefejden Sept. 1534 var kommet til Aalborg, meget hurtigt overgav til denne. P. L., der havde deltaget i Valgmøderne i Ry Juni—Juli 1535, maatte nødtvungent slutte sig til Grevens Parti, men fandt et Tilflugtssted paa sin Ven Anders Billes Gaard Søholm paa Sjælland og døde her. P. L. efterlod sine tre Børn meget Jordegods, for en stor Del erhvervet ved Køb, foruden den fædrene Gaard Fannerup: Demstrup (købt 1516) i Jylland, Nørlund, Kærbygaard og Hverringe paa Fyn og Barsebæk i Skaane.

Danmarks Adels Aarbog, XX, 1903, S. 271. Samlinger til *jydsk* Historie og Topografi, 2. Rk., I, 1886—88, S. 291—98. C. F. Allen: De tre nordiske Rigers Historie, III, 2, 1867, S. 334 f. C. Paludan-Müller: Grevens Feide, I, 1853, s. 258.

A *Heise (Astrid Friis*)*.

Lykke, Sophie, d. ca. 1570. Begr. i St. Hans K. i Odense. Søster til Jørgen L. (s. d.). Gift 1534 (før 14. Febr.) med Jacob Hardenberg (s. d.).

Efter at S. L. i en tidlig Alder 1542 var blevet Enke, overtog hun selv Administrationen af sine og sine tre umyndige Børns Ejendomme. I sine Bestræbelser for at skaffe sig og sine de størst mulige Fordele betænkte hun sig ikke paa at gaa andres Ret for nær og gik **maaske** mere **haardhændet** til Værks over for sine Bønder end nogen af sine mandlige Standsfæller. Hendes alt for frie Selvudfoldelse og svigtende Omdømme maatte bringe hende i Vanskeligheder. Til sine øvrige fynske Ejendomme havde hendes Mand umiddelbart før sin Død føjet Holme Kloster, som han havde købt af Kronen for 42 000 Mk. lybsk (dog var Kronens Genkøbsret forbeholdt). De tidligere Klosterbønder fik hendes haarde Haand at føle, og da de 1544 klagede til Kongen, terroriserede hun dem, saa de atter lod Klagen falde. Ved saadan Fremfærd kunde S. L. ikke undgaa at faa et daarligt Ry paa sig, og dette forklarer sikkert, at Regeringen 1551 gjorde Kronens Genkøbsret gældende — til Fordel for Rentemester **Eskil Oxe**, der havde kastet sine Øjne paa denne værdifulde Ejendom. Paa den mest nøjeregnende Maade blev det fordret, at S. L. skulde aflevere alt i ganske samme Stand, som hun havde modtaget det, eller ogsaa erstatte, hvad der var ført bort, f. Eks. en Klokke, nogle Skippund Bly fra et Tag etc. Alle Kendelser gik S. L. imod. Hun maatte bøje sig og kunde vel heraf have draget den Lære, at hun ikke var persona grata i Regeringskredse, og at det kunde

komme til at koste hende dyrt, om hun ikke holdt sig Lovens Ord efterrettelig. Ikke desto mindre genfinder man hende midt i 50'erne som Hovedpersonen i en stor og opsigtvækkende Retssag om ulovlig Handel med Øksne. Til Trods for de snævre Grænser, der var sat for Adelens Handel med Øksne, viste en Opgørelse fra Assens og Ribetolderne, at hun **1556** ved Mellemmand havde ladet drive **1326** Øksne gennem disse to Toldsteder. Af det bevarede Gotortoldregnskab fremgaar endog, at gennem Toldstedet her gik **1052** Øksne under hendes eget Navn. Hendes Paastand om, at hun handlede som Kommissionær for en fremmed Købmand, der paa Grund af et Udestaaende med Hertug Adolf ikke turde lade sine Øksne drive gennem Toldstederne under eget Navn, er **maaske** nok delvis rigtig, men det var unægtelig naivt af S. L. at tro, at Risikoen ved at drive Øksnene igennem som tilhørende hende var mindre. *Dommen gik hende selvfølgelig imod, og hun var dermed uhjælpelig kompromitteret.* S. L.s tre ansete Svigersønner, der under de kritiske Forhold havde overtaget hendes Ejendomme mod at yde hende en aarlig Rente, fik **1557** paa Dronningens og Hertug Frederiks Forbøn Sagen saaledes forligt, at de skulde betale en Bøde paa **6260 Dl.** for hende mod Sikkerhed i hendes Ejendomme. Da Svigersønnerne derefter undlod at betale hende hendes aarlige Rente, kom hun i Strid med disse. **1560** mæglede Frederik II. et højst ejendommeligt Forlig mellem disse. S. L. fik Lister Len i Norge i fri Forlening som Pant for et Laan paa **4000 Dl.**, hvoraf hun selv betalte 2000, Svigersønnerne, der beholdt hendes Ejendomme, de andre 2000. Antagelig har man ønsket at faa hende bort fra Danmark, og det har vel været **underforstaaet**, at hendes Svigersøn Erik Gyldenstjerne, der samtidig blev Lensmand paa **Bergenhus**, skulde holde et Øje med hendes Færd i Norge. Det magtede han ikke. Snart lød der Klage paa Klage fra hendes Len, hvor hun skaltede og valtede, ganske som det lystede hende. **Bl.** a. tog hun intet Hensyn til det udstedte Forbud mod Udførsel af Tømmer til Udlandet. **1563** traf man Beslutning om at fratage hende Lenet, men vel ved Svigersønnernes Forbøn blev hun atter forlenet dermed. Derefter høres ikke flere Klager over hende, hvad enten hun har forbedret sig, eller **Syvaarskrigen** gav Regeringen andet at tænke paa. — Ligsten i St. Hans K. i Odense.

Danmarks Adels Aarbog, XX, **1903**, S. 275. Hist. Tidsskr., 5. Rk., VI, **1886**, S. 80—84. Museum, **1894**, II, S. 364—78. J. L. A. Kolderup-Rosenvinge: Udvalg af gamle danske Domme, II, **1844**, S. 163—71.

Astrid Friis.

Ly man (Lyhman), Johan, 1742—69, Kobberstikker. Døbt 13. Nov. 1742 i Kbh. (Nic), d. 30. Marts 1769 sst. (Trin.), begr. sst. (Trin.). Forældre: Hoffederalmager og Bogbinder ved Det kgl. Bibliotek Andreas L. (ca. 1707—67) og Anna Dorothea (d. tidligst 1767). Ugift.

L. nævnes første Gang i Akademiets Dagebog 6. Juli 1757, da han fik den lille Sølvmedaille for Tegning efter Gips, sidste Gang 1765, da han fik den store Guldmedaille for »David hugger Hovedet af Goliath«, et Stik udført efter hans egen Tegning. L., der var Elev af J. M. Preisler, har udført en Del Portrætstik, bl. a. af Hans Egede, Jens Schielderup **Sneedorff** og Peder Hersleb, det sidste fra 1767 efter Andreas Brunniche. Intet af disse Blade hæver sig dog over det rent haandværksmæssige. Tegning til **Guldmedaillearbejdet** findes i Akademiet, en Del Stik i Kobberstiksamlingen. — Selvportræt i Pennetegning.

Jørn Rubow

Lynar, Rochus Friedrich, Greve, 1708—81, Diplomat og Embedsmand. F. 16. Dec. 1708 paa Liibbenau i Nieder-Lausitz, d. 13. Nov. 1781 sst., begr. sst. Forældre: Rigsgreve Friedrich Casimir L. (1673—1716) og Rigsgrevinde Eva Elisabeth Windischgrätz (1672—1745). Gift 27. Maj 1735 paa Kostritz med Grevinde Sophie Marie Helene af **Reuss-Plauen**, f. 30. Nov. 1712, d. 18. Febr. 1781 paa Liibbenau, D. af Grev Henrik XXIV. af R.-P. (1681—1748) og Rigsgrevinde Marie Eleonore Elisabeth Emilie Promnitz (1688—1776).

Familien L. stammede fra Italien, men var siden Begyndelsen af 17. Aarh. bosat i Nieder-Lausitz. Da Faderen døde tidligt, kom L. i Huset hos Grev Henrik XXIV. af Reuss-Plauen paa Kostritz, fik hos denne en fortræffelig, noget pietistisk Opdragelse og ægtede senere en Datter af sin Plejefader. Sammen med sin fremtidige Svoger Henrik VI. opholdt han sig 1726—30 ved Universiteterne i Jena og Halle, foretog 1730 en Rejse til Danmark og Sverige og derefter i tre Aar omkring i Tyskland over Holland til Frankrig og England. Gennem den ældre Grev Reuss, som opholdt sig ved det danske Hof, opnaaede L. 1733 dansk Statsansættelse. Hans pietistiske Indstilling gjorde ham særlig velkommen. Bevarede Breve lægger dog for Dagen, at hans samtidige ikke tog hans Gudhengivenhed helt alvorligt og sendte ham Hilsner, som erindrede ham om glade Ungdomsoplevelser i Paris.

Allerede 1733 ansattes L. i Tyske Kancelli. 1734 blev han i et kgl. Familieanliggende sendt til Ostfriesland og n. A. udnævnt til Gesandt i Stockholm, hvor han blev til 1740. Efter Hjemkomsten

gjorde han en Tid Tjeneste i Hertugdømmerne, blev **1740** Medlem af Overretten paa Gottorp og **1742** Kansler i Holsten og Amtmand i Steinburg. **1749** blev han kaldt tilbage til **Kbh.**, hvor han skal have hjulpet Schulin med Udarbejdelsen af Mageskiftetraktaten med den svenske Tronfølger Adolf Frederik. I Slutningen af **1749** sendtes han til Petersborg som dansk Gesandt. Han vendte tilbage i **Dec. 1751** og var derefter indtil **1765** Statholder i Oldenburg og **Delmenhorst**.

Som Gesandt i Sverige stræbte L. at formindske Regeringernes gensidige Mistillid. Han talte Svensk, havde fra sin Rejsetid gode Forbindelser mellem de Styrende og var overbevist om, at de to Nationer, om de alene varetog deres egne Interesser og fulgte et fælles System, vilde blive i Stand til at beherske Østersøen og **hele Norden**. Datidens storpolitiske Modsætninger **England—Frankrig** vanskeliggjorde dog en Tilnærmelse. Danmark havde Forbund med England, Sverige med Frankrig. Ganske vist krydsedes disse Linier af andre, som gav Muligheder for nærmere Samarbejde. Inden længe skulde de indre svenske Partikampe mellem »Hatte« og »Huer« blive skæbnesvangre for **L.s** Mission. I Overensstemmelse med den danske Politik arbejdede L. i nær Forstaaelse med Arvid Horn — stod ham endda saa nær, at den svenske Statsleder senere blev beskyldt for at have røbet Statshemmeligheder for den danske Gesandt. Da Horn blev styrtet, og Sverige i stadig nærmere Tilknytning til Frankrig drev frem imod Krigen med Rusland, undergravedes **L.s** Stilling. Rimeligvis har han ogsaa i høj Grad udfoldet sit Vid paa »Hattenes« Bekostning og modarbejdet deres franske Venskab. Da ogsaa Danmark tenderede i samme Retning, blev hans Stilling efterhaanden uholdbar. Meget mod sit eget Ønske og efter fransk Opfordring blev han tilbagekaldt. Han var ikke i **Unaade**, men har dog næppe styrket sin Kredit hos **Christian VI.** ved at fremhæve alle Betæneligheder ved de netop da opdukkende Planer om en dynastisk Union mellem Danmark og Sverige.

I Rusland opholdt L. sig kun i et Par Aar, men fik Lejlighed til at føre en betydningsfuld Forhandling om Ordningen af det holstengottorpske Mellemværende. Paa Forhaand var han ikke glad for sin Mission, frygtede Klimaet — lod derfor ogsaa sin Hustru forblive i **Köstritz**, men ledsagedes af sin ældste Søn og dennes Opdrager, den bekendte Polyhistor **Büsching** — erindrede ogsaa, at hans Broder havde staaet i et intimt Forhold til Anna af **Braunschweig**, som Kejserinde Elisabeth **1741** havde berøvet Regentskabsstillingen, og kunde derfor ikke haabe paa nogen særlig ven-

skabelig Modtagelse. Tilsyneladende gik det over Forventning. Lederen af russisk Udenrigspolitik, Storkansler **Bestushev**, viste sig ivrig for at tilvejebringe en Tilnærmelse mellem Danmark og Rusland, gjorde L. til Husven og ønskede Forlig om det gottorpske Spørgsmaal. Da man fra russisk Side fremsatte Ønske om en Forhandling, var Udsigterne lyse. L. førte Forhandlingerne med sin Regerings Samtykke og med overordentlig Iver. Ingen vil heller kunne lægge ham til Last, at det til syvende og sidst viste sig umuligt at overvinde Tronfølgerens Stivsindethed og Kejserindens Utilbøjelighed til at knække hans Modstand. Lige saa sikkert er det dog, at L. oversaa adskillige Vanskeligheder, forsømte ethvert Forsøg paa at vinde Tronfølgerens Gemalinde, den kloge Katarina (II.), og selv forsynet med Fuldmagter — der gjorde hans Tilbud bindende — fremsatte Forslag over for de gottorpske Repræsentanter, der var uden tilsvarende Instrukser, og som ikke engang havde sikret sig Tronfølgerens Godkendelse af Forhandlingens Basis: et Mageskifte mellem det gottorpske Holsten og Oldenburg og Delmenhorst. Resultatet blev saaledes et Nederlag, men fik Betydning ved at øve en væsentlig Indflydelse paa Spørgsmaalets senere Løsning. Ganske urimeligt lagde L. Ansvar paa formodet Uvillie i den danske Regering og dennes Intriger imod ham.

Naturligt nok forøgede det L.s Uvillie, at han **samtidig** gik Glip af Stillingen som dansk Udenrigsminister. Da Schulin døde 1750, og J. H. E. Bernstorff under Henvisning til sine Forpligtelser over for Prinsen af Wales **maatte** afslaa Tilbudet om at blive hans Efterfølger, havde C. A. Berckentin givet L. Meddelelse om, at Kongen havde udset ham til at overtage Stillingen baade som Oversekretær i Tyske Kancelli, hvormed fulgte Ledelsen af de udenrigske Anliggender, og som Medlem af Konseillet. Det var saglig rigtigt og personlig forstaaeligt, at L. ønskede at tiltræde Embedet, smykket med Laurbærrene for en heldig **Mageskifte**-forhandling, men det blev skæbnesvangert for ham, at Bernstorff i Mellemtiden ved Prinsen af Wales' Død blev frigjort for sine ældre Løfter og derved i Stand til at overtage Stillingen. Ganske sikkert var de danske **Konseilmedlemmer** glade for at blive L. kvit og denne bitter over Skuffelsen. Man kan drøfte, hvorvidt Regeringen burde have følt sig moralsk forpligtet ved sin Henvendelse til L. — den af Bernstorff konciperede Skrivelse til L. røber dens Ubehag ved Sagens Forløb —, men kan paa den anden Side ikke gaa i Rette med den, fordi den foretrak J. H. E. Bernstorff, som utvivlsomt var den bedst egnede. L.s Ledelse af Forhandlingerne i Rusland havde heller ikke været egnet til at styrke Ønsket om at

betro ham Ledelsen af Danmarks Udenrigspolitik. Hvorom alting er, opfattede L. Resultatet som Virkningen af en skammelig Intrige, tilgav aldrig Bernstorff og forstod bestandig senere i sine Breve og Skrifter at indflette Bemærkninger, som nedsatte Bernstorff og kunde vække Mistillid til hans Karakter.

Sikkert med Rette betragtede L. Udnævnelsen til Statholder i Oldenburg og Delmenhorst som Udtryk for, at Regeringen ikke ønskede at have ham i Nærheden. Stillingen var vellønnet, men interesserede ham ikke; han repræsenterede med Værdighed, men udrettede intet og søgte Trøst i litterære Sysselsættelser. Hans eneste Oplevelse — som for en kort Tid gjorde ham til en storpolitisk Forgrundsfigur —, var Hvervet som Mægler mellem den engelsk-hannoveranske Hær og den franske Hær 1757. Det lykkedes ham at afslutte Konventionen i Kloster Zeven, og det var ikke hans Skyld, at Vaabenstilstanden ikke godkendtes, og at begge Parter rettede bitre Bebrejdelser baade mod L. og den danske Regering. Af og til førtes der Klager over L.s Embedsførelse. 1765 indtraf Katastrofen; det kom for Dagen, at han ganske uretmæssig havde ladet opkræve 3—4000 Rdl., som efter Foregivende skulde anvendes til at skaffe nogle Distrikter Lempelser i Militærudskrivningen. L. havde ingen Undskyldning og maatte være glad til, at han slap for Proces; han maatte betale Pengene tilbage og blev afskediget uden Pension.

Sine sidste seksten Aar tilbragte L. paa Familiegodset **Lübbenau**, aflagde af og til langvarige Besøg i Dresden og Berlin, fulgte med levende Interesse Tidens Begivenheder og bevarede ogsaa mange Forbindelser i Danmark. Til **Büschings** »Magazin« har han givet adskillige Bidrag. Nogen politisk Indflydelse øvede han ikke, og det er med Urette, at Frederik d. Store har givet det Udseende af, at Planen om Polens første Deling skyldtes L.

L. var utvivlsomt en fremragende Diplomat. Alligevel var det næppe noget Tilfælde, at han aldrig evnede at vække Tillid. Christian VI. fandt, at han »havde saa mange Kunster i Hovedet«, medens A. P. Bernstorff ved hans Død 1781 konstaterede, at »Verden var blevet befriet for den største Hykler, der nogen Sinde havde eksisteret«. Ifølge Katarina II.s Memoirer var han en Nar, som var optaget af at pleje sin formodede Skønhed, og som pralede af sine erotiske Bedrifter. Dommene skyder utvivlsomt over Maalet, men giver en Del af Forklaringen paa, at han aldrig naaede frem i første Række. Selv lagde han Ansvar paa Kollegers Kabaler. I Virkeligheden skyldtes det snarere, at han ikke satte Sagen over egen Storhed. Ikke mindst har det været hans Ulykke, at han selv

og andre bestandig sammenlignede ham med J. H. E. Bernstorff. **Maalt** med denne Alen **maatte** han nødvendigvis komme til kort. — Æresmedlem af Videnskabernes Selskab 1747. — Kammerherre 1733. Gehejmerraad 1746. Gehejmekonferensraad 1750. — Hv. R. 1739. **L'Union parfaite** 1752. **Bl. R.** 1763. — Tegning af Chodowiecki i Kobberstikkabinettet i Berlin. Maleri i Museet i Altona og af G. Liciewsky 1730 paa **Reibersdorff**. Maleri af C. G. Pilo. Stik af Schleuen, i Rouletmanér af D. Berger 1793 efter Maleri af Vig. Erichsen og af Chodowiecki (Konventionen 1757 i Kloster Zeven).

Des weiland Grafen R. F. zu Lynar hinterlassene Staatsschriften, I—II, 1793—97. **G. Jansen: Rochus** Friedrich Graf zu L., 1873. P. Vedel i Hist. Tidsskr., 4. Rk., IV, 1873—74, S. 537—633. E. Holm: Danmark-Norges Historie 1720—1814, II—III, 1894—98. Aage Friis: Bernstorfferne og Danmark, II, 1919, S. 72—78 og passim. Samme: Bernstorffske Papirer, II, 1907, S. 335—40 og passim. Oldenburger Jahrbuch, 1915, S. 171—209. Axel Linvald.

Lyng, Anders, se **Ljung**.

Lyngby, Kristen (ved Daaben Christen) Jensen, 1829—71, Sprogmand. F. 28. Juni 1829 i Nibe, d. 15. Febr. 1871 i Kbh. (Trin.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Lærer Jens Christensen L. (1797—1870) og Kirstine Fuur (1805—65). Ugift.

Efter en omhyggelig Undervisning i Hjemmet kom L. 1846 i Aalborg lærde Skole, hvorfra han n. A. blev dimitteret. Sine første Aar i Kbh. anvendte han til Studering, saa godt som uberørt af Tidens Uro (paa Grund af en Brokskade kom han ikke ind i Studenterkorpset), og tog 1853 den filologiske Embedseksamen. Hans sproglige Studier var allerede da omfattende (han opgav Gotisk til Eksamen), men nu udvidede han dem yderligere, han læste Sanskrit hos Westergaard og læste vist alt, hvad han kunde faa fat paa af Grammatik, ogsaa over afrikanske Sprog. Men hans **Hovedstudium** blev de indo-europæiske og ganske særlig de nordiske Sprogs Historie først med Rask og **Grimm**, senere med Bopp og især **Schleicher** som Vejledere. Allerede som ganske ung Student begyndte han at interessere sig for Jysk, men foreløbig druknede denne Interesse i det store Studium. Hagerups Bog »Om det danske Sprog i Angel«, som kom et halvt Aar efter Eksamensafslutningen, vakte den igen til Live, og hans Anmeldelse af denne Bog (i Ann. f. nord. Oldk. 1854) var det første, han fik trykt. Samtidig udsatte Videnskabernes Selskab to Prisopgaver om de danske Almuesmaal; L. tog fat paa Besvarelsen af den jyske Op-gave, men var paa Forhaand klar over, at Tiden var for kort.

Dels paa Rejser, dels ved Korrespondance samlede han i Aarene til 1861 et righoldigt Stof fra de forskellige jyske Egne fra Vendsyssel til Husum, saa han til sidst havde »30 jyske Grammatikker«. Det er Lyngby, som for Dialektologien fastslaar de to Grundsætninger, at alt skal lydskrives og stedsfæstes. Han skabte hertil (1856) en letfattelig Lydskrift, som for det jyske næsten helt tilfredsstiller endnu. I »Bidrag til en sønderjysk sproglære« (1858) og Disputatsen »Udsagnsordenes **bøjning** i Jyske Lov og i den jyske sprogart« (1863) kunde han paa Grundlag af sine Samlinger fastslaa, at alle de jyske Dialekter var rent nordiske af Oprindelse, og paavise den afvigende Udvikling i forskellige Egne, medens han i andre Afhandlinger, »Om Nordfrisisk i Bøkking og Hvidding herreder« (1858) og Udgaven af P. Saxilds »Skildring af Syltermaalets Sproglære« (Tidskr. f. Philol., III, 1862), viste, at Grundlaget for Frisisk var et helt andet. Her maa ogsaa nævnes hans omhyggelige Nyudgave af Hagerups Bog om Angelbomalet (1867). Hvad han ikke selv fik udnyttet af sine Dialektoptegnelser, har Feilberg, Bennike og P. K. Thorsen senere benyttet, men de er endnu ikke udtømt. L. er Grundlæggeren af den videnskabelige Dialektologi i Danmark.

1854 var L. Medstifter af Det philologisk-historiske Samfund, hvor han oftere holdt Foredrag om sproghistoriske og **dialektologiske** Emner, og 1859 af »Tidskrift for Philologi og Pædagogik«, hvor han dels selv skrev Afhandlinger, dels var en omhyggelig Redaktør af den nordiske og sproghistoriske Del. Her fremkom hans grundlæggende Afhandling »Den oldnordiske udtale« (II, 1861). Men det gaar her som med hans jyske Samlinger: meget af det nye, han saa, udnyttede han ikke selv; det kom kun frem som Sidebemærkninger i Anmeldelser eller i Samtaler og Breve, som hans Opdagelse af Vokalharmoni og Vokalbalance eller hans Bidrag til Forstaaelsen af det ældste Runesprog. En etymologisk Ordbog, som han paatænkte, fik han lige saa lidt som Rask skrevet. Ved Retskrivningsmødet i Stockholm 1869 var han dansk Sekretær og affattede den danske Beretning.

1862 var L. blevet Docent ved Universitetet i nordisk Filologi (fra 1869 med Titel af Professor), og dermed kom han ud af den sygelige Depression, som hans usikre Udsigter havde voldt; Universitetet (og Redaktionen af Tidsskr. for Philol.) lagde nu saa stærkt Beslag paa hans Arbejde, at han under sin første Omgang (1863—69) næsten intet udgav. Omgangen sluttede med to Semestres Forelæsninger over sammenlignende indoeuropæisk Sproghistorie, de første af den Art i Danmark (1868—69). Anden Omgang skulde give ham mere Tid til fri videnskabelig Virksomhed, men inden de

to første Aar var gaaet, døde han uventet ved et Udbrud af sin gamle Sygdom.

Breve til og fra L. i Det kgl. Bibliotek. — Blyantstegning af Magnus Petersen paa Fr.borg. Stik af samme 1872 og lignende Træsnit af H. P. Hansen 1871.

C. Berg: Minder om Sproggranskeren K. J. L., 1872. Tidskr. for Philologi og Pædagogik, 2. Rk., VI, 1890—92. Anders Bjerrum i: Fra Rask til immer, 1937.

Marius Kristensen.

Lyngbye, Hans Christian, 1782—1837, Botaniker, Præst. F. 29. Juni 1782 i Blenstrup, Aalborg Amt, d. 18. Maj 1837 i Søborg, Fr.borg Amt, begr. sst. Forældre: Skoleholder i Blenstrup, senere Degn i Gerding Jens Mikkelsen (L.) (1735—1802, gift 1° 1765 med Anne Kirstine Laursdatter) og Mette Christensdatter (ca. 1753—tidligst 1819). Gift 16. April 1822 i Gerding med Henriette Augusta Tileman, f. 7. Maj 1793 i Gerding, d. 10. Juni 1854 i Mariager, D. af Sognepræst Samuel Johansen T. (1764—1820) og Charlotte Sophie Valeur (1764—1834).

L. blev undervist af Provst S. Røst i Hassing, der skaffede den fattige Dreng ind i Aalborg Katedralskole, hvorfra han blev Student 1802. N. A. tog han Filologikum og Filosofikum og var derpaa i flere Aar Huslærer hos en Præst i Vendsyssel, hvor han lagde sig efter Botanik, samtidig med at han forberedte sig til teologisk Eksamen, som han tog 1812. I Kbh. vakte hans botaniske Viden J. W. Hornemanns Opmærksomhed, og han anbefalede ham til sin Ven N. Hofman (Bang) (s. d.), der søgte en Huslærer med botaniske Interesser til Hofmansgave. Paa denne Gaard tilbragte L. fem betydningsfulde Aar. Hofman (Bang), der var en stor Ynder og Dyrker af Naturvidenskaberne, havde faaet Interesse for Havalger, og snart fik han L. til Medarbejder. Mens han selv nærmest kun var Samler, drev L. sine Algestudier mere videnskabeligt med Mikroskopet, tegnede og beskrev de fundne Arter og kom i Forbindelse med udenlandske Algologer. Hornemann, der interesserede sig for hans Studier, stillede ham et bestemt Maal ved i Universitetets naturhistoriske Prisopgave 1816 at forlange en systematisk Fremstilling af alle i danske Vande kendte Alger. Hans Besvarelse af denne Opgave blev fundet at gaa langt ud over de stillede Krav og værdig til Udgivelse. Inden denne ønskede L. dog at udvide sit Arbejde til ogsaa at omfatte Færøernes Alger, som han havde faaet Interesse for ved en Rejse til Norge 1816. Med kgl. Understøttelse berejste han Øerne 1817 med godt Udbytte ogsaa af anden end botanisk Art; saaledes skrev han en

interessant Afhandling om Grindehvalen og Grindefangsten, der blev belønnet med Videnskabernes Selskabs Sølvmedaille 1818. 1819 udkom hans for de Tider meget kostbare Værk »Tentamen Hydrophytologiae Danicae«, der bekostedes af Kongen. S. A. blev han kaldet til Sognepræst for Gesing og Nørager, hvor han giftede sig, men hans Kaar der var meget trange, og frugtbringende videnskabelige Studier var der ikke Raad til. Han blev dog ikke glemt af sine Velyndere, Hornemann og Hofman (Bang), der 1826 fik ham valgt til Medlem af Videnskabernes Selskab og 1827 skaffede ham det bedre Embede Søborg og Gilleleje. Her nær Kattedag fik han rig Lejlighed til at genoptage sine Algestudier, og ogsaa den marine Fauna blev nu Genstand for hans Interesse. Han publicerede trods Opfordring intet derom, men da Universitetet ved Reformationsjubilæet 1836 ønskede at hædre Mænd, der havde gjort sig fortjent af Videnskaben, ved at tildele dem Doktorgraden for indsendte Afhandlinger uden mundtligt Forsvar, fik L. paa Foranledning af J. F. Schouw Indbydelse til at indsende en saadan Afhandling. Han sendte ogsaa et Skrift med Titel »Rariora Codana«, men ved et Uheld blev Manuskriptet forlagt (glemt af en Fragtmand), og L. blev ikke Doktor. Det er overvejende zoologisk og bevares nu paa Zoologisk Museum, men dets første Afsnit er botanisk og blev udgivet af Warming 1879. Det er interessant ved, at L. deri som den første søger at anvende Schouws plantegeografiske Metode paa Algevegetationen ved Danmarks og Færøernes Kyster, idet han adskiller seks Dybdezoner, hver med sine karakteristiske Arter. — L.s Betydning som Botaniker skyldes udelukkende hans »Hydrophytologia«, der er et af Algologiens klassiske Værker og med sine 70, i nogle Eksemplarer haandkolorerede, Tavler en Pryd for vor Litteratur. Dets videnskabelige Værdi ligger dog kun i dets paa kunstfærdigt Latin beskrevne Slægter og Arter — mange af de bedst kendte Algeslægter bærer endnu det Navn, L. gav dem — og i dets betydelige Bidrag til Kendskabet til Algefloraen i nordiske Have. Derimod var hans systematiske Inddeling i høj Grad forfejlet og var Genstand for skarp Kritik af den svenske Algolog C. A. Agardh, der dog hædrede L. ved at kalde en Slægt af blaaagronne Alger *Lyngbyeae*. L.s Algesamlinger blev ved Auktion købt til Botanisk Have.

Carl Christensen: Den danske Botaniks Historie, 1924—26, I, S. 228 f.; II, S. 182 f. Hakon Jørgensen i Tidsskr. f. hist. Botanik, I, 1919, S. 123—33. Selvbiografi i Kirkehist. Saml., 6. Rk., I, 1933—35, S. 632 ff. E. Steenvinkel-Svendsen: Kirkeminder og Præstelig, 1925, S. 49 ff.

Carl Christensen.

Gennem R. Nyerups danske Folkevisendgave, V (1814) og gennem Rask: »**Vejledning** til det islandske Sprog« (1811) var den lærde Verdens Opmærksomhed blevet henvendt **paa færøsk** Sprog og Visedigtning. L. benyttede Regnvejrsdagene under sit Færøophold 1817 til Optegnelse af færøske Folkeviser og udgav 1822 »Færøiske Qyæder om Sigurd Fofnerbane og hans Æt«, et omfangsrigt Arbejde, der ikke alene er den ældste færøske Visendgave, men ogsaa overhovedet er den første Bog, der benytter færøsk Skriftsprog. L. er endvidere den første, der har lagt Mærke til og optegnet den ejendommelige Del af den færøske Visedigtning, der behandler **Vølsungerne**. Han lærte sit færøske Skriftsprog i Thorshavn af Færingen Svabo, medens **Suðuroy-Præsten** H. Schrøter skaffede ham supplerende Visemateriale. Professor P. E. Muller skrev en indgaaende sagnhistorisk Indledning til Bogen. — L. var ogsaa interesseret i danske Folkemaal og blev senere Bidragyder til Molbechs Dialektleksikon.

Svabos færøske Visehaandskrifter ved Chr. Matras, 1937—39.

H. Grüner-Nielsen.

Lyngbye, Hans Peter Johan, 1834—1920, Grosserer. F. 15. Juli 1834 paa Vallø, d. 15. April 1920 i Kbh., begr. sst. (Ass.). Forældre: Kantor, Løjtnant ved Livkorpset, cand. **phil.** Hans Peter Johan L. (1803—34) og Ida Christine Monrath (1807—93, gift 2° 1849 med Tømmerhandler Emil Zeuthen Svitzer, s. d.). Gift 21. Sept. 1860 i Kbh. (Frue) med Emilia Andrea Cathinka Henriette Wilhelmine Svitzer, f. 24. Nov. 1837 i Kbh. (**Garn.**), d. 7. Maj 1884 sst. (Frue), D. af Tømmerhandler Emil Zeuthen S. (s. d.) og I. Hustru.

L. blev Student 1851, privat dimitteret, og cand. phil. 1852. Oprindelig havde det været hans Hensigt at studere Jura, men efter Faderens Død blev hans Moders andet Ægteskab bestemmende for den unge L.s Løbebane. 1852 begyndte han sin Uddannelse i Stiffaderens store **Dobbeltvirksomhed**: Trælasthanhandelen og Bjærgningsentreprisen, og 1863 løste han Grossererborgerskab og indtraadte s. A. i Firmaet. 1872 udskiltes Bjærgningsentreprisen som særskilt Aktieselskab, og 1886 overtog L. ved Stif- og Svigerfaderens Død Trælastfirmaet, som han ledede gennem mange Aar som en klog og dygtig Forretningsmand. 1886—96 virkede han desuden som Direktør i Bjærgningsentreprisen. Skønt han altid iagttog en tilbageholdende Stilfærdighed, der stemte godt med hans gennemdannede Væsen, blev han dog tidligt en Mand, Offentligheden havde Bud efter. 1872—1907 var han saaledes Medlem

af Sø- og Handelsretten og 1883—1912 af Grosserer-Societetets Komite. Han stod den Tietgen'ske Kreds nær og var fra 1887 en Aarrække Medlem af Privatbankens Bankraad, ligesom han fra 1895 var Kommitteret i Det kgl. octroj. **Sø-Assurance-Kompagni** og fra 1913 Formand for dets Bestyrelse. Hans Interesse for Søfarten gjorde ham 1884 til Bestyrelsesmedlem og Kasserer for Stiftelsen Georg Stages Minde, som ejede Skoleskibet af samme Navn. Fra sin Fader havde han arvet megen Sans for Musik, og 1891—1915 var han Medlem af Musikforeningens Administration. — Etatsraad 1892. Konferensraad 1908. — R. 1879. DM. 1899. K.² 1904. — Malerier af Aug. Schiøtt 1874, S. C. Jensen 1894, Knud Larsen 1916 og J. Aabye 1918.

III. Tid. 17. Juli 1904. Berl. Tid. 16. April 1920. Hendrik Stein: Omkring **Københavns** Børs, 1937, S. 58.

Jens Vestberg

Lyng, Hermann Henrik Julius, 1822—97, Boghandler. F. 13. Nov. 1822 i Kbh. (Trin.), d. 5. Dec. 1897 sst., begr. paa Frbg. Forældre: Bogbindermester Henrik Berndt L. (ca. 1783—1835) og Sidsel Christine Poulsen (ca. 1796—1845). Gift 18. Juni 1859 i Kbh. (Trin.) med Wilhelmine Andersen, f. 15. Marts 1827 i Kbh. (Trin.), d. 11. Aug. 1891 sst. (Helligg.), D. af Bogbindermester Johannes Christian A. (ca. 1800—87) og Henriette Sophie Kriedt (ca. 1799—1840).

L. kom efter sin Konfirmation i Lære hos Antikvarboghandler Chr. Tønder Sæbye og blev, kun 22 Aar gammel, ved Sæbyes Død 1844 Bestyrer af Forretningen, som han overtog endeligt 1853, hvorefter han ændrede Firmaet til H. H. J. L. 1855 købte han Antikvarboghandler Ditlevsens Forretning og flyttede hen til dennes Lokaler paa Købmagergade, indtil ogsaa disse blev for smaa, og Forretningen fik sit endelige Hjem i Valkendorfsvej oven over Sparekassen. L. blev Danmarks første videnskabelige Antikvarboghandler, den, der hævdede Antikvarboghandelen fra det mere tilfældige Salg af »brugte« Bøger til dens Stade af virkelig litterær og biblioteksmæssig Betydning. Han medbragte til sin Gerning sjældne Evner: stor Flid og Forretningsdygtighed, varm Interesse for Litteratur og Kunst, stor bibliografisk Viden, en sjælden Sporsans og en ualmindelig Hukommelse, som han bevarede helt op i Alderdommen. Han talte da ogsaa mellem sine Kunder de danske og mange udenlandske Biblioteker og videnskabelige Institutioner og snart sagt alle danske Bibliofigler og Samlere, der søgte hans kyndige Raad og hans altid beredvilligt ydede Hjælp, og som tilfredsstillte deres Interesser i det store Boglager (ca. 300 000

Bind), som han efterhaanden tilvejebragte. Baade den danske og den svenske Fortjenstmedaille i Guld vidnede om den Anerkendelse, hans Virksomhed nød. 1892 optog han sin Søn (s. d.) som Kompagnon. L. var ikke blot den dygtige Antikvarboghandler, han var ogsaa den fødte Samler, hvis Interesser spændte vidt. Hans Samlinger omfattede baade Bøger og Autografer, Mønter og Medailler, Malerier og Portrætter og grafisk Kunst. En af sine Samlinger, vel hans kæreste, en sjælden Samling »Holbergiana«, solgte han 1870 til Etatsraad, Bankkasserer F. S. Bang, der forenede den med sin egen og skænkede den hele Samling til Sorø Akademi, til hvis fornemste Ejendele den nu hører, og L. forøgede den stadig senere ved talrige Gaver. En anden af hans Samlinger, en stor, værdifuld Samling af Billeder illustrerende Danmarks Historie, overgik efter hans Død ved Salg til Fr.borg Museet; alle de øvrige, deriblandt en stor Samling »Holbergiana«, samlet efter Salget af den første, solgtes 1898 og 1899 ved ikke mindre end ti Auktioner. — Breve til G. E. Klemming i Kgl. Bibl., Stockholm. — Kancelliraad 1892. — F.M.G. 1878. — Maleri af H. O. Brasen 1882 i Familieej. Litografi af I. W. Tegner. Medaille af Lea Ahlbom 1861.

O. H. Delbanco: Boghandlerforeningens Festskrift, 1887, S. 146 f. A. Dolle-
ris: Danmarks Boghandlere, II, 1893, S. 125 f.; III, 1906, S. 217. C. Nyrop:
Bidrag til den danske Boghandels Historie, II, 1870, S. 203. O. Wroblewski:
Om Boghandelen i Danmark i det 19. Aarh., 1901, S. 17 f. Nordisk Boghandler-
tidende 10. Dec. 1897, 22. Maj 1903. Haandbog i Bibliotekskundskab, 2. Udg.,
1916, S. 151. F. Hendriksen i Aarbog for Bogvenner, I, 1917, S. 117—29.

Ove Tryde.

Lyngé, Herman Johannes Vilhelm, f. 1862, Boghandler og Zoolog. F. 25. Dec. 1862 i Kbh. (Trin.). Forældre: Boghandler, senere Kancelliraad H. H. J. L. (s. d.) og Hustru. Gift 12. Maj 1893 i Ordrup med Elisabeth Betty Julie Vaupel, f. 21. Febr. 1874 i Kbh. (Johs.), D. af Hattefabrikant August Heinrich Georg V. (1839—1922) og Elise Margrethe Wüstenberg (1846—1936).

L. blev 1892 optaget som Associé i Faderens ansete Firma, der samtidig ændrede Navn til Herman H. J. L. & Søn; han havde da allerede i en Aarrække arbejdet sammen med Faderen. I Ledelsen af den store Forretning fulgte han det af Faderen indslaaede Spor; ogsaa han er i Besiddelse af en overordentlig stor bibliografisk Viden inden for dansk Litteratur, som han altid redebon stiller til Raadighed for dem, der søger Oplysning hos ham. Hans Kundskaber og Arbejdsevne er hyppigt taget i Brug; saaledes har han i »Aarbog for Bogvenner« og »Bogvennen« i en Aarrække

offentliggjort Fortegnelser over Auktionspriser, og han har til Auktioner udarbejdet en Mængde Kataloger over kendte Bogsamlinger. 1932 afstod han sin Forretning til C. A. Reitzels Boghandel, idet han dog vedblivende tager Del i det daglige Arbejde. Som sin Fader er han en kyndig Privatsamler, baade af Bøger, Autografer og Billeder, men særlig har han dog fra sin Ungdom interesseret sig for Zoologi, specielt Bløddyr (**Mollusker**), paa hvilket Omraade han har skabt Landets største Privatsamling, der nu er overgaaet til Aarhus Universitets Zoologiske Museum. Han har leveret Bidrag til baade inden- og udenlandske malakologiske Afhandlinger, saaledes den i Videnskabernes Selskabs Skrifter 1909 offentliggjorte Afhandling »Marine Lamellibranchiata of the Danish Expedition to Siam«. — R. 1917.

A. Dolleris: Danmarks Boghandlere, II, 1893, S. 126 f.; III, 1906, S. 217 ff.; IV, 1919, S. 236 ff. Nordisk Boghandlertidende 22. Maj 1903. Dansk Boghandlertidende 8. Nov. 1917. Nationaltidende 24. Dec. 1937. O T '.

Lyngsø, Michael Christian, 1864—1931, Fagforeningsmand. F. 6. Juli 1864 i Kbh. (Fødsst.), d. 31. Dec. 1931 i Bagsværd, begr. i Kbh. (Vestre). Moder: Syerske Ane Margrethe Nielsen (1831—83). Gift 16. Nov. 1885 i Kbh. (b. v.) med Nielsine Olsen, f. 11. Okt. 1865 i Sundbyøster, D. af Jordbruger Ole Bastiansen (1827—97) og Katrine Svendsen (1824—99).

Arbejdsmændenes Fører var Kristianshavnerdreng. Hans Barn-dom faldt i de Aar af 60'erne og 70'erne, da det var den nøgne Sandhed, at Arbejderhjemmene kun var »Skjul for Trængsler og Tvedragt og Savn«. Som Bydreng maatte han tidligt bidrage til sit eget Underhold. Som trettenaarig fik han Arbejde paa Hærens Patronfabrik og giftede sig som 21-aarig Arbejdsmand. Da der i 80'erne kom nyt Liv i Arbejderbevægelsen, sluttede L. sig med glødende Begejstring til Fagforeningstanken og til Socialdemokratiet og paadrog sig ved sin Agitation sine foresattes Uvillie med den Følge, at han 1890 blev afskediget. Der eksisterede et lille københavnsk Arbejdsmandsforbund, og for dets 350 Medlemmer blev han 1891 Formand. Med trodsig Energi satte han nu alt ind paa at organisere de daarligst stillede af alle Arbejderne, de ufaglærte, Daglejerne eller »Sjoverne«, som en Del af dem kaldtes paa den Tid. Dette Vækkelsesarbejde mødte ikke blot en forbitret Modstand fra Arbejdsgiverne, men hemmedes ogsaa af de paa-gældendes egen Ligegyldighed og Haabløshed. Et Par sejrige Strejker 1892 og 94 skaffede imidlertid L. Ørenlyd; han fik Støtte fra liberale Kredse, f. Eks. af Bager J. Marstrand og Gustav Phi-

lipsen, og Organisationerne fik øget Tilgang. Skønt der var flere andre Arbejdsmandsforeninger og et Centralforbund med ældre Tillidsmænd, blev L. og hans Fagforening snart førende; han blev Redaktør af Fagbladet, han berejste Jylland som Agitator, og en Broderstrid endte med, at L. samlede de københavnske Grupper i Arbejdsmandenes Fællesorganisation. 1896 var han den drivende Kraft bag Sammenslutningen af de tre Arbejdsmandsforbund, for Jylland og Fyn, for Sjælland og omliggende Øer og for Kbh. og Omegn, som fra 1. Jan. 1897 gik op i den højere Enhed Dansk Arbejdsmands Forbund (D. A. F.), 14 000 Mand stærk og med L. som Formand. Der fulgte nu en Periode, hvor L. førte an i en haard og ofte med barokke Midler ført faglig Offensiv, hvorunder Arbejdsmandene tilkæmpede sig betydelige Lønforbedringer, og L. opnaaede en uhyre Popularitet blandt sine Klassefæller, mens han blandt Borgerskabet blev berygtet som den store Urostifter. Den store Arbejdskamp 1899 gik det unge Arbejdsmandsforbund usvækket ud af, men efter Aarhundredskiftet samlede Arbejdsgiverne sig til en voldsom Mod-Offensiv, som især efter Sømands- og Havnestrejken 1902 gik ud over Havnearbejderne, hvis Organisationer bekæmpedes, ofte med Held, ved Hjælp af saakaldte Havelav. Da Syndikalismen omkring 1908—10 gjorde sig gældende, frembød D. A. F.s Afdelinger ofte Sædejord for de »revolutionære« Fagforeningsideer, og L. havde mange Kampe at bestaa med Fagoppositionen blandt sine egne Medlemmer, ligesom han senere ofte maatte »tage en Størvask« med Kommunisterne. Hertil kom de Vanskeligheder, D. A. F. var bragt ud i ved det hovedkulds Køb af Svendborg Margarinefabrik 1897. Dette Forsøg i kooperativ Industridrift slog af mange Grunde fejl, og det skyldtes væsentlig L.s Egenraadighed, at Eksperimentet, inden det 1906 blev opgivet, kom til at koste Forbundet over 300 000 Kr. og gav Anledning til megen Mistænkeliggørelse, kriminel Undersøgelse og Uro i Rækkerne. Først 1910 gav en Kongres Ledelsen Decharge for de trufne Dispositioner. Efter at L. 1896 havde faaet Arbejderne ved Kbh.s Mælkeforsyning organiseret, og Kuskene som Følge heraf blev afskediget, medvirkede han til, at disse oprettede Mælkeriet Enigheden, som han blev Formand for, og denne kooperative Virksomhed er gennem Aarene vokset op til at blive et solidt og mønstergyldigt Foretagende, det største i sin Art. Efterhaanden anerkendtes ogsaa de ufaglærtes Organisationsret, og D. A. F. blev Danmarks største Fagforbund; 25 Aar efter dets Oprettelse talte det 40 000 Medlemmer, og ved L.s Død naaede Medlemstallet op mod de 100 000. 1898 var L. med til at oprette De samvirkende

Fagforbund, i hvis Repræsentantskab og Forretningsudvalg han havde Sæde til sin Død bortset fra den Periode, hvori D. A. F. var udtraadt af Landsorganisationen. L. og J. A. Hansen var i en lang **Aarrække** Fagbevægelsens stærke Mænd, men ikke altid, eller meget sjældent, enige med Hensyn til **Maal** og Midler. Mod-sætningen mellem dem beroede ikke blot paa Temperamentsforskelle, men bundede ogsaa i forskelligt Syn paa Lønpolitik og Løn-systemer. Skønt L. i Reglen gik ind for Sammenhold og Centralisation, vurderede han væsentlig de faglige Situationer ud fra et ensidigt Arbejdsmandssynspunkt og var i øvrigt ganske uberegnelig i sin Stillingtagen. Inden for D. A. F. fremkaldte Utilfredshed med de faglærtes Overvægt med Mellemrum Krav om større Indflydelse eller om Udmeldelse af D. s. F., og 1925 kom det til et Brud. Under dette Aars store Arbejdskamp tog L., uenig med D. s. F.s Ledelse om Taktikken, Ansvar for Iværksættelsen af en Transportstrejke, hvad de øvrige Fag misbilligede. Han rettede under Kampen de voldsomste Angreb mod Arbejderbevægelsens andre faglige og politiske Ledere og styrkede herved den Stemning, som i Sept. førte til Kongresbeslutningen om D. A. F.s Udmeldelse af Landsorganisationen. Dette Skisma bestod til 1929, da en ny Kongres vedtog Forbundets Genindmeldelse. L. var Medlem af **17. Aug.-Udvalget 1908**, som opstillede Principperne for det faglige Retsvæsen, og fra 1910 var han Dommer i Den faste Voldgiftsret. 1901 var han med til at oprette en Gensidighedsoverenskomst mellem de skandinaviske Arbejdsmandsforbund, som under senere faglige Konflikter viste sig af stor Betydning, og ved Internationales Kongres i Stuttgart 1907 fik han oprettet et internationalt Sekretariat, hvorefter Krigen fremgik Den internationale Grov- og Fabrikarbejder-Føderation. Foruden de faglige Hverv havde L. en Del politiske. Han var Medlem af Socialdemokratiets Hovedbestyrelse og Forretningsudvalg 1896—1914. 1898 blev han opstillet ved Folketingsvalget i Horsens og tog Kredsen fra den konservative Julius Wulff; ved et Par Valg hævdede han den over for Schovelin, men faldt 1906 for Fraenkel. Ved Krigens Slutning blev han Medlem af forskellige Udvalg, Valutaraadet, Næringskommissionen, Indenrigsministeriets Arbejdsudvalg, og ved Harald Jensens Død 1925 indtraadte han i Landstinget som tingvalgt Medlem. 1900 blev han Medlem af Kbh.s Borgerrepræsentation og Formand for **Sporvejsudvalget**, men udtraadte 1914, da han tog Bopæl i Bagsværd. Han var ligeledes Medlem af Repræsentantskabet for Arbejdernes Landsbank fra 1919 til sin Død. — L. var dog i første Række Fagforeningsmand, den ildnende Agitator og

den fremragende Organisator. Enten han talte eller skrev, var hans Sprog præget af en folkelig Friskhed og et originalt Lune. Forsigtighed var ikke blandt hans Dyder. Men som han var **kampglad**, temperamentsfuld, skaanselsløs i sin Fremstormen, blev han heller ikke skaanet selv. Ingen Arbejderfører i Danmark har været hadet af Modstanderne, smædet, bagvasket og karikeret som han. Og dog var hans **Maal** alene at skaffe Samfundets »**Bundklasser**« bedre Livsvilkaar. Han skabte som Middel hertil den Sammenlutning af alle ufaglærte Brancher i eet stort Forbund, som intet andet Land har Mage til, og som paa mange Maader giver dansk Fagbevægelse sit Særpræg. Forbundets og Ledelsens oprindelige landsdelsvise Opbygning ændredes 1925 til en mere tidssvarende Branchedeling i en Transport-, en Fabriks- og en Jord- og **Beton**-gruppe med hver sine Forretningsførere; men det er forklarligt ud fra de vundne Resultater, at L. afviste al Tale om Organisationsformer som Industriforbund, der vilde medføre det store Forbunds Partering. Selv om Sygdom og svigtende Dømmekraft (f. Eks. 1925) prægede hans sidste Leveaar med en dalende Linie, stod han mere og mere som en Patriark for sine Medlemmer, og han tabte aldrig den intime Samføling med dem. Men han var sig ogsaa sin Magt og Indflydelse bevidst (»mig lille Mand«) og med Rette stolt af den sociale Omvæltning, han havde været i Spidsen for. Naar Ordet Proletariat i dette »Lighedens Land« har en anden Betydning end i mange andre Lande, naar de økonomiske Kaar og de politiske Magtforhold er, som de er, saa har L.s hele **Livsgerning** bidraget væsentligt hertil.

Maleri af H. A. Brendekilde, 1932 paa Lautrupgaard, en Variant af »En Landevej«. Portræt af Edv. Saltoft 1932 i Arbejdsmændenes Hus, Nyropsgade. Portrætteret paa Saltofts Maleri af Socialdemokratiets Mænd 1934 i Folkets Hus, Enghavevej. Marmorbuste 1932 og Bronzerelief 1936 af Svend Lindhart, begge i Arbejdsmændenes Hus. Bronzerelief af Thomas Hansen 1932 i Enigheden.

N. Bransager og Palle Rosenkrantz: Den danske Regering og Rigsdag, 1901, S. 295 ff. C. E. Jensen og F. J. Borgbjerg: Socialdemokratiets Aarhundrede, 1904, II, S. 482 ff. Social-Demokraten 22. April 1916. M. C. L. og Chr. Sørensen: Dansk Arbejdsmands Forbund gennem 25 Aar, 1922. Politiken 19. og 31. Marts og 2. April 1922. Arbejdsmændenes Fagblad, XXXVI, 1932. Nr. 10 og Nr. 21—24 (Mindeblad). Social-Demokraten, Berl. Tid. og Politiken 1. Jan. 1932. Th. Stauning: Ved Lyngsies Baare, i Af Tidens Strid, 1933, S. 191—94.

Oluf Bertolt.

Lyschander, Claus Christoffersen, 1558—1624, Historiker og Digter. F. 1558 i Nørre Vram i Skaane, d. ved Nytaarstid 1624 i

Herfølge. Forældre: Sognepræst Christoffer Pallesen L. (ca. 1524—1602) og Anne Lauridsdatter (ca. 1534—69). Gift 1° 14. Juli 1588 i Herfølge med Margrete, D. af Professor Claus Scavenius (d. 1590). 2° senest 1600 med Kirstine.

Sin Skolegang havde C. C. L. i Herridsvad Kloster, i hvis Bibliotek han, skønt umoden Dreng, afskrev et Haandskrift af Svend Aggesens Værker; den yderst fejlfulde Afskrift har gennem M. Cl. Gertz' kritiske Rekonstruktion (1915) reddet en værdifuld middelalderlig Tekst fra Undergang. Naar C. C. L. blev Student, vides ikke, og der haves heller ikke nærmere Efterretninger om hans **Ungdomsaar**; det ses, at han har foretaget den i Datiden sædvanlige Udenlandsrejse til Tyskland, hvor han rimeligvis i Wittenberg tog Magistergraden. Efter 1587 at være vendt hjem kaldedes han s. A., vistnok paa Foranledning af Arild Huitfeldt, der da var Lensmand paa Tryggvælde, til Sognepræst i Herfølge og sad i dette Embede, et af Sjællands bedste, til sin Død, tillige i hvert Fald fra 1598 som Provst for Bjeverskov Herred. Som Teolog synes han at have tilhørt Hans Poulsen Resens ortodokse Retning, men har i øvrigt ikke udfoldet nogen Art af gejstlig Forfattervirksomhed, end ikke i Form af Ligprædikener. Det var Historien, der fra de unge Aar havde hans Interesse, og det er ogsaa historiske Emner, som han behandler i sin Digtning.

Ældst af L.s digteriske Arbejder — ca. 1597 — er »Hr. Jens Billes **Slægtregister**«, først trykt 1722 og paa ny udgivet 1888 af H. F. Rørdam efter endnu bevarede Originalmanuskripter under Titlen »Billeslægtens Rimkrønike«; Ættens Stammødre fortæller her deres egen, deres Mænds og Børns Skæbne. Trykte i C. C. L.s egen Levetid blev derimod »Den grønlandske Chronica« (1608), som giver en Udsigt over det fjerne Polarlands Historie og særlig dvæler ved Ekspeditionerne i Frederik II.s og Christian IV.s Tid; »Den **Calmarnske** Triumph« (1611), der besynger Christian IV.s Indtagelse af Kalmar i Krigen mod Svenskerne, og »Her Christian den Femtis Udvellelsis og Hyldings Historia« (1623), i hvilken Festlighederne ved Hove skildres med jævnlige Sidespring ind i Rigets almindelige Historie. Digtene er alle skrevne i de fra Rimkrøniken kendte Knyttelvers; Stoffet virker ofte tyngende paa den i sig selv brede Fremstilling, men der er Fart og Friskhed over Versene, og ingen har fundet smukkere poetisk Udtryk for den levende historiske og nationale Sans, som var et saa fremtrædende Træk i Datidens danske Aandsliv. C. C. L. er den sidste betydelige og virkelig betydelige Digter hos os i gammel Stil.

Som Historiker fik C. C. L., der 1616 udnævntes til kgl. Historio-

graf, et Hverv, som to Aar senere toges fra ham, kun udgivet »De danske Kongers Slectebog« (1622), et dansk Udtryk for en Side af det 16. og 17. Aarhundredes europæiske Historieskrivning, som for længst er dødsdømt; Bogen er tillige Led i den da standende litterære Strid mellem Danmark og Sverige om, hvilket af de to Lande der havde den berømmeligste Fortid. De bibelske Slægtregistre knyttes sammen med Saxos Kongerækker, Christian IV.s Slægt føres direkte op til Adam og ud i alle mulige Sidelinier, saa at snart sagt enhver af Europas Konge- og Fyrstefamilier indgaar i den. I øvrigt havde C. C. L. planlagt et Værk i 116 Bøger, som skulde samle alt, hvad der var sagt og lod sig sige om Danmarks Historie, Topografi, Statistik, Religionsforhold, Love, Skoler, Universitet samt Stændernes og Litteraturens Tilstand. Det lykkedes ikke den aldrende Mand at faa sine Samlinger endeligt bearbejdede; af dem er senere blevet offentliggjort et dansk Forfatterleksikon paa Latin, det første i sin Art, trods Unøjagtighed i Enkeltheder endnu ikke uden Værd, og en livlig Danmarksbeskrivelse paa Dansk. Set fra Modersmaalets Standpunkt vilde Danmarkshistorien, om den var kommet ud i sin Helhed, kunne være blevet ypperlig Folkelæsning i sin egen og den nærmest følgende Tid, som det timedes den »Kong Fredericks den Andens Krønike«, Peder Resen udgav 1680, men hvis egentlige Forfatter L. utvivlsomt er. — Epitafium med Portræt i Herfølge K. Staalstik derefter 1868 af Magnus Petersen.

H. F. Rørdam: Klavs Christoffersen Lyskanders Levned, samt hans Bog om Danske Skribenter, 1868. Carl S. Petersen: Den danske Litteratur fra Folkevandringstiden indtil Holberg, 1929, S. 382—89, 407 f., 443—46. Kirkehist. Saml., 4. Rk., III, 1893—95, S. 639 f. *Carl S Petersen.*

Lyser (Leyser), **Johannes**, 1631—84, Teolog. F. 30. Sept. 1631 i Leipzig, d. 1684 nær ved Paris. Forældre: Superintendent Polykarp L. (1586—1633) og Sabina Volckmar (1598—1634). Ugift.

Efter at være blevet Student fra Schulpforta 1649 studerede J. L. i Leipzig, hvor han 1653 tog Magistergraden. 1654 blev han Præst og Inspector ved sin gamle Skole i Schulpforta. Under Paa-virkning af en svensk Greve Carl Johan v. Kbnigsmarck (d. 1686) blev han en begejstret Tilhænger af Tanken om Polygamiets samfundsmæssige Betydning og udgav herom et anonymt Skrift paa Tysk. Dette medførte, at han blev fjernet fra sit Embede, og i den følgende Tid maatte han føre en omflakkende Tilværelse. Ca. 1675 kom han omsider til Danmark, hvor det lykkedes ham at blive Feltpræst, men da det kom for Dagen, at han havde udgivet et nyt

Skrift af lignende Indhold, »Das Königliche Marck aller Lander« (1676), som han i Smug udbredte, blev han ved kgl. Reskript af 15. Marts 1677 forvist Kongens Riger og Lande og hans Bog brændt af Bødden. Resten af sit Liv maatte J. L. derpaa drage fra Land til Land. 1679 blev han offentlig pisket i Stockholm for sine Anskuelser, senere skal han have lidt samme Skæbne i Åbo og Riga; derpaa træffes han i Amsterdam og Paris, begge Steder i sørgelige Omstændigheder. I Paris fik den danske Legationspræst H. G. Masius Lejlighed til at række ham en hjælpende Haand, og da han pludselig døde i et Hus paa Vejen mellem Versailles og Paris, var det ogsaa Masius, der tog alle hans Papirer med sig. Blandt hans Arbejder kan i øvrigt nævnes »Discursus inter Polygamum et Monogamum de Polygamia« (1673) og det meget omfangsrige »Polygamia triumphatrix« (1682). Hans Skrifter er velskrevne og vidner om en uhyre Belæsthed, men de er alle næsten manisk bestemte af det ene Synspunkt: at levere et Forsvar for Polygamiet, som han fandt ikke blot tilladeligt, men udtrykkelig befalet i Guds og Naturens Lov. Ejendommeligt nok levede og døde denne Polygamiets utrættelige Ridder — en forvokset, impotent Mandsling — selv i ugift Stand.

[R. Bayle:] *Nouvelles de la Republique des lettres*, 1685 April, S. 339—62. J. J. G. Am-Ende: *Memoria inspectorum Portensium*, 1748, S. 18—50. C. G. Clugius: *Diatribæ epistolica de scriptis Jo. Lyseri*, 1748. *Lettres inédites de divers savants, publiées par Émile Gigas*, I, 1890, S. 127, 640. C. G. Jöcher: *Allgemeines Gelehrten-Lexicon*, II, 1750, Sp. 2629 f.; Suppl., IV, 1813, Sp. 270f.

Bjørn Kornerup.

Lyser (Leyser), Michael, 1626—59, Læge. F. 14. April 1626 i Leipzig, d. 20. Okt. 1659 i Nykøbing F., begr. sst. Broder til Johannes L. (s. d.). Gift Okt. 1659 med Magdalene Sibylle Heerfordt (gift 2° med Hofapoteker Christopher Hartmann, d. 1683, 3° 1685 med Dr. med. Johan Justus Bøhme, 1660—1709, gift 2° med Gjørvel Catharina Portuan, 1660—1740), D. af Hofapoteker Christopher H. (s. d.) og 1. Hustru.

M. L. studerede Medicin i sin Fødeby, men som flere andre droges han i denne Anatomis Grødetid mod vor europæisk berømte Thomas Bartholin, der som Professor i Anatomi 1648 havde begyndt sine offentlige Dissektionsøvelser i Theatrum anatomicum. M. L. immatrikuleredes 1650 ved Kbh.s Universitet og studerede her i to Aar hos Bartholin som hans Prosektor og udmærkede Medarbejder ved de Dissektioner, der førte til Opdagelsen af Lymfekarsystemet (hos Hunden), den næst Harveys Op-

dagelse af Blodets Kredsløb største anatomiske Landvinding. Thomas Bartholin, der baade da og siden satte stor Pris paa M. L., skriver loyalt, at han »ønsker at dele Rosen for dette Fund med ham hvis han da fortjener nogen« — hvilket imidlertid førte til, at Bartholins Medbejler til Æren for Lymfekarsystemets Opdagelse, Svenskeren O. Rudbeck, insinuerede, at det egentlig var M. L., der havde gjort den store Opdagelse. Denne ganske usandsynlige og uberettigede Insinuation har der hverken af Rudbeck eller andre siden hen kunnet præsteres Skygge af Bevis for, men, som det saa ofte gaar, er »Mistanken« mod Bartholin blevet vedligeholdet, ikke mindst af hans seneste danske Biografer. — Selvstændige Arbejder om Lymfekarrene af M. L. foreligger ikke, derimod blev han af Bartholin inspireret til at skrive den Bog, der med Rette har bevaret hans Navn, »Culter anatomicus« (1653), en for den Tid udmærket Oversigt over og Vejledning i anatomisk Teknik og Dissektion, som da ogsaa udkom i flere Oplag og Oversættelser posthumt. 1652 vandrede M. L. igen ud i Verden, overalt demonstrerende den Bartholin'ske Opdagelse, bl. a. til Universitetet i Padova, hvor han disputerede for Doktorgraden, og 1656 til Leipzig, hvor han disputerede for et medicinsk Professorat, som han dog forlod n. A. for igen at drage til Kbh., formentlig haabende paa at opnaa Anatomi-Professoratet efter Bartholin, der 1656 paa Grund af Sygdom havde trukket sig helt tilbage fra Dissektionsøvelserne. L. udnævntes imidlertid 1657 til Provinsialmedicus for Møen, Lolland og Falster med Bolig i Nykøbing og døde her allerede to Aar efter. — Mindesten i Nykøbing F. K.

Th. Bartholini Vasa lymphatica, nuper Hafniæ in Animantibus inventa, et Hepatis exsequiæ, 1653, S. 7. M. Lyser: Culter anatomicus, Ed. II, 1665, med Fortale og Gravskrift af Th. Bartholin. V. Ingerslev: Danmarks Læger og Lægevesen, I, 1873, S. 460, 529 f. Otto C. Aagaard: Les vaisseaux lymphatiques, 1924, S. 28 ff. Th. Bartholin: Lymfekarrene, oversat af Fr. Liitzhøft og G. Tryde, 1936, Indledning S. IX—XII, 20.

Otto C Aagaard

Lysholm, Christopher, 1715—73, Skolemand. F. 30. Jan. 1715 i Præstø, d. 9. Jan. 1773 i Roskilde, begr. i Domk. sst. Forældre: Købmand Johan L. (1688—1721) og Anna Elisabeth Kinch (1688—1725). Gift 5. Aug. 1750 paa Bellevue (Petri) med Charlotta Amalia Esmarch, f. 8. Dec. 1729 i Kbh. (Petri), d. 5. Sept. 1803 i Roskilde, D. af Kancellisekretær, senere Justitsraad Johan Marquard E. (1689—1733, gift 1° 1717 med Catharina Hedvig Hass, 1701—23) og Anna Catharina Meybusch (1695—1737).

L. blev Student 1731 fra Vordingborg, tog Baccalaureus-Graden

1733 og teologisk Eksamen **1741**. Holberg, der nærede Interesse for den fattige Student, brugte ham som Korrektør og skaffede ham en god Huslærerplads, Gram aabnede sit Bibliotek for ham, og han oprettede en privat Latinskole, hvorfra han dimitterede mange. En Tid var han Korrektør hos J. J. Høpfner (s. d.) og redigerede dennes Aviser. **1746** blev han Magister og n. **A.**, anbefalet af Holberg, Gram o. **fl.**, udnævnt til Professor eloquentiæ i Sorø; han docerede dette Fag til **1753** og var desuden **1751—61** Professor i Historie og Geografi. Efter eget Ønske holdt han **1754** paa Akademiet den latinske Mindetale over sin Velgører Holberg. **1761** blev han Rektor i Roskilde, hvor han paa Grund af sin Humanitet blev meget afholdt. Han indførte latinske og danske Taleøvelser og fri Undervisning i Fransk; han havde i det hele taget fremskredne Ideer, om en Deling af de lærde Skolers højere Klasser i en gammelsproglig («teologisk») og en nysproglig-real («verdslig») Linie, om et Universitet i Norge m. m. Hans litterære Produktion bestaar i øvrigt kun i Programmer, Lejlighedsdigte og Taler, overvejende paa Latin.

S. N. J. Bloch: Roskilde Domscoles Historie, I, **1842**, S. 66 f.; II, **1843**, S. 66 f. P. M. Stolpe: Dagspressen i Danmark, III, **1881**, S. **174** f. Museum. **1893**, II, S. 33—36, 45—48. Vor Ungdom, **1903**, S. 652—55.

R. Paulli (*P. Stolpe*).

Lyskander, se Lyschander.

Lystrup, Hans Christian, f. **1875**, Grosserer. F. **15. Jan. 1875** i Havrebjerg ved Slagelse. Forældre: Gaardbestyrer Hans L. (**1839—75**) og Karen Marie Mouritzdatter (**1846—1928**). Gift **16. Juni 1933** i Kbh. (b. v.) med Ingeborg Søborg, f. **19. Maj 1901** i Hillerød, D. af Hotelejer Henry S. (f. **1866**) og Kirstine Christensen (f. **1876**).

L. oplærtes efter Konfirmationen i blandet Købmandsforretning i Slagelse og fik som ungt Menneske Ansættelse i Bankdirektør Peter Thomsens Kolonial-, Delikatesse- og Vinforretning sst. Da han senere kom ind paa Grimers Handelsakademi i **Kbh.**, blev han stillet over for et favorabelt Tilbud om at overtage Thomsens Forretning, men i det afgørende Øjeblik besluttede han sig til at søge yderligere Uddannelse i Udlandet. Her begyndte han **1898** som Volontør hos Kaffefirmaet Dewers Hauch & Co. i Bremen, men fik kort efter Ansættelse som skandinavisk Korrespondent i Dresden-Firmaet Seidel & Naumann, der fabrikerede Cykler og Symaskiner. Efter halvandet Aars Virksomhed der var L. klar over, at de kommende Aar vilde give »Trafikbranchen« store Mulig-

heder, og 1900 startede han i Slagelse en mindre en gros Forretning, hvor han solgte Cykler fra Wanderer Werke og Symaskiner fra sit tidligere Firma Seidel & Naumann. Med stor Energi berejste han selv Landet, og Forretningen voksede jævnt, ikke mindst efter at Wanderer Werke 1902 var begyndt at bygge Motorcykler. L., der saaledes hører til Automobilbranchens Pionerer, fik 1916 Filial i Kbh. og købte s. A. Ejendom i Pileallé, hvortil Hovedforretningen blev flyttet 1920, og hvor han har ladet opføre omfattende Værksted anlæg. Han er i Kbh. en af General Motors' Hovedforhandlere, og hans Firma repræsenterer en Række førende Automobilmærker. Som Formand siden 1919 for Automobil- og Cyclegrossererforeningen har L. været overmaade virksom, og navnlig er det hans Fortjeneste, at han ved Foreningens 25 Aars Jubilæum 1926 fik realiseret Tanken om Opførelsen af en stor Udstillingsbygning (Forum) i Hovedstaden. Han er Formand i Bestyrelsen for Akts. Udstillingshallen Forum og er et interesseret Medlem af Det kgl. danske Haveselskabs Bestyrelse. L. er tillige Ejer af to betydelige Landejendomme, Mullerupgaard ved Slagelse og Høvdingsgaard ved Præstø. — R. 1926. — Maleri af Carl Forup 1935 i Familieeje.

Børsen 25. Febr. 1926 og 11. Jan. 1935.

P. Koch Jensen.

Lutken. Af Navnet L. findes flere Familier, af hvilke den mest bekendte i overvejende Grad har været knyttet til Marinen. Denne Slægt føres tilbage til Regimentsskriver i Antvorskov og Korsør Amter Joachim L. (1664—1743) — Søn af en Købmand i Hamburg; J. L. var Fader til de to nedenn. Landøkonomen, Sognepræst Otto Diderik L. (1713—88) og Kaptajn i Søetaten Frederik Christopher L. (1698—1784), der 1780 blev optaget i Adelstanden. Af hans Børn skal nævnes Etatsraad, Toldkammerer Joachim L. (1730—1811), Kommandør i Søetaten Christian L. (1742—1803) — hvis Søn var nedenn. Viceadmiral Christopher L. (1782—1857) — Frederikke Louise L. (1747—92), gift med Kontreadmiral Frederik Grodtschilling (1731—92), nedenn. Admiral Otto L. (1749—1835) og Kommandørkaptajn Christopher L. (1734—83), hvis Datter Ida Elisabeth L. (1763—97) var gift med Gehejmekonferensraad, Overpræsident, Lensgreve Werner Jaspar Andreas Moltke (1755—1838). Admiral Otto L. (1749—1835) var Fader til Anna Cathrine L. (1776—1855), gift med Kommandør Jean André Suenson (1773—1840), til Anna Susanne L. (1778—1872), der ægtede Kaptajn Jean Jacques Isaac Suenson (1774—1821), til Kaptajnløjtnant, Kommandant i Nyboder Frederik L. (1774—1819) og til Kontre-

admiral Magnus L. (1782—1847), hvis Søn, nedenn. Marineminister, Kommandør Otto Hans L. (1813—83), var Fader til nedenn. Kaptajn, Søkrigshistorikeren Otto George L. (1849—1906), hvis Hustru var den ligeledes nedenn. Operasangerinde Augusta Sophie **Wilhelmine L.**, f. Iversen (1855—1910). Kaptajnløjtnant Frederik L. (1774—1819) legitimerede 1819 sin Søn Etatsraad, Overretsassessor Frederik **Tekla L.** (1808—79), hvis Linie 1884 anerkendtes som dansk Adel; hans Søn var nedenn. Translatør, Redaktør André Gregor Henrik L. (1843—1916). — Ovenn. Pastor Otto Diderik L. (1713—88) var Fader til Amtsprovst, Sognepræst i Lumby Peter Wilhelm L. (1761—1844), bl. hvis Børn var nedenn. Professor Johannes Christian L. (1791—1856) — Fader til nedenn. Zoolog, Professor Christian Frederik L. (1827—1901) — og Sognepræst i Karleby, Horreby og Nørre Ørslev Otto Diderik L. (1793—1866), der var Fader til nedenn. Forstmand Christopher L. (1826—1906), til Amtsforvalter i Vejle Johannes Sylvester L. (1830—96) — hvis Børn var de nedenn. Generalmajor Louis Carl Frederik L. (1863—1918) og Oversygeplejerske Marie Cecilie L. (f. 1864) — og til Overlærer, senere Fotograf Carl Theodor L. (1830—1910), hvis Sønner er de nedenn. Ingeniøren, Professor Alfred L. (f. 1860) og Forfatteren, Pastor Vilhelm L. (1857—1931).

J. C. L. Lengnick: Familien **Lütken**, 1857.

Albert Fabritius.

Lutken, Alfred, f. 1860, Ingeniør, Professor. F. 6. Aug. 1860 i **Riserup** Præstegaard ved Gaabense. Forældre: Overlærer ved Nykøbing F. Katedralskole, senere Fotograf i **Kbh.**, cand. polyt. Carl Theodor L. (1830—1910) og Johanne (Hanne) Lucie **Iürgensen** (1831—84). Gift 14. Juli 1896 i **Kbh.** (Holmens) med cand. mag. Anna Dorothea Muller, f. 5. April 1861 i **Kbh.** (**Frels.**), D. af **Handelsfuldmægtig** Emil M. (1830—1915) og Cecilie Sophie Henningsen (1831—1905).

L. blev Student 1877 fra Nykøbing F., tog n. A. Filosofikum og polyteknisk Adgangseksamen. 1883 blev han cand. polyt. som Bygningsingeniør; s. A. aftjente han sin Værnepligt ved Søværnet og fik derefter Ansættelse hos Landinspektør L. Bentzon, der udførte **Nivellementer** paa Lammefjorden. Nov. s. A. blev han Assistent hos Ch. **Ambt** (s. d.) og var her først beskæftiget ved Forarbejder til Vandværk og Kloakanlæg i Nakskov og senere, efter 1884—86 at have været selvstændig beskæftiget ved Anlægget af **Andelssukkerfabrikken** i Nykøbing F., med lignende Forarbejder i denne By. 1886—87 var han paa en stor Udenlandsrejse paa det Larssenske og det Reiersenske Legat, paa hvilken han studerede

Jernbanebygning i Tyskland, Schweiz, Italien, Frankrig, Belgien og Holland. Hjemkommen herfra assisterede han atter L. Bentzon ved Arbejder paa Lammefjorden og i Kolindsund, særlig **Kanalgravning** og Projektering af Maskinanlæg. Derefter udførte han sammen med L. Bentzons Søn Povl Bentzon Kontrolarbejde ved Anlægget af Sølvgades Sporvej og projekterede og ledede Udførelsen af Drænings- og Vejarbejder ved Udvidelsen af Vestre Kirkegaard, et Arbejde, han ogsaa senere udførte ved Anlægget af Bispebjerg Kirkegaard. Ved Omdannelsen af Polyteknisk Lærestalts Undervisningsplan 1892 deltes Professor Holmbergs store Fag, saaledes at han selv beholdt Vandbygningsfagene, medens der oprettedes et nyt Docentur i Vej- og Jernbanebygning samt Brobygning. Ved den i denne Anledning s. A. afholdte Konkurrence, hvori ogsaa A. S. Ostenfeld deltog, blev L. den foretrukne, og han gik hermed ind til en mangeaarig og betydningsfuld Lærergerning, igennem hvilken han har øvet stor Indflydelse paa den danske Ingeniørstands Arbejde i en lang Række Aar. Efter 1893 at have været paa Studierejse i U. S. A. blev han 1894 med den nye Lønningslov Professor. 1916 blev han Direktør for Tilsynet med den tekniske Undervisning for **Haandværkere** og Industridrivende efter fra 1913 at have været Medlem af Kommissionen til Udarbejdelse af en samlet Plan for denne Undervisning, en Stilling, han beklædte, til han 1930 faldt for Aldersgrænsen, idet han dog stadig samtidig holdt nogle Specialforelæsninger paa Polyteknisk Lærestalt. Jævnside med sin **Embedsgerning** har L. udført en Række andre Arbejder. 1896 foretog han saaledes Udstikning af Ods-herredbanen, 1902 udførte han en Række Forarbejder til Langelandsbanen, hvis Bygning han 1907—11 projekterede og ledede. 1899—1926 var han Medlem af Ekspropriationskommissionen vedrørende Kloakanlæg i **Kbh.**, som efter Loven af 1906 ændredes til en **Vandafledningskommission**; 1900—01 var han desuden teknisk Konsulent for Landvæsenskommissionen angaaende Tilvejebringelse af en lukket Vandaflledning for en Del af Vanløse og Brønshøj. I de følgende Aar var han endvidere dels alene og dels sammen med P. Bentzon teknisk Konsulent vedrørende en Række Kloakanlæg i **Kbh.**, Gentofte, Glostrup, Taastrup, Søllerød, Hørsholm, Birkerød, Fredensborg, Kalundborg, Horsens og Randers. 1904 blev han Formand for Kommissionen til Overvejelse af, i hvilket Omfang Automobileer kan træde i Stedet for sekundære Jernbaneanlæg, og 1906 Medlem af Bedømmelseskomiteen for **Konkurrenceprojekter** til en Afvandingsplan for Gentofte Kommune. Ogsaa i Foreningslivet har han deltaget; 1894—1908 var han Formand for

Polyteknisk Forening; 1896—1906 Medlem af Dansk Ingeniørforenings Bestyrelse, fra 1900 Formand for Kbh.s Folkeuniversitetsforening og fra 1901 Medlem af Universitetets Udvalg for folkelig Universitetsundervisning. Fra 1916 er han Formand for Polyteknisk Understøttelsesforening. I Det tekniske Selskabs Skoles Bestyrelse, hvori L. 1896—1916 havde Sæde, valgt af Indenrigsministeriet, har han ydet en betydelig Indsats, idet han fra 1901 var Formand for Skoleudvalget og 1905 blev Bestyrelsens Næstformand. — R. 1901. DM. 1920. K.² 1930. — Malerier af P. Gissel ca. 1925 (Polyteknisk Lærestalt) og Johs. Glob 1930 (Statens Tilsyn med Haandværkerundervisningen).

Frøde Iürgensen og Poul Hennings: Biografisk Slægtregister over Familiene Sangaard m. fl., 1910, S. 163. For Industri og Haandværk, 1916, S. 427. Det tekniske Selskab 1843—1918, 1918. Berl. Tid. og Nationaltidende 5. Aug. 1920. J. T. Lundbye: Den polytekniske Lærestalt 1829—1929, 1929. Povl Vinding i Berl. Tid. 26. Juni 1935.

Povl Vinding

Liitken, André Gregor Henrik, 1843—1916, Forfatter. F. 2. Okt. 1843 i Kbh. (Trin.), d. 6. Maj 1916 i Skovshoved, Urne paa Bispebjerg. Forældre: Fuldmægtig, Kancelliraad, senere Overretsassessor, Etatsraad Frederik Tekla L. (1808—79, gift 2° 1846 med Olivia Maria Schoubye, 1824—48) og Golla Andriette Mathilde Krogstad (1818—43). Gift 28. Febr. 1883 med Olga Vasiljevna Zelenkov, f. 1. Febr. 1859 i St. Petersburg, d. 6. Febr. 1928 i Kbh.

L. blev Student 1863 fra Metropolitanskolen, cand. phil. 1864, drev efter at have opgivet et Embedsstudium fri journalistisk Virksomhed, lagde sig efter en Række europæiske Sprog, var Translatør i Fransk og oversatte novellistisk og populær faglig Litteratur til Dansk. Han opholdt sig i St. Petersburg 1881—91, hvorfra han korresponderede til »Nationaltidende« indtil 1889, derefter til »Politiken«. Febr.—Aug. 1892 redigerede han i Kbh. Dagbladet »Danmark«, et Forsøg paa at skabe et Organ for den ikke-estruiske Konservatisme. Senere var han fast Korrespondent til »Göteborg Handels- och Sjöfarts-Tidning« og andre udenlandske Blade. Han har forfattet Rejseskildringerne »Fra Syden« (1870) og »Fra Adria til Bosporus« (1892), desuden »Fra Tsarens Rige, Oplevelser og Mindre« (1894); som livlig Fortæller og forstandig, om end ikke dybtgaaende lagttager gjorde han sin Nytt i en Tid, da det Stof, han syslede med, havde faa Dyrkere her hjemme. 1897—99 redigerede han »Nord og Syd«, et Maanedsskrift for Historie, Geografi og Naturvidenskab. Bedst vil han mindes som Udgiver af »Opfin-

delsernes Bog« (I—VII, 1877—81), der blev et meget søgt **Oplysningsværk**; det var en dygtig Bearbejdelse af »Buch der **Erfindungen**«. Anden Udgave (I—III, 1899—1901) var næppe helt tidssvarende; tredje Udgave (I—IV, 1912—14) var næsten helt og holdent præget af Medudgiveren Helge Holst (s. d.). L. var i sine senere Aar stærkt svækket efter at være kommet til Skade ved en Granatsprængning.

Journalisten 15. Nov. 1910. Berl. Tid. 8. Maj 1916. Paul *Læssøe* Muller.

Liitken, Augusta Sophie Wilhelmine, f. Iversen, kaldet Schou, 1855—1910, Operasangerinde. F. 5. Okt. 1855 i Kbh. (Helligg.), d. 26. Sept. 1910 paa Bellahøj, begr. i Brønshøj. Forældre: Garvermester Jens August Hammerich (1820—97) og Sophie Frederikke Iversen (1822—76, gift 1844 med Garvermester Niels Christian Schou, 1816—48). Gift 6. Aug. 1880 i Brønshøj med Premierløjtnant, senere kar. Kaptajn i Marinen Otto L. (s. d.).

A. L., der var Elev af C. Helsted, debuterede med stor Succes 24. Maj 1876 som Vilhelmine i »Ungdom og Galskab«. Man beundrede den sølvklare Renhed i Stemmen og den Lethed, med hvilken hun besejrede selv de største vokale Vanskeligheder. De store Forventninger, man stillede til hende, indfriele hun snart i Partier som Nattens Dronning i »Tryllefløjten« og Zerlina i »Don Juan«, og hun blev hurtigt Publikums erklærede Yndling; ingen kunde modstaa hendes lyse charmerende Kunst, der virkede saa umiddelbart betagende. 1877 sang hun i »Martha« sammen med Trebelli, og Publikum hylkede hende med demonstrativt Bifald. S. A. gæstede hun Stockholm, og n. A. blev hun engageret til Royal Italian Opera paa Covent Garden i London, hvor hun sang Marguerite af Valois i »**Huguenotterne**«. Kritikken var dog ikke synderlig anerkendende, hvad der til en vis Grad indvirkede paa hendes københavnske Publikum. Den indtraadte Kølighed varede dog kun kort, og i den kommende Tid gjorde hun stor Lykke som Madelaine i »Postillonnen i Lonjumeau«, Jeanette i »Jeanettes Bryllup«, **Gilda** i »Rigoletto«, Philine i »Mignon« og Marie i »Regimentets Datter«. 1885 maatte hun paa Grund af Sygdom for en længere Periode trække sig tilbage fra Scenen, og hun lod sig først høre paa ny ved en af de **smaa** Koncerter ved den nordiske Musikfest 1888. Fra 1890 optraadte hun endnu nogle Sæsoner ved Teatret, hvor hun udførte Partier som Venus i »**Tannhäuser**«, Kleopatra i Ennas Opera og Isabella i »Robert af Normandiet«. — Portrætteret paa Gruppebillede i Træsnit 1882 med Fruerne Hennings og Tychsen.

P. Hansen: Den danske Skueplads, III, 1896. III. Tid. 1. Nov. 1891 og 9. Okt. 1910. Berl. Tid. 27. Sept. 1910. Politiken 28. Sept. s. A.

Torben Krogh.

Lutken, Johannes Christian, 1791—1856, politisk Forfatter, Lektor. F. 11. Maj 1791 i Fensmark, d. 25. Juni 1856 i Sorø, begr. sst. Forældre: Sognepræst, sidst i Lumby, Amtsprovst Peter Wilhelm L. (1761—1844) og Marie Christine Saxtorph (1768—1842). Gift 12. Aug. 1826 i Lumby med Frederikke Flor, f. 10. Maj 1795 i Kbh. (Garn.), d. 7. Juni 1869 sst. (Sorø), D. af Regimentskvartermester, senere Bankrevisor Christian Holm F. (1736—1808) og Anna Cathrine Hesselberg (1761—1837).

L. blev Student 1811, privat dimitteret, og levede i de følgende Aar et rigt bevæget aandeligt Studenterliv. Han beskæftigede sig navnlig med filosofiske og litterære Studier og var Medlem af »Tylvten«, der udfordrede Baggesen. 1822 blev han Adjunkt i Sorø og 1826 Lektor, afgik 1849. Han hørte til Ingemanns og Hauchs intimeste Omgangskreds, og man mener, at han har tjent som Model for Hauchs Skildring af Freisleben i »Guldmageren«. Fra Sorø udsendte han sammen med Bredsdorff 1831—33 »Blandinger fra Sorø« og skrev 1847—48 fire Smaaskrifter om Sorø Akademis Idé, hvori han lagde Vægt paa Undervisningen i Naturvidenskaberne. Paa Grund af Svagelighed tog han sin Afsked 1849 °S benyttede sit Otium til et livligt politisk Forfatterskab. Han var en Modstander af et egentligt Tokammersystem og foreslog i Stedet for, at der skulde vælges 35 Medlemmer fra Købstæderne og 65 fra Landdistrikterne, som skulde forhandle i samlet Flok, men stemme adskilt. Dernæst interesserede han sig levende for Forholdet mellem Monarkiets forskellige Dele. Han var den udprægede Helstatsmand, der mente, at kun en Personalunion vilde kunne holde Staten samlet. Slesvig burde efter hans Mening deles, men uden at de to Dele blev indlemmet i Kongeriget eller i Holsten. Dette burde kun ske, hvis Holsten udtraadte af det tyske Forbund. Endelig var han stærkt optaget af Fredssagen og udsendte forskellige Smaaskrifter om dette Emne, ligesom han foretog forskellige Oversættelser. — Tit. Professor 1849. — Blyants-tegning af F. Hillerup i Familieej.

Udvalg af Breve til P. Hjort, I, 1867. Sorø. Klostret-Skolen-Akademiet gennem Tiderne, II, 1928 (se Registeret).

Emil Elberling (Harald Jørgensen).*

Lutken, Christian Frederik, 1827—1901, Zoolog. F. 4. Okt. 1827 i Sorø, d. 6. Febr. 1901 i Kbh., begr. paa Frbg. (Solbjerg).

Forældre: Lektor, senere Professor ved Sorø Akademi J. C. L. (s. d.) og Hustru. Gift 8. Okt. 1855 i Odense med Mathea Elisabeth Muller, f. 15. Marts 1834 i Odense, d. 28. Marts 1890 i Kbh. (Frue), D. af Kasserer ved Odense Fattigvæsen og Fyens Stifts Sparekasse, senere Kancelliraad Hans M. (1800—71) og Marie Margrethe Lütken (1795—1874).

L. blev allerede i sin Skoletid i Sorø ført ind paa naturhistoriske Interesser gennem Carsten Hauchs og Japetus Steenstrups Lærergerning. 1844 blev han Student og fortsatte i to Aar Studierne ved Akademiet, hvor han tog 2. Eksamen; derefter studerede han i Kbh., hvor han særlig gav sig af med Zoologi, i hvilket Fag Steenstrup nu var blevet Professor. L. er saaledes i meget høj Grad paavirket af Steenstrups Undervisning, og han forblev igennem hele sit Liv en trofast Beundrer af ham til Trods for store Forskelligheder i de to Mænds Temperament og Indstilling. 1848 afbrød L. Studierne for at kunne deltage i Krigen og var med i flere Slag, bl. a. ved Isted; han avancerede til Premierløjtnant og forblev i Hæren til 1852, hvorefter han n. A. afsluttede sine Studier med Magisterkonferens i Naturhistorie. Allerede 1851 var han blevet ansat som Assistent ved Universitetets zoologiske Museum, og efter at dette Museum var blevet forenet med Det kgl. Naturhistoriske Museum, blev han Assistent ved den af Steenstrup bestyrede Afdeling, der omfattede alle lavere Dyr undtagen Leddyr samt Fisk og jordfundne Knogler. Han udførte i disse Museumsstillinger et overordentlig omhyggeligt og flittigt Katalogiserings-, Ordnings- og Etikettersarbejde og har haft en væsentlig Andel i Sammensmeltningen af de to Museers Samlinger og disses Opstilling i den nye Bygning i Krystalgade. Han etiketterede egenhændigt saa godt som hvert eneste Præparat inden for de store Samlinger, som hørte under hans Omraade. Efter den yngre Reinhardts Død 1882 blev han Bestyrer af Museets 1. Afdeling og 1885, da Steenstrup trak sig tilbage, tillige dennes Efterfølger som Professor i Zoologi. 1899 maatte han paa Grund af et apoplektisk Tilfælde trække sig tilbage fra Professoratet. 1870 var han blevet Medlem af Videnskabernes Selskab.

De første af L.s Arbejder omhandler forskellige Invertebratgrupper, navnlig Echinodermer, om hvilke han bl. a. har skrevet »Oversigt over Grønlands Echinodermata, samt om denne Dyreklasses geographiske og bathymetriske Udbredningsforhold i nordiske Have« (Vid. Medd. Naturh. For., 1857), for hvilket Arbejde han erhvervede Doktorgraden. Endvidere skrev han en lang Række Lister og faunistiske Smaaarbejder om Echinodermer fra forskellige

Dele af Jorden, f. Eks. om **Galathea-Ekspeditionens** Udbytte af Ophiurer m. m. Han beskæftigede sig fortsat med denne Dyregruppe, og et af hans sidste Arbejder er en sammen med Th. Mortensen udgivet Bearbejdelse af Albatross-Ekspeditionens Ophiurer, der udkom 1899. Han har desuden skrevet mindre Meddelelser og Beskrivelser af enkelte nye Arter inden for næsten alle marine Invertebratgrupper, dog særlig om snyltende Crustaceer, paa hvilket Omraade han har arbejdet sammen med Steenstrup. L.s andet Arbejdsomraade falder væsentlig inden for Ichthyologien, hvor han foruden en lang Række mindre Arbejder har skrevet om »Velhas-Flodens Fiske« (Vid. Selsk. Skr., 5. Rk., XII, 1875), »Bidrag til Kundskab om Formforandringer hos Fiske under deres Væxt og Udvikling« (sst., 1880) og »Bidrag til Kundskab om det aabne Havs Laxesild eller Scopeliner« (sst., 6. Rk., VII, 1892) samt bearbejdet Ingolf-Ekspeditionens ichthyologiske Udbytte. L. har ogsaa skrevet om højere Dyr, bl. a. om Hvaler samt om de sydamerikanske Kæmpedovendyr. Han har saaledes udfoldet en overordentlig omfattende zoologisk Forfattervirksomhed inden for en meget stor Del af Dyrerigets Grupper. Den udmærker sig ved Omhu, der undertiden bliver til Omstændelighed, og en Fylde af Detailler, der gør, at flere af hans Arbejder, navnlig inden for Ichthyologien, stadig benyttes meget.

Som Professor virkede L., der først opnaaede dette Embede, da han var 58 Aar, omstændelig og tør, men tillige ved stor Belæsthed og Kundskabsrigdom, og han har utvivlsomt i mange Henseender været en betydelig Pædagog. Hans Lærebøger i Zoologi var igenem Aartier meget benyttede saavel ved Skoler og Seminarier som ved Universitetet. Han udfoldede i det hele et betydeligt Initiativ, han var saaledes Medstifter af »Tidsskrift for populære Fremstillinger af Naturvidenskaben«, i hvilket han har skrevet mange Artikler, ligesom han var en flittig Foredragsholder ved Naturhistorisk Forenings populærvidenskabelige Møder. Han udgav 1880 en Del af Foredragene i Bogform under Titlen »Skildringer af Dyrelivet i Fortid og Nutid«. L. tog Initiativet til Oprettelsen af den biologiske Station og til Udsendelsen af Ingolf-Ekspeditionen, ligesom han organiserede Indsendelsen af Fugle, der falder ved Fyrene.

L., der i sin personlige Form skal have virket meget højtidelig og reserveret, var trods sit Elevforhold til Steenstrup i mange Henseender dennes Modsætning, idet han stod de naturfilosofiske Retninger fjernt. Hans Arbejder er i det væsentlige af faunistisk og beskrivende Art, og han tilhører en Kreds af Zoologer, væsentlig Faunister og Museumsfolk, der udfylder Rummet imellem den

naturfilosofiske og Darwin'ske Periode. Til Trods for, at Descendeteorien Gennembrud fandt Sted i **L.s** Tid, stod han i Kraft af sine Forudsætninger og sin Indstilling afvisende over for den. — Breve til Sv. **Lovén** i Vetenskapsakademiens **Bibl.**, Stockholm. — R. 1880. DM. 1891. — Portrætteret paa P. S. Krøyers Maleri fra Videnskabernes Selskab 1897 (Videnskabernes Selskab). Litografi af P. C. Skovgaard 1848.

Selvbiografi i Univ. Progr. Nov. 1857, S. 101—04. C. C. A. Gosch: Udsigt over Danmarks zoologiske Literatur, II, 2, 1875, S. 404—23; III, 1878, S. 466 (Bibliografi). Berl. Tid. 8. Febr. 1901. Ill. Tid. 17. Febr. s. A. *D. S. " "*

Lütken, Marie Cecilie, f. 1864, Oversygeplejerske. F. 31. Maj 1864 i Kbh. (**Johs.**). Forældre: Fuldmægtig i Finansministeriet, senere Amtsforvalter i Rønne og Vejle Johannes Sylvester L. (1830—96) og Friederikke Elise Buchwald (1843—1924). Ugift.

C. L. tog 1888 Gymnastikeksamen og virkede som Lærerinde, indtil hun 1891 paabegyndte sin Uddannelse som Sygeplejerske under Røde Kors i Bremen og Hamburg, hvor hun arbejdede i fem Aar. 1896—98 havde hun Ansættelse som Sygeplejerske ved **Kbh.s** Kommunehospital og 1898—1915 som Oversygeplejerske ved Garnisonssygehuset i Kbh. I denne sidste Periode tog hun Del i Oprettelsen af en Krigs- og Fredskolonne under Dansk Røde Kors og foranledigede 1910 Uddannelse af Sygehjælpersker, som skulde bistaa de uddannede Sygeplejersker paa Lazaretterne i Krigstilfælde. Hun deltog i den internationale Kongres for Sygeplejersker i London 1899, og denne blev Anledning til, at en Gruppe Sygeplejersker med hende som Midtpunkt krævede, at en fuldt uddannet Sygeplejerske skulde beklæde Posten som Formand i den nylig stiftede Forening Dansk Sygeplejersaad, hvilket ogsaa gennemførtes. I den delvis nyvalgte Bestyrelse fik C. L. Sæde og var Foreningens Sekretær 1900—09, 1912—25 tillige Medlem af Bestyrelsen for Alderdomskassen for Sygeplejersker. Samtidig beklædte hun en Række Tillidshverv inden for Dansk Røde Kors, var 1907—09 Krigsministeriets Delegerede i Foreningen, 1909—15 Medlem af sammes Bestyrelse og 1917—33 af den reorganiserede Forenings Bestyrelse. Tillige foretog hun adskillige Rejser til fjerntliggende Egne af Verden. 1915 tiltraadte hun den nyoprettede Stilling som ledende Oversygeplejerske ved Hærens Sygeplejekorps og arbejdede her for en Forbedring af den militære Sygepleje. Denne Stilling, som affødte mange Vanskeligheder, blev ophævet 1924, hun fik Afsked med Ventepenge og endelig Afsked fra Hæren 1929. Hun deltog i Hjælpearbejdet i Ungarn

efter Verdenskrigen under Dansk Røde Kors, var 1922—33 Medlem af Bestyrelsen for Foreningens Folkekuranstalt ved Hald, ved hvis Start hun var meget aktiv. 1923—24 var hun Formand for Kbh.s Afdeling af Foreningen og fik her Lejlighed til at realisere en Idé, hun var blevet inspireret til i Ungarn: de saakaldte Vandrekurve, det vil sige det gratis Udlaan af monterede Børnesenge til ubemidlede Mødre, som nu er en af Dansk Røde Kors' mest skattede Opgaver. 1923—32 var hun Formand for Fællesraadet for Pigespejdere i Danmark. — To Selvportrætter. Buste af Knud Brøndsted 1930.

Gordon Norrie: Københavns Garnisonssygehus, 1918. Fr. Svendsen: Johannerterne o g Rode Kors, 1937.

Cornelia Petersen.

Lutken, Christopher, 1782—1857, Søofficer. F. 5. Nov. 1782 i Kbh. (Holmens), d. 8. Maj 1857 sst., begr. sst. (Holmens). Forældre: Kaptajnløjtnant, senere Kommandør Christian L. (1742—1803) og Charlotte Birgitte Classen (1756—1820). Gift 19. April 1814 i Arendal med Johanne Margrethe Dedekam, f. 19. Juli 1788 i Arendal, d. 24. Jan. 1834 i Kbh. (Holmens), D. af Skibsfører, senere Købmand Johan Collet D. (1746—1812, gift 1° med Johanne Margrethe Geelmuyden, 1746—85) og Sophie Hedevig Smith (1765—1807).

L. blev Kadet 1794, Sekondløjtnant 1799, Premierløjtnant 1806, Kaptajnløjtnant 1812, Kaptajn 1820, Kommandørkaptajn 1834, Kommandør 1840 og Kontreadmiral 1843. Kort efter sin Udnævnelse til Officer blev L. næstkommanderende i Skonnerten »Den Aarvaagne« i Vestindien. Da Chefen, Premierløjtnant H. Fædder, faldt i Kampen med en stor engelsk Kaper 1. Sept. 1800, overtog L. Kommandoen og jagede Kaperen paa Flugt. Da Englænderne n. A. okkuperede vore vestindiske Øer, blev L. med sin Besætning m. fl. sendt til England og derfra til Danmark. Efter nogle Aars Tjeneste ved Søopmaaling blev han 1805 Overstyrmand i en Ostindiefarer, der 1806 blev beslaglagt af Englænderne ved Kapstaden, da den kom fra de hollandske Besiddelser. Inden Prisesagen var endt, udbrød Krigen med England. L. rejste derfor hjem og kom til Norge Dec. 1808, hvor han 1809—10 gjorde Tjeneste som Adjudant hos Admiral L. Fisker. 1811 kom han tilbage til Danmark og blev ansat ved Rokanonbaadsflotillen i Store Bælt, hvor han gentagne Gange udmærkede sig. 1812 blev han næstkommanderende i Fregatten »Najaden«, der 6. Juli blev ødelagt i Kamp med det engelske Linieskib »Dictator« ved Lyngør. Chefen, Kaptajn H. P. Holm, skriver om L. i Rapporten efter

Slaget, at L. under og efter Bataillen har vist »de mest udmærkede Prøver paa ophøjet Mod, **Aandsnærværelse** og Menneskekærlighed«. 1813—14 var han Chef for Briggen »Seagull« ved Norge. Da han i Marts 1814 nægtede at overlevere Briggen til Norge, blev han arresteret, men kort efter frigivet og hjemsendt. Han gik derefter uden for Nummer og førte i flere Aar Skib paa Vestindien. 1819 indtraadte han atter i Tjenesten, var s. A. Chef for Vagtskibet paa Elben, n. A. for Vagtskibsstationen i Store Bælt og 1820—29 Takkelmester og Medlem af Konstruktions- og **Regleringskommissionen**. 1829—30 var han Chef for Korvetten »Fortuna« til Vestindien, 1832 for Fregatten »Havfruen«, 1839—40 Deputeret i Admiralitets- og **Kommissariatskollegiet** og 1841 Chef for Linieskibet »Christian VIII.« paa dettes første Togt. Med dette hjemførtes Kronprins Frederik og Kronprinsesse Mariane efter Brylluppet i Strelitz. 1843—49 gjorde L. Tjeneste som Jagtkaptajn og **Generaladjutant** og blev 1851 afskediget med Viceadmirals Karakter. Han var højt agtet i Etaten paa Grund af sin Dygtighed, Retsskaffenhed og sit elskelige Væsen. — Kammerherre 1845. — R. 1812. DM. 1813. K. 1841. S.K. 1847. — Maleri i Familieeje. Akvarel af Viertel ca. 1816 ligesaa. Træsnit af H. P. Hansen 1873.

Tidsskr. f. Søv., 1857, S. 220—23. M. K. **Zahrtmann**: Admiral C. C. **Zahrtmann**, 1927 (se Registeret).

Th. Topsøe-Jensen.

Lutken, Christopher, 1826—1906, Forstmand. F. 24. Marts 1826 i Mern, d. 20. Marts 1906 i Odense, begr. sst. Forældre: Sognepræst, sidst i Karleby, Horreby og Nørre Ørslev, Otto Diderik L. (1793—1866) og Cecilie Marie Leuning (1796—1885). Ugift.

Efter at være blevet Student 1844, privat dimitteret, og have taget 2. Eksamen 1845 paabegyndte L. det teologiske Studium, der dog blev afbrudt ved hans Deltagelse i Krigen 1848—50. Tiltrukket af Naturvidenskaberne forlod han Teologien, tog i Stedet Forsteksamen 1856 og studerede derefter Kemi. Paa Grundlag af Undersøgelser over Imprægnering af Træ besvarede han en af det **Classenske Fideikommis** stillet Prisopgave paa dette Omraade. 1862 blev han ansat som Assistent i Statsskovene med Tjeneste i **Forstkontoret**, hvor han fortsatte tidligere paabegyndte skovstatistiske Undersøgelser, der førte til Udgivelsen af »Statistisk Beskrivelse af de danske Statsskove« (1870). S. A. udnævntes L. til Skovtaksator, hvorved han blev Leder af Statsskovenes Planlægning, idet det samtidig paalagdes ham at »indsamle det fornødne Materiale til Tilvejebringelse af . . . Tilvæksttabeller og derefter at beregne samme.« Fra 1871 anlagde han en betydelig Række Prøveflader,

af hvilke nogle endnu følges med Maalinger, og Arbejdet fik et større Omfang efter 1882, da der under Skovreguleringen oprettedes en særlig Forsøgsafdeling ligeledes med L. som Leder. Hans Undersøgelser over Skovtræernes Vækstforhold førte til Indsamling af et til Dels meget værdifuldt Materiale, hvorefter han dog selv kun fik bearbejdet en ringe Del. L. var en velbegavet og flittig Mand, men arbejdede langsomt og vel ofte optaget af unyttige Detailler, hvilket i nogen Grad har bidraget til at udviske Billedet af hans betydelige Indsats i det forstlige Forsøgsarbejde. 1901 blev han Medlem af den af Landbrugsministeriet nedsatte Kommission om det forstlige Forsøgsvæsen, men tog sin Afsked 1. April s. A. Foruden Afhandlinger i faglige Tidsskrifter udgav han 1899 »Den Langenske Forstordning«, der førte til en Diskussion i »Tidsskrift for Skovvæsen«. — R. 1901. — Tegning fra Ungdommen af ukendt i Familieej.

Tidsskrift for Skovvæsen, 1896. Fyns Stiftstidende 21. Marts 1906. A. Oppermann: Statens forstlige Forsøgsvæsen. Redegørelse for Virksomheden 1901—26, 1927, . 4.

C. Syrach Larsen.

Lutken, Frederik Christopher, 1698—1784, Søofficer, økonomisk og religiøs Forfatter. F. 27. April 1698 i Kbh. (Trin.), d. 1. Febr. 1784 i Helsingør, begr. sst. **Forældre:** Kvartermester, senere Regimentsskriver i Antvorskov og Korsør Amter Joachim L. (1664—1743) og Margrethe Elisabeth Bielefeld (1669—1754). Gift 1° 15. Marts 1729 i Kbh. (Holmens) med Cornelia Sivers, f. 2. Jan. 1706 i England, d. 17. Juni 1745 i Helsingør (Marie), D. af Sekondløjtnant, senere Kaptajn Gerhard S. (1682—1717) og Elisabeth Bewen (1686—1769). 2° 1. Sept. 1746 i Helsingør (Marie) med Anna Cathrine Riis, adopteret Stibolt, f. 1714, d. 15. Marts 1781 i Helsingør (Marie), D. af Maanedsløjtnant Lorentz Petersen R. (d. 1714) og Sidsel Margrethe Tønnesdatter (d. 1735, gift 2° 1715 med Premierløjtnant, senere Kaptajn i Søetaten Andreas Henrik Stibolt, 1686—1726).

L. blev Kadet 1709 og var under den store nordiske Krig i uafbrudt Virksomhed til Søs, fra 1716 som Maanedsløjtnant. Han deltog under Tordenskiold i Marstrands Erobring og Angrebet paa Ny Elfsborg Aug. 1719, hvor han blev haardt saaret. S. A. blev han Sekondløjtnant, hvorefter han i tre Aar var fritaget for Tjeneste for at studere Filosofi og Fysik. 1723 kom han atter til Tjeneste og blev s. A. Premierløjtnant. 1726 var han med Orlogsskibet »Wenden« i den dansk-engelske Flaadeekspedition til Reval, hvorefter han atter i to Aar fortsatte Studierne, derunder ogsaa i

Teologi. 1732 forfremmedes han til Kaptajnløjtnant og n. A. til Kaptajn. Jan. 1735 beordredes han til Medlem af en Kommission, der var nedsat Dec. f. A. for at undersøge nogle Fejl ved to af Overfabrikmester K. Benstrup (s. d.) byggede Orlogsskibe »Christianus Sextus« og »Sophie Hedevig«. Da Kommissionen efter Kongens Ordre i Sept. s. A. indsendte en Ekstrakt af Kommissionsprotokollen, nægtede L. og A. F. Lützwow at underskrive denne, da de betegnede den som vildledende. L. afleverede samtidig en af ham forfattet Memorial, hvori han fremsatte sine fra Kommissionens Flertal afvigende Meninger. Kongen kaldte derefter Kommissionens Medlemmer til sig, og her benyttede L. Lejligheden til at kritisere Ekstrakten og forsvare Benstrup, hvorved han i høj Grad paadrog sig Kongens Unaade. Han blev stillet for en Krigsret, tiltalt for at have overskredet sin Kompetence og »grovclig forløbet sig« mod Kongen og dømt til Embedsfortabelse, hvilken Dom blev stadfæstet af Kongen Jan. 1736. Først n. A. tillagdes ham Pension, og 1739, da Benstrup-Sagen var standset af Kongen, udnævntes L. til Kontrollør ved Translationen paa Øresunds Toldkammer i Helsingør, i hvilken Stilling han blev, til han 1777 efter Ansøgning blev afskediget. 1780 blev han optaget i Adelstanden. L. var en ædel og kundskabsrig Officer, der — som H. G. Garde skriver i Efterretninger om den dansk-norske Sømagts Historie, 1700—1814, S. 216 — »hellere vilde underkaste sig Unaade og Afsked end fornægte Sandhed og Redelighed«. — Maleri af U. F. Beenfeldt, formentlig brændt paa Vallø 1893; Kopier derefter af Hans Hansen 1823 (Fr.borg) og andre, bl. a. Fru Welhaven 1894. Stik efter Beenfeldt af M. Haas 1764.

Jens Møller: *Mnemosyne*, I, 1830, S. 58—59; II, 1831, S. 215—45. *Nyt Archiv f. Søvn.*, I, 1842, S. 71—84, 130—58. H. G. Garde: *Den dansk-norske Sømagts Historie*, 1700—1814, 1852 (se Registeret). ~ ~ ~
 g , / 4, 5 \ g / Th. Topsøe-Jensen.

L. optraadte som økonomisk Forfatter og udgav 1755—61 en Samling »Økonomiske Tanker til højere Eftertanke«, I—IX, hvis Indhold var meget frimodigt og derfor heller ikke slap ganske ubeskaaret gennem Censuren. Han berørte deri mange forskellige Emner, som var oppe i Tiden. I Modsætning til sin Broder O. D. L. (s. d.), hvis Tankegang var adskilligt klarere end hans, hævder han Betydningen af en stor Folkemængde, men han har for saa vidt frigjort sig for Merkantilismen, som han indser, at det ikke er Guld og Sølv, der beriger et Land, men »Arbejde og Mennesker«. Den gængse Forestilling om, at Luksus er gavnlig for et Land, blot det drejer sig om indenlandske Varer, bekæmper han, idet

han anser Luksus for skadelig, hvor Varerne end kommer fra. De indenlandske Produkters Afsætning vil han kun fremme ved Forøgelse af Folkemængden, ikke ved Overdaadighed. Men i hele sin Beskyttelsespolitik og sin Frygt for, at Pengene skal strømme ud af Landet, viser han sit Slægtskab med **Merkantilisterne**. Paa Fordelingen lægger han særlig Vægt, idet han hævder, at denne bør være saa ligelig som muligt og beklager, »at en flittig Arbejdsmand skal for Mangel af Brød være saa bange for Børn som for en Ulykke«, og at der vises »Mangel paa Omsorg for at sætte friske forarmede til Arbejde«. — L. var ogsaa religiøs Forfatter. Han udgav saaledes 1764 en Andagtsbog »Hellige Opmuntringer i mødige og tankefulde Stunder«, som oprindeligt kun var skrevet for hans nærmeste, men som ved sit enfoldige, jævne Indhold ogsaa fik Betydning for adskillige andre og udkom i flere Oplag.

H. L. Bisgaard: Den danske Nationaløkonomi i det 18. Aarh, 1902.

H. Westergaard (*P. Grønvold**).

Lutken, Hulda Dagny, f. 1896, Forfatterinde. F. 5. Okt. 1896 i Holmen Skole, Elling Sogn. Forældre: Lærer Jens Peter L. (1859—1919) og Anne Nielsine Nielsen (f. 1869). Fraskilt.

H. L. modtog i sin Barndom sociale og politiske Indtryk af sin Fader, poetiske af sin Moder, der sang de hundredaarige Folkeviser for hende og hendes Søskende eller de Sange, hun selv som ung havde komponeret. H. L.s poetiske Produktionstrang begyndte allerede i Barndommen, og som halvvoksen fik hun Digte optaget i de stedlige Blade, »Vendsyssel Tidende«, »Venstrebladet« og »Nordjydsk Dagblad«. Hun har udgivet Digtsamlingerne »Lys og Skygge« (1927), »Sjælens Have« (1931), »Lænken« (1932), »Elskovs Rose« (1934) og »Memento mori« (1938) samt Romanerne »Degnens Hus« (1929), »Lokesød« (I—II, 1931) og »De uansvarlige« (1933). — Hendes Styrke som lyrisk Digter er hendes Evne til at give Følelsen et direkte, brændende, saa at sige nøgent Udtryk. Hun har især oversat tungsindige eller fortvivlede Sindstilstande paa en egen lidenskabelig eksplosiv Vis: det er stundom, som om hendes Ord brænder Papiret i Kraft af deres Intensitet og fuldkomne Oprigtighed. Hendes Romaner hører til de værdifulde i vor Tids Kvindelitteratur; de viser en meget mere omfattende Menneskekundskab end hendes Digte, men ligesom disse beror deres Virkning paa Styrken af den direkte Oplevelse, af den Følelse og den indre Fantasi, der gennemtrænger dem. — Tegning af Otto Christensen.

Magasinet 1. Maj 1938.

Chr. Rimestad.

Lütken, Louis Carl Frederik, 1863—1918, Officer. F. 19. April 1863 i Kbh. (**Johs.**), d. 27. Juni 1918 i Roskilde, begr. sst. Broder til Cecilie L. (s. d.). Gift 1. Nov. 1909 i Marienburg i Østpreussen med Gertrud Thürmer, f. 28. Okt. 1879 i Marienburg, D. af Arkitekt Friederich T. (1850—1923) og Anna Görke (1853—1912).

L. blev 1881 Student fra Sorø, gennemgik 1882—84 Officer-skolens næstældste Klasse og blev Sekondløjtnant og Premierløjtnant i Fodfolket, 1890—93 ældste Klasse, var 1895—99 til Tjeneste i Generalstabten, blev Kaptajn 1899, var 1905—09 Chef for Krigsministeriets 1. Departement — fra 1908 som Oberstløjtnant —, dernæst en kort Tid Bataillonschef, 1910 Oberst og Regimentschef, først i Kbh., derefter i Helsingør, 1917 Generalmajor og Divisionschef i Roskilde. — Allerede fra Løjtnantsaarene var L. kendt som en begavet, meget energisk, maalbevidst, selvstændig og ejendommeligt Personlighed, der erhvervede sig omfattende Kundskaber paa flere Omraader, en reel, retsindig, men stejl Karakter; en Mand med videre Udsyn, mere Realitetssans end de fleste. Med sin tilsyneladende Foragt for Formen og sin undertiden bryske Fremtræden, som i Virkeligheden var et Skjul for en netop hos denne Mand mærkelig Generthed, kunde han uden at ville det ofte støde, men enhver, der kom ham nær, lærte i ham at erkende ikke alene det skarpe Hoved, der indgød Respekt, men ogsaa det varmtfølende Menneske, en velvillig, hjælpsom og formaaende foresat. Han søgte stedse at finde og fremdrage dygtige Personligheder og støttede disse til det yderste, men viste det sig, at de ikke svarede til hans Forventninger, tøvede han ikke med at lade dem falde. Han var tidligt kommet i venskabelig Forbindelse med flere af Venstrepartiets Ledere, hvad der under Arbejderne i Forsvarskommissionen af 1902 og i hans Stilling som fungerende Direktør i Krigsministeriet under J. C. Christensen fik megen Betydning for Udformningen af Hærloven 1909. Hans Navn blev landskendt ved Offentliggørelsen af de mellem ham og den preussiske Generalstab 1902—06 foregaaede Meningsudvekslinger angaaende Danmarks Forhold til Tyskland m. fl. under en Krig. — R. 1906. DM. 1909. K.² 1918. — Posthumt Gipsrelief af Agnete Claudius, f. Lütken, i Familieeje.

Nationaltidende 15. Okt. 1909. Milit. Tidsskr. 1. Juli 1918. Berl. Tid. 28. Juni s. A. Nationaltidende 27. Juni s. A. Politiken 28. Juni s. A. Aktstkr. vedr. Kaptajn L. C. F. Lutkens Ophold i Berlin 1902—03 . . ., udg. af Kommissionen til Undersøgelse og Overvejelse af Hærens og Flaadens fremtidige Ordning, 1919. E. Holten-Nielsen i Politiken 2. Okt. s. A. Folketingets Forhandlinger 1919—20, Sp. 506—10, 654—59, 918—27, 951—59, 986—91, 1022—31, 1094—1108, 1295—1313, 1456, 1475 ff., 1564 ff., 1686 ff. *Rockstroh.*

Lutken, Otto Hans, 1813—83, Søofficer, Marineminister. F. 31. Juli 1813 i Kristianssand, d. 26. Nov. 1883 i Kbh. (Holmens), begr. i Brønshøj. Forældre: Kaptajnløjtnant, senere Kontreadmiral Magnus L. (1782—1847) og Vilhelmine Cecilie Nissen (1786—1875). Gift 10. Marts 1843 i Kbh. (Holmens) med Annine Buntzen, f. 22. Nov. 1819 i Kbh. (Frels.), d. 30. Dec. 1891 sst. (Holmens), D. af Grosserer, Kaptajn, Kornskriver Andreas B. (1781—1830) og Camilla Cecile Victoire Du Puy (1790—1871).

L. blev Kadet 1825, Sekondløjtnant 1831, Premierløjtnant 1840, Kaptajnløjtnant 1849, Kaptajn 1857 og Orlogskaptajn 1858. Efter et Togt til Vestindien 1832—33 og til Middelhavet 1835 var han i en Aarrække i Koffardifart, senest 1840—41, da han var Styrmand i Dampskibet »Christian VIII.« i Postfart mellem Kbh. og Kiel. De to følgende Aar førte han Dampskibet »Ægir«, der var til Raadighed for Kongen, og var derefter i tre Aar Fører af Postdampskibet mellem Kbh. og Stettin. 1848 var han næstkommanderende i Korvetten »Valkyrien« til Østasien, der bl. a. havde det Hverv at aflevere Nicobarøerne og hjemføre Besætningen derfra og fra det danske Stationsskib sst. De to sidste Krigsaar 1849 og 50 var han Chef for Dampskibet »Eideren« og 1851 for Korvetten »Thor« paa dennes første Togt og derefter de følgende Aar Vagtskibschef i Sundet, ved Altona og paa Kbh.s Red og 1861 Chef for Fregatten »Niels Juel«. L. blev 1860 Medlem af Kommissionen om Orlogsværftets Flytning til Nyholm, 1862 Medlem af Kbh.s Havneraad og Dec. 1863 atter Chef for »Niels Juel«, men kort efter afløst for 31. Dec. at overtage Marineministerportefeuillen i Monrads og derefter i Bluhmes Ministerier. Allerede inden den Tid havde han vist Interesse for Politik og 1858—61 været Medlem af Folketinget som Repræsentant for Lyngbykredsen. Efter sin Afgang som Minister 6. Nov. 1865 overtog han en Stilling som Postvæsenets maritime Konsulent og var den egentlige Leder af Postdampskibsfarten i et Tidsrum, hvor Materiellet var i stadig Udvikling. Han opnaaede at se Dampfærgeforbindelsen over Store Bælt aabnet. Han mødte i denne Stilling med stor Erfaring som Dampskibs- og som Postskibsfører og med en ualmindelig stor Arbejdsevne, som han bevarede til sin Død. L., der 1868 havde faaet tillagt Kommandørs Karakter, var Ejer af Bellahøj i Brønshøj og var fra 1843 Medlem af (fra 1859 Formand for) Bombebøssens Direktion. — R. 1843. DM. 1850. K.¹ 1865. — Tegning af E. Eckmann 1847 og posthum Kultegning af F. Henningsen 1887, begge i Familie-eje. Træsnit 1883.

Tidsskr. f. Søvn., Ny Række, XIX, 1885, S. 13 ff. C. van Dockum: Livs-erindringer, 1893, S. 313—20. A. F. Kriegers Dagbøger 1848—1880, II—IV, 1921. Aage Friis: Statsraadets Forhandlinger om Danmarks Udenrigspolitik 1863—1879, 1936, passim. *Th Topsøe-Jensen.*

Lütken, Otto, 1749—1835, Søofficer. F. 1. Dec. 1749 i Helsingør, d. 21. Dec. 1835 i Kbh., bisat sst. (Holmens Kirkes Kapel). Forældre: Kaptajn Frederik Christopher L. (s. d.) og 2. Hustru. Gift 17. Nov. 1773 i Kbh. (Holmens) med Frederikke Selstrup, f. 28. Marts 1751 i Kbh. (Frels.), d. 17. April 1826 sst. (Holmens), D. af Brygger Mogens S. (1711—53) og Anna Susanne Nygaard (1712—83).

L. blev Kadet 1763 og Sekondløjtnant 1768. Han var 1770—71 med Briggen »Postillionen«, hvor hans Halvbroder Christian L. var Chef, i Eskadren i Middelhavet og forfremmedes 1773 til Premierløjtnant. Efter forskellige Togter sendtes han til Vestindien, hvor han 1779—81 var Chef for Stationsskibet Snauen »Lærken«. Han viste sig her i Besiddelse af saa fremragende Aktivitet, Dygtighed, Tapperhed og Mod, at Kollegiet ikke alene udtalte sin Anerkendelse af hans gode Konduite, men ogsaa foranledigede, at Kongen udnævnte ham til Kaptajn, hvorved han sprang Kaptajnløjtnantsgraden og syv Aargange af sine Kammerater forbi, »da han ved forskellige Lejligheder har æret vort Flag og forsvaret det baade mod Overmænd og Ligemænd«. Han var i de følgende Aar Chef for Fregatter og Orlogsskibe samt Stabschef i Eskadren, blev Kommandørkaptajn 1790 og Kommandør 1797. S. A. blev han Formand for Signalkommissionen, hvor han ogsaa gjorde sig fordelagtigt bemærket ved Udarbejdelsen af Signal- og Taktikbog for Flaaden. Under de truende Forhold 1800, da en engelsk Flaade kom til Sundet, var han Chef for den danske Eskadre, der var posteret ved Helsingør, og n. A. forfremmedes han til Kontreadmiral. 1805 beordredes han til at holde Forelæsninger for Søofficerer om Taktik og blev s. A. Chef for Evolutioneseskadren, der var en praktisk Fortsættelse af Forelæsningerne. Under Kbh.s Bombardement Sept. 1807 overtog han Ledelsen af Brandvæsenet, og han deltog 6. s. M. i det Krigsraad, der besluttede Byens Kapitulation, og var med til at underskrive Kapitulationsoverenskomsten. Han blev i den Anledning i Nov. s. A. tiltalt ved Generalkrigsret og arresteret. Af Retten blev han 1809 frikendt for videre Tiltale, idet hans Brøde ansaas for afsonet ved hans Arrest, der havde varet over et Aar. Han blev derefter afskediget med Pension, men Nov. 1810 atter antaget og beordret til Norge som Chef for dettes Søforsvar. Ogsaa i denne Stilling viste han sig som en særdeles dygtig Officer. Da den provisoriske norske Regering i Marts

1814 forlangte, at Briggerne skulde hejse norsk Flag og Officererne aflægge Ed til Norge, nedlagde L. Protest og blev i den Anledning arresteret ligesom alle hans Skibschefer. Efter ca. tre Ugers Forløb blev de atter løsladt og sendt til Danmark, hvor Kongen udtalte sin Tilfredshed med L.s Optræden i Norge. N. A. udnævntes han til Viceadmiral og Inspektør over Divisionerne, 1824 til Formand for Konstruktions- og Regleringskommissionen og n. A. til Admiral. L. var trods sin høje Alder stadig virksom og tilbød saaledes 1828 at holde Forelæsninger for Søofficerer over Signalvæsen og Taktik. Han var en højt anset, retsindig, dygtig og besindig Officer. — R. 1812. K. 1813. DM. 1815. S.K. 1817. — Maleri af C. A. Jensen 1823 i Familieej; Kopier derefter af Emma Uldall, N. P. Holbech o. fl.

Arch. f. Søv. 1836, officielle Del, S. 26. H. G. Garde: Den dansk-norske Sømagts Historie 1700—1814, 1852 (se Registeret). 7- h 7

Liitken, Otto George, 1849—1906, Søofficer, Søkrigshistoriker. F. 15. Aug. 1849 i Brønshøj (Holmens), d. 23. Maj 1906 i Kbh., begr. i Brønshøj. Forældre: Kaptajnløjtnant, senere Kommandør og Marineminister O. H. L. (s. d.) og Hustru. Gift 6. Aug. 1880 i Brønshøj med kgl. Operasangerinde Augusta Iversen (se Liitken, Augusta).

L. blev Kadet 1864, men tog sin Afsked n. A. og blev Student 1868 fra Borgerdydskolen i Kbh. 1869 blev han atter Kadet, 1874 Sekondløjtnant og n. A. Premierløjtnant. 1874 var han med Fregatten »Jylland« paa Kongerejsen til Island og derefter jævnlig udkommanderet, sidste Gang 1884 som næstkommanderende i Skonnerten »Absalon« i Eskadre. Han blev ved den Tid svagelig og søgte derfor 1888 sin Afsked, som meddeltes ham med Kaptajns Karakter. L. var derefter i nogle Aar Medredaktør af Ugebladet »Dannebrog« og Redaktør af »Adresseavisen« i Kbh. Han var en velbegavet og historisk interesseret Mand, der i en livlig og underholdende Form har givet vægtige Bidrag til Søetatens Historie. Han var ligeledes bekendt som en aandfuld og vittig Taler. Foruden talrige Artikler i Tidsskrifter og Dagblade har han bl. a. skrevet »Om Peter Willemoes« (1883), »Nordsøeskadren og Kampen ved Helgoland« (1884), »De Danske paa Schelden« (1885), »Peter Tordenskiold« (sammen med W. Carstensen, 1887), »Søkrigshistoriske Smaating« (1889), »Søkrigsbegivenhederne i 1864« (1896), »Vor sidste Kamp for Sønderjylland« (sammen med A. Liljefalk, 1904) og »Vor Sømagts Historie« (sammen med O. Eidem, 1906). Tiltagende Svaghed tvang ham til 1890 at opgive sin Stilling ved »Adresseavisen« og var sikkert medvirkende til den Bitterhed, der

i hans senere Aar lejlighedsvis kom til Orde, særlig mod maritime Institutioner, men han bevarede trods alt til det sidste en varm Interesse for Marinen, hvor hans Forfædre gennem fire Slægtled havde gjort fortrinlig Tjeneste. — R. 1891.

Tidsskr. f. Søv., LXXVIII, 1907, S. 29 f.

Th. Topsøe-Jensen.

Lütken, Otto Diderik, 1713—88, Præst, økonomisk Forfatter. F. 17. Marts 1713 i Nordrup ved Slagelse, d. 25. Jan. 1788 i Skellerup, begr. sst. Broder til Frederik L. (s. d.). Gift 1° 18. Okt. 1743 paa Brolykke, Hindsholm, med Anna Petersen, fremstillet i Kirken 27. Juni 1722 i Odense, d. 1751, D. af Prokurator, senere Birkedommer, Kancelliraad Lorentz P. til Brolykke (d. 1749) og Anna Maria Buchwald (d. 1763). 2° 23. Febr. 1752 i Odense med Anna Aabye, fremstillet i Kirken 28. Febr. 1718 i Odense, d. 1754, D. af Rektor i Odense, Professor Thomas A. (ca. 1672—1748) og Johanne Marie Lerche (1690—1726). 3° 27. Juli 1755 med Margrethe Schandorff Suhr, f. 30. Marts 1722 i Utterslev, Lolland, d. 21. Juli 1778, D. af Sognepræst Peder S. (1678—1735) og Marie Schandorff (d. 1740).

L. blev Student 1732 fra Sorø, tog 1737 teologisk Eksamen og ernærede sig derefter nogle Aar som Huslærer, indtil han 1743 blev Sognepræst i Skellerup og Ellinge paa Fyn, hvor han blev til sin Død trods gentagne fordelagtige Tilbud om Forflyttelse. Han optraadte som Forfatter i Pontoppidans »Økonomisk Magasin«, der udkom 1757—64; en Del af Afhandlingerne i dette Tidsskrift blev optaget i hans »Undersøgninger angaaende Statens almindelige Økonomi«, I—II (1760), der er et Hovedværk i den danske nationaløkonomiske Litteratur. Hertil slutter sig bl. a. en »Undersøgning om Hindringer for Folkemængden« (1761). Uden at han synes at kende synderlig meget til den samtidige fremmede Litteratur, som i øvrigt ogsaa endnu var forholdsvis uudviklet, behandler han en Række Spørgsmaal med en Skarpsindighed, som ikke er almindelig. De fleste økonomiske Forfattere paa hans Tid betragtede det som en Selvfølge, at Folkemængden ikke kunde være stor nok, og Litteraturen vrimlede af Forslag til Folkemængdens Forøgelse, Skat paa Pebersvende, Brudeudstyrsforsikringer o.s.v. Imod dette Befolkningssværmeri optræder L. samtidig med den fysiokratiske Skole i Frankrig og vistnok ganske uafhængig af den. Han kommer til den samme Slutning som en Menneskealder senere Englænderen Malthus, at Folkemængden afhænger af Mængden af Næringsmidler, og at Menneskeslægten vil formere sig, indtil Næringsmidlernes Knaphed sætter Bom derfor. Han bestred mod Tidens almindelige Opfattelse, at Luksus var gavnlig, havde et skarp-

sindigt Syn paa Virkningen af Skatter, hævdede alle Nationers økonomiske Solidaritet. En særlig Interesse viste han Landboforholdene, men det var det ejendommelige ved denne Nationaløkonom, der var saa genial og fremsynet i sine Teorier, at han i sin Opfattelse af Tidens største praktiske Samfundsspørgsmaal stod fjernt fra Tanken om det Fremskridt, der skulde overvinde de bestaaende Tilstande. Anden Del af hans Hovedværk er overvejende et Forsvar for Stavnsbaandstidens Landboforfatning. L. er i lige Grad Tilhænger af Stavnsbaand, Hoveri, Fællesskab, Fæstevæsen, Tiende. 1767 indgav han til den daværende Landvæsenkommission et Memorandum, hvori han advarede mod Hoveriets Bestemmelse. Lidt senere har han i en Erklæring advaret baade herimod og mod Arvefæste, som han mente vilde bringe Ruin i de daarlige Tider, men ikke medføre den fornødne Spore paa Bondens Flid i de gode Tider. Fremsynet over for Samfundets Udvikling var L., trods al sin skarpsindige Tænkning, altsaa ikke. — Lejlighedsvis forsøgte L. sig som Digter, bl. a. ved »Sørgetanker over Enkesocieteter« og ved et Par prisbelønnede Pinse- og Julesalmer, skrevne i hans Ungdom. — Maleri i Familieej; Kopi af Fæster ca. 1892.

H. L. Bisgaard: Den danske Nationaløkonomi i det 18. Aarhundrede, 1902. Hans Jensen: Dansk Jordpolitik 1757—1919, I, 1936.

H. Westergaard (*Hans Jensen**).

Lutken, Vilhelm, 1857—1931, Præst, historisk Forfatter. F. 8. Maj 1857 i Nykøbing F., d. 27. Sept. 1931 i Simmerbølle, begr. sst. Broder til Professor Alfred L. (s. d.). Gift 7. Nov. 1884 i Kbh. med Malvine Wegener, f. 22. Febr. 1860 i Halsted, d. 15. Dec. 1930 i Simmerbølle, D. af Sognepræst Johan Jørgen Stiller W. (1811—83) og Frederikke Malvine Theone Plesner (1818—85).

L. blev Student 1874 fra Nykøbing F., cand. theol. 1880, og efter at have virket som Huslærer paa Taarnholm 1880—82 og som personel Kapellan i Halsted 1882—84 var han 1884—86 Sognepræst i Taps og kom derfra som Fængselspræst til Vridsløselille, hvor han med stor Energi og Omtanke arbejdede for en Forbedring af yngre Forbryderes og løsladtes Vilkaar. Han fik saaledes 1889 stiftet Det sjællandske og 1892 Det lolland-falsterske Fængselselskab, 1889—94 var han Sekretær i de danske Fængselselskabers **Fællesbestyrelse** og forfattede 1893 det vel funderede Jubilæumsskrift »De danske Fængselselskaber 1843—93«. Et Par Smaaskrifter, »La question des enfants délaissés et coupables en Danemark« (1890) og »Forbryderne og vi andre« (1890), vidner om hans humane, usentimentale Syn paa Forbryderne. Efter at han 1891 havde været paa en Studierejse til Kontinentet og England, udgav han

s. A. »Rejseoptegnelser om Fængselselskaber, Arbejdskontorer, Landbrugskolonier og Asyl for **Straffede** i andre Lande«. Paa Grund af Sygdom opgav L. 1894 sin Fængselsvirksomhed og blev Sognepræst i Simmerbølle paa Langeland, hvor han blev en højt anset Prædikant og var Præstekonventets Formand fra 1906 til sin Afsked 1927. Næsten tilfældigt fik han overladt Samlinger til et Langelands Diplomatarium, tilvejebragte af hans Hustrus Morbroder, Arkivregistrator Chr. U. A. Plesner, og førtes herved ind paa det Studium af Øens Historie, der resulterede i Værket: »Bidrag til Langelands Historie« (1909), som trods den beskedne Titel giver alle Sider af Øens almindelige Historie fra Oldtiden til ca. 1840. Kritisk Sans, Beherskelse af Stoffet og frisk Fremstillings-evne, varmet af »denne Øs underlige Evne til at liste sig ind i ens Hjerter«, har her frembragt et af vor historiske Litteraturs ypperste topografiske Værker. — Efterladte Samlinger i Landsarkivet, Odense. — R. 1927. Hielmstjerne-Rosencroneske Stiftelses Prismedaille 1930. — Malerier af H. C. Bärenholdt 1927 og Johs. Glob 1929.

Frode Iürgensen og Poul Hennings: Biografisk Slægtregister over Familierne Sangaardm. fi., 1910, S. 162. Hist. Tidsskr., 8. Rk., III, 1910—12, S. 275—82. Berl. Tid. 29. Dec. 1909. Fra Arkiv og Museum, V, 1912—15, S. 217. Svendborg Amtstid. 29. Sept. og 2. Okt. 1931. Langelands Avis 28. Sept. og 2. Okt. s. A. Langelands Folkeblad 28. Sept. og 2. Okt. s. A. Hans Knudsen

Lutkens, Franz Julius, 1650—1712, Præst. F. 21. Okt. 1650 i Dellien, Lauenburg, d. 12. Aug. 1712 i Kbh., begr. sst. (Petri K.). Forældre: Møller Frantz L. og Anna Sophia Wolff. Gift 1° 1676 med Rosina Elisabeth Prætorius, f. 1657, d. 11. Dec. 1709 i Kbh., D. af Superintendent i Brandenburg Andreas P. og Anna Rosina Crause. 2° 18. Sept. 1711 med Gertrud Struve, f. 3. Marts 1672, d. Marts 1722, D. af Stadshauptmand i Kbh. Barthel S. (ca. 1626—1702) og Helene Sophie Merkes.

F. J. L. gik paa Gymnasiet i Lüneburg og studerede Teologi i Wittenberg 1668—73. 1676 blev han Rektor ved den Saldernske Skole i Alt-Brandenburg, 1679 Diakon (Andenpræst) i Magdeburg, 1685 Førstepræst og Provst i Stargard i Pommern, 1688 Provst og Kirkeraad i Berlin. 1702 udnævnte Frederik I. af Preussen ham til Medlem af et Kollegium, der skulde forberede en Union mellem den reformerte Kirke, som Kongen tilhørte, og den lutherske. Men han traadte snart ud af Kollegiet og gjorde Rede for sine Grunde i Skriftet »Christliche ohnmassgebliche Gedancken über die Vereinigung der beyden protestirenden Kirchen«. Herved svækkedes hans Stilling i Berlin, og han tog derfor med Glæde imod

en Kaldelse til Danmark som tysk Hofprædikant og Professor i Teologi ved det kort i Forvejen oprettede ridderlige Akademi i Kbh. (1704). — F. J. L. har selv betegnet sit teologiske Standpunkt ved at sige, at han var »en Bibelmand«. Pietist var han ikke — dette fremgaar allerede deraf, at han sammen med Sjællands Biskop, Henrik **Bornemann**, fremkaldte en kgl. Forordning, som forbød Afholdelsen af private gudelige Forsamlinger (Konventikel-plakaten af 2. Okt. 1706). Det er ogsaa en Misforstaaelse, at han skulde have givet Stødet til Trankebarmissionen. Men da Frederik IV. havde besluttet at sende Missionærer til sine hedenske Undersaatter i Kolonierne, blev det den nye tyske Hofpræst, der maatte skaffe Missionærerne. Gennem sine tidligere Kolleger i Berlin fik han sendt Ziegenbalg og Plütschau herop, og det skyldtes L.s Indflydelse hos Kongen, at Biskop Bornemann trods sin ortodokse Uvillie mod de to unge Pietister dog maatte gaa med til at ordinere dem, inden de blev udsendt (1705). F. J. L. vedblev lige til sin Død at være en trofast Støtte for Trankebarmissionen, hvis egentlige Leder han var. Han virkede ogsaa for Oprettelsen af Fattigskoler i Kbh. og indførte Konfirmationen i Petri tyske Menighed — en Menneskealder før Christian VI.s bekendte Anordning. I sin Forkyndelse og Sjælesorg var han en streng Bodsprædikant, der talte imod verdslige Forlystelser som Komedier og Maskerader. — Endnu fem Aar efter sit Komme til Danmark erklærede F. J. L., at han var fuldstændig ukyndig i det danske Sprog. Sine mange Skrifter udgav han da ogsaa paa Tysk. Særlig maa nævnes »Collegium Biblicum, das ist: Die fürnehmsten Glaubens-Lehren« (1715), »81 Auserlesene Buss-Predigten« (1720, I—II) og »Tractat von der Polygamie und Concubinat« (1723). — Stik af J. G. Mentzel 1715, af Gründler i Halle og af G. P. Busch i Berlin 1716 og 1727. — Monument i St. Petri Urtegaard.

V. Ernst **Löschner**: Theologische Annalen, I, 1715, S. 779—91. Erste Continuation des Berichts der kgl. Dänischen Missionarien in Ost-Indien, 1716, S. 64—70. 8. Continuation etc., 1725. Fortalen b 3, c 4. G. G. **Küster**: Lebens-Beschreibung des Herrn F. J. Liitkens, 1727. D. G. Zwergius: Det Siellandske Clerisie, I, 1753, S. 753—63. W. **Germann**: Ziegenbalg und Plütschau, 1868, I, S. 45—48, 53 ff., 120—23, 162—94, 208 ff.; II, S. 60—79. J. Oskar Andersen: Fra Trankebarmissionens Begyndelsestid, 1906, S. 47—50, 67—70, 79 ff. Personalhist. Tidsskr., 3. Rk., II, 1893, S. 58. L. Bobé: Die deutsche St. Petri Gemeinde, 1925, S. 49, 240, 403.

Lorenz Bergmann.

Lüttichau. Den oprindelig i Meissen hjemmehørende **Uradelsslægt** L. er paavist tidligst i Begyndelsen af 12. Aarh. med Elisabeth »ex antiqua et nobili familia Luttichorum«. Stamrækken begynder

med den 1330—66 nævnte Heinrich Lutchow, hvis Sønnesøns Sønnesøns Søn kursachsisk Gehejmeraad, Kansler og Konsistorialpræsident, Domherre i Meissen, Dr. jur. Wolfgang L. (1498—1568) til Kmehlen og Gotha var Fader til Amtshauptmann Seiffert L. (d. 1603) til Kmehlen og Zschorna — Stamfader til den endnu levende ældre Linie — og Friedrich L. (d. 1609) til Kobershain, hvis Sønnesøn mecklenburg-güstrowsk Overhofmester og Raad Wulff Caspar L. (d. 1677) til Kmehlen og Dieben var Fader til Eleonore Marie L. (1669—1746), gift med Gehejmeraad, Landdrost Adam Levin Witzleben (1688—1745) og til dansk General-løjtnant af Kavaleriet Hans Helmuth L. (1670—1732). Han var Fader til Generalmajor Christian Ditlev L. (1695—1767) til Tjele og Vingegaard, Erektor af Stamhuset Tjele, til Generalløjtnant Cæsar Læsar L. (1709—87) — gift med sin Niece Catharine Angenege L. (1731—99) — og til Generalmajor Wulff Caspar L. (1705—65) til Lerkenfeld, Hessel og Mølgaard, Fader til den nævnte Catharine Angenege L. og til Eva Louise L. (1746—79), gift med Oberst Frederik Rudbeck Christian Bülow (1744—1819, s. d.). Af Generalmajor Christian Ditlev L.s Børn skal nævnes Konferensraad Hans Helmuth L. (1740—1801) til Stamhuset Tjele, Højgaard og Grundet, Kammerherre, **Kammerer** ved Øresunds Toldkammer Adam Mogens Holger L. (1742—1808) til Nørschau — hvis Datter Helle Urne L. (1767—1808) ægtede Kammerherre, Generalmajor Conrad Ludvig Revenfeld (1757—1844) til **Dänisch Nienhof** — og nedenn. Kammerherre Christian Tønne Frederik L. (1744—1805) til Aakær og Dybvad, som 1791 optoges i rigsgrevelig Stand, og hvis Efterslægt endnu blomstrer i Tyskland (hans Sønnesøns Søn var Grev Gustav Anton v. L. (1844—1918), der omtales under Niels Kjeldsen, XII, S. 484); Konferensraad Hans Helmuth L. var Fader til Christian Ditlev L. (1766—1809) til Tjele og Generalkrigskommissær Schack L. (1770—1819) til Store Grundet, hvis Sønner var Kammerherre, Overpræsident i Kbh. Hans Helmuth L. (1794—1869) og nedenn. Krigsminister, Generalmajor Mathias L. (1795—1870), der var gift med sin Kusine Christiane Hansine Gottholdine L. (1807—35); hun var Datter af den nævnte Chr. Ditlev L. og Søster til Kammerherre Hans Helmuth L. (1804—57) til Tjele, hvis Søn nedenn. Finansminister Christian Ditlev L. (1832—1915) var Fader til den ligeledes nedenn. Politiker Hans Helmuth L. (1868—1921) til Tjele. Finansminister C. D. L. og hans to Brødre blev 1887 anerkendt som dansk Adel.

Goth. Adeliges Taschenbuch 1903, S. 534—40. J. C. L. Lengnick: Genealogi over Familien von Luttichau, 1844.

Albert Fabritius.

Lüttichau, Christian Tønne Frederik, Rigsgreve, 1744—1805, Godsejer. F. 18. Marts 1744 paa Tjele, d. 20. Febr. 1805 i Pohnstorf, Mecklenburg, begr. sst. Forældre: Major, senere Generalmajor Christian Ditlev L. (1695—1767) og Helle Trolle Urne (1709—64). Gift 1° 25. Maj 1770 i Falling med Anne de Lasson, f. 8. Febr. 1745 paa Aakær, d. 9. Jan. 1786 sst., D. af Etatsraad Thøger de L. (1706—72) og Benedicte Antoinette Rosenørn (1720—83). 2° 17. Aug. 1786 i Odense med Karen Benzon, f. 11. Juni 1760 i Odense, d. 14. Maj 1828 paa Christiansdal, D. af Major, senere Oberstløjtnant, Kammerherre Christian B. (s. d.) og Hustru.

Efter først at have været Officer og bragt det til at blive Kaptajn ved Dragonerne foretog L. en Udenlandsrejse, studerede i Göttingen og blev Dr. juris i Oxford (1768). Senere blev han Godsejer i Jylland, hvor han paa de store Landboreformers Tid ejede Aakær og Dybvad. Han havde et godt Navn som Godsejer, men tilhørte i sin Opfattelse af Landboforholdene den Slægt af Herremænd, der mente, at ikke blot deres egen, men ogsaa Landets Velfærd beroede paa Bevarelsen af den nedarvede Beskyttelse for Proprietærerne, baade hvad Afsætningen af det producerede Korn og hvad Arbejdskraften paa deres Godser angik. Dog findes fra 1769 en Betænkning af ham, hvori han gør sig til Talsmand for ret vidtgaaende Reformer i Fæstebondens Stilling, og naar man har villet tillægge ham Forfatterskabet til et samtidigt anonymt Skrift i modsat Aand, har det næppe været med Rette. L. var en lidenskabelig Mand, der mindst af alt tænkte paa at veje sine Ord; men man maa lade ham, at han havde Mod til at vedkende sig sin Overbevisning, selv om han vidste, at det kunde faa ubehagelige Virkninger for ham selv. Ogsaa i den saakaldte Guldberg'ske Tid ragede han flere Gange uklar med Regeringen. Han gik blandt andet i et jysk Tidsskrift, »Viborg Samler«, saa lidenskabelig løs paa den Fremgangsmaade, der fulgtes ved Undersøgelser om ulovlig Brændevinsbrænding, at han maatte betale en Bøde paa 1000 Rdl. for at undgaa retslig Tiltale (1773), og ganske kort Tid førend det Guldberg'ske Ministerium faldt, havde han Mod til i en Skrivelse til Kongen paa den krasseste Maade at angribe det hele System, der fulgtes med Kabinetsordrer. Hans Kamplyst vaktes i høj Grad ved det store Landbospørgsmaal. Meget groft angreb han i det nylig nævnte Tidsskrift (1786) Chr. Martfelt, fordi han offentligt havde opfordret Kronprinsen til at ophæve det gamle Forbud af 1735 mod Indførsel af fremmed Korn i Danmark og det søndenfjeldske Norge. Men i endnu højere Grad kom han

i Lidenskab ved de gennemgribende Landboreformer 1787 og 1788. Han sluttede sig med Iver til den Bevægelse blandt de jyske Proprietærer, der bragte en stor Mængde af dem — 103 i Tallet — til i Sommeren 1790 at lade overrække baade Kronprinsen og hans Svigerfader, Landgrev Carl, et saakaldt »Tillidsskrift«, henholdsvis paa Dansk og Tysk. L. dannede tillige med Kammerherre Beenfeldt (s. d.) den Deputation, der overbragte dette »Tillidsskrift« til de ovennævnte fyrstelige Personer paa Slottet Louisenlund ved Slesvig, hvor Kronprinsen dengang opholdt sig hos Svigerfaderen. Til Trods for det meget loyale Navn, denne Proprietæradresse bar, indeholdt den en voldsom Klage over Reformerne, der stempleses som saa fordærvelige, at de vilde bringe Landet nær til sin Undergang og gøre Efterslægten ulykkelig. Kronprinsen, der straks havde udtalt til Deputationen, at »hvad der var befalet ved kongelig Anordning, ikke kunde forandres«, blev i høj Grad opbragt, da han lærte Skriftets Indhold nærmere at kende, og med hans Tilladelse skrev Colbiørnsen da sit berømte Flyveskrift: »Betragtninger i Anledning af en Del jyske Jorddrotters Klage«, hvori han paa den blodigste Maade hudflettede Tillidsskriftet og dem, der havde underskrevet det. Under den hidsige Kamp i Pressen, der blev Følgen heraf, traadte L. frem som Colbiørnsens mest forbitrede Modstander ved et Flyveskrift, der havde til Titel: »Fuldkommen Bevis, at Hr. Etatsraad Colbiørnsen ved sine Betragtninger over de jyske Proprietærers Tillidsskrift har fornærmet den oplyste Menneskehed, den borgerlige Frihed og det danske Folk«. Det var de skæveste Domme og de utilladeligste Grovheder, som hans Had til Colbiørnsen bragte ham til at udslynge imod denne. Da saa Regeringen, der helt stod paa Reformvennernes Side, lod en Kommission anstille Undersøgelser om, hvorledes det hang sammen med Tillidsskriftets Underskrifter, bragte dette atter L. i Kog, og han brugte nu skriftlige Ytringer om Colbiørnsen, der bevirkede Sagsanlæg fra dennes Side imod ham. Han blev dømt til en Bøde paa 1000 Rdl., og dertil kom, at Regeringen (1791) som Straf for hans Optræden over for den nylig nævnte Undersøgelseskommision fratog ham Kammerherrenøglen, der var blevet tildelt ham 1780. Dette gik ham saa nær til Hjerter, at han i et Brev til Kronprinsen ikke alene klagede over onde Menneskers Fjendskab, men endog fremsatte den utrolige Paastand, at Indholdet af det Tillidsskrift, som han selv havde overrakt Kronprinsen 1790, havde været ham ganske ukendt, indtil han senere saa det trykt. Enten var denne Udtalelse af ham grov Usandhed eller Vidnesbyrd om, at han i hin Sag havde vist den ubegribeligste Letsindighed. Selvfølgelig

gjorde denne Undskyldning intet Indtryk paa Kronprinsen. L. forlod nu forbitret Danmark og bosatte sig i Tyskland. Han fik her Oprejsning nok i høje Titler; Hertugen af Braunschweig gjorde ham til Gehejmeraad, og Kejseren udnævnte ham til Rigs greve (1791); men han **maatte** fra Udlandet se, at den Sag, han havde kæmpet for, var uigenkaldelig tabt. En Fejde mellem ham og Nationaløkonomen Professor C. U. D. Eggers var som en Slags Epilog til hans Kampe her hjemme.

Personalhist. Tidsskr., 2. Rk., VI, 1891, S. 229—34. E. Holm: Kampen om Landboreformerne, 1888. Axel Linvald i Hist. Tidsskr., 8. Rk., I, 1907

o , · 9—o.

E Holm (Hans Jensen).*

Luttichau, Christian Ditlev, 1832—1915, Godsejer, Minister. F. 20. April 1832 paa Tjele, d. 24. Aug. 1915 sst., begr. sst. Forældre: Kammerherre Hans Helmuth L. til Stamhuset Tjele (1804—57) og Friherreinde Idalia Frederikke Pauline v. Dirckinck-Holmfeld (1808—99). Gift 10. Juli 1860 i Randers med Margrethe Theresia Petrine Malvina Jessen, f. 2. Maj 1835 i Randers, d. 4. April 1927 paa Rohden, D. af Overførster, Kammerjunker, senere Kammerherre, Hofjægermester N. J. J. (s. d.) og 1. Hustru.

L. blev Student 1849 fra Viborg, studerede en Tid Jura, men valgte Landbruget og var nogle Aar Forpagter af den under Stamhuset Tjele hørende Vingegaard, indtil han 1862 tiltraadte Stamhuset, som han havde styret siden Faderens Død, og som han 1911 overlod til Sønnen. Han ledede Driften af sine Ejendomme med Dygtighed og Iver for Reformer, fremmede Fæstegodsets Overgang til Selvejendom og tog virksom Del i almenyttige Foretagender. Hans ledende Evner bragte ham snart en Række Tillidshverv bl. a. som Formand for Tjele Sogneraad, Medlem af Viborg Amtsraad, Bestyrelsesmedlem og Dommer i landøkonomiske Foreninger, og 1875 blev han Vicepræsident for Landmandsforsamlingen i Viborg. Som Formand for Foreningen af jydsk Landboforeninger 1884—93 kom han frem i Forgrunden i det landøkonomiske Foreningsliv, og det lykkedes ham ved Besindighed og redelig Villie til upartisk Ledelse at føre Foreningen gennem de vanskelige Aar, hvor de skarpe politiske Modsætninger truede med at skabe Splitelse i Foreningsarbejdet. 1893 valgtes han til Præsident i Landhusholdningsselskabet, hvor han havde været Medlem af Bestyrelsen fra 1884, men allerede n. A., hvor han tillige var Præsident for Landmandsforsamlingen i Randers, trak han sig tilbage, da han blev helt optaget af politisk Virksomhed. — Som Højremand havde L. været opstillet til Folketinget i Løvel 1879 og 1881 og valgtes

1887 i Randers, som han repræsenterede til 1898. I Tinget var han en flittig Deltager i Forhandlingerne om økonomiske Spørgsmaal, støttede Estrups Politik, men prægedes ellers af en moderat-konservativ Indstilling. Efter Forliget 1894 indtraadte han i Aug. i Reedtz-Thotts Ministerium som Finansminister og fik med Forhandlingsdygtighed gennemført en Række Love, saaledes 1894 om Konvertering, 1895 om Udlaan til Amts- og Købstadkommuner og om Ordning af Statens statistiske Bureau. Hans mæglende Evner viste sig især, da han 1897 opnaaede Forlig med Folketinget om en Skattereform, men Ministeriets Bestræbelser for at naa til Enighed med Venstre om Finansloven rejste en Modstand i Lands-tinget, der førte til dets Afgang i Maj 1897, og ved Valget n. A. trak L. sig ud af aktiv Politik. — Efter den Tid viedes hans offentlige Virksomhed især til Hedesagen, som han fra sin Ungdom havde næret levende Interesse for. Paa sin egen Ejendom havde han gennemført Plantning i stor Stil, og han deltog allerede 1866 i Det danske Hedeselskabs stiftende Møde, men afslog at tage mod et Valg til Bestyrelsen. Efter Mourier-Petersens Død overtog L. 1899 Formandsposten i Hedeselskabet, som han ledede til 1908. Hans Arbejde og store Autoritet betød meget for Selskabet og for Bevarelsen af Traditionerne fra Dalgas' Tid, samtidig med at Virksomheden undergik en betydelig Omordning og Udvidelse. — Hofjægermester 1862. Kammerherre 1874. — R. 1875. DM. 1888. K.² 1894. K.¹ 1897. S.K. 1908. — Maleri af H. C. Jensen 1895 paa Tjele; Kopi i Rigsdagen. Miniature af H. L. Galster paa Fr.borg. Statue af A. Bundgaard 1918 paa Torvet i Viborg. Statuette af samme 1917 paa Fr.borg. Træsnit 1892. — Mindesten paa Askhøj ved Tjele 1922.

Chr. Dalgas i Ill. Tid. 21. April 1907. H. Luttichau i Mit Hjem, I, 1911. C. Nyrop: Det danske Hedeselskab 1866—1916, 1916, især S. 131 f. Tidskrift for Landøkonomi, 1915, S. 441—44. Chr. Dalgas i Hedeselskabets Tidskrift, XXXV, s. A., S. 283 ff. Viborg Stifts Folkeblad 24. Aug. s. A. Politiken 25. Aug. s. A. Berl. Tid. 24. Aug. s. A. Dansk Andelsblad s. A. Ill. Tid. 5. Sept. s. A. H. Hertel: Det kgl. danske Landhusholdningsselskab, II, 1919, S. 23 f. Foreningen af jyske Landboforeninger 1872—1922, 1926.

Aksel Milthers.

Luttichau, Hans Helmuth, 1868—1921, Godsejer, Politiker. F. 13. Jan. 1868 paa Vingegaard, d. 22. Febr. 1921 i Kbh., begr. i Tjele. Forældre: Godsejer, senere Minister Christian L. (s. d.) og Hustru. Gift 26. Sept. 1894 paa Hindsgavl med Fanny Julie Caroline Mathilde Basse Fønss, f. 11. Juli 1870 paa Hindsgavl, d. 18. Aug. 1921 paa Hareskov Sanatorium, D. af Kammerherre

Niels B. F. til Stamhuset Hindsgavl (1827—1907, gift 2° 1871 med Baronesse Marie Louise Charlotte Vilhelmine Wedell-Wedellsborg, 1848—76) og Fanny Manon Georgine Lowzow (1837—70).

L. blev Student 1888 fra Fredericia, cand. polit. 1894 og lærte derefter Landbrug. 1897—1915 var han Ejer af Hovedgaarden Viskum, og 1911 efterfulgte han sin Fader som Besidder af Stamhuset Tjele. Det var dog ikke blot Gerningen som human og dygtig Godsejer, han tog i Arv, men ogsaa Følelsen af Pligt til uegennyttig, flittig Tjeneste i offentlig Virksomhed. Han besad tillige Evnerne til at forhandle og repræsentere med en rolig Beherskelse og en naturlig Elskværdighed, der gjorde ham afholdt i de meget forskellige Kredse, han kom i Berøring med. Lokale og landsomfattende Hverv fik han da ogsaa i stort Tal. Især delte L. sin Faders varme Interesse for Hedesagen og efterfulgte 1908 denne som Formand for Det danske Hedeselskab, der ogsaa under hans Ledelse fortsat udvidede sin Virksomhed bl. a. til ogsaa at omfatte Sønderjylland. 1904—16 var han Medlem af Viborg Amtsraad, fra 1910 Medlem af Landhusholdningsselskabets Bestyrelsesraad, Præsident fra 1920, og ved sin Død var han bl. a. ogsaa Medlem af Nationalbankens Repræsentantskab, Vicepræsident i Dansk Adelsforbund og Medlem af Højres Repræsentantskab. Til Folketinget valgtes han 1909 i Viborg, hvor han af Hensyn til Forsvarssagen fik Stemmer fra Venstre, men faldt, da dette Parti 1910 opstillede en særlig Kandidat. I den korte Tid, han sad i Tinget, havde han flere Ordførerskaber, saaledes vedrørende Mergelbaner, kommunale Valg og Husdyrloven. — Hofjægermester 1904. Kammerherre 1918. — R. 1911. DM. 1916. — Maleri af Carl Thomsen paa Tjele. Mindesten paa Askhøj ved Tjele 1922.

Erindringer i Mit Hjem, I, 1911. L. F. la Cour: Studenterne fra 1888, 1913. C. Nyrop: Det danske Hedeselskab 1866—1916, 1916. R. K. Bertelsen: Viborgkredsens Folketingsmænd, 1918, S. 54. København 26. Marts 1920. Chr. Dalgas i Hedeselskabets Tidsskrift, XLI, 1921, S. 25—28. H. Hertel i Tidsskrift for Landøkonomi, s. A., S. 137—39. Berl. Tid. 22. Febr. s. A.

Aksel Milthers.

Liittichau, Mathias, 1795—1870, Officer. F. 9. Dec. 1795 paa Egebjerggaard, Ods Herred, d. 13. April 1870 paa Store Grundet, begr. i Hornstrup. Forældre: Godsejer, Sekondløjtnant, senere Kaptajn, kar. Generalkrigskommissær Schack L. (1770—1819, efter 1. Ægteskabs Opløsning gift 2° 1809 med nedenn. Ida Vibecke Wilhelmine Bülow, 1780—1817) og Anthonia Elisabeth Petrea Lunding (1773—1836). Gift 1828 (Attest 10. Juli) med Christiane Hansine Gottholdine L., døbt 28. Febr. 1807 paa Tjele, d. 2. Aug.

1835 paa Store Grundet, D. af Godsejer, Kaptajn, Kammerjunker Christian Ditlev L. (1766—1809) og Ida Vibecke Wilhelmine Bülow (1780—1817, gift 2° 1809 med ovenn. Schack L., 1770—1819).

L. blev 1808 Artillerikadet, 1810 Stykjunker, 1812 Sekondløjtnant (Ancienn. 1810), deltog 1813 med Hæder i Felttoget ved Sydgrænsen, var å la suite 1816—19, blev 1818 kar., 1823 virkelig Premierløjtnant, fik 1828 Kaptajns Karakter, blev 1831 Sekondkaptajn, 1842 Kaptajn I og Chef for Haandværkeretaten i Kbh., 1846 Major. Han deltog i Krigen 1848 og 1850, navnlig ved Isted som Kommandør for 1. Divisions Artilleri, blev 1849 kar., 1850 virkelig Oberstløjtnant og kar. Oberst, 1851 Stabschef ved Artilleribrigaden, 1852 virkelig Oberst, 1854 Regimentskommandør. Han arvede Store Grundet efter Faderen og ejede den til sin Død. 1834—48 var han som valgt af Sædegaardsejere Medlem af og virksom Deltager i Stænderforsamlingen i Viborg og valgtes 1848 som en af de »erfarne« Mænd til at drøfte Udkastet til en Konstitution. Som kongevalgt Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling stemte han mod Grundlovsudkastet, som han ansaa for alt for vidtgaaende demokratisk. 1851—54 og 1855—64 var han Landstingsmand, var Medlem af Rigsretten 1853—54, var 1854 og 1857—64 kongevalgt Medlem af Rigsraadet, var 1854—56 Krigsminister, blev ved Afgangen fra denne Post Generalmajor å la suite. 1861 blev han Chef for Artilleriet, der i disse Aar var under stærk Udvikling fra glat Skyts til riflet. 1863 blev han kar. Generalløjtnant, og ved Krigens Udbrud overtog han den ret betydningsløse Post som højstkommanderende Artilleriofficer i Danesvirkestillingen. I Rigsraadet 4. Febr. indrømmede han Rigtigheden af de Mezas Argumenter, men da han ikke kunde gaa med til at efterlade det svære Skyts, vilde han ikke stemme for Stillingens Opgivelse og ikke underskrive Krigsraadsprotokollen. Da de Meza kaldtes til Kbh., overgav han midlertidig Overkommandoen til L., den ældste af Generalerne, og L. støttede de andre Generalers Aktion for at beholde de Meza. I øvrigt beskæftigede han sig ligesom hidtil alene med Artillerisagerne, men blev dog yderst opbragt over den stødende Maade, hvorpaa Overkommandoen overdroges til Gerlach og han selv beordredes til at fratræde Overkommandoen over Artilleriet ved Felthæren. N. A. blev han afskediget. — L. var jævnt begavet, en yderst pligtopfyldende Officer, en dannet Mand med en smuk Optræden, en fornem Karakter. — Kammerjunker 1821. Kammerherre 1843. — R. 1826. DM. 1848. K. 1855. S.K. 1865.

— Posthumt Maleri af J. Exner 1882 paa Vejle Raadhus. Lito-grafi fra Em. Bærentzen & Co. 1853. Træsnit paa Gruppe-billede af Ministeriet Bang 1854 og af H. P. Hansen 1870.

Ill. Tid. 5. Juni 1870. Søndags-Posten 24. April s. A. Danske Herregaarde ved 1920 (Tjele), III, 1923. Den dansk-tydske Krig 1864, udg. af General-staben, I, 1890. A. F. Kriegers Dagbøger 1848—1880, I, 1920. N. Neergaard: Under Junigrundloven, I—II, 1892—1916. Memoirer og Breve ved J. Clausen og P. F. Rist, XLVI, 1925. K. C. Rockstroh: General de Meza og Danne-virkens Rømning, 1930, S. 126, 129, 133 og passim. Samme: General de Mezas Krigsdagbøger 1849—51, 1928. Vejle Amts Aarbøger 1914, S. 50—55. Hans Jensen: De danske Stænderforsamlings Historie, I—II, 1931—34.

Rockstroh (P. N. Nieuwenhuis).

Lützhøft. Landmands- og Præsteslægten L. stammer fra Angel og føres tilbage til Gaardejer Jes L. (1694—1764) i Kiesby, der maaske nedstammer fra en Hufner af samme Navn (1610—1705) i Schaalby. J. L.s Søn Forpagter af Sandagergaard Ditlev Christian L. (1733—87) var Fader til Kancelliraad, By- og Herredsfoged i Thisted Jes L. (1771—1838) — hvis Søn var Agent, Prokurator Hans Ditlev L. (1798—1858) til Tandrup — og Møller Nicolaus L. (1768—1826), der bl. a. havde Sønnen Kancelliraad, Forvalter af Alkestrup, Landvæsens- og Tiendekommissær, Proku-rator Hans Henrik L. (1791—1852). Denne var Fader til Proku-rator Lauritz Nicolaus L. (1820—82) og til Holten Frederik L. (1822—1903), der til 1864 var Sognepræst i Bylderup, og derefter til Ørsted og Daastrup. Han var Fader til Stiftsprovst i Odense Hans Henrik Holten L. (f. 1857), til de nedenn. Lægen Fre-derik Jansen Holten L. (1858—1935) og Maleren, Kunstkriti-keren Laurids Nicolaus Holten L. (1864—1928) og til For-stander for Det kgl. Opfostringshus Carl Christian Holten L. (f. 1869).

Hans Holten Liitzhøft: Slægten Liitzhøft 1610—1936, 1936.

Albert Fabritius.

Lützhøft, Frederik Jansen Holten, 1858—1935, Læge. F. 28. Nov. 1858 i Lendemark ved Tønder, d. 13. Juni 1935 i Kbh., begr. sst. (Ass.). Forældre: Sognepræst i Bylderup, senere i Ørsted og Daastrup, Holten Frederik L. (1822—1903) og Jansine (Signe) Margrethe Worsøe (1825—1913). Gift 8. Dec. 1892 i Kbh. med Gerda Henriette Emilie Berg, f. 16. Nov. 1868 i Kbh. (Helligg.), d. 29. Okt. 1931 i Fakse Ladeplads, D. af Grosserer Thorvald Guldbrand Gustav B. (1834—1905) og Julie Marie Olsen (1839—1904).

L. blev Student 1876 fra Roskilde og medicinsk Kandidat 1884. Efter at have været Reservelæge i Søværnet (1884—85), Kandidat paa Frederiks Hospital (1884—86), Assistent ved Poliklinikken og Reservelæge ved Kysthospitalet paa Refsnæs (1886—87) var han 1888—91 Reservemedikus paa Frederiks Hospital. Derefter studerede han Børnehospitaler og Brystsygesanatorier i Tyskland. 1889 erhvervede han Universitetets Guldmedaille for Afhandlingen: »Indikationer og Prognose for sectio *cæsarea* i Fortid og Nutid«. Fra 1891 praktiserede han i Kbh., blev 1892 Reservelæge i Hæren, 1894 Korpslæge og var 1902—06 Servicechef ved Garnisons Sygehus. 1907 blev han Overlæge, men tog allerede n. A. sin Afsked efter Ansøgning. L. var Medlem af og Sekretær i Komité for Oprettelse af Sanatorier for brystsyge og Medlem af denne Komité's Repræsentantskab. Han interesserede sig stærkt for den stetoskopiske Undersøgelse og besørgede paa fortrinlig Vis Fornylelsen og Forøgelsen af de senere Udgaver af Liisbergs Haandbog herom. Trods en omfattende Praksis som en meget søgt og højt skattet Huslæge fik han dog Tid til at fordybe sig i Medicinens Historie. Allerede i Guldmedailleafhandlingen viste han sin Interesse herfor, og senere udgav han en Del medicinsk-historiske Afhandlinger. Hans Arbejder var originale, dybtgaaende og velfunderede, ofte over lidet kendte Omraader af Patologien, kastende Lys over Irgangene i Medicinens Udvikling. 1933 udgav han et anseeligt Bind: »Medicinsk-historiske Studier«. Han var Medstifter af Foreningen Medicinsk-Historisk Museums Venner og Censor ved medicinsk Embedseksamen. Han fulgte med Iver Universitetets Forelæsninger, ikke alene de medicinske, men f. Eks. ogsaa Forelæsninger over Latin, og han var stærkt interesseret for Kunst og Musik. — R. 1908.

Ugeskr. for Læger, **XCVII**, 1935, S. 678. Hospitalstidende, LXXXVIII, 1935, S. 685-88.

Axel Borghjærg.

Liitzhøft, Laurids **Nicolaus** Holten, 1864—1928, Maler, **Kunst**-skribent. F. 19. Aug. 1864 i Lendemark, d. 8. Juni 1928 i Kbh., begr. sst. (Ass.). Broder til Frederik L. (s. d.). Gift 16. Sept. 1897 i Kbh. (Pauls) med Cellistinden Hedevig Sofie Jessen, f. 17. Febr. 1873 paa Frbg., d. 18. Jan. 1933 i Kbh., D. af Løjtnant, senere Kaptajn, Fuldmægtig, senere Kontorchef under Kbh.s Magistrat Tycho Wilhelm Carl J. (1844—1922, gift 2° 1893 med Alvilde Palmgreen Johansen, f. 1867) og Anna Louise Marie Ringheim, adopt. Erichsen (1843—92).

L. blev Student 1882 fra Roskilde og uddannede sig til Maler

under Vejledning af **Zahrtmann**, Karl Jensen og Franz Schwartz, udstillede fra 1891 paa Charlottenborg. 1894 afbrød han disse Studier og rejste til Berlin for at modtage Undervisning i Sang hos Hey; 1896 debuterede han som Operasanger i Reval. 1897 var han hjemme igen og blev Musikanmelder ved »Dannebrog«, men rejste 1899 atter til Tyskland, hvor han en Overgang var Sanglærer ved Franz Liszt-Akademiet i Gotha. Fast bosat i Danmark fra 1908 virkede han som Kunstanmelder og Kritiker, bl. a. gennem en Aarrække ved »Politiken«; han genoptog Maleriet, dyrkede Landskabet og Arkitekturbilledet med udpræget Musikalitet i Koloritten, men formaaede ikke at fæstne sit Navn som Kunstner. Fra sin Læretid i Zahrtmanns Skole følte han sig knyttet til »Fynboerne«, personligt særlig til F. Syberg; han støttede dem varmt som Kritiker, tog aktivt Del i Dannelsen af Faaborg Museum (Medlem af **Indkøbsko** mi teen 1910) og skrev dets første Katalog. Han er selv repræsenteret i Museet med nogle Ungdomsarbejder. Under sit lange Tysklandsophold havde L. kastet sig over Studiet af det 13. Aarhundredes Billedhuggerkunst; sine Resultater offentliggjorde han 1915 i den gode populære Bog »Middelalderlige Skulpturer i Tyskland«. — Maleri af H. Vedel (forhen hos Johan Hansen). Portrætteret paa P. Hansens Maleri 1910—11 af Faaborg Museums Indvielse 1910 (Faaborg Museum).

Leo **Swane**: Faaborg Museum, 1932. Poul Uttenreiter: Fritz Syberg, 1935. *Politiken* 9. Juni 1928.

Christian Elling.

Lützow, mecklenburgsk Uradelsslægt, af hvilken talrige Medlemmer til forskellig Tid har været i Tjeneste i Danmark, hvor to Linier 1651 og 1776 blev naturaliseret. Slægten deles i tre Hovedlinier, der føres tilbage til tre Sønner af Slægtens først nævnte Medlem, den 1287 forekommende Ridder Johannes de Lutzowe til **Dreilützow**, der 1321 var død. Hans Søn Ridderen Wipert L. (nævnt 1305 og 36) til Amtet Grabow og Borgen Dutzow, der var Marskal hos Henrik Løve, var Fader til Luder L. (nævnt 1338 og 42) til Grabow og Vicke L. (nævnt 1334 og 62) til Grabow. Af disse var Luder Stamfader til Henning L. (d. 1670) til **Hülseburg** og Eickhof m. m., hvis Sønner var Oberstløjtnant, Kommandant i Kristianopel Bernhard Valentin L. (1643—1700), Stamfader til 1. norske Linie, hvis Mandslinie uddøde 1926, og Gehejmeraad, Stiftamtmand Henning Ulrik L. (1649—1722) til Søholt og **Søllestedgaard**, hvis Linie uddøde med hans Søn Generalmajor Christian Frederik L. (1701—59). Fra den nævnte Luder L. til Grabow stammer endvidere Brødrene Jasper L. (nævnt 1500 og 23) til

Goldenbow og Perlin — hvis Descendent kommanderende General i Norge **Barthold Heinrich L.** (1654—1729) var Stamfader til den 1795 uddøde 2. norske Linie — og Hartwig L. til Salitz og Roggen-dorf, fra hvem den 1713 uddøde Linie til **Keldkærgaard** nedstammer. Ovenn. Vicke L. (nævnt 1334 og 62) til Grabow var Oldefader til Luder (III) L. (nævnt 1481 og 92), hvis Sønner var Luder (IV) L. (d. ca. 1560) til Thurow og Christoph L. (nævnt 1536) til Dutzow; af disse var den førstnævnte Bedstefader til Hofmarskal hos Frederik II.s Dronning Sophie Hartvig L. (nævnt 1590 og 1632) til Thurow, hvis Søn Hofmarskal hos Hertug Hans paa Sønderborg Frederik L. (1618—80) til Visselbjerg var Bedstefader til nedenn. Kommandør Adam Frederik L. (1702—58); denne var Fader til nedenn. Marinehistoriker, Kaptajn Johan Henrik L. (1747—94) og til Viceadmiral Anton Frederik L. (1744—1817), med hvis Søn Generalmajor Adam Tobias L. (1775—1844) denne Linie uddøde. Ovenn. Christoph L. (nævnt 1536) var Bedstefader til Staldmester hos Hertugen af Mecklenburg-Schwerin Magnus L. (1564—1630) til Niendorf, Goldensee og Bakendorf, hvis Søn nedenn. Amtmand Hugo L. (1617—93) til Bakendorf, Lunds-gaard og Jershave blev naturaliseret 1651; han var Bedstefader til Charlotte Amalie L. (1696—1743), gift med Finansdeputeret, Gehejmekonferensraad Wilhelm August v. d. Osten (1697—1764), og til Guvernør i Guinea Magnus Christopher L. (1705—51) og Løjtnant Christian Hugo L. (1704—41), hvis Efterslægt nu lever i Tyskland; i Danmark uddøde denne Linie, som skriver sig **Lützau**, paa Mandssiden 1932.

Slægtens anden Hovedlinie udspringer fra Ridderen Johan (Henning) L. (nævnt 1312 og 52) til Pritzier, af hvis Descendenter Valentin L. (1599—1671) var Fader til Staldmester hos Prins Jørgen, Mathias Frederik L. (ca. 1634—96) og til Henning L. (1629—1718) til Schwechow, der var Bedstefader til Brødrene Marquard Georg L. (1714—52) til Schwechow — hvis Sønnesøn var den bekendte Chef for det Liitzowske Frikorps Generalmajor Adolf v. L. (1782—1834) — og Henning Frederik L. (f. 1708) til Preensberg, hvis Søn nedenn. General, Kommandant i Rendsborg Christopher Marquard L. (1739—1809) blev naturaliseret 1776; han var Fader til nedenn. Generalmajor Gotthard L. (1784—1850); denne Linie uddøde paa Mandssiden 1881.

Danmarks Adels Aarbog, XLV, 1928, II, S. 69—101. Goth. Adeliges Taschenbuch, 1901, S. 584—604. Th. Hauch-Fausbøll i Berl. Tid. 2. April 1932.

Albert *Fabritius*.

Lützow, Adam Frederik, 1702—58, Søofficer. F. 17. Juni 1702 i Kbh., d. 29. el. 30. Maj 1758 paa Malta, begr. sst. Forældre: Kaptajn, senere Major Johan Christopher L. (1667—ca. 1730) og Erdmuth Sophie Trampe (f. ca. 1649). Gift 6. Marts 1743 i Kbh. (Holmens) med Sara Suckow, f. 9. April 1719 i Kbh. (Holmens), d. 29. Dec. 1791 sst. (Holmens), D. af Mønsterskriver, Krigsraad Daniel Heinrich S. (d. før 1725) og Sara Justesen.

L. var først Page hos Dronning Louise og blev Kadet 1718 og Sekondløjtnant 1721. Han deltog 1726 om Bord i Orlogsskibet »Nordstiernen« i den dansk-engelske Ekspedition til Reval og blev Premierløjtnant 1731 og n. A. Kaptajnløjtnant. 1731—34 var han i engelsk Tjeneste og blev Jan. 1735 Medlem af en Kommission, der var nedsat for at undersøge nogle formentlige Fejl ved to af Overfabrikmester K. Benstrup (s. d.) byggede Orlogsskibe. Da han sammen med Fr. C. Lütken i Sept. s. A. nægtede at underskrive en Ekstrakt af Kommissionsprotokollen, som de begge betegnede som vildledende, opvakte de Kongens Vrede. L. slap dog med en skarp Irettesættelse. N. A. sendtes han sammen med Søofficererne Ulrich Danneskiold-Samsøe, F. L. Norden og H. H. Rømeling til England for at gøre Tjeneste i Flaaden. Ved sin Hjemkomst 1739 forfremmedes han til Kaptajn, havde i de følgende Aar nogle Chefskommandoer og fik 1744 for tredje Gang Tilladelse til at gaa i engelsk Tjeneste for at ledsage Grev Chr. Danneskiold-Laurvigen. Efter sin Hjemkomst blev han 1746 Kommandørkaptajn og var de følgende Aar jævnlig Skibschef og Medlem af forskellige Kommissioner, heraf 1751 af Konstruktionskommissionen. 1752 beordredes han til Chef for Fregatten »Christiansborg« og til med denne at begive sig til Marokko for at overtage Kommandoen over den derværende Eskadre, slutte Fred med Marokko og befri Oberstløjtnant Longueville og alle de Danske, der blev holdt i Fangenskab (se S. Hooglant). Samme Dag, Freden var sluttet, 3. Juni 1753, og de danske Fanger var løsladte og fordelte paa Eskadrens Skibe, der laa paa Saffias Red, udbrød Ild i Fregatten »Falster«, der nogle Timer senere sprang i Luften. Ved sin Hjemkomst s. A. forfremmedes han til Kommandør. 1757 sendtes L. til Middelhavet som Chef for en Flaadestyrke bestaaende af to Orlogsskibe for at beskytte Handelen. Under Togtet udbrød i begge Skibe en ondartet »Forraadelsesfeber«, der krævede mange Ofre. L. blev selv angrebet og døde ved Malta, hvor der i Karantænehuset er indsat en Marmorplade til Minde om ham. Han var en kundskabsrig og dygtig Officer med en ædel og frimodig Karakter.

C. F. Wandel: Danmark og Barbareskerne, 1919, S. 16 f. Danmarks Adels Aarbog, XLV, 1928, II, S. 84 f.
 Th. Topsøe-Jensen.

Liitzow, Christopher Marquard, 1739—1809, Officer. F. 17. Juni 1739 i Kloddrum, Mecklenburg, d. 8. Sept. 1809 i Rendsborg. Forældre: Henning Frederik L. til Preensberg (f. 1708, gift 1° med Elisabeth v. Dassel) og Anna Jacobine Zülow. Gift 1° 20. Juni 1780 i Villo med Maria Sophia Dorothea Höwell, f. 11. Aug. 1753, d. 17. Marts 1786 i Ribe, D. af kurhannoversk Landraad Gotthard H. til Goldensee og Maria Elisabeth Liitzow. (Fik 24. Febr. 1787 Tilladelse til at ægte Wilhelmine Maria Andrietta Scholten, f. 23. Aug. 1758 i Kbh. (Cit.), d. 11. Maj 1823 sst. (Garn.), D. af Oberst, senere Generalmajor Jobst Gerhard S. (1723—86) og Adelgunde Elisabeth Amalia Kleist (1728—78), men Vielsen synes ikke fuldbyrdet). 2° Dec. 1790 i Rendsborg (?) med Sophia Catharina Louise Christine Höwell, f. 5. Dec. 1767 paa Seedorff, d. 18. Maj 1829, Søster til 1. Hustru.

1769 fik L., der forud havde været Kaptajn i kejserlig Tjeneste, Bestalling som overtallig Oberstløjtnant og Sekondmajor i Infanteriet, og 1774 blev han kar. Oberst. 1776 naturaliseredes han som dansk Adelsmand. Efter en Retssag mod hans Regimentschef, Fader til hans 2. Hustru, Generalmajor Scholten, fik han som virkelig Oberst (Ancienn. 1774) Regiment i Norge, men opnaaede 1782 at faa Regiment i Jylland, blev 1787 Generalmajor, 1802 Generalløjtnant (Ancienn. 1789). Efter en kort Tid at have været Kommandant i Fredericia blev han 1808 Guvernør i Rendsborg. Han var en Aarrække en virksom og dygtig Præses i Generalhvervekommissionen, der havde Sæde i Rendsborg, og havde gentagne Gange Kommando over en Brigade. Der er Mulighed for, at han har faaet Løfte om at blive General af Infanteriet, men en Udnævnelse er ikke forefundet. Han havde efter J. F. G. Lehmann overtaget et Regiment, der i enhver Henseende var et Mønster, men som under hans Ledelse gik stærkt tilbage i Orden og Disciplin. — Hv. R. 1793.

Danmarks Adels Aarbog, XLV, 1928, II, S. 97 f. H. Boeck: 12. Bataillons Hist. 1679—1929, 1929. N. Tidemands Optegnelser 1766—1828, 1881, S. 107.

Rockstroh (J. A. L.Lesser).

Liitzow, Gotthard, 1784—1850, Officer. F. 10. Marts 1784 i Ribe, d. 25. April 1850 i Kbh. (Garn.), begr. sst. (Garn.). Forældre: Oberst, senere Generalløjtnant Christopher Marquard L. (s. d.) og 1. Hustru. Gift 10. Marts 1812 i Ønslev med Marie

Overbye, f. 11. Dec. 1793 paa Kringelborg, d. 24. Juli 1844 i Rendsborg, D. af Forvalter paa Ourupgaard, senere Proprietær Lauritz O. (ca. 1753—1822) og Kirstine Hielm (ca. 1768—1844).

L. fik allerede som Barn (1787) Patent som Fændrik, to Aar efter Sekondløjtnants Karakter, blev 1795 Kadet og Sekondløjtnant å la suite i Infanteriet, fik 1797 reserveret Premierløjtnants Anciennitet, blev n. A. kar. Premierløjtnant, men forblev ved Akademiet til 1801, da han indtraadte i virkeligt Nummer. 1803 blev han Stabskaptajn, 1809 Kompagnichef (virkelig Kaptajn), deltog 1813 i Felttoget i Mecklenburg m. m. og fik 1814 reserveret Majors Anciennitet, blev 1821 virkelig Major, fik 1828 Oberstløjtnants Karakter, blev 1834 kar., 1839 virkelig Oberst og Regimentschef. I Konduitelisterne 1841, der var afgørende for Forfremmelse ved Hærloven 1842, udtalte den kommanderende General, Prinsen af Nør, at L. var af meget livlig Karakter, dygtig saavel i Garnison som i Felten, og 1842 blev han Generalmajor og Brigadekommandør og ved Prinsens Tilbagetræden 1846 midlertidig kommanderende General i Hertugdømmerne, idet dog Stabschefen, Oberst Rømeling, var den egentlig ledende. Allerede fra Begyndelsen af 1847 gjorde Generalkommandoen Ledelsen i Kbh. opmærksom paa den stærke Gæring i Hertugdømmerne, paa, at Garnisonen i Rendsborg var fuldstændig upaalidelig, og tilraadede indtrængende at lægge en stærk, paalidelig Garnison derind; men først 20. Marts 1848 rørte man i Kbh. paa sig og befalede, at Generalkommandoen øjeblikkelig skulde forlægge Hovedkvarteret fra Slesvig til Rendsborg. Aftenen 23. Marts holdt L. i Rendsborg Raad med Afdelingscheferne, uden at afgørende Forholdsregler besluttedes, og beklageligvis tillod L., at Byens Borgerskab fik Vaaben fra Tøjhuset. N. D. tidlig om Formiddagen drog Prinsen af Nør med en Del insurgerede Tropper ind i Fæstningen og havde straks i Guvernementshuset en kort Samtale med L., hvorefter denne beordrede Garnisonen samlet paa Paradepladsen og her meddelte Officererne, hvad der den foregaaende Dag var sket i Kiel, medens han ikke kunde meddele bestemte Efterretninger om Forholdene i Kbh. Han sluttede med at overlade til hver enkelt af dem at handle efter Samvittighedens Bud; han selv havde skrevet sin Ansøgning om Afsked og trak sig tilbage med et: »Lev vel, mine Herrer.« Herefter tog Prinsen Ordet og havde let ved at overtale Garnisonen til Frafald. L.s Forhold disse to Dage er blevet stærkt kritiseret; ganske vist var hans Optræden ikke heroisk, men meget taler til hans Undskyldning, og end ikke den mest loyale kongerigsk fødte i hans Sted vilde have kunnet hindre, hvad

der den Dag skete i Rendsborg; Hovedskylden falder paa Ledelsen i Kbh. i den forudgaaende Tid. L. tog Ophold i Kbh., hvor en Undersøgelse af hans Forhold indledtes, men han døde, før nogen Kendelse var afsagt. — R. 1828. DM. 1836. K. 1843.

Danmarks Adels Aarbog, XLV, 1928, II, S. 98. Den dansk-tydske Krig 1848—50, udg. af Generalstabens, I, 1867, S. 18—24, 56—64, 85. N. Neergaard: Under Junigrundloven, I, 1892. Aufzeichnungen des Prinzen Friedrich v. Schleswig-Holstein-Noer, 1861, S. 64—68. Quellen und Forschungen zur Gesch. Schleswig-Holsteins, III, 1915: Fürsten-Bachmanns Erinnerungen, S. 87, 94, 159. Bidrag til 15. Bataillons Hist. (ved K. P. Søltoft), 1928.

Rockstroh.

Lützow, Hugo, 1617—93, Amtmand. F. 1. Marts 1617 i Dömitz, d. 21. Marts 1693 paa Antvorskov, begr. i Gimlinge. Forældre: Mecklenburg-schwerinsk Staldmester Magnus L. til Niendorf m. m. (1564—1630) og Diliane v. Behr (d. 1645). Gift 1° 22. Juni 1656 paa Kbh.s Slot med Ide Rosenkrantz, f. 16. Juli 1639 paa Keldgaard, d. 15. Aug. 1666 paa Antvorskov, D. af Hofmester paa Sorø Jørgen R. (s. d.) og Hustru. 2° 14. Nov. 1672 paa Lundsgaard med Karen Juul til Lundsgaard m. m., f. 22. Nov. 1642 paa Bruusgaard, d. 20. Jan. 1689 paa Antvorskov (gift 1° 1669 med Oberstløjtnant Marker Rodsteen til Lundsgaard m. m., s. d.), D. af Ove J. til Bruusgaard (1608—44) og Elsebe Juel (d. tidligst 1678).

Efter sin Faders Død 1630 blev H. L. af Hertug Adolf Friedrich af Mecklenburg anbefalet til Enkedronning Sophie paa Nykøbing Slot, hos hvem han gjorde Pagetjeneste til hendes Død (1631), hvorefter han 1632—34 var i Christian IV.s Tjeneste som Edelknabe og 1637 uddannedes i Ridning af Staldmesteren Arent v. d. Kuhla. 1640 gjorde Kongen ham væragtig, og s. A. deltog han i Hannibal Sehesteds Ambassade til Spanien. Hjemvejen lagde han over England og Holland. 1641 var han Deltager i et Gesandtskab til Regensburg, hvorefter han besøgte Wien, Venezia og Padova, ved hvis Universitet han tilbragte Vinteren, berejste derpaa Italien og Frankrig, indtil Krigen 1644 kaldte ham hjem for at være hos Kongen, der udnævnte ham til Hofjunker, i hvilken Bestilling han 1648 gik over i Frederik III.s Tjeneste, uagtet der gjordes ham Tilbud fra fremmede Fyrster om Ansættelse som Staldmester og Kammerjunker. Kongen gav ham selv disse Udnævnelser ved sit Hof 1649. 1650 fulgte han Grev Chr. Rantzau til Wien og benyttede Lejligheden til at besøge Ungarn. 1651 naturaliseredes han som dansk Adelsmand. 1655 fik han Antvorskov og Korsør Len — hvortil henlagdes Saltø, som han dog kvitterede 1664 — og boede

herefter som Lensmand, fra 1662 som Amtmand, paa Antvorskov Slot, hvor han ogsaa i Svenskekrigen forblev til største Nytte for Lenene under Fjendens Nærværelse; ogsaa de ham underlagte Stutterier lykkedes det ham nogenlunde at holde ved Magt. Over for Lenets Bønder synes hans Indstilling gennemgaaende at have været præget af Humanitet. Han deltog i Stændermødet 1660 og underskrev Erklæringen om Haandfæstningens Kassation. Som Lensmand paa den almindelige Rejserute — 1671—80 havde han yderligere Ringsted Amt — faldt det flere Gange i hans Lod at modtage og ledsage fyrstelige Personer gennem Landet. Efter 1671 blev han Etatsraad, og 1684 fik han Rang med Overchargerne. H. L. erhvervede betydeligt Jordegods dels fra Sjælland, dels i Jylland; sit Fædrenegods Bakendorf i Mecklenburg afhændede han. Med sin 2. Hustru fik han Lundsgaard og Jershave (Bjerger H.), hvortil han købte Revninge og Drigstrup Kirker, samt Vorgaard (Helium H., solgt 1675). Fra Kronen erhvervede han Dyrehavegaard (Taarnborg, Slagelse H.) og Agersø (V. Flakkebjerg H.). Han stiftede et Fattighospital i Gimlinge (nedlagt 1895). — Epitafium i Gimlinge.

Seehusen: Optegnelser om **Lyngbygaard** og Gjerdrup Hovedgaarde, 1869, S. 96 ff. **L. Boesen:** Beskrivelse over det smukke og fornøjelige Stamhuus og Herresæde Lundsgaard, 1769, S. 63 ff. Danmarks Adels Aarbog, XLV, 1928, II, S. 87f.

G. L. Wad (C. O. Bøggild Andersen*).

Lützow, Johan Henrik, 1747—94, Søofficer. F. 27. Marts 1747 i Kbh. (Holmens), d. 20. Marts 1794 sst., begr. sst. (Holmens K.s Urtegaard). Forældre: Kommandørkaptajn, senere Kommandør Adam Frederik L. (s. d.) og Hustru. Gift 26. Jan. 1770 i Kbh. (Holmens) med Charlotte Amalie Liitzow, f. 10. Juli 1748 paa Vesmundrød, Borre Sogn, Norge, d. 18. April 1817 i Kbh. (Holmens), D. af Major, senere Oberstløjtnant Frederik L. (1705—58) og Cecilie Wigand (1719—95).

L. blev Kadet 1755 og var med Ekspeditionen til Middelhavet 1757—58, hvor Faderen, der var Chef, døde. Han blev Sekondløjtnant 1763, Premierløjtnant 1769, Kaptajnløjtnant 1776 og Kaptajn 1781. L. deltog 1770—71 om Bord i Orlogsskibet »Grønland« i Schoutbynacht F. C. Kaas' mislykkede Ekspedition til Algier og var derefter 1772 og 73 Chef for mindre Skibe og 1776 næstkommanderende i Fregatten »Søeridderen«. Han blev 1779 Interimsundertøjmester og 1788 Tøjmester og Medlem af Konstruktions- og Regleringskommissionen. L. var en dygtig Officer, men har særlig gjort sig fortjent som en flittig og paalidelig historisk Samler,

der 1788 udgav »Historiske Efterretninger om danske Søe-Officerer«, 1. Del, 1. Hæfte. Der kom aldrig mere, men af Henvisninger i det udkomne af det værdifulde personalhistoriske Arbejde ser man, at Manuskriptet til hele Værket maa have været færdigt. Det maa være gaaet tabt, maaske ved Kbh.s Brand 1795. Endvidere har han 1792 udgivet »Admiral Henrich Spans Levnet og Bedrifter«.

Th. Topsøe-Jensen (C. With-Seidelin).

Lüxdorph, se Luxdorph.

Læssøe. Slægten L. føres tilbage til Mølleejer Søren Nielsen (1554—1645), hvis Søn Raadstue- og Landstingsskriver i Viborg Peder Sørensen L. (f. 1610) var Bedstefader til Provst, Sognepræst i Rerslev Mathias Herman L. (1702—64), hvis Søn Hørkræmmer og Raadmand i Kbh. Herman L. (1742—1817) var Fader til Grosserer, Toldinspektør, senere Havnekontrollør sst. Niels Frederik L. (1775—1831), gift med Margrethe Juliane Signe L., f. Abrahamson (1781—1870). Han var Fader til de to nedenn. Oberst Verner Hans Frederik Abrahamson L. (1811—50) og Maleren Thorald L. (1816—78) samt til Pædagogen, Sognepræst i Galten og Vissing Kristian Frederik L. (1813—1901), der var Fader til Oberst i engelsk Tjeneste i Indien Albert Frederik L. (1848—1903), gift med Forfatterinden Caroline Elisabeth Nanny (Agnete) L., f. Jerichau (1853—97), og til Frederikke Signe Juliane L. (1859—89), der i Ægteskab med Sognepræst i Hundslund Harald Laurids Engberg (1850—1932) var Moder til Pastor Gunner Engberg (f. 1882, s. d.).

Lengnicks Stamtavler. J. **Vahl**: Slægtetog over Afkommet af Christjern Nielsen, VIII, 1887, S. 27 ff. *Albert Fabritius.*

Læssøe, Verner Hans **Frederik** Abrahamson, 1811—50, Officer. F. 23. Sept. 1811 i Kbh. (Frue), d. 25. Juli 1850 ved Isted, begr. i Fællesgraven paa Flensborg Kgd. Forældre: Grosserer i Kbh., senere Toldinspektør i Frederikshavn, endelig Havnekontrollør i Kbh. Niels Frederik L. (1775—1831) og Margrethe Juliane Signe Abrahamson (1781—1870). Ugift.

L. var af Forældrene bestemt for den studerende Vej og blev Elev i Borgerdydskolen i Kbh., men skønt han fra Barn af var meget stille og tilbageholdende, nærede han en brændende Lyst til Soldaterstanden og opnaaede endelig Forældrenes Tilladelse til at forberede sig til Landkadetakademiet, hvor han indtraadte i 2. Militærklasse Nytaar 1827. Han vedblev dog at bo hjemme og havde saaledes kun liden Omgang med Kammeraterne. Mo-

deren *Signe L.* var et meget begavet Menneske, Datter af W. H. F. Abrahamson (s. d.), og allerede fra Fædrenehjemmet kendt med mange Kunstnere og Forfattere, ligesom hun hele sit Liv stod i aandelig Forbindelse med saadanne, bl. a. H. C. Andersen. Hun var levende interesseret i Historie, især den gamle og nye Tids Heroer, og vakte tidligt L.s Interesse for dem; hun og Sønnen var tæt knyttet til hinanden i Kærlighed og Fortrolighed. 1828 tog L. **Officerseksamen** og fik Sekondløjtnants Anciennitet, men forblev endnu et Aar i Pageklassen, hvorefter han udnævntes til Sekondløjtnant fra Nytaar 1830 (Anciennitet 1828) og afgik til Tjeneste ved et Infanteriregiment i Kbh. Et Udbrud af hans stærke Temperament paadrog ham kort efter en alvorlig Straf for Myndighedsmisbrug. 1832 tog han Adgangseksamen til Højskolen og gik efter Oprykningseksamen 1834 over i Generalstabsafdelingen, hvorfra han afgik 1836, blev Adjoint ved Generalkvartermesterstaben og fik n. A. Premierløjtnants Karakter. Under hans Ophold ved Højskolen opstod en skarp Strid mellem Undervisningsdirektøren, Abrahamson, hans Morbroder, og nogle af Lærerne, der endte med Abrahamsons Afgang, og L.s naturlige Partitagen for Morbroderen bragte ham i et stærkt og varigt Modsætningsforhold til en Del af Kammeraterne, foruden at det hos ham vakte en stærk Modvillie mod den senere Krigsminister C. F. Hansen, der som Generaladjutant hos Kongen havde haft Indflydelse paa Afgørelsen. 1839 blev L. Adjoint ved den nyordnede Generalstab og anvendtes ved **Opmaalingsarbejder** omkring i Landet; men skønt han var meget interesseret i Fremstillingen af et Atlas over Danmark, var han hjertelig ked af denne Virksomhed. Til Hærlovskommissionen af 1840 indsendte han Forslag om Infanteriets Uddannelse og i Fællesskab med Kammerater Forslag om Generalstabens fremtidige Ordning, grundet paa et Forarbejde af ham selv. Dette sidste Forslag blev Aarsag til et voldsomt Sammenstød mellem L. og Redaktøren af »**Militært Repertorium**« og paadrog i sit Forløb L. Kongens alvorlige Mishag. Samtidig skrev han i Dagspressen om den fremtidige Hærordning, hvad der var ildeset navnlig blandt de ældre Officerer, og yderligere tillagde man ham Forfatterskab til andre Bladartikler, som han ikke havde haft noget at gøre med. For Tidens indrepolitiske Bevægelser nærede L. tidligt megen Interesse; han stod i nær Forbindelse med ledende nationalliberale Personligheder og blev en hyppig Gæst i Tschernings Hjem og var ivrig Skandinav, hvad der ej heller var velset i Størstedelen af Officerskorpset. I Generalstabschefens Konduiteliste 1841 var Udtalelserne om ham

vel i Hovedsagen gode, men »Opførsel og Konduite i Tjenesten« var dog kun tilfredsstillende — de samme uden for Tjenesten mindre end tilfredsstillende, noget i Listen enestaaende; men det tilføjes formildende, at denne (mindre gode) Udtalelse »haabes at ville **efterhaanden** bortfalde«. Der havde saaledes samlet sig rigeligt med sorte Skyer over L.s Hoved; han trængte til Luftforandring, søgte om Orlov og Rejsepenge og fik begge Dele tilstaaet rundeligt, og fra Foraaret 1842 studerede han militære Forhold i en Række Lande, tilbragte hele Efteraaret og Vinteren i Paris og interesserede sig ogsaa for Kunst. Efteraaret 1843 var han atter hjemme. I sine Breve hjem kritiserede han den politiske Udvikling hjemme, den ringe Interesse for Hæren, forudsaa store Farer fra Tyskland og Hertugdømmerne, ansaa Tilslutning til »Broderrigerne« for nødvendig og betragter det som sin Livsopgave at virke herfor. 1842 var han blevet Kaptajn II, n. A. Kaptajn I. En kort Tid 1844—45 var han Lærer ved Højskolen i **Militærgeografi**, men maatte afgaa som Følge af Stridigheder med Skolen og nogle af Lærerne. 1844—47 arbejdede han med stor Iver og Interesse i den topografiske Afdeling, hvis Organisation var blevet forbedret betydeligt. Efter et langvarigt Anfald af Tyfus fik han Lejlighed til en Rekreatjonsrejse til Italien Efteraaret 1847. Dette Aar lød Generalstabens Bedømmelse af ham noget gunstigere om end ikke helt godt, og bl. a. takseredes hans Duelighed til at tjene i højere Charger kun til det noget valne »formenenes ikke at ville **fejle**«. — Allerede fra 9. Marts 1848 havde han samlet flere Kammerater til Drøftelse af Forhold ved en Krigs Udbrud; 14. blev han Sekretær i en Kommission om Organisation af **Forstærkningsafdelingerne**, og han blev udset til en Post ved et lille Korps af **Kbh.s** Garnison, der paatænktes overført til Hertugdømmerne; men dette opgaves. 22. Marts blev Tscherning Krigsminister og kaldte s. D. L. til sig: »Jeg besluttede at kalde Kaptajn Læssøe af Staben for at gøre ham til Stabschef, og ved at betro Overbefalingen til en højere Officer, som vilde gaa ind herpaa, at gøre Læssøe til den egentlig Ledende«, skriver Tscherning mange Aar efter. L. skal have næret Betænkelighed ved at modtage Stillingen, men slog dog til. Han var uden Tvivl ikke alene den til Stillingen bedst egnede blandt dem, der kunde være Tale om, men endogsaa fremragende egnet, og Tschernings **Maal**: at forene anerkendt Praksis i at kommandere (Hedemann) med et fremspirende militært og administrativt Talent (Læssøe) naaedes paa den heldigste Maade; der fandtes ingen, der havde bedre Kundskaber end L., ingen, der overgik ham i Karakterstyrke og Intelligens; han var

ærgerrig, gik helt op i sin Gerning og var en utrættelig Arbejder. 25. Marts beordredes han til at gøre sig klar til Afrejse til Grænsen, hvor de jyske Afdelinger samledes; n. D. fik han Fuldmagt som Generalkvartermester ved Nørrejyske Armékorps, og 30. Marts udnævntes han til Stabschef ved Armeens Hovedkvarter. Hedemann kom nogle Dage senere. Korpsets Organisering til en krigsdygtig Enhed var et betydeligt Arbejde, men 9. April ved Bov viste Korpset sig operationsdygtigt. I Maj blev L. Major, i Aug. Oberstløjtnant. — Meget af den Anerkendelse, der er udtalt om Hærens Ledelse det første Krigsaar, maa tillægges L. personlig, og han var selv for indsigtfuld og højsindet til at afvise fremsat Kritik. De, der under hans Virksomhed af forskellig Art kom til at staa ham særlig nær — deres Antal var ikke stort — er enige om at fremhæve hans fysiske og moralske Mod, hans udprægede Sans for alt ædelt, hans glødende Fædrelandskærlighed, hans Ansvarsbevidsthed og personlige Uegenlykke, og enkelte særlig entusiastiske Beundrere af ham gaar betydelig videre. De to Mænd, der længst og nærmest havde samarbejdet med ham, og hvis Udtalelser der efter deres Personlighed og Stilling maa tillægges størst Vægt, siger, at L. var den personificerede Pligtopfyldelse, men ogsaa med en vis Haardhed, næsten Despoti, fordrede, at hans undergivne tænkte, følte og arbejdede ligesom han selv. De Krav til Livets afvekslende Former, navnlig til Samliv i Glæde med andre, som Mænd ellers søger opfyldt, anerkendte han ikke, hvad der kunde tynde paa hans Omgivelser. Han skyede de højere Samfundsklasser, tog Kvarter hos jævne Folk, og Dameselskab undgik han ganske: Arbejde og Selskabsliv kan ikke trives sammen, udtalte han. Det er til hans Ros blevet fremhævet, at L. aldrig glemte at vise sin General, Hedemann, Hensynsfuldhed, at han respekterede dennes Bravhed og viste ham personlig Hengivenhed. Desværre var dette dog ingenlunde Tilfældet, thi i private Breve, direkte og indirekte til **Tscherning**, intrigerer han mod Hedemann og bruger Udtryk, der nedsætter denne som Soldat og som Menneske. Om L.s Forhold til Krigsminister General Hansen har der været skrevet meget: at de gensidig hadede hinanden osv., men der er gjort alt for meget ud heraf. At L. i sin Harme over Hansens Indgriben paa **Als** April 1848 og **Marts—April 1849** af sit stærke Temperament lod sig henrive til skarpe Udtalelser om Hansen, er vist nok; men paa Bunden agtede de to Mænd gensidig hinanden og værdsatte hinanden som Soldater. General Hansen havde for øvrigt ikke helt Uret, da han under det for Hær, Flaade og hele Folket sønderknu-

sende Indtryk af Eckernførdeulykken bebrejdede Overkommandoen, at dennes Ordre til den kommanderende Søofficer var uklar, og derfor skiftede Overkommando som et Offer til Marinen og den offentlige Mening. Men hverken Land- eller Søofficerer havde kunnet forestille sig, at de stærkeste Krigsskibe i den Grad var Landartilleriet underlegent. — Efter at L. Aug. 1848—April 1849 havde været Stabschef hos C. Krogh (se under denne), førte han Sommeren 1849 Bataillon i Ryes Korps, hvorefter han næsten et Aar laa i Kvarter paa Als, den meste Tid hos en ældgammel Præst, og ved stadige Øvelser og skarp Tjenesteudførelse ved sin Bataillon arbejdede han paa selv at erhverve sig indgaaende Kendskab til Troppetjenesten. I Felittoget 1850 hørte hans Bataillon til Schleppegrells Division, og 25. Juli førte L., der havde faaet Obersts Karakter, Avantgarden gennem Øvre Stolk, hvorfra han skulde gaa lige Vest, mod Isted. Han skønnede imidlertid, at han vilde opnaa større Virkning ved at rette et Stød mod Defileet mellem Isted Sø og Langsø, og bøjede af i mere sydlig Retning. Ved Angrebet paa Gryde Skov red han op paa en Høj for at orientere sig og fandt her, Kl. 6 Morgen, sin Død, truffet af en Kugle i Brystet. — Han naaede ikke personlig at føre større Styrke end en Bataillon, og dog saa mange i ham Hærens betydeligste strategiske og taktiske Kapacitet; til ham knyttedes der større Forhaabninger end til nogen anden i denne Krig. Havde han levet længe nok til, at den Skygge havde fortaget sig, som Eckernførdeulykken efter manges Mening havde kastet paa ham, er det muligt, at han, støttet af det nationalliberale Parti, i snævert Venskab med sin Klassekammerat Andræ og betragtet af Tscherning med personlig Velvillie, i de følgende Aar kunde have skabt en virkelig feltdygtig Hær og en vel forberedt Kampplads for den Krig, der *maatte* komme. — Efterladte Papirer og Breve i Rigsarkivet og Det kgl. Bibliotek. — R. 1848. DM. 1849. — Malerier af Const. Hansen 1824 (Familie-eje) og posthumt af V. Irminger 1913. Blyantstegning af L. A. Smith, formentlig Kopi efter Jerichau (Fr.borg). Gipsrelief af H. V. Bissen (fra Istedmonumentet) (sst.). Marmorbuste, hugget af E. H. Bentzen og modelleret af J. A. Jerichau (sst.), reproduceret i Træsnit 1884. Maleri 1912 af V. Irminger (sst.). Litografi af I. W. Tegner 1851 efter Tegning af J. A. Jerichau. Træsnit af C. Poulsen 1895. — Mindesten ved Haderslevvejen i Kolding 1907.

Den dansk-tydske Krig 1848—50, udg. af Generalstaben, I—III, 1867—87. Hist. Tidsskr., 9. Rk., IV, 1925—26. Milit. Tidsskr., XXIV, 1895, S. 308—24,

467—86, 604—11; XXV, 1896, S. 263—309; XXVI, 1897, S. 68—71. Tidsskr. f. Søværnen, XXXI, 1896. Generalstabens 1808—1908, udg. af Generalstabens, 1908. J. P. Købke i Vort Forsvar 20. Okt.—1. Dec. 1895. F. Abrahamson i Dansk milit. Tidsskr., 1868, S. 193—240 (Særtryk 1869). J. Harbou: Erindringer og Betragtninger, 1870. O. Vaupell: Slaget ved Isted, 1875, S. 103—20. Samme: L.s Levned og Aktstykker til Krigen 1848—50, 1895. A. F. Kriegers Dagbøger 1848—1880, I, II, IV, VII, 1920—25. General de Mezas Krigsdagbøger 1849—51, 1928. N. P. Jensen: Oberst Frederik Læssøe, 1912. P. Andræ: W. H. F. A. L., Bidrag til Charakteristik, 1912. S. C. Barth: Livserindringer, II, 1900. J. T. Ræder: Krigserindringer fra 1848—50, 1911. A. Larsen (Liljefalk): Dansk-norske Heltehistorier, 1896, S. 1—38. Af Orla Lehmanns Papirer ved J. Clausen, 1903. Museum 1894, I—II. Vort Forsvar 8. Maj 1881, 4. Marts, 27. Maj og 22. Juli 1888, 1. Okt. 1899. N. Bøgh: Signe Læssøe, 1877. Dan. Bruun: Halvthundredeaars Mindeblade, i Milit. Tidsskrift, 1913, Tillægshæfte I—II; 1914, Tillægshæfte III—VII. Tormod Jørgensen: A. F. Tscherning, 1938. C. St. A. Bille og N. Bøgh: Breve til H. C. Andersen, 1877, S. 419. Samme: Breve fra H. C. Andersen, I, 1878, S. 405, 410, 497.

Rockstroh.

Læssøe, Signe, se Læssøe, Frederik.

Læssøe, Thorald, 1816—78, Maler. F. 25. Juni 1816 i Frederikshavn, d. 25. Marts 1878 i Kbh. (Pauls), begr. i Ut. Broder til Frederik L. (s. d.). Gift 16. Juli 1857 i Ut med Komtesse Emy Francisca Erhardine Tidonia Krag-Juel-Vind-Frijs, f. 5. Marts 1825 paa Frijsenborg, d. 8. Okt. 1863 i Kbh. (Vartov), D. af Lensgreve Jens Christian Carl K.-J.-V.-F. (1779—1860) og Henriette Frederikke Magdalene zu Inn- og Knyphausen (1791—1866).

L. var først bestemt til at skulle være Landmand, men valgte at blive Kunstner og besøgte i 30'erne Akademiet, dog uden Regelmæssighed. Samtidig fik han Malerundervisning af Dyrmaleren Chr. Holm. Han var i Italien 1844—57, men opnaaede først 1854, efter flere forgæves Ansøgninger, et Rejsestipendium af Akademiet (600 Rd.). Efter Hjemkomsten giftede han sig, levede nogle Aar i Horsens og derefter i Kbh. Hans Hovedemner var Landskaber med mere eller mindre fremherskende Arkitektur. Han udstillede fra 1836 til 1876, i de første Aar danske Motiver, efter Rejsen mest sydlandske. Til Den kgl. Malerisamling solgte han flere Billeder, der nu er deponeret forskellige Steder. 1870 udgav han en Roman. L. var i sin Ungdom en nær Ven af J. A. Jerichau, Lorenz Frølich og J. Th. Lundbye. Hans tidlige Billeder, hvor en romantisk Opfattelse kan være fremtrædende, minder til Tider om Lundbye, men uden i øvrigt at gøre sig stærkt kunsterisk gældende. — Maleri af Const. Hansen 1824 (Familieej). Portrætteret sammen med J. Th. Lundbye og L. Frølich paa

Lundbyes malede Panelfelt 1838—39 fra Valhøj (Fr.borg). Maleri af L. Frølich 1845 og af E. Jerichau-Baumann 1868 (begge i Familieej).

T. Strøm i Forfatterbogen, 1898, S. 37—50. F. Hendriksen: Lorenz Frø
 , .

Henrik Bramsen.

Læssøe Muller, Paul, se Muller.

Lætus, Erasmus (Rasmus Glad), 1526—82, Humanist. F. 1526 paa Ingvorstrup ved Grenaa, d. 9. Nov. 1582 i Kbh. Forældre: Herredsskriver Mikkell Ingvorsen og N. N. Glad. Gift med Marine Stemp, d. 3. April 1573 i Frankfurt a. M., D. af Raadmand i Kbh. Jørgen S. og Marine.

E. L., der ligesom sine fem Brødre havde antaget det mødrene Slægtsnavn Glad, skrev sig med det mere pompøst klingende latiniserede Navn Cimbrius Erasmus Michaëlis (Michaelius) L. 1533 kom han i Aarhus Skole, hvor han havde en god Støtte i sin Morbroder Mag. Anders Glad, Kannik ved Domkirken. 1542 blev han indskrevet som Student ved Kbh.s Universitet, hvor han 1544 tog den filosofiske Baccalaureusgrad og 1546 Magistergraden. Oprindeligt bestemt for en Gerning i Kirkens eller Skolens Tjeneste understøttedes han under sine Universitetsstudier af Domkapitlet i Aarhus, men Professorerne søgte at vinde ham for Retsvidenskaben, løste ham fra Forpligtelsen over for Kapitlet og skaffede ham Rejseunderstøttelse. 1548 indskreves han ved Universitetet i Rostock og har rimeligvis ogsaa besøgt andre Universiteter.

Det var imidlertid ikke Juraen, men Digternes og Historieskrivernes Værker, han fordybede sig i, hvorom hans første Skrift efter Hjemkomsten vidner, et latinsk Velkomstdigt til Christian III. ved dennes Tilbagekomst fra en Rejse (1551). Efter en temmelig lang Ventetid, hvorunder han maaske igen er gaaet paa Rejse til Udlandet, blev han 1554 udnævnt til Professor i Pædagogik, hvorfra han 1558 forfremmedes til Professor i Dialektik. Da han havde vakt Frederik II.s Opmærksomhed ved en latinsk Mindetale over Kongens Fader, fik han 1559 kongelig Understøttelse til at fuldende sin teologiske Uddannelse i Wittenberg med et fremtidigt teologisk Professorat for Øje. I Wittenberg erhvervede E. L. s. A. Licentiatgraden og straks efter den teologiske Doktorgrad. Inden sin Bortrejse herfra udgav han en Samling latinske Vers (»Bucolica«) efter den romerske Digter Vergils Forbillede. Digtene, syv i alt, ledsagedes af en Tilegnelse til Frederik II. af Melanchthon, der sagde god for E. L. som rettroende Teolog. Efter Hjem-

komsten blev E. L. 1560 udnævnt til Professor i Teologi, ligesom han ogsaa fik flere Beviser paa Kongens Yndest, saaledes, foruden et Kanonikat i Roskilde (1559), Indtægterne af Rødovre Præstekald ved Kbh. 1561 blev han Universitetets Rektor, men da hans hovmodige og anmassende Optræden over for sine Embedsbrødre medførte Klager over ham hos Kansleren Johan Friis, **maatte** han nedlægge sit Rektorat før Tiden. E. L. forspildte dog ikke derved Kongens Gunst, befæstedes maaske endda yderligere deri ved et længere dansk Digt, hvori han beskrev Frederik II.s Sejr over Svenskerne ved Falkenberg (1565). Fire Aar senere opnaaede E. L. det for en Lærd dengang meget usædvanlige at blive optaget i den danske Adelstand (1569) »paa Grund af de Tjenester, han havde vist Kongen og Riget«. Ved sin Indflydelse hos Kongen skal han have bidraget til Kommunitetets Oprettelse s. A. Sundhedshensyn og Trang til en større Skueplads for sin litterære Virksomhed bevægede E. L. til at søge Tilladelse til en Udenlandsrejse. 1572 fik han Orlov paa et Aars Tid for at begive sig ud af Riget »**nogen** hans Hverv og Ærende at forrette«. Hermed begyndte for E. L. et Vandreliv, rigt paa en forbavsende litterær Virksomhed. 1573 fuldenkte han i Basel et paa latinske Vers affattet Værk om Søvæsenet (»De re nautica«), tilegnet den venetianske Republik og dens daværende Doge, Alvise Mocenigo, som han selv siger i Dedikationen, for ikke at møde tomhændet ved sit forestaaende Besøg i Lagunestaden, et Besøg, der virkelig synes at have fundet Sted s. A., uden at det dog ses at have svaret til Forventningerne. S. A. udsendte han en anden latinsk Digtcyklus »Moralske Samtaler« (»Colloquia moralia«) imellem Planter, Dyr og Fugle, tilegnet Christian II.s Dattersøn, Hertug Carl af Lothringen. Det sidste Afsnit er en Samtale mellem Tiberen og Gudenaan, der hver priser sit Lands Skønhed, hvorved E. L. faar Lejlighed til at berømme sin Fødeegn, Grenaaegnen. I Frankfurt a. M. udsendte E. L. s. A. et Par andre Arbejder paa latinske Vers: det ene en Fremstilling af Dronning Margretes Historie (»**Margaretica**«), tilegnet Dronning Elisabeth af England, det andet en Beretning om danske Forhold (»**Res Danicæ**«). Dette sidste Værk er en versificeret Danmarks Historie og Beskrivelse, som ogsaa indeholder mange Træk fra Forfatterens egen Tid. I Forordet omtaler han sit »møjsommelige og ulykkelige Vandreliv« og anfører, at han har forfattet noget af Værket i **Kbh.**, noget i Hamburg, andet i **Köln**, en Del i Basel, meget i Padova, men det meste i Frankfurt, overalt uden litterære Hjælpemidler og nedtrykt over Tabet af sin elskværdige Hustru. Med stor Berømmelse omtaler han den danske Adel

som baade lærd og tapper og lover nøjere at udvikle de Danskes Fortjenester af Videnskaberne i Fortalen til en paatænkt Udgave af Anders Sunesens »**Hexaëmeron**«. Endnu et Værk fuldenkte E. L. i Frankfurt, i Efteraaret 1573, nemlig et latinsk Digt om **Nürnberg** (»De republica **Noribergensium**«), som han dog allerede havde udarbejdet i Kbh. Fortalen, som oplyser, at han aldrig har været i Niirnberg, er mærkelig ved en udførlig og meget smuk Karakteristik af Christian III. Som det gælder om det sidstnævnte Værk, gælder det sikkert ogsaa om de øvrige, at de har foreligget udarbejdede, inden han forlod **Kbh.**, og at Formaalet med hans Rejse væsentlig har været at faa disse Værker trykt i Udlandet. Foruden de ovennævnte fem Værker, der alle udkom 1573, afsluttede han i Febr. 1574 en romersk Kejserkrønike fra Cæsar til Diocletian (»**Romanorum Cæsares Italici**«), tilegnet Kejser Maximilian II., med hvis Tiaars-Privilegium mod Eftertryk de fleste af E. L.s Værker er forsynet.

I Kbh. var man imidlertid misfornøjet med E. L.s lange Udebliven, hvorved Studenternes Undervisning forsømtes, og paa Forestillinger fra Universitetets Side blev E. L. derfor 1574 afskediget fra sit Embede som teologisk Professor. Saa langt fra at han derved var faldet i Unaade hos Kongen, forsørgedes han af denne med anselige gejstlige Forleninger, og for de Penge, Kongen skænkede ham for hans Hovedværk, »**Res Danicæ**«, der var tilegnet Kongen, købte han sig en Gaard i Kbh. paa Hjørnet af Studiestræde lige over for Vor Frue Kirke, hvor han tilbragte et behageligt Otium, afvekslende med Rejser rundt i Landet til gode Venner som Mester Iver Bertelsen, Klosterforstanderen i Sorø, og afbrudt af Sommerophold i Rødovre Præstegaard, hvor han begyndte sit sidste Arbejde, et historisk Skrift i Anledning af Christian IV.s Fødsel og Daab (»**De nato, baptizatoque primo Friderici II . . . filio, Christiano . . . Historiarum libri IIII**, 1577«. Ms. i Det kgl. Bibliotek, udgivet i Udtog af H. F. Rørdam i »**Historiske Kildeskrifter**« (»**Monumenta Historiæ Danicæ**«), II, 1875, S. 595—712). N. A. døde E. L. Han efterlod et berømt Navn som latinsk Poet og en Mand af megen Lærdom og Veltalenhed, der efter Evne søgte at udbrede sit Fædrelands Ære og gøre dets Natur og Historie bekendt ogsaa uden for Landets Grænser. — Haandskrifter i Det kgl. Bibliotek. Et **Lovhaandskrift** (»**Siellannnds Lowg**«) korrigeret af E. L., hvis Trykning »aff sin Aarsage **bleff** formenndt«, i Universitetsbiblioteket i Uppsala (Signatur W 485). Enkelte latinske Breve, fem i alt, vekslede med udenlandske lærde, i Zurich og **München**.

H. F. Rørdam: Kjøbenhavns Universitets Historie 1537—1621, II, 1869—72, S. 462 ff. Vilh. Andersen: Tider og Typer, I, 1907, S. 145—69. Registrant over Breve fra og til Danske i udenlandske Biblioteker ved Lauritz Nielsen, 1934, . 79.

H. F. Rørdam (Øjvind Andreassen).*

Løbnitz, Nicolai Johan, 1798—1867, Bøsse-mager, Vaaben-tekniker. F. 2. Marts 1798 i Rendsborg, d. 13. Maj 1867 i Kbh. (Garn.), begr. sst. (Garn.). Forældre: Bøsse-mager Johann Friedrich L. (1767—1842) og Ida Catharina Margaretha Oppermann (gift 1° med Finck). Gift 21. Okt. 1829 i Kbh. (Cit.) med Caroline Kristine Christensen, f. 18. Febr. 1799 i Kbh.(?), d. 12. Nov. 1877 sst. (Garn.), Moder til Bøsse-mager Georg Christensen (s. d.).

Efter at have udlært i Rendsborg blev L. 1828 Bøsse-mager i Hæren og beordredes til Tjeneste i Kbh., hvor han gjorde Mester-stykke og s. A. fik Borgerbrev. 1830 ansattes han ved Sjællandske Jægerkorps (Kastellet), 1842 ved Jyske (1.) Jægerkorps (sst.) og udnævntes s. A. til Hofbøsse-mager. Han opfandt forskellige Bøsselaase bl. a. til Kammer-(Bag-)ladning og Perkussionstænding, der ogsaa vakte Opmærksomhed i Udlandet og omtaltes i førende militære Tidsskrifter; endvidere en hurtigskydende Vindbøsse m. m. samt forskelligt godt Bøssemagerværktøj. Ved en Udstilling i Kbh. 1836 udtaltes om nogle af hans Arbejder, at de »var noget af det bedste og eleganteste Bøssemagerarbejde, der hidtil er forfærdiget her i Landet«. Han var tillige en fremragende Ciselør og Gravør og fremviste »udmærkede« Arbejder ved Kunst-akademiets Udstillinger, der i 30'erne ogsaa stod aabne for Haandværksarbejder, og 1834 nævnes hans Værksted som det største og bedste Bøssemagerværksted i Kbh. 1851—63 var han Probermester ved Kronborg Geværfabrik. — Krigsassessor 1853. Krigsraad 1856. Overkrigskommissær 1863. — DM. 1835. R. 1866.

C. Nyrop i Industriforeningens Maanedsskrift, 1884. Militært Repertorium, VI, 1840, S. 54-80.

Rockstroh (C. Nyrop).

Löffler, Ernst Conrad Abildgaard, 1835—1911, Geograf. F. 28. Febr. 1835 i Kbh. (Slotsk.), d. 30. Juli 1911 paa Frbg., begr. i Kbh. (Holmens). Forældre: Fuldmægtig, senere Kontorchef ved Det kgl. Teater, Etatsraad Ernst Richard L. (1805—66) og Julie Abildgaard (1803—77). Gift 25. Juli 1873 i Brønshøj med Ida (Marie) Nicoline Frederikke Jansen, f. 19. Jan. 1847 i Kbh. (Helligg.), d. 9. April 1920 sst., D. af Tandlæge, senere Professor Johan Jacob J. (1801—78) og Ida Vilhelmine Augusta Trock (1821—88).

L. blev Student 1854, privat dimitteret. Fra sin Moders Familie havde han arvet sine kunstneriske Anlæg og Interesser og vaklede i nogen Tid mellem Malerkunsten og Naturvidenskaben, men hans Interesse for Naturvidenskaberne og navnlig den geografiske Side af disse voksede stærkt ved nærmere Bekendtskab med J. Fr. Schouws og Humboldts Skrifter, og han besluttede sig til at vie sine Kræfter til et paa Naturvidenskaben baseret Studium af Geografien. Skønt dette Fag ikke doceredes ved Universitetet, lykkedes det ham at gennemføre sin Plan navnlig ved Bistand af daværende Professor i Geologi G. Forchhammer. Foruden Geologi hørte L. ogsaa Forelæsninger i Zoologi og Botanik og bestod 1859 Magisterkonferens i fysisk Geografi. Aaret efter tiltraadte han en Studierejse i Alperne, Frankrig og Italien, og i Italien vakte hans Interesse for Geografiens etnografiske og historiske Side, som han tidligere havde negligeret. L. var herved naaet til samme Opfattelse af Geografien som Videnskab, som tidligere var udtalt af Malthe Conrad Bruun, Humboldt og Ritter, og som L. udtalte saaledes, at »Geografien vurderer Naturen, i Modsætning til de specielle Naturvidenskaber, fornemmelig efter dens Betydning som Helhed for Menneskets Kulturliv«. 1866 erhvervede L. Doktorgraden ved Afhandlingen »Forsøg paa en geografisk Tydning af Landenes Overfladeforhold«, og samtidig begyndte han som Privatdocent at holde geografiske Forelæsninger ved Universitetet og udfoldede en betydelig Virksomhed for at skaffe Geografien en selvstændig Lærestol ved samme, for Uddannelse af Faglærere og for en metodisk Behandling af Faget baade som Videnskab og som Skolefag. Han støttedes her ved de Bestræbelser, som rundt om i Europa virkede i samme Retning. 1883 ansattes han som Docent i Geografi ved Universitetet, samtidig med at Geografien optoges som Fag ved den nyoprettede Skoleembeds-eksamen. 1888 blev L. ekstraordinær Professor, 1898 ordinær Professor, 1902 grundlagde han Universitetets geografiske Laboratorium. 1910 tog han Afsked som Professor. L. var en søgt Foredragsholder, hvortil bidrog hans elegante, malende Sprog, men han var ikke særlig kundskabsrig, og hans videnskabelige Evner var ikke dybtgaaende. Hans store Betydning bestod i, at han skaffede Plads for det geografiske Studium ved Universitetet og derigennem gav Stødet til Uddannelse af kyndige Lærere, som efterhaanden højnede Skolernes Undervisning i Geografi. Han har skrevet en Del mindre Afhandlinger, hvoraf de fleste handler om Geografiens Metode. 1876 udgav han sin populære »Haandbog i Geografien«, som efterhaanden udkom i tre Oplag. 1893—98

udkom »Omrids af Geografien« **I—II**, beregnet som Lærebog for Studenterne. — R. 1892.

E. Løffler: Min Selvbiografi, 1911. Univ. Progr. Nov. 1867, S. 214 ff; Nov. 1911, S. 64-67.

M Vahl

Løffler, Julius Bentley, 1843—1904, Arkitekt og Kunstarkæolog. F. 30. Sept. 1843 paa Frbg. (Slotsk.), d. 19. Dec. 1904 sst., begr. i Gentofte. Broder til Ernst L. (s. d.). Ugift.

L.s **Maal** var oprindeligt at blive Arkitekt, og samtidig med at han tegnede hos Professor Christian Hansen, medens denne byggede Zoologisk Museum, gennemgik han Akademiets Skoler og underkastede sig 1867 Afgangskonkursen. Allerede Aaret i Forvejen havde han imidlertid for Kirke- og Undervisningsministeriet opmaalt Sorø Kirke, og dette Arbejde blev bestemmende for hans fremtidige Løbebane. Suppleret med en Række ligeledes af ham udførte Detailtegninger blev disse Opmaalinger nemlig benyttet af Høyen til hans Monografi af Kirken i »Danske Mindesmærker«, og det heraf flydende Samarbejde med Høyen, der i L. fandt en livlig og levende interesseret Tilhører, vakte en Interesse for vor middelalderlige kirkelige Arkitektur og Kunst, der snart tog ham fuldstændig fangen og fik ham til at lægge den praktiske Arkitektvirksomhed paa Hylden. Med offentlig Understøttelse studerede han i de følgende Aar en Række vestjyske Kirker, undersøgte 1872 efter Opfordring af Worsaae Bergen Klosterkirke paa Rugen og paaviste dens Afhængighed af samtidig dansk Teglstensarkitektur, et Emne, han uddybede ved et senere Besøg paa Øen. Da Worsaae 1873 paabegyndte en systematisk Undersøgelse af Landets antikvariske Mindesmærker, var han derfor selvskreven til at deltage i disse »Herredsrejser«, og der indlededes herved et intimt, næsten 30-aarigt Samarbejde med Nationalmuseet. Den faste Ansættelse ved Museet, der gentagne Gange blev ham tilbudt, vilde han dog ikke modtage. Hvor regelmæssig hans Livsførelse end var, var det ham nemlig inderlig imod at binde sig til nogen fast **Embedsgjerning**; selv Stiftsarkiverembedet ved hans højt elskede Roskilde Domkirke, der dog vilde have givet ham rigelig Tid til frit Studium, afslog han. Først 1896, paa et for Museets historiske Afdeling meget kritisk Tidspunkt, samtykkede han i at indtræde som dets faste Medhjælper ved Undersøgelser og større Udgravninger, men afgav allerede denne Stilling efter tre Aars Forløb uden dog dermed at afbryde Samarbejdet. Alligevel blev hans Virksomhed ved Museet baade meget betydningsfuld og meget omfattende. I godt og vel en Snes Herreder Landet over

har han beskrevet Kirkerne og deres Inventar og desuden foretaget talrige Udgravninger og Opmaalinger af Ruiner som Vordingborg, Søborg, Gurre og først og fremmest Valdemar den Stores mærkelige Votivkirke, for hvilken han har gjort Rede i sin Monografi »Ruinerne af Vitskøl Klosterkirke« (1900), der kom til at danne saa smuk en Afslutning paa hans Virksomhed. Hans Indberetninger og Tegninger i Museets Arkiv naaer op til adskillige Hundreder, og har end Eftertiden forstaaeligt nok paa mange Punkter pløjet dybere, vidner de dog ikke blot om, at han var en af Banebryderne for den her hjemme saa nye Viden-skab, den historiske Arkæologi, men **har** tillige Værdi som et inden for sin Begrænsning fortrinligt og paalideligt Oversigtsmateriale. Vel at mærke dog kun for vor ældre, romanske Arkitektur. For den mægtige Byggevirksomhed, der udfoldede sig i Middelalderens sidste Aarhundreder, og som ikke mindst har givet Flertallet af vore Landsbykirker deres nuværende Udseende, savnede han baade Interesse og Forstaaelse, noget, han for øvrigt selv ikke lagde Skjul paa. Det var den romanske Kunst og navnlig da Valdemartidens store Teglstenskirker, der stod hans Hjerter nær, og om den skrev han sin meste kendte Bog »Udsigt over Danmarks Kirkebygninger fra den tidligere Middelalder« (1883). Paa sin Vis et »klassisk« Værk, men, som han selv indrømmer i Fortalen, mere en Række Monografier end en samlet Redegørelse for Tidens Arkitektur, dens Kilder og Udtryksformer. Overhovedet var Monografien hans Styrke, og højest naaede han her utvivlsomt i det ovennævnte Værk om Vitskøl. Foruden dette har han tillige behandlet Esrom (1897), skrevet Teksten til »Sjællands Stiftslandsbykirker« (1880) og »Sorø Akademis Landsbykirker« (1896) samt — væsentlig i »Aarbøger f. nordisk Oldkyndighed« — talrige mindre Afhandlinger.

Jævnside med Arkitekturhistorien havde den myreflittige, men tungtarbejdende L. et andet Speciale: Vore middelalderlige Gravsten, et Emne, han halvt i Spøg erklærede var en Arv fra hans Oldefader, Arkivtegneren Søren Abildgaard, og hvortil han var **fortrinligt** udrustet. Han var en ypperlig Skriftlæser, en til Per-tentlighed korrekt Tegner. Foruden de tre store Folioværker om Gravstenene og Gravmonumenterne i Roskilde (1885), Sorø (1888) og Ringsted (1891) udgav han 1889 »Danske Gravstene fra Middelalderen«, videnskabelig set vel nok det af hans Værker, der staar højest, da Materialets hele Karakter saa at sige tvang ham til en rent syntetisk Behandling, og Medtagelsen af Gotikkens Gravsten giver Fremstillingen større Dybde og Perspektiv. Ogsaa

til Kendskabet til Middelalderens Gravformer har han leveret vigtige Bidrag, først og fremmest gennem en Undersøgelse af den gamle Domkirkegaard i Roskilde, som han offentliggjorde i »Aarbøgerne« for 1897. — Tit. Professor 1888. — R. 1897.

Min Virksomhed ved Nationalmuseet 1868—1900 (med Bibliografi og Karakteristik af M. M.), 1905.

M Mackeprang.

Løfting, Johan Christian Lund Levinsen, 1867—1935, Fiskeriinspektør. F. 27. Nov. 1867 i Helsingør, d. 2. Marts 1935 i Kbh., Urne i et Krat ved Rørbæk Sø nær Nørre Risager. Forældre: Overauditor Carsten Levin Levinsen (1827—80) og Sophie Vilhelmine Lund (1827—75). Navneforandring 31. Okt. 1906. Gift 4. Juli 1893 paa Frbg. med Catharine Marie Caroline Marguerite **Lund**, f. 29. April 1871 paa Frbg., D. af cand. theol., senere Kontorchef, Etatsraad Ferdinand L. (s. d.) og 1. Hustru.

L. blev Student 1887, privat dimitteret, Forstkandidat 1891, Mag. sc. i Zoologi 1898, var derefter Assistent ved Biologisk Station 1898—1900, Konsulent for Landbrugsministeriet i Ferskvandsfiskerisager fra 1900, fra 1907 tillige tilsynsførende med Landets Ferskvandsfiskerier. 1917 oprettedes Stillingen som Fiskeriinspektør for Ferskvandsfiskeriet, og som Fiskeriinspektør virkede L. fra 1917 til sin Afsked 1930. Som Assistent ved Biologisk Station gennemførte L. bl. a. Undersøgelser af Gudenaas Fiskeriforhold og fastslog for første Gang, at Laksen virkelig yngede her. Disse Gudenaastudier dannede det biologiske Grundlag for den særlige Fiskerilov for Randers Fjord og Gudenaan (1906). Som Raadgiver for Myndighederne og i stor Udstrækning tillige for private samlede L. et omfattende Kendskab til alle Landets Egne og foretog talrige Studierejser til de fleste europæiske Lande. I en Række Aarsberetninger (optaget i den årlige Fiskeri-Beretning) gav han et samlet Skøn over Ferskvandsfiskeriets Betydning Landet over; i et Par større Arbejder (1916, 1918 og 1919) behandlede han sammen med Dr. A. C. Johansen særlig Lakse- og Ørredbestandene i Gudenaan og Randers Fjord. — Sin gamle Kærlighed til Danmarks Skove glemte L. ikke. Allerede sidst i 90'erne købte han Nørre Risager i Vejle Amt og udvidede efterhaanden denne smukke Ejendom betydeligt ved Tilkøb af Hedearealer, hvoraf Størstedelen tilplantedes. Han saa heri en national Opgave, følte i det hele stærkt nationalt, levende interesseret paa mange Omraader, og var altid rede til at yde sit, hvor efter hans ærlige Sind Danmarks Ære krævede det. Han nærede fra sin tidlige Ungdom varm Interesse for Dansk Vestindien, som han kendte nøje fra sin

Deltagelse i videnskabelige Ekspeditioner (1891—92 og 1895—96), tog ivrig Del i Forsøgene paa Øernes Ophjælpning, bl. a. gennem Plantageselskabet Dansk Vestindien (1912: Træk af Dansk Vestindiens Saga), og Øernes senere Salg var ham en stor Sorg. Hans store **Offervillie** viste sig i hele **dette** Arbejde og mange Gange senere, ikke mindst, da Fregatten »Jylland«, Flagskibet fra Helgolandskampen, var solgt til Ophugning, og han ofrede Summer paa at hindre denne Handel. — R. 1934.

Ferskvandsfiskeribladet, XXXIII, 1935, S. 53 f. Hedeselskabets Tidsskr., LVI, s. A., S. 75 f. Dansk Skovforenings Tidsskr., s. A., S. 200 f. Slægts-tavlesamlingen, 1932, S. 63.

A. Strubberg.

Løgstrup, Jens Theodor Nikolai, 1853—1933, Præst og Missionssekretær. F. 10. Juni 1853 i Randers, d. 20. Aug. 1933 i Odense, begr. sst. **Forældre**: Overlærer ved Borgerskolen Hans L. (1820—92, gift 2° 1871 med Charlotte Amalie Ussing, 1827—1914) og Maren Ussing (1821—70). Gift 13. Okt. 1880 i Aarhus med Marie Larsen, f. 26. Aug. 1857 i Aarhus, D. af Skomagermester Lars L. (1813—89) og Anna Caroline Dorteia Kirstine Liisberg (1825 — tidligst 91).

L. blev Student 1871 fra Randers, cand. theol. 1877, personel Kapellan i Nørre Vedby og Nørre Alslev 1877 og Sognepræst i Helligsø og Gettrup i Thy 1880. 1886 blev han valgt ind i Bestyrelsen for Det Danske Missionselskab, 1889 blev han tillige Selskabets Sekretær og Rejsepræst. 1890 nedlagde han sit Præstembede for at stille alle sine Kræfter til Raadighed for Missionselskabet. Utrættelig rejste han rundt og talte ved Møder i alle Egne af Landet, skrev Artikler i Bladene om Missionen og udgav en Mængde Skrifter: »Den nyere danske Mission blandt **Tamulernerne**« (1885), »Nordisk Missionshaandbog« (1889), »Vor Mission« (1895), »Det danske Missionselskabs Historie i 80 Aar« (1901), »Det danske Missionselskabs Historie. Ny Udgave« (1907). Desuden udgav han 1894 »Samvittigheden, et ethisk Forsøg«. — L.s flittige Virksomhed fik stor Betydning for Dansk Missionselskabs Fremgang, særlig i de indre-missionske Kredse, som han selv tilhørte. Men inden for Selskabets Bestyrelse var der ofte personlige Brydninger mellem L. paa den ene Side og Formanden, Provst Jens Vahl, og Pastor Vilhelm Beck paa den anden Side. Dette førte til, at de to sidste traadte ud af Bestyrelsen. Becks skarpe og uretfærdige Angreb paa L. bevirkede, at ogsaa denne traadte ud af Bestyrelsen (1898), men fortsatte som Sekretær indtil 1908, da han opgav denne Stilling paa Grund af Vanskelighederne ved

Samarbejdet med den nye Formand, Pastor Axel Busch, der ønskede at overtage Sekretariatet. 1908 blev L. Sognepræst i Nyborg, hvorfra han tog sin Afsked 1923. Han vedblev at virke for Dansk Missionsselskab. I sine sidste Aar udgav han »Nyborg Kirke« (1923) og en Afhandling om Nyborg Præstegaard (i Svendborg Amt, 1924—25) samt »Det danske Bibelselskabs Ordbog til det Nye Testamente« (1928). — R. 1903.

T. Løgstrup: Familien Løgstrup, 1887. Stamtavle over de nulevende af Slægten Løgstrup, 1915. N. Bundgaard: Det danske Missionsselskabs Historie, I, 1935, S. 156, 166 ff., 178—90, 217—23. L. Blauenfeldt: Provst J. Vahl, 1918, S. 159—64. Axel Beck: Vilhelm og Nina Beck, II, 1922, S. 309—26. Vilh. Beck i Den indre Missions Tidende, 1898, S. 248—52, 259 og i Annexet til Den indre Miss. Tid., 1898, S. 81—94. V. Holm i Dansk Missions-Blad, 1908, S. 353 ff. Kristeligt Dagblad 25. og 27. Juli, 4.—7. Aug. 1908. H. Ussing i Dansk Kirkeliv, 1933, S. 128—31.

^r
Lorenz ^DBergmann.

Løkken, Thomas Olesen, f. 1877, Forfatter. F. 25. Juni 1877 i Alstrup, Hvetbo Herred. Forældre: Gaardmand i Vittrup, Børglum Herred, Ole Nielsen Bæk (1853—1937) og Birthe Marie Jacobsen (1853—1921, gift 1881 med Husmand Christian Claus Jensen, 1857—1938). Navneforandring 4. Maj 1926. Gift 1° 13. Nov. 1897 i Hjørring (b. v.) med Marie Sørensen, f. 9. Jan. 1877 i Vittrup, D. af Husmand Anders Jensen Sørensen (Broen) (1852—1937) og Ane Kjeldsen (1849—1926). Ægteskabet opløst. 2° 23. Marts 1934 i Hune med Solveig Thora **Eiríksdóttir**, f. 3. Marts 1906 i Borgarfjörður, Island, D. af Postmester **Eiríkur Sígusson** (f. 1864) og Maren **Sigurðardóttir** (1870—1925).

Sine første Barndomsaar tilbragte **L.**, der var født uden for Ægteskab, hos sin Bedstemoder i Alstrup. Da Moderen senere blev gift og flyttede ud i Ejersted Klit i Saltum, kom han til at leve sin anden Barndom her. Som tolvaarig fik han Hoftebetændelse og **maatte** i seks Aar gaa ved Krykker. Med Skolegangen var det **smaat**, men han læste meget paa egen Haand. Fjorten Aar gammel kom han i Skomagerlære i Hjerlumslev; 1894 blev han Forbundt i Pandrup, og n. A. begyndte han, sytten Aar gammel og ikke udlært, selv Skomagerforretning i Rubjerg. Tidligt gift og plaget af økonomiske Vanskeligheder **maatte** han **slaa** ind paa mange Slags Virksomheder for at skaffe Udkommet; han reparerede Cykler, lavede Acetylen-gasværker og meget andet. 1909 flyttede han til Stationsbyen Vraa med Kone og seks Børn; her havde han i flere Aar en ret god Mekanikerforretning; men Familien voksede, og Forretningen gik tilbage i Krigs aar **ene**. 1918 flyttede han til Løkken, hvor han en Tid var Chauffør, Boghandler og Med-

arbejder ved forskellige lokale Blade. 1928 købte han Kancelligaarden i Blokhus, hvor han senere har boet. — Fra sin tidligste Barndom drømte han om at blive Digter. I Konfirmationsalderen skrev han Salmer; senere forsøgte han med Noveller og Smaaskitser. Under Opholdet i Vraa skrev han en stor Roman om sine Barndomsaar og Hjemmets Kamp mod Fattigdom; men trods idelige Omskrivninger lykkedes det ham ikke at faa Stoffet givet den rigtige Form. 1917 debuterede han i »Pressens Magasin« med en lille Fortælling »Jesper Spillemand«. Sammen med en Række andre Fortællinger blev den antaget af et Forlag, men Bogen kom ikke ud før 1925. Imidlertid havde L. under disse ihærdige Forsøg øvet sine Evner, og da han 1920 udsendte sin første Bog »Bonden Niels Hald«, havde han faaet et saadant Herredømme over sit Stof, at han med eet Slag vandt sig et Navn i Litteraturen. Romanen, hvis Fortsættelsesbind »Niels Halds Hustru« og »Niels Halds Hjem« udkom 1922 og 1924, skildrer Efterkrigstidens Bonde, der forlader sin Jord for at kaste sig ud i Handel og Børsspekulation. Med et sikkert Tag om Emnet lykkes det L. at skildre Tiden og dens Type i en Række handlingsmættede Billeder. Der er Flugt og Farve over Fremstillingen, og lejlighedsvis giver Bogen, særlig i dens Kvindebilleder, en ikke ubetydelig Menneskeskildring. Det er dog først, da L. endelig faar formet sine før omtalte Barndomserindringer i Romanen »Klavs Bjerg og Bodil« (1923), at han til fulde overbeviser sine Læsere om, at han er noget mere end en dygtig folkelig Fortæller. Noget lydefrit Kunstværk er Bogen ikke. Der er enkelte Steder gaaet lidt for meget »Roman« i de ellers saa troværdige »Billeder fra den graa Klit«. Men som Helhed er det et betydeligt Arbejde, præget afsand digterisk Evne. Efter denne Bedrift naaede L.s Navn langt ud over Landegrænsen. Hans Bøger blev oversat til Tysk, Svensk, Finsk, Hollandsk og Engelsk, og her hjemme blev han en af vore mest læste Forfattere. Med dette Værk har han foreløbig kulmineret. Ganske vist rummer Romantrilogien »Povl Dam« — »Ungdom« (1925), »Kampaar« (1926), »Sejren« (1927) —, der fortæller om de politiske Kampaar i Vendsyssel, Provisorietiden og herefter, mange betydelige Skildringer af Mennesker og Begivenheder, men Kompositionen er løs. Og den store endnu uafsluttede Romanserie »Folket ved Stormosen« — »Stormosen« (1929), »Guds Venner« (1930), »Mosepigens Søn« (1931), »Drømmen om et Rige« (1935) — med dens lyrisk-romantiske Skildring af det vendsysselske Land og Folk er ikke præget af den Oplagthed, det Gaapaa-Humør, der kendetegner L.s første Bøger. Hans betydeligste Arbejder fra de senere Aar er den saltfriske Roman om Vesterhavs-

fiskeren »En ny Baad i Hav« (1932), de fordringsløse Smaafortællinger »Fra Vildmosens Land« (1934) og den selvbiografiske to Binds Roman »Ungdom gaar i Gang« (1938). En lang Række Smaaskrifter af novellistisk eller selvbiografisk Indhold: »Pigen fra Vildmosen« (1922), »Hilsen fra Hannes Hus« (1923), »En Rejsefærd til Løkken Aar 1886« (1924), »Fra Marehalmens Rige« (1926), »Rejsebreve fra Holland« (1927), »Den jydsk Kamp mod Hav og Brænding« (1928), »Kan de danske Jernbaner undværes?« (1933) og et Bind Digte, »Sange fra Vendsyssel« (1934), viser os Forfatterens Interesser. Men det er Romanernes Kvindebilleder, deres lyriske Landskabsskildringer og deres handlingsbevægede Optrin, der lykkes bedst for den vendsysselske Folkelivsskildrer. L. har lært af vore store Hjemstavnsdigtere, især staar han i Gæld til Johan Skjoldborg. — Maleri af Axel P. Jensen i Randers Museum og af A. Mårtens i Familieeje. Flere Tegninger af Lars Nielsen i Privateje. Litografi af samme 1925.

Kjeld Elfeldt: Den lykkelige Flugt, 1925, S. 95—100. Jørgen Bukdahl: Thomas Olesen Lokken, 1927. Folket i Bild 21. Juni 1936. Vendsyssel Tidende 19. Juni 1937. Politikens Magasin 20. Juni s. A. Aarhus Stiftstidende 24. Juni s. A. Nationaltidende og Politiken 25. Juni s. A.

K K N; 1 .

Lønborg, Jens Christensen, ca. 1663(?)—1700, Forfatter. F. ca. 1663(?) i Odense (?), d. 14. Aug. 1700 i Grenaa.

J. C. L. er muligvis identisk med den **Ianus Christiani Othinius**, der 1681 blev Student fra Odense Gymnasium. 1691 lever han i Æbeltoft og kalder sig »en fattig Student, som har i Verden ingen Patroner, af hvilke jeg mig nogen Forfremmelse kand formode«. 1699 fik han det lille Rektorat i Grenaa, hvor han kun kom til at fungere tre Fjerdingaar. J. C. L.s Forfatterskab bestaar af et religiøst Digt i Elias Naurs Manér »Lazari Helvede og Himmerig« (1691; nyt Oplag 1740), Andagtsbogen »Spare-Minuter eller korte Sukke over alle Søndags og Hellig-Dags Evangelier, riimviis forfattede« (approberet til Tryk 1691, men kun bevaret i en senere, udateret Udgave) samt hans Hovedværk, de to Bibeldramer »Susanna og den Forlorne Søn udi lystig Samtale Riim-befattede og Comoedisk-Viis anrettede«, udgivet faa Maaneder efter Forfatterens Død, men med Trykkeaar 1701. Det er et af de faa Bidrag i vor Litteratur til Barokdramaet, men samtidig en sidste Udløber af den gamle Skolekomedies Moralityeter. Sujetterne er tidligere dramatisk behandlet mangfoldige Gange baade paa Tysk, Hollandsk og Dansk (Peder Hegelund, s. d.), men selv om J. C. L. har kendt nogle af disse Forgængere,

maa hans Udformning betegnes som original. Situationer og Dialog er præget af djærv Realisme, og **Versifikationen** er ganske behændig med skiftende Versemaal, hvorved Aleksandrinernes Ensformighed brydes. Stilen har den »anden schlesiske Skole«s Voldsomhed og Billedpragt, og Indflydelsen fra Barokoperaen er tydelig i de indskudte ariemæssige Monologer samt ræsonnerende og moraliserende Korsatser. At Bogen optryktes 1708 og 1724, vidner om den Lykke, Stykkerne har gjort, og de har sikret J. C. L. en varig, om end beskeden Plads i dansk Dramas Historie.

J. Paludan: Fremmed Indflydelse paa den danske Nationalliteratur, I—II, 1887—1913, se Registrerne. Emil Frederiksen: Barokken i dansk Digtning, 1935, S. 135—40.

R. Paulli.

Lønborg-Jensen, Aage, 1877—1938, Arkitekt og Maler. F. 22. Febr. 1877 i Kbh. (Vartov), d. 20. Marts 1938 paa Haraldsgave, begr. paa Frbg. (Solbjerg). Forældre: Litograf Harald Jensen (s. d.) og Hustru. Navneforandring (Bindestreg) 28. Dec. 1920. Fætter til **Harald L.-J.** (s. d.). Gift 8. Aug. 1917 i Kbh. med Dorothea Elisabeth (Dodo) Baumann, f. 11. Nov. 1885 i Kbh. (Trin.) (gift 1° 1914 med Kunsthistorikeren Vilhelm Wanscher, s. d.), D. af Translatør Heinrich Johann Raimund B. (1839—1912) og Julie Augusta Riise (1858—1935). Ægteskabet opløst 1935.

L.-J. begyndte som Maler (Svend 1896) og Kunstmaler (Afgang fra Akademiet 1901, udstillede paa Charlottenborg 1903—15). Først derefter blev han Arkitekt. Hans første større Arbejde, Haraldsgave ved Bagsværd, stammer fra 1915—17. Som Arkitekt tilhørte han den æstetiske Fornylse af Rumopfattelsen, der gjorde sig gældende omkring 1910—20 i Forbindelse med en mere bevidst Tilknytning til Traditionen, navnlig til Empire. Han blev ikke nogen betydelig Arkitekt, mest Stemningsdigter. Dog er hans Produktion: hovedsagelig Landsteder, Huse i Villabyer o. l., formet med en vis plastisk Fornemmelse for Klumpen, en ikke ringe Finhed i Detaillen og en stor Følsomhed for Placering. Interiøret dyrkede han mere intensivt end de fleste Arkitekter, støttet af hans Uddannelse som Maler og hans kulturhistoriske Sans; som Eksempel kan fremhæves Indretningen af Spisestuen og Dagligstuen i Harald Plums gamle Gaard paa Torø. Foruden Haraldsgave har L.-J. bl. a. opført de tre Huse Aldershvilevej 6—18 i Bagsværd, et lille Strandhus, Strandvej 280 i Skodsborg, Landstedet Uglemose, Holmegaardsvej 28 i Ordrup, Harald Plums Legatstiftelse paa Trelldenæs (dels Nybygning, dels Istandsættelse af ældre Huse) og Feriekolonibygningen (oprindelig bestemt til Museum) med Inspektørbolig paa Torø ved Assens. Af Ombygninger og Istand-

sættelser kan nævnes Skovlund og Sonnerupgaard ved Esrom samt Flensborghus i Flensborg (med nyindrettet Bibliotek), af **dekorative Arbejder** Niels Kjeldsens Mindesten paa Giv Kirkegaard (Overdelen formet efter en Dragonhjem). Et halvt Aars Tid før sin Død genoptog han Malerkunsten, og det var ligesom i hans Ungdom særlig Portrættet, han dyrkede. L.-J. blev Medlem af Den frie Arkitektforening 1917 og gik med den over i Akademisk. — Selvportræt 1914 i Familieej. Maleri af Sally Philipsen 1916.

Fr. Birkedal - Barfod: Stamtavle over Slægten Barfod - Barfood - Barfoed, 1925, S. 72. Arkitekten, XXII, 1920, S. 217 ff.; XL, 1938, Ugeh., S. 65. Politiken 21. Marts 1938.

Knud Millech.

Lønborg-Jensen, Harald Magnus, f. 1871, Arkitekt. F. 10. Okt. 1871 paa Rødemarkshus ved Tureby. Forældre: Bygmester Fritz Julius Jensen (1836—1920) og Charlotte Marie Christiane Lønborg (1841—1927). Navneforandring (Bindestreg) 23. Febr. 1921. Gift 1. Okt. 1895 i Æbeltoft med Inga Benedicte Jensen, f. 18. Juni 1870 i Holstebro, D. af Præst i Mejrup, senere i Æbeltoft, N. J. J. (s. d.) og Hustru.

L.-J. kom i Tømmerlære, gennemgik Teknisk Selskabs Skole og besøgte Arkitekturskolen fra 1893 med Afgang 1900. 1905 vandt han den lille **Guldmedaille**, 1907 den store. Uden for Danmark har han navnlig studeret i Tyskland, Italien og Grækenland. Hans Navn er særlig blevet bekendt ved en Mængde kyndige og stilfulde Istandsættelser og Udvidelser af ældre Bygningskunst; fremhæves kan St. Kathrine i Ribe, hvis Mure rettedes op fra en stærkt hældende Stilling, **Løgum Kloster** og Kirke, Jens Bangs Stenhus i Aalborg og Tilbygningen til Universitetets Festsal i Kbh. Blandt L.-J.s Nybygninger indtager ligesom ved Restaureringsarbejderne Kirkerne Førstepladsen, i Stil holdt nær til Landsbykirkerne, ogsaa hvad Udstyret angaar; Eksempler blandt mange er Kirkerne i Lundtofte og Rinkenæs. Af andre Bygninger kan nævnes Løveapoteket og Vendsyssel Bank i Hjørring, begge formede som Borgerhuse i gammel Stil, Villaer m. m. L.-J.s Produktion fortsætter den Herholdt'ske, traditionsbundne og følelsesbetonede Retning. L.-J. er Medlem af Akademiet fra 1931 og har siddet i Akademiraadet 1931—34. Han er Arkitekt ved Ribe Domkirke, Løgum Kloster og Roskilde Domkirke samt Medlem af Bestyrelsen for Selskabet for kirkelig Kunst. — R. 1926.

Georg Brøchner: Nordiske Villaer og Hjem, 1912, Forsidebillede og S. 39. Arkitekten, XXV, 1923, S. 3 og 5 f. Cistercienser-Kirken i Løgum, Tegninger af Harald Lønborg-Jensen, Tekst af C. M. Smidt, 1931. Berl. Tid. 8. Okt. 1931.

Knud Millech.

Løwe, Herkules Christian Wilhelm, 1827—79, Handelsgartner. F. 26. Febr. 1827 i Vejle, d. 23. Sept. 1879 i Kbh. (**Garn.**), begr. sst. (**Garn.**). Forældre: Toldkasserer, Krigsassessor, senere Justitsraad Andreas L. (1777—1863, gift 1° med Christiane Louise Gieding, 1777—1815) og Karen Hedvig Margrethe Bruun (1792—1851). Gift 14. Okt. 1864 i Østbirk med Erica Petræa Cathrine Petersen, f. 30. Juni 1837 i Staby, d. 27. April 1876 i Kbh. (**Garn.**). D. af Sognepræst, sidst i Stovby, Provst Frederik Christian Johan P. (1800—56) og Else Kirstine Rosendahl (1801—84).

L. kom 1842 i Lære hos Lederen af Forsøgshaven ved Snoghøj Niels Kjærbølling (s. d.), tog Gartnereksamen 1849 og deltog i den slesvigske Krig som Menig i Jægerkorpset. Hjemvendt fra Krigen blev han Medhjælper, senere Bestyrer hos Handelsgartner Danckert paa Østerbro, og 1858 etablerede han sig selv som Handelsgartner paa lejet Jord paa Ejendommen Nøjsomhed; snart efter blev han Selvejer og udvidede efterhaanden det Omraade, han havde under Kultur. I Begyndelsen dyrkedes særlig Køkkenurter og Blomster, men senere blev der endvidere lagt an paa Planteskole og Frøavl. I det hele var det et saare alsidigt Gartneri, der ved L.s fremragende Dygtighed som Kultivator blev meget kendt blandt Publikum; hertil bidrog ogsaa, at L. hyppigt deltog i Udstillinger og jævnlige udsendte Kataloger. 1862 købtes F. J. W. Mohrs Frøforretning paa Vesterbro, og efterhaanden blev denne Gren af L.s Forretning den bærende. Efter L.s Død fortsattes Forretningen af hans Sønner og hans Medarbejder L. Frisenette (s. d.).

Tidsskr. for Havevæsen, XII, 1877, S. 153—62.

Axel Lange.

Løvenbalk, jysk Uradelsslægt, hvis Stamfader Erik Christoffersøn — der dog ikke kendes i primære Kilder — skal have været Frugten af Kong Christoffer II.s Forbindelse med en Jomfru af de gamle Lunge'r. Hans Sønner var Niels (d. tidligst 1377) og Johan Eriksen, der 1343 forseglede med et Vaaben, hvori en gaaende, **blaa** Løve over to **blaa** Bjælker i Guld. Niels L. var Fader til nedenn. Ridder Jens Nielsen (d. 1442) til Aunsbjerg og Odsgaard, der var Oldefader til Ridderen Mogens Lauridsen L. (d. ca. 1536) til Tjele, der **maaske** var gift med Genete Jacobsdatter Craigengelt (d. 1567, s. d.), »den skotske Kvinde«, med hvem han havde Sønnen Knud Mogensen (d. efter 1598) til Kellerup, med hvem Slægten uddøde. — Præsten Thøger Jensen (d. 1538,

s. d.) — hvem Traditionen har knyttet til denne Slægt — har næppe legitim Forbindelse med den.

Danmarks Adels Aarbog, XX, 1903, S. 289—93; LIII, 1936, II, S. 123.

Albert Fabritius.

Løvenbalk, Jens Nielsen, d. 1442, til Aunsbjerg, Rigsraad. D. 1. Febr. 1442, begr. paa Graabrødrekirkegaarden i Viborg. Forældre: Niels Eriksen L. (d. tidligst 1377) og Sophie Johansdatter Rantzau. Gift med Ellen Munk, D. af Peder M. (d. tidligst 1367).

1424 opgav J. N. L. selv, at han var 80 Aar gammel og havde været Rigsraad i 40 Aar. Disse Opgivelser er dog næppe rigtige; i det bevarede Dokumentmateriale forekommer han i hvert Fald først 1396, og da var han endnu Væbner. S. A. blev han imidlertid Landsdommer i Nørrejylland, og dette betydelige Embede beholdt han i det mindste en Menneskealder. Ved Kongevalget 1397 var han Ridder og Medlem af Rigsraadet, og fra da af genfindes hans Navn meget ofte blandt Vitterlighedsvidnerne i Datidens officielle og private Akter. Særlig bekendt er han blevet ved den ydmygende og bekostelige Bod, han 1405 **maatte** underkaste sig for Drabet paa en anden jysk Adelsmand, Jens Jensen Brock til Clausholm. Han synes dog hurtigt at have genvundet sin ansete Stilling. Endnu 1424 var han en af de første verdslige Stormænd, der aflagde Vidnesbyrd i Kejserprocessen om Sønderjylland, og s. A. var han med til at bilægge Striden mellem Dronning Philippa og Bisp Ulrik af Aarhus angaaende Arven efter dennes Formand, Biskop Bo. Efter den Tid forekommer hans Navn kun sjældent, sandsynligvis som Følge af hans høje Alder. — Hans og hans Hustrus usædvanlig store Ligsten, der ifølge en urigtig Tradition skal have tjent Hans Tausen til Talerstol ved den første lutherske Prædiken i Viborg, blev 1786 flyttet til Hinge, hvor den oprindelige Indskrift fjernedes; 1835 førtes den tilbage til Viborg og anbragtes i Anlægget Tausens Minde, hvor den endnu ses.

Danmarks Adels Aarbog, XX, 1903, S. 289 f.

Henry Bruun.

Løvenbalk, Peder Thøgersen, se Thøgersen.

Løvenbalk, Thøger, se Jensen, Thøger.

v. Löwencron, Ditlev Nicolas Piper, f. ca. 1660, Diplomat. F. ca. 1660, Dødsaar ukendt. Forældre: Senere Assessor i Kammerkollegiet, Kammerraad Vilhelm Piper (d. 1699) og Johanne Jürgens. Ugift(?).

D. N. P., som 1680 blev immatrikuleret i Kiel, slog tidligt ind paa den diplomatiske Bane, fulgte 1681 med A. P. v. **Liliencron** til Wien og opholdt sig der et Par Aar (saaledes under Byens Belejring af Tyrkerne 1683). 1683 gik han med Ehrenschild til Berlin og n. A. med Storkansler Frederik Ahlefeldt til Konferencen i Itzehoe. I Slutningen af 1684 udnævntes han til Legationssekretær i Berlin, 1687 til Legationssekretær i Wien, hvor der dengang ingen Gesandt var, og 1690 til Resident ved Rigsdagen i Regensburg, i hvilken Stilling han forblev i elleve Aar. Hans Hovedopgave her var at virke mod Anerkendelsen af Hannovers Ophøjelse til et Kurfyrstendømme. Om end hans Modstand var forgæves, kan man ikke nægte, at han arbejdede med en utrættelig Energi; derimod manglede han i høj Grad diplomatisk Smidighed og Takt. Saa længe hans Velynder Th. B. v. Jessen styrede Danmarks Udenrigspolitik, var alle Klager over ham dog frugtesløse; han ophøjedes endog i Adelstanden 29. Juni 1695 med Navnet v. L. og fik i Sept. 1700 Løfte om at blive Minister plenipotentiaire ved Rigsdagen. Dette blev dog ogsaa den sidste Gunstbevisning, der vistes D. N. v. L. Jessens Fald i Okt. s. A. og den deraffølgende Ændring i Danmarks Udenrigspolitik medførte, at Regeringen i Kbh. nu gav efter for de kejserlige og hannoveranske Klager og kaldte D. N. v. L. tilbage fra Rigsdagen 1701. D. N. v. L. tog nu fuldstændig sin Afsked af den danske Stats Tjeneste og bosatte sig i Hamburg. Under et Besøg i Harburg 1703 blev han efter Kurfyrsten af Hannovers Ordre arresteret og alle hans Papirer beslaglagte. Han beskyldtes for at have staaet i fransk Sold. Den danske Regering søgte flere Gange at faa ham fri, men endnu 1708 sad han i hannoveransk Fængsel. Hans senere Skæbne er ukendt.

Danmarks Adels Aarbog, XLI, 1924, S. 483. L. Laursen: Danmark-Norges Traktater 1523—1750, IX, 1933. *L. Laurse(C. O. Bøggild Andersen*)*.

Løvendal. Kong Frederik III.s Søn Ulrik Frederik Gyldenløve (1638—1704) havde i sit første (hemmelige) Ægteskab med Sophie Urne Tvillingsønnerne Carl (1660—89) og Woldemar (Valdemar) (1660—1740), der 1682 blev optaget i friherrelig Stand med Navnet af L. — Friherre Woldemar L. (1660—1740, s. d.) til Saathain og Mückenbergh var Fader til Friherre Ulrik Frederik L. (1694—1754), der endte sit bevægede Liv som Dekan ved Kollegiatkirken St. Marcel i Paris, og nedenn. General, Marskal, Friherre Ulrik Frederik Woldemar L. (1700—55), der 1738 optoges i russisk Grevestand og 1741 i Rigsgrevestanden. Af hans Børn skal nævnes Greve Francois Xavier Joseph Danneskiold-L.

(1742—1808), der 1786 optoges i dansk Grevestand med Navnet **D.-L.**; han gjorde oprindelig Militærtjeneste i Frankrig, deltog i den nordamerikanske Krig og blev 1779 Maréchal de camp; 1795 kom han til Danmark, hvor han 1798 blev Generalmajor. 1801—03 var han dansk Gesandt i St. Petersborg, hvorfra han blev forflyttet til Haag. Han var Fader til Oberstløjtnant, Greve Carl Woldemar D.-L. (1773—1829), med hvem Slægten uddøde, og til Grevinde Elisabeth Marguerite Josephine Sophie Constance Marie Laure D.-L. (1777—1812), der i sit Ægteskab med nederlandsk Gesandt i Danmark og U. S. A. Christian Diederik **Emmerens** Jan Jongheer de Bangemann-Huygens havde Sønnen Greve Rutger Bangemann-Huygens-L. (1805—85), der 1828 fik dansk Grevepatent med Navnet L. Han efterlod sig ikke Sønner. — Den nævnte Oberstløjtnant, Greve Carl Woldemar D.-L. havde flere illegitime Børn, som 1815 og 1821 legitimeredes med Navnet Løvensøn og 1823 fik tillagt adelige Rettigheder. Af disse skal nævnes Ane Caroline Løvensøn (1813—99), gift med Biskop over Lolland-Falsters Stift Severin Claudius Wilcken Bindesbøll (1798—1871, s. d.), og Kaptajn Carl Frederik Løvensøn (døbt Løvenørn) (1805—50), hvis Søn Kemikeren Wilhelm Waldemar Løvensøn (1846—1915) døde som den sidste agnatiske Descendent af U. F. Gyldenløve.

Danmarks Adels Aarbog, LIV, 1937, II, S. 43—56. Otto **Munthe** af Morgenstjerne i Personalhist. *Tidskr.*, 8. Rk., II, 1923, S. 1—61.

Albert Fabritius.

Løvendal (ved Daaben Løventhai), Emil Adolf, 1839—1901, zoologisk Kobberstikker, Entomolog. F. 14. Juli 1839 i Randers, d. 6. Juli 1901 i **Kbh.**, begr. sst. (Holmens). Forældre: Boghandler Eduard August Sanner Løwenthal (1812—66) og Margith Marie Emilie Allen (1817—83). Gift 14. Maj 1864 i Kbh. (Holmens) med Josefine Florentine Nielsen, f. 10. Febr. 1836 i Kbh. (Holmens), d. 15. Jan. 1916 paa Frbg. D. af Smedemester Jens Bidstrup N. (1809—83) og Kirstine Marie Nielsen (1808—84).

L. havde fra sine Drengaar Lyst til Naturhistorien og samlede ivrigt Insekter. Efter Faderens bestemte Ønske blev han sat i Smedelære, hvor han befandt sig ilde; en Slægtning bragte ham da i Forbindelse med Entomologen J. C. Schiødte, der skaffede ham Præparationsarbejde ved Zoologisk Museums Insektsamling, og da Schiødte, der hidtil selv havde stukket Kobberværkerne til sine videnskabelige Værker, nu ikke mere havde Tid dertil, sørgede han for, at L. uddannede sig som zoologisk Tegner (paa Det tek-

niske Institut og hos F. F. Helsted) og Kobberstikker (dels hos Schiødte selv, dels i Paris hos Debray og Picard). Fra 1862 til sin Død havde han fuldt op at gøre med at levere kobberstukne Tavler til naturhistoriske Værker i Ind- og Udland, bl. a. til det af Schiødte redigerede »Naturhistorisk Tidsskrift«. Hans Arbejde udmærker sig ved sin minutiøse Nøjagtighed og det rene og klare Stik, og som videnskabelig Kobberstikker er han ikke overgaaet hverken før eller siden. 1868, da den Westermann'ske Insektsamling kom til Zoologisk Museum, blev L. ansat som Konservator herved og virkede siden med Præparationer og Opstillinger af Insekter i Museet; heller ikke her fornægtede hans minutiøse Nøjagtighed sig; den af L. opstillede danske Billesamling er et Unikum af mønsterværdig Behandling. Samtidig virkede han, hvis Kendskab til de danske Bille-Arter var fænomenalt og højt skattet af andre Entomologer, som aktiv Billesamler, der paa et Utal af Ekskursioner til alle Landets Egne indsamlede sig en saa at sige fuldstændig og rigelig Repræsentation af alle vore Arter, selv de sjældneste; denne **Kæmpesamling**, der var lige saa mønstergyldigt præpareret og opstillet, kom efter hans Død som Gave til Zoologisk Museum. Som entomologisk Forfatter har han især arbejdet med Barkbiller; Hovedarbejdet er den saavel systematisk som biologisk vigtige »De danske Barkbiller (Scolytidæ & Platypodidæ **Danicæ**) og deres Betydning for Skov- og Havebruget« (1898). Et ved hans Død næsten fuldført Arbejde om de danske Vandkær var imødeset med store Forventninger, men blev aldrig udgivet; de seneste Decenniers Fremskridt i vort Kendskab til Gruppen har imidlertid nu overflødiggjort det. — F.M.G. 1894.

H. J. Hansen i (svensk) Entomologisk tidskrift, 1901, S. 177—83. Kai L. Henriksen i Entomologiske Meddelelser, XV, 1921—37, S. 267 fif.

Kai L. Henriksen.

Løvendal, Woldemar (Valdemar), Friherre, 1660—1740, Officer, Hofembedsmand. F. 25. Sept. 1660, d. 24. Juni 1740 i Dresden, begr. i **Bockwitz**. Forældre: senere Statholder i Norge Ulrik Frederik Gyldenløve (s. d.) og 1. Hustru. Gift 1° 16. Febr. 1687 i Dockenhuden ved Blankenese med Dorothea Margrethe Brockdorff, f. 1672, d. 20. Aug. 1706 i **Hamburg** (?), D. af Oberst Cai Bertram B. til Kletkamp m. m. (1619—89, gift 1° 1644 med Susanne **Amalie v. Münster**, 1618—56 (gift 1° 1636 med Oberst Rudiger v. Waldow, d. 1642)) og Hedwig Rantzau (f. ca. 1650). 2° 29. Jan. 1709 med Benedicte Margrethe Rantzau, f. 1683, d. 26. Juli 1776 paa **Mückenberg**, D. af Landraad, Gehejmerraad Cai R. (1650—

1704, gift 2° med Dorothea Reventlow, 1657—97 (gift 1° 1675 med Gehejmeraad, Friherre Hans Heinrich Kielman v. Kielmansegg, 1636—86, gift 1° 1663 med Mette v. der Wisch, 1645—74), 3° 1699 med Christine Magdalene Reventlow, ca. 1676—1713 (gift 2° 1704 med Gehejmeraad, Friherre Georg Otto Heinrich Schlitz gen. v. Görtz, s. d.)) og Catharine Margrethe Blome (1649—87).

W. L. blev opdraget i Tyskland og Nederlandene og 1679 Fændrik eller Løjtnant i et hollandsk Regiment. 1682 blev han optaget i Friherrestanden med Navnet L. Som kejserlig Oberstvagtmester (Major) deltog han 1683 i Undsætningen af Wien, og Maj s. A. blev han Oberstløjtnant og Generaladjutant hos Faderen i Norge, n. A. Oberst for et nyhvervet Dragonregiment, der opløstes kort efter for at genopstaa i Holsten. Han synes herefter at have opholdt sig en Aarrække i Udlandet. 1700 var han Chef for et Dragonregiment i Holsten, deltog i Felttoget dér, blev s. A. Brigader og Generalmajor til Hest og fik Kommandoen paa Fyn. N. A. var han, der da havde Inspektionen over Rytteriet i Holsten, i Kbh. og udarbejdede et udførligt Forslag til Kongen om Indretning af nationale Dragoner i Hertugdømmerne ligesom i Danmark. Juni 1705 fik han Afsked af dansk Tjeneste og Ansættelse ved Hoffet i Dresden, hvor han 1708 overtog Styrelsen af Finanserne og n. A. støttede Frederik IV.s Forhandlinger med Kong August og med Russerne om Angreb paa Sverige samt udarbejdede en Felttogsplan. 1710 opnaaede Frederik IV. at faa W. L. til Disposition for et Felttog; han fik Bestalling som General over Hæren til Hest og Fods i Norge og »General-Direktør over Civiletaten« og kom sidst i Aug. s. A. til Kristiania. Udstyret med en saa usædvanlig Myndighed, forbundet med en vindende Personlighed og god Lyst til som overordnet Fører at betræde Krigerbanen, satte han Liv i **Krigsforberedelserne**, men kom ikke herudover dette Aar. Foraar 1711 rejste han til Dresden for at paavirke Kong August til virksom Fortsættelse af Alliancen, hvorefter han Aug. s. A. med 7000 Mand gik over Grænsen og under **Smaafægtninger** frem omtrent til Uddevalla, men førte derpaa Korpset tilbage til Norge uden at have opnaaet andet end at beskæftige Fjenden. Næste Foraar udarbejdede han efter Kongens Befaling Plan for Felttoget dette Aar, hvorefter han rejste til Dresden for at modtage Stillingen som Overhofmarskal m. m., men vendte straks tilbage for at udføre sin Del af Felttogsplanen, hvortil han havde truffet betydelige Forberedelser. Paa Opreisen til Norge søgte han forgæves Kongen i Kolding og **erfarede**, at

Planerne var forandret: der skulde ikke »ageres« fra Norge, og efter opnaaet Audiens i Flensborg nedlagde han Kommandoen over den norske Stridsmagt og rejste til Sachsen for ikke mere at træde i sit gamle Fædrelands Tjeneste. I sin indflydelsesrige Stilling i Dresden kom han dog senere til at vise sit Fædreland store Tjenester. — **Bl. R. 1711.** — Maleri paa Fr.borg, som hvid Ridder paa Tranekær og paa Dahlen i Sachsen. Tegning i Mocks Skitsebog i Dresden Kobberstiksamling. Stik bl. a. af C. P. Landon efter Maleri af Rugendas og af P. Schenck.

Danmarks Adels Aarbog, LIV, 1937, II, S. 48 f. Bidrag til den store nord. Krigs **Hist.**, udg. af Generalstab, I—III, 1899—1906. Elleveårskrigen milit. hist., udarb. for den norske Generalstab, I, 1936. C. J. Anker: Biografiske data om norske generalspersoner 1628—1885, 1885. Milit. Tidsskr., XX, 1891, S. 75 f. L. Daae: Det gamle Christiania, 2. Udg., 1890—91, S. 127 ff. Personalhist. Tidsskr., 3. Rk., VI, 1897, S. 77 f.; 8. Rk., II, 1923, S. 13—34.

Rockstroh.

Løvendal, Ulrik Frederik (Ulrich Friedrich) **Woldemar** (Valdemar), Rigsgreve, 1700—55, Officer. F. 6. April 1700 i Hamburg, d. 27. Maj 1755 i Paris, begr. sst. (St. Sulpice K.). Forældre: Brigader, senere sachsisk Overhofmarskal m. m., Friherre Wolde-mar L. (s. d.) og 1. Hustru. Gift 1° 23. Jan. 1722 i Hamburg med Grevinde Theodora Eugenia v. Schmettau, f. 6. Dec. 1705, d. 5. Okt. 1768 i Dresden-Neustadt, D. af sachsisk-polsk General-løjtnant Gottlieb v. S. (1665—1722) og Anna Christiane v. Schmettau (1684—1716). Ægteskabet opløst 1736. 2° 13. Nov. 1736 i St. Petersborg med Grevinde Barbe Madeleine Szembeck, f. 1709 i Krakau, d. 18. Maj 1762 i Paris (gift 1° med Starost, Kron-referendar Rzewuskj (Ægteskabet opløst 1729), 2° 1732 med polsk Generalfelttøj mester Grev Johan Clement Branicki), D. af Overceremonimester ved det polske Hof Franz S. og Grevinde Magdalene Tarlo.

W. L. deltog 1715 som **Volontær** i **Søtræfningen** ved Rugen, blev 1717 Løjtnant i den sachsiske Hær og gik herefter ind til et Krigerliv, der varede til 1747 og førte ham hen overalt, hvor der kæmpedes i Syd-, Mellem- og Østeuropa. 1721 blev han Oberst i den sachsiske Hær, 1732 Generalmajor, 1737 russisk General-løjtnant, 1740 kommanderende General og Guvernør i Estland og Stormester for det russiske Artilleri. 1741 blev han Rigsgreve. — I Danmark havde man med Interesse fulgt W. L., der betragtede sig som Dansk og jævnlgt havde ytret Ønske om at tjene sit oprindelige Fædreland, og 1742 kunde Schulin tilbyde ham Overkommandoen over den Hær, der blev trukket sammen til Angreb

paa **Sverige**; men pludselig afbrød W. L. Forhandlingerne, indtraadte i fransk Tjeneste, hvor han 1743 blev Generalløjtnant og gik over til Katolicismen. I den sidste Del af den østrigske **Arvefølge**-krig kom han til at spille en fremtrædende Rolle og blev 1747 Marskal af Frankrig. I den paafølgende Fredsperiode tilbød den danske Regering ved J. H. E. Bernstorff ham Overkommandoen over Hæren, men efter langvarige Forhandlinger afbrødes disse, da Frankrig bød W. L. særdeles gunstige Betingelser for at blive. — W. L. havde fortrinlige Førerevner og var fuldt fortrolig med alle Sider af Krigsvæsenet. Hans Værd som Menneske er omtvistelig; han var et ægte Barn af sin Tid, frivol som en Hofmand fra »det galante Sachsen« og l'ancien régime. — Maleri paa **Fr.-borg**, paa Tranekær, af A. Couder i Versailles, Pastel (stukket af H. Pigeot) sst., Marmorbuste sst. Maleri paa Dahlen i Sachsen og af M. Q. de Latour 1748 i Paris; sidstnævnte kopieret af C. A. Lorentzen (Gaunø) og stukket (1749) af J. G. Wille, A. Romanet, Levesque, Le Beau m. fl. Stik af N. de Larmessin og Sysang efter F. Boucher, af Roger 1787 efter F. Sergent, af Petit m. fl. Medaille af M. G. Arbien 1754; Stik derefter af M. Haas.

Danmarks Adels Aarbog, LIV, 1937, II, S. 50. A. Tuxen i Militært **Tidsskr.**, XX, 1891, S. 73—124. L. Bobé: Efterladte Papirer fra den Reventlowske Familiekreds, V, 1903, S. 220 ff. Personalhist. **Tidsskr.**, 7. Rk., II, 1917, S. 181—85; 8. Rk., II, 1923, S. 38—44; 9. Rk., II, 1930, S. 64—67.

Rockstroh (A. P. Tuxen).

Løwener, Daniel Frederik, 1805—73, Jernstøber. F. 29. Marts 1805 i Kbh. (Petri), d. 26. Juni 1873 paa Frbg. (**Helligg.**), begr. i Kbh. (**Ass.**). Forældre: Ligkistesnedker og Billedskærer Johan Christopher L. (1772—1833) og Christine Holm (1768—1848). Gift 1° 18. Nov. 1829 i Kbh. (Holmens) med Sophie Christine **Hielm**, f. 28. April 1805 i Göteborg, d. 30. Juli 1837 i Kbh. (**Helligg.**), D. af Danselærer, Hofsekretær Carl Wilhelm H. (1754—1821) og Britti Christina **Widebäck** (1769—1812). 2° 25. April 1839 i Kbh. (Frue) med Julie Sophie Frederikke Klinghammer, f. 30. Aug. 1815 i Kbh. (Petri), d. 22. Aug. 1861 sst. (**Helligg.**), D. af Tømmersvend Joachim Frederik K. (1768—1816) og Birte Sophia Slangerup (1789—1849, gift 2° 1818 med Murermeister Johan Georg Grooss, 1786—1858). 3° 16. Juni 1866 (Kopulationsafgift **Helligg.**) med Frina Sophie Sherg, f. 27. Jan. 1839 i Ordrup, d. 5. April 1913 i Kbh., D. af Gartner Georg Albert S. (1797—1845) ^oS Sophie Emilie Pfeiffer (1815—77).

L., der stammede fra en fransk Slægt, kom i Snedkerlære hos Faderen og uddannede sig tillige som Billedskærer og Tegner. I et Par Aar, 1826—28, opholdt han sig sammen med en Broder i Sydnorge, hvor de ernærede sig som Bygmestre. L. drev derefter Faderens Snedkerforretning, indtil han 1838 grundlagde et mindre Jernstøberi i Overgaden oven Vandet paa Christianshavn. I Industrikredse vandt han snart et anset Navn. Industriforeningen stiftedes 1838, og L. valgtes 1843 til Medlem af Industriudvalget, som varetog Haandværkets og Industriens Interesser. Jernstøberiet og Maskinfabrikken udvidedes allerede 1840 og senere flere Gange, bl. a. 1843, da L. fik fem Aars Eneret paa Forfærdigelse af transportable Kogeindretninger og 1857, s. A. som han afstod Virksomheden til sin Søn, *Jean Valdemar Theodor L.* (1830—1916), og en mangeaarig Medarbejder, Carl Johan Mørck, der dog allerede traadte tilbage 1866. Paa dette Tidspunkt var henved 200 Mand beskæftiget ved Fabrikken. Jernstøberiet og Maskinværkstedet overgik senere til Firmaet Christianshavns Jernstøberi og Maskinfabrik, der 1906 atter gik op i Aktieselskabet De forenede Jernstøberier. J. V. T. L. udtraadte 1888 og oprettede under Firma V. L. en Handelsvirksomhed i beslægtede Brancher, der stadig eksisterer.

O. J. Rawert: Kongeriget Danmarks industrielle Forhold indtil 1848, 1850, S. 165. Villads Christensen: København 1840—1857, 1912. H. E. Meyling: Til Minde om Grosserer Valdemar Løwener, 1918.

Georg Nygaard.

v. Løwenhielm, Hans, 1627—99, Officer. F. 28. Jan. 1627 i Løjt i Angel, d. 2. Marts 1699 paa Vejrupgaard, begr. i Marslev K. Forældre: Herredsfoged i Slies Herred Hans Schrøder (ca. 1580—1649) og Magdalene. Gift 1° 1660 med Bertha Ahlefeldt, d. 22. Okt. 1672 paa Hammershus, D. af Frederik A. til Halvsøgaard (1594—1657, gift 1° 1619 med Birgitte Ahlefeldt, ca. 1600—32) og Helvig Roepstorff. 2° 7. Nov. 1677 med Sophie Bielke, d. tidligst 1691, gift 1° med Oberst Otto Skade (d. 1673, gift 1° med Mette Quitzow, 1601—48), D. af Norges Kansler Jens B. (s. d.) og Hustru.

Efter en Aarrække i fransk Krigstjeneste vendte Hans Schrøder hjem, blev 1657 Ritmester og deltog i Krigen i Skaane. Ved Krigens Genudbrud n. A. var han indkvarteret ved Vordingborg og slap med sit Kompagni over til Møen, hvor han fik Overkommandoen og med fortrinlig Dygtighed og Omsigt rejste Befolkningen af By og Land til energisk Forsvar mod Svenskernes talrige og med store Styrker førte Angreb, samtidig med at han vedligeholdte Forbindelse med Kbh. og stadig sendte Skibe med

Proviant dertil. Da Falster Foraaret 1659 erobrede af Fjenden, lagde han sig i »**Feltlejr**« ved Stege med Øens værnedygtige Befolkning, men 29. Maj førte Feltmarskal, Pfalzgreve Philip overraskende et stærkt Korps over Grundene mellem Bogø og Møen og erobrede Øen efter det heltemodigste Forsvar; H. S. selv fik flere Saar og blev fanget. Kort i Forvejen var han blevet Major, blev hurtigt udløst fra Fangenskab og sendtes til Jylland for at opstille et Regiment. 1660 blev han Oberstløjtnant, 1662 Oberst, Kommandant og Amtmand paa Bornholm, hvor han trods Begyndelsesvanskeligheder efterhaanden tilvejebragte Ro og Orden. 1669 optoges han i den danske Adel med Navnet v. L. 1673 blev han Generalmajor, fratraadte Stillingen paa Bornholm og ansattes i den norske Hær som Chef for et **Infanteri**-regiment. Ved sin Krigserfaring og administrative Dygtighed blev han en solid Støtte for Gyldenløve ved **Krigsforberedelserne** 1675, og i Felttogene i Dalsland og Bohuslen viste han betydelige

1677 udmærkede han sig ved klog og dristig Føring og fremragende personlig Tapperhed. Som Følge af Chikaner mod ham fra General Degenfelds Side og **mangel-**fuld Støtte hos Gyldenløve ønskede han Forsættelse til Hæren i **Skaane** og fik 1678 Kommandoen over Landgangsstyrken ved det 2. Tog mod Rugen og løste sit Hverv fortrinligt. 1676 havde Gehejmeraad Jens Juel som Kongens Tillidsmand i Norge til Griffenfeld udtalt om H. v. L., at denne vel havde været en god Oberst til Hest »et plus **nihil**«; men efter at Juel og Broderen Niels paa Rugen havde fulgt hans Føring, roste de ham særdeles i deres Rapport til Kongen. 1682 vendte H. v. L. for en kort Tid tilbage til Norge, men boede herefter med Kongens Tilladelse stedse paa Vejrupgaard. 1684 blev han Generalløjtnant. Straks efter Freden 1660 var han begyndt at samle Godser paa Fyn, senere ogsaa i Norge, og blev en af Landets store Godsejere. — H. v. L. var en af hint Tidsrums soldats de fortune, men langt fra nogen Lykkeridder — en dygtig og brav Kriger, der Livet igennem paa solid, hæderlig Vis, uden Kryben for nogen, uden Renommage arbejdede sig op i Samfundets højeste Lag. — Hv. R. 1682. — Maleri paa **Fr.borg**. Stik af H. Schaten 1689 efter Maleri af L. van Haven. Træsnit af H. P. Hansen 1893. — Mindesmærke ved Jægerspris af J. Wiedewelt 1784 og i Minde-lunden ved Rødkilde Højskole.

Danmarks Adels Aarbog, XLI, 1924, S. 485. *Personalhist. Tidsskr.*, 2. Rk., VI, 1891, S. 187 f. J. Paludan: Beskrivelse over Møen, I, 1822. F. Bojsen:

Af Møns Historie, 1909—26. N. P. Jensen: Den skaanske Krig 1675—1679, 1900. A. E. Holmberg: *Bohusläns Hist.*, I, 1842, S. 138 ff. J. Gulowsen: Gyldenløvefejden, 1906. K. C. Rockstroh: Møns Forsvarsordning 1657—60 og Forsvar 1658—59, 1908. Samme: Udviklingen af den nationale Hær, I, 1909.

Rockstroh.

v. **Løwenklau**, Jens v. Hadersleben, Officer. F. ca. 1602 som »kgl. Undersaat«, vistnok i Haderslev, levede formentlig endnu 1684. Forældre ukendte. Var 1659 gift med Magdalene, 1671 med Mariane Polyxene.

Fra 1622 deltog J. v. L. i kejserlig Tjeneste i Krigen i Pfalz m. m., men 1625 gik han med fire Brødre til Christian IV.s Hære i Tyskland, var med i Felttogene i Bohmen, Ungarn osv., lige til Tilbagetoget til Jylland 1627 og Hærens fuldstændige Opløsning. Fra 1628 var han en Aarrække i svensk Tjeneste i Tyskland, erhvervede megen Anerkendelse og betydelige Midler og avancerede til Oberst. Maj 1639 »*accorderede*« Christian IV. med ham om en aarlig Vartpenge for at staa til Raadighed; men han forblev i svensk Tjeneste til 1641, da han søgte og fik Afsked samt Adelspatent som v. L., hvorefter han synes en Aarrække at have boet i Lübeck. 1657 tilbød han Frederik III. at hverve et Rytterregiment, men fik et Regiment jyske Sogneryttere og udnævntes til Generalkvartermester (Stabschef) med **Generalmajors**gage ved Hæren i Holsten og deltog i Felttoget i Stift Bremen og Holsten og Krigsraadsforhandlingerne. Han var ikke med ved Rytteriets ilfærdige Tilbagetog til Jylland og Fyn, men forblev i Holsten, indtil Anders Bille beordredes at vende tilbage til Danmark og tage J. v. L. med sig. Han blev nu Stabschef og næstkommanderende paa Fyn under U. C. Gyldenløve, og da denne, umiddelbart før Svenskernes Overgang over Lille Bælt, som syg lod sig bringe til Odense, gik Kommandoen over til J. v. L. Han samlede Hovedstyrken mellem Assens og Tybring under meget vanskelige Forhold for virksomt Forsvar, og efter en kortvarig Fægtning ved Stranden traadte han i Forhandling med Feltmarskal Wrangel og gik i Fangenskab med Størstedelen af sine Tropper. En **Kommissions-**undersøgelse af J. v. L.s Forhold denne Dag synes ikke at have oplyst noget for ham fældende, og han fik paa sædvanlig Vis Afregning for sit Tilgodehavende. At der i Kbh. lavedes Nidviser om ham og andre Officerer i denne ulykkelige Krig, kan ikke tillægges Betydning. En egentlig Afsked for ham synes ikke at foreligge, men hans militære Løbebane var afsluttet, og herefter var han optaget af omfattende Penge- og Godstransaktioner. For sit svenske Tilgodehavende havde han Gods i Skaane, og for sine

danske Vartpenge havde han faaet anvist Indtægten af Bavelse. 1652 havde han for meget betydelige Pengelaan til de sønderborgske Hertuger faaet Pant i Kajnæsgaard, senere ogsaa i Sønderborg, men led betydelige Tab ved den sønderborgske Konkurs 1665. Han boede en Aarrække vedblivende i Lübeck, senere i Oldesloe og foretog hyppige Forretningsrejser fra disse Steder til Sverige og Danmark. 1679, 1683 og 1684 synes Christian V. paa sine Rejser at have taget Ophold i hans Hus i Oldesloe nogle Timer, saa at J. v. L. da maa have levet paa en forholdsvis stor Fod.

Dsk. Mag., 5. Rk., V, 1904, S. 302 ff. Hist. Tidsskr., 7. Rk., VI, 1905—06 (se Registeret). L. Bobé: Af Gehejmerraad Ditl. Ahlefeldts Memoirer, 1895, S. 207. Axel Oxenstiernas skrifter, 2. Afd., VI, 1893, S. 531. J. A. Fridericia: Adelsvældens sidste Dage, 1894, S. 305. Kgl. Kammerregnskaber fra Frederik III.s og Christian V.s Tid, ved E. Marquard, 1918. K. C. Rockstroh: Udviklingen af den nationale Hær, I, 1909 (som Hadersleben).

Rockstroh (J. A. Fridericia).

Løwenklau, Jørgen (Georg), —1650—, Generalproviantskommissær. F. i Norge. Faderen kaldes Laurids Kræmmer.

I sin Ungdom maa J. L. i længere Tid have været i svensk Tjeneste og kom derefter til Danmark, hvor Christian IV. 1643 tilstod ham en aarlig Ventepenge. Under den paafølgende Krig var han Generalproviantskommissær i Skaane, derefter Mønstringskommissær, brugtes 1646 af Kongen paa Bornholm til at holde Forhør over Lensmanden Holger Rosenkrantz og blev s. A. nobiliteret af Kongen med Navnet L. 1652 rømte han til Sverige, hvor han kom i Forbindelse med Corfitz Ulfeldt og ved dennes Indflydelse fik Titel af Oberst; men 1654 forraadte han Ulfeldts Planer mod Danmark til Residenten i Stockholm Peder Juel. Efter forgæves at have søgt Anvendelse i kejserlig Tjeneste vendte han 1657 tilbage til Danmark, hvor han angav at have Kendskab til et mærkeligt og meget betydningsfuldt Krigsmiddel og søgte Ansættelse som Proviantskommissær. De ledende Rigsraader afviste ham vel, men n. A. blev han Generalproviantskommissær i Norge med Rang som Oberst. N. A. kom han imidlertid i Strid med Statholderen, Niels Trolle, der beskyldte ham for Fejghed og Forsømmelighed og fratog ham Styrelsen af Regnskabsvæsenet. Han opnaaede dog nogen Støtte af Kongen, der 1660 befalede en Kommission nedsat til Undersøgelse, hvorefter Sagen n. A. kom for Højesteret, hvis Dom blev fuldstændig fældende for ham, og s. A. forlod han Danmark. Fra Udlandet udsendte han 1663 og 1668 Forsvars-

skrifter med voldsomme Anklager mod Trolle. Maaske har han senere været Fange i **Blaa Taarn**.

Georg **Løvenklau**: Apologia, 1663. **Samme**: Abermahlige Ehrenrettung, 1668. S. Birket Smith: Grevinde Ulfeldts Jammersminde, 3. Udg., 1885, S. 15 f. C. F. Bricka og J. A. Fridericia: Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve, VI, 1885—86, S. 108 f. Dsk. Mag., 5. Rk., II, 1889—92, S. 380 f. Generallieutenant Jørgen Bjelkes Selvbiografi, udg. af J. A. Fridericia, 1890, S. 137.

Rockstroh (J. A. Fridericia).

Løvenskiold. Den adlede Slægt L. stammer fra Nordtyskland, hvorfra Slægtens Stamfader Købmand og Overformynder i Kristiania Herman Leopoldus (d. 1696) indvandrede til Norge. Hans Søn var Konferensraad Herman Leopoldus L. (1677—1750) til Birkholm, Bolvig og Holden Jernværker, som 1739 blev optaget i Adelstanden, og som var Fader til Kancelliraad Herman Leopoldus L. (1701—59) til Fossum og Bolvig Jernværker og til nedenn. Severin (Søren) Leopoldus L. (1719—76) til Birkholm, Vognserup og Holden Jernværker, som 1766 af Birkholm og Vognserup erigerede Stamhuset Løvenborg, hvilket 1773 ophøjedes til Baroni. Hans Søn nedenn. Kammerherre, Amtmand, Baron Michael Herman L. (1751—1807) til Baroniet Løvenborg og Holden Jernværker var Fader til Kammerherre, **Overførster**, Baron Eggert (Aga) Christopher Frederik L. (1788—1861) til Holden Jernværker — hvis Søn var nedenn. Komponist, Baron Herman Severin L. (1815—70) — og til Kammerherre, Hofjægermester, Lensbaron Carl Severin Christian Herman L. (1783—1831) til Baroniet L., Oldefader til Lensbaron Carl Oscar Herman Leopoldus L. (1864—1938), der kort før sin Død solgte Løvenborg. — Ovenn. Kancelliraad Herman Leopoldus L. (1701—59) var Fader til Kammerherre Søren (Severin) L. (1743—1818) til Bolvig Jernværk — hvis Søn var Norges Statholder, Kammerherre, Statsraad Severin L. (1777—1856) til Fossum Jernværk — og til Kammerherre Herman Leopoldus L. (1739—99) til Fossum Jernværk, af hvis Børn skal nævnes Margrethe L. (1772—1808), gift med Gehejmekonferensraad, Gehejmestatsminister Frederik Moltke (1754—1836, s. d.), og Kammerherre, Oberst Herman Hermansen L. (1777—1843), hvis Søn var nedenn. Historiker Gehejmekonferensraad, Overhofmarskal Carl Ludvig L. (1822—98). De nulevende Slægtmedlemmer bor for Flertallets Vedkommende i Norge.

Carl Ludvig Løvenskiold: Den **Løvenskioldske** Slægtebog, 1882. Danmarks Adels Aarbog, VI, 1889, S. 297—312; VIII, 1891, S. 488; XIV, 1897, S. 491.

Albert Fabritius.

Løvenskiold, Carl Ludvig, 1822—98, Overhofmarskal. F. 27. Sept. 1822 i Kbh. (Garn.), d. 22. Juli 1898 sst., begr. sst. (Garn.). Forældre: kar. Major, senere Land- og Krigskommissær, kar. Oberst, Kammerherre Herman Hermansen L. (1777—1843) og Komtesse Annette Kirstine Knuth (1787—1873). Gift 1° 2. Okt. 1849 i Kbh. (Garn.) med Christiane Marie Schultz, f. 25. Aug. 1828 paa Vorgaard, d. 4. Marts 1851 i Kbh. (Garn.), D. af Godsejer, Overkrigskommissær Johan Frederik S. til Vorgaard (1800—51, gift 2° 1834 med Henrikke Balthazarine Hornsyld, 1813—96) og Bendine Cathrine Margrethe Stenild (1806—33). 2° 28. Aug. 1852 i Håtuna med Friherreinde Charlotte Eugénie Louise Augusta Lagerheim, f. 23. Juni 1828 i Stockholm, d. 29. Juni 1892 i Kbh., D. af Kabinetssekretær, senere svensk Envoyé m. m. i Kbh., senere Udenrigsminister, Friherre Elias L. (1791—1864) og Charlotte Adelaida Schwan (1804—78).

L. var Landkadet 1840—42, bestod ikke Oprykningseksamen, var afskediget et Aar og derefter atter Kadet 1843—44, blev sidstnævnte Aar Sekondløjtnant i Infanteriet (Anc. 1843), 1848 Premierløjtnant, deltog ved Garden til Fods i Krigen 1848—50, blev 1858 kar. Kaptajn, n. A. Kaptajn II. — Ved Overhofmarskal Levetzaus Død 1859 var Posten som Chef for Kongens Hof blevet ledig, og dens Besættelse frembød store Vanskeligheder paa Grund af Kongens Ægteskab med Grevinde Danner og det deraf følgende spændte Forhold mellem Kongen og det øvrige Kongehus, der støttedes af de højere Samfundskredse saa godt som uden Undtagelse. Efter nogen Tids Betænkning faldt Valget paa L., der havde haft Lejlighed til at blive bekendt med Kongen, 1860 traadte han å la suite i Hæren og blev Hofmarskal. Denne Stilling udfyldte han med stor Takt og Dygtighed, og efter Tronskiftet fortsatte han i samme Stilling, indtil han fratraadte 1868 paa Grund af Utilfredshed med Overhofmarskal Oxholms Ledelse. 1863 var han endeligt afgaaet fra Hæren med Majors Karakter. 1875 indtraadte han atter i Hoftjeneste, idet han blev Ceremonimester, n. A. Hofmarskal, 1881 Overhofmarskal og fungerede som saadan til sin Død. I disse Stillinger udviste han levende Pligtfølelse, stor Grundighed og økonomisk Administrationsevne, indgaaende Kendskab til europæisk Hofceremoniel, megen Myndighed, men tillige stor personlig Elskværdighed og vandt overalt særdeles Anerkendelse. — 1858 kunde Garden til Fods fejre 200-Aars Jubilæum. L. var da Adjudant ved Afdelingen og paatog sig Udarbejdelsen af Jubilæumsskriftet »Efterretninger om den kgl. Livgarde til Fods«, der tryktes som Manuskript og udkom nævnte

Aar — nærmest en Samling af omhyggeligt gengivne Dokumenter i Ramme. Dette førte L. videre ind paa krigshistoriske Undersøgelser, navnlig den Skaanske Krig, særlig Slaget ved Lund, hvorom han med et stort Arbejde og megen Omhu af et vanskeligt Materiale udarbejdede Planer og Tegninger, der i flere Eksemplarer findes i vore Biblioteker, og desuden har han i »Historisk Tidsskrift« o. a. St. offentliggjort nogle Smaaafhandlinger. Han var Formand i Bestyrelsen for Genealogisk Institut. — Hofjunker 1845. Kammerjunker 1847. Kammerherre 1860. Gehejmekonferensraad 1883. Ordensskatmester 1888. — R. 1851. F.M.G. 1858. DM. 1861. K. 1862. S.K. 1876, i Diamanter 1888. R.E. 1892. — Maleri af Fiebig (Fr.borg og forhen Løvenborg). Akvarel af E. Lehmann 1846 (Familieej). Træsnit af H. P. Hansen 1870. Portrætteret paa Træsnittet af Prinsesse Thyras Formæling 1878 og paa Tegning af K. Gamborg 1898 af Prins Christians og Prinsesse Alexandrines Modtagelse paa Amalienborg.

Danmarks Adels Aarbog, VI, 1889, S. 300 f. C. L. Løvenskiold: Den Løvenskioldske Slægtbog, 1882. Militær Tidende 1898, S. 354. Historisk Tidsskr., 7. Rk., I, 1897—99, S. 574. Helga Stemmann: F. Meldahl og hans Venner, VI, 1932, S. 130—33. Ill. Tid. 31. Juli 1898. Berl. Tid. 22. Juli s. A. Politiken 23. Juli s. .

Rockstroh (A. Leigh-Smith).

Løvenskiold, Herman Severin, Baron, 1815—70, Komponist. F. 30. Juli 1815 paa Holden Jernværk, Norge, d. 5. Dec. 1870 paa Frbg., begr. sst. Forældre: Kammerherre, Overførster, Baron Eggert (Aga) Christopher Frederik L. (1788—1861) og Margrethe Frederikke Sophie Løvenskiold (1785—1876). Gift 16. Jan. 1853 i Kbh. (Slotsk.) med Anna Elisabeth (Rine) Fabritius, f. 24. Febr. 1820 i Kbh. (Fødsst.), d. 1. Febr. 1864 sst. (Fred. Hosp.), D. af Guldsmed Jørgen Ludvig F. (1786—1824) og Sophie Dorothea Elisabeth Jensen (1785—1854).

L. henlevede sin Barndom i Norge, men 1829 fik hans Fader fast Ansættelse i Forstetaten i Danmark og tog Bolig i Kulhus ved Furesøen. Den begavede og musikalske Dreng vakte snart saa stor Opsigt i de førende Musikkredse, at han, der oprindeligt var bestemt for Militærvejen, nu fik Lov til at følge sit naturlige Kald. Kuhlau udtalte sig profetisk om ham: »Er will uns alle zu Schande machen«, og Weyse, Wexschall og andre, der kom i det gæstfri Hjem, interesserede sig stærkt for ham. Sin første Undervisning fik han af sin Moder, og hos P. C. Krossing lærte han Musikteori. — Han begyndte tidligt at komponere og fik allerede 1836 Balletten »Sylfiden« (Bournonville) op paa Det kgl.

Teater. 1838 var han med kgl. Understøttelse paa Studierejse. I Wien studerede han Teori hos Seyfried, og i Leipzig gjorde han Bekendtskab med Mendelssohn og Schumann. 1841 besøgte han St. Petersburg og blev s. A. udnævnt til kgl. Kammermusikus. 1842 tog han fast Ophold i Kbh., og 1851 modtog han Stillingen som Hoforganist ved Christiansborg Slotskirke. — Foruden »Sylfiden«, der har holdt sig paa Repertoiret helt op til vor Tid, skrev L. en Del andre Arbejder for Det kgl. Teater, saaledes Syngespillet »Sara« (1839), skrevet for Fru Heiberg, der dog ikke magtede Rollen, Syngestykkerne »Hulen i Kullafjeld« (1841), »Dagen før Slaget ved Marengo« (1843), »Ildprøven« (1848) og »Turandot« (1854), Musikken til Dramaet »Kong Volmer og Havfruen« (1846) og Balletten »Den nye Penelope« (1847). Endvidere foreligger fra hans Haand en Del Klavermusik, baade tohændig og firhændig, Kammermusik, Sange og adskillige Marcher m. v. for Militærorkester. Et af hans sidste Arbejder er Ouverturen »Fra Skoven ved Furesø«. — L.s Musik kan virke livfuld og indtagende, men udmærker sig ikke ved Dybde og Originalitet. »Sylfiden« var egentlig det eneste Værk, hvormed han havde Succes. Hans Samtid kunde ikke fuldt ud anerkende ham paa Grund af hans Musiks Uegalitet, dens tekniske Brist og den iøjnefaldende Stræben efter Effekt, der præger den. Utvivlsomt har han haft endog meget store musikalske Anlæg, men hverken som Komponist eller som Klaverspiller naaede han derhen, hvor metodisk Undervisning og streng Skolen sikkert kunde have bragt ham. Og dertil kommer en aabenbar Mangel paa Selvkritik, noget, det maaske kan søge sin Aarsag i, at han ikke behøvede at kæmpe sig frem til den Position, han i Kraft af sin Titel og sin sociale Stilling paa Forhaand havde. Den megen Modstand gjorde ham med Aarene bitter, men Bitterheden forsvandt, da han resignerede og efterhaanden trak sig ud af al offentlig Komponist-virksomhed. — At L. er identisk med den letbenede Dansekomponist Fridolin Carlsen, anses for givet, men noget afgørende Bevis herfor findes ikke. — R. 1856. — Tuschtegning af L. A. Smith

1843 (Fr.borg). Maleri af F. C. Lund 1867 (forhen Løvenborg). Buste i Det kgl. Teater. Litografi af W. Schmid. Træsnit 1871.

Danmarks Adels Aarbog, VI, 1889, S. 311 f. G. St. Bricks Forord til Klaverudtoget af »Fra Skoven ved Furesø« ved Samf. til Udg. af dansk Musik,

Løvenskiold, Michael Herman, Baron, 1751—1807, Amtmand og Godsejer. F. 15. Nov. 1751 paa Aggersvold, d. 9. April 1807

paa Løvenborg, begr. i Nørre Jernløse. Forældre: Konferensraad, senere Gehejmerraad Baron Severin L. (s. d.) og Hustru. Gift 18. Maj 1774 i Kbh. (Slotsk.) med Komtesse Frederikke Juliane Marie Knuth, f. 25. Febr. 1755 i Kbh. (Slotsk.), d. 27. April 1804 paa Løvenborg, D. af Lensgreve Eggert Christopher K. til Knuthenborg (s. d.) og 2. Hustru.

L. blev 1772 juridisk Kandidat, gjorde derpaa fra 1774 Auskultanttjeneste i Rentekammeret og udnævntes 1781 til Amtmand i Holbæk. 1783 udvidedes Embedet til at omfatte tillige Kalundborg, Sæbygaards og Dragsholms Amter, og L. førte desuden Overtilsynet med Kronens Gods i Odsherred og blev Medlem af Hoverikommisjonen af 1795. Sin Afsked modtog han 1804. Fra Faderen arvede han (der ved Familieskab var knyttet til den Brahetrolleborg-Schimmelmänn'ske Kreds) Baroniet Løvenborg, og som Godsejer fik han 1776 rig Lejlighed til at lægge sin Bondevenlighed for Dagen. Af sine egne Midler bidrog han til Udgifterne ved Udsiftningen, han lod opføre Stengærder og sørgede for Indkøb af udmærket Sædekorn og Kløverfrø. Ogsaa Almueskoleundervisningen var Genstand for hans varmeste Omsorg. — Kammerherre 1774. — Hv. R. 1803. — Malerier af J. Juel 1772 (Fr.borg og forhen Løvenborg); Kopi 1773 paa Fossum. Maleri i dansk Privateje. Silhouet paa Fr.borg. Pastel og Miniature i Privateje.

Danmarks Adels Aarbog, VI, 1889, S. 309. E. Holm: Danmark-Norges Historie 1720—1814, VI, 2, 1909. L. Bobé: Efterladte Breve fra den Reventlowske Familiekrede, I, 1895; VI—X, 1903—31.

Harald Jørgensen (G. Kringelbach).

Løvenskiold, Severin (Søren) Leopoldus, Baron, 1719—76, Godsejer. F. 31. Dec. 1719 paa Bjørntved, d. 9. April 1776 paa Løvenborg, begr. i Nørre Jernløse. Forældre: Konferensraad Herman Leopoldus L. (1677—1750, gift 1° 1700 med Inger Halvorsdatter Borse, 1677—1714) og Kirsten Sørensdatter Brinck (d. 1736). Gift 9. Maj 1749 med Magdalene Charlotte Hedevig Numsen, f. 27. Febr. 1731 i Hammer, Vrads Herred, d. 10. Maj 1796 paa Løvenborg, D. af Gehejmerraad Michael N. (s. d.) og Hustru.

Li, der 1738—45 havde staaet i Fodgarden som Lieutenant reforme, arvede ved Faderens Død 1750 betydelige Godser, nemlig Aggersvold og Birkholm samt Holdens Jernværk og Ulefos i Norge. Dernæst fik han af Frederik V. overdraget en af de fire store Grunde paa Frederikspladsen (Amalienborg Plads) med Forpligtelse til paa denne Grund at lade opføre et Palæ efter Tegningen af Eigtved (det saakaldte Frederik VI.s Palæ). I den An-

ledning skilte han sig af med Ulefos, men afhændede efter kort Tids Forløb Palæet til Enkegrevinde A. S. Schack. For de Midler, han paa denne Maade fik fri, købte han 1766 Vognserup, afhændede Aggersvold og omdannede Birkholm og Vognserup til Stamhuset Løvenborg, der 1773 ophøjedes til et Baroni, efter at han selv n. A. var blevet ophøjet i Friherrestanden. Paa sine Godser gennemførte han adskillige Forbedringer og udsmykkede dem med kostbare Haveanlæg og sjældne Plantninger. Hans Optræden var temmelig junkeragtig, og af Sind var han pirrelig og opfarende, men paa Bunden godmodig og vellidt af sine undergivne. Hans Hustru var baade aandfuld og meget belæst, og de mange Gæster glædede sig ved hendes blide og venlige Omgangsform. Ved L.s Død udtalte A. P. Bernstorff den ret haarde Dom over ham: Han efterlod sig mere Gods end Venner. — Justitsraad 1743. Konferensraad 1744. Gehejmerraad 1776. — Hv.R. 1759. — Maleri af J. Juel 1772 (Fr.borg).

Danmarks Adels Aarbog, VI, 1889, S. 309. Aage Friis: **Bernstorfferne** og Danmark, II, 1919. Samme: **Bernstorffske Papirer**, I—III, 1904—13. L. Bobé: Efterladte Breve fra den Reventlowske Familiekrede, III, 1896, VI, 1903 (bl. a. S. 503 f.), IX, 1922 (se Registeret i X). C. Bruun: Kjøbenhavn, , 9

Harald Jørgensen.

v. Løwenstern-Kunckel, se Kunckel.

Løventhai, Carl **Eduard**, 1841—1917, Missionær i Indien. F. 18. Juli 1841 i Aalborg, d. 14. Juni 1917 paa Frbg., begr. sst. (Solbjerg). Broder til E. A. Løvendal (s. d.). Gift 23. Nov. 1874 i Madras med Andrea Julianne Andersen, f. 23. Nov. 1839 i Kbh. (Helligg.), d. 1. Jan. 1923 paa Frbg., D. af Skomagermester Jørgen A. (1807—81) og Ane Madsen (1808—93).

Da L.s Faders Forretning i Aalborg ikke kunde betale sig, flyttede han til Kbh., hvor han ernærede sig som Linierer. Her gik Sønnen i Skole, kom i Lære hos en Papirhandler, læste til Lærereksamen, som han bestod 1865, og blev Huslærer. Ved en Prædiken af Pastor Frimodt ved St. Johannes Kirken i Kbh. blev L. kristelig vakt, og med det samme følte han sig kaldet til at drage ud som Missionær. 1867 blev han optaget paa Det danske Missionsselskabs Skole; men en Strid med Selskabets Formand, Dr. Chr. H. Kaikar, bevirkede, at L. og tre andre Elever forlod Skolen 1870. S. A. udgav L. det lille, men betydningsfulde Skrift, »Til den danske Menighed af Folkekirken. Mit Missionssyn.« I Modsætning til den gængse pietistiske Opfattelse hævdede han her, at Missionens Maal ikke er at frelse nogle enkelte Sjæle, men

at grunde en selvstændig, national Kirke med indfødte Lærere, Præster og Biskopper, en Kirke, som baade kunde underholde og udbrede sig selv. Paa et offentligt Missions-Forhandlingsmøde i Casino (25. Okt. 1870) gav Pastor N. G. Blædel et dygtigt Forsvar for Missionsbestyrelsens Standpunkt (trykt under Titlen: »Missionsbestyrelsens Ledelse af den danske Missionsvirksomhed«). Derimod fik L.s Missionstanker Tilslutning hos flere af dem, der delte Grundtvigs Syn paa den nøje Forbindelse mellem Kristendom og Folkelighed. Der dannedes et Udvalg, hvis Formand blev Præsten F. E. Boisen i Stege, Udgiveren af »Budstikken«, og 1872 blev L. sendt til Indien sammen med Herman Jensen, som 1874 traadte i Det danske Missionsselskabs Tjeneste. L. fik sin Arbejds-mark i Byen Vellore, Vest for Madras, og i de omliggende Landsbyer. Han virkede især blandt Sudraerne, som er den sydindiske Befolknings egentlige Kerne. Ved sin jævne og klare Forkyndelse, sin Slagfærdighed og Evne til at anvende Billeder fra det daglige Liv lykkedes det ham snart at komme paa Talefod med Hinduerne og efterhaanden samle en lille Menighed af døbte Kristne. Men i sit Arbejde blandt Hinduerne maatte han ogsaa gøre smertelige Erfaringer om Kastehovmod, Karaktersvag-hed og Mangel paa Syndsbevidsthed. De nyvundne Kristne stod ikke, som han havde drømt om, over de Kristne i den gamle Kristenhed, men under dem. Efterhaanden blev han da klar over, at hans store Missionssyn om en selvstændig, national indisk Kirke først vilde blive virkeliggjort i en fjernere Fremtid, og at det nuværende Missionsarbejde væsentlig kun var af forberedende Art. For at hjælpe danske Kristne til bedre at forstaa Forholdene i Indien udgav han Smaaskrifterne »Efter 16 Aar i Indien« (1890), »Folkeracerne i Sydindien« (1891) og det større Skrift, »Indien før og nu« (1895). 1914 maatte den nu 73-aarige Missionær for bestandig forlade sin lille indiske Menighed og vende hjem til Danmark. For den danske Kirke har L. haft den Betydning, at gennem ham er adskillige grundtvigske Kristne kommet med i Arbejdet for Missionen. Udvalget for L.s Mission har — efter Pastor F. E. Boisen — været ledet af Præsterne M. A. S. Lund i Vium og P. J. St. Riemann i Fakse. Efter L.s Død har det understøttet Erk. Anne Marie Petersen, der havde været L.s Medhjælper fra 1909. — Maleri af Komtesse C. Oxholm 1889 i Familieej. Træsnit 1879.

Breve fra Missionærerne L. og Jensen, (1873). Tvangfri Hæfter indehol-dende Meddelelser om L.s Mission, Hæfte 1—3, 1886—87. Fra L.s Mission. Udgivet af Forretningsudvalget ved P. Riemann. Nr. 1—15, 1909—18. M.

A. S. Lund og P. J. St. **Riemann**: Edvard L. og hans Gerning blandt Hinduerne, 1906. N. Bundgaard: Det danske Missionsselskabs Historie, I, 1935, S. 120—38. G. Thaning: Den grundtvigske Retning og Hedningemissionen, 1922, S. 51—72. Chr. Schlesch i Dansk Missions-Blad, 1917, S. 458 ff.

Løventhai, Emil Adolf, se Løvendal.

Lorenz Bergmann.

Løvenørn. Den adlede Slægt L. er formentlig i sin Oprindelse en vendsysselsk Bondeæt. Stamfaderen Thomas Poulsen (d. 1693), der 1679 tog Borgerskab som Handelsmand i Horsens, hvor han senere blev Bedemand, var født i Øster Hassing i Kær Herred. Han var Fader til nedenn. General Poul Thomsen Vendelbo (1686—1740), der 1711 adledes med Navnet de L. Hans Søn Konferensraad, Amtmand Frederik L. (1715—79) havde blandt mange Børn Døtrene Sophie Magdalene L. (1741—86) og Ingeborg Dorthea L. (1744—1814), der begge var gift med General Johan Frederik Bardenfleth (1740—1811) til Harridslevgaard, og Anna Sophie L. (1759—1801), der ægtede Generalmajor Iver Christian Lasson (1756—1823); af Sønnerne var nedenn. Kontreadmiral, Deputeret Poul L. (1751—1826) Fader til Frederikke Sophie Elisabeth L. (1804—89), gift med Kammerherre, Amtmand, Greve Hans Schack Knuth (1787—1861, s. d.), og til Kammerherre, Ministerresident ved Hansestæderne, Generalkonsul i Hamburg Frederik Ernst Vendelbo L. (1798—1849), hvis Børn var Henriette Frederikke Alexandrine Ingeborg L. (1842—1915), gift med Politikeren, Greve Johan Ludvig Carl Christian Tido Holstein (1839—1912, s. d.) til Grevskabet Ledreborg, og Kammerherre, Gesandt Poul Ludvig Ernst L. (1839—1922), med hvem Slægten uddøde. En Søn af ovenn. J. L. C. C. T. Holstein har antaget Navnet Holstein-L.

Danmarks Adels Aarbog, XXXI, 1914, S. 307—10. Personalhist. Tidsskr., 7. Rk., I, 1916, S. 19—29, 300 f.; 7. Rk., II, 1917, S. 325 ff.; 8. Rk., II, 1923, . 10 .

Albert Fabritius.

Løvenørn, Poul, 1751—1826, Søofficer. F. 11. Aug. 1751 paa Antvorskov (Holmens), d. 16. Marts 1826 i Kbh., begr. sst. (Ass.). Forældre: Kommandørkaptajn, Deputeret i Admiralitetet, senere Amtmand, Konferensraad Frederik L. (1715—79) og Frederikke Sophie Holsten (1718—74). Gift 1° 12. Dec. 1792 i Kbh. (Holmens) med Anna Maria Philippine Dumreicher, f. 22. Sept. 1754 i Kbh. (Petri), d. 8. Dec. 1795 sst. (Frue), D. af Kommandørkaptajn J. H. D. (s. d.) og Hustru. 2° 21. April 1797 i Kbh. (Holmens) med Caroline Henriette Gjedge, f. 18. Febr. 1762 i Kbh. (Holmens), d. 19. Febr. 1842 sst. (Frue), D. af Kaptajn i

Søetaten Ernst Jacob G. (1722—62) og Sophie Megthilde Margrethe Richard (Rickers) (1735—68).

L. blev Kadet 1765 og Sekondløjtnant 1770. S. A. gik han med Fregatten »Falster« til Forstærkning af Eskadren i Middelhavet og var 1771—72 om Bord i Orlogsskibet »Sejeren« i samme Eskadre. Efter Hjemkomsten studerede han Matematik og Navigation, forfremmedes 1776 til Premierløjtnant og var i fransk Tjeneste 1778—82 under den nordamerikanske Frihedskrig, hvor han gjorde sig fordelagtig bemærket. L., der 1781 var forfremmet til Kaptajnløjtnant, tilbragte det sidste halve Aar af sit Ophold i Frankrig med ogsaa her at studere Navigation og med Indkøb af Instrumenter til en Ekspedition, som han var udset til Leder af. Denne Ekspedition, der var planlagt af Videnskabernes Selskab i Kbh., udsendtes med Fregatskibet »Prøven« til Vestindien for undervejs at undersøge Anvendelsen af de af J. A. Armand (s. d.) opfundne Søure. Efter endt Togt indsendte L. sin Beretning om de paa dette anstillede Observationer til Videnskabernes Selskab, der 1784 optog ham som Medlem. 1783 blev L. Generaladjutant hos Kongen og udnævntes n. A. til Direktør for Søkort-Arkivet ved dettes Oprettelse. 1786 var han Leder af en Ekspedition til Grønlands Østkyst for at søge efter Østerbygd, som man fejlagtig antog maatte ligge der, men Storisen hindrede Ekspeditionens Landing paa Grønlands Kyst. Opholdet ved Island og Shetlandsøerne benyttede L. til Opmaalinger, der senere anvendtes til Udarbejdelse af Kort. 1788 attachedes han under Krigen med Sverige Viceadmiral v. Dessen, der var Chef for en russisk Eskadre, som havde Station i Køge Bugt, men ikke kom til at tage nogen Del i Krigsoperationerne. N. A. udnævntes L. til Kaptajn og sendtes 1791 som Chef for Fregatskibet »Gerner« til Marokko, hvor han som kgl. Ambassadør skulde bringe Kejseren af Marokko Gaver og afslutte Handels-traktat med denne. Han var derefter — stadig i Forbindelse med sin Tjeneste ved Søkort-Arkivet — jævnlig Skibschef og anvendtes til forskellige Sendelser, der krævede særlige Kundskaber og Takt. 1796 sendtes han saaledes til Norge for at organisere Karantænevæsenet, samtidig med at han skulde undersøge Pladsen for Anbringelse af Fyr ved Norges Kyst i Kristianssands Stift. Samtidig ordnede han en Sag med England, der havde krænkert Norges Neutralitet ved at tage Priser i norsk Havn, og modtog Priserne ved disses Tilbagelevering i Farsund. L.s Hovedvirksomhed, der vil sikre ham et Navn i Danmarks Historie, falder imidlertid paa Søkort-Arkivet og dermed beslægtede Omraader. Han organiserede Arkivet og indførte en rationel Opmaaling, Kort-

lægning, Afmærkning og Belysning af danske Farvande. Han blev derved tillige Grundlægger af Fyr- og Vagervæsenet og skabte mange Betingelser for en lettere og sikrere Besejling af vore Farvande, ligesom det første Spejl- og Blinkfyr, der blev opstillet paa Kristiansø, skyldes ham. Da der i Norge paa dette Tidspunkt var begyndt en Triangulation, foranledigede L., at Kaptajnltjnant C. F. Grove (s. d.) blev beordret til langs Kysten at følge denne og forfatte en Opmaaling og nautisk Beskrivelse over Kysten med dens Havne og Løb. Dette Arbejde strakte sig fra Trondhjem til Frederikshald og udførtes 1789—1800. Resultatet fremlagdes i syv Kort over denne Kyststrækning med tilhørende Beskrivelse og Sejladsanvisning. 1796 udnævntes L. til Overlods i Danmark, og n. A. forfremmedes han til Kommandørkaptajn. Han organiserede Lodsvæsenet og fik gennemført Bestemmelsen om, at Indrulleringscheferne fik Tilsyn med de lokale Lodserier, hver i sit Distrikt. Han undersøgte Lollands og Femerns Kyster for at finde de bedste Steder til Anlæg af Færgehavne mellem disse, og 1799 undersøgte han Egnen langs Ejderen og udkastede en Plan for en Regulering af Ejderkanalen. 1802 var han Formand i Kommissionen angaaende Navigationsskolars Oprettelse og Drift, 1804 blev han Kommandør, 1809 organiserede han Færgevæsenet i Danmark og indtraadte s. A. som Medlem af Kanaldirektionen, som 1811 afløstes af en Kanal-, Havne- og Fyrdirektion, hvori han ogsaa fik Sæde. 1810 blev han Divisionschef, 1812 Kontre-admiral, og 1816 udnævntes han til i Forbindelse med sin Tjeneste ved Søetaten at være Deputeret i General-Toldkammer- og Kommercekollegiet. Ved Siden af disse Embedsstillinger var han tillige et virksomt Medlem af Landhusholdningsselskabet og af Selskabet til Husflidens Fremme, ligesom han var Medlem af forskellige udenlandske videnskabelige Selskaber, bl. a. l'Institut de France. L. var en ualmindelig kundskabsrig, flittig og dygtig Søofficer, i Besiddelse af enestaaende administrative Evner og Arbejdskraft. — R. 1809. DM. 1812. K. 1815. SK. 1824. — Pastel hos Grev Holstein-Løvenørn; Kopi af C. A. Jensen 1834 paa Fr.borg. Pastel af C. Horneman sst. Marmorbuste af A. V. Saabye sst. Miniature sst. Buste paa Kbh.s Observatorium. Stik af G. Bährenstecher 1801.

Åminnelse-Tal, hållnæ i Kgl. Krigs-Wettenskaps-Acad. 1826—27. H. G. Garde: Efterretn. om den dsk. og norske Søemagt, IV, 1835 (se Registeret). Fr. Thaarup: Fædrenelandsk Nekrolog for 1826, 1844. C. F. Wandel: Danmark og Barbareskerne, 1919, S. 58—65. H. Ravn: Det Kgl. danske Søkort-Arkiv 1784—1934, 1934, S. 9—20.

In. Topsøe-Jensen.

Løvenørn, Poul (Thomsen) **Vendelbo**, 1686—1740, Officer og Statsmand. F. 5. April 1686 i Horsens, d. 27. Febr. 1740 i Kbh., begr. sst. (Frue K.). Forældre: Købmand, Bedemand og Auktionsholder Thomas Poulsen Vendelbo (d. 1693) og Anna Nielsdatter (1641—1708, gift 2° 1694 med fhv. Konsumtionsbetjent Stephan Jacobsen, d. 1728). Gift 21. Marts 1714 i Kbh. (Frue) med Ingeborg Dorthea Vinding, f. 13. Juni 1686 i Kbh., d. 28. Jan. 1734 sst., begr. sst. (Frue K.), D. af Etatsraad, Professor Poul V. (s. d.) og Hustru.

P. V. L. voksede op i den Faderen tilhørende »Hospitalsgaard« i Horsens i efter Datidens jyske Købstadsforhold jævnt velstillede Kaar, der yderligere bedredes af den som Købmand bjærgsomme **Stiffader**. Han gik i Byens Latinskole og lærte her en Del Latin. 1705 immatrikuleredes han ved Universitetet, hvor han et Par Aar studerede Teologi, hjulpet af en lille Fædrenearv og et Laan fra **Stiffaderen**. Hans bedste Ven og Studiefælle var Trønderen Thomas v. Westen, den senere **Finmarksmissionær**. Om P. V. L. nogen Sinde tog Attestats, vides ikke. Derimod har vi hans egne Ord for, at han engang forsøgte at holde en Prædiken, men gik i Staa lige i Begyndelsen. Muligvis var det Følelsen af, at han ikke var skabt for en Prædikestol, som 1707 bragte ham til at afbryde Studielivet og melde sig blandt de unge Mænd, som den norskfødte Oberst i russisk Tjeneste Niels Lange ved denne Tid hvervede med Ansættelse i Peter den Stores Rige for Øje. Et nyt Laan fra Stiffaderen satte ham i Stand til i Sommeren s. A. at rejse til Rusland sammen med Ritmester Herman Kruse, Poul Christian Rye, den senere Oberst, og Studenten P. Helt. Han skal have begyndt sin russiske Løbebane som Hushovmester for Fyrst Mensjikovs Børn, men Teologen med det ualmindeligt smukke og kraftige Mandsyde vilde være Officer, og inden Aarets Udgang blev han ved Fyrstens Hjælp Løjtnant ved et Infanteriregiment og snart efter (sammen med Rye) ved Mensjikovs Livregiment til Hest, hvormed fulgte Kaptajnsrang. Okt. 1708 deltog han i Slaget ved Ljesnaja, hvor General Lewenhaupts svenske Hær blev slaaet, blev saaret og fik en Hest skudt under sig. N. A. udmærkede han sig i det afgørende Slag ved Poltava i den Grad, at han umiddelbart efter udnævntes til Major og Mensjikovs Generaladjutant. Som saadan førte han de Underhandlinger med **Lewenhaupt**, som resulterede i den svenske Hovedhærs Kapitulation ved Perevolotjna. Han ydede senere de fangne svenske Officerer og Soldater den Hjælp, han formaaede. Trods sit russiske Tjenesteforhold og den Energi, hvormed han tilegnede sig det russiske Sprog, følte han sig utvivlsomt i sit Hjerte

som Nordbo, væsensforskellig fra Moskovitterne; allerede her lagdes vist Spirerne til hans senere Svenskvenlighed.

P. V. L. havde paa russisk Grund faaet Lejlighed til at vise fremragende Evner som Kavaleriofficer og Diplomat, men det var sikkert hans ærgerrige Ønske at udfolde disse Evner yderligere ikke i Tsarens, men i Hjemlandets Tjeneste. I Foraaret 1710 lod han den danske Gesandt Just Juel forstaa, at han gerne vilde have dansk Adelskab. Den paafølgende Vinter sendtes han i Mensjikovs Ærinde, udnævnt til Oberstløjtnant, til Kbh. Han blev af den russiske Gesandt Fyrst Dolgorukij præsenteret for Frederik IV. og fik 14. Jan. 1711 dansk Adelsbrev under Navnet L. (i Vaabenet forenedes den danske Løve og den russiske Ørn); samtidig udstedtes et kgl. Brev, der lovede ham Ansættelse som dansk Oberstløjtnant, naar Krigen var endt, og Tsaren i Naade havde dimitteret ham. Støttet af den vundne Krigernimbus kunde den nybagte Adelsmand, som tre—fire Aar før havde travet Byens Gader som en fattig Student, nu udfolde sit Væsens dybe og ægte Charme, sit muntre Vid og sin rappe Kløgt i dens fornemste Regerings- og Militærkredse og vinde sig en Mængde formaaende Venner. Værdifuldest blandt dem var Oversekretær Ditlev Vibe, der til sin Død var P. V. L.s faderlige Ven; maaske var det ogsaa gennem Vibe, at han blev kendt med sin senere Hustru. Det følgende Par Aar indtog han en mærkelig Dobbeltstilling, idet han forblev i russisk Tjeneste, men samtidig anvendtes som dansk Underhandler over for Tsaren og Juli 1711 udnævntes til dansk Generaladjutant; gentagne Gange sendtes han i Kommissioner mellem de to Monarker, indtil Tsaren endelig Sept. 1712 efter den danske Konges Ønske gav ham Afsked fra sin Tjeneste. Hans sidste Sendelse til Peter (i Greifswald) havde været pinlig paa Grund af de to Generalstabers stærke Uenighed om Krigsoperationerne i Nordtyskland, og P. V. L. skrev hjem: »Saa god en Moskovit, som jeg var tilforn, saa ond er jeg nu, sed vana est sine viribus ira«. Hans Mistillid til Rusland var fra nu af rodfæstet («Timeo Russos et dona ferentes»). Tsaren skiltes dog fra ham i Naade og skænkede ham sit med Diamanter besatte Portræt.

Ved Hjemkomsten udnævntes P. V. L. til Oberst og virkelig Generaladjutant samt Kompagnichef i Garden til Hest (Okt. 1712). Allerede tidligere havde han gjort Tjeneste paa Holmen og Tøjhuset, hvor han knyttede et fortroligt Venskab og Dusbroderskab med den udmærkede Viceadmiral Christen Thomesen Sehested. Ogsaa i de følgende Aar gik meget af hans Tid med at forberede og overvaae Troppetransporter til Søs, men han fik tillige andre

vigtige Hverv betroet. Han deltog som Kongens Generaladjutant i Slaget ved Gadebusch (20. Dec. 1712), overbragte General Stenbock de Betingelser, som blev Grundlag for den svenske Hærs Kapitulation i Oldensworth (16. Maj 1713), og spillede fra dansk Side Hovedrollen ved Tønnings Kapitulation (7. Febr. 1714). Juni 1715 var han i Sendefærd til St. Petersborg og deltog s. A. i Rugens Erobring og Forhandlingerne om Stralsunds Kapitulation; April 1716 inspicerede han Forsvarsforanstaltningerne i Norge. Efter Karl XII.s Død fik han endnu betydningsfuldere Opgaver af diplomatisk Natur. Han sonderede April—Maj 1719 i Stockholm Mulighederne for en Fredslutning, forhandlede Juni—Juli s. A. i Hamburg og Hannover med Hertug Karl Frederik af Gottorp og Kong Georg I. og overtog Aug.—Nov. Forhandlingerne i Kbh. med den svenske Afsending Adlerfelt. Efter engelsk Ønske og under Mægling af den engelske Gesandt Lord Carteret gik han derpaa i Marts 1720 i Gang med de endelige Fredsforhandlinger i Stockholm, som 3. Juli afsluttedes med hans Undertegnelse af Fredstraktaten paa Fr.borg.

Det var den store Krig i Norden, hvis Udbrud P. V. L. havde oplevet fra sin Skolebænk i Horsens, og som det faldt i hans Lod at afslutte paa Danmarks Vegne, der betingede hans enestaaende Karriere. Han var nu (fra Nov. 1719) Generalmajor, men med hans Deltagelse i aktiv Krigstjeneste var det Slut. Da han under et Kurophold i Aix la Chapelle i Forsommeren 1721 var blevet nogenlunde helbredet for stærke Gigtlidelser (Anfald af Gigt vedblev dog at plage ham hele Livet), udsaa Frederik IV. ham til sin Gesandt i Berlin, hvor han fungerede fra Marts 1722 til Nov. 1726. Hans Hovedopgave blev at hindre den preussiske Militærmagt i at støtte Hertugen af Gottorps Krav paa Slesvig og forene sig med Tsaren, der viste stadig stærkere Tendens til at gøre Gottorperens Sag til sin. Han udfyldte sin Stilling med Dygtighed og bidrog sit til, at det dansk-preussiske Venskab bevaredes, ogsaa efter at Preussen 1726 havde sluttet Forbund med Tsaritsa Katharina I. og den tyske Kejser. Det var i saa Henseende en stor Fordel for ham, at den ekscentriske Preusserkonge Frederik Vilhelm I. fattede en levende Forkærlighed for den statelige og smukke Dansker med det vindende Væsen og det friske Humør, som baade forstod at goutere og selv at servere en saftig Soldatervits, som var en Ynder og Kender af god Vin og god Mad, som sad til Hest som en Kosak og var en vældig Jæger for Herren, og som med alt dette var baade en brav og from og saare forstandig Mand. Kongen beslaglagde ham ofte i Timevis saavel indendørs som under lange

Ride- og Spadsereture og udtalte sig under Samtalerne med stor Aabenhed om preussisk Politik; han var hyppigt P. V. L.s Gæst og optog denne i sit »Tobakskollegium«, hvad der tvang P. V. L. til at lære sig at ryge. Skønt L. ikke var blind for Kongens gode Sider, befandt han sig ikke vel i den opfarende, brutale og bornerte Mands Selskab. »Vi **maa** tage ham, som han **er**,« skrev han hjem, »og behandle ham som Indianerne behandler Djævelen, for at han ikke skal gøre dem Fortræd.« Han havde i Rusland lært at behandle en Djævel af endnu voldsommere Dimensioner, og Frederik Vilhelm vedblev til det sidste at være ham huld. For det stramme preussiske Regimente udviklede P. V. L. en lignende Aversion som for Peter den Stores Rusland. Hans Sympatier var udpræget vest-europæiske, især franske. Straks efter sin Hjemkomst til Danmark fra Ruslandsfærden lærte han sig energisk Fransk af den bekendte Skuespildirektør René Montaigne, der blev hans Sekretær, og hans kæreste Omgang i Spreestaden var den franske Gesandt Grev Rottembourg, Byens fransk-reformerte Præst Antoine Achard, der fungerede som hans litterære Konsulent, og Boghandleren Naudé. P. V. L. gjorde store Bogindkøb og læste meget, især Historie, Antikviteter, de latinske Klassikere, Teologi og Rejsebeskrivelser. Soldaten og Diplomaten gemte stadig Akademikeren i sit Indre. Inden for sit Hjemlands Litteratur værdsatte han især »de danske Komedier«, 3: Holbergs, hvis Stemning tiltalte hans klare Forstand, medfødte Lune og Smag for drøje Vitser; Holbergs Henrik, Skuespilleren Henrich Wegener, blev senere hans Protegé. Ogsaa Chr. Falster og Hans Gram kom til at tilhøre hans store Vennekreds.

Det kneb for den ret uformuende P. V. L. at faa Gagen til at strække til i Berlin, og det var ham bl. a. derfor næppe ukært, at han Nov. 1725 udnævntes til Stiftamtmand over Aarhus Stift og Amtmand over Havreballegaard og Stjernholm Amter. Hans Ambition havde ganske vist sat sig højere **Maal**, og Frederik IV. havde ham et Øjeblik i Tankerne som Overkrigssekretær efter C. Gabels Afgang. Kongen opgav dog denne Plan, da han ansaa P. V. L. for intrigant og frygtede, at han skulde danne sig et Parti inden for Hæren, ligesom han allerede havde »Professorerne og de fleste gejstlige paa sin Side«. Sit Stiftamtmandsembede, som han tiltraadte Sept. 1727, varetog P. V. L. med Kraft, Initiativ og Myndighed, samtidig med at han viste en sjælden human Indstilling over for de smaa i Samfundet, fra forurettede Fæstebønder til lokkede Piger. Den tidligere Teolog kom godt ud af det med Stiftets Gejstlighed og var desuden med sin Frue en velset Gæst hos Landsdelens adelige, bl. a. Viborgstiftamtmanden Ivar Rosen-

krantz. Gennem denne og Chr. Ludv. Plessen knyttedes han til Kronprinsens Kreds, der i disse Aar traadte i stedse skarpere Modsætning til Dronning Anna Sophies Klike, og han var derfor ikke særlig vel anskrevet ved Hove. Frederik IV. bevarede imidlertid sin Tillid til hans diplomatiske Evner og sendte ham April 1730 til Berlin for at søge at dæmpe den opstaaede Spænding mellem Preussen og England-Hannover. Han modtoges ved Hoffet som en gammel Husven, men indvikledes herved i de voldsomme Familieoptrin, der fremkaldtes ved Modsætningen mellem Kongen og den unge Kronprins Frederik. Begge Parter gjorde ham til deres fortrolige, og Prinsen betroede ham sin Flugtplan, som han indstændigt fraraadede. Da Katastrofen var indtraadt, gik det den vanvittigt ophidsede Konge nær til Hjerte, at P. V. L. ikke havde røbet ham Planen, men han kunde ikke i Længden være vred paa sin Yndling. Ikke desto mindre var det med dyb Befrielse, at P. V. L. efter Frederik IV.s Død (12. Okt. 1730) fik Ordre til at vende hjem. »Soli Deo gloria«, skrev han paa Ordren og fortsatte med et **Vergil**citat: »Heu fuge crudeles terras, fuge **litus avarum**.«

Nu slog endelig den store Ophøjelses Time for Horsensskøbmandens Søn. Christian VI. tog Rosenkrantz og Brødrene Plessen til sine Raadgivere, og P. V. L. udnævntes til Overkrigssekretær (6. Nov. 1730) og 1. Deputeret i Land- og Søetatens Sekretariat (17. Nov.), 2: til Krigs- og Marineminister. I denne Stilling er hans Navn først og fremmest knyttet til Genoprettelsen af den 1730 ophævede Landmilitz (1733), som han gennemtvang over for Konseillets Modstand. Hans Motiver var i første Linie militære, men han optraadte i Alliance med den Godsejerstemning, som krævede og gennemførte Indførelse af Stavnsbaand. Som Krigsmagtens Chef hemmedes P. V. L. ved, at Christian VI. interesserede sig langt mindre for Landmagten end for Flaaden og i stort Omfang anvendte Mandskabet til sine Slotsbygninger. Men han viste sig i sjælden Grad sit Embede voksen. Han sendte unge Officerer til fremmede Hære for at erhverve praktisk Uddannelse, modtog Rapporter fra dem og tilskrev dem opmuntrende Breve; han paabød Regimentscheferne at indsende aarlige Konduitelister over Officererne paa Grundlag af et Skema, der ikke er overtruffet senere, og fremmede den taktiske Uddannelse ved Udarbejdelse af nye Eksercerreglementer; mod Hofprotektionismen kæmpede han efter Evne, og han haandhævede Disciplinen uden Personsanseelse, strengt, men i human Aand, søgte saaledes, saa vidt muligt, at undgaa Tortur. Han var med Rette saare populær i Officerskorpset. Naar han 1735 afløstes i Flaadeledelsen af Fr.

Danneskiold-Samsøe, skyldtes det i første Linie dennes, af Kongen støttede Intriger, der søgte at ramme P. V. L. ved Angreb paa den af ham beskyttede udmærkede Skibskonstruktør Benstrup (s. d.).

Danneskiold-Affæren føltes af P. V. L. som et bittert Nederlag. Christian VI. bevarede imidlertid den stærke personlige Sympati for P. V. L., som han fra første Færd havde vist ham. Det var med Støtte af den, at P. V. L. kunde gennemføre Landmilitsen mod Rosenkrantz og Plessen'erne og ogsaa i andre Forhold vise en Uafhængighed, som bragte ham i Modsætning til tidligere Partifæller. Han var i sin Stilling paa en Maade sideordnet Konseillet, af hvilket han aldrig blev Medlem, og førte stadige Forhandlinger med Kongen i hans Kabinet. Han kunde ad denne Vej gøre sin stærke Indflydelse gældende ogsaa i Ydrepolitikken. Med Konseillets Leder Rosenkrantz var han enig om at ønske et godt Forhold til Sverige, men medens Rosenkrantz var en ivrig Tilhænger af en Alliance med England, saa P. V. L. i Frankrig det bedste Værn mod det Rusland, hvis voksende Magt for ham stod som den største Fare for de nordiske Staters Selvstændighed. Personlig Forkærlighed for fransk Aand og Kultur forbandt sig her med politiske Overvejelser — og **maaske** med Ønsket om at fortrænge Rosenkrantz fra hans Stilling i Konseillet. Selv P. V. L.s Venner blandt de franske Diplomater skjuler ikke, at han ejede baade Ærgerrighed, Selvfølelse og Sans for Intrigen. Kongen stod vaklende. **1734** sluttedes en Alliance med England, som fornyedes **1739**. Men **1735** afløstes Rosenkrantz som Udenrigsminister af Schulin, og denne var mindre utilbøjelig til en dansk-fransk Tilnærmelse. Da C. G. Tessin **1739** kom til Kbh. for at drive paa et dansk-fransk Forbund i Tilslutning til det fransk-svenske, svingede Kongen stærkt i denne Retning og lod bl. a. P. V. L. forhandle med den svenske Statsmand. Kort efter blev Forbundsunderhandlingerne med den franske Chargé d'affaires overdraget ham, og hemmelige Aftaler blev truffet om det Forbund mellem de to Stater, som endelig kom i Stand **1742**, da Alliancetraktaten med England var udløbet, og som blev en Hovedhjørnesten i dansk Ydrepolitik til **1765**. Som Hovedmanden for en dansk-svensk Forbundspolitik førte P. V. L. Underhandlinger med den svenske Afsending Palmstierna, da en Blærebetændelse gjorde Ende paa hans Liv, netop da der var Tanker oppe om endelig at give ham Sæde i Konseillet.

Naaede P. V. L. ikke dette **Maal**, modtog han dog talrige andre Vidnesbyrd om Kongens Naade. **12. Marts 1731** fik han Titel af Gehejmerraad, **28. Nov. 1732** blev han Generalløjtnant i Rytteriet, **30. Maj 1738** General i samme Vaaben. Hans økonomiske

Forhold var længe vanskelige og bedredes først, da hans Embedsløn fra 1730 gik stærkt i Vejret. 1731 overlod Kongen ham Bregentved for 25 000 Rdl., næppe Halvdelen af Godsets Salgsværdi. Da Landbrug ikke hørte til hans Færdigheder, forpagtede han Avlingen bort, men han anvendte store Summer paa Hovedbygningens Istandsættelse og Udsmykning. Det blev et smukt Sommerhjem for ham og hans Hustru, der var ham en god og aandsbeslægtet Kammerat, til hun bortreves ved en tidlig Død, og det gik i Arv til deres eneste efterlevende Søn Marinekaptajn, senere Amtmand Frederik L.

P. V. L. besad ikke i nogen Retning geniale Anlæg og har ikke knyttet sit Navn til skelsættende Fremskridt. Men han forenede paa en sjælden harmonisk Maade en ypperlig Forstand og utrættelig Virkekraft, tilsat et passende Maal af Ærgerrighed og politisk Smidighed, med et dybt elskværdigt og retsindigt Gemyt, alsidig Dannelse med et friskt Mandfolkesind, et djærvt Lune og en ukuelig Livsglæde, som drog Mennesker af vidt forskellig Type til ham. Disse Egenskaber forklarer den jyske Borgersøns mærkelige Løbebane i en Tid, da borgerligfødte Danske sjældent naaede til Tops inden for Danmarks Regering. De fandt Udtryk i fremragende Indsatser paa flere Omraader. Og de former i deres Forening en Personlighed, som man i det 18. Aarhundredes danske Statshistorie er glad ved at kunne fremhæve som helt igennem og bevidst dansk. — Privatarkiv i Rigsarkivet. — Gehejmerraad 1731. — Hv. R. 1722. Bl. R. 1739. L'union parfaite. — Malerier af A. Brünniche (Fr.borg, Gl. Estrup, Horsens o. fl. St.). Kopi derefter af J. J. Bruun 1741 (Fr.borg) og af J. Kornerup. Malerier paa Bregentved, Norsk Folkemuseum, Bygdø, hos Grev Holstein-Løvenørn og i Horsens Statsskole. Stik 1759 af J. Haas efter Briinniche. — Mindesmærke ved Jægerspris af J. Wiedewelt 1783; Akvarelskitse derefter af S. L. Lange (Fr.borg).

Danmarks Adels Aarbog, XXXI, 1914, S. 307 f. H. P. Giessing: Løvenørn, en historisk Fremstilling, 1847. Chr. H. Brasch: Gamle Eiere af Bregentved, 1873, S. 350—497. E. Holm i: Smaaskrifter tilegnede A. F. Krieger, 1887, S. 78—97. Samme: Danmark-Norges Historie 1720—1814, I—II, 1891, 1894. H. L. Møller: Kong Kristian VI. og Grev Kristian Ernst af Stolberg-Wernigerode, 1889. Bidrag til den store nordiske Krigs Historie, udg. af Generalstaben, III—X, 1906—34. A. P. Tuxen i Personalthist. Tidsskr., 6. Rk., III, 1912, S. 226—44; 7. Rk., I, 1916, S. 19—29; 8. Rk., II, 1923, S. 106 f. Samme i Hist. Tidsskr., 9. Rk., II, 1921—23, S. 307—36. Samme: P. V. L., 1924. K. C. Rockstroh: Udviklingen af den nationale Hær i Danmark i det 17. og 18. Aarhundrede, III, 1926.

C O. Bøggild Andersen.

Maar, Valdemar Emil, 1849—1911, Landøkonom. F. 12. April 1849 i Odense, d. 4. April 1911 i Kreuzlingen, Schweiz, begr. i Kbh. (Vestre). Forældre: Skibsmægler Jens Vilhelm M. (1809—74) og **Rasmine** Petrine Sophie Rasmussen (1819—51). Gift 4. Juni 1891 i Kbh. (Pauls) med Mariane Augusta Levy, f. 28. Febr. 1861 i Kbh. (Mos.), d. 26. Sept. 1933 sst., D. af Nationalbankdirektør Morits L. (s. d.) og Hustru.

M. fik sin praktiske Landbrugsuddannelse paa Fyn, kom til Landbohøjskolen og tog Landbrugseksamen 1870. S. A. lærte han Mejeribrug paa Gjeddesdal, og 1871—74 var han Forvalter og Bestyrer paa større Landejendomme. 1875 ansattes han ved Landbohøjskolen, hvor han til 1886 var Assistent i Landbrugsfagene hos Professor B. S. Jørgensen. Samtidig fortsatte han sin Uddannelse, tog Studentereksamen 1880 og statsvidenskabelig Eksamen 1884. 1886 blev han konstitueret som Lærer i Landøkonomi efter B. S. Jørgensen, fik fast Ansættelse n. A. og blev Professor 1896. Ikke blot i sin Assistenttid, men ogsaa de første Aar som Lærer **maatte** M. ligesom Forgængeren arbejde med et meget stort Fagomraade. Han bearbejdede Resultaterne fra Forsøgsmarken, udgav en Beretning herom 1888 og deltog som Dommer ved Landbrugsudstillinger og Redskabsprøver, men ved T. Westermanns Overtagelse af Planteavlen 1888 deltes Fagene, og **M.**, der særlig havde uddannet sig i den økonomiske Retning, overtog den almindelige Landbrugslære omfattende Landbrugshistorie og Driftslære. Det var ikke efter hans Ønske, at tillige **Redskabslæren** tilfaldt ham, og Undervisningsordningen og Fagenes videre Udvikling led da ogsaa under denne stærke Spredning af Kræfterne, men han udførte sin Gerning paa alle Omraader med samvittighedsfuld Alvor. Han var Traditionens og den jævne Udviklings Mand, der uden at bryde nye Baner omhyggeligt tilrettelagde sin Undervisning med Sans for klar Fremstilling og for den pædagogisk nødvendige Begrænsning. Herom vidner de udgivne Forelæsninger, især »Det

danske Landbrugs Historie«, der efter hans Død udkom 1912, og »Erindringsord til Forelæsninger over Landbrugets Redskaber og Maskiner« (I—III, 1902—04). 1882—91 redigerede han »Dagbladets Landbrugstidende, men hans litterære Virksomhed blev i øvrigt ikke omfattende. En værdifuld Oversigt over Landbrugsundervisningens Historie skrev han i »Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 1858—1908« (1908). — M. holdt sig ogsaa i god Forbindelse med det praktiske Landbrug, dels som Ejer af Gaarden Nordskov ved Hellebæk og dels ved sin Deltagelse i Foreningslivet. Til Trods for, at han var en Mand med Kundskaber og Erfaring og ikke ringe repræsentative Evner, fik han med sin beskedne og tilbageholdende Natur ikke nogen indgribende Betydning i det offentlige Liv. 1898—1906 var han Formand for Kbh.s Amts Landboforening, fra 1900 til sin Død Medlem af Bestyrelsen for De samvirkende sjællandske Landboforeninger og fra 1902 Medlem af Landhusholdningsselskabets Læringleudvalg. Han var bl. a. ogsaa Medlem af De danske Sukkerfabrikkers Bestyrelse og i en Aarrække Kultusministeriets tilsynshavende ved Landbrugsskolerne. — R. 1902. — Træsnit.

H. Hatt: Stamtavle over Jacob Maars og Louise Aagaards Efterslægt, 1928, S. 40. H. Hertel i Tidsskrift for Landøkonomi, 1911, S. 420—23. Ugeskrift for Landmænd, LVI, s. A., S. 225 f.; LXXVIII, 1933, S. 503 f. Nationaltidende 5. April 1911. *Aksel Milthers.*

Maar, Edvard Vilhelm Emil, f. 1871, Læge, Medicinalhistoriker. F. 8. Juni 1871 i Odense. Forældre: Læge, senere Dr. med. Carl Jacob Ludvig M. (1844—95, gift 2° 1890 med Emma Johanne Dorthea Olsen, 1861—1916, gift 2° 1896 med Toldassistent i Slagelse, senere Saks København og Randers, Carl Frederik Hermann v. Rosen, 1860—1932, gift 2° 1918 med Caroline Augusta Roed-Miiller, f. 1883) og Christiane Wilhelmine Rafn (1838—1913). Gift 26. Okt. 1900 i Kbh. (b. v.) med Tandlæge Adelaide (Ida) Francisca Antoinette Christensen, f. 30. Nov. 1875 paa Kettinge Værk ved Roskilde, d. 29. Juni 1924 i Kbh., D. af exam. jur., senere Økonomiforvalter og Kasserer ved Sindssygeanstalten i Middelfart Carl Gotfred Anders C. (1845—1904) og Olga Camilla Marie Schou (1851—1904).

Efter Skolegang i Fredericia Latin- og Realskole tog M. Studentereksamen 1889 fra Borgerdydskolen paa Christianshavn og medicinsk Eksamen 1896. Hans første Interesse var den interne Medicin, men hurtigt søgte han Uddannelse i Fysiologi med Chr. Bohr som Lærer og tog 1902 Doktorgraden paa en Afhandling om Nerve-

systemets Indflydelse paa Kirtelsekretionen med særligt Hensyn til Forholdene i Lungerne. Forsøgene var især udført paa Skildpadder, men ogsaa paa Kaniner, og de dels videreførte, dels modificerede tidligere Forsøgsresultater opnaaede af V. Henriques og H. Halberstadt og var et vigtigt Led i den **Bohr'ske** Skoles daværende Anskuelser. Samtidig med at han 1904—11 var fast ansat Assistent paa Bohrs **Universitetslaboratorium** og deltog i Undervisningen i Fysiologi, praktiserede han i **Kbh.**, allerede fra 1899, og ledede et privat Brystsygesanatorium uden for Byen. — Tidligt vakte hans Interesse for Medicinens Historie, og allerede 1902 udgav han i dansk Oversættelse sammen med August Krogh (s. d.) Niels Steensens Afhandling om »Faste **Legemer**« og n. A. alene dennes Foredrag om Hjernens Anatomi, begge Udgaver forsynede med Indledninger og værdifulde Noter. 1906 fulgte en Oversættelse af Johannes Roses Manuskript om Steensens sidste Leveaar. 1910 udsendtes Niels Steensens samlede naturvidenskabelige Værker paa Latin med engelsk Forord og Noteapparat og Holger **Jacobæus'** Rejsebog paa Dansk. — 1911 efterfulgte **M. Julius** Petersen som Docent, 1916 som ekstraordinær Professor i Medicinens Historie ved Universitetet og underviste i dette Fag til 1933, da han fratraadte paa Grund af Svagelighed; da der ingen Efterfølger traadte i Stedet, fortsætter han med at give Vejledning til enkelte Dyrkere af Medicinens Historie, naar Helbredet tillader det. — M. adskiller sig i meget fra den Julius Petersen'ske Skole, lægger stor Vægt paa Eksakthed og minutiøse Undersøgelser, har stort set helst givet sig af med Udgiver-, **Kommentator-** og Oversættervirksomhed og har herunder virket forbilledligt, dog uden at finde mange direkte Efterfølgere. J. B. Winslows Selvbiografi paa Fransk fra 1912 og Ole Bangs »Livs Minder« (1929) kan yderligere nævnes. 1912—17 udgav han tre Bind medicinsk historiske Smaaskrifter givende Afkald paa at være Forfatter af nogen Part. Desuden har han arbejdet meget med Ole Borch, Th. Bartholin og O. H. Mynster. En stor Del af Professortiden **maatte** han kæmpe for at faa passende Lokaler til det i ti Aar opmagasinerede Medicinsk Historisk Museum, der var skænket til Universitetet, og de sidste to Aar medgik til Opstilling og Nyordning af Museet. Den meget sprogkyndige og i næsten alle europæiske Lande berejste lærde nyder stor Anseelse i Udlandet og er Medlem af talrige videnskabelige Selskaber.

H. Hatt: Stamtavle over Jacob Maars og Louise Aagaards Efterslægt, 1928, S. 39 f. Th. **Hauch-Fausbøll**: Studenterne 1889—1914, 1914, S. 45.

Axel *Hansen*.

Mac Evoy, Christopher, 1760—1838, Planter. F. ca. 1760, d. 26. Juli 1838 paa Bernstorff Slot, begr. i Kbh. (Kat. Ass.). Forældre: formentlig Planteren Christopher M. og Maria Markoe (ca. 1737—76). Ugift.

M. hørte til en af de paa St. Croix boende skotske katolske Planterfamilier. Det **maa** være hans Fader, der 1777 købte Christiansholm ved Klampenborg og s. A. det Reventlow'ske Palæ paa Købmagergade (hvor nu Kronprinsensgade er) samt i Okt. 1776 ansøgte om Indfødsret med den Begrundelse, at han i 25 Aar havde boet paa St. Croix og paa de vestindiske Øer havde anlagt ti Plantager. Til Ansøgningen bemærker Vestindisk Rentekammer, at han **er** blandt de fornemste Plantere paa St. **Croix**; hans Naturalisation udstedtes 27. Dec. 1776. Som ungt Menneske lærte Sønnen Handelen først i London, derpaa i **Kbh.**, arvede senere store Plantager paa St. Croix, som han ledede paa udmærket Maade; 1791 syslede han med Tanken om at indføre Dampmaskiner i Vestindien. En Tid boede han i Wimbledon ved London, hvor han var Ejendomsbesidder, men slog sig senere ned i Kbh. Her købte han 1818 det **Dehn'ske** Palæ (nu Hornung & Møllers) i Bredgade, som han indrettede saa pragtfuldt, at Københavnerne betragtede hans Rigdomme som uendelige. I Palæet samt i de **kgl.** Palæer paa Amalienborg indlagde han 1819 Gas, der forsynedes fra et ved Marmorkirken opstillet Gasapparat, men paa Grund af Anlægsfejl fungerede dette kun nogle Dage og bortsolgtes 1825 til Fordel for Blindeinstituttet. Fremdeles ejede han fra 1817 Slottet Bernstorff og det tilstødende trekantede Vænge, Smør tyndt paa. I Forseglingen ved hans Død fandtes bl. a. syv **jernbeslaaede** Kister indeholdende Guld- og **Sølv-**service til Værdi 40 000 **Rdlr.**

E. Nystrøm: Gentofte Sogn, 1916, S. 150 f. J. Davidsen: Fra det gamle Kongens Kjøbenhavn, II, 1881, S. 131—39.

Carl C. Christensen.

Machabæus (Macalpin), **Johannes**, d. 1557, Teolog. F. i Skotland, d. 5. Dec. 1557 i **Kbh.**, begr. sst. (Frue **K.**). Gift før 1540 med Agnete Matthewson (Sudderland), f. ca. 1503, d. 27. Jan. 1589 i Kbh.

J. M. tog Magistergraden i Skotland og var derpaa 1532—34 Prior for Dominikanerklostret i Perth. Da han imidlertid var blevet grebet af Reformationsbevægelsen, **maatte** han for at undgaa Forfølgelse flygte til England. Siden drog han til Tyskland, hvor han fra ca. 1540 studerede i Wittenberg. Her blev han 1542 Dr. **theol.** og var især nøje knyttet til Melanchton. Efter

Bugenhagens Anbefaling kaldte Christian III. ham 1542 til Professor i Teologi ved Kbh.s Universitet. Han var som saadan meget respekteret paa Grund af sine pædagogiske Evner og sin tiltalende Personlighed. Som det var naturligt for en Mand i hans Stilling, blev han indblandet i næsten alle Tidens kirkelige og akademiske Forhandlinger her hjemme. Særlig synes han at have indlagt sig Fortjeneste ved den økonomiske Forvaltning af Christian III.s Bibeludgave. Hos Kongen stod han højt i Gunsten hans udprægede melanchtoniske Standpunkt med Sympat, for Calvinismen bragte ham nu og da i Modsætning til hans Kolleger, især til Peder Palladius. Dette var saaledes Tilfældet 1553, da J. M. ikke vilde indlade sig paa at fælde en Forkastelsesdom over de landflygtige Calvinister, som under Jan Laskis Ledelse var kommet hertil fra England. Ogsaa hans udpræget melanchtoniske Nadverlære vakte Mishag hos Palladius. Af J. M.s ikke meget omfattende Forfatterskab er det meste nu gaaet tabt. Et haandskrevet Arbejde »De conjugis sacerdotum« findes i Corpus Christi College's Bibliotek i Cambridge. J. M. bevarede Forbindelsen med en Del af sine tidligere Landsmænd og kunde saaledes ved sin Indflydelse ved Hoffet i Danmark komme sin Svoger, Bibeloversætteren Myles Coverdale, til Hjælp paa et kritisk Tidspunkt i hans Liv.

Erasmus Vinding: *Regia Academia Hauniensis*, 1665, S. 71 fif. T. Tanner: *Bibliotheca Britannico-Hibernia*, 1748, S. 497. H. F. Rørdam: *Kbh.s Universitets Historie* 1537—1621, I, 1868—69, S. 587—97; IV, 1868—74, S. 36, 359 fif. *Dictionary of National Biography*, XXXIV, 1893, S. 398.

Bjørn Kornerup.

Mackeprang. Slægten M., hvis Medlemmer i særlig Grad har tilhørt Lægestanden og Landbrugsvirksomhed, føres tilbage til Bartskeer i Rødby Jørgen Johan M. (ca. 1670—ca. 1718), der antagelig er indvandret fra Femern. Hans Sønnesøn Apoteker og Landfysicus paa Møen, Dr. med. Marcus M. (1726—91) havde i to Ægteskaber en stor Børneflokk, hvoraf skal nævnes Regimentskirurg Mathias Smith M. (1768—1844), Forpagter Antonius Johannes M. (1785—1874) og Martha Sabine Adolphine Marie M. (1788—1877) gift med Kammerherre Charles Reinhold Bosc de la Caimette (1781—1820) til Marienborg og Liselund samt Rosenfeldt og Iselingen Fideikommissar. Regimentskirurg Mathias Smith M. var Fader til Regimentskirurg Hans Marcus M. (1793—1874) — hvis Datter Claudine Hansine (Signe) M. (1819—1911) var gift med Lægen Georg Carl Heinrich Lehmann (1815—90, s. d.) —

og til Gæstgiver og Jernstøber Hans Jørgen Philip M. (1811—75), hvis Sønnesøn nedenn. Statistiker, Dr. polit. Edvard Philip M. (1877—1933) var Fader til Arkæologen Mogens Bellman M. (f. 1905). — Ovenn. Antonius Johannes M. (1785—1874), der ligesom flere af hans Efterslægt var Forpagter af forskellige Gaarde under Baroniet Holstenshuus, var Fader til nedenn. Dyrmler Adolf Henrik M. (1833—1911) og til Forpagter paa Kiding ved Graasten Adam Magnus Johannes M. (1836—95), hvis Søn nedenn. Museumsdirektør Carl Mouritz Clod M. (f. 1869) er Fader til Vibeke M. (f. 1899), gift med Professor Louis Hjelmslev (f. 1899). — Der er ikke paavist Forbindelse mellem denne Slægt og det udbredte Witten-M.ske Fætterskab paa Femern.

Edv. Mackeprang: Det **Mackeprangske** Fætterskab, 1917. Edv. og Emil Mackeprang: Stamtavle over den danske Familie Mackeprang, 1929.

Albert Fabritius.

Mackeprang, Adolf Henrik, 1833—1911, Dyrmler. F. 5. **Febr.** 1833 paa Langesø ved Odense, d. 16. Marts 1911 paa **Frbg.**, begr. sst. Forældre: Forpagter paa Langesø, senere Ejer af Bjørnemosegaard Antonius Johannes M. (1785—1874, gift 1° 1813 med Jacobine Marie Wismarch, 1787—1817) og Louise Adelaide Stounder (1799—1878). Gift 16. Maj 1863 i Kbh. (Frue) med Emma Christine Louise Christensen, f. 8. Okt. 1836 i Kbh. (Frue), d. 15. **Dec.** 1918 paa **Frbg.**, D. af Medaillør Christen C. (s. d.) og Hustru.

M. fik sin første Undervisning af Maleren J. C. Larsen, der var i Landbrugslære hos hans Fader, siden kom han til Landskabsmaler N. F. Møller i Odense. Men allerede seksten Aar gammel tog han til **Kbh.**, hvor han kom i Malerlære og s. A. (Okt. 1849) blev optaget paa Kunstakademiet; her fulgte han Undervisningen til Marts 1852. Marts 1859 vandt han Akademiets lille **Sølv-**medaille for en Modeltegning. Med Akademiets Stipendium rejste han i Juni 1870 ud paa en toaarig Studierejse, der først førte ham til Paris, hvor han malede det Parti fra Pont d'**Jéna**, der nu hænger paa Hirschsprungs Museum. Han opholdt sig her i tre Maaneder, indtil han under den fransk-tyske Krig af en Fejltagelse blev fængslet som tysk Spion. Da han var blevet løsladt, rejste han straks til Schweiz og derfra til Rom, hvorfra han malede **en** Række Billeder med italienske Motiver, som han udstillede efter Hjemkomsten. I Foraaret 1872 vendte han hjem over Tyskland og Holland. M. debuterede 1857 paa Foraarsudstillingen ved Charlottenborg med et Par Landskaber og udstillede siden her lige **til** sin Død. Han deltog desuden i Verdensudstillingen i Paris

1878, den Nordiske Udstilling i Kbh. 1888, Raadhusudstillingen 1901 og Udstillingen af Dansk Kunst fra Italien 1909. Efter hans Død solgtes hans efterladte Malerier ved to Auktioner paa Charlottenborg 1911 og 1912. Som født og opvokset paa Landet havde M. tidligt fattet Kærlighed til alle Slags Dyr. Det var da ogsaa fortrinsvis Dyrmotiver, han valgte til sine Malerier, der er en Slags Genrebilleder fra Dyrenes daglige Liv og Færden i landskabelig Indfatning. Disse sympatisk opfattede Motiver i Forbindelse med hans pertentlige Penselføring gjorde hans Billeder umaadelig populære. Et af hans bedste Billeder, »Raadyr«, blev købt til Den kgl. Malerisamling. Han er endvidere repræsenteret i Hirschsprungs Museum og Aalborg Museum. 1883 blev han valgt til Medlem af Akademiet, men nægtede at modtage Valget, da han tilhørte Oppositionen. — Maleri af W. Thornøe. Buste af E. H. Bentzen 1878. Træsnit fra C. Poulsen 1884 og efter Fotografi 1891.

Sig. Muller: Nyere dansk Malerkunst, 1884, S. 234. Ill. Tid. 21. Okt. 1894. Nationaltid. 18. Marts 1911. Politiken 19. Marts s. A. Danske i Paris gennem Tiderne. Udg. af Franz v. Jessen, II, 1938.

FI K · C

Mackeprang, Edvard Philip, 1877—1933, Statistiker. F. 4. Febr. 1877 i Kbh. (Frels.), d. 29. Jan. 1933 sst., begr. sst. (Bispebjerg). Forældre: Købmand i Stege Harald Bellman M. (1843—1902) og Laura Nicolette Henriette Dahlberg (1849—1925). Gift 26. April 1903 i Kbh. med Hansine Margrete Larsen, f. 18. Okt. 1879 i Blanke, D. af senere Skotøjsfabrikant i Kbh. Jørgen L. (1855—1928) og Ane Kirstine Møller (f. 1856).

M. blev Student 1896 fra Gammelholms Latin- og Realskole og cand. mag. i Statistik 1901. Han foretog derefter forskellige Studierejser, 1901 til Schweiz og 1903—04 til Tyskland, Italien og Frankrig. 1902—05 var han Assistent i Statens statistiske Bureau og erhvervede sig Aaret efter sin Afgang herfra Doktorgraden i Statsvidenskab for en Afhandling om »Priser og Pristeorier«. Dette Arbejde vidnede om hans Indsigt i og Interesse for den videnskabelige Statistik, og hans Hu stod da ogsaa til en Universitetspost, hvorfor han baade 1911 efter Will. Scharlings Død og 1924 efter Westergaards Afgang deltog i Konkurrencen om det statsvidenskabelige Professorat, begge Gange forgæves. Efterhaanden var det dog Forsikringsstatistikken, der blev hans Speciale, og igennem Aarene udfoldede han her en ikke ringe Virksomhed, spredt over mange forskellige Omraader. 1906 udarbejdede han saaledes paa Dansk Ulykkesforsikrings-Forenings Foran-

ledning en Statistik over Ulykkestilfælde i Danmark ved **Enkeltforsikring** og var 1907 knyttet til Ulykkesforsikringsselskabet »Folket«. Han var Redaktør af »Assurandøren« 1909—14 og fra 1915 Redaktør og Udgiver af Forsikringstidsskriftet »Dansk Assurance«, samtidig med at han 1911—12 redigerede »Samfundets Krav« og 1913—17 »Dansk Land«. 1914 udarbejdede han en Oversigt over Vurderinger, Skadesopgørelser og Tilsyn ved de udenlandske Brandforsikringsselskaber til Brug for den nedsatte Kommission om Brandforsikringsforholdene og blev 1916 Gros-serer-Societetets forsikringstekniske Konsulent vedrørende Ulykkesforsikring og Dansk Arbejdsgiver- og Mesterforenings forsikringstekniske Konsulent vedrørende Pensionsforsikring. 1917 blev han Direktør for Dansk Grundejerforsikring og drev desuden fra 1914 egen Assuranceforretning (Lloyds, London). Jævnside med hele denne Virksomhed fik M. ogsaa skrevet adskillige Bøger og Afhandlinger, særlig om Industri- og Arbejderforhold samt vedrørende forsikringsstatistiske og økonomiske Emner, saaledes »Forbruget« (1902), »De bedrestillede Familjers Udgifter« (med Johs. Dalhoff, 1906), »De Værnepligtiges Legemshøjde« (1907), »Arbejdsoverenskomster« (1908), »Høje og lave Priser« (1911), »Den danske Arbejderbevægelses Historie« (1911), »Arbejdsløshed og Arbejdsanvisning« (med Alfred Høyer, 1912), »Landbrugets Forrentning« (1914), »Dansk Forsikrings-Leksikon« (1922), »Statistikens Teori« (1923), »Familiestatistik« (1924), »Matematisk Nationaløkonomi« (1924), »Teoretisk Nationaløkonomi« (1924) og »Arbejdstidens Længde« (1924). Sin Slægtinteresse lagde han bl. a. for Dagen i den lille Bog »Det Mackeprangske Fætterskab« (1917). En hurtig og letflydende Pen og en betydelig Fremstillingsevne kendetegnede Størstedelen af dette Forfatterskab, der dog ligesom M.s øvrige Virke i nogen Grad kom til at savne Enhedspræg. — Maleri af K. O. Hilkie 1932 i Familieejee.

Univ. Prog. Nov. 1906, S. 76. Dansk Assurance, XIX, 1933, S. 61 ff.

P. Grønvold.

Mackeprang, Carl Mouritz Clod, f. 1869, Historiker, Museumsmand. F. 28. Dec. 1869 paa Kiding, Felsted Sogn. Forældre: Forpagter Adam Magnus Johannes M. (1836—95) og Anna Gomine Frederikke Krøyer (1841—82). Gift 7. Sept. 1895 i Taps med Ingeborg Johanne Winther, f. 7. Jan. 1872 i Haderslev, D. af Købmand Jens Peter W. (1831—1915) og Frederikke Wäger (1837—1924).

M. blev Student 1888 fra Sorø — han havde forinden som frivillig Lærling i Marinen deltaget i et seks **Maaneders** Togt —,

studerede derefter Historie, navnlig under Vejledning og Paavirkning af Kr. Erslev, og tog 1894 Magisterkonferens i dette Fag. 1893 fik han Universitetets Guldmedaille for en Afhandling, som blev trykt i »Historisk Tidsskrift« med Titlen »De danske Fyrstelen i Middelalderen«. Allerede i Studieaarene knyttede han Forbindelser, som varede Livet igennem, med en Kreds af samtidige Studiefæller, Aage Friis, P. Munch og andre, med hvem han delte baade faglige og sønderjyske Interesser, og som han tillige stod nær i almindelige politiske Anskuelser. 1895—97 opholdt han sig i Rom for at indsamle Aktstykker vedrørende Pavestolens Forhold til Danmark i Middelalderen. Han benyttede dog ikke selv dette Materiale (der indgik i Krarup og Lindbæk: »Acta pontificum Danica«), men fik til Gengæld varige Indtryk af Verdens gamle Hovedstad og dens monumentale Minder. Efter Hjemkomsten optog M. en Række Studier vedrørende dansk Købstadstyre fra Valdemar Sejr til Christian IV., som 1900 afsluttedes med en Disputats om dette Emne. I en Aarrække (1897—1910) underviste han i Historie i forskellige københavnske Latinskoler. Med sin sønderjyske Landsmand A. D. Jørgensen drøftede M. flere Gange Spørgsmaalet om en Ansættelse i Rigsarkivet; da der dog ikke i disse Aar blev nogen Stilling ledig, blev han 1897 ansat som Assistent i Nationalmuseets 2. Afdeling, udnævntes 1910 ved W. Møllerups Afskedigelse til Direktør for samme Afdeling for 1922 ved Sophus Mullers Afgang at blive Museets Enedirektør.

I den lange Aarrække, i hvilken M. har været Leder først af den ene Afdeling og siden af hele Museet, har Nationalmuseet i Kraft af Tidsudviklingen optaget en stadig voksende Virksomhed for Bevaringen af Landets historiske Mindesmærker, baade Kirker og verdslige Bygninger. For M. har Følgen været, at han har faaet Sæde i forskellige Særinstitutioner, som i Tilknytning til Nationalmuseet varetager denne Opgave (bl. a. som Medlem af det særlige Bygningssyn fra 1918, Formand fra 1924). Sammen med Dr. phil. Vilh. Lorenzen har han sin store Andel i Udformningen af Loven 12. Marts 1918 om Bygningsfredning. M. har tillige haft en lang Række andre beslægtede Hverv og er saaledes siden 1910 kongevalgt Medlem af Bestyrelsen for Fr.borgmuseet og fra 1923 Undervisningsministeriets Repræsentant i Kunstindustrimuseets Bestyrelse. Hele denne Virksomhed har i høj Grad lagt Beslag paa M.s Arbejdskraft og stillet ham over for et Utal af administrative Spørgsmaal, som ofte har affødt vidtløftige Forhandlinger og i høj Grad stillet Krav til hans praktiske Sans og Forhandlingsevne. Indadtil i Museet lykkedes det ham at gøre

Ende paa tidligere Tiders Friktioner og tilvejebringe et naturligt, kollegialt Samarbejde mellem Museets forskellige Afdelinger. Udadtil har han, byggende videre paa gamle Traditioner, arbejdet i nær Kontakt med beslægtede Institutioner i de andre nordiske Lande — som et Udtryk herfor er han fra 1938 Æresmedlem i Skandinavisk **Museumsforbund** — og har i øvrigt ogsaa arbejdet godt sammen med de mange Provinsmuseer, som efterhaanden er opstaaet i Danmark. Med Hensyn til Museets videnskabelige Arbejde er det en af M.s væsentligste Fortjenester, at han 1912—13 fremsatte Tanken om et omfattende Værk: »Danske Mindesmærker«, en Plan, som standsedes af de urolige Forhold under Verdenskrigen, men senere, under Samarbejde med Museets nuværende Direktør Poul Nørlund og C. A. Jensen, genoptoges i begrænset Skikkelse, alene omfattende »Danmarks Kirker«.

Først og fremmest har M.s Virksomhed som Leder været præget af Arbejdet for at skaffe Nationalmuseet brandsikre, værdige og tilstrækkeligt rummelige Bygninger. For M. var det fra første Færd det ledende Synspunkt, at den offentlige Interesse, som var blevet vakt ved Betænkningen fra Kastelskommissionen af 1917, ikke **maatte** ebbe ud, men skulde føre til et Resultat. Selv om han kastede sig i Brechen for Kastelsplanen, vilde han ikke af Forkærlighed for denne Løsning afvise andre Planer, som rummede større Muligheder for Gennemførelse. Taktikken var opportunistisk, men viste sig i det lange Løb at være til Held for Museet. Der er ingen Tvivl om, at M. anser Nationalmuseets nye Bygning ved Prinsens Palæ for bedre, end den kunde være blevet, om Kastelsplanen var blevet virkeliggjort. Det er et Udtryk for hans stærke Optagethed af hele dette Byggespørgsmaal, at han straks efter Indvielsen af Museets nye Bygning i Juli 1938, over et Aar før han vilde være faldet for Aldersgrænsen, har taget sin Afsked som Direktør. Han betragtede sit Arbejde som afsluttet og ønskede, at yngre Kræfter skulde organisere Museets Virksomhed i den nye Bygning.

M.s videnskabelige Forskning har væsentlig drejet sig om middelalderlig Kunst, særlig Arkitektur og Skulptur. Resultater foreligger i den smukke lille Bog om »Vore Landsbykirker« (1920), der er skrevet med stor Kyndighed og Kærlighed til Emnet, og i forskellige Afhandlinger, bl. a. i »Aarbøger for nordisk Oldkyndighed«. Et større Værk om middelalderlige Døbefonte er (1938) sin Afslutning nær. Desuden har M., der altid har følt sig som »Soraner«, sammen med Professor William Norvin redigeret det store Værk om »Sorø. Klostret, Skolen, Akademiet gennem Tiderne« (1923—31)

og selv udarbejdet væsentlige Afsnit, Byggehistorien, Skolens og Akademiets Historie indtil 1737.

Fra sin tidligste Ungdom har M. været knyttet til Arbejdet for den danske Sag i Nordslesvig. I en **Aarrække**, efter A. D. Jørgensens Død, var han, først i Forbindelse med Aage Friis, senere alene, københavnsk Redaktør af »Sønderjydske Aarbøger«; indtil Foreningens Opløsning efter Verdenskrigen var han Medlem af Bestyrelsen for 4 S. Han tilhørte Kredsen om H. P. Hanssen og var fortrolig Ven med H. V. Clausen. Sammen med denne, Aage Friis og Dr. phil. H. L. Møller var han ved Verdenskrigens Afslutning ivrig Deltager i Bevægelsen for at rejse det nordslesvigske Spørgsmaal; inden Afstemningen i 1. Zone opholdt han sig en Maanedes Tid i Haderslev og deltog i den danske Agitation; senere var han som sagkyndig knyttet til den internationale Kommission i Flensborg. Paa alle Sagens Stadier arbejdede han i Tilknytning til H. P. Hanssen og H. V. Clausen for en Løsning paa Grundlag af den nationale Selvbestemmelsesret. Videnskabeligt og litterært har han haft Betydning for den sønderjyske Sag gennem sin Bog om »Nordslesvigs Historie 1864—1909« (1910, tysk Udgave 1912). Objektivt og med megen Takt har han paa Grundlag af udtømmende Kendskab til det dengang foreliggende Kildemateriale givet en fortræffelig Skildring af Nationalitetskampens Historie. Endelig har M. sammen med H. V. Clausen redigeret »Trap«s slesvigske Bind (1930). — M. har været Medlem af Bestyrelsen for Dansk Historisk Forening 1897—1914 og 1919—29 og var dens Formand 1919—29 i en vanskelig Periode, præget af Modsætninger inden for Historikernes Kreds.

Længst vil M. mindes som den, hvem det efter Aartiers frugtesløse Bestræbelser lykkedes at føre Nationalmuseets Bygningssag til en lykkelig Afslutning. Paa adskillige Omraader, Embedets og andre, har han øvet en betydningsfuld Indsats, præget af Viden, usvigelig Loyalitet, Saglighed og sund Sans. Hans Skyhed for store Ord og enhver Højtidelighed, hans Ironi og tilsyneladende Kølighed skjuler adskillig Lidenskab og megen Idealitet.

R. 1911. DM. 1923. K.² 1933. K.¹ 1938.

Selvbiografi i Univ. Progr. Nov. 1900.

Axel *Linvald*.

Madelung, Aage, f. 1872, Forfatter. F. 5. Juli 1872 paa Södertou såteri, Skaane. Forældre: Godsejer Henrik August M. (1833—1918) og Floriane Rasmine (Florianna Mine) Løve (1848—1923). Gift 1° 26. Aug. 1898 i Vologda med Marie Egelstein, f. 29. April 1877 i Vologda. Ægteskabet opløst. 2° 12. Marts 1910 paa Frbg.

(b. v.) med Julie Elisabeth Rafn, f. 25. Maj 1882 i Aalborg, D. af Fabrikant, cand. pharm. Charles Otto Adolph R. (1837—1917) og Julie Alexandra Katarina Kuhlmann (1844—1919).

Kun faa danske Forfattere har haft en saa afvekslende og omskiftelig Skribentskæbne som M. Født i Skaane af danske Forældre og stammende fra gamle danske og norske Slægter var han fra sit 10. til sit 16. Aar Elev paa Birkerød Kostskole, som han forlod med 4. Klasses Afgangseksamen 1888. I de følgende Aar lærte han praktisk Landbrug paa forskellige Gaarde i Danmark eller Sydsverige og skrev samtidig under Mærket Sven Orre Digte og Smaaartikler i Dagbladet »Nordsjælland«. Da M. — frivilligt — havde aftjent sin Værnepligt ved Södra skånska dragonregementet, arbejdede han i nogen Tid som Landmand i forskellige Egne af Rusland og var derefter Forvalter paa Faderens Gaard i henved to Aar. Men 1897 rejste han atter til Nordrusland (Vologda), hvor han bl. a. var Repræsentant og Opkøber for en Række tyske og engelske Storimportører. 1905 begyndte M., der hidtil kun havde offentliggjort en »fantastisk Fortælling«, »Erkendelsens Blomst«, og nogle Anmeldelser af dansk Litteratur i Brjusovs Moskva-Tidsskrift »Vesy« (Vægten), at skrive Noveller i »Det 20. Aarhundrede« og Martins »Hjemmets Noveller«. Men først nogle Aar senere, da han var vendt tilbage til Danmark for at leve som fri Skribent, udkom (1908) hans Debutbog, en Samling Historier, »Jagt paa Dyr og Mennesker«, der dels er M.s russiske Oplevelser i Novelleform (»Besowo«), dels nogle fortræffelige Natur- og Jagtskitser, hvor han med Digterens frie Holdning over for sit Menneskemateriale og Virkelighedsstoffet giver sit heroisk-humanistiske Livssyn fast Form (»En Pogrom«). N. A. (1909) udgav M. under Titlen »Opbrud« en Del filosofiske og sociale Foredrag, holdt i Stockholm, Helsingfors og Viborg, hvor han bl. a. tager Stilling til forskellige tidsaktuelle Spørgsmaal: russisk Politik, det erotiske Problem, Georg Brandes og de undertrykte Folk etc. Med Romanen »Elsker hverandre«, der blev skrevet færdig under et Ophold i Zürich (1912), vender M. tilbage til Erindringens afklarede Rusland og skildrer — uden at tage Stilling til Race- og Jødespørgsmaalet — den første russiske Revolution (1905) og dens Pogromer. Romanen, hvis Hovedperson er Jødekvinde Hanne Liebe, er en psykologisk Udviklings- og Kærlighedshistorie, skrevet i en følsom og alligevel yderst mandig Stil, men bag Handlingens tydeligt tegnede Mennesker og meget dramatiske Situationer læser man uden Vanskelighed M.s digteriske Forkyndelse, der indtrængende giver Udtryk for hans almenmenneskelige Holdning over for Tilværelsen. Romanen blev filmatiseret

1921 i Berlin med Carl Th. Dreyer som Instruktør. — M.s egentlige Kunstform er den lyrisk-spekulative Novelle, hvor han med en vis humoristisk Melankoli kan klæde sig i Dyreham eller forvandle det civiliserede Samfundsmenneske til Jæger og Drømmer i Naturen. Som Skribent og Psykolog har M. lagt sit bedste Fantasiarbejde i den korte, afrundede Fortælling — »Sterletten« og »Brudehingsten« i »Forvandlinger« (1913) eller »Det u dødelige Vildt« og »Danskabråten« i »Med Stav i Haand« (1929) og »Paa en Sten under Himlen« (1933). Ogsaa M.s sidste Roman, »Godset paa Maanen« (1928), hvor han endnu en Gang forsvarer det Mandighedsideal og Livssyn, man efter Behag kan kalde heroisk eller gnostisk, bør læses som en stor, mediterende Novelle. M.s Fortællinger, der blev skrevet paa et Tidspunkt, da den efternaturalistiske og »dekadente« Københavnrelitteratur (Gustav Esmann, Peter Nansen etc.) endnu havde en fast Magtstilling i dansk Aandsliv, hører — ved Siden af Johannes V. Jensens »Himmerlandshistorier« og »Eksotiske Noveller« — til den bedste og klareste Del af Danmarks Før- og Efterkrigsprosa. Hans øvrige Produktion, der kun foreligger paa Tysk, følger kun faa nye Træk til hans menneskelige og digteriske Portræt. M. var 1914—16 »Berliner Tageblatt«s Korrespondent ved Fronten i Karpaterne, Galizien og Polen. Et Udvalg af hans Artikler og Erindringer fra Krigen udkom 1915 og 16 i Bogform paa S. Fischer Verlag under Titlen: »Aus Ungarn und Galizien« og »Mein Kriegstagebuch«. Da M. 1917 forlod Berlin, flyttede han til Graubünden, hvor han skrev Romanen »Zirkus Mensch« (udg. 1918) — en utopisk og meget bidende Samfundsatire, hvis Humor dog er lidt for haard og karikerende, læst med danske Briller. 1919 vendte M. tilbage til Danmark og købte Fuglesanggaard ved Præstø, men hans Landmandstid varede kun nogle faa Aar; Gaarden blev atter solgt 1923. M.s Noveller og Romaner er oversat til mange forskellige Sprog, bl. a. Tysk, Svensk og Ungarsk. Baade paa Dansk og Tysk foreligger et Udvalg af hans bedste Historier, »I Dyreham« (1921) og »Das unsterbliche Wild« (1924). — M. fik det Ancker'ske Legat 1929 og Herman Bangs Mindelegat 1936. Han er Medlem af Det kgl. ungarske Videnskabernes Akademi fra 1916. — Maleri af Axel Bentzen 1925. Miniature af Fanny Falkner 1926. Tegninger bl. a. af E. Saltoft.

Kjeld Elfelt: Literaturen idag, 1926, S. 25—33. Politiken 8. Nov. 1928. Tilskueren, LIII, 1936, I, S. 448—51.

Kjeld Elfelt.

Madison, James (ved Daaben Madsen, Mads Jensen), 1859—1927, Forretningsmand. F. 14. Okt. 1859 i Hvidding, d. 3. Juli

1927 i San Francisco, begr. sst. Forældre: Husmand, **senere Gaardmand** Jens Madsen (1830—1907, gift 2° 1870 med Ellen Marie Pedersen, 1841 —1913) og Karen Marie Pedersen (1833—70). Gift 14. Okt. 1886 med Jennie Lundberg, D. af svenskfødt Skrædermester L., San Francisco.

Allerede 1873 drog M. til Amerika og kom 1875 til San Francisco, hvor han havde en Onkel, Kaptajn Ben H. Madison, som sørgede for, at han fik en alsidig Handelsuddannelse. Efter at have haft Sekretærstillinger i forskellige Firmaer blev M. Forretningsfører i **Skibsudrustningsfirmaet** L. Foard & Co. og begyndte samtidig Dispositioner for egen Regning. Han **skaffede** sig Andel i nogle Skibe, købte og solgte Land og fik Interesse i Fiskerierne i Alaska. Disse sidstnævnte Interesser udvidedes efterhaanden til et betydeligt Omfang, og M. var i tyve Aar Indehaver af Pacific Fish Co.s Konserverfabrikker i Monterey i **California**. 1926 solgte han denne Forretning til California Packing Co. for en halv Mill. Dollars. I en Del Aar ejede M. to store Landejendomme i Fresno County i California, hvor han dyrkede Rosiner. Han fandt, at Rosindyrkerne havde meget ringe Fortjeneste paa Rosinavlen, og han tog derfor Initiativet til Dannelse af California Associated Raisin Co., som samlede 6000 Rosindyrkere og fik Kontrol over 90 pCt. af Statens Rosinproduktion. M. blev Kompagniets Vicepræsident og var 1912—13 Bestyrer af Foretagendet, som havde en aarlig Omsætning paa fire Mill. Kr. — M. var meget interesseret i alle dansk-amerikanske Foretagender paa Pacifickysten. Han var saaledes Formand for den Komité, der forestod Opførelsen af Danmarksbygningen paa Verdensudstillingen i San Francisco 1915 og Formand for **Værgeraadet** for det danske Alderdomshjem Aldersly, hvis Oprettelse for en stor Del skyldtes hans Initiativ, fra Stiftelsen 1921 til sin Død. I Aarenes Løb beklædte han en Række andre Tillidshverv inden for det danske Forningsliv paa Vestkysten. — R. 1916. K.² 1925.

Den danske Pioneer og Nordlyset 14. Juli 1927.

A. Kamp.

Madsen, Andreas (ved Daaben Anders) Peter, 1822—1911, Dyrmer, Raderer, Arkæolog. F. 22. Dec. 1822 i Kbh. (Holmens), d. 26. Sept. 1911 sst., begr. sst. (**Garn.**). Forældre: **kgl.** Staldkarl, senere Viktualiehandler Lars M. (1796—1866) og Johanne Marie Andersen (1801—82). Gift 1° 26. April 1854 i Kbh. (**Garn.**) med Malerinden Sophie Thorsøe, f. 7. Sept. 1826 i Kbh. (Frue), d. 31. Maj 1856 sst. (**Garn.**), D. af Skibsfører Hans Peter T. (1791—1842) og Caroline Wilhelmine Faxøe (1793—

1874). 2° 21. Aug. 1861 i Kbh. (Garn.) med Anna Sophie Ottomine Ottesen, f. 25. Marts 1841 i Kbh. (Frue), d. 20. Marts 1924 sst., D. af Kornhandler Otto O. (1786—1868) og Lucie Cathinca Hornbech (1804—71).

Allerede som Dreng besøgte M. Kunstakademiets Aftenskole, kom efter sin Konfirmation i Malerlære, blev 1841 Svend og arbejdede nogle Aar som saadan. Samtidig vedblev han at gaa paa Akademiet, deltog som Akademi elev i Udsmykningen af Thorvaldsens Museum og vandt 1846 den lille Sølvmedaille. Da Krigens udbrød 1848, meldte han sig som frivillig, udnævntes n. A. til Løjtnant og blev efter Krigens Afslutning staaende i Hæren, især brugt som Korttegner og ved **Opmaalingen** i Hertugdømmerne, avancerede 1864 til Kaptajn og afskedigedes s. A. ved Hærens Reduktion. Som Maler skildrede M. fortrinsvis Husdyr i det Frie, især Køer og Faar, og udstillede gennem en lang Aarrække (1846—1910) hyppigt paa Charlottenborg. 1869 opnaaede han den Neuhausenske Præmie for »En Vanding«. Af større Værker har han udført Vægmalier i Landbohøjskolen og i Zoologisk Museum. Større Betydning har dog hans Indsats i den danske Arkæologi. Hans levende Interesse for Fortidsminderne førte ham ind paa at anvende sine kunstneriske Evner som arkæologisk Illustrator. Selv udgav han de anselige raderede Billedværker »Afbildninger af danske Oldsager og Mindesmærker« (I—III, 1868—76) og »Gravhøje og Gravfund fra Stenalderen i Danmark« (I—II, 1896—1900), der har vundet stor Udbredelse; ham skyldes ogsaa Afbildningerne i V. Boyes Egekisteværk saavel som talrige Tegninger og Stik i andre arkæologiske Publikationer. Jævnside hermed kom M. ind i praktisk arkæologisk Virksomhed og var i adskillige Aar knyttet til Nationalmuseet som fast Medarbejder ved Oldtidsundersøgelserne i Marken. Han har som saadan foretaget et stort Antal Udgravninger og medvirket ved den arkæologiske Kortlægning og Beskrivelse af Landet. Uden selv at have videnskabelige Præentioner og uden at beherske den moderne, eksakte **Udgravningsteknik**, der udformedes her hjemme i Slutningen af forrige Aarhundrede, har han derved tilført Oldforskningen meget nyt Stof og ogsaa paa flere Punkter nye Iagttagelser af væsentlig Betydning; især er hans Navn knyttet til Paavisningen af de jyske »Enkeltgrave« fra yngre Stenalder og de sydjyske Tuegrave fra førromersk Jernalder. I nogle mindre Artikler i »Aarbøger f. nord. Oldkyndighed« (1888, 1891 og 1894) har han paa rent deskriptiv Maade gjort Rede for nogle af sine Undersøgelser.

— R. 1850. DM. 1892. — Maleri af Jørgen Roed ca. 1870. Blyantstegning af J. Kornerup 1859 (Fr.borg).

Berl. Tid. 27. Sept. 1911. Politiken s. D. og 20. Marts 1935. Samleren xv, 1938, s. 174 f.

K Friis-Johansen (L Zinck).

Madsen, Alfred Carl Valdemar, 1867—1911, Læge. F. 25. Maj 1867 i Kbh. (Garn.), d. 13. Sept. 1911 sst., begr. sst. (Garn.). Forældre: Premierløjtnant, Tømrmester og Brygger Frederik Christian M. (1834—98) og Andrea Dorothea Thorvaldine Bech (1840—1902). Gift 19. Aug. 1895 i Djursholm, Sverige, med Hilda Gustafva Janzon, f. 14. Sept. 1872 i Malmø, D. af Telegrafassistent Gustaf Adolf Ferdinand J. (1833—85) og Sigrid Leontine Lindgren (1842—1920).

M. blev Student 1885 fra v. Westens Institut og medicinsk Kandidat 1893. Efter langvarig Kandidattjeneste paa forskellige Hospitaler og Poliklinikker studerede han Underlivskirurgi i Sverige (hos Lennander i Uppsala), Tyskland og Østrig og oprettede 1901 en **Privatklinik** i Kbh. for saavel medicinsk som kirurgisk Behandling af Fordøjelsessygdomme. M. var af Naturen helt ud Idealist og følte sig kaldet til Lægens Gerning, som tog hans Arbejdskraft fuldt og helt. Det var især Ventrikelpatologien, der interesserede ham, og han har i flere Foredrag og Diskussioner ydet gode Bidrag til Diagnostikken af Ventriklens Sygdomme, navnlig af ulcus ventriculi; den af ham paaviste »lille Retention« interesserede ham særligt. Han havde en levende Forstaaelse af Aseptikkens Betydning; tillige var han et teknisk Snilde, og alt paa hans Klinik, Operationsborde, Senge, Baarer o. s. v., vidnede om hans praktiske Sans og om den Omhu for Patienterne, der laa bag ved alle de Smaaforbedringer, han havde lavet. Han fik et meget stort Klientel og gik med Iver op i sin Gerning. I sine Bestræbelser for at hjælpe de lidende udvidede han vistnok Indikationerne for kirurgisk Indgreb ved ulcus ventriculi mere, end det senere har vist sig forsvareligt, en Tendens, han dog delte med andre Kirurger paa en Tid, da netop Ventrikelkirurgien gjorde rivende Fremskridt. M. var en ejendommelig og sympatetisk Lægeskikkelse, der kun fik Lov at virke kort. Allerede ti Aar efter, at han havde oprettet sin Klinik, bukkede han ret pludseligt under for en Hjertelidelse.

Ugeskrift for Læger, LXXIII, 1911, S. 1385. Hospitalstidende, 5. **Rk.**, IV,

”

Axel Borghjærg.

Madsen, Andreas Lucian Anton, 1862—1935, Havebrugsforfatter. F. 23. Nov. 1862 i Kbh. (Garn.), d. 21. Nov. 1935 i

Gentofte, begr. i Vedbæk. Forældre: Premierløjtnant, senere Kaptajn, Dyrmler A. P. M. (s. d.) og 2. Hustru. Ugift.

M.s Interesse for Naturen førte ham i de unge Aar ind paa den gartneriske Bane, og paa Herregaarden Ledreborg, i Rosenborg Driverihave samt i Zeiner Lassens Planteskole i Helsingør lærte han Fagets praktiske Udøvelse, hvorefter han 1892 tog Havebrugs-eksamen paa Landbohøjskolen. En vis Mangel paa praktisk Sans foraarsagede imidlertid, at han snart førtes ind paa andre Veje og mistede Forbindelsen med Fagets manuelle Udøvere. Han var en Tid Assistent paa Landbohøjskolen hos Lærerne i Botanik og slog ind paa Tegnevirkksomhed og paa litterære Sysler, var Kursusleder ved Vandrende Havebrugskursus samt Foredragsholder i De samvirkende Husmandsforeninger, senere Journalist og Lokalredaktør af »Københavns Amts Socialdemokrat«. M. var i Besiddelse af en særpræget Begavelse og havde dybtgående Interesser for Naturhistorie i videre Forstand, navnlig for Botanik og Ornitologi, for Havebrugets Historie og for samfundsmæssige Forhold; om dette bærer hans talrige **Smaaafhandlinger** noksom Vidne. I en fremskreden Alder syslede han ogsaa med Emnet Folkedanse. De Emner, M. gav sig af med, satte han sig saare grundigt ind i. Det var, som om han kun vanskeligt kunde slippe en Sag, han havde taget under Behandling; tit kunde han i Aarevis samle Stof og længe overveje, hvorledes det hele kunde bringes i Form, men naar Arbejdet saa var færdigt, fik man det Indtryk, at det hele var gaaet let for ham, alt **laa** i en smuk og fornøjelig Stil for Læseren. Dertil havde han Sans for pudsige Detailler og skrev underholdende selv om tørre Emner. Talrige er de Tidskrifter, Dagblade, Fagblade, Leksika og Samleværker, som har nydt godt af hans Medarbejderskab, og mange af disse hans Bidrag foreligger som Særtryk. — Maleri af Karl Madsen.

Carl Christensen: Den danske botaniske Litteratur 1880—1911, 1913, S. 161. Social-Demokraten 23. Nov. 1935.

A. L. Lange.

Madsen, Axel Valdemar, 1850—1926, Skuespiller. F. 8. Juni 1850 i Kbh. (Frue), d. 8. Okt. 1926 sst., Urne paa Bispebjerg. Forældre: Vognfabrikant August Frederik M. (1795—1873) og Elisabeth Birgitte Jørgensen (1807—89). Gift 8. Juni 1880 i Vedbæk Kapel med Elisabeth Hansine Berg, f. 12. Okt. 1853 i Kbh. (Frue), d. 4. Marts 1937 sst., D. af Isenkræmmer Hans Frederik B. (1816—93) og Hansine Elisabeth Petersen (1819—1904).

M. blev Student 1870 fra Borgerdydskolen paa Christianshavn

og tog 1873 medicinsk Forberedelseksamen, men droges stærkere mod Scenen end mod Lægestudiet, navnlig efter at han havde gjort Lykke som Klint ved Foreningen Fremtidens retrospektive Opførelse af »Genboerne« i Marts 1875 paa Folketeatret, ved hvilken Lejlighed Kr. Mantzius sidste Gang spillede Løjtnant v. Bud-dinge. M.s smukke romantiske Ydre og hans nydelige Sang-stemme gjorde ham velegnet til at fremstille de unge Mænd i Heibergs og Hostrups Komedier, og efter at Adolph Rosenkilde havde instrueret ham, debuterede han 7. Maj 1876 i »Genboerne« paa Det kgl. Teater. Student Klint blev hans Livsrolle; han ud-førte den med Publikums Approbation i tredive Aar og var endnu, 68 Aar gammel, for sidste Gang Klint paa Hundredaarsdagen for Hostrups Fødsel 1918. Kunstnerisk Udvikling prægede ikke M.s Spil; det vederhæftige og brave vedblev at være hans Om-raade gennem de 46 Aar, han trofast tjente Teatret. Saadanne Roller som Morten i »Tordenvejr« og Forvalteren i »Under Sne-føg« klædte ham bedst; han virkede her trohjertet og sympatisk med en egen tung Soliditet i Sind og Bevægelser. Men M. savnede Forvandlingsevne og Temperament, og Diktionens Egalitet var ikke tilstrækkelig til at give ham den rette Flugt i Ordene, naar han var lyrisk Elsker, f. Eks. som Chevalieren i »Ninon«. Ved Siden af E. Poulsens Myndighed og P. Jerndorffs Sirlighed stod M. som Oprigtighedens, det stilfærdigt-hjertevindendes Repræsentant (f. Eks. Johan i »Samfundets Støtter«); han var Teatret en nyttig Mand i mangfoldige mindre Opgaver, der krævede baade Paa-lidelighed og Resignation af Fremstilleren. Da han forsvandt fra »Genboerne« og ikke længere var Student Ejbæk i »Eventyr paa Fodrejsen« — hans sidste Optræden, 72 Aar gammel, 1. Juni 1922 — mistede Teatret ikke en betydelig Kunstner, men en Tone fra disse Komedi-ers Tilblivelsestid, som yngre Fremstillere ikke raadede over. — R. 1907. DM. 1922. — Træsnit efter Foto-grafi 1887.

Robert Neiiendam: Det kgl. Teaters Historie, II—V, 1922—30.

Robert Neiiendam.

Madsen, Carl Frederik, 1871—1931, Handelsmand. F. 5. April 1871 i Næstved, d. 25. April 1931 i Hamburg, begr. i Ordrup. Forældre: Købmand Frederik M. (1838—1903) og Rosette Fraenkel (1844—1906). Gift 1892 i Jacmel paa Haiti med **Wilhelmine** (kaldet Mina) Beazley.

Efter at have taget Præliminæreksamen fra Næstved Realskole lærte M. Handelen, først i sin Faders Forretning, senere i Wessel

& Vetts Udsalg i Stege. 1888 rejste han til Haiti, hvor han fik Ansættelse hos sin Svoger, Joseph Fraenkel, som i Løbet af en halv Snes Aar havde oparbejdet et **anseligt** Handelsforetagende i Port-au-Prince. 1892 etablerede M. sig som selvstændig Forretningsmand i Jacmel. Virksomheden omfattede baade Import og Eksport og blev efterhaanden et af de betydeligste Foretagender paa Pladsen. 1917 etableredes Forretningens Hovedsæde i Hovedstaden Port-au-Prince, og Filialer oprettedes rundt om i alle Kystbyerne. Virksomheden antog et stedse større Omfang og blev det største Handelshus paa **Haiti** med Import af Smør, Cement m. m. og Eksport af Kaffe, Bomuld, **Blaatræ**, Appelsinskræller og andre Tropeprodukter som Hovedartikler. Med Henblik paa de europæiske Forretninger oprettedes et Datterselskab i Hamburg. — M. var i mange Aar Konsul for Danmark med Titel af Generalkonsul. Af hans syv Sønner gik de tre ind i Forretningen. Den ældste, *Poul Erik M.* (f. 1893), er nu Leder af og Chef for Firmaet C. F. Madsen og dansk Konsul (titulær **Generalkonsul**). — R. 1925.

A. Kamp.

Madsen, Christian Ludvig, 1827—99, Telegraftekniker, Telefondirektør. F. 17. Okt. 1827 i Kbh. (**Garn.**), d. 18. Jan. 1899 i Valby, begr. paa Frbg. (Solbjerg). Forældre: Annektet ved 2. Liv-Regiment, Savskærer Niels M. (Ensløv) (ca. 1779—1837, gift 1° med Ellen Nielsdatter, ca. 1788—1826) og Nicoline Cathrine Krog (1794—1878). Gift 26. Maj 1865 i Kbh. (Frue) med Dorthea Frederikke Faber, f. 22. Febr. 1842 i Kbh. (**Hellogg.**), d. 5. April 1925 sst., D. af Smedemester, Kaptajn i Borgervæbningen Niels Andreas F. (1799—1868) og Elisabeth Eibye (1799—1886).

M. blev tidligt faderløs, og Moderen, der ernærede sig som Vaskekone, fik ham 1841 optaget paa Artilleriets treaarige Underofficerslevskole. Hans senere militære Løbebane markeres ved successive Udnævnelser til Bombarder, Sergeant, Fourer, **Kommandersergent** i den kgl. Artilleribrigades Tøjetat og Skriver hos Overtøjmesteren. Han deltog i Krigen 1848—50 og tog sin Afsked fra Hæren 1856 for at indtræde i Telegrafvæsenets Tjeneste; han blev Telegrafist ved den optiske Telegrafs Station i Hamburg, det sydligste Punkt for den første danske Telegraflinie, hvis nordligste Station var i Helsingør. To Aar senere forflyttedes han til Kbh. og konstitueredes 1862 som Materielforvalter. Under Krigen 1864 indlagde han sig saa stor Fortjeneste ved Ordningen af Søbefæstningens Telegrafanlæg, at Krigsministeriet indstillede ham

til Ridderkorset, og 1868, da han var Telegrafinspektør for Søforterne, udnævntes han til Overkrigskommissær. N. A. traadte han ud af Statstelegrafens Tjeneste for at overtage Stillingen som Forretningsfører ved det nystiftede Store Nordiske Telegraf-selskab. Han udarbejdede Specifikationen af Selskabets første undersøiske Kabler i Østen og fik 1870 betroet den vanskelige Opgave at forestaa deres Udlægning. Efter Hjemkomsten fra sit Ophold i Kina og Japan blev han 1872 Leder af Selskabets tekniske Afdeling, og ved Omorganisationen af Selskabet 1874 og indtil sin definitive Fratræden 1882 var han dets tekniske Konsulent. Denne mere tilbagetrukne Virksomhed tilfredsstillede dog ikke hans Ærgerighed, og da The International Bell Telephone Company 1880 paabegyndte Arbejdet for Indførelse af Telefondrift i Kbh., kom han ved C. F. Tietgens Mellekomst i Forbindelse med de amerikanske Udsendinge og blev Leder af den danske Afdeling. M. var saaledes den første Telefondirektør i Kbh., og da Kjøbenhavns Telefon-Selskab stiftedes 1882 for at overtage Virksomheden, valgtes han ogsaa til dets administrerende Direktør; han varetog dygtigt dette Hverv under vanskelige Vilkaar, idet Interessen for Anskaffelse af Telefon i Begyndelsen var meget ringe. M. lagde særlig Vægt paa at tilvejebringe et godt Forhold til Abonnenterne; han fik bl. a. indrettet særlige Telefonlokaler paa Toldboden og paa Børsen, ligesom han lod anbringe Transmittere i Det kgl. Teater, hvorfra en Ledning førtes til seks Telefonapparater i Industrieforeningen, hvis Medlemmer derved skiftevis kunde lytte til Aftenens Operaforestilling. Under M.s Direktorat moderniseredes Centralteknikken, og Luftledningsnettet i den indre By blev dels »komprimeret« ved Anvendelse af Luftkabler, dels erstattet af underjordiske Kabler; da han med Udgangen af 1889 maatte trække sig tilbage, var der udarbejdet store Projekter til Ombygning, særlig af Forbindelserne med de dengang vanskeligt tilgængelige Kvarterer paa Gammelholm og langs hele Havnen. M. havde mangeartede Interesser og beskæftigede sig navnlig i sine sidste Leveaar med matematiske og naturvidenskabelige Studier, der bl. a. resulterede i en Afhandling om Bestemmelsen af et Steds Middeltemperatur, naar dets geografiske Position er givet. Med udmærket Fremstillingsevne og meget sprogkyndig, som han var, skrev M. denne Afhandling paa Engelsk under Titlen »Thermogeographical Studies« og indsendte den til Konkurrencen om en af Smithsonian Institution i Washington stillet Prisopgave; 1895 fik han Institutionens Hodgkins Medaille for sit Værk, og 1897 blev det udgivet med Støtte af Carlsbergfondet. — Overkrigskommissær 1868.

Det store Nordiske Telegrafelskab 1869—1894, 1894. Kjøbenhavns Telefon 1881—1931, 1931. R. N. A. Faber i Ingeniøren, VII, 1898, S. 93—96.

Poul Borberg.

Madsen, Hans **Carl** Grum, f. 1878, Operasanger. F. 14. Juli 1878 i Kbh. (Pauls). Forældre: Typograf Hans Peder M. (1849—1928) og Ane Marie Hansen (1847—1921). Gift 1° 22. Juni 1906 i Kbh. (Holmens), med Elna Berthomine Adolphine Svendsen, f. 21. Maj 1881 i Kbh. (Holmens), D. af Smedemester Svend Månsson S. (1834—1902) og Berthomine Charlotte Roers (1841—1919). Ægteskabet opløst. 2° 30. Juli 1919 i Kbh. (Andr.) med kgl. Balletdanserinde Tony Filippa Andersen, f. 30. April 1890 i Kbh. (Matth.), D. af Journalist Rasmus Theodor A. (1850—1911) og Anna Marie Cetti (1857—1919).

M. gennemgik Det kgl. danske Musikkonservatorium og studerede Sang hos Valdemar Lincke. 22. April 1903 debuterede han som Alberich i »Siegfried« paa Det kgl. Teater, hvor han blev ansat 1904. 1909 foretog han en Studierejse til Bayreuth og München. Han slog hurtigt igennem og har siden været en af vor Operas paalideligste Støtter. M. ejer foruden et usvigelig sikkert musikalsk Instinkt en medfødt Evne til at gøre en Figur anskuelig og levende, en Evne, han i Tidens Løb har faaet Lejlighed til at vise i en lang Række Karakterroller, der strækker sig fra det patetisk dramatiske til det barok komiske. Sin store Popularitet opnaaede han dog ikke mindst i de Roller, hvor han kunde give Udtryk for sit frodige, ægte danske Lune. Den alsidige Kunstner har med Succes virket baade inden for Operaen, Vaudevillen, Operetten og Skuespillet, ja, han har endog med Held forsøgt sig som Arvtager efter Olaf Poulsen, bl. a. som Kaspar Røghat i »Der var engang —«. Blandt hans talrige Roller kan nævnes: Beckmesser i »Mestersangerne i Nürnberg«, Tonio i »Bajadser«, Arcesius i »De døde Øjne«, Henrik i »Maskarade«, Figaro i »Barberen i Sevilla« og i »Figaros Bryllup«, Uberto i »La serva padrona«, Sakristanen i »Tosca«, Sebastiano i »Dalen«, Sergent Lescaut i »Manon Lescaut«, Don Bartolo i »Barberen i Sevilla«, Fængselsdirektøren i »Flagermusen« og Narren i »Moderen«. M. er fra 1916 Lærer i Sang ved Det kgl. danske Musikkonservatorium. — R. 1925. — Maleri af Hans Henningsen 1924. Talrige Tegninger af Vald. Møller.

Erindringer i Hver 8. Dag 3. Febr. 1922. Berl. Tid. 23. April 1903. Ill. Tid. 3. Maj s. A.

Torben Krogh.

Madsen, Carl Frederik, f. 1862, Fagforeningsmand. F. 17. Nov. 1862 i Fredericia. Forældre: Arbejdsmand Hans M. (1832—64) og

Ane Cathrine Hentzen (1831—1915). Gift 10. Juni 1889 i Fredericia med Marie Laurine Thomsen, f. g. Aug. 1863 i Fredericia, D. af Bromand Per T. (1830—82) og Karen Larsen (1836—1916).

M. blev 1882 udlært som Skomagersvend i sin Fødeby, arbejdede et Par Aar i Horsens og kom til Kbh. 1884. Her blev han Medlem af Skomagersvendeforeningen, ledede en Sportsklub for sine Fagfæller og blev 1895 Formand for Skomagernes Fagforening, som den nu hed. 1897 blev han tillige Formand for Dansk Skotøjsarbejderforbund, som i de følgende Aar oplevede en livlig Kamp- og Vækstperiode, hvorunder navnlig det skandinaviske Samarbejde udvikledes stærkt. 1898 blev M. Medlem af De samvirkende Fagforbunds første Repræsentantskab, 1902 af Forretningsudvalget, og da Martin Olsen 1903 afløste J. Jensen som Formand, blev M. Sekretær i Landsorganisationen. Under Formandens Sygdom havde M. ved flere Lejligheder ledet Arbejdet, ogsaa under vanskelige faglige Situationer, og haft en heldig Haand, saa da Martin Olsen 1909 trak sig tilbage, blev M., skønt han havde J. A. Hansen som Modkandidat, valgt til Formand for De samvirkende. Denne Post beklædte han gennem næsten tyve Aar, hvorunder D. s. F. voksede fra ca. 98 000 til ca. 250 000 Medlemmer, en Periode, hvori det faglige Retssystem, som M. i 17. Aug.-Udvalget af 1908 havde været med til at udforme, blev bygget op og stod sin Prøve; M. førte selv det første Hundrede Sager for Den faste Voldgiftsret. Der blev i denne Periode gennemført mange Forbedringer i Arbejdsvilkaarene, saaledes Ottetimersdagen — M. var Medlem af Fællesudvalget, som udarbejdede Overenskomsten herom af 17. Maj 1919 —, og der var mange Brydninger og store Arbejdskampe. M. deltog meget i det internationale Arbejde, i en Aarrække sad han sammen med Stauning i Arbejderbevægelsens skandinaviske Samarbejdskomiteé og var i Tur og Orden Formand i Komiteen. Denne udfoldede i de første Krigsaar Bestræbelser for at holde Forbindelsen mellem Landene ved lige og hidføre en snarlig Fred, og M. deltog i mange Møder herom (Konference om Krigen, Jan. 1915 i Kbh., Den hollandsk-skandinaviske Komiteé, Stockholm, 1917). Han repræsenterede dansk Fagbevægelse ved de internationale Arbejdskonferencer, saaledes 1919 i Washington, hvor Konventionen om Ottetimersdagen vedtoges. Fra 1919 var han Medlem af Den internationale faglige Centrals Repræsentantskab og fra 1927 af dens Bestyrelse. 1903 blev han Sekretær og 1909 Formand ogsaa i Arbejdernes Fællesorganisation. Han er Medlem af Repræsentantskabet for Arbejdernes Landsbank og Arbejdernes Livsforsikringsselskab. Da der saavel i Landsorgani-

sationen som i Fællesorganisationen var Tanker fremme om at bygge Hus, fik M. oprettet Akts. Arbejdernes Foreningsbygning, som rejste den Bygning **Rosenørnsallé 12—14**, hvori De samvirkende, Socialdemokratisk Forbund, Fællesorganisationen o. fl. har Lokaler siden 1925; M. er Formand for Bygningen. Fra 1909 var han Medlem af Socialdemokratiets Forretningsudvalg. 1920 indvalgte han i Landstinget som tingvalgt Medlem og var Tingets 1. Næstformand 1926—36, da han udtraadte. Af Rigsretten var han Medlem 1924—36, af Toldraadet og dettes Appeludvalg 1930—37 og af det udenrigspolitiske Nævn 1931—36. 1913—25 var M. ogsaa Medlem af **Kbh.s** Borgerrepræsentation; i Krigsaarene var han bl. a. Medlem af **Velfærdsudvalget**, ligesom han interesserede sig stærkt for Boligspørgsmaalet. — Efter den store Anspændelse, Storkampen 1925 forvoldte, bebudede M., at han snart vilde gaa af som Formand for D. s. F., og 1928 traadte han tilbage og afløstes af Vilh. Nygaard. Som Fagforeningsleder har M. hørt til de stille i Landet. Andre kunde være mere højtaltende og mere veltalende, men ingen skulde overgaa ham i samvittighedsfuld Pligtopyldelse. Med største Flid og Grundighed satte han sig ind i Sagernes mindste Detailler, og som den Saglighedens og Ordenens Mand, han er, var han en dygtig Forhandler. Med sit elskværdige, besindige Væsen stod han ofte som Formidleren mellem mere iltre Organisationsfolk, som Helhedens og Middelvejens Repræsentant over for Særinteressernes Talsmænd. Alt i alt Landsorganisationen en god Formand i Krigens og Efterkrigsaarenes bevægede Tid.

Festskrift for Dansk Skotøjsarbejder Forbund 1885—1910, 1910. N. J. Larsen og Johs. Jacobsen: Blade af Skotøjsfagets Historie i Danmark, 1935. E. Wiinblad og Alsing Andersen: Det danske Socialdemokratis Historie, 1921, II, S. 218 f. [Mar. Kristensen:] De samv. Fagforbund i Danmark 1898—1923, 1922. Arbejderen 24. Nov. 1928. De samvirkende Fagforbunds Beretning 1928, S. 21. Social-Demokraten 18. Nov. 1928, 17. Nov. 1932 og 13. Nov. 1937.

Oluf Bertolt.

Madsen, Christen, 1776—1829, Lægprædikant. F. 1. Marts 1776 i Munkebo, d. 19. Febr. 1829 i Bregnør, begr. i Drigstrup. Forældre: Gaardmand Mads Christensen og Ane Andersdatter. Gift 21. April 1804 i Drigstrup med Mette Marie Nielsdatter, døbt 16. Aug. 1778 i Drigstrup, d. 23. Juli 1837 i Bregnør (gift 2° 1829 med Husmand Rasmus Nielsen, 1802—77, gift 2° 1837 med Karen Rasmusdatter, 1808—73), D. af Snedker Niels Nielsen (1738—99) og Maren Andersdatter (1738—1803).

M. havde nydt en tarvelig Skoleundervisning, men med sit gode

Nemme havde han paa egen Haand, særlig i de otte Aar, han var Soldat i **Kbh.**, erhvervet sig adskillig god Kundskab. Efter at have giftet sig byggede han sig et Hus paa **Bregnør** Mark ved Kerteminde. Han var en dygtig Tømrer, der stod sig vel, og han og hans Hustru var ansete og afholdte. Da han var en munter og begavet Mand, brugtes han ofte ved Bøndernes Gilder som Skafter. Saa skete det, at han kom i Forbindelse med den Kreds af vakte, hvis Leder var den gamle Skomager Svane. Derved førtes han ind i stor Anfægtelse, men efter en haard Strid lærte han at tro paa sine Synders Forladelse og at hvile i Guds Naade. Det var 28. Jan. 1819, da han var til den hellige Nadver, at han fandt Fred. Kort efter begyndte han at vidne for andre, ogsaa at tale i de **smaa** Forsamlinger og ved Gilderne i Byen. Fra nu af er han den med Rette højt skattede Leder af Forsamlingerne i Kerteminde og Omegn. **M.s** Tale var udpræget evangelisk, præget af Luthers Huspostil, som var hans kæreste Læsning. Denne nordfynske Vækelse er udpræget sund i Læren og retvendt i Livsførelsen. Mere end nogen anden **maa** det tilskrives **M.**, at Vækkelsen fik et saa smukt Forløb. Da den nu bredte sig stærkt, vakte den betydelig Modstand. En kværulerende Studiosus og Degn rettede i »Hempels Avis« et Angreb mod »Sekten i Kjerterminde«. Sognepræsten paa Stedet sluttede sig til og indgav en Klage over **M.**, Svane og Snedker Rasmus Klink for Overtrædelse af Forordningen af 13. Jan. 1741. Særlig graverende var det, at **M.** i et Brev til Dronningen havde beskyldt Sognepræsten for paa Prædikestolen at have tilskyndet Menigheden til Dans, ligesom Præsten ved sin Deltagelse i Gilder skulde have ledet Folk til Drik og Kortspil. Sagen gik til Kancelliet, som behandlede den med megen Alvor og stor Uforstand. En Række Skrivelser med tilhørende Referater af Forhør gik frem og tilbage. Undersøgelsen begyndte i Jan. 1821; 9. April 1829 dømte Højesteret **M.** til at bøde 30 **Rdl.** Sølv. Men da var **M.** død, elsket og æret i vide Kredse; det havde ikke skadet hans Rygte, at han gentagne Gange havde været sat fast. Processen imod ham havde til Tider faaet et nærmest parodisk Præg (af Birkedommeren dømtes **M.** til fem Gange seks Dages Fængsel paa Vand og Brød; Aktor havde paastaaet ham anset **til tre** Aars Tugthusarbejde). — Et Lyspunkt er det varme og klare Indlæg, som Defensor Prokurator H. F. Skeel gav i Sagen. Ogsaa Guvernøren Prins Christian Frederik gjorde sit for at hindre Øvrighed og gejstlige i at bruge Magt mod de vakte. Dette førte bl. a. **til**, at endog den lidet bøjelige Biskop Plum **maatte** tilskrive »de kære Brødre« at fare varsomt overfor »Sværmerne«. Men den aandelige

Fornylse og Frigørelse, som Vækkelsen i Nordfyn betød, og hvis vise Fører M. havde været, bredte sig vidt omkring, og en Række Mænd, der regnede sig for M.s aandelige Børn, førte Vækkelsen videre. Saaledes Rasmus Ottesen og fremfor alle P. Larsen Skråpenborg. Ved M.s Død skrev denne hans Discipel, trøstende sig selv over Vennens Bortgang: »Vorherres Tanker er ikke vore Tanker. C. M. gjorde sit til sin Tid hvortil han var bestemt, blev bevaret i den første Kærlighed og saa tog den kære Gud ham hjem i Fred«. — Mindesmærke paa Drigstrup Kgd. 1869.

Fr. Nygård: Kristenliv i Danmark gennem hundrede Aar, 1897. Holger Begtrup: Dansk Menighedsliv i grundtvigske Kredse, III, 1932, S. 13—29. L. Koch: Den danske Kirkes Historie i det 19. Årh., II, 1883, S. 33—38.

Hans Koch.

Madsen, Edgar Frederik Georg, 1865—1919, Bryggeritekniker. F. 24. Jan. 1865 i Kbh. (Garn.), d. 21. Okt. 1919 i Helsingør, begr. i Kbh. (Vestre). Broder til Alfred M. (s. d.). Gift 5. April 1900 i Kbh. (Jesusk.) med Theodora Jacobsen, f. 18. Juni 1877 paa Ny Carlsberg (Valby), D. af Brygger Carl J. (s. d.) og 1. Hustru. Navneforandring til Vøgg 27. Maj 1924.

M. tog 1888 polyteknisk Kandidateksamen som Kemiker. I sin Studietid uddannede han sig teoretisk og praktisk i Bryggerfaget, bl. a. paa sin Faders Bryggeri i Ravnsborggade i Kbh., og han var Bestyrer af dette Bryggeri 1889—91. 1891—94 var han Brygmester paa Bryggeriet, Rahbeks Allé, Kbh., hvor han i Samarbejde med Gæringsfysiologen Alfred Jørgensen (s. d.) indførte Emil Chr. Hansens Metode til Rendyrkning af Gæren i Hvidtølfabrikationen. Allerede 1885 havde Alfred Jørgensen indført Metoden i Wibroes Bryggeri i Helsingør; men M.s Arbejde paa dette Omraade blev af Betydning for Bryggeriindustrien paa et Tidspunkt, hvor der som Følge af Ølskattens Indførelse blev Brug for nye, lette Ølsorter. 1894—95 foretog M. en Studierejse i Tyskland (Franciskaner Bryggeriet, Miinchen) og Østrig. 1895 blev han teknisk Direktør for Brasserie de Beaupaire, Dazin frères, Roubaix, og moderniserede denne Virksomhed. 1898—1919 var han Meddirektør i det nydannede Aktieselskab Wibroes Bryggeri, Helsingør. Ogsaa dette Bryggeri moderniserede han, og det lykkedes ham at oparbejde det til et af de bedste Provinsbryggerier. Bryghuset i Nykøbing F., i hvis Bestyrelse M. sad 1904—19, blev ligeledes omdannet og moderniseret under hans Ledelse.

Bryggeritidende, XXII, 1919, S. 73. Ingeniøren, XXVIII, s. A., S. 571.

Chr. F. Jørgensen.

Madsen, Augustin Julius Christian **Emil**, 1830—1919, Officer, historisk Forfatter. F. 27. Juni 1830 i Kbh. (Holmens), d. 19. Dec. 1919 paa Frbg., begr. i Kbh. (Ass.). Forældre: Passskriver ved Toldvæsenet, senere Toldforvalter, Kammerraad Andreas Christian M. (1802—82, gift 2° 1838 med Francisca Amata Ludovica Augusta Gamél, 1806—92) og Emilie Julie Gamél (1803—30). Gift 1° 27. April 1861 i Kbh. (Garn.) med Marie Ernestine Laurentze Gamél, f. 27. Aug. 1842 i Frederiksværk, d. 8. Febr. 1885 paa Frbg., D. af Cand. polyt., Støbemester, senere Fabrikejer Victor Carl Christian G. (1815—72) og Juliane Ernestine Büchling (1817—70). 2° 25. Juli 1895 i Fr.borg Slotsk. med Almueskolelærerinde Karen Marie Nielsen, f. 10. Dec. 1863 i Grønholt, D. af Husmand Niels N. (1807—87) og Ane Kirstine Nielsdatter (1820—1903).

M. var Elev i den militære Højskole 1848—53, deltog i Krigen 1850, blev Sekondløjtnant s. A., 1854 Premierløjtnant i Artilleriet. 1855—57 gennemgik han Generalstabsafdelingen, var 1859—63 ansat i Generalstabens topografiske Afdeling — fra 1861 som Kaptajn II og Adjoint — og blev 1864 Souschef ved 2. Division (du Plat). Under Krigen modtog han Tilbud om Stillingen som Kommitteret ved Feltintendanturen, derefter som Korpsintendant for Felthæren, hvilke Stillinger han med Dygtighed, Energi og Utrættelighed bestred indtil Krigens Ophør, hvorefter han gik tilbage til Generalstabens topografiske, senere dens taktiske Afdeling. 1866 valgtes han af Formanden (Fr. Krieger) for Hærlovs-kommissionen til Sekretær i denne — et Hverv, hvortil han efter sin egen senere Udtalelse dog ikke fuldt ud besad de ønskelige Forudsætninger. 1867 blev han Kaptajn (I), 1870 vendte han tilbage til Artilleriet og blev Lærer i Krigskunst m. m. ved Officerskolens ældste Klasse (indtil 1880). 1879 blev han Oberst og var indtil sin Afgang 1895 Chef for forskellige af Artilleriets Afdelinger, de sidste Aar for 2. Artilleriregiment. — I et Forfatterskab over næsten to Menneskealdrer lige til sit Dødsaar har M. i Dagspressen, periodiske Tidsskrifter og i Bogform udsendt talrige, paa flittige og grundige Studier hvilende større og mindre Afhandlinger, dels direkte vedrørende hans Arbejdsfelter, dels beslægtede Omraader. Særlig bør nævnes Afhandlingen i »Annaler for nord. Oldkyndighed og Hist.« 1863 om sjællandske Stednavne, de under hans Ledelse udarbejdede, af Generalstabens udgivne »Statistiske Meddelelser ang. den dansk-tyske Krig 1864«, I—II 1867 og 1871, samt hans Studier over det 16. Aarhundredes indre Historie. Hans 1923 udgivne Livserindringer er ikke særlig

betydningsfulde, men tilforladelige, beskedne og hensynsfulde. Indtil 1913 var M. mange Aar Formand for Dansk geografisk Selskabs Raad. — R. 1864. DM. 1882. K² 1890. K¹ 1895.

Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen, 1900, S. 238. Oberst Emil Madsens Livserindringer, ved H. L. Møller, 1923. Erindringer i Nationaltidende 30. og 31. Jan. 1914 og i Ill. Tid. 14., 21., 28. Okt., 9., 16. Dec. 1917, 6., 27. Jan., 23. April, 19. Maj 1918. Berl. Tid. 30. April 1918 og 20. Dec. 1919. Nationaltid. 31. Okt. og 20. Dec. s. A. Hist. Tidsskr., 9. Rk., II, 1921—23. Den dansk-tydske Krig 1864, udg. af Generalstabten, I—III, 1890—92. G. Brammer: Den danske Hærs Intendanturtjeneste 1848—1918, 1919. En Generalstabsofficer i 1864 (J. Clausen og P. F. Rist: Memoirer og Breve, XLVI), 1925. A. F. Kriegers Dagbøger 1848—1880, III, 1921, S. 347; IV, 1921, S.

Madsen, Frederik Christian, 1834—82, Skuespiller. F. 6. Okt. 1834 i Kbh. (Helligg.), d. 23. April 1882 i Aarhus, begr. i Kbh. (Holmens). Forældre: Restauratør Jens M. (Tjørnelund) (1791—1853) og Karen Larsdatter (1800—78). Gift 1° 27. Maj 1862 i Gentofte med Skuespillerinden Louise Cecilie Lange, f. 16. Nov. 1839 i Aarhus, d. 10. Febr. 1866 i Kbh. (Garn.), D. af Teaterdirektør H. W. L. (s. d.), og 1. Hustru. 2° 19. Marts 1870 i Kbh. (Trin.) med Skuespillerinden Caroline Margrethe Georgine Lumbye, f. 17. Marts 1833 i Kbh. (Helligg.), d. 1. April 1901 i Ystad (gift 1° 1851 med Forfatteren Adolph v. d. Recke, s. d.), D. af Komponisten H. C. L. (s. d.) og 1. Hustru.

M. var en lille Mand med lyseblaa Øjne og fine, bløde Ansigtstræk, der oplystes af et vindende Smil; sit brune Haar bar han som en Manke paa den høje Pande. Han var udlært Urmager, da Teaterlysten, som var blevet næret ved Dilettantoptræden i »Kalkeballen« bl. a. med de senere Skuespillere A. F. Helsengreen og Harald Kolling, drev ham til at gøre Legen til Alvor: Han fik Engagement ved M. V. Bruns Selskab, debuterede 3. Sept. 1856 i Haderslev og **vakte** navnlig Opmærksomhed som Hans Mortensen i »**Aprilsnarrene**« og *Peter* i »**Et Eventyr i Rosenborg Have**«. De tre følgende Sæsoner tilhørte han Provinserne, især Odense, men om Sommeren spillede han paa Alhambra i **Kbh.**, hvor Direktør Lange opdagede ham og fik ham knyttet til sit nye Folke-teater paa Nørregade; her virkede M. fra 1859 til 1870 og vandt Ry som en af Landets ypperste komiske Skuespillere, navnlig i Farcer. Hans Styx i »Orfeus i Underverdenen« blev (11. Okt. 1860) M.s egentlige **Gennembrudsrolle**, en fantasifuld tragikomisk Figur, hvis Form blev kopieret, men aldrig udfyldt af senere Fremstillere. Han skabte — vejledet af F. L. Høedt — to Typer for sin

Samtid: Den danske Haandværkssvend og den franske Fusentast fra Palais Royals viltre Farcer (Rosenville i »Rejsen til Kina«; Cæsar i »Verdens Herkules«; Tamerlan i »Den svage Side«). Grundlaget for dem begge var smittende Elskværdighed, men medens Svenden (f. Eks. i Bageren i »Store Bededagsaften«, Sadelmageren i »Lige Børn lege bedst« og Skrædderen Peter Ravn i »En Spurv i Tranedans«) var professionelt karakteriseret med mange komiske Smaatræk fra Livet, blev »Galfrandsen« formet over een Grundtype: han boltrede sig gennem de mest ellevilde Situationer med frisk Humør, spillende Vid og forsorent Lune. Betegnelsen genial kunde her anvendes med fuld Ret; M. var, skrev Edv. Brandes, efter J. L. Phisters Afgang »den første komiske Skuespiller, vor By ejer«. Men hvis Rollen krævede Elegance og overlegen Ro, f. Eks. franske Markier eller Advokaten i »En Fallit«, slog hans Evne og Dannelse ikke til; han havde Overgivenhedens, men ikke Værdighedens Naadegave. Klassisk anlagt var han ikke, men derimod *Øjebliksmenneskets* Fremstiller med sin egen af Publikum i høj Grad accepterede Form, som ikke interesserede J. L. Phister, da han søgte en Arvtager. Han ønskede tværtimod et uprøvet, modtageligt Talent og fandt det i Olaf Poulsen.

Allerede 1870 brød M. med Folketeatret og havde siden intet blivende Sted, men spillede snart i Provinserne og Norge, snart paa Casino (1871—72; 1876—80), hvor han viste sig sidste Gang i Kbh. ved sin 25-Aars Jubilæumsforestilling 27. Aug. 1881 bl. a. som Husaren i »Adolf og Henriette«. Det var hans Glansroller, Søren Pipperup i »Redaktionssekretæren«, Peter Ravn og Hans Styx, der bar ham gennem Nedgangens Aar, i hvilke Stemmens Hæshed tiltog og der gik Slid paa hans Evne som Følge af et forceret Liv. Edv. Brandes beundrede paa den Tid hans geniale Drukkenbolt Bardolph i »Henrik IV« og slog (1876) forgæves et Slag for hans Ansættelse ved Det kgl. Teater, men selv følte han sin Tilbagegang og led derunder; faa Dage før sin Død stod han, kun 48 Aar gammel, sidste Gang paa Aarhus Teater som Bjørn i »Valdemar Sejr«. De yngre Skuespillere Dorph-Petersen, Carl Wulff og William Pio delte hans Roller, men deres Fremstillinger blev kun konventionelle Kopier uden hans komiske Aand. M. var den Kunstner, Olaf Poulsen beundrede mest i sin Ungdom, og der var i hans Brown i »Soldaterløjer« tydelig Paavirkning fra M.s Spil. — Litografisk Mindeblad med Hustruen af A. Jacobsen og R. Hartnack 1870. Træsnit 1868 og 1871. Rolletegninger paa Teatermuseet. — Hans anden Hustru, *Caroline Recke-M.* f. Lumbye, der havde frekventeret Balletskolen og 1851 debuterede i Skuespillet

paa Det **kgl.** Teater, var i nogle Aar en nydelig, om end **affekteret** Fremstillerinde af Lystspillenes unge Piger paa Folketeatret. Den Duftvaudevillette, som Fru Heiberg anslog paa Det kgl. Teater, fortsatte Fru **R.-M.**, en let sentimental Romantik, der ogsaa strømmer i Faderens Kompositioner, f. Eks. i »Drømmebilleder« og »Amélie's Vals«. Men der var ingen Udviklingsmuligheder i hendes spæde Talent, som stod i et Modsætningsforhold til en Rolle som Fru Alving i »Gengangere«, hvis første Fremstillerinde hun blev i de danske Provinser. 28. Marts 1896 optraadte hun sidste Gang ved en Særforestilling paa Dagmar-teatret bl. a. som Guldbruden i »En Guldbryllupsaften«. — Litografisk Mindeblad med Ægtefællen af A. Jacobsen og R. Hartnack 1870.

Edv. Brandes i *Morgenbladet* 13. og 15. Okt. 1876. Benjamin Pedersen i *Julekalender* 1888. Af *Dagens Krønike*, 1889, S. 404 ff. Karl. Schmidt: *Skuespil- og Theaterforhold i Odense*, 1896. Robert Neiiendam: *Folketeatrets Historie 1857—1908*, 1919. Samme: *Privatteatrene 1820—70*, Danmark i Fest og Glæde, IV, 1935, S. 422, 448 f.

Robert Neiiendam.

Madsen, Hans Peter, 1835—1919, Apoteker. F. 15. Jan. 1835 i Kbh. (Frbg.), d. 17. Juni 1919 sst., begr. paa Frbg. Forældre: Apoteker Anders M. (1794—1879) og Martha Cathrine Sorterup (1798—1882, gift 1° 1815 med Apoteker Niels Møller, 1780—1829). Gift 10. Juni 1864 i Kbh. (Helligg.) med Fanny Elise Marie Christine Høst, f. 28. Febr. 1841 i Kbh. (Helligg.), d. 25. Marts 1920 sst., D. af Boghandler, senere Universitetsboghandler, Etatsraad A. F. H. (s. d.) og Hustru.

M. var Discipel paa Aalborg Løveapotek 1850—54, havde de følgende Aar Plads paa Nyborg Apotek og blev Kandidat 1857. Han konditionerede en kort Tid paa Aarhus Svaneapotek og drog derpaa til Udlandet, hvor han i tre Aar havde Apotekspladser og studerede i Tyskland, Paris og London. Efter Hjemkomsten kom han til Vesterbro Apotek i Kbh., der tilhørte Faderen, og overtog det 1864. Han udvidede Apoteket betydeligt og indførte mange nye Metoder og Apparater, saa at det **efterhaanden** blev et Mønsterapotek i alle Henseender, hvor de nyeste Fremskridt paa Læge- og Apotekerkunstens Omraade blev taget op til Behandling. 1861—63 var M. Medlem af Bestyrelsen for Den pharmaceutiske Forening, 1868—90 Formand for Kbh.s Apotekerforening og 1872—91 Næstformand for Danmarks Apotekerforening. Endvidere var han Medstifter af Fonden til det pharmaceutiske Studiums Fremme og dens første Formand, og i nogle Aar sad han i Repræsentantskabet for Det pharmaceutiske Understøttelses-

selskab. 1888—93 var han Assessor i Sundhedskollegiet, og i mange Aar var han Censor ved den pharmaceutiske Kandidateksamen. Gennem hans mange Afhandlinger i den hjemlige og udenlandske Fagpresse blev hans Navn kendt, og han deltog ofte i Kongresser og Lægemøder i Udlandet, hvorved han blev Æresmedlem af adskillige udenlandske pharmaceutiske Selskaber. M. var en meget interesseret og dygtig Apoteker, der til det sidste selv overvaagede Apotekets daglige Drift. — Assessor pharmaciae 1893. — R. 1882. DM. 1888. — Fra 1912 havde han som Medindehaver af Apoteket antaget sin Søn Erik *Høst-M.*, f. 5. Dec. 1882 i Kbh. (*Matth.*), Student 1900 fra Metropolitanskolen, cand. phil. 1901, Discipel paa Vesterbro Apotek 1900—03, Kandidat 1904, Studieophold i Udlandet 1904—07, Dr. phil. 1912 for en kemisk Afhandling, 1912 Medindehaver og 1921 Eneindehaver af Vesterbro Apotek, Censor ved de pharmaceutiske Eksaminer fra 1913 og Medlem af Farmakopékommisionen fra 1922, desuden Medlem af andre faglige Kommissioner samt Medlem og Æresmedlem af mange udenlandske pharmaceutiske Selskaber. — R. 1933.

Archiv f. Pharmaci og *Chemi*, 1919, S. 181—85. A. *Schæffer*: De danske Apotekers Historie, II, 1928, S. 387—93. Dansk farmaceutisk Aarbog, 1937, 195.

Poul *Hauberg*.

Madsen, Hans, d. ca. 1562, Præst. D. ca. 1562. Gift ca. 1530.

H. M. var allerede ca. 1530 Præst i Svanninge ved Faaborg og har antagelig paa et tidligt Tidspunkt sluttet sig til Reformationen. 1. April 1535 var han som Official i Salling Herred med til at udstede Hyldingsbrev til Christian III.; men kort efter blev han grebet, ført til Odense og underkastet Tortur af Lübeckerne, fordi han ikke vilde røbe, hvor han havde gemt de Kostbarheder, som Jacob Hardenberg til Sandholt (s. d.) havde betroet ham. Da man ikke kunde pine noget ud af ham, blev han sat ind i et stort Skab i Odense Provstegaard, og her fik han Lejlighed til at aflytte en vigtig Samtale mellem de lybske Anførere om Planen for det forestaaende Felttog. Da Hæren brød op, **maatte** H. M. følge Trop; han blev bundet til en Hest og maatte paa bare Ben holde Trit med den. En Nat lykkedes det ham dog at undslippe og stage sig over til Horneland, hvorfra han efter mange Farer og Genvordigheder naaede den danske Lejr ved Assens. Her traf han Jacob Hardenberg, der førte ham til den øverstkommanderende, Johan Rantzau, hvem han fortalte, hvad han havde hørt; trods nogen Mistro tog Feltherren Hensyn til hans Oplysninger, der skal have bidraget til den afgørende Sejr ved Øksnebjerg 11. Juni 1535. Efter Krigens Afslutning høstede H. M. Lønne for sin Stand-

haftighed og sit Mod, idet Christian III. 1536 overlod ham Horne Sognekald, som han fra da af til sin Død forenede med Nabosagnet **Svanninge**. Her efterfulgtes han af sin Søn *Jørgen Hansen*, hvem vi skylder vort Kendskab til hans Oplevelser under Grevefejden. En ældre Søn, *Mads Hansen*, overtog Embedet i Horne og viste under Syvaarskrigen et lignende Mod som sin Fader, idet han for en Tid gjorde Tjeneste som **Skibspræst** hos Underadmiral Frants Bille (s. d.), Jacob Hardenbergs Svigersøn. — E. Pauelsen udførte et Maleri forestillende H. M.s Besøg hos Johan Rantzau; det blev gengivet i Stik af Preisler 1778 og af G. Schule 1786. Relief med samme Motiv af Thorvaldsen 1837 (**Svanninge K.**); Gipsafstøbning og Stykker af Lermodellen i Thorvaldsen-Samlingen paa Nysø.

Dsk. Mag., 1. Rk., IV, 1750, S. 45 ff. Saml. t. **Fyens** Hist. og Top., I, 1861, S. 72—78. Kirkehist. Saml., 5. Rk., III, 1905—07, S. 234.

Henry Bruun (*H. F. Rørdam*).

Madsen, Hans, f. 1870, Landmand. F. 31. Jan. 1870 i Valsøllille ved Ringsted. Forældre: Gaardforpagter, Sognefoged Peder M. (1826—1905) og Maren Kirstine Hansen (1831—1918). Gift 24. Maj 1895 i Valsøllille med Kristine Lund, f. 25. Juli 1864 paa Eigtvedgaard, Haraldsted Sogn, D. af Forpagter Jens L. (1836—1911) og Karen Sørensen (1834—1923).

Efter Uddannelse ved praktisk Landbrug og Ophold paa Emdrupborg Højskole 1885—86 var M. paa Tune Landboskole 1890—91, kom derefter til Landbohøjskolen, tog Landbrugseksamen 1893 og var 1894—95 Regnskabsfører og Lærer for Landbrugslærlinge paa Tybrind. 1895—1911 ejede han Slingerupgaard ved Ringsted og 1914—18 Overberg Hovedgaard og Gods i Horns Herred. M. var i disse Aar blevet kendt som en dygtig og energisk Landmand, der samtidig tog levende Del i Foreningsarbejdet. Han var Formand for Ringstedegnens Landboforening 1905—10, Medlem af Bestyrelsen for De samvirkende sjællandske Landboforeninger 1907—12, Næstformand 1909—12, Formand for Samvirkensheds Planteavlssudvalg 1915—18 og for Horns Herreds Landboforening 1914—17. — Da Staten 1917 overtog Driften af de hidtil bortforpagtede Gaarde Favrholt og Trollesminde ved Hillerød, blev M. som Inspektør en myndig og handlekraftig Leder af den store Bedrift og udrettede her et fortjenstfuldt Arbejde ved Modernisering af Bygningerne, Forbedring af Jordens Kultur og af Gaardenes Besætning og Inventar, saaledes at de kunde blive Hjemsted for en væsentlig Del af Statens Husdyrbrugsforsøg og tillige give Plads for en Del af Statens Redskabsprøver. 1928 fra-

traadte han Stillingen for igen at gaa over i privat Virksomhed og ejede 1929—38 **Endrupgaard** Nord for Fredensborg. — 1932 blev han Medlem af Landhusholdningsselskabets Bestyrelsesraad og s. A. Selskabets Repræsentant i Statens **Redskabsudvalg**, hvis Formand han var 1932—38. Han var i disse Aar tillige Censor ved Eksamen i Redskabs- og Maskinlære ved Landbohøjskolen.

Jordbrugs-Teknik, II, 1930, S. 21 f. Ugeskrift for Landmænd, LXXV, 1930, S. 86 f.

Aksel Milthers.

Madsen, Hjalmar Viggo Olaf, 1872—1936, Industridrivende. F. 17. Marts 1872 i Kbh. (Johs.), d. 16. Aug. 1936 i Gentofte, begr. i Hellerup. Broder til Alfred M. (s. d). Gift 1. Dec. 1899 i Kristiania (Sagenes K.) med Jenny Magdalene Jacobsen, f. 15. Nov. 1873 i Kristiania, D. af Værksejer Eduard Carl J. (1838—1904) og Jenny Magdalene Werenskiold (1845—73).

M. blev Student 1890 fra Borgerdydskolen i Kbh. og cand. polyt. 1898, hvorefter han begyndte sin Virksomhed som Ingeniør ved H. E. Gosch & Co.s Tændstikfabrik s. A. Han var Direktør for De forenede Tændstikfabrikker 1900—17, Indehaver af Hellerup Skolæstfabrik fra 1917 og Direktør for A.B. **Malmö** Skolästfabrik fra 1927. Endvidere var han Medlem af Bestyrelsen for Den kgl. Porcelainsfabrik og Fajancefabrikken **Alumina** fra 1924, af Akts. C. Wibroes Bryggeri fra 1925 og handelskyndigt Medlem af Østre Landsret fra 1933. Ved Siden af sin industrielle Virksomhed deltog M. i udstrakt Grad i Organisationsarbejdet inden for Dansk Arbejdsgiverforening og dens Underorganisationer. 1907—17 var han Formand for Foreningen af Tændstikfabrikker i Danmark, fra 1918 for Træindustriens Fabrikantforening for Østifterne, 1906 Medlem af Industrifagenes Forretningsudvalg, 1920 Næstformand, 1921 Formand. Han blev 1918 Medlem af Dansk Arbejdsgiverforenings Hovedbestyrelse og Forretningsudvalg, 1927 af Arbejdsgivernes Ulykkesforsikrings Repræsentantskab og 1932 af dennes Hovedbestyrelse og Medlem af Industriraadet og Industriforeningens Repræsentantskab 1925. Det var betydelige Tillidsposter, M. var Indehaver af, og han spillede en meget væsentlig Rolle inden for Arbejdsgivernes Organisation, navnlig som Formand for Industrifagene og som Medlem af Arbejdsgiverforeningens Forretningsudvalg. I den sidste Egenskab fungerede han i Foraaret 1934 under Formandens og Næstformandens Sygdom som Formand for Dansk Arbejdsgiverforening og ledede paa udmærket Maade de vanskelige Overenskomstforhandlinger i Forligsinstitutionen. M. var en Mand med mange Interesser, grundig i sit Arbejde, ret-

sindig, loyal og i sjælden Grad hjælpsom. — R. 1923. — Maleri af Julius Paulsen i Industrifagene.

Arbejdsgiveren 21. Aug. 1936. Sophus Agerholm og Anders Vigen: Arbejdsgiverforeningen gennem 25 Aar, 1921. Hjalmar V. **Elmqvist**: Industrifagene 1906—31, 1931.

Sophus Agerholm.

Madsen, Johannes Christian, 1849—1914, Officer, militær Husflidsmand. F. 28. Maj 1849 i Odense, d. 2. Maj 1914 sst., begr. sst. Forældre: Bomuldsvæver og Modehandler Mads M. (1819—94) og Kirstine Henriette Becher (1822—1905). Gift 15. Juli 1876 i Kbh. (Johs.) med Alvilda Rosalia Rasmussen, f. 15. April 1855 i Kbh. (Trin.), d. 7. Marts 1929 sst., D. af Fabrikbestyrer Ole R. (ca. 1809—71) og Clara Georgine Amalie Lindgreen.

M. gennemgik 1864—67 Underofficerselevskolen, var Sergeant 1868—69, fik 1868—74 den sædvanlige Officersuddannelse, blev 1874 Premierløjtnant i Infanteriet, var fra 1883 Kaptajn i Linien, 1901—10 i Forstærkningen m. m. Af Interesse for Husflidssagen i Almindelighed og af Hensyn til det nyttige og gavnlige ved at beskæftige Mandskabet i Fritiden fremsatte han 1890 Forslag om Indførelse af Undervisning i Husflid ved Fodfolksregimenternes Vinterhold. Deltagelsen skulde være frivillig, Arbejdet ledes af Befalingsmænd, uddannet ved Odense Husflidsskole, og omfatte Træarbejder og Børstebinding m. m.; senere kom hertil Skomageri. Krigsministeriet optog Sagen med megen **Velvillie**, bevilgede Penge til Arbejdsredskaber og Materiale samt smaa Honorarer til Lærerne, og fra 1892 arbejdedes der hvert Aar i Garnisonerne. Arbejdstiden var først henlagt til Vinter-, senere til Sommermaanederne; en Række Kursus for militære Lærere afholdtes, og efterhaanden bredte Deltagelsen sig til Artilleriets Afdelinger og Militærarbejderne m. fl., og paa flere Landsudstillinger fremvistes Prøver paa Arbejderne. M. var Leder af og tilsynsførende med den »Militære Husflid og Sløjd« indtil 1913, og Virksomheden fortsattes vedblivende. En Række Aar gav M. i »Militær Tidende«, bl. a. 1894, S. 395 f., 1895, S. 421 f., 1896, S. 223 f., Oversigt over Resultaterne. Han var en beskeden, stilfærdig **Mand**; men den ved hans Initiativ og stadige Interesse fremkaldte Virksomhed har direkte og indirekte været til megen Gavn. — R. 1894. DM. 1905.

Madsen, Jacob, 1538—86, se Aarhus.

Madsen, Jacob, 1596—1653, Borgmester, Handelsmand. F. 1596 i Visby paa Gotland, d. 21. Maj 1653 i Kbh. (Holmens), begr. sst. (Holmens). Gift ca. 1621 med Karen Eilersdatter, f. 1591 i Vor-

dingborg, d. 24. Nov. 1674 i Kbh. (Holmens) (gift 1° med Iver Bruun, hvis Efternavn ogsaa hendes Børn af 2. Ægteskab antog), D. af Borgmester og Tolder i Vordingborg Eiler Jacobsen og Margrethe Pedersdatter.

Om J. M.s Barndom og Ungdom vides intet; men fra ca. 1626 spillede han en betydelig Rolle som Købmand og Reder i Kbh., hvor han bl. a. drev en udstrakt Fragtfart til Middelhavet, især paa Spanien, 1637 med kgl. Støtte. Da spanske Pirater 1647 i Biscayabugten opsnappede tre af hans Skibe, krævede Christian IV. dem frigivet ad diplomatisk Vej. Under Torstenssonkrigen udrustede J. M. endog paa egen Regning en Flaade paa fire Krigsskibe, med hvilke han 1644 under et — dog forgæves — Krydstogt i Store Bælt søgte at kapre svenske Førselsskibe. Overhovedet synes denne dygtige og vovelystne Storhandlende at have staaet Kongen og hans Kreds, navnlig Ulfeldt, nær. Som Leverandør forstrakte han Hof, Hær og Flaade med saa forskelligartede Fornødenheder som Papir, Vin, Proviant, Tovværk, Tjære, Tømmer og Kugler. 1640—49 skal han saaledes have leveret Kronen Varer for 270 000 Rdl. Ogsaa som Bygningsentreprenør nød han Christian IV.s Gunst; han medvirkede bl. a. ved Opførelsen af det nye Bryggers ved Slottet, 100 Boliger i Nyboder og den ufuldendte Storkirke St. Anna rotunda, ligesom han forpligtede sig til at genopbygge det 1647 nedbrændte Tøjhus. Efterhaanden blev han en af Statens Hovedkreditorer. 1640 forpagtede han selvtredie Accisen af alt indført fremmed 01 til Kbh. og Christianshavn; men især er hans Navn dog knyttet til Børsens Historie. 1636 var han blandt de seks Købmænd, der fik overdraget Lejemaalet af Bygningen, medens han alene fik Lov at holde Vinkælder sst. 1642 lejede han personlig hele Børsen paa 5 Aar, og ved Udløbet af denne Periode købte han den ligefrem af Ulfeldt mod Afskrivninger paa i alt 50 000 Rdl. i Kronens trykkende Gæld til ham. Ogsaa for denne Transaktion blev Ulfeldt senere draget til Ansvar, medens J. M.s Enke 1669 blev nødsaget til at afstaa Børsen til Frederik III. for den oprindelige Købesum, som imidlertid blev udredet i over 1002 Tdr. Hartkorn Jordegods i Jylland, paa Fyn og Langeland. Anklager imod J. M. og hans Hustru for at have misrøgtet Bygninger faldt til Jorden og savner Grund. 1641—53 var den fremtrædende Storhandlende og Ejendomsbesidder Borgmester paa Christianshavn, hvis Førstemand han i sin Samtid ubestridelig var. — Epitafium med Portræt i Holmens K.

L. Bobé: Bremerholms Kirke og Holmens Menighed gennem tre Aarhundreder 1619—1919, 1920, S. 41, 53, 97 f., 246, 260, 269, 324. C. F. Bricka.

og J. A. **Fridericia**: Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve, III—VI, 1878—86. Kbh.s Diplomatarium, IV—VI, 1879—84 (se Registeret). G. F. **Lassen**: Bidrag til Børsens Historie i de første halvhundrede Aar, 1858, S. 47—68. Oluf **Nielsen**: Kbh.s Historie og Beskrivelse, IV, 1885, S. 225, 234 f., 267, 279, 283, 452. L. Bobé i Personalhist. Tidsskr., 7. Rk., IV, 1920, S. 278—82. Johannes Werner: Børsen, 1915, S. 28, 36—39, 44—47, 119, 150, 159.

Flemming Dahl.

Madsen, Julius Martin, 1873—1938, Industridrivende. F. 20. Juli 1873 i Sakskøbing, d. 29. Jan. 1938 i Kbh., begr. sst. (Vestre). Forældre: Fabrikant Conrad Martin M. (1841—1925) og Julie **Johanne** Jacobsen (1836—1915). Gift 20. Okt. 1906 i Kbh. (Slotsk.) med Marie Petersen, f. 27. Dec. 1879 i Grenaa, d. 18. Aug. 1918 i Kbh., D. af Handskemager Peter P. (1852—1925) og Wilhelmine Rüttgers (1854—1920).

M. blev uddannet som Maskintekniker og var derefter Maskinkonstruktør paa Orlogsværftet 1895—98, Ingeniør i Akts. Vølund 1898—1901, 1901 Medstifter af og til sin Død Medindehaver af Ingeniørfirmaet Albrechtsen & Madsen. Han var en Mand med stor Interesse for offentlige Anliggender. 1923—33 var han Medlem af Kbh.s Borgerrepræsentation og i otte af disse Aar Formand for den borgerlige Fællesgruppe, endvidere Medlem af Kbh.s Havnebestyrelse fra 1926. Politisk sluttede han sig til Det konservative Folkeparti og var Medlem af dets Hovedbestyrelse. Det var dog særlig Organisationsomraadet, han viede sine Kræfter, og det var ganske naturligt i første Række Jernindustrien, som betroede ham en Række Tillidsposter. 1919 blev han Medlem af Bestyrelsen for Foreningen af Fabrikanter i Jernindustrien i Kbh., 1920—22 og 1924—32 Formand, 1926—32 Formand for Sammenslutningen af Arbejdsgivere inden for Jern- og Metalindustrien i Danmark; endvidere blev han 1924 Medlem af Dansk Arbejdsgiverforenings Hovedbestyrelse, 1927 af Forretningsudvalget, 1931 Næstformand og 1932 Formand. Paa Grund af disse Tillidsposter inden for Jernindustrien og Arbejdsgiverforeningen blev der lagt mange andre Hverv paa M.s Skuldre; saaledes var han Medlem af Socialraadet 1923—29, af Sociallovgivnings-Kommissionen 1925—29, af Invalideforsikringsretten 1921—33 og tilforordnet Retten fra 1934, Medlem af Arbejdsnævnet fra 1926, af Arbejdsløshedsfondens Bestyrelse fra 1927, af Socialministeriets Arbejdsudvalg fra 1932, af Haandværkerbankens Bestyrelse fra 1928, af Bestyrelsen for Pensionsforsikringsanstalten fra 1924 og Formand for Arbejdsgivernes Ulykkesforsikring fra 1932. Han var endelig Formand for Bestyrelsen i Akts. Det danske Kulkompagni. Den meget krævende Stilling

som Dansk Arbejdsgiverforenings Formand gav M. Lejlighed til at udfolde fremragende Evner, og han gik med den største Kraft og Interesse op i dette Arbejde. De, der ikke kendte ham nærmere, kunde **maaske** faa Indtryk af, at han var en stejl Natur; det rigtige heri er, at M. var en stærk Mand, der, naar han var overbevist om Rigtigheden af sine Anskuelser, ikke var let at rokke; men han var baade forhandlingsvillig og meget forhandlingsdygtig, og baade herved og paa Grund af personlig charmerende Egenskaber opnaaede han i mange Tilfælde store Resultater. Han tiltraadte Stillingen som Arbejdsgiverforeningens Formand under særdeles vanskelige Omstændigheder. Han blev Formand, da Pristallet gik stærkt nedad og Kravet om Nedsættelse af Lønningerne voksede inden for Medlemmernes Kreds; men Gang paa Gang fandt Arbejdsgivernes Krav ikke Tilslutning i Forligsinstitutionen, hvis Forslag derfor forkastedes af Arbejdsgiverforeningens Generalforsamling, som bebudede Arbejdsstandsning til Gennemførelse af Kravene. Men baade i disse Aar og senere, da det var Arbejderne, der stillede Krav om Lønforhøjelser, mødtes man fra Lovgivningsmagtens Side af Love, der forbød Arbejdsstandsning, lovfæstede Forligsinstitutionens Mæglingsforslag eller — som 1936 — nedsatte et Nævn, hvis Afgørelse i det store og hele var en Bekræftelse af Forligsinstitutionens Forslag. Under disse Forhold søgte M. at finde nye Veje; han var i Besiddelse af et friskt Initiativ, der virkede velgørende og ofte førte til Resultater. Det var først og fremmest ham, det skyldtes, at man fik gennemført de nye Forhandlingsregler, der har vist deres gavnlige Virkninger under de sidste Forligsforhandlinger. Paa Generalforsamlingen 1937 udkastede han under stærk Tilslutning Tanken om at komme ud over Vanskelighederne ved en videre Udvikling af den frivillige Voldgift, som der gives Adgang til i de nye Forhandlingsregler. Han gjorde en betydelig Indsats for at forhindre Loven om Forbud mod Overarbejde ved en frivillig Overenskomst med De samvirkende Fagforbund, men han mødte her uoverstigelige Hindringer. Ogsaa med Hensyn til selve Dansk Arbejdsgiverforenings Organisation fremsatte han Planer om Ændringer af betydelig Rækkevidde. Naar M. ikke naaede at gennemføre alle sine Planer, skyldtes det i væsentlig Grad alvorlige Sygdomsanfald. Allerede 1934 maatte han overlade Forligsforhandlingerne til Fabrikant Hjalmar Madsen (s. d.), og det sidste halve Aar tvang en uhelbredelig Lungesygdom ham til at lægge Arbejdet i Næstformanden Oldemand Esper Eisings Hænder. 1937 blev M. Æresmedlem af Jernindustriens Sammenslutning. — R. 1927. DM. 1934. K.² 1937. —

Maleri af Harald **Slott-Møller** 1933 i Sammenslutningen af Arbejdsgivere inden for Jern- og Metalindustrien i Danmark, af Heinrich **Dohm** i Arbejdsgivernes Ulykkesforsikring og i Dansk Arbejdsgiverforening 1938.

Arbejdsgiveren 1932, Nr. 12; 1938, Nr. 3. Søren Christensen: Sammenslutningen af Arbejdsgivere indenfor Jern- og Metalindustrien i Danmark gennem 25 Aar, 1927. Sophus Agerholm og Carl Plum: Dansk Arbejdsgiverforening gennem Aarene 1921—36, 1936. *Sophus Agerholm.*

Madsen, Carl (**Karl**) Johan Wilhelm, 1855—1938, Kunsthistoriker, Museumsdirektør. F. 22. Marts 1855 i Kbh. (**Garn.**), d. 16. April 1938 sst., begr. sst. (**Ass.**). Forældre: Dyrmler, Kaptajn A. P. M. (s. d.) og I. Hustru. Gift 1° 3. Juni 1880 i Hornbæk ved Randers med Johanne Henriette Møller, f. 1. Sept. 1859 i Øster Tirup ved Hjørring, d. 9. Marts 1881 i Kbh. (**Garn.**), D. af Gaardejer Lauritz Sørensen M. (1830—75) og Caroline Cathrine Holm (1819—83). 2° 4. Juli 1883 paa Frbg. med Thora Juliane Nielsen, f. 5. Aug. 1858 i Aalborg, d. 9. Dec. 1929 i Kbh.

M. voksede op i et Milieu med kunstneriske Forbindelser i flere Retninger. Ikke alene Faderen, men ogsaa Moderen udøvede Malerkunst. Mormoderen, i hvis Hjem han anbragtes ved Moderns tidlige Død, var Datter af Dekorations- og Portrætmaler Peder Faxøe, tegnede og malede selv, og baade hun og hendes da afdøde Mand havde staaet i venskabelig Forbindelse med C. W. Eckersberg og dennes to Hustruer, Jens Juels Døtre — Manden til Dels som Eckersbergs Elev. Disse Forhold prægede ganske naturligt M.s Barndom. Aug. 1866 sattes han i Skole paa Sorø Akademi, som han atter forlod 1871 med Realafgangseksamen. Sommerferierne tilbragte han hos Morbroderen i Frederikshavn, og umiddelbart efter sin Eksamen aflagde han sit første Besøg paa Skagen. Fra C. V. Nielsens Tegneskole, hvor han gjorde Bekendtskab med Michael Ancher, dimitteredes han derefter til Kunstakademiet. Han blev optaget Febr. 1872, men kom ikke længere end til Alm. Forberedelsesklasse, som han søgte otte Kvartaler 1872—76. Samtidig lærte han at male hos Faderen og især hos Vilh. Kyhn, der satte megen Pris paa hans stilfærdige Væsen og kunstnerisk forstandige Omdømme. For Arven efter Mormoderen tog han til Paris 1876 og blev der til 1879. Han malede paa École des Beaux-Arts under Gérôme og kopierede Giorgiones »Concert champêtre« paa Louvre, hørte ogsaa H. Taines Forelæsninger. Kunstnerisk set havde det nok Betydning for ham, at han omgikkes P. A. Schou. Desuden traf han Tuxen og Krøyer og var paa Studieophold i

Bretagne 1878 sammen med Bernh. Middelboe og Holger Drachmann. Allerede dengang dyrkede M. kunsthistoriske Studier, foretog af den Grund mindre Rejser til Bruxelles, Antwerpen og Amsterdam og betegnedes som »grumme belæst«. I hans **Pariser-**tid faldt Verdensudstillingen 1878. Han oplevede det Nederlag, som dansk Kunst led ved denne Lejlighed, en Begivenhed, som utvivlsomt fik afgørende Betydning for hans Udvikling og senere Livskald. Efter sin Hjemkomst debuterede M. paa Charlottenborg Foraarsudstilling 1880 med »En Fiskerenke. Fra Skagen«. Som Maler »vandt han Paaskønnelse, men vakte ikke Sensation. Stilfærdige Landskaber og Stadtbilleder i fine graa Toner, der vidnede om en kultiveret Farvesans« (G. Philipsen). Han naaede kun at udstille seks **Arbcjder** paa Charlottenborg 1880—82, 1886, 1889, men han blev vistnok den egentlige Grundlægger af Kunstnerkolonien paa Skagen, idet han trak sine nærmeste Venner med sig paa sine Sommerstudier og derved bevirkede, at Kolonien i Hornbæk, hvor Krøyer udførte sine første Ungdomsbedrifter, blev opgivet efter faa Aars Forløb. Mere og mere gik M.s Beskæftigelse i Retning af Studier, Samlerinteresser og kunstkritisk Skribentvirksomhed. Hans første Artikel, en **Anmeldelse** af Charlottenborgs Juleudstilling, stod i »Dagsavisen« 21. Dec. 1881. Paa Holger Drachmanns Anbefaling knyttedes han til dette Blad som fast Anmelder og skrev tillige 1882—83 Artikler til »Morgenbladet«. Derfra gik han 1884 over til »Politiken«. Desuden leverede han regelmæssigt Bidrag til »Ude og hjemme« fra 1882, til »Tilskueren« fra 1884 og redigerede 1888 sit eget Tidsskrift »Kunstbladet«, skrev senere hen ofte i »Kunst« og »Illustreret Tidende«.

Med M. indførtes en ny Form for Kunstkritik, der baade litterært og i kunstnerisk Opfattelse afveg mest muligt fra Jul. Langes humanistiske Filosoferen og Høyens nationale Standpunkt. M. førte en *skreven* Stil i **Modsætning** til Forgængernes mere retoriske Form, fransk i sin Elegance, ikke mindre **aandfuld**, men i Pagt med en ny Generations Journalistik, og i sin Vurdering var han først og fremmest den udøvende Fagmand og Connaissanceur tillige. M.s Kritik var positiv. Han vandt straks Øre ved den Varme, hvormed han fremdrog, hvad der forekom ham værdifuldt, og han formaaede at lægge sine egne kunstneriske Oplevelser og Tidens maleriske Problemer op for Læseren i et klart og levende Sprog, som enhver kunde forstaa. Men i samme Aandedræt kunde han være bidende og skarp under en afvæbnende Elegance. Med sikkert Blik slog han ned paa Svagheder, ubarmhjernt og uden Personsanseelse, enten det drejede sig om Ven eller Fjende. Det har ikke

altid været morsomt for ham nærstaaende samtidige at læse de Artikler, hvormed han for stedse slog dem fast i Offentlighedens Bevidsthed.

M. blev Pennefører for det nye maleriske Syn, der kom fra Frankrig, hans Udgangspunkt **Nederlaget** i Paris 1878, som han foreholdt Offentligheden i »**Dagsavisen**« 28. Dec. 1881. I sin Dagblads-Journalistik varetog han Oppositionen mod det herskende Regime, rejste bl. a. Kamp mod Akademiet og Charlottenborg-Udstillingen paa Grund af disse Institutioners Vægning ved at anerkende **Vilh. Hammershøi** — den Kamp, som resulterede i Den frie Udstillings Dannelse. I monografiske Tidsskrift-Artikler, som for Størstedelen har bevaret deres Værdi usvækket gennem Aarene, satte han Tidens betydelige Maler-Personligheder paa den fremtrædende Plads, de siden beholdt: Viggo Johansen, Zahrtmann, Michael Ancher, L. A. Ring, Th. Philipsen, Brødrene Skovgaard, Jul. Paulsen, Vilh. Hammershøi. Allerede med den nordiske Udstilling i Kbh. 1888, som Maurice Hamel saa under M.s Ledelse og anmeldte i en vel instrueret Artikel i »**Gazette des Beaux-Arts**«, og med Verdensudstillingen i Paris 1889 var de nye Strømninger trængt igennem. M., der behændigt havde udnyttet Mellemspillet mellem Kbh. og Paris, kunde hjemføre Sejren, men han havde for saa vidt taget Forskud paa den i »**Nordisk tidskrift**« 1888 i et Opgør med Tidens Problemer og dansk Maleris aktuelle Stilling dertil, som hører til de skelsættende Monumenter i vor Kunst-historie. Det er her, han fastslog, at det, Studierejserne til Paris »har lært os, er det store og betydningsfulde at gøre os Arbejdet vanskeligere«. At M. blev den ledende Kunstkritiker som før ham kun Høyen og ingen senere, kom ogsaa ældre samtidige Kunstnere til gode, f. Eks. Lorenz Frølich, hvem den nationale Skole havde set over Hovedet, og Vilh. Kyhn. Gennembrudets Generation har imidlertid M. at takke for sin sikre Position i det offentlige Omdømme, og for en Række yngre Kunstnere har M. i Aarenes Løb lagt Grundlaget til deres Berømmelse, f. Eks. **Alb. Gottschalk**, de tre store Fynboer (bl. a. i skarpt Ordskifte med Gudmund Hentze og Harald og Agnes **Slott-Møller** under Striden om »**Bonde-malerne**« 1907) og Aksel Jørgensen.

Side om Side med den kritiske Virksomhed udviklede M.s kunsthistoriske Forfatterskab sig naturligt ud af hans Samler-Interesser. Paa et meget tidligt Tidspunkt kastede han sig over japansk Kunst, som Brødrene Goncourt skabte en pludselig Berømmelse om. M. erhvervede sig selv en anelig Samling (senere afhændet til Etnografisk Museum) og indførte Kendskabet til Japan i Norden med

sin første Bog »Japansk Malerkunst« (1885), der gjorde stærkt Indtryk i Datidens Kunstliv og ogsaa virkede paa Udviklingen i Naturalismens **Brydningsaar**. I Traad hermed falder M.s kunstindustrielle Interesser, hans Artikler i »Tidsskrift for Kunstindustri«. Med dem **støttede** han det nye Underglasurmaleri paa Porcelæn, der opstod under Arnold Krogs Ledelse paa Den **kgl. Porcelainsfabrik**, og den højt originale Pottemager-Keramik, som Th. Binde**bøll**, Brødrene Skovgaard og deres Kreds udførte paa **smaa** Lervarefabrikker i Hovedstadens Omkreds (1887). Tillige leverede han den første grundlæggende Fremstilling af Den kgl. Porcelainsfabriks tidligste Historie (1893).

Den nederlandske Kunst optog imidlertid M. i stigende Grad. Det satte sig Spor i en Række Artikler og en Bog »Hollandsk Malerkunst« (1891), der behandler (som Undertitlen angiver) »Tiden før Rembrandt. Kunstnerforholdene i det 17. Aarhundredes Holland«. Ogsaa den følte som et grundlæggende Værk, ikke blot gennem den Milieuskildring, der tilvejebragtes ved Forfatterens omhyggelige Studier over de hollandske Kunstneres Arbejds- og **Levevilkkaar**, men ogsaa fordi den moderne Kunstvidenskabs Metoder, Arkivforskning kombineret med et minutiøst Detailstudium over for Kunstværket, hermed indførtes hos os. Hvad M. havde tænkt sig med denne Bog, gennemførte han ikke. Hans Hovedværk paa dette Omraade blev et Museumskatalog, »Fortegnelse over Den kgl. Malerisamlings Billeder af ældre Malere« (1904), vort første videnskabelige Katalog i moderne stilkritisk Forstand. Det blev mest Lejligheds-Studier, der kom fra hans Haand, publicerede i spredte Afhandlinger og et Par Bøger, »Studier fra Sverig« (1892) og »**Billeder** af Rembrandt og hans Elever i den kgl. Malerisamling« (1911). En kortfattet samlet Fremstilling af »Nederlandenes Malerkunst i det 17. Aarhundrede« skrev han dog til »Verdenskulturen« (1909); den udkom selvstændig i udvidet Skikkelse 1925.

Inden for dansk Kunst deltog M. — Side om Side med Emil Hannover — i den vaagnende Interesse for Eckersberg og hans første Elever, 30'ernes og 40'ernes Maleri, som den nationale Epoke og dens Efterfølgere havde overlejet og skubbet til Side. I Modsætning til den gængse Vurdering fremhævede han de inspirerede Skitser, Studier og Forarbejder som **en** værdifuldere Del af den ældre Skoles Produktion end de færdige Udstillingsstykker, der havde tabt i malerisk Friskhed. Det gælder især Marstrand, hvis Evner først M. vurderede rigtigt og satte paa Plads. Paa samme Linie ligger C. A. Jensens Rehabilitering og Fremdragelsen af Dankvart Dreyer. Men for øvrigt rakte M.s Indstilling vel noget

videre end Hannovers. Han arrangerede Kunstforeningens Marstrand-Udstilling 1898 og skrev Kataloget dertil, var en af Hovedstøtterne i den store, betydningsfulde Raadhusudstilling 1901, som Th. Philipsen havde fattet Ideen til. For Kunstforeningen skrev han Monografierne om »Johan Thomas Lundbye« (1895) og »Wilhelm Marstrand« (1905). Under hans Redaktion udkom 1901—07 »Kunstens Historie i Danmark«, hvor han affattede Hovedkapitlerne »Eckersberg og hans Skole« og »Den nationale Kunst« og desuden behandlede det 17. og 18. Aarhundredes Malerkunst. Senere føjede han til denne Del af sin Produktion Afsnittet om Joakim Skovgaards Udsmykning i Monumentalværket om Viborg Domkirke (1909), Monografien om »Theodor Philipsen« (udg. af Kunstforeningen 1912), den store Afhandling om »Christen Købke og hans Billeder paa Galleriet« (Kunstmuseets Aarsskrift 1914) og de populære Skrifter »J. Th. Lundbye. Dagbogsoptegnelser« og »P. C. Skovgaard og hans Sønner« (begge 1918), »Malerier af Johan Thomas Lundbye« (1931).

Under store Betæneligheder (som Jul. Lange søgte at berolige) over for den radikale og fra nogle Sider ikke just elskede Kritiker ansatte Den kgl. Malerisamling 1895 M. som Assistent; 1900 avancerede han til Inspektør. Han fik herved Lejlighed til kritisk at gennemarbejde hele Galleriets Bestand af ældre Malerkunst og til at gennemgaa Statens Magasin-Beholdninger. Af disse fremdrog han saa mange betydelige Arbejder (en Række Billeder af Rembrandt, deriblandt »Korsridderen«, den ældre Brueghels fortrinlige Skitse, Malerier af Cornelis Vroom, Adriaen van Ostade, Brouwer, Gerard Dou, Salomon Ruysdael, Cranach o. a.), at hans Evne til at finde »Rembrandter« blev en Folkevittighed. Ogsaa uden for Museet lagde man Beslag paa hans Arbejdskraft. Han udarbejdede Katalogerne til den Moltkeske Malerisamling (1900), over Baroniet Gaunøs ældre Malerier (1914), Wilh. Hansens Samling af nyere fransk Malerkunst paa Ordrupgaard (1918) og H. Heilbuths Samling, som han foranledigede udstillet paa Kunstmuseet, inden den spredtes for alle Vinde (1920; engelsk Tekst). Endvidere bistod han Johs. Hage ved Grundlæggelsen af den efter vore Forhold saa betydelige Malerisamling paa Nivaagaard, hvis Katalog han ligeledes skrev (1908). Denne Samlings Tilblivelse kan sikkert for en stor Del henregnes til hans gode Gerninger.

Først 1911 naaede M. den Plads paa Kunstmuseets Direktørpost, som Offentligheden for længst og med stigende Utaalmodighed havde udpeget ham til. Museet var nærmest gaaet i Staa, visnede stille hen. M. tog straks fat paa at reorganisere alle dets

Samlinger af Malerier og Papirkunst, fik forøget dets aarlige Indkøbssum, stiftede Dansk Kunstmuseums Forening (senere Kunstmuseets Venner) til Støtte for Erhvervelsen af ældre Kunst og udgav fra 1914 »Kunstmuseets Aarsskrift«, hvortil hans egen Pen gerne leverede Hovedbidragene. Ved Appel til Privatsamleres Offervillie bevirkede han, at værdifulde Gaver strømmede ind til den danske Afdeling i en hidtil ukendt Grad. Selv havde han ofte Heldet med sig ved sine Akkvisitioner. Stor Fortjeneste indlagde han sig f. Eks. ved Købet af **Jordaens'** Hovedværk »Færgedaaden til **Antwerpen**«, der skete for offentlige og private Bidrag; en anden Nyerhvervelse var J. Skovgaards Freske af den store Nadver, der ved indkaldte italienske Eksperter nedtoges i Viborg Domkirke og overførtes paa Lærred. Efter ret indgribende og langvarige Bygningsforandringer foretog M. en fuldstændig Omordning. Samlingerne kom til at fremtræde under Omgivelser, der svarede til deres Karakter, og han fik Lejlighed til i Praksis at gennemføre de Anskuelser, han havde fremsat i sin litterære Virksomhed. I helt vellykket Skikkelse og med grundigt fornyet Beholdning genopstod den danske Skole fra det 19. Aarhundredes første Halvdel (fra Eckersberg til Marstrand). Her havde dog Hannovers Ordning af den Hirschsprungske Samling virket vejledende. Senere (1922) aabnedes Afdelingen for ældre udenlandsk Kunst. I sin Opstilling af denne fulgte M. væsentlig det historiske Grundsyn, som Bode i Berlin havde forfægtet under Museumsvæsenets Brydningstid ved forrige Aarhundredes Slutning. Maaske lod M. sig her lede mere af kunsthistorisk Interesse end af Hensynet til kunstnerisk Kvalitet og til de enkelte Værkers Mulighed for at gøre sig værdifuldt gældende.

Sin Ungdoms Tilknytning til fransk Kunst varetog M. i sin Journalistik, gennem større Artikler om Millet (»Ude og hjemme« 1884) og Th. Rousseau (Kunstmuseets Aarsskrift 1915), Bogen om »Corot og hans Billeder i nordisk Eje« (1920) og endelig ved den store Udstilling af fransk Kunst fra det 19. Aarhundrede, som han med Kunstmuseums-Foreningens Støtte fik afholdt i Museet For sommeren 1914. En fremtrædende Interesse hos ham udgjorde Bogkunst. Han hørte til Forening for Boghaandværks Stiftere og første Bestyrelsesmedlemmer 1888 og behandlede Illustrationskunst i en Række Afhandlinger (om franske Illustratører fra det 18. Aarhundrede og om Erik Werenskiold i »Kunstbladet« 1888; om Hans Smidths Illustrationer til Blicher og P. C. Skovgaards til H. C. Andersen i »Kunstmuseets Aarsskrift« 1917 og 1920; om Illustrationer til Wergeland i »Bogvennen« 1921) og et Par Bøger (»Illustrationerne

til Holbergs Peder Paars«, 1919; »Franske Illustrationer fra det 18. Aarhundrede«, 1929). Hans egen Bogsamling havde dog væsentlig et litterært Tilsnit, indeholdt især værdifulde Originaludgaver, bl. a. af Goethe.

Ved sin Afgang fra Kunstmuseet 1925 stod M. som en europæisk kendt Personlighed og med en Række ikke almindelige Udmærkelser: Æresmedlem af Akademiet i Antwerpen, overordentligt Medlem af Kunstakademierne i Kbh. (1917) og Stockholm, Dr. phil. h. c. ved Lunds Universitet (1918). Et Festskrift overrakte ham af nordiske Kolleger paa Hundredaarsdagen for Museets Oprettelse 1924, og den danske Udstilling i Musée du Jeu de Paume i Paris 1928, hvis Præsident han var, betød en ærefuld Afslutning paa det, der indledede hans Livsværk, Rehabiliteringen af vor Kunst efter Nederlaget 1878. Han fik et langt og virksomt Otium. 1928 overtog han Ledelsen af Skagens Museum, hvis Samling han omorganiserede ved mange Nyerhvervelser og opstillede i en nyopført Bygning, saaledes at den nu hører til Landets ypperste, og han skildrede Skagentidens Historie i »Skagens Malere og Skagens Museum« (1929). Ved sin Død efterlod han sig en næsten fuldført Monografi om Thorvald Bindesbøll. Hans værdifulde Samlinger af dansk og ældre udenlandsk Kunst solgtes ved Auktioner, hvortil han selv havde affattet Kataloger. En fuldstændig Samling af M.s Skrifter og Dagbladsartikler tilhører Skagens Museum. — R. 1909. DM. 1923. K.² 1925.

Selvportræt i Kultegning ca. 1875, i Blyant ca. 1879 og i Olie 1895 (alle i Familieej). Malerier af V. Hammershøi 1890 (ligesaa), Henrik Lund 1906 (ligesaa), A. Lofthus 1913 (Fr.borg), 1927 (Kunstmuseet; Forarbejde 1925 i Familieej) og 1932 (Familieej), Niels Hansen 1924 (Aarhus Museum), Viggo Johansen 1927 (Skagens Museum) og Viggo Madsen 1935 (sst.). Portrætteret paa E. Henningsens farvelagte Tegning: Møde i Foreningen Bogstaveligheden (Fr.borg), paa følgende Malerier af Viggo Johansen: Aftenpassiar 1886 (Kunstmuseet), Aftenbillede 1887 (Philadelphia; Gentagelse i Privateej), Mine Venner 1897 (München), Aftenselskab i mit Hjem 1899 (Kunstmuseet) og Mellem Kunstnere 1902—03 (Nationalmuseet, Stockholm), paa P. S. Krøyers Maleri: Musik i Atelieret 1886 (Oslo; Gentagelse 1887 i Hirschsprungs Saml.), paa V. Hammershøis Maleri: Fem Portrætter 1901 (Thielske Galeri, Stockholm; Skitse i Kunstmuseet; Studie i Familieej) samt paa P. Hansens Maleri fra Faaborg Museums Indvielse 1910 (Faaborg Museum). Tegninger af Anna Brøndum, senere Ancher, to fra ca. 1875 (den ene i Skagens Museum), P. S. Krøyer 1877 (sst.),

Viggo Johansen bl. a. 1879 og 1880 (Skagens Museum), V. Jastrau (Kgl. Bibliotek), Aksel Jørgensen 1914 og A. Lofthus 1922 (Fr.borg, Skagens Museum), 1923 (Familieej), 1924 (Skagens Museum, Familieej), 1926 (Familieej), 1932 og 1933 (ligesaa) samt af Ivan Opffer og Joakim Skovgaard. Buster af L. Brandstrup 1932 (Kunstmuseet; original Gipsmodel 1928 i Skagens Museum) og Anker Hoffmann 1935 (Skagens og Randers Museer). Træsnit af V. Jastrau 1898. Radering af Henrik Lund 1907.

Selvbiografi i Inbjudning till filosofie doktorspromotion vid Lunds Universitets tvåhundraftioårsfest, 1918. Erindringer i Berl. Tid. 10. Jan. 1915 (Billeder, jeg fandt), Politiken 30. Dec. 1926 (om Chr. Winther) og 1. Okt. 1934 (om Holger Drachmann), i: Skagens Malere og Skagens Museum, 1929, S. 17—20. — Jul. Lange i Tidsskrift for Kunstindustri, 1886, S. 23—30. Alfred Bramsen i Politiken 17. Sept. 1898. Gustav Philipsen i Ill. Tid. 20. Aug. 1911. Samme: Af min Urtegaard, 1923, S. 77—96. Alba Schwartz: Skagen, 1912. Emil Hannover i Politiken 8.—10. Nov. 1917. Georg Brandes i Kunstmuseets Aarskrift 1921—23. Aage Marcus: Bidrag til en Fortegnelse over Bøger og Afhandlinger af K. M. (sst.). Th. Oppermann i Berl. Tid. 11. Nov. 1927. Holger Jerrild i Gads dsk. Mag., 1928, S. 628—36. Politiken 22. Marts 1925, 16. Marts 1930, 20. Marts 1935. Edv. Brandes sst. 22. Marts 1930. Leo Swane i Tilskueren Dec. 1933, Berl. Tid. 21. Marts 1935 og Kunstmuseets Aarskrift 1935 og 1938. Vilh. Wanscher i Politiken 1. Okt. 1934, 21. Marts 1935. Sigurd Schultz i Dagens Nyheder 21. Marts 1935. Preben Wilmann i Social-Demokraten 22. Marts 1935. Poul Uttenreitter: Fritz Syberg, 1935, S. 107—24. Danske i Paris, red. af Franz von Jessen, II, 1938. Politiken (af Knud Pontoppidan, Jens Thiis) og Berl. Tid. (af Chr. Elling m. fl.) 17. April 1938. Jens Thiis i Tidens Tegn 19. April 1938. Pola Gauguin i Dagbladet (Oslo) 22. Marts 1935 og 19. April 1938. Johannes Lehmann i Journalisten 1. Maj 1938. V. Thorlacius-Ussing i Soranerbladet Maj 1938 og Tilskueren Maj s. A. Carl G. Laurin i Ord och Bild 1938, S. 482—92. Samleren Aug. 1938 (af Jens Thiis, Sixten Strömbom, Otto Andrup Chr. Klæbel, Merete Bodelsen, K. F. Plesner og Frits Johansen). Frits Johansen sst. Sept. s. A.

c: J c L n
Sigurd Schultz

Madsen, Mogens, 1527—1611, Biskop, Historiker. F. 28. Sept 1527 i Helsingborg, d. 6. Marts 1611 i Lund, begr. sst. (Domk.) Forældre: Borgmester Mads Pedersen og Kirsten Poulsdatter Gift 1° 14. Maj 1564 med Helle Henningsdatter, f. ca. 1546, d. 16. Dec. 1579, D. af Kannik, Mag. Henning Albertsen. 2° 8 Okt. 1581 i Lund med Karine Clemensdatter, f. ca. 1563, d. 25 Aug. 1598.

M. M. gik i mange Aar i Skole i Helsingborg, Kbh., Landskrona og atter i Kbh. 1546 blev han Rektor i Landskrona og maatte som saadan paa forskellig Maade deltage i Prædikejtjenesten i Byen. 1550 blev han Sognepræst i Otterup (Ottarp), men havde stadig sin Bopæl i Landskrona, indtil han 1552 drog uden-

lands som Hovmester for den unge Adelsmand Otte Pors. Først opholdt de sig tre Aar i Kom, siden et godt Aars Tid i **Wittenberg**, hvor M. M. paa det nøjeste sluttede sig til Melanchton. Efter sin Hjemkomst 1556 virkede han som personel Kapellan hos Sognepræsten Hans Spandemager i Lund, blev 1557 Sognepræst i Borby og Loddekøbing, men allerede s. A. »Hofpræst« paa Malmøhus for Prins Frederik (II.), hvad han var indtil 1559. 1561 blev han Rektor (og Kannik) i Lund, 1562 Magister, 1563 Lektor i Teologi i Lund, 1571 Provst i Torne Herred og endelig 1589 Biskop over Lunde Stift. Dette Embede beklædte han til sin Død. M. M. er i Danmark en af de smukkeste Repræsentanter for den filippistiske Retning. Som hos hans store Læremester Melanchton er ogsaa hos M. M. det pædagogiske Syn paa Tilværelsen og de pædagogiske Evner og Interesser stærkt fremtrædende, og han udmærker sig som teologisk Forfatter fremfor alt ved sin klare Fremstilling og sin omfattende Belæsthed baade i den klassiske og i den patristiske Litteratur. Indholdsmæssigt set er han lidet original, da det overalt er Melanchtons Synspunkter, han reproducerer, om end med en stærkere historisk Underbygning. Som Biskop virkede han med stor Nidkærhed, var bl. a. levende interesseret i at vaage over god kirkelig Orden og i at højne Gejstlighedens Dannelsesstade. Hertil sigtede de talrige latinske Taler, han holdt ved de aarlige Landemoder i Lund, og hvoraf han 1604 udgav en Samling under Titel »Tessaradekas orationum«. Baade dette Bind og andre, særskilt udgivne Taler tegner et tydeligt Billede af Forfatteren og indeholder værdifulde Bidrag til Forstaaelse af Datidens Kirkehistorie. Af lignende Art er ogsaa den systematisk ordnede Samling **Synodalpaamindelser** (Monita) fra hans egen og hans nærmeste biskoppelige Forgængeres Tid, som han foranstaltede tilvejebragt. 1 Tidens kirkelige Kampe repræsenterede han et filippistisk Mellemandpunkt med ikke ringe Sympati for Calvin, men med tydelig Afstandtagen fra de strengere Lutheranere og fra Katolicismen. Særlig var han en Fjende af Jesuiterne, mod hvem han skarpt vendte sig 1602 i en bekendt Tale »De secta Jesuitica«. Til Gengæld **maatte** han opleve, at en polsk Jesuit, Mag. Jacob **Schröter**, rettede et heftigt og personlig nærgaaende Angreb paa ham. Til sit Forsvar skrev han en udførlig »Apologia«, hvori han bl. a. skildrede den katolske Kontrareformationsbevægelse. Kongen ønskede ikke denne Apologi udgivet, som det havde været M. M.s Hensigt, men gav ham Oprejsning gennem et naadigt Brev. Baade i Apologien og i andre af M. M.s teologiske Skrifter mærker man en levende historisk Interesse.

Det var da ikke underligt, at han ogsaa følte Trang til at sysle med Arbejder af rent historisk Art. Blandt disse kan især nævnes hans »Series **regum Daniæ**«, der gaar fra de ældste Tider til Christian III.s Død; desuden hans »**Episcoporum ecclesiæ Lundensis series**« (udgivet 1710 af Thomas Bartholin), som er værdifuld ved sine Specialefterretninger om det lundensiske **Ærkesædes** Historie, og hans **historisk-topografiske** Meddelelser om Skaanes Købstæder »**Civitatum quarundam Schaniæ brevis descriptio**«. Som Historiker er M. M. fortrinsvis Samleren, der med Flid søger det spredte Stof frem, men han formaar dog ogsaa nu og da at se med selvstændig Kritik paa de indsamlede Efterretninger. For Arild Huitfeldts Krønike har M. M.s historiske Samlinger betydet værdifuldt Kildemateriale.

H. F. Rørdam: **Monumenta historiæ Danicæ**, 2. Rk., II, 1887, S. 81—384. Kirkehist. Saml., 2. Rk., V, 1869—71, S. 195—238; 3. Rk., III, 1881—82, S. 464—69. O. Walde: Storhetstidens litterära krigsbyten, II, 1920, S. 245 f. Bjørn Kornerup: Biskop Hans Poulsen Resen, I, 1928, især S. 279 f, 289, 386. Kjell Barnekow i Ur Lunds Katedralskolas historia, 1937, S. 168—75.

Bjørn Kornerup.

Madsen, Morten, 1596—1643, Biskop. F. 1596 i Kbh., d. 17. Okt. 1643 i Aarhus, begr. sst. (Domk.). Forældre: Bager og Kæmner Mads Nielsen og Abelone Hansdatter. Gift 21. April 1623 med Kirstine Hansdatter, f. 1602, d. 4. Maj 1672 i Kbh., D. af Borgmester i Helsingør Hans Willumsen (d. 1621) og Ingeborg Lejel (d. tidligst 1658, gift 2° med Borgmester i Kbh. Mathias Hansen (d. 1628, gift 1° med Marine Jørgensdatter Moth, d. tidligst 1592, 2° 1602 med Gese Pedersdatter Severinus, 1585—1603, 3° ca. 1609 med Vendela v. Delden (d. 1610, gift 1° med Adam Bödicher), 4° med Ingeborg Mechlenburg)).

M. M., som undertiden urigtigt kaldes Lejel (**Lælius**), blev Student 1613 og foretog derpaa en længere Udenlandsrejse, paa hvilken han benyttede Lejligheden til baade at samle Bøger og lægge Grunden til sin betydelige Lærdom især i orientalske Sprog. Bl. a. opholdt han sig i Wittenberg og i Leiden. 1621 blev han Magister i Kbh., var en kortere Tid Informator for Kirstine Munks Børn og blev 1621 Rektor i Sorø, men forflyttedes allerede 1622, da han blev Slotspræst ved Fr.borg; 1624 blev han kgl. Hofprædikant og fulgte som saadan Christian IV. paa Felttoget i Tyskland, indtil han 1627 blev udnævnt til Biskop i Aarhus. S. A. blev han Medlem af den Kommissionsdomstol, der skulde dømme Fru Anne Lykke, og 1634 Dr. theol. Skønt han oftere benyttedes som Mellemand mellem Kongen og

Kirstine Munk paa Boller, synes han nu ikke at have staaet slet saa højt i Gunst hos Christian IV. som tidligere, og **1634** **maatte** han modtage en skarp Irettesættelse for uforsvarlig Optræden i et Par Embedssager. M. M. var en særdeles formuende Mand, der skal have ejet ca. 30 000 **Rdlr.**, men han mistede det meste af sin Velstand i Krigene. **1643—44** bortførtes hans Bibliotek af den svenske Officer Torsten Stålhandske, hvis Enke siden skænkede det til Åbo Akademis Bibliotek, hvor en Del af M. M.s Bøger endnu findes. Hans egen Forfattervirksomhed er ikke omfangsrig. To Disputatser fra hans Wittenbergtid viser ham som Talsmand **for** den lutherske Skolastik, og et Par Ligrædikener fra hans senere Aar, over Henrik Lykke (**1632**) og over Rigsmarsk Jørgen Urne (**1649**), er ligeledes læremæssigt set præget af Ortodoksien, men i øvrigt ganske i Tidens sædvanlige Stil. M. M. havde en Del Fjender, navnlig Erik Grubbe til Tjele og Klokkeren Hans Hansen Skonning, og efter hans Død blev hans Hustru haardt angrebet **for** en Række skandaløse Forbrydelser, hvori hun skulde have gjort sig skyldig, men ved en Herredagsdom **1649** frikendtes hun pure (jfr. IV, 351 f.).

P. Poulson: *Bibliotheca Aarhusiensis*, 1725, S. 66—70. Erich Pontoppidan: *Annales ecclesiæ Danicæ*, III, 1747, S. 170—73. D. G. Zwergius: *Det siellandske Clerisie*, 1753, S. 552—58. J. R. Hübertz: *Aktstykker vedk. Staden og Stiftet Aarhus*, II, 1845, S. 55, 61, 93, 94 f, 101. H. G. Olrik: *Oversigt over Forstandere og Lærere ved den kgl. Skole i Sorø 1586—1737, 1927—30*, S. 42—44. *Jyllandsposten* 1893, Nr. 4, 6, 8, 11, 16 og 18. C. F. Bricka og J. A. Fridericia: *Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve*, I—VII, 1878—91, passim. *Kirkehist. Saml.*, 3. Rk., III, 1881—82, S. 331—40. Severin Kjær: *Erik Grubbe til Tjele og hans tre Døtre*, 1904, S. 31 ff. O. Walde: *Storhetstidens litterära krigsbyten*, I, 1916, S. 28, 40, 221.

Bi Körnerup.

Madsen, Oscar Johannes, 1866—1902, Forfatter. F. 3. Nov. 1866 i Kbh. (Helligg.), d. 6. Juli 1902 sst., begr. sst. (Ass.). Forældre: Fuldmægtig, senere Kontorchef i Finansministeriet, Etatsraad Anders Martin M. (1826—1912) og Caroline Ludovica Løffler (1837—1915). Gift 15. Okt. 1891 i Kbh. (b. v.) med Skuespillerinden Caroline Marie Alexandra Lincke, f. 18. Maj 1864 i Kbh. (Johs.), D. af Restauratør Frederik Frederiksen L. og Maria Aschlund (1820—88, gift 2° 1872 med Ledvogter Søren Nielsen).

M. blev Student 1884 fra Metropolitanskolen og studerede nogle Aar romansk Filologi, men blev tidligt Forfatter og Journalist. Han havde et lyrisk Stemningssind og sluttede sig til 90'ernes unge Digtere: Johs. Jørgensen, Sophus Claussen, Viggo Stuckenberg.

Han udgav Digtsamlingerne »Den vilde **Vin**« (1891), »December-drømme« (1892) og »De røde Æbler« (posthumt 1903). Som Prosasforfatter debuterede han med »Noveller« (1887), og af hans Romaner maa fremhæves den galgenhumoristiske »Glade Ungdom« (1892), der nu har en vis tidshistorisk Interesse. I Forening med Robert Henriques skrev han under Pseudonymet Swift & Co. nogle letlæste større Fortællinger: »Ved højen Mast«, »Tjenestefolk« (begge 1892), »Studentens glade Liv« (1893). 1893 udkom ogsaa hans mest personligt undfangne Arbejde, den dramatiske Digtning »Den flyvende Hollænder«. 1897 fik han et Skuespil »Grænsfolk« opført paa Dagmarteatret. — Hans Journalistik bredte sig fra det ene Blad til det andet, »Berlingske Tidende«, den Ferslew'ske Presse, »Vort Land« og »Forposten«. Han endte som Forsikringsagent. — Samtidig med sin Forfattervirksomhed og sin Journalistik virkede han som Oversætter fra Fransk i stor Stil (**Zola**, **Balzac**, **Maupassant**). 1896 fik han det Ancker'ske Legat. — M. var et meget lyst Hoved og ejede en efter danske Forhold ikke almindelig Arbejdskraft. Naar han alligevel, til Trods for sin Kløgt og sin Behændighed, hører til de glemte Forfattere, maa man først og fremmest søge Aarsagen til dette Faktum i hans Mangel paa virkelig Personlighed. Skønt han var Kammerat med 90'ernes Førere i dansk Poesi, stod han dem dog yderst fjernt. Han søgte ikke som de at bringe en ny Skønhed til Verden, han nøjedes med at tilegne sig det allerede foreliggende. Det var Drachmann, han sugede Næring af, og han kom til i sin Lyrik at ligne, i et og alt, sit Forbillede saadan, at det kan være meget vanskeligt at skelne en Drachmann'sk Original fra en **M.sk-Imitation**. — Malerier af J. Møller Jensen 1896 og V. Simesen 1898.

Dannebrog 9. og 26. Febr., 12. og 24. Marts 1894. **København** og Middagsposten 7. Juli 1902. Politiken 8. Juli s. A.

Chr Rimestad

Madsen, Peder, 1843—1911, Teolog. F. 28. Aug. 1843 paa Toustrup i Vinding Sogn, d. 7. Aug. 1911 paa Vedbygaard, begr. i Ruds Vedby. Forældre: Gaardmand, Sognefoged Mads Jensen (1795—1877) og Mette Kirstine Pedersdatter (1808—77). Gift 16. Sept. 1881 i Taarbæk Kapel med Charlotte Storck, f. 13. Maj 1842 i Sæby, Voldborg Herred, d. 11. Juli 1917 paa Vedbygaard, D. af Sognepræst Johan Frederik S. (1799—1854, gift 1° 1830 med Anna Charlotte Henriette Lund, 1805—34) og Komtesse Louise Margrethe Eleonore Sophie Trampe (1812—71).

M.s Forældre var jævne, ret velstillede Gaardmandsfolk. Dybe

Indtryk af den jyske Hede og vestjysk Fromhed fulgte ham Livet igennem; især hans Moders og en Søsters Personligheder efterlod et uudsletteligt Indtryk paa ham. Han viste tidligt ualmindelige Evner. Hans Lærer i Skolen samt Sognets Præst N. H. Schnegelsberg bevægede Faderen til at lade ham studere. Han paabegyndte Læsningen under et toaarigt Ophold hos Nabopræsten Nis Hanssen i Felding (s. d.). Dette kulturprægede Hjem fik stor Betydning for Drengens Udvikling. Han gik i Viborg Skole 1858—62; Skolens Rektor gav ham ved hans Rejse til Kbh. et Anbefalingsbrev til Professor Madvig. Det første Aar studerede M. Filologi under Madvig, men vendte sig derefter til Teologien. Blandt hans Lærere var det især H. N. Clausen, som paavirkede ham. Dog lod han sig ikke ensidigt paavirke fra nogen Side; hans Selvstændighed spores tydeligt i Breve fra Ungdomsaarene. 1868 tog han teologisk Embedseksamen og gik ind i Kandidataarenes »skønne Foraarstid«, hvor Studierne ret kunde tage Fart. Han ernærede sig som Manuduktør og var højt skattet af Studenterne. Han førtes derved selv dybere ind i Studierne, især af de systematiske Fag. Med Venner og Kammerater diskuterede han paa sit Værelse Nætter igennem, hvilket han senere betegnede som »de Gal-skaber, man har ondt ved at fortryde«. 1872 fik han en Del Rejsestipendier. Han opholdt sig i Italien ni Maaneder; det blev ikke til meget med Arbejdet paa en Disputats, som var paabegyndt hjemme; han var alt for optaget af Italiens Kunstskatte, Menneskelivet og ikke mindst af at studere Katolicismen, praktisk og teoretisk. Han tog derefter til Geneve og Paris for at studere den »fra Kristendommen løsrevne Dannelses store Rige«. Derefter fulgte et Ophold paa ti Maaneder i Erlangen, hvis teologiske Fakultet dengang talte mange fremragende Medlemmer i sin Midte. M. følte sig især i Taknemmelighedsgæld til Professor Frank, selv om han ogsaa her stod med Kritik. Han sluttede sig aldrig til den saakaldte »Erlanger-Skole«. M. maatte afbryde sin Rejse, da H. N. Clausen tog sin Afsked, og Fakultetet indstillede ham til Docent for tre Aar for derefter at lade ham udnævne til Professor. Dette var et enestaaende Vidnesbyrd om Tilliden til hans Person, da han endnu ikke havde offentliggjort en Linie. Han udnævntes til Docent 1874 og allerede n. A. til Professor.

Først fem Aar efter udgav han sit første teologiske Arbejde. Ved Universitetsjubilæet 1879 blev han af Fakultetet opfordret til at disputere for Doktorgraden. Han lagde da sidste Haand paa et Arbejde, han havde syslet med i ti Aar, »De Christnes aandelige Præstedømme« (i tysk Oversættelse ved E. Schumacher, 1882).

M. gør i dette Skrift Alvor af de to tilsyneladende modstridende Synspunkter: den kristne Individualitets fulde Frihed og Autoriteten; han vil gennemføre begge disse Synspunkter til Bunds. I Skriftet kommer det første Synspunkt stærkest til Udfoldelse: Individualitetens Ret, »et Christenmenneskes Ære og Højhed«. I to paafølgende Skrifter: »Det kirkelige Embede« (1890) og »Embedets og Menighedens Samvirken i det kirkelige Arbejde« (1894) kommer det enkelte Individets Samhørighed med Menigheden stærkere til Udtryk. Men Individualitetssynspunktet er ikke glemt; dette viser sig i den stærke Betoning af Lægmandsarbejdets Berettigelse inden for Kirken. Fremhævelsen heraf fik stor Betydning for Udviklingen i den danske Kirke. — Det hørte ind under hans Professorats **Undervisningsomraade** ogsaa fra Tid til anden at holde eksegetiske Forelæsninger. Det mest omfattende Arbejde, han fik udgivet i sin Levetid, var et eksegetisk: »Johannes' Aabenbaring, indledet og fortolket« (1887, 2. Udg. 1896). Dette er et meget fremragende Arbejde, ikke mindst ved dets grundige Fremstilling af Fortolkningens Historie ned gennem Tiderne. Efter hans Død blev hans Fortolkninger til Efeserbrevet, Kolossenserbrevet og 1. Peters Brev udgivet af F. Torm (Efes. 1911, 2. Udg. 1925; Kol. 1912, 2. Udg. 1930; 1. Peter 1912, 2. Udg. 1927). Det er praktiske, af Studenterne meget skattede Bøger, korte og knappe i Formen, rige i Indhold. — Men trods M.s Alsidighed var han i første Linie Systematiker. Sin Forelæsning over Dogmatik holdt han ni Gange, hver Gang i stærkt ændret Form; han kunde ikke bekvemme sig til dens Udgivelse. Først efter hans Død blev den udgivet ved L. Bergmann (»Den kristelige Troslære«, 1912—13). M. giver ikke et dogmatisk System, men en systematisk Fremstilling af de bibelske Tanker. Den vidner om stor Selvstændighed. Standpunktet kan betegnes som »Biblicisme«. M. gennemtænker den nytestamentlige Tankeverden og iklæder den Tidens Tankeformer under Opgør med Tidens Problemstillinger. M.s dogmatiske Tanker fik en mægtig Indflydelse paa et helt Slægtled af Præster. Dertil bidrog den Inderlighed, som prægede hans mundtlige Foredrag. For ham var hele hans Tænkning et Led af hans Fromhedsliv. Han forenede Lægmandsfromhed med teologisk Forsker-aand. Et vigtigt Punkt inden for sin dogmatiske Tænkning behandlede han i et særligt lille Skrift »Kenosislæren« (1898). Dette Skrift var en Slags Afslutning paa en Kamp, som blev rejst baade fra Indre Missions Side og fra grundtvigsk Side (Vilh. Beck, Hoff, Monrad) i Anledning af en Tale, som M. holdt ved Universitetets Reformationsfest 1894. Han tog heri det haardt angrebne histo-

riske Bibelsyn, som gennem Professor Buhls Skrifter banede sig Vej, i Forsvar netop ud fra de Tanker om Kristi Fejlbarhed i menneskelig Viden, som er en Følge af Kenosisforestillingerne. Monrads, Hoffs og M.s Indlæg i den følgende Strid samledes i det lille Skrift »Om den gammeltestamentlige Kritik« (1895). Det gjorde M. ondt, at der ved Angrebene paa ham vakte Mistillid til ham i mange kirkelige Kredse. Paa den anden Side bidrog M.s faste Optræden i Striden stærkt til, at de nye Tanker trods alt mere og mere trængte igennem uden alvorlige Splittelser inden for Kirken. I et lille Skrift »Den danske Teologi og Fremtiden« (1907) præciserede M. endnu en Gang sin Stilling over for nyere teologisk Tænkning. Endnu kan nævnes hans Skrift om »Ordinationens Betydning for den lutherske Kirkeafdeling« (1904); han tager klart Afstand fra den saakaldte »successio apostolica«. — M. beklædte mange Tillidshverv ved Universitetet; han var to Gange dettes Rektor (1889—90 og 1903—04). — Han deltog meget i kirkeligt Arbejde. Han var med ved Udarbejdelsen af et »Udkast til en Række Prædiketekster« 1880. Han kæmpede for Indførelsen af en dobbelt Tekstrække (gennemført 1885). M. var ogsaa Medudgiver af »Forslag til Fornyelse af Psalmebogens rituelle Del« 1886. Han tilraadede Indførelse af en Syndsbekendelse og Trosbekendelse i vor Gudstjeneste i Skriftet »Om det foreslaaede Tillæg til vor Gudstjeneste« (1887). M. var Medlem af det kirkelige Raad 1884—86; Medlem af Søndagsskoleudvalget fra dets Begyndelse 1879 indtil 1890 (Formand 1888—90). Den største Betydning havde hans Indsats som Medlem af Bestyrelsen i Københavns Indre Mission 1879—1910 (Formand 1899—1905; Æresmedlem efter 1910) og som Medlem af det kirkelige Udvalg 1903—07. I Somrene 1905 og 1906 samlede han Kirkeforfatningsudvalget paa sin smukke Herregaard »Vedbygaard« (hans Hustrus Ejendom, nu ifølge fælles Testamente et Rekreatiionshjem). Det skyldes hovedsagelig hans Indflydelse, naar Forslaget til en Kirkeforfatning blev vedtaget i Udvalget med et overvældende Flertal fra alle kirkelige Lejre (1906). M. var ogsaa en af Førerne ved de siden 1886 hyppigt afholdte Bethesdamøder, der var Udtryk for en Bestræbelse for kirkelig Samling. Det var paa Grund af hans centrale Stilling inden for Kirkens praktiske Arbejde naturligt, at Tankerne ofte rettedes mod ham, naar en Bispestol var ledig. Men selv de officielle Henvendelser om Bispestolen i Aalborg og i Odense (1901 og 1903) afslog han. Derimod tog han til sidst trods stærke Betænkeligheder imod Tilbudet om Sjællands Bispestol 1909. Fra Arbejdet under Bispetiden stammer hans Skrift

»Skrifttemaalet og dets Plads ved Gudstjenesten« (1912) og »Kirkelige Taler« (1912). Inden for hans korte Bispetid faldt Striden om **Arboe-Rasmussens** (s. d.) Forbliven i Embedet; M. indstillede ham til Afskedigelse. M. udarbejdede 1910 »Forslag til Ritualer for Daab, Nadver, Begravelse og Brudevielse« (autoriserede 1912). — M. og hans Hustru viste paa deres smukke Gaard en enestaaende Gæstfrihed saavel mod Teologer fra hele Norden som mod danske Studenter. Fra alle Sider inden for den danske Kirke hyldedes hans Minde ved hans Død. — Efterladte Papirer i Det kgl. Bibliotek. — R. 1878. DM. 1888. K² 1897. K¹ 1909. — Maleri af Knud Larsen i Roskilde Domkirke. Skitse af samme paa Fr.borg. Relief af Rasmus Andersen i Kbh.s Bispegaard. — Mindesmærke tegnet af F. C. C. Hansen paa Graven.

F. Torm: Biskop Peder Madsen. En Levnedsskildring, 1926 (med Litteraturhenvisninger).

Frederik Torm.

Madsen, Peter Martin, se Halsted.

Madsen, Poul, 1527—90, Biskop. F. 1527 i Køge, d. 30. Okt. 1590 i Kbh., begr. sst. (Frue K.). Forældre: Raadmand Matthias Mikkelsen og Johanne. Gift 1° med Ursula N. N., d. 6. Jan. 1561. 2° 11. Okt. 1562 paa Koldinghus med Dorothea Poulsdatter, f. ca. 1546, d. 16. Okt. 1563, D. af Hofpræst, Mag. Poul Noviomagus (s. d.). 3° med Karine Sørensdatter, f. ca. 1548, d. 1. Febr. 1567, D. af Raadmand, senere Borgmester i Ribe Søren Jacobsen Stage (d. 1577) og Anna Sørensdatter **Klyne** (d. ca. 1575). 4° 4. Juli 1568 med Catharine Jacobsdatter Hasebard, f. ca. 1547, d. 18. Sept. 1578, D. af Kirurg, senere kgl. Livlæge Jacob H. (d. 1556) og Abigael Bonifaciusdatter (gift 2° med Apoteker i Haderslev Antonius Battus, d. 1603).

P. M. dimitteredes 1543 fra Køge til Kbh.s Universitet, hvor han fik Niels Hemmingsen til Privatpræceptor. Fra første Færd sluttede han sig nøje til denne **Mand**; for Livet blev han en trofast Tilhænger af hans filippistiskfarvede Teologi, og altid stod han i et varmt Venskabsforhold til ham. P. M. drog 1550 udenlands og studerede i hvert Tilfælde i Louvain. 1554 var han tilbage i Kbh., hvor han s. A. tog Magistergraden og blev Professor pædagogicus. 1557 blev han Professor i Græsk og 1560 i Dialektik. S. A. valgtes han til Universitetets Rektor (ligesom senere 1577 og 1589), men allerede 1562 gik han over i kirkelig Virksomhed, idet han efter forudgaaende Valg blev beskikket til Hans Tausens Efterfølger som Biskop i Ribe. Kun syv Aar senere — 1569 — forflyttedes

han til Sjællands Bispestol og blev samtidig (1570) tredie Professor i Teologi. Med megen Højtidelighed kreeredes han desuden s. A. til Dr. **theol.** af sin gamle Lærer Niels Hemmingsen. I den Sned Aar, P. M. var Kirkens Primas, bidrog han sammen med Hemmingsen til at vedligeholde den danske Kirkes melanchtoniske Præg, og ikke mindst efter Hemmingsens Fjernelse fra Universitetet 1579 fik han en betydelig Indflydelse paa Afgørelsen af næsten alle kirkelige og akademiske Sager. Hos Kongehuset stod han højt i Gunst. Frederik II. nærede stor Tillid til hans Personlighed og lod ham blive adskillige Naadesbevisninger til Del. 1572 viede han Kongen til Prinsesse Sophie af Mecklenburg, og 1577 døbte han Prins Christian (IV.). 1590 hilste han paa Universitetets Vegne Kong Jacob VI. af Skotland Velkommen med en latinsk Tale. — P. M.s Forfatterskab er ikke meget omfattende. Stor Andel havde han i den reviderede Bibeloversættelse af 1589, den saakaldte »Frederik II.s Bibel«, og 1580 besørgede han en ændret Udgave af Alterbogen, der især fik Betydning ved kun at bringe den nye Kollektrække. I det hele bestaar hans Produktion mest af Skrifter, der var direkte foranledigede ved hans Embedsvirksomhed, saaledes en Række latinske Bededagsprædikener, der skulde tjene til Mønster for Præsterne. P. M. gør i ingen Henseende Indtryk af at have været en original Begavelse, men takket være sit lyse Hoved, sin samvittighedsfulde Embedsførelse og sin store Smidighed i at tilegne sig og give Udtryk for Tidens bærende Tanker kom han frem i første Række. — Maleri (nyere) i Roskilde Domkirke. Relief i Kbh.s Bispegaard. Stik af J. Haas 1756.

Erasmus Vinding: Regia Academia Hauniensis, 1665, S. 92—95. H. F. Rørdam: Kjøbenhavns Universitets Historie 1537—1621, II, 1869—72, S. 455—62. Lis Jacobsen i Theol. Tidsskrift for den danske Folkekirke, 3. Rk., IX, 1918, S. 44 ff.

D: K
Bjørn Kornerup.

Madsen, Thorvald Johannes Marius, f. 1870, Læge. F. 18. Febr. 1870 paa Frbg. (**Garn.**). Forældre: Premierløjtnant, senere Generalmajor W. H. O. M. (s. d.) og Hustru. Gift 1. Febr. 1906 i Kbh. (Holmens) med Emilie (Misse) Gad, f. 3. Aug. 1884 i Kristiania, D. af cand. **jur.**, senere Byfoged i Aalborg og Helsingør Johan Henry Theodor G. (1858—1917) og Nicoline (Nini) Thaulow (1857—1933).

M. blev Student 1886 fra Hauchs Skole og tog medicinsk Embedseksamen 1893. Bestemmende for hans senere Løbebane blev et (frivilligt) Kursus i Bakteriologi (1889) hos Professor C. J. Salomonsen, der netop havde begyndt her hjemme at udbrede Kend-

ia*

skabet til det nye Fag, Bakteriologi, der var ved at vokse op paa Grundlag af Pasteurs og Rob. Kochs banebrydende Undersøgelser i sidste Halvdel af forrige Aarhundrede. M. førtes herved efter afsluttet Eksamen næsten direkte ind i en Assistentstilling (1894—1902) ved Universitetets Laboratorium for medicinsk Bakteriologi, der var blevet oprettet takket være Salomonsens Initiativ og Energi.

Omkring 1890 havde Emil v. Behring i Tyskland i Samarbejde med Japaneren Kitasato fremstillet de første Sera til terapeutisk Brug (mod Difteri og Stivkrampe) ved en forsigtig Immunisering af Heste med stigende Mængder af den Gift (Toksin), der produceres af Difteri- og Stivkrampebaciller, naar disse under passende Betingelser vokser i Kolber med Bouillon. Det antitoksinholdige Serum (Blodvædske) af de immuniserede Dyr lod sig da umiddelbart anvende saavel profylaktisk som kurativt mod de nævnte Infektioner. Disse Undersøgelser blev paa et tidligt Tidspunkt taget op her hjemme og fortsat af M. og førte som foreløbigt Resultat til hans Doktorafhandling: »Eksperimentelle Undersøgelser over Difterigiften« (1896).

I Salomonsens Laboratorium for medicinsk Bakteriologi var man 1894 begyndt at fremstille Difteriserum efter Behrings Principper. Til Gengæld for en Understøttelse fra Staten skulde Laboratoriet dels uddanne en eller flere yngre Læger i Serumfremstillingens Teknik, dels afgive Difteriserum vederlagsfrit til de Læger og Sygehuse, der maatte ønske at gøre Brug deraf ved Behandling af Difteri. Naturligvis maatte dog ogsaa Opgaver af mere teoretisk Natur tages op i Forbindelse med Serumfremstillingen, selv om denne officielt vedblev at være Hovedformaålet. Hele Ordningen kunde kun være midlertidig, og det viste sig snart, at man i Tilknytning til Bakteriologien stod over for et stort nyt Felt, omfattende Immunitetslære resp. Serologi, der maatte kræve et særligt Institut med Opgaver saavel af praktisk som teoretisk Natur. Atter her var Salomonsens Initiativ af stor Værdi og førte til Oprettelse af Statens Seruminstitut (i det følgende forkortet til S.S.), der indviedes 1902. Instituttet skiltes helt ud fra Universitetets Administration og henlagdes under Justitsministeriet. Senere sorterede det i en Periode under det da eksisterende Sundhedsministerium og er nu lagt under Indenrigsministeriet. Nominelt blev Salomonsen indtil videre Instituttets Direktør, medens M. fik Titel af Direktør for dets Laboratorium, men 1910 trak Salomonsen sig helt tilbage, og M. blev ogsaa officielt Instituttets Direktør. Omtrent samtidig (1909) udnævntes han til Sundhedsstyrelsens Konsulent i Epidemiologi og Mikrobiologi, hvilket naturligt stod i Forbindelse med, at Instituttets Opgaver be-

standig udvidedes, navnlig saaledes, at Instituttet mere og mere blev Centrallaboratorium for Epidemibekæmpelsen i Landet gennem diagnostiske **bakteriologisk-epidemiologiske** og serologiske Undersøgelser. Naturligvis krævedes hertil stadig nye Bevillinger af Hensyn til den fortsatte Bygning af nye Laboratorier, udvidet Drift med forøget Personale o.s.v., en Bevægelse, der er blevet fortsat bestandig, indtil Instituttet, der aabnede med en enkelt Assistent, en Staldmester, en Vagtmester og en kvindelig ueksamineret Medhjælper, nu omfatter næsten en hel lille By med ca. 300 Embedsmænd og Funktionærer, store Dyrestalde o.s.v.

Efterhaanden er næsten alle de mere betydningsfulde Infektions-sygdomme her i Landet taget op til Undersøgelse og Bekæmpelse, navnlig saaledes, at Læger og Sygehuse kan indsende Materiale fra de syge (Blod, Pus, Afføring, Urin o.s.v.) og efter foretagen Undersøgelse modtage Svar om det fundne. Ogsaa mere direkte i Epidemibekæmpelsen har **S.S.** taget virksom Del gennem Udsendelse af sagkyndige, der paa Stedet har sat de Forholdsregler i System, der **maatte** anses for hensigtsmæssigst.

Ogsaa paa Serumfremstillingens Omraade er Feltet blevet betydelig udvidet, idet der nu fremstilles Sera mod talrige andre Sygdomme end Difteri og Stivkrampe. Parallelt hermed er gaaet Fremstilling af Vacciner (o: Bakterier (svækkede eller dræbte) eller Bakterieprodukter til aktiv Immunisering) i stor Udstrækning. **1931** blev Kokoppevaccinationen, der hidtil havde været henlagt til en selvstændig Statsanstalt, flyttet til **S.S.**, hvor nu saavel Produktionen af Vaccine (fra Kalve) som den offentlige Vaccination (vederlagsfri) foregaar.

Udgiften til disse fortsatte betydelige Udvidelser ligesom til Driften er naturligvis for den væsentligste Del blevet udredet af Staten, men takket være den Anseelse, som M. og **S.S.** har erhvervet ogsaa i Udlandet, er der ved flere Lejligheder blevet ydet Bidrag ogsaa udefra og da navnlig fra Rockefeller Foundation i New York, der saaledes **1924** bevilgede 200 000 Dollars væsentlig til Opførelse af nye Bygninger, men ogsaa til mere specielle Formaal, f. Eks. Undersøgelser vedrørende Tuberkulose og andre smitsomme Sygdomme, er der gentagne Gange ydet Tilskud fra Amerika.

Under Verdenskrigen **1914—18** var M. meget virksom med Hensyn til Besøg i Fangelejre, saaledes de russiske i Tyskland og de **østrig-ungarske** i Rusland, hvor der opnaaedes forskellige sanitære Forbedringer af Fangernes Tilstand. Arbejdet foretoges for en Del i Forbindelse med Røde Kors, men flere Steder, hvor denne Sammenslutnings Delegerede ikke kunde trænge igennem, saaledes

i Tiflis og Turkestan, lykkedes det for M. Han kom herunder i nærmere Forbindelse med talrige indflydelsesrige Personer i forskellige Lande, der snart lærte at vurdere hans facile og smidige Form, der i Forening med hans faglige Kvalifikationer gjorde ham vel egnet til at optræde i **hygiejnisk-diplomatiske** Missioner. Ogsaa ved Hjemsendelsen af fremmede Krigsfanger har M. ved flere Lejligheder ydet sin Medvirken.

Kort efter Krigens Afslutning valgtes han af Folkeforbundet som Udsending, der nærmere skulde undersøge og eventuelt fremsætte Forslag til Forebyggelse af de under og efter Krigstilstanden opblussende Epidemier (særlig tyfoid Feber, Kolera, Plettyfus, Tilbagefaldsfeber) i Østeuropa, navnlig Polen og nogle af **Balkan**-landene, og 1921 valgtes han til Medlem af Folkeforbundets nystiftede Hygiejneraad, hvis Præsident han blev kort Tid efter og siden har været indtil 1937, da han nedlagde dette Hverv, samtidig med at han udnævntes til Ærespræsident.

Blandt Hygiejnekomiteens mangeartede Opgaver har M. særlig interesseret sig for Organisationen af den internationale Bekæmpelse af Infektionssygdommene, hvorunder S.S. naturligvis kom til at spille en væsentlig Rolle som Operationsbasis, efterhaanden som en Række Specialister var blevet ansat som Ledere af særlige Afdelinger.

I Forbindelse hermed **maa** nævnes et omfattende Arbejde for at indføre biologisk Standardisering (Fastsættelse af internationalt gyldige Enheder for Præparatets Styrke) af forskellige Sera, Vacciner til profylaktisk Behandling (f. Eks. af Difteri), **Tuberkulino**s.v. Dette Arbejde har for en stor Del haft sit Centrum i S.S. I de senere Aar har Standardiseringskommissionen, hvis Formand M. blev 1924, tillige søgt at udarbejde alment gældende Enheder for en Række Hormoner, Vitaminer m. m. med Centralstation i London.

Som venteligt har M. under hele dette internationalt prægede Arbejde foretaget talrige Rejser, saa at sige over hele Verden, saaledes, for blot at nævne nogle af de største, til Indien efter Indbydelse af den engelske Regering, til Japan og Kina og til Sydamerika. Paa en Rejse til U.S.A. (1924) lykkedes det ham at interessere Rockefeller Foundation i S.S.s Opgaver paa en saadan Maade, at den ovenfor omtalte store Bevilling blev et af Rejsens Resultater.

Det personlige Bekendtskab, som M. knyttede med adskillige af Rockefeller Fondets ledende Personligheder, har uden Tvivl ogsaa haft sin Betydning for den Interesse og Velvillie, hvormed

Fondet ved talrige Lejligheder har omfattet Danmark og dansk Videnskab, og som har fundet Udtryk gennem en Række Bevillinger til forskellige Formaal, specielt omfattende Biologi, Fysiologi og Lægevidenskab.

Ogsaa som Foredragsholder har M. flere Gange været indbudt baade af Lande i Europa og i Amerika, hvor han har givet Oversigter over de paa det givne Tidspunkt i **S.S.** indhøstede nye Erfaringer inden for en Række Specialomraader.

Det ligger i Sagens Natur, at det omtalte, meget omfattende Arbejde, der har strakt sig gennem en lang **Aarrække**, har hindret M. i selv at beskæftige sig med det videnskabelige Arbejde paa **S.S.** i det Omfang, han formentlig ellers selv kunde have ønsket. Hans Ungdoms Arbejder inden for det nye Forskningsomraade var i sjælden Grad straalende. Stor Betydning for hans senere Udvikling havde navnlig et længere Studieophold hos Paul Ehrlich i Frankfurt a. M. paa det Tidspunkt, da han var optaget af de Problemer, der omhandles i hans Doktorafhandling og de nærmest efterfølgende Arbejder, selv om han efterhaanden til en vis Grad kom i Opposition til Ehrlich's Anskuelser, navnlig vedrørende Forbindelsen mellem Toksin og Antitoksin. Af Betydning blev ogsaa hans første Rejse til U.S.A. 1901, hvor han kom i Berøring med en Række af Amerikas ledende Personligheder inden for Bakteriologi, Epidemiologi og Immunitetslære, **Osler**, William H. **Welch**, Simon Flexner, Rufus Cole, Harvey Cushing m. fl.

I Samarbejde med den berømte svenske Kemiker og Fysiker Svante Arrhenius søgte M. at forklare forskellige af Immunitetsprocesserne, saaledes bl. a. Forholdet mellem Toksin og Antitoksin, ud fra fysisk-kemiske Betragtninger, Undersøgelser, der vakte stor Interesse overalt, hvor der arbejdedes med Immunitetsproblemer. Nogen endelig Afgørelse af Divergenserne mellem Ehrlich og hans Skole paa den ene Side og den **Arrhenius-M.ske** Opfattelse paa den anden Side er vel aldrig fremkommet, og det er **maaske** ogsaa tvivlsomt, om den rigtige Opfattelse kan formuleres som et **Enten—Eller**. Andre Synspunkter, specielt baserede paa kolloid-kemiske Betragtninger, har ogsaa gjort sig gældende, og man har til en vis Grad ladet Grundproblemerne henstaa, navnlig fordi det for alle Teorier volder Vanskeligheder at forklare den udtalt specifikke Reaktion mellem saakaldte antigene Stoffer og de tilsvarende Antistoffer, hvorved det lykkes at **paavise** Forskelligheder, som ikke lader sig demonstrere ved nogen hidtil kendt kemisk Metode.

Ikke desto mindre tilkommer der M. megen Anerkendelse, fordi

han paa et saa tidligt Tidspunkt (Aarene kort efter 1900) indførte eksakte kvantitative Metoder ved Vurderingen af Forholdet mellem Antigen og Antistof og ved reaktionskinetiske Undersøgelser over Antigener og Antistoffers Svækkelse (ved forskellig Temperatur etc). Et smukt Eksempel paa den sidste Gruppe Arbejder er M.s i Forening med Famulener udførte Undersøgelser: »Die Abschwächung durch Erwärmung (Vibriolysin, Tetanolysin, Ziegen Serum-Hämolysin)«, *Biochem. Zeitschr.*, XI, 1908, S. 186, der indleder en lang Række Arbejder, som alle viser, at Svækkelse af Antigener, Antistoffer, Serumkomplement etc. følger de samme Love, som er kendt fra den fysiske Kemi, hvor Resultaterne lader sig optegne i en Kurve, der i mange Tilfælde er Udtryk for en saakaldet monomolekylær eller under visse Omstændigheder en bimolekylær Reaktion. Paa en vis Maade samhørende hermed er systematiske Undersøgelser over Kurven for Antistofproduktion efter Antigentilførsel resp. over Antistoffets Forsvinden, efter at Højdepunktet er naaet saavel ved aktiv som passiv Immunisering (se saaledes M.s »The decrease of antibodies in the organism indicated by a formula«, Festskrift ved Indvielsen af S.S. 1902, og fortsatte Arbejder af ham og Medarbejdere, samlede i den Række af videnskabelige Meddelelser, der under Titlen »Communications de l'Institut Sérothérapique de l'État Danoise«, I—XXVII, 1906—38, er udsendt fra S.S.).

En fuldstændig Fortegnelse over M.s videnskabelige Publikationer indtil 1930 findes i Festskr. i Anledning af M.s 60 Aars Fødselsdag, »Acta patholog. et microbiolog. *scandinav.*«, Supplement III, 1930, identisk med S.S.s »Communications«, XX, og derefter i de følgende Bind af »Communications«.

Fra de seneste Aar, hvor Arbejdet har antaget en mere kollektiv Form, kan navnlig nævnes epidemiologiske og andre Undersøgelser angaaende Infektionssygdommes Sæsonsvingninger, Tuberkulose, Difteri, Poliomyelitis (Børnelammelse), Pneumococinfektion, Mund- og Klovesyge og ikke mindst angaaende den serologiske Systematik af Bakterier hørende til Tyfus-, Paratyfus- eller Salmonellagruppen (paa Initiativ af F. Kauffmann i Samarbejde med M. Kristensen). M.s Indsats indgaar i disse Arbejder en saa intim Forbindelse med hans Medarbejders, at det i alt Fald for udenforstaaende ikke er muligt at holde den enkeltes Andel ude fra Helheden.

Det ligger i Sagens Natur, at M. i Tidens Løb har modtaget en lang Række Æresbevisninger dels fra lærde Selskaber, dels fra forskellige Landes Regeringer. Han er Medlem af Videnskabernes Selskab fra 1910, af Kgl. svenska Vetenskaps Akademien fra 1915,

endvidere af det franske Académie de Médecine o. m. fl. Han har ved talrige Lejligheder været den danske Stats Repræsentant ved internationale Kongresser, Mindefestligheder o.s.v. — Dr. jur. h. c. 1926. — R. 1902. DM. 1918. K.² 1920. K.¹ 1927. S.K. 1937. — To Malerier af Jul. Paulsen 1916. Maleri af H. Vedel (Fr.borg).

Selvbiografi i Univ. Progr. Nov. 1897, S. 79 f. Studenterne fra 1886, 1911, S. 169. C. J. Salomonsen: *Smaa-Arbejder*, 1917, S. 371—80.

Oluf Thomsen.

Madsen, Wilhelm Hermann Oluf, 1844—1917, Officer, militær Tekniker, Krigsminister. F. 11. April 1844 i Kbh. (Garn.), d. 14. Juni 1917 paa Frbg., begr. i Kbh. (Garn.). Forældre: Kommandersergent, senere Overfyrværker, Krigsassessor Jeppe M. (1812—95) og Johanne Kirstine Becker (1809—81). Gift 23. Okt. 1868 i Gerslev med Albertine Henriette Petersen, f. 2. Nov. 1838 i Borum ved Aarhus, d. 27. Maj 1919 paa Frbg., D. af Sognepræst, sidst i Gerslev, Jens Christian P. (1800—95) og Marie Kirstine Jespersen (1814—1900).

M. var i det sidste Landkadethold, 1859—61, og blev Sekondløjtnant i Infanteriet, var 1863—68, med Afbrydelse ved Krigsdeltagelse 1864, i Højskolens sidste Hold, blev 1867 Premierløjtnant i Infanteriet, n. A. i Artilleriet, som han siden stedse tilhørte. 1868—71 og 1872—79 var han ansat ved Artilleristaben, der dengang arbejdede baade med taktiske og tekniske Sager, var 1880—87 til Raadighed sst., 1889—95 Stabschef hos Artillerigeneralen; men i de mellemfaldende Tidsrum havde han været til praktisk Tjeneste ved Feltartilleriet og Kystartilleriet. 1879 var han blevet Kaptajn, 1889 Oberstløjtnant, og ved Artilleriets Omordning 1895 med Udskillelsen af den tekniske Tjeneste blev han Oberst og fungerende Direktør for denne indtil 1898, da han blev Chef for Fæstningsartilleriregimentet. 1900 traadte han uden for Nummer og blev Repræsentant for de Krupp'ske Vaabenfabrikker, men afgav n. A. denne Stilling for ved »Systemskiftet« som Krigsminister at indtræde i det Deuntzer'ske Kabinet. — 1883—87 var han Medlem af Artillerikomiteen, 1892—95 Formand i denne og Chef for Konstruktions- og Forsøgskommissionen. Yderligere havde han været Medarbejder i andre Kommissioner: 1875—76 om Kystskyts, 1876 om elektrisk Belysning af Farvandet om Kbh.s Søforter, 1881 om Forbedring af Bagladeriflen 1867 og om et nyt Geværsystem, der endte med Indførelse af Magasingevær 1889, hvorved han førtes ind paa videre Arbejder med moderne Infanteriskydevaaben; s. A.

om Skyts for eventuelle Befæstningsanlæg i Landet, navnlig ved Kbh. mod Landsiden; n. A. om en Omordning af Artilleri- og Konstruktionskommissionen; 1885 om Udkast til en Normalfront for Kbh.s Enceinte. — 1870 havde han sammen med et mekanisk Etablissement i Kbh. konstrueret en Afstandsmaaler for Søbefæstningen, og fra 1883 arbejdede han sammen med Dr. H. Topsøe paa Fremstilling af brunt Krudt, hvorom de to Mænd 1887 udsendte et Skrift. M.s mangesidige Virksomhed medførte talrige Rcjser til udenlandske Fabrikker til Prøver og Forsøg — første Gang 1874, fra 1880 til 1900 saa godt som hvert Aar en eller to Gange. Fra 1883 samarbejdede M. med Rustmester J. A. N. R. Rasmussen (1902 Navneforandring til Bjarnov, s. d.) paa et Rekylgevær, der 1888 søgtes indført som Fodfolkvaaben. Efter en Række Forbedringer indførtes det 1903 ved Rytteriet og Artilleriet, senere ogsaa i Fodfolket, og det er dette Vaaben, der, fremstillet af en privat Virksomhed, under Navnet M.-Maskingeværet samt Infanterikanonen System M. efterhaanden er blevet kendt overalt i Udlandet. — Allerede 1868 havde M. begyndt en Lærergerning ved Hærens Officerskole, der med Afbrydelser varede til hans Dødsaar. Han underviste i Matematik, Krigsbygning, Minelære, Krudtfabrikation, Skytsets Udvikling og Virkning, Ballistik, Artillerikonstruktion m. m., i hvilke Fag han udarbejdede en Række Lærebøger. Han var en klar, koncis, inciterende, yderst grundig og interesseret Lærer, der førte Eleverne til Bunds i Problemerne, saa vidt deres Evner rakte.

Det var en meget vanskelig Stilling, M. gik ind til, da han 1901 modtog Krigsministerposten — yderligere vanskeliggjort ved, at han var en overbevist Tilhænger af Kbh.s Landbefæstning. Han havde betinget sig, at fem Mill. Kr. stillede til Raadighed for Anskaffelse af moderne Feltskyts, og at Underofficerernes Kaar forbedredes, men tiltraadte Venstres militære Program: Forsvarsordningen skulde overvejes i en Kommission — indtil dennes Indstilling forelaa, maatte Udgifterne til Forsvaret ikke væsentlig overskrides. 19. Okt. 1901 udtalte han i Folketinget: »Hvorledes end den endelige Ordning af vort Forsvarsvæsen bliver, maa den betragtes som mislykket, naar den ikke har Folkets fulde Tillid«. Hans første Maal var fuld Gennemførelse af almindelig Værnepligt og at faa skabt Forstaaelse og Tillid mellem Folket og Hæren, at gøre Hæren »populær«. Han videreudviklede Mandskabets Forplejning, forbedrede Indkvarteringen, Fritidsbeskæftigelsen, Uniformeringen, tilstræbte at fremme Samarbejdet mellem Skytte- og Gymnastikforeningerne og Hæren o.s.v. Men samtidig trak sorte

Uvejrsskyer op, og mod Slutningen af 1904 brød det for Alvor løs. 1903 havde M. søgt at tilvejebringe en Forbedring af Officerernes Lønninger, men valgte en Fremgangsmaade, der vakte Misstemning i Venstre, og han naaede, som det er blevet udtrykt, »kun at konstatere sin politiske Ubehjælpssomhed«. Indretningen af Kase-matter et Sted i Vestenceinten til nogle Besætningstropper, Overskridelsen af Overslaget for Anlæg af et Værk paa Saltholm under den russisk-japanske Krig samt Anvendelsen af et i øvrigt ikke betydeligt Overskud paa Driften af den militære Klædefabrik gav politiske Modstandere Lejlighed til skarpe Angreb i Folketinget, og et Flertal i Finansudvalget fremsatte Besværing over for Konsejlspræsidenten samt tilføjede en Slags Undsigelse af M. som vedblivende Krigsminister. Samtidig var det i Forsvarskommissionen kommet til skarpe Divergenser mellem de tilforordnede af Hæren og Marinen og ikke mindre skarpe mellem de to militære Ministre. Julen 1904 indsendte M. Begæring om Afgang og vilde drage Marineministeren med sig. Da Deuntzer tøvede med at træffe Afgørelse, indgav nogle af de andre Ministre ved Nytaarstid 1905 Afskedsbegæring, og et nyt Ministerium, hvori de to militære ikke medoptoges, blev dannet. M.s Ministergerning havde virket til Ugunst for Venstre, der i Forvejen var betænkeligt spaltet, men ogsaa til Ugunst for Forsvarssagens Løsning i den Retning, som M. havde haabet paa. — Uheldigt var det, at det i militære Kredse med nogen Ret kunde siges, at M.s Forstaaelse af det levende Værns Betydning ikke stod paa Højde med hans Interesse for Befæstningens og Materiellets. — 1909—10 var han Folketingsmand for Kbh.s 7. Kreds og udsendte Skriftet »Forholdstalsvalg i Enmandskredse«. 1903 var han blevet Generalmajor uden for Nummer og forblev som saadan til sin Afsked 1914. Fra 1907 til sin Død var han Direktør for Gradmaalingen og Medlem af den permanente Kommission for den internationale Jordmaaling. — Ved Smaaarbejder i »Matematisk Tidsskrift« og Besvarelse af en af Videnskabernes Selskab stillet Opgave havde M. allerede som Elev i Højskolen vist Lethed og Finhed i Behandlingen navnlig af geometriske Spørgsmaal og Sikkerhed i at gennemskue og gennemføre meget vidtløftige matematiske Beregninger. De gode Resultater, han som Lærer i Matematik naaede, skyldtes i væsentlig Grad den store Evne til paa selvstændig Maade at fremsætte Faget simpelt, klart og nøjagtigt, hvorom hans Lærebøger »Elementair Aritmetik og Algebra« (1872) og »Analytisk Plangeometri« (1875, ny Udg. 1893) samt hans Forelæsninger over den højere Matematik (1873—74) giver sikre Vidnesbyrd. 1882—83 udgav han »Rationel

Mekanik«, **I—II. M.**, der næsten et halvt Aarhundrede igennem havde været Lærer for vordende Standsfæller, havde Vanskelighed ved at udvælge og uddanne Medarbejdere for de mange Felter, hvorover hans Interesser strakte sig. Dette beroede for en Del paa hans hurtige Hoved, ualmindelige Viden og næsten fænomenale Arbejdsevne, men ogsaa paa nogen Rastløshed og mindre Grad af Overbærenhed hos den ellers saa elskværdige Mand. — Efterladte Papirer i Rigsarkivet. — R. 1876. DM. 1886. K.² 1896. F.M.G. 1898. K.¹ 1903. S.K. 1905. — Posthumt Maleri af H. Vedel paa Fr.borg. Buste af E. H. Bentzen paa Gravstenen. Litografi bl. a. paa Gruppebilledet af Danmarks første Venstreministerium.

Vort Forsvar 12. Febr. 1905. [Anders Nielsen:] Før og nu, 1906, S. 72—75. N. P. Madsen-Mygdal: Politiske Oplevelser, 1912, S. 164, 173—79. N. P. Jensen: Livserindringer, II, 1916, S. 165 f. Kl. Berntsen: Erindringer, III, 1925, S. 98, 105 f. Dansk Artilleri-Tidsskr., 1917, S. 2, 139—42. Politiken 24. Juli 1901, 31. Dec. 1904, 7. og 8. Jan. 1905. Nyt Tidsskr. for Matematik, 1917, S. 112 ff. Tidsskr. for Opmaalings- og Matrikulsvæsen, VIII, 1917—19, S. 35, 101 f.

Rockstroh.

Madsen, Victor Christian, f. 1865, Geolog. F. 2. Marts 1865 i Kbh. (**Garn.**). Forældre: Kaptajn i Generalstaben, senere Oberst i Artilleriet Emil M. (s. d.) og 1. Hustru. Gift 26. Marts 1897 i Horsens med Ingeborg Foss Fogh, f. 14. Okt. 1873 i Horsens, D. af Redaktør, senere Justitsraad Hother Lorenz **Severin** F. (1831—1902) og Caroline **Wilhelmine** Drewsen (1837—1903).

M. blev Student 1882 fra Hauchs Latin- og Realskole og 1887 cand. polyt. (anvendt Naturvidenskab). Efter i et Par Aar at have arbejdet i Bryggerifaget, bl. a. paa Gl. Carlsberg, blev han 1889 Assistent i den nyoprettede Danmarks Geologiske Undersøgelse og foretog 1891 en længere Studierejse til Sverige, Norge, Holland, Belgien, England og Tyskland, efter hvilken han 1892 blev fast ansat som Statsgeolog. S. A. fik han Universitetets Guldmedaille for en kritisk Vurdering af de til forskellige Tider fremsatte Teorier om Oprindelsen af de paa Gange forekommende Mineraler og Bjergarter, og 1895 erhvervede han den filosofiske Doktorgrad paa en Afhandling om Istidens Foraminiferer i Danmark og Holsten. 1895—96 opholdt han sig i **München** for at studere Geologi og Palæontologi, bl. a. hos K. Zittel, og holdt efter Hjemkomsten Forelæsninger over stratigrafisk Geologi og Palæontologi, først som Privatdocent, senere lønnet, indtil 1904. 1900 havde M. faaet ministeriel Ansættelse som Statsgeolog og blev n. A. Medlem af Kommissionen for Danmarks Geologiske Undersøgelse. Da

denne 1913 blev en permanent Institution, blev M. Direktør, fra 1919 med kgl. Udnævnelse. 1937 tog han sin Afsked. — M.s geologiske Arbejder har hovedsagelig omhandlet Danmarks Istids-aflejringer og deres Aldersfølge, i Doktorafhandlingen saaledes paa Grundlag af Foraminifererne i de interglaciale Lag, senere omkring Aarhundredskiftet i Beskrivelserne til de geologiske Kortblade Hindsholm, Bogense, Samsø og Nyborg paa Grundlag af Stenindholdet. Fra denne Tid stammer ogsaa en Beskrivelse af den senglaciale isdæmmede Sø ved Stenstrup paa Fyn (1903) samt et palæontologisk Arbejde over løse Blokke af Stenarter fra Jura-Kridttiden (sammen med Ethel G. Skeat) og over Jura-Forsteninger fra Østgrønland (Medd. om Grønland, XXIX, 1904). Hans alsidige Interesser og store Evner som Foredragsholder og Popularisator medførte, at der fra mange Sider blev lagt Beslag paa hans værdifulde Medarbejderskab, og fra 1904 har M. været Sekretær i Udvalget for folkelig Universitetsundervisning. I hans sidste Aar som Direktør arbejdede og agiterede han stærkt for, at man ogsaa her i Landet skulde foretage en Efterforskning efter værdifulde Mineraler i Danmarks Dybgrund ved Hjælp af moderne seismiske og magnetiske Metoder. Trods gentagne nedslaaende Resultater lykkedes det ham dog at faa sat disse Undersøgelser i Gang, og paa Grundlag af dem foretog et amerikansk Boreselskab en Dybdeboring ved Harte, Vest for Kolding, hvorved Kridttidens Aflejringer for første Gang blev gennemboret, og som det første Resultat af Eftersøgningen fandtes her Stensalt under Kridttidslagene. Efter Vedtagelsen af en Minelov for Danmark 1932 blev M. Statsministeriets Konsulent i Sager vedrørende Efterforskning og Indvinding af Raastoffer i Danmarks Dybgrund. M. er Æresmedlem og korresponderende Medlem af flere udenlandske Selskaber, Æresmedlem af Dante Alighieri (Dansk-italiensk Forening), Præsident for den internationale Geologkongres' Kommission for Studiet af det fossile Menneske, m. m. — R. 1907. DM. 1926. K.² 1934. — Buste af Vitalis Gustafson 1936.

Univ. Progr. Nov. 1896, S. 137—42. Studenterne fra 1882, 1907. Gads dsk. Mag., XXIX, 1935, S. 567—75.

S. A. Andersen.

Madsen, Victor, f. 1873, Biblioteksmand. F. 2. Maj 1873 i Odense. Forældre: Papirgrosserer Jens Peter Adolph M. (1839—1904) og Christine Marie Louise Frederikke Lausen (1842—76). Gift 9. Sept. 1921 i Charlottenlund med lægeautoriseret Massøse og Sygegymnast ved Dr. Louises Børnehospital Gudrun Pallesen, f. 2. Febr. 1879 i Præstø, D. af Konsulent, Skorstensfejmester Johan

Christian Theodor P. (1850—1923) og Anna **Jørgine** Jørgensen (1853—1926).

M. blev Student 1891 fra Ordrup og 1899 cand. mag. med Fransk som Hovedfag. 1901 tog han Translatøreksamen i Fransk og blev n. A. kgl. Translatør. Efter at have undervist et Par Aar ved forskellige københavnske Skoler og Kursus fik han Ansættelse ved Det kgl. Bibliotek, hvortil han siden stadig har været knyttet (Assistent 1903, Underbibliotekar 1907, Bibliotekar 1918). Han har hele Tiden virket ved Bibliotekets udenlandske Afdeling og har desuden i en Aarrække varetaget dets Regnskabsvæsen. Efter Tilskyndelse af Bibliotekets Chef H. O. Lange førtes M. ind paa Studiet af Inkunabler (Tryk før Aar 1500), og paa dette Felt har han ydet en betydningsfuld videnskabelig Indsats. Som **Inkunabel**-forsker er han nært knyttet til den tyske Videnskab. Siden 1921 er han Medlem af den tyske Inkunabelkommission, som har til Opgave at udgive et beskrivende Katalog over samtlige bevarede Inkunabler, og han har deltaget i Stiftelsen af og er Næstformand for Gesellschaft für Typenkunde des XV. **Jahrh.**, som bl. a. udgiver en stor Facsimile-Publikation. Hans vigtigste Arbejde er Kataloget over Det kgl. Biblioteks Inkunabelsamling (udkommet i to Bind 1931—38), som er mønstergyldigt baade i Anlæg og Udførelse. Foruden ved sin Virksomhed paa dette specielle Omraade har M. ogsaa paa andre Maader uden for **Embedsgjerningen** vist sin Interesse for Bog- og Biblioteksvæsen, han er saaledes siden 1908 Medlem af Bestyrelsen for Forening for **Boghaandværk** og har deltaget i Arrangementet af flere Bogudstillinger saavel her hjemme som i Udlandet, ligesom han har taget livlig Del i det internationale bibliotekariske Samarbejde. En særlig Interesse har han viet det gamle Karen Brahes Bibliotek i hans Fødeby Odense, over hvis Bog- og Haandskriftsamling han har udarbejdet udførlige Kataloger, som desværre kun foreligger i Manuskript. For det i Sverige udkommende »Nordisk tidskrift for bok- och **biblioteksväsen**« har han fra dets Grundlæggelse 1914 været dansk Redaktør, og han har hertil leveret adskillige Bidrag i Form af Afhandlinger, Recensioner og Oversigter over Virksomheden i danske Biblioteker. Han har endvidere forfattet Afsnittet om Bogtrykkerkunstens Historie i Svend Dahls »Haandbog i Bibliotekskundskab« (1912, 1916 og 1924), »Et Saxoproblem« (Undersøgelser vedr. Angers-Fragmentets Proveniens) (1930) og i sin Egenskab af Frimurer et Jubilæumsskrift for den danske Store Landsloge (1933). — R. 1931.

Studenterne fra 1891, 1916, S. 145 f. I. Collijn i Nord. tidskr. f. bok- och biblioteksväsen, XXV, 1938, S. 63 f.

Lauritz Melsen.

Madsen, Svend **Viggo**, f. 1885, Maler. F. 5. Marts 1885 i Lyngby. Forældre: Kunstmaler, senere Museumsdirektør Karl M. (s. d.) og 2. Hustru. Gift 3. Febr. 1909 i Lyngby med Ragnhild Olsen, f. 24. Maj 1886 i Kristiania, D. af Maskinmester Christian O. og Marie-Jeannette Rustad.

M. fik sin Uddannelse hos Zahrtmann paa Kunstnernes Studieskoler 1902—05 og var paa Studieophold 1905 og 1908 i Paris, hvor han malede i Académie des **Beaux-Arts** og andre Kunstskoler. Senere har han foretaget Rejser til England, Tyskland, Holland, Belgien og Rusland. En Aarrække virkede han som Medhjælper hos Joakim Skovgaard ved Udsmykningen af Viborg Domkirke (fra 1902), Kirken i Saxogade og Hirschsprungs Samling. Han debuterede paa Charlottenborg Foraarsudstilling 1904, udstillede paa Kunstnernes Efteraarsudstilling 1907—09, 1914—15, 1927, sluttede sig til Den frie Udstilling 1906—14, til Grønningen Udstillingen 1915—16, 1921 og har siden 1922 atter jævnlig deltaget i Charlottenborg Udstillingen. M. har en flersidet Produktion bag sig, Landskaber, Blomsterbilleder og Opstillinger, Figurbilleder (bl. a. af Børn), Portrætter (Maleren Carl Holsøe, 1910; Modernen, siddende, i gul Kjole), Alterbilleder (til en Kirke paa Færøerne, til Ikast og Lundtofte Kirker), Kirkedekorationer (Herning, Øster Jølby, Zions Kirken i Kbh.). Han vandt ret hurtigt frem, var f. Eks. med paa den eksklusive skandinaviske Udstilling i New York 1912. Praktiske Interesser har imidlertid ofte beskæftiget ham. 1917—19 var han Direktør for Dansk Kunsthandel, som Ingeniør J. Rump anlagde med Krigstidens Pengerigelighed for Øje, og desuden har han bistaaet ved Ordningen af Udstillinger, f. Eks. den danske Udstilling hos Liljevalch i Stockholm 1920, hvor han ogsaa selv deltog, eller som sin Faders Hjælper og Medarbejder. Derfor fæstnedes Billedet af hans Malervirksomhed egentlig først med Særudstillingen i Kunsthallen Febr.—Marts 1932 og med hans Ophængning paa Charlottenborg Efteraarsudstilling 1933. Han har vist, at han udmærket kan forme et Figurbillede efter store, enkle Linier baade i Komposition og i Afvejning af Stemningsværdier (»I Tanker«, 1909, den unge Kvinde ved Vinduet). Men som Malertype minder han mest om Farvelyrikere af Fridolin Johansens og Alb. Gottschalks Art. Det impressionistiske Stemningsanslag med nogle faa udsøgte Farveklinge er det Felt, hvor han har karakteriseret sig selv bedst og sikrest. — Arbejder af M. findes i Maribo, Aalborg, Aarhus, Randers og Skagens Museer. — Maleri af Henrik Lund.

Sigurd Schultz.

Madsen-Mygdal, Aage, 1872—1922, Landbrugskonsulent. F. 4. April 1872 i Mygdal, d. 9. Okt. 1922 paa Frbg., begr. i Smørum. Forældre: Skolelærer, senere Landstingsmand, Statsrevisor N. P. M.-M. (s. d.) og Hustru. Navneforandring 5. Dec. 1895. Ugift.

M.-M. fik en grundig praktisk Uddannelse, var 1890—91 paa Tune Landboskole, 1891—93 Elev paa Tystofte Forsøgsstation, kom paa Landbohøjskolen og tog Landbrugseksamen 1895. De følgende Aar virkede han som Assistent ved Forsøgsstationerne i Vester Hassing og Tystofte, og efter et nyt Studieophold ved Landbohøjskolen 1897—98, som afsluttedes med udvidet Eksamen i Planteavl, vendte han tilbage til Vester Hassing som Assistent. 1900 blev han Konsulent i Planteavl for De samvirkende Landboforeninger i Fyns Stift (dengang forenet med Fyns Stifts patriotiske Selskab), og her udførte han sin Hovedgerning. Landboforeningernes Arbejde for Planteavlen var endnu i sin Begyndelse, og det var første Gang, en Landboforening ansatte en fast Planteavlskonsulent. M.-M. tog Opgaverne op med Idérigdom og Virkelyst, og hans dygtige Arbejde blev paa flere Omraader banebrydende for Udviklingen af Foreningskonsulenternes Virksomhed. Først og fremmest var han Forsøgsmand, anlagde et stort Antal mønstergyldige Gødningsforsøg, som væsentlig bidrog til, at de ringere Blandingsgødninger gik ud af Brug, og udførte tillige Forsøg med Sorter og Stammer og med Bekæmpelse af Ukrudt og Plantesygdomme. Stærkt og virkningsfuldt bekæmpede han den usunde Frøhandel, og ogsaa i Oplysningsarbejdet var han en Foregangsmand, som med ualmindelig Energi ordnede Udstillinger og Møder og paa Markvandringar vejledede store Skarer af Landmænd. Foruden de aarlige Beretninger om Forsøgsarbejdet paa Fyn udgav han 1905 sammen med Broderen Thomas M.-M. en Vejledning »Landbrugets Plantedyrkning« og 1906 sammen med F. Kølpin Ravn »Forsøg over Bekæmpelse af Plantesygdomme«. Af større Afhandlinger har han i »Tidsskrift for Planteavl« (XIX, 1912) sammen med P. Christensen offentliggjort »Undersøgelser vedrørende Tørstofbestemmelser i Roer«. — 1912 tog M.-M. sin Afsked som Konsulent og købte Gaarden Rabenslyst ved Nyborg. Ogsaa som praktisk Landmand virkede han med megen Energi og Dygtighed bl. a. ved Kultivering af store Mosearealer, men alvorlig Sygdom tvang ham til at opgive sin Landmandsvirksomhed 1918.

M. K. Kristensen i Jydsk Landbrug, IV, 1922, S. 688 ff. Ugeskrift for Landmænd, LXVII, s. A., S. 499 f. Vort Landbrug, XXXXI, s. A., S. 502 f. Fyns Stifts Landbrugstidende, XVI, s. A., S. 436 f.

Madsen-Mygdal, Johannes, 1874—1924, Handelsmand. F. 30. Marts 1874 i Mygdal, d. 24. Dec. 1924 i Hellerup, begr. sst. Broder til Aage M.-M. Navneforandring 5. Dec. 1895. Gift 3. Juli 1918 i Vejgaard ved Aalborg med Alice Gudrun Vorbeck, f. 22. Febr. 1897 i Aalborg (gift 2° 1932 med Direktør Byrge Heckscher, f. 1895, gift 1° 1922 med Læge Anna Sabroe, 1889—1932), D. af Købmand Manderup Adolph V. (1862—1931) og Johanne Caroline Madsen (f. 1864).

M.-M. var først Bogholder paa Tuborgs Fabrikker og kom 1897 i Det Østasiatiske Kompagnis Tjeneste. Kort Tid efter sin Ansættelse sendtes han til Bangkok, hvor han havde sin Virksomhed 1898—99. Derefter kom han tilbage til Hovedkontoret i Kbh., hvor han hurtigt i Kraft af sine fremragende Evner gjorde sig saa bemærket, at han 1909 udnævntes til administrerende Direktør. I denne Egenskab flyttede han 1911 til London som Leder af 0. K.s nyoprettede Filial der, hvilket Hverv han bestred til 1919, da Filialen indgik i The United Baltic Corporation Ltd. med en Aktiekapital paa 2 Mill. £. S. A. indtraadte han i Bestyrelsen for nævnte Selskab og vendte samtidig tilbage til Kbh., hvor hans Virksomhed siden faldt inden for Selskabets Handels- og Industriafdeling. Ved Siden heraf beklædte han forskellige Bestyrelsesposter i de af 0. K. oprettede Datterselskaber, saaledes bl. a. i Det Østasiatiske Industri- og Plantage-Kompagni. For Det Østasiatiske Kompagni var M.-M.s tidlige Død efter et Ulykkestilfælde et stort Tab. Det mistede en af sine dygtigste Medarbejdere, som paa adskillige Felter, navnlig med Hensyn til Oprettelsen af Dansk Soyakagefabrik og inden for Varehandelen, havde indlagt sig stor Fortjeneste. Som Købmand besad M.-M. utvivlsomt meget betydelige Evner og var samtidig en Mand af et usædvanligt Format. — R. 1912. DM. 1919. K.² 1922.

Børsen 28. Dec. 1924.

Jens Vestberg.

Madsen-Mygdal, Niels Peter, 1835—1913, Politiker. F. 12. Juli 1835 paa Gøl, d. 19. Okt. 1913 i Tarm, begr. i Mygdal. Forældre: Gaardejer, Sognefoged Mads Jensen (Mariager) (ca. 1777—1851) og Ane Sophie Christensdatter (1795—1874). Navneforandring 5. Dec. 1895. Gift 9. Juni 1859 i St. Olai, Hjørring, med Ane Kirstine Jacobsen, f. 19. Aug. 1839 i St. Olai, d. 2. Juli 1902 i Mygdal, D. af Gaardmand Jacob Pedersen (1812—83) og Ane Olesdatter (1816—87).

M.-M. tog Skolelærereksamen 1855 ft^a Ranum, blev Hjælpe-lærer i Skallerup og var 1858—62 Lærer i Bagterp, 1862—1902

i Mygdal ved Hjørring, hvor han 1865—76 var Sogneraadsformand. Han var fra Drengaaarene interesseret i Politik og beundrede de nationalliberale Førere; han talte hele sit Liv om Aanden fra 48 og 49 og saa i Begivenhederne i de første Frihedsaar sine skønneste Oplevelser. Efter Krigen 1864 vakte imidlertid hans Kritik over for de Nationalliberale; han fandt, at de svigtede Idealerne fra Junigrundlovens Dage, og sluttede sig mere og mere til Venstre, som han fra 1873 helt og fuldt tilhørte. Hans Forbillede blev især C. Berg, hvis nationale Tro og dybe Retsfølelse kaldte paa noget beslægtet hos ham selv. 1882 valgtes han ind i Landstinget for 7. Kreds og genvalgtes til sin Død. Ret hurtigt blev han en af Venstres Førere i Tinget, 1892 Medlem af Finansudvalget, dets Sekretær 1902, Statsrevisor 1895, 1. Viceformand 1902. Med sin høje, tunge Skikkelse, sit rolige Vendelbomaal og sin vægtige Saglighed fyldte han sin Plads i de utallige Debatter, han i Aarenes Løb førte med Højres Førere og de Moderate. Efter Bergs Død stod han især J. C. Christensen nær og støttede ham kraftigt ogsaa efter Systemskiftet. Han stod altid stejlt paa de store Retsspørgsmaal, men kunde i Enkeltheder være bøjelig, havde saaledes en Hoveddel i Skatteforliget 1903. Som Medlem af Forsvarskommissionen af 1902 var han den, der udformede Venstres Betænkning. Han var og blev en uforsonlig Modstander af Kbh.s Befæstning, og paa dette Punkt kom han i sine sidste Aar til at bryde med sit gamle Parti. Da Neergaards fremskudte Forter var slaaet ned ved Valget 1909, havde M.-M. aabenbart ventet, at J. C. Christensen vilde holde Fæstningen helt ude af Betragtning, og da Forliget sluttedes faa Maaneder efter med dens foreløbige Bevarelse, gik han imod det, traadte i næste Samling ud af Venstre, genvalgtes ikke til Finansudvalget eller som Viceformand 1910 og faldt som Statsrevisor 1912. Marts 1913 meldte han sig ind i Det radikale Venstre og valgtes Okt. s. A. af det ind i Finansudvalget. Han skrev i Aarenes Løb en Mængde Avisartikler om politiske Emner. 1912 udkom hans »Politiske Oplevelser«, der i Form af et Forsvar for hans Politik giver ikke uvigtige Bidrag til Venstres Historie. Bogen præges af hans Bitterhed mod J. C. Christensen, hvis kølige Vurdering af Magtproblemet M.-M. ikke forstod. Selv staar han i Venstres Historie som Idealernes trofaste Tjener. — R. 1902. DM. 1907. — Litografisk Tegning af K. Gamborg 1890 (Fr.borg).

Ovenn. Erindringer. N. P. Bransager og Palle Rosenkrantz: Den danske Regering og Rigsdag, 1901—03, S. 712—17. Tilskueren, XXX, 1913, II, S. 952—56. Thomas Larsen: En Gennembrudstid, II, 1922 (se Registeret).

Højskolebladet, XXXVIII, 1913, Sp. 1435—40. Politiken 20. Okt. s. A. Vendsyssel Tidende 20. og 21. Okt. s. A. Aalborg Amtstidende 20. Okt. s. A. og 12. Juli 1935.

Povl Engelstoft.

Madsen-Mygdal, Thomas, f. 1876, Politiker, Landmand. F. 24. Dec. 1876 i Mygdal. Broder til Aage og Johannes M.-M. (s. d.). Navneforandring 5. Dec. 1895. Gift 15. Nov. 1907 med Marie Deichmann, f. 27. Dec. 1885 i Horsens, Adoptivd. af Musikdirektør Julius Vilhelm Nicolai D. (1852—1904) og Eleonora Caroline Kristine Agda Lindblad (1864—94).

M.-M. tilhører allerede ved sin Herkomst Centrum af Landbovenstre. Med Hensyn til Uddannelse fulgte han først i sin Faders Fodspor og tog Skolelærereksamen fra Jelling 1896, men gik snart over til Landbruget, var paa Landbrugsskole 1899—1900 og blev Landbrugskandidat 1902. Han var 1902—03 Landbrugslærer i Dalum, derefter indtil 1907 en meget virksom og skattet Konsulent i Planteavl for de jyske Landboforeninger, fra 1907 paa ny Lærer og fra 1908 Forstander ved Dalum Landbrugsskole indtil 1920. Sidstnævnte Aar overtog han Edelgave Hovedgaard ved Ballerup, var Forpagter af Sandholt Avlsgaard paa Fyn 1916—29, er fra 1928 Forpagter af Brændte Ege, fra 1934 af Ourupgaard.

Til Landbrugslitteraturen har M.-M. ydet en Række Bidrag, dels Tidsskriftartikler og Beretninger, dels nogle selvstændige Oplysnings skrifter, »Lucernedyrkning« (1906), »Mergling og Kalkning« (1911), »Vejledning i Vandafledning« (1913). Han er Hovedredaktør af den meget anseede »Landbrugets Ordbog« (1. Udg. 1909—14). M.-M.s usædvanlige Arbejdskraft og Begavelse i Forening med hans repræsentative, myndige Optræden gjorde ham til en førende Kraft inden for Landbrugserhvervet, Manden, de forskellige Sammenslutninger havde Bud efter. Han var Formand for Foreningen af Landbrugslærere 1915—20, beklædte tidligt en Række Tillidshverv paa Fyn inden for Landboforeningerne, som Formand for Odense Eksportslagteri 1915—19 o.s.v.; 1918—20 og atter 1924—26 var han Formand for De samvirkende danske Landboforeninger, 1924—26 tillige for de samvirkende Landboforeninger i Sjællands Stift. Væsentlig paa hans Initiativ oprettedes Landbrugsraadet, hvis ledende Præsident han var 1919—20. Hele denne Deltagelse i Organisationsarbejdet danner Overgangen til hans rent politiske Virksomhed.

Forud for Verdenskrigen stod M.-M. som Tilhænger af det radikale Parti, det, hans Fader i sin sidste Levetid havde sluttet sig til. Under Krigsforholdene blev han en skarp Kritiker af den

Reguleringspolitik, der fra Regeringens Side blev ført over for Landbruget, efterhaanden den mest fremtrædende Modstander af Indenrigsminister Ove Rode. Han deltog som Delegeret i Forhandlinger med England og andre krigsførende Lande om de danske Handelsforhold. Den Opfattelse, der bundfældede sig hos ham, blev, at det store **Maal** efter Krigens Afslutning var hurtigst muligt at komme bort fra alle de kunstige Restriktioner, som der hos de daværende Regeringspartier viste sig en vis Tendens til at ville fastholde. Sin naturlige Plads, partipolitisk set, havde han nu i Venstre, hvor han blev den første fremtrædende Politiker, som den rent erhvervspolitiske Interesse, det rent økonomisk-politiske Synspunkt bragte i Forgrunden.

I det 4. Maj 1920 dannede Ministerium Neergaard blev M.-M. den selvskrevne Landbrugsminister. Han hylledes ved sin Tiltræden som »de store Opgavers Mand«, der atter skulde føre Landbruget ind i den frie Konkurrence paa Verdensmarkedet. Under hans Ledelse gennemførtes Afviklingen af Krigstidsreguleringer samt en Fornyelse af den gamle Husmandslov uden det Statsfæstestprincip, der fandtes i Kr. Pedersens Husmandslov af 1919. Over for den Industrikrise, der satte ind 1921, var han Talsmand for Venstres mest haardnakket **frihandelsvenlige** Fløj. Hans Anskuelse var, at vel havde Byernes Industrier deres fulde Eksistensberettigelse ved Siden af den store Landbrugsindustri, men de **maatte** uanset Dumping og Valutaforhold tage de samme Vilkaar, nemlig til enhver Tid Verdensmarkedets Priser. I en opsigtsvækkende, bl. a. af Stauning stærkt kritiseret Tale under Finanslovbehandlingen 8. Nov. 1922 fremstillede han, hvorledes det moderne danske Landbrug var skabt under Frihandel og bevidst Afvisning af Toldbeskyttelse; han fastslog, at herved og ikke ved heldige Naturforhold eller særlig Dygtighed var Danmark blevet det førende Land i Landbrugskultur, og henviste alle Erhverv under de raadende Vanskeligheder til at følge Landbrugets store Eksempel og afstaa fra al Tale om »aktiv Handelspolitik« som blot et Forsøg paa at genoplive en fjern Fortids skadelige Merkantilisme; han kritiserede Lønforhold og Arbejdstid inden for Byerhvervene. Dette konsekvent liberalistiske Syn skabte Hovedindholdet i M.-M.s politiske Agitation, hans »eneste Tale«, der i klar og sikker Form rummede netop de Ord, som Efterkrigstidens danske Bønder over hele Landet ønskede at høre. Efter J. C. Christensens Udtræden af Regeringen 1922 kunde M.-M. snarere end Neergaard opfattes som Venstres egentlige Fører. Han var i Danmark Hovedrepræsentanten for Tidens fremtrædende Tendens til Genoplivelse af den

gamle Liberalisme og støttedes af de herskende Stemninger i den livskraftige Bevægelse Venstres Ungdom. Imidlertid rummede hans Krav om Kræfternes frie Spil Toner, der ikke blot skræmmede de fleste Bybeboere, men væsensforskellige som de var fra tidligere gængs Venstretale med dens Fremhævelse af det socialpolitiske, virkede de heller ikke saa dragende paa det mindre bemidlede Lag af Venstres Landbefolkning. Mod sit personlige Ønske ledede M.-M. Venstres Udvikling i Retning af et mere snævert Bondeparti; i sin egen statelige Person ligesom forenede han Bonden og Verdensmanden og stod rent udvortes som den ideale Fører for Landbrugere.

M.-M. afgik som Minister sammen med den øvrige Venstre-regering 23. April 1924, af private Grunde udtraadte han 28. Febr. 1925 af Landstinget, hvor han havde været Medlem siden 1920. Det parlamentariske Liv og Arbejde synes i sig selv ikke at rumme nogen særlig Tilløkkelse for M.-M., der heller ikke er Statsmand i den Forstand, at Statstjenesten staar for ham som hans Livs egentlige Hovedopgave. Forud for Folketingsvalget Dec. 1926 blev der kaldt direkte paa ham af hans Parti; paa et Venstre-landsmøde 10. Nov. modtog han Opfordring til at stille sig som H. P. Hanssens Afløser i fire sønderjyske Kredse, og han hyldedes som Venstres Høvding. 14. Dec. dannedes med ham som Statsminister det andet Venstreministerium efter Verdenskrigen, hvor han atter overtog Landbrugsministeriet. I sin Programtale for Folketinget fremhævede han som Opgaven at nedsætte Niveauet for Produktions- og Leveomkostningerne og at søge Parikronen respekteret i Landets offentlige Husholdning. Det afgaaede Ministerium Stauning havde villet hjælpe Erhvervene direkte ved Tilskud, M.-M. lovede kun indirekte Hjælp gennem en Lettelse af deres Byrder. Hans Ministerium tog sig den utaknemmelige Opgave paa at være et »Nedskæringsministerium«, og det kunde ikke fremme dets Yndest hos Tjenestemænd og dem, der nød sociale Understøttelser. Efter Valgnederlag afgik Ministeriet M.-M. 30. April 1929, og M.-M. skjulte ikke sin dybe Skuffelse over, at han ikke havde kunnet fastholde Vælgernes Tilslutning; han fandt det danske Folk vildført, med tomme Løfter lokket bort fra den eneste rette Vej opad og fremad.

M.-M. var fra 1929 Formand for Venstres Rigsdagsgruppe og for Venstres Landsorganisation. Under den fra 1930 indtrædende Landbrugskrise ændredes dybt Vilkaarene for hans og hans Partis Politik. Den egentlige M.-M.ske Æra i dansk Venstrepolitik blev 1920'erne, i Virkeligheden et særligt Afsnit af Partiets Udvikling,

kendetegnet ved en meget skarp Fremhævelse af den økonomiske Liberalismes Grundsætninger. I 1930'erne tvang Forholdene til en noget ændret Kurs, og under M.-M.s Ledelse gik Venstre med til Valutaloven af 1931 og dens Forlængelse; han fremhævede dog, at Ordningen var ekstraordinær og midlertidig, og dens Karakter af et Eksperiment. I Aug. 1933 udtraadte han af Folketinget, vel nok i Mistvivl om, at der mere var tilstrækkeligt at gøre for en Mand med hans Idealer. Han vedblev at være Formand for Venstres Landsorganisation. — M.-M.s parlamentariske Virksomhed blev altsaa kort; ved sin hele politiske Gerning har han dog, historisk set, vundet Plads blandt det danske Venstres mest fremtrædende Førerskikkelser — han staar som den foreløbig sidste i Rækken af Partiets egentlige Folkeførere, den, der omfatter Mænd som J. A. Hansen, C. Berg, J. C. Christensen. Ved sin Person og sine Meninger har han grebet dybt ind ikke blot i Venstrepartiets Udvikling, men i Danmarks almindelige politiske Liv efter Verdenskrigen. — R. 1919. K.² 1920. S.K. 1929.

Dagens Nyheder 6. Aug. 1933. Venstres Historie gennem hundrede Aar, redig. af F. Nørgaard og Hans Jensen, II, 1939.

Hans Jensen.

Madsen-Stensgaard, Niels Kristian, 1850—1927, Sanglærer og Komponist. F. 26. Okt. 1850 i Bellinge ved Odense, d. 3. Marts 1927 i Skotterup, Urne paa Bispebjerg. Forældre: Gaardejer, Sognefoged Mads Madsen (1808—80) og Gjertrud Hansdatter (1807—90). Gift 10. Aug. 1875 paa Frbg. med Marie Jensine Caroline Petersen, f. 1. Juli 1852 i Nyborg, D. af Slagtermester Peter Jensen (Enok) (1818—1905) og Petrine Madsen (1825—89).

M.-S. kom tidligt i nært Forhold til Musikken, og efter at han 1870 havde taget Lærereksamen fra Jelling, fik han endnu s. A. Stillingen som Musiklærer ved Gedved Seminarium, men søgte hurtigt til Kbh. for at opnaa videre Uddannelse. Han blev Elev af Jørgen Malling og J. C. Gebauer i Teori og af G. Matthison-Hansen i Orgelspil, blev Kordirigent og fik snart igen en Sanglærerpост, denne Gang ved de frederiksbergske Sogneskoler (1874—1900). 1880—1903 var han Organist ved de Classenske Boligers Kirke; senere virkede han som Musiklærer i Helsingør. M.-S.s Betydning for dansk Musikliv ligger i det Arbejde, han gjorde for at bringe Musikken ud til videre Kredse, dels gennem Tidsskriftet »Kirke-, Skole- og Folkemusik«, som han 1880—84 udgav med Lars Nielsen, og som navnlig indeholdt værdifulde musikalske Bidrag, og dels ved sin Udgivervirksomhed, der især tog Sigte paa at lade Skolebørn faa Del i den bedste og til Undervisning

mest egnede Sanglitteratur. Det er en meget lang Række Publikationer, der kom til at foreligge fra M.-S.s Haand, flere, navnlig Skolesangbøgerne, er støttet paa den Chev  ske Sangmetode, og fælles for dem alle er, at Uds  ttelserne næsten udelukkende er gjort med M.-S.s sikre og smagfulde Haand. De vigtigste og mest udbredte er »Sange til Skolebrug for en og to Stemmer« (I—II, 1877—78), »Folkets Sangbog« (1903) med Tillæg »S  nderjydens Sange« (1910), »Den danske Sangbog« (1907) og »Nordiske Sange for tre lige Stemmer« (1920); hertil føjer sig »Melodier til nyt Tillæg til Salmebog for Kirke- og Hus-Andagt« (1891) og »Melodier til Salmebog for Kirke og Hjem« (1903, med Jørgen Malling) foruden en »Lærebog i Musikens Theori« (1887). Selv komponerede M.-S. især Sange, k  nne og iørefaldende, som »Der dukker af Disen min fædrene Jord«, »De siger, nu er Døren lukket«, »Venner, ser paa Danmarks Kort«, »Sneen dækker Mark og Mose« m. fl. Sine bedste Sange samlede han i fem Hæfter »Romancer og Sange«. Af sine Værker fik han forskelligt opført i Tivoli, og fra 1885 foreligger Musikken til Zakarias Nielsens »Nye Tider«, der opførtes paa Folketeatret. — Efterladte Papirer i Statsbiblioteket i Aarhus. — Maleri af V. Secher-Rasmussen 1912. Blyantstegning af Fridolin Johansen ca. 1899.

Jelling Seminarium 1841—91, 1891, S. 63. Lærerne og Samfundet, 1913, I, S. 80. G. Lyng  : Danske Komponister i det 20. Aarhundredes Begyndelse, 1917. Folkeskolen, 1920, S. 512. Nationaltidende 25. Okt. 1920.

Nils Schiørring.

Madsen-Vorgod, Niels, 1861—1933, Skolemand. F. 24. Juli 1861 i Fjølstervang, Vorgod Sogn, d. 18. Sept. 1933 sst., begr. sst. Navnefor  ndring 17. Jan. 1906. Forældre: Husmand Søren Christian Madsen (1828—1911, gift 2   1868 med Inger Elisabeth Christensen, 1838—1923) og Ane Nielsen (1829—67). Gift 30. Okt. 1893 i Gørding med Ellen Dorothea Hansen, f. 20. Juni 1861 i Ullerup, D. af Husmand Jørgen H. (1835—92) og Anna Kristine Amalie Hansen (1832—94).

M.-V. blev allerede i Syttenaarsalderen Vinterl  rer for yngste Klasse i Fjølstervang Skole. Et Par Aar senere kom han paa Staby Højskole, var saa atter Vinterl  rer nogle Aar og efter et Ophold i Askov Friskolelærer paa Fyn. 1889 blev han Seminarist fra Silkeborg og efter flere kortvarige L  rerans  ttelser 1893 Førstelærer i Moesgaard ved Spark  r, hvorfra han 1913 forflyttedes til sin Fødeby Fjølstervang. Her var han Førstelærer, til han 1928 søgte og fik Afsked med Pension. M.-V. tog livlig Del i Politik og Forenings-

liv. Oprindelig Venstremand gik han kort efter Aarhundredskiftet over til Socialdemokratiet og var dette Partis Kandidat ved Folke­tingsvalgene i Kellerup 1906 og 09 og i Skern 1918 og 20. I Moesgaard var han Medlem af Sogneraadet og havde andre kom­munale Tillidshverv, fik oprettet en Sognebogsamling og virkede energisk for Afholdssagen, som i høj Grad havde hans Interesse. 1913 blev han Formand for Herning og Omegns Afholdsforening. 1901—23 var han Medlem af Danmarks Lærerforenings Hoved­bestyrelse, valgt af Landsbylærere, og udførte et stort Arbejde i Lærernes Hjelpekasser og i Sager angaaende Lærerafskedigelser efter den omdiskuterede § 8 i Lov af 27. Maj 1908. Under hans hyppige Fraværelser i Foreningsanliggender eller som Censor ved Seminariernes Optagelsesprøve — i fem Somre — besørgedes Skolens Undervisning af hans Hustru, som havde været — ueksami­neret — Lærerinde. — Ved Siden af sin Skolegerning og sine offentlige Hverv udfoldede M.-V. et ret omfattende Forfatterskab. Han udgav sammen med Lærer J. Gr. Pinholt »Landsbyskolens Læsebog« (1902), af hvilken enkelte Bind er kommet i indtil 20 Oplag, og »Regnebogen, I—II«, der ligeledes har oplevet talrige Oplag. Han var 1904—06 Medudgiver af det i Silkeborg udkomne Ugeblad »Skole og Samfund« og skrev en stor Mængde Artikler vedrørende Skole, Politik og Samfund. Desuden har han udgivet Smaaskrifter for Ungdommen (»Abraham Lincoln«) og skrevet »Syrien og Palæstina« (1898, i K. Byrjalsens »Lande og Folk«), »Fra Bibelhistoriens Egne« (1910), »Den danske Kirkes Historie« (1913, i »Holger Danske«) og »Vorgod - Nr. Vium 1804—70« (i »Hard­syssels Aarbog« 1922). M.-V. var en særpræget Natur, støt og solid i al sin Færd, tro mod sine politiske og religiøse Idealer. — Ma­leri af Vedel Egebæk i Familieej.

Lærerne og Samfundet, II, 1913, S. 102f. Folkeskolen, 1909, Nr. 49. Viborg Amts Socialdemokrat 29. Okt. 1918. Herning Folkeblad 20. Sept. 1933.

Chr. Buur.

Madvig. Den bornholmske Slægt M. har Navn efter Fiskerlejet Matvik i Bleking og føres tilbage til Hans Nielsen, der ca. 1600—43 var Fæster af den eneste Helgaard i Matvik og Fader til Oluf Hansen, som fra 1634 havde Halvparten af Gaarden i Fæste og indtil 1673 den hele. Han antages med stor Sandsynlighed at være Fader til Hans Olufsen M. (d. 1701), som skal have mistet »alt sit Jordegods i Skaane« i den skaanske Krig og derfor 1681 blev kgl. Skovrider paa Bornholm. Hans Søn By- og Herredsskriver i Svaneke Oluf Hansen M. (1675—1750) var Bedstefader til By-

og Herredsskriver sst. Poul Anthoni M. (1764—1816), blandt hvis Børn var de nedenn. Lægen Poul Anton M. (1816—99) og Filologen Johan Nicolai M. (1804—86), hvis Søn var den ligeledes nedenn. Jurist Johan Nikolai Agathon M. (1833—1919).

Jul. Bidstrup: Stamtavler over de bornholmske Familier Muller, Madvig og Sode, 1884. Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen, 1900, S. 573—76. Bornholmske Samlinger, XII, 1918, S. 1—10, 11—26. *Albert Fabritius.*

Madvig, Johan Nicolai, 1804—86, Filolog og Politiker. F. 7. Aug. 1804 i Svaneke, d. 12. Dec. 1886 i Kbh., begr. sst. (Ass.). Forældre: By- og Herredsskriver Poul Anthoni M. (1764—1816) og Margrethe Benedicte Kofod (1777—1852). Gift 7. Aug. 1829 i Kbh. (Holmens) med Elisabeth Agathe Helene Jensine Bjerring, f. 17. Jan. 1798 i Kbh. (Nic), d. 19. Sept. 1880 sst. (Frue), D. af Kontorbetjent, senere Fuldmægtig paa St. Croix Sukkerraffinaderi Otto Christopher B. (ca. 1764—1825, gift 2° med Anna Sophie Faber, ca. 1778—1830) og Elisabeth Agathe Wulff.

M. tilbragte sin Barndom i sin Fødeby, hvor han jævnlig hjalp sin Fader med at føre Protokollerne, hvorved han tidligt blev kendt med Retsforhold, og han begyndte ogsaa at forberede sig til dansk juridisk Eksamen. Ved Faderens Død afbrødes denne Læsning, og ved Bistand af en velhavende Dame af Familiens Bekendtskabskreds opnaaede han (1817) at blive sendt til Fr.borg lærde Skole, hvis Rektor, B. Bendtsen, fattede Godhed for ham og bibragte ham Interesse for de gamle Sprog. 1820 blev han dimitteret til Universitetet, hvor han 1821 tog anden Eksamen og 1822 vandt Accessit for Besvarelsen af en filologisk Prisopgave. Han læste i de følgende Aar til den filologiske Skoleembedseksamen, som han bestod med Udmærkelse 1825; af Universitetsprofessorerne var F. C. Petersen den eneste, der havde nogen Betydning for ham. 1826 disputerede han for Magistergraden med Afhandlingen »*Emendationes in Ciceronis libros de legibus et Academica*« og blev s. A. beskikket til Docent og Eksaminator i Latin ved Universitetet under Professor **Thorlacius'** Fraværelse paa en Udenlandsrejse. Efter dennes Hjemkomst fik M. Tilbud om et Rejsestipendium, men da han allerede 1823 havde forlovet sig, ansaa han det for sin Pligt at stræbe efter saa hurtigt som muligt at opnaa en fast Stilling ved Universitetet. Han opnaaede ogsaa 1828 Udnævnelse som Lektor i klassisk Filologi og disputerede s. A. for Doktorgraden med Afhandlingen »*De Q. Asconii Pediani in Ciceronis orationes commentariis*«. Efter **Thorlacius'** Død udnævntes han til Professor i Filologi, særlig latinsk Sprog og Litteratur (1829). Denne hurtige

Karriere var ikke nogen ubetinget Fordel for ham; M. har selv beklaget, at han ikke i sin Ungdom havde faaet Tid til at udvikle sin Aand ved mere alsidige Studier. Af økonomiske Grunde saa han sig ogsaa nødsaget til ved Siden af sit Professorat at overtage Stillingen som Bibliotekar ved Universitetsbiblioteket (1832).

Ved Universitetet læste M. væsentlig over de latinske Forfattere, først og fremmest Cicero; ved Siden deraf læste han ogsaa over romersk Litteratur og Statsindretninger. Af stor Interesse for de studerende var ogsaa hans oftere gentagne Forelæsninger over Filologiens Encyklopædi. At læse over græske Forfattere hindredes han i ved Hensynet til hans ældre Kollega F. C. Petersen; sehere indlod han sig dog derpaa under halvvejs private Former. Derimod medførte hans Stilling Forpligtelsen til at forfatte de latinske Universitetsprogrammer, i Begyndelsen tre, senere to Gange om Aaret. Disse udgav han senere samlede i to Bind under Titlen »*Opuscula academica*« (1834—42, paa ny udgivne 1887). En stor Del af disse Programmer behandler, ligesom hans Afhandling »*Epistola critica ad Orellium de orationum Verrinarum libris II extremis emendandis*« (1829), tekstkritiske Spørgsmaal vedrørende Ciceros Skrifter, men der er dog enkelte, der behandler Emner fra romersk Litteraturhistorie eller Statsantikviteter. Samtidig udfoldede M. en betydelig Virksomhed som Udgiver af Skrifter af Cicero, »*Ciceronis orationes selectæ XII*« (1830, meget benyttet i Skolerne og oftere oplagt med Udeladelse af to af Talerne), »*Cato maior et Lælius*« (1835) og den store, kommenterede Udgave af »*De finibus bonorum et malorum*« (1839, paa ny 1869 og 1876). I dette sidste Arbejde, et Hovedværk inden for den latinske Filologi, belyses Ciceros Skrift fra alle Sider; baade tekstkritiske Spørgsmaal og Spørgsmaalet om Ciceros Forhold til hans Kilder behandles med stor Omhu, hvorved M. ogsaa lægger sin Fortrolighed med græsk Filosofi for Dagen; tillige retter han en i Formen ofte meget skarp Kritik mod en tidligere, tysk Udgiver af det samme Skrift. Nævnes maa ogsaa den nærmest til Skolebrug bestemte Udgave af »*Poetarum aliquot Latinorum carmina selecta*« (1843).

Arbejdet paa disse Udgaver og de dertil knyttede tekstkritiske Studier førte naturligt med sig, at M. i stort Omfang kom ind paa grammatiske Undersøgelser. Disse satte deres Frugt i »*Latinsk Sproglære*« (1841), et Arbejde, som i Sammenligning med de tidligere fremkomne udmærker sig ved Nøjagtighed, Klarhed og Overskuelighed. Bogen, der var bestemt til at anvendes som Skolebog, vakte imidlertid i Begyndelsen en Del Modstand, først hos de Lærere, der ikke kunde vænne sig til et nyt System, senere hos

dem, der fandt den for vanskelig til Skolebrug, hvorfor M. da ogsaa bekvemmede sig til at lade dens 4. Udgave fremkomme i forkortet Skikkelse (1862). Bogen trængte imidlertid igennem og fortrængte snart de gamle Lærebøger fra alle Landets Latinskoler. Efter faa Aars Forløb udkom den ogsaa i tysk Oversættelse og blev senere oversat paa en Mængde andre Sprog. 1846 udsendte M. en »Græsk Ordføiningslære«, der var udarbejdet efter de samme Principper; ogsaa den blev oversat paa flere Sprog. I begge Grammatikker lagde M. Hovedvægten paa den i strengeste Forstand klassiske Sprogform: det latinske Sprog fra Guldalderperioden og den attiske Dialekt. En historisk Sprogbetragtning interesserede ham mindre, ligesom han heller ikke trængte dybere ind i den sammenlignende Sprogvidenskab, uagtet han foruden Hebraisk, der dengang var Eksamensfag, ogsaa havde beskæftiget sig med Sanskrit og Arabisk. Dog kom han tidligt ind paa en almindeligere Betragtning af sproglige Fænomener og offentliggjorde, dels i Videnskabernes Selskabs Skrifter, dels i Universitetsprogrammer (paa Dansk) flere Afhandlinger om saadanne Emner: »Om Kjønnets i Sprogene« (1835), »Om Sprogets Væsen, Udvikling og Liv« (1842), »Om de grammatikalske Betegnelser Tilblivelse og Væsen« (1856—57), »Sprogvidenskabelige Strøbemærkninger« (1871). I Mod-sætning til de, navnlig i Tyskland raadende, fantastiske Forestil-linger om Sproget som et særskilt Naturprodukt, hvis Former skulde svare til visse logiske Kategorier, fremhævede M., at Sproget er at betragte som et Meddelelsesmiddel for Mennesker, og at Sproget kan naa samme Maal ved Benyttelse af vidt forskellige Midler, hvorfor han advarede mod den Tro, at de formrige Oldtidsprog er værdifuldere end de formfattigere.

M.s Interesser strakte sig imidlertid videre; 1829—38 var han Medlem af Redaktionen af »Maanedsskrift for Litteratur«, hvortil han leverede adskillige Bidrag, deriblandt Anmeldelser, ogsaa af dansk Skønlitteratur; størst Betydning havde hans Indlæg om det højere Skolevæsen. Samtidig med at han fastholdt Betydningen af Kendskabet til Oldtidsprogene og Oldtidskulturen som Grund-lag for den højere Dannelse, ikke fordi Oldtidskulturen var bedre end den moderne Kultur, men fordi den danner Grundlaget for denne, indrømmede han, at de moderne Sprog og Naturviden-skaberne havde Krav paa en større Plads inden for Skolen, end de hidtil havde haft. M.s Tanker ligger da ogsaa til Grund for Skole-reformen af 1850, som, efter at den i nogle Aar havde været prøvet ved enkelte Skoler, gennemførtes af ham som Kultusminister. M. var allerede forinden (1848) blevet udnævnt til Undervisnings-

inspektør for de lærde Skoler og havde som Følge deraf opgivet Stillingen som Universitetsbibliotekar.

M.s Interesser for de offentlige og specielt de politiske Forhold førte til, at han indtraadte i Novemberministeriet 1848 som Kultusminister (se nedenfor). Herved afbrødes hans Virksomhed som Universitetslærer og som Undervisningsinspektør, men efter sin Afgang som Minister (1851) traadte han igen ind i begge disse Virksomheder; ved Universitetet ændredes hans Stilling dog saaledes, at han udnævntes til Professor i klassisk Filologi; han kunde nu uden at hindres af personlige Hensyn læse lige saa vel over den græske Side af Faget som over den latinske. Som Undervisningsinspektør faldt det i hans Lod at besøge Landets Skoler og vejlede Lærerne i Gennemførelsen af den nye Skoleordning. Hans Anseelse var i stadig Stigen, hvilket bl. a. gav sig Udslag deri, at han Gang paa Gang valgtes til Universitetets Rektor (1855, 1856, 1863, 1866, 1870 og 1878). Medlem af Videnskabernes Selskab var han allerede blevet 1833, Præsident for Selskabet var han fra 1867 til sin Død, og fra 1876 var han Formand for Carlsbergfondets Direktion. Desuden optoges han som Medlem af talrige udenlandske Akademier.

I Aarene efter sin Ministertid rettede M. navnlig sin Opmærksomhed mod Livius' romerske Historie, hvis Tekst paa mange Steder forelaa i forvansket Skikkelse. I sine »Emendationes Livianæ« (1860 og paa ny 1877), et af hans Hovedværker, fremsatte M. et stort Antal Tekstrettelser, som optoges i den af ham og J. L. Ussing besørgede Udgave af Livius' Historie (1861—66, flere Dele gentagne Gange oplagte). Han fortsatte fremdeles sin Læsning af Oldtidslitteraturen og noterede under denne Forslag til Tekstændringer paa Steder, der forekom ham at være forvanskede. Disse Forslag samlede og udgav han i sine »Adversaria critica« (2 Bind, 1871—73), hvortil senere sluttede sig et 3. Bind (1884). I Indledningen til 1. Bind gav han en almindelig Oversigt over Reglerne for, hvorledes en Oldtidsforfatters Tekst bør behandles. For at gøre de af ham paa Dansk i Universitetsprogrammer og andre Steder offentliggjorte Afhandlinger kendte i Udlandet udgav han en Del af dem paa Tysk i »Kleine philologische Schriften« (1875); heri findes ikke blot de tidligere omtalte Afhandlinger om almindelige Sprogforhold, men ogsaa Afhandlinger om Emner af Litteraturhistorien og de græske og romerske Statsantikviteter. Medtaget er derimod ikke hans »Kortfattet græsk Metrik« (1867). Imidlertid hemmedes hans Virksomhed ved en stadig tiltagende Øjensvaghed, som medførte, at han i sine sidste ti Leveaar hverken kunde læse eller skrive; ved Hjælp af forskellige Forelæsere og

Sekretærer (deriblandt hans to Døtre) var han dog i Stand til, støttet ved sin sikre Hukommelse, ikke alene at fortsætte sin Universitetsvirksomhed, men ogsaa at udarbejde omfattende litterære Værker. Da man ønskede, at han skulde fungere som Universitetets Rektor ved Firehundredaarsfesten 1879, bevægede man ham til at blive siddende i Embedet; men efter at han paa værdig Maade havde præsideret ved Festen, tog han sin Afsked som Professor (1879); Stillingen som Undervisningsinspektør havde han nedlagt 1874.

M.s sidste store Arbejde var »**Den** romerske Stats Forfatning og Forvaltning« i to Bind (1881—82), der omtrent samtidig udkom paa Tysk og senere blev oversat paa Fransk. Allerede tidligt var M. kommet til at beskæftige sig med herhen hørende Emner og havde, dels i Universitetsprogrammer, dels i Oversigten over Videnskabernes Selskabs Forhandlinger, offentliggjort Afhandlinger over enkelte Problemer, om de romerske Koloniers Retsstilling (1832), om tribuni ærarii (1838), om Befalingsmændene og **Forfremmelses-**vilkaarene i den romerske Hær (1864), om **Livius'** Fremstilling af den romerske Historie (1876), om den romerske Strafferetspleje (1879), hvorved han havde bragt Klarhed over Forhold, som tidligere ikke havde været rigtigt forstaaede, og ved Universitetet havde han flere Gange holdt Forelæsninger over romerske Statsantikviteter, som hans Ven E. F. C. Bojesen havde lagt til Grund for sin Haandbog i dette Fag (1839); nu gav han en udførlig og samlet Fremstilling af hele Stoffet med fyldig Anførelse af **Kilde-**steder. Ogsaa her, ligesom da M. behandlede grammatiske Emner, holdt han sig væsentlig til den Tidsperiode, hvorfra vi besidder de bedste samtidige Vidnesbyrd, den senere Republiks Tid og den første Kejsertid, medens han behandlede den senere Kejsertid mere kortfattet.

M.s videnskabelige Evne **maa** først og fremmest betegnes som kritisk; navnlig som Tekstkritiker har han vundet Berømmelse. Han hævdede energisk, at man, naar man skulde fastslaa den rette Form af et antikt Skrift, ikke kritikløst ud af alle kendte Haandskrifter **maatte** udvælge de Læsemaader, der syntes at give den bedste Mening, men skulde begynde med at udfinde Haandskrifternes indbyrdes Slægtskab og skyde dem til Side, der var afledte af andre bevarede Haandskrifter; naar man **da** paa hvert enkelt Sted var naaet til den sikrest afhjemlede Læsemaade, og denne forekom en at være fejlagtig, kunde man ud fra denne forsøge ved Gætning at udfinde, hvad Forfatteren maatte have skrevet; men hertil krævedes en grundig Indtrængen i det paagældende Steds

Sammenhæng og stor Fortrolighed med vedkommende Forfatters Udtryksmaade. M. selv, som kun i ringe Omfang ved Selvsyn kendte de Haandskrifter, hvori de Oldtidsværker, han behandlede, er overleverede, besad en divinatorisk Evne til at udfinde, hvorledes tvivlsomme Steder burde rettes. Dog gælder dette nærmest de Forfattere, med hvis Sprog han var særlig fortrolig, som Cicero og Livius; ved andre Forfattere, hvis Skrifter han var trængt mindre dybt ind i, deriblandt mange af de græske, er hans Ændringsforslag ofte mindre godt motiverede, og det kan hænde, at han i for høj en Grad kræver de antikke Tekster ændrede saaledes, at de kommer til nøje at følge Grammatikkens strenge Regler.

M. stræbte ved alle de Emner, han behandlede, at tilvejebringe Klarhed, og mange Spørgsmaal, baade af sproglig og af reel Natur, har han bragt til en definitiv Afgørelse. Men hvor et Spørgsmaal viste sig ikke at kunne afgøres, foretrak han uforbeholdent at indrømme dette frem for ved usikre Hypoteser at frembringe et Skin af en Løsning. Dette forekommer særlig ved adskillige Problemer inden for de romerske Statsantikviteter, hvor Overleveringen er mangelfuld og usikker. Han kom derved ofte i et Modsætningsforhold til andre, især tyske, lærde, der i højere Grad, end han selv vilde eller kunde, havde ladet Fantasien raade. Og sin **Uvillie** over for en saadan Fremgangsmaade gav han ofte, især i sine latinske Arbejder, Udtryk i en skarp Form, ogsaa paa Omraader, som han selv kun havde et ufuldkomment Kendskab til, f. Eks. vedrørende **Plautus'** Komedier. At han ved den Slags Polemik skulde have ladet sig lede af Videnskaben uvedkommende, politiske Hensyn, har han selv paa det kraftigste benægtet. En Modsætning til den polemiske Skarphed i hans skriftlige **Fremstilling** dannede hans Venlighed og Hensynsfuldhed i personlig Omgang og navnlig den Retfærdighedsfølelse, som han ved alle Lejligheder lagde for Dagen. Det ejendommelig tunge Sprog, hvori han udtrykte sig, hvad enten han skrev paa Dansk eller paa Latin, skyldtes navnlig hans Stræben efter at forme sine Ord saa nøjagtigt og afgrænse deres Rækkevidde ved saa mange Forbehold, at der ikke kunde rettes nogen afgørende Indvending mod Rigtigheden af hans Fremstilling.

M. maatte den største Del af sit Liv kæmpe med økonomiske Vanskeligheder; han fortæller selv, at han i sin Ministertid havde forøget sin Gæld. Det blev ham derfor ogsaa kun ved offentlig og privat Understøttelse muligt at foretage Rejser til Udlandet, saaledes 1846 til Tyskland, 1860 til Schweiz og en Del af Norditalien og Frankrig, 1863 til Wien for at kollationere et Haand-

skrift af **Livius'** Historie og endelig 1869, da hans Syn allerede var svækket, til Italien, hvor han opholdt sig i flere Maaneder. De nordiske Landes Universitetsbyer fik han Lejlighed til at besøge, da han repræsenterede Kbh.s Universitet ved forskellige Universitetsjubilæer; ligeledes Leiden 1875. I Sommeren og Efteraaret 1870 holdt han Gæsteforelæsninger ved Kristiania Universitet, og 1881 deltog han sst. i det 2. nordiske Filologmøde. Den Lejlighed til at udvide sine almindelige videnskabelige Kundskaber, som **M.** beklagede at han ikke havde faaet i sin Ungdom, opnaaede han senere; navnlig dyrkede han i ikke ringe Omfang Filosofien; i sin Alderdom nedskrev eller dikterede han nogle filosofiske Overvejelser i aforistisk Form, som blev trykt i Supplementerne til hans Livserindringer.

Den Indflydelse, **M.** udøvede paa Filologiens Udvikling i Danmark, var meget betydelig. Hans talrige Disciple saa op til ham med stor Veneration, men hans Autoritet virkede i ikke faa Tilfælde trykkende paa dem. Ogsaa de Disciple af ham, der senere kom til at virke inden for andre Grene af Filologien end den klassiske, Mænd som **Wimmer**, **Vilh. Thomsen** og **Finnur Jonsson**, har haft stort Udbytte af den strenge Skole, de maatte gennemgaa hos ham.

Efterladte Papirer og Breve i Rigsarkivet og Det kgl. Bibliotek. — Dr. juris h. c. 1879. — Etatsraad 1852. Konferensraad 1856. Gehejmekonferensraad 1881. — R. 1840. K. 1850. S.K. 1859. DM. 1871. R.E. 1879. — Tegninger af J. V. Gertner 1850 og J. Kayser 1852 (Fr.borg). Maleri af Carl Bloch 1880 (sst.); Blyants-tegning af samme (sst.); Træsnit deretfer af G. Pauli og F. Hendriksen 1886. Portrætteret paa Const. Hansens Maleri af den grundlovgivende Rigsforsamling (1860—64, Fr.borg); Studie dertil i Rigsdagen. Klippet Silhouet (Fr.borg). Silhouet i Træsnit 1853. Maleri af Carl Bloch 1890 (Carlsbergfondet) og C. Engelhart. Statuette af A. Paulsen 1891. Buste af H. V. Bissen 1857 (Kunstmuseet, Universitetet, Studenterforeningen, i Svaneke), litograferet 1859 hos Tegner & Kittendorff. Medaille 1880 af H. Conradsen og 1883 af J. Schultz. Litografi af E. Fortling 1841 (efter Tegning af Top), af Em. Bærentzen ca. 1846, I. W. Tegner 1852 (efter Tegning af F. Helsted), af samme 1868 efter Fotografi og fra Bording 1871. Træsnit bl. a. 1859, 1868 og som Universitetets Rektor 1879, af H. P. Hansen 1867, 1876, 1879 og 1889. — Mindetavle 1910 paa et Hus i Slotsgade i Hillerød.

Selvbiografi i Sollennia *academica* ved Formælingsfesten 1828 og i Levnedsbeskrivelser af de ved Kbh.s Universitets Firehundredaarsfest promoverede

Doktorer. Livserindringer (1887) med Supplementer (1917). J. L. Ussing i Oversigt over Videnskabernes Selskabs Forhandlinger 1887. O. Siesbye i Nordisk Tidsskrift for Filologi, Ny Rk., VIII, 1887—88. M. Cl. Gertz i Berliner philologische Wochenschrift 1887. M. J. Goldschmidt i Wochenschrift für klassische Philologie 1887. J. L. Heiberg i Biographisches Jahrbuch für Altertums-kunde, IX, 1886. v. Prantl i Sitzungsberichte der philosophisch-philologischen und historischen Klasse der kön. bayerischen Akademie der Wissenschaften, 1887. A. B. Drachmann: Udvalgte Afhandlinger, 1911, S. 206—14. O. Siesbye i Tilskueren, 1904. J. L. Heiberg i Det ny Aarhundrede, I, 2, 1904 (Fra Hellas og Italien, II, 1929, S. 375—85).

Hans Ræder

Som *Politiker* blev M. ikke egentlig Fører, men han regnedes altid mellem Rigets bedste Mænd og kom i givne Øjeblikke frem i forreste Række. Han var fra Ungdommen Tilhænger af de liberale Ideer og stærkt nationalt præget, nærede dyb Interesse for offentlige Forhold, men manglede den fødte Politikers Abstraktions-evne og Dristighed. Hans Personlighed var ogsaa i Politik gennemsyret af besindig Humanisme og Sky for de banale Sandheder; han vilde ind til Kernen i ethvert Problem, før han tog Stilling, og han var aldrig blind for, at Modstanderne kunde have en Del af Retten. Samtidig kunde han i alvorlige Øjeblikke rives med af Følelsen og udtale sig mere kategorisk, end det egentlig stemte med hans Naturel. I Tiden før 1848 fulgte han den voksende Frihedsbevægelse med en løftet advarende Finger. Hvad der rev ham med sig i det bevægede Aar, var hans nationale Sinds Vrede over Forfatningsreskriptet af 28. Jan.; den fik Udtryk i en Artikel i »Fædrelandet«, som sammen med Monrads og andres gav Tonen an for de kommende Martsbegivenheder. Han valgtes paa Bornholm til Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling, og faa Uger efter dens Sammentræden blev han Kultusminister i Novemberministeriet (16. Nov. 1848). A. W. Moltke havde først henvendt sig til H. N. Clausen, der foretrak at indtræde uden Portefeuille. Sammen med Clausen skulde M. være Ministeriets liberale Garant, en Opgave, der ingenlunde var let, saa meget mindre som M. fra tidlig Tid var Tilhænger af Slesvigs Deling, og denne Tanke syntes uforenelig med Opfattelsen hos Ministeriets Flertal. Naar M. overhovedet indvilgede i at gaa ind i Regeringen, var det, fordi han haabede under Begivenhedernes Udvikling at kunne virke for sit Synspunkt, som han til en vis Grad delte med Clausen, et Haab, der dog slog fejl. I Sept. 1849 søgte han og Clausen at faa Slesvigs Deling optaget som subsidiært Forslag under Fredsforhandlingerne, og da det strandede paa Flertallets Modstand, indgav de begge deres Demission, som de dog tog tilbage mod visse

Ændringer i Sammensætningen af den danske Forhandlingsdelegation. Endnu i 1850 gjorde M. og Kollegaen forgæves Forsøg paa at bringe Delingstanken frem; Stemningen mod dem hos de russiske og tyske Diplomater var ugunstig, og Juli 1851 udtraadte Clausen af Ministeriet. M.s Stilling var derefter overordentlig vanskelig, og da Flertallet i Okt. s. A. traf sit endelige Valg mellem Ejder- og Helstatspolitikken og C. A. **Bluhme** afløste Reedtz som Udenrigsminister, traadte han tilbage. Han havde ved sin Udnævnelse til Minister nedlagt sit Mandat i Rigsforsamlingen, men valgtes s. A. til Folketinget i Frederiksværk og genvalgtes til 1853. I Rigsforsamlingen saavel som i Ministeriet havde hans store saglige Dygtighed, hans Indtrængen i Problemerne og hans Retsind gjort sig gældende. Han var for mange *vigtige* Punkter af Grundlovsforslaget Regeringens Ordfører; han var personlig stemt for Et-kammersystemet og ønskede i hvert Fald Finansloven behandlet i Fællesmøder.

1852—53 var M. Folketingets Formand, men søgte ikke Valg 1853, valgtes derimod s. A. til Landstinget i Kbh. og bevarede Mandatet med en ganske kort Afbrydelse til 1874. Han tilhørte den liberale Opposition mod Ministeriet Ørsted, afslog 1854 Sæde i **Rigsraadet**, men indtraadte 1856 i den nye **Fællesforfatnings** Rigsraad og valgtes af Kongen til dets Præsident (indtil 1863). Han bestred denne vanskelige Post med sin sædvanlige Samvittighedsfuldhed og milde Myndighed, men hans Mangel paa Smidighed kunde i udviklede Situationer gøre sig uheldigt gældende. Han var stadig en af den liberale Fløjs mest ansete Mænd uden egentlig at tilhøre noget Parti. Efter Ministeriet Halls Fald 1859 førte han an i Agitationen mod Rotwitt, og det var derfor naturligt, at Kongen efter dennes Død opfordrede ham til at danne Regering. Han var imidlertid utilbøjelig til at tage noget Ansvar, og efter et haabløst Forsøg paa at skabe et Ministerium **Hall-Bluhme** trak han sig tilbage. I de følgende Aar medvirkede han til Gennemførelsen af adskillige vigtige Love. Under Grundlovskampen 1864—66 gav han kraftigt Udtryk for Ønsket om et af Formue og Jordejendom baaret Landsting. Ogsaa efter at han 1874 havde trukket sig ud af Rigsdagen, vedblev han i Pjecer og Avisartikler at udtale sig om de politiske Begivenheder. Han billigede Estrups Afvisning af Venstres parlamentariske Krav, men vendte sig skarpt imod Matzens statsretlige Fortolkninger og imod Provisorierne. I en Pjece 1882 hævdede han, at en Bevilling nødvendigvis **maa** være vedtaget af begge Ting (den saakaldte »**Nej-Teori**«), og kort før sin Død protesterede han i et først 1917 trykt Skrift mod

Højesterets tilsyneladende Godkendelse af Provisorierne og krævede Estrups Afgang.

I Politik som i Videnskab var M. den moralsk helstøbte Karakter, gennemstraalet af Aandens Lys. Naar hans pinlige Frygt for at tage et uberettiget Ansvar og hans Tro paa Sandhedens Magt uden om Partierne til Tider førte ham ud i Uklarhed, svækkede det aldrig Tilliden til hans Personlighed.

Zodiacus: **Parlamentariske Stjernebilleder**, 1875. N. Neergaard: *Under Junigrundloven*, I—II, 1892—1916. A. F. Kriegers *Dagbøger* 1848—1880, I—VII, 1920—25. A. Linvald i *Festskrift til Kr. Erslev*, 1927, S. 483—514. Albert Olsen: *Studier over den danske Finanslov* 1850—64, 1930. K. H. Kofoed: *Bornholms politiske Historie*, I, 1936, S. 24 ff.

Povl *Engelstoft*.

Madvig, Johan Nikolai Agathon, 1833—1919, Dommer. F. 27. Febr. 1833 i Kbh. (Frue), d. 27. Sept. 1919 sst., begr. sst. (Ass.). Forældre: Professor J. N. M. (s. d.) og Hustru. Gift 13. April 1867 i Kbh. (Frue) med Caroline **Jürgensen**, f. 22. Okt. 1848 i Kbh. (Holmens), d. 22. Febr. 1896 i Kbh., D. af Professor Chr. J. (s. d.) og Hustru.

M. blev Student 1850 fra Borgerdydskolen paa Christianshavn og 1857 juridisk Kandidat. S. A. blev han Volontær i det slesvigske Ministerium, hvor han 1859 fik Ansættelse som Assistent. 1861 udnævntes han til Fuldmægtig og bestod s. A. i Flensborg den retsvidenskabelige Embedseksamen for Hertugdømmet Slesvig. 1863 blev han Fuldmægtig i det slesvigske Ministerium. Efter Ministeriets Ophævelse 1864 ansattes han som Revisionsassistent ved Landstinget og blev 1872 Assessor i Kriminalretten, hvorfra han 1879 forfremmedes til Assessor i Landsover- samt Hof- og Stadsretten. Fra 1885 beklædte han tillige Stillingen som Næstformand i Sø- og Handelsretten og udnævntes 1891 til Formand for denne Ret, samtidig med at han udtraadte af Overretten. Stillingen som Næstformand i Sø- og Handelsretten medførte, at M.s Arbejde inden for Retten i Begyndelsen fortrinsvis **maatte** komme til at falde i Skifteretsafdelingen; men ved sin Udnævnelse til Formand kom han til at føre Forsædet under Behandlingen af de øvrige Sager, som Retten behandlede. Som Dommer vandt han meget snart stor Anseelse, baade i Kraft af sin alsidige juridiske Indsigt og paa Grund af sin humane Indstilling; men hans Ledelse af Retsforhandlingerne var præget af en Grundighed, der ofte kunde **faa** Karakter af overflødig Vidtløftighed. Dette Forhold i Forbindelse med hans Tilbøjelighed til i størst muligt Omfang selv at udføre alt forekommende Arbejde **maatte** — trods en overordentlig

Arbejdsindsats fra hans Side — paa Grund af den stadige Stigning i Antallet af Rettens Sager medføre, at Sagernes Behandling i høj Grad trak i Langdrag, en Ulempe, der kun til Dels opvejedes ved, at de afsagte Domme som oftest var reelt uangribelige. Et Andragende fra M. 1902 om en Ændring af Rettens Organisation, saaledes at Næstformanden, der tillige beklædte Stillingen som Assessor i Overretten, blev fritaget for anden Embedsvirksomhed for i større Omfang end hidtil at kunne deltage i Sø- og Handelsrettens Arbejde, fandt ikke Støtte hos Justitsministeriet, og 1905 indgav M. sin Afskedsbegæring for derigennem at lægge et Pres paa Ministeriet. Paa Trods af Rettens indstændige Henstillinger imødekom den daværende Justitsminister (Alberti) Afskedsbegæringen, og M., der med Bitterhed modtog sin Afskedigelse, kom herefter ikke til at spille nogen Rolle inden for det offentlige Liv. — M. tog i sin Ungdom ivrigt Del i Studenterlivet og beklædte senere jævnsides med sin Embedsvirksomhed adskillige offentlige og private Tillidshverv. Han var saaledes Formand for den Erstatningskommission, der blev nedsat i Anledning af Jernbaneulykken ved Gentofte 1897, samt for Søfartskommissionen 1897—1902 og Aktielovskommissionen 1901—02. Desuden var han 1874—86 Næstformand for Kbh.s Understøttelsesforening. — Bortset fra »Realregister til Domssamlingerne i civile Sager for Aarene 1877—86« (I—II, 1889—91) indskrænker M.s litterære Produktion sig til, at han 1887 udgav sin Faders Livserindringer. Som 84-aarig udgav han 1917 et Tillæg til disse med Titlen »Supplementer til Livserindringer af J. N. Madvig«. I det sidste kortfattede Afsnit af dette Arbejde har han meddelt sine egne Livserindringer, der n. A. suppleredes ved et yderligere Tillæg. Af de to sidste Arbejder fremgaar klart, at hans Aandsevner paa denne Tid var i stærk og fremadskridende Opløsning, og til Bedømmelsen af hans Personlighed yder de intet Bidrag. — R. 1875. DM. 1888. K.² 1894. K.¹ 1898. — Maleri af Elisabeth Wandel (Fr.borg).

H. C. A. Lund: Studenterforeningens Historie, II, 1898. V. Pürschel: Akademisk Skytteforening 1861—1911, 1911. Ugeskrift for Retsvæsen, 1919, B, S. 225. Ill. Tid. 5. Okt. 1919. E. Kuhl: So- og Handelsretten 1862—1926, 1919.

Stig Juul.

Madvig, Poul Anton, 1816—99, nordslesvigsk Læge og Politiker. F. 18. Dec. 1816 i Svaneke, d. 8. Febr. 1899 i Haderslev, begr. sst. Broder til Professor J. N. M. (s. d.). Gift 6. Maj 1848 i Vinderød med Camilla Mathilde Kiihl, f. 2. Juli 1826 i Lyngby, d. 21. April 1903 i Haderslev, D. af Kancelliraad, kgl. Assistent

Matthias Christian K. (1797—1874) og Beate Mathilde Weel (1790—1879, gift 1° 1814 med Grosserer Nathan Levin Nathanson, ca. 1792—1820).

M.s Fader var død et Par **Maaneder** før Sønnens Fødsel, og det blev under **smaa** Kaar, han kom til at leve sin Barndom. Tretten Aar gammel kom han i Huset hos sin ældre Broder Professor J. N. Madvig i Kbh. og blev Elev i Borgerdydskolen paa Christianshavn, hvorfra han blev Student 1835. 1841 tog han Lægeeksamen og blev kort efter praktiserende Læge i Frederiksværk. Efter at have taget slesvigsk Fysikateksamen 1853 blev han n. A. udnævnt til Fysikus i Haderslev Østeramt. 1864 blev han afsat fra denne Stilling af de tyske Civilkommissærer. Umiddelbart efter modtog han en Udvisningsordre, som imidlertid blev annulleret, efter at en Deputation af Haderslevs Borgere havde henvendt sig desangaaende til Civilkommissærerne. Han fik i de følgende Aar en overordentlig stor Praksis, hvad der for en Del skyldtes hans Stilling som Byens eneste danske Læge, men ogsaa hans store faglige Dygtighed. Hans Udnævnelse til Æresmedlem i den danske Lægeforening 1875 vidner om den Anseelse, han nød i Fagfællers Kreds. I Haderslevs danske Borgerskab blev hans Hjem toneangivende, og i Byens nationale Liv efter 1864 fik han hurtigt en ledende Stilling. Uden at indtage en Førers Plads hørte han til den Inderkreds, der igennem en Aarrække før de nationale Foreningers Dannelse traf de politiske Afgørelser under den nationale Kamp. Et nært Venskab forbandt ham med **Krüger**, Junggreen og Jens Jessen. Han var medvirkende baade ved Sprogforeningens og Vælgerforeningens Tilblivelse og sad i begge disse Foreningers Bestyrelse. I sin Hjemby deltog han i Oprettelsen af **Haderslev Bank** (1875), for hvis Tilsynsraad han var Formand til 1883. — Breve til M. i Rigsarkivet.

Flensborg Avis 14.—15. Dec. 1896 og 9. Febr. 1899. Ill. Tid. 20. Dec. 1896. J. Jessen i Haabets Mænd, 1923, S. 99—105. Haderslev Bank 1875—1925, 1925, S. 169 ff.

Hans Lund.

Maegaard, Eilert, f. 1889, Direktør. F. 8. Jan. 1889 i Rudkøbing. Forældre: Købmand Rasmus Frydendahl M. (1860—1902) og Dagmar Frederikke **Wilhelmine** Petersen (1864—1934). Gift 20. Maj 1914 i Kbh. (Holmens) med Else Margrethe Saabye, f. 22. Marts 1891 i Gentofte, D. af Ingeniør Johannes S. (s. d.) og Hustru.

M. blev Student 1906 fra **Metropolitanskolen** og cand. jur. 1912. S. A. fik han Ansættelse som Sekretær i Det statistiske Departement og begyndte tillige en Uddannelse som Sagførerfuldmægtig, hvilken

imidlertid opgaves 1914, da M. i nævnte Aar blev Sekretær i Lands-overskatteraadet og i Stats-Brandforsikringsfonden. 1916 tog han Orlov fra Det statistiske Departement, da han var blevet Sekretær ved det under Krigen oprettede Fragtnævn, og da denne Stilling efterhaanden lagde voksende Beslag paa hans Arbejdskraft, opgav han 1917 alle Statsempedstillinger for helt at gaa i Skibsfartserhvervets Tjeneste. For Fragtnævnet var M. Sekretær til dets Ophævelse 1920, men allerede 1919 havde han overtaget Stillingen som Sekretær for Dansk Dampskibsrederiforening, som da stod over for en Reorganisation. 1920 blev denne Stilling gjort til en administrerende Direktørs, som M. siden har beklædt. Fra 1927 har han desuden været Direktør for Søfartsraadet. I disse Stillinger har M. udført et betydeligt Arbejde inden for Søfartens Organisationsliv og for Skibsfartserhvervet i Almindelighed. Siden 1926 har han forfattet den af Dansk Dampskibsrederiforening hvert Aar i Maj udsendte Skibsfartsberetning og har desuden 1934 sammen med Børssekretær Jens Vestberg skrevet samme Forenings Jubilæumsskrift i Anledning af Foreningens 50 Aars Bestaaen. M. beklæder desuden en Række Bestyrelsesposter i Foreninger, som har hel eller delvis Tilknnytning til Søfartserhvervet og har endvidere medvirket til Stiftelsen af Dansk-Engelsk Selskab. — R. 1928. *Jens Vestberg*

Maegaard, Hans Viggo, 1868—1928, Politiker. F. 14. April 1868 paa Maegaard, Olsker Sogn, d. 21. Nov. 1928 i Rønne, begr. sst. Forældre: Gaardejer Hans Edvard Martin M. og Annine Margine Caroline Kofoed. Gift 9. Okt. 1896 i Ny Larsker med Michelle Christine Jensen, f. 23. Aug. 1875 paa Spagergaard, Ny Larsker Sogn, D. af Gaardejer Lars Christian Mathias (Madsen) J. og Martine Marie Espersen.

Efter 1886—88 at have været paa Næsgaard Landbrugsskole blev M. Sekondløjtnant i Fodfolket 1890; han var Ejer af sin Fødegaard fra 1896, blev 1901 Kompagnichef i Bornholms Væbning og 1910 Kaptajn. Han var i det hele en Mand af meget betydelig Position paa sin Fødeø og beklædte en lang Række lokale Tillidshverv, var saaledes Formand for Olsker Sogneraad 1899—1907, Medlem af Amtsraadet fra 1907. Han tilhørte Venstre og var Folketingsmand (for Bornholms Amts 1. Kreds) 1910—13, Landstingsmand fra 1914 til Sept. 1928, hvorefter han de aller sidste Uger før sin Død som Stedfortræder atter var Folketingsmand for Bornholm. Han var Medlem af Militærkommissionen af 1919 og Ordfører for Forsvarsloven af 1922 i Landstinget, Medlem af Statsregnskabskommissionen af 1921, af Bestyrelsen for

Venstre i Landstinget fra 1921, af Landstingets Finansudvalg for 1922, Statsrevisor fra Maj 1922. M. var en velbegavet, meget brugbar, vennsæl Mand af naturlig Veltalenhed og stateligt Ydre. Hans Stilling i Venstrepartiet blev ret fremskudt, men til de egentlig førende eller toneangivende hørte han ikke. — Portrætteret paa Oscar Matthiesens Maleri af den grundlovgivende Rigsdag 1923 (Rigsdagen).

Tillæg til Stamtavle over Familien Toxværd, 1898, S. 14. Bornholms Tid. 26. Febr., 7. og 26. Maj 1909, 13. Juli 1914, 21. Nov. 1928. Bornholms Avis 14. Juli 1914, 21., 22. og 26. Nov. 1928. *Hans Jensen.*

Magdahl Nielsen, Johannes (ved Daaben Nielsen, Magdahl Johannes), f. 1862, Arkitekt. F. 5. Febr. 1862 i Rærup, Lydum Sogn. Forældre: Senere Brænderiejer Morten N. (1818—71) og Elise Thøgerine Jakobsen (1829—99). Gift 20. Maj 1893 i Kbh. (Vartov) med Anna Birgitte Jørgensen, f. 26. Sept. 1869 i Norsminde, Saksild Sogn, d. 12. Marts 1934 i Kbh., D. af Købmand Rolf Hans Valdemar J. (1833—99, gift 2° 1879 med Christine Lucie Benedicte Lassen, 1853—1919) og Anna Birgitte Laura Treschow (1833—76).

M. N. var først et Par Aar i Møllebyggerlære, men fik Lyst til at blive Arkitekt. Han gennemgik Odense tekniske Skole og Akademiets Arkitekturskole med Afgang fra denne sidste 1892. Han fulgte Hans J. Holm og Nyrop samt (uden for Arkitekturskolen) Storck og fortsatte som disse Herholdts nationale (dansk-italienske) Retning, der i særlig Grad var præget af Studiet af Middelalderens Bygninger. Senere har han ligesom Flertallet af sine samtidige optaget Indflydelse fra Barok og ogsaa arbejdet i den af Barok afledede Palæstil samt undertiden forsøgt en modernistisk Udformning af Enkeltheder. Som den røde Traad gaar gennem hans Produktion at skabe Stemning og bygge dansk. En stor Del af M. N.s første Arbejde faldt i Svendborg, en Følge af **Konduktør**-stillingen hos Storck ved St. Nikolai Kirkes Restaurering. Han har her bygget saa at sige hele St. Nikolaigade (Apotek, Præstegaard, »Svendborg Avis« med den fint afstemte Overgang bagved til Kyseborgstræde, den gotiske Kirkegaardsportal med Indhegning for Enden af Gaden m. m.), endvidere i Svendborg Villaerne Kedelsmedgade 8 og Strandvej 22 samt mange andre, Stiftelsen Kvindely og Alderdomshjemmet (senere noget **udvidet**). Af M. N.s Virksomhed andetsteds kan nævnes Sortedams Gymnasium, Landsbiblioteket i Reykjavik (Møblerne af Fr. Kiørboe), Lyngby Kommunes Alderdomshjem ved Lundtoftevej, Lønne Kirke, Rødning Frimenig-

hedskirke, Villaerne Zoar i Fredensborg, Chr. Winthersvej 7, hans egen: Lundevangsvej 3, samt Vestagervej 29 (*præm.* 1925), paa Palsgaard i Vejle Amt: Kirke, Skovridergaard, Arbejderboliger, Gildehal *m. m.*, Hovedbygningen paa Vissinggaard, Bygninger for Forstvæsenet, bl. a. Peter Lieps Hus i Dyrehaven og en Række Skovfogedhuse ved Portene *sst.*, Juelsminde Byplan, sammen med *Thorv.* Jørgensen Anlægget ved Det *kgl.* Bibliotek, endvidere Pladsen ved Nyhavns Hoved paa Kongens Nytorv og Brønden paa Vandkunsten. M. N. har tegnet meget Kunsthaandværk; til det mest bekendte hører Lysekroner og Møblement paa Det *kgl.* Bibliotek. Af Restaureringer kan nævnes Anne Hvides Gaard i Svendborg, Lyngby Kirke og særlig Kronborg; under M. N.s kyndige og nænsomme Haand bragtes Slottet paa ny i en værdig Stand, og meget af historisk Interesse fremdroges. 1909 modtog han *Eckersbergmedaillen* (for St. Nikolaigade). 1912—37 var han *kgl.* Bygningsinspektør. 1914—31 sad han i *Akademi*raadet. Han er livsvarigt Medlem af Akademiet. Desuden sidder han i det særlige Kirkesyn og det særlige Bygningssyn *m. m.* — R. 1906. DM. 1925. F.M.G. 1929. K.² 1936. — Maleri af Niels Hansen 1936 i Peter Lieps Hus. Buste af Ludv. Brandstrup 1933.

Otto Jørgensen: Slægten Jørgensen fra Følle, 1918, S. 49 f. Arkitekten, VI, 1899—1900, S. 250 f., 360. Architekten, I, 1898—99, og flgd. Aargange (se Registre, under Magdahl og Nielsen). Georg Brøchner: Skønhed i Hjemmet, 1. Saml., 1914, S. 36, 44; 2. Saml., 1920, S. 71. Skønvirke, I, 1914—15, S. 172, 175 f.; II, 1916, S. 104—12. Forskønnelsen, XII, 1922, S. 11 f.; XIII, 1923, S. 1—4; XVIII, 1928, S. 88. Dansk Arkitektur gennem 20 Aar, 1892—1912, S. 72 ff. Svendborg Avis 2g. Jan. og 4. Febr. 1932.

Knud Millech.

Magdalena Sibylla, 1617—68, Prinsesse. F. 23. Dec. 1617 i Dresden, d. 6. Jan. 1668 i Altenburg, begr. *sst.* Forældre: *Kurfyrst* Johan Georg I. af Sachsen (1585—1656) og Magdalena Sibylla af Brandenburg (1586—1659). Gift 1° 5. Okt. 1634 paa Kbh.s Slot med Prins Christian af Danmark (s. d., V, S. 157). 2° 11. Okt. 1652 i Dresden med Hertug Frederik Vilhelm II. af Sachsen-Altenburg, f. 12. Febr. 1603 i Weimar, d. 22. April 1669 i Altenburg (gift 1° 1638 med Sophie Elisabeth af Brandenburg, 1616—50), Søn af Hertug Frederik Vilhelm I. af S.-A. (1562—1602, gift 1° 1583 med Sophie af Wiirttemberg, 1563—90) og Anna Maria af Pfalz-Neuburg (1575—1643).

Fra 1630 var der Tale om en Forbindelse mellem M. S. og Prins Christian, Christian IV.s ældste og til Tronfølger udvalgte Søn; foreløbige Aftaler blev truffet i Foraaret 1631, men den officielle

Forlovelse fejredes først 26. Sept. 1633 i Dresden. Efter Brylluppet tog Ægtefællerne Ophold paa Nykøbing Slot, hvor en fyrstelig Hofholdning udfoldede sig. Ægteskabet blev barnløst, og M. S. Liv som dansk Prinsesse frembyder intet særlig mærkeligt; hun synes at have været et elskværdigt Menneske, som roses for sin Gavmildhed mod Præster og Kirker og samlede en Bønnebog. Maj 1647 fulgte hun med sin Ægtefælle paa den Rejse, hvor han døde 2. Juni paa Slottet **Körbitz** i Sachsen. Efter hans Død ønskede hun at blive boende paa Nykøbing Slot og fik derfor Juli 1647 sit Livgedingsbrev forandret, saaledes at hun erholdt Lolland og Falster i Stedet for nogle jyske Len og beholdt dem til sit 2. Ægteskab 1652. I dette nye Ægteskab fødte hun to Sønner og en Datter, gennem hvilken hun blev Stammoder til de senere Hertuger af Sachsen-Weissenfels. Aug. 1662 besøgte hun Danmark i Anledning af den foreløbige Forlovelse mellem den sachsiske Kurprins Johan Georg (**III.**) og den danske Prinsesse Anna Sophie. Biskop Bircherod skriver i Anledning af hendes Død i sin Dagbog, at hun var til sin Dødsstund god Dansk. — Maleri af Karel v. Mander ca. 1642 (Fr.borg); Kopi derefter af A. Dorph (Valdemars Slot). Malerier paa Rosenborg, **Gripsholm**, Skokloster, Gaunø og Orebygaard samt paa Fr.borg, paa Slottet i Altenburg og af A. Freyt 1641 i Eutin; Kopi efter sidstnævnte af v. Strack 1861. Medaille med Ægtefællen, maaske af Paul Walter i Dresden ca. 1635. Stik af Simon de Pas (før Brylluppet), flere af Alb. **Haelwegh** efter Karel v. Mander, endvidere 1643, 1647 og som Lig af **Hänflein**, Leipzig.

I. C. **Sagittarius**: Leichpredigt über M. S., 1668. K. A. Muller: Johann Georg I., seine Familie und sein Hof, 1838. Det store Bilager i Kbh. 1634 (J. Clausen og P. F. Rist: Memoirer og Breve, XX), 1914. L. Laursen: Danmark-Norges Traktater 1523—1750, IV, 1917. H. Hjelholt: Falsters Historie, I, 1934, S. 213—309. *f A. fridericia (C. O. Bøggild Andersen*)*.

Magens, Johan **Boye** Junge, 1748—1814, Arkitekt. F. 23. Sept. 1748 i Kbh. (Petri), d. 6. Juni 1814 sst. (Holmens), begr. sst. (Holmens). Forældre: Tømrmester Johan M. og Magdalene Weiss (Wisse). Gift 12. Jan. 1812 i Kbh. (Garn.) med Clara Holst (gift 1° 1775 med A. J. Kirkerup, s. d.).

M. gik paa Kunstakademiet og vandt 1769 den store Guldmedaille. Han arbejdede samtidig fra 1767 paa **Harsdorffs** Tegnestue og blev 1771 ansat som Konduktør under Bygningsdirektionen. Som saadan gjorde han Tjeneste under **Harsdorff** ved de store Udvidelser, som Dronning Juliane Marie lod foretage paa Fredens-

borg 1774—76. Han rejste 1780 til Italien og kom hjem sammen med Peter Meyn 1782, hvorefter de begge 3. Okt. blev udnævnt til Bygningsinspektører. N. A. blev han Medlem af Akademiet og 1789 Hofbygmester samt Bygmester for Søetaten. Da P. Meyn efter Harsdorffs Død (1799) blev Professor i Arkitektur, fik M. Professoratet i Perspektiv efter Meyn. I sin Embedsstilling roses han som »en lige saa duelig som aktiv Mand«. Hans bedst kendte Værk er Frihedsstøtten paa Vesterbro, opført 1792—97. Abildgaard havde Ledelsen af hele Arbejdet paa Monumentet med dets Statuer og Relieffer; men at M. har komponeret den arkitektoniske Del, ser man deraf, at han paa »Salonen« 1794 udstillede en Model af Støtten. M. byggede Øresundshospitalet i Helsingør (1795—96, nu stærkt ombygget) og Marinens Hospital i Nyboder (1805—06, senere nedrevet). Som Kunstner følger han i sin Læremester Harsdorffs Fodspor uden at vise større Selvstændighed. — Tit. Professor 1797. — Mindesten af N. Dajon paa Holmens Kgd. — Et Portræt paa Fr.borg, som tidligere gjaldt for at være Harsdorffs, forestiller muligvis M. Miniature af Chr. Horneman paa Charlottenborg.

Fr Weilbach.

Magerstadt, Andreas, —1640—, Portrætmaler.

A. M., om hvis nærmere Forhold intet vides, har arbejdet for det sachsiske, gottorpske og danske Hof. Paa Fr.borg hænger et lille Billede af Christian IV. fra 1645, fuldt signeret; lignende Billeder paa Rosenborg og i Gotha samt tidligere paa Frijsenborg. 1646 og 1651 leverede han Fyrstebilleder til den gottorpske Hertug. Han maler meget detailleret, men stift og udtryksløst. En væsentlig Interesse er knyttet til hans Navn, fordi Signaturen paa Gotha-billedet (et sammenbundet AM) er identisk med en Signatur paa nogle fortrinlige Billeder af den udvalgte Prins og af Kongen paa Rosenborg (1638, 1639), som dog efter de seneste Undersøgelser (R. Høeg Brask) rettere bør henføres til Adrian Muilthuer.

H. Schmidt: Gottorfer Kunstler, I, 1916, S. 296 ff. O. Andrup i Kunstmuseets Aarsskrift, 1920, S. 96—110; 1936, S. 110. Samme: Fr.borg Museets Nyerhvervelser, 1925. R. Høeg Brask i Kunstmuseets Aarsskrift, 1935, S. 156.

O. Andrup.

Magius, Albert Vilhelm Riber, f. 1869, Postembedsmand, Politiker. F. 7. Marts 1869 paa Elvedgaard, Odense Amt. Forældre: Forpagter Friederich Julius Ernst v. M. (1834—1903) og Elise Bolette Marie Riber (1832—1906). Gift 8. Juli 1899 i Kbh. (Johs.)

med Johanne Margrethe Helene Allesen de Fine Bunkeflod, f. 22. Nov. 1871 i Stubbekøbing, D. af Apoteker Hans Christian Allesen B. (1828—84) og Helene Nathalie Marie Fibiger (1837—1903).

M. indtraadte 1886 i det københavnske Postvæsen, blev 1892 konst. og n. A. ansat som Postekspedient. 1905—25 var han Chef for Arméfelposten, blev 1909 Postkontrollør af 2. Grad, 1912 Postkontrollør af 1. Grad, 1918 Postmester ved **Omkarteringspostkontoret**, 1923 ved Banegaardspostkontoret og erholdt 1927 Ansættelsesbrev som Postmester ved Vesterbro Postkontor. Omkring Aarhundredskiftet tog M. meget virksom Del i Bevægelsen for at **skaffe** Etatens Personale bedre Kaar. Han blev 1900 Formand for den nystiftede Foreningen Postvæsenets 4. Lønningsklasse, der omfattede Postmestre i denne Klasse, Postekspeditører og samtlige tre Kategorier af Postekspedientcr. I Samarbejde med Danske Postassistenters Forening, der omfattede det privat antagne Personale, var M., roligt og energisk, med til at bringe Kampagnen til Sejr 1902, da den nye Lønningslov, der bl. a. gennemførte Statsansættelse for en stor Del af Personalet, blev vedtaget. Under dette Arbejde var Partiet Højres Opmærksomhed blevet henledt paa M., og han opstilledes 1903 og 1906 som dets Kandidat ved Folketingsvalgene i Kbh., 1909 og 1910 i Aalborg og 1913 atter i Kbh., dog uden at opnaa Valg. Derimod blev han 1909 Medlem af Kbh.s Borgerrepræsentation og havde Sæde i denne til 1917, deraf 1911—12 som Repræsentationens 2. Viceformand, da han blev Raadmand i Magistratens 5. Afd., hvilken Post han stadig beklæder. M. tog 1906—07 Initiativet til Indførelse af Forholdstalsvalg ogsaa til Magistraten, hvilket blev delvis gennemført 1909 af Ministeriet J. C. Christensen og endeligt gennemført 1917. M., der er Æresmedlem af Dansk Post- og Telegrafforening, var 1911—17 og 1923—31 Medlem af Hovedbestyrelsen for Den konservative Vælgerforening og 1925—31 Medlem af Forretningsudvalget for Det konservative Folkeparti. Uden for det politiske Liv beklæder han Stillinger som Medlem af Bestyrelsen for Det danske Luftfartsselskab, af Direktionen for Efterslægtsselskabet og er Medlem af Julemærkekomiteen. — R. 1919. DM. 1930. K.² 1936. — Maleri af Valentinus i Privateje.

Th. Hauch-Fausbøll: *Slægthaandbogen*, 1900, S. 578. Samme: *Haandbog over den ikke naturaliserede Adel*, 1933, S. 78. Aarbog for det danske Postvæsen, 1930, S. 3—9.

H. Hjorth-Nielsen.

Maglekilde-Petersen, se Petersen, Carl.

Magnus den Gode, 1024—47, Norges og Danmarks Konge. F. 1024, d. 25. Okt. 1047 paa et Skib i Danmark, begr. i Nidaros. Forældre: Kong Olav den Hellige af Norge (d. 1030, gift med Astrid af Sverige) og hans Frille Alfhild. Ugift.

M. fulgte med Faderen 1028 paa hans Flugt fra Norge og blev opdraget i Garderige hos Fyrst Jaroslav, indtil han 1034 indkaldtes til Norge og hyldedes som Konge. Under den danske Konge Hardeknuds Fraværelse i England (1040—42) angreb M. ifølge den samtidige Historieskriver Adam af Bremen Danmark og bemægtigede sig Riget; Hardeknud sendte fra England Svend (II.) Estridsen mod M., men M. overvandt ham. En yngre dansk-norsk Tradition vil derimod vide, at det ved et Forlig var blevet aftalt mellem M. og Hardeknud, at hvis en af Kongerne døde sønneløs, skulde den overlevende arve hans Rige. Da Hardeknud døde i England 8. Juni 1042, blev i hvert Fald M. hyldet i Danmark som Konge og indsatte Svend Estridsen til Jarl. Svend greb dog ved første Lejlighed til Vaaben mod M., som imidlertid var ham overlegen i Kampene, og da M. i Slaget paa Lyrskovs Hede ved Slesvig 28. Sept. 1043 havde tilføjet Venderne et stort Nederlag, var hans Trone sikret. Hans Folkeyndest fandt Udtryk i Tilnavnet »den Gode«. Svend fortsatte dog stadig sine Angreb, indtil han efter en afgørende Kamp ved Helgenæs maatte forlade Landet. M. fattede nu endog Planer om at drage mod England, men da fik han en ny Modstander i sin Faders Halvbroder Harald Sigurdson (Haardraade), der efter femten Aars Fraværelse 1045 vendte hjem til Norden og forbandt sig med Svend. M. foretrak da at udsone sig med Harald og dele sit Kongedømme med ham. Paa et Togt til Danmark døde M. om Bord paa sit Skib; ifølge de danske Kilder skyldtes hans Død et Fald med Hesten paa Sjælland. Hans Mænd førte hans Lig til Nidaros. — M. havde en uægte Datter Ragnhild, som ægtede Jarl Hakon Ivarsen. — Mindesten i Skibelund Krat over Slaget paa Lyrskovs Hede, rejst 1898 af Thor Lange efter Tegning af Niels Skovgaard. Mindetavle i Alsted K. ved Sorø 1915.

P. A. Munch: *Det norske Folks Historie*, I—II, 1852—55. H. Olrik: *Konge og Præstestand*, I, 1892; 2. Udg. 1905. Joh. Steenstrup: *Venderne og de Danske*, 1900. E. Hertzberg og A. Bugge: *Norges Historie*, II, 1, 1915. Vilh. la Cour i *Sønderjyllands Historie*, I, 1930—31.

Jørgen Olrik (Johannes Steenstrup).

Magnus (Nielsen), ca. 1106—34, Kongesøn. F. ca. 1106, d. 4. Juni 1134 ved Fotevig i Skaane. Forældre: Kong Niels (s. d.) og Margrete Fredkulla (s. d.). Gift med Richiza af Polen (s. d.).

M. var opkaldt efter sin Farfader Svend (II.) Estridsen, hvis kirkelige Navn var M. Dronning Margrete, som søgte at sikre Fred i Kongehuset, lod M.s ældre Fætter Knud (Lavard) staa Fadder til M., og senere svor de hinanden Broderskab. M., der havde store Mødrenegodser i Västergötland, søgte efter Inge Halstensens Død (ca. 1125) at blive Konge i Sverige, men **maatte** nøjes med Västergötland. Et Tog, som han gjorde til Småland og Oland, og hvorfra han hjembragte nogle store Thorshamre, gjorde ham nærmest hadet blandt de Svenske. M.s Følelser over for Knud prægedes mere og mere af heftig Skinsyge; han saa i Knud en farlig Medbejler til Tronen efter Niels' Død; M. var høj af Vækst og kæmpestærk, men kunde næppe i Ridderlighed og Folkeyndest **maale** sig med Knud. Hans Stifmoder, Dronning Ulvhild, og hans Fætter Henrik Skadelaar ophidsede ham yderligere, og det endte med, at M. og Henrik indgik en Sammen-sværgelse mod Knuds Liv. Da Knud tilbragte Julen 1130 i Roskilde, søgte M. forgæves Lejlighed til at dræbe ham. M. foregav nu at ville drage paa Pilgrimsfærd og bad Fætteren om imedens at varetage hans Sager, hvorfor han udbad sig et hemmeligt Møde. Knud lovede det og drog til Ringstedegnen, medens M. opholdt sig nærmere ved Roskilde. En Nat brød M. op med sine Mænd for at indebrænde Knud, men det blev Daggrø, før man naaede Maalet. M. skjulte nu sine Mænd i Haraldsted Skov og sendte den tyske Sanger Sivard ud for at hente Knud. Denne kom uden Følge i Lid til M.s Venskab; M. lod sine Mænd bryde frem, overrumplede Knud og kløvede hans Hoved med sit Sværd (7. Jan. 1131).

For Sjællændernes Harme **maatte** M. nu gaa i Landflygtighed til Sverige; men Niels kaldte ham tilbage, og dermed begyndte en blodig Borgerkrig, under hvilken M. blev sin Faders Medkonge. Ved Danevirke standsede M. Knuds Fosterfader, den tyske Kong Lothar, ved at købe ham og hans Hær bort. Dernæst kæmpede han ivrigt mod Knuds Broder og Hævner Erik (II.) **Emune**; ved Sejerø led han et Nederlag (1132), men vandt i andre Kampe og fik Erik jaget ud af Landet. Samtidig gjorde Kong Sverker sig imidlertid til Herre over hans svenske Lande, og paa et Møde i Halberstadt **maatte** M. sværge Lothar Huldskab og Troskab (Paa-sken 1134). Imidlertid var Ærkebiskop Asser traadt over paa Erik **Emunes** Side; denne satte sig fast i Skaane, og M. udbød Leding af det øvrige Danmark mod Erik. M. stode paa sin store Overmagt, og ivrig efter Kamp lod han Ledingshæren udskibe sig ved Fotevig. Da kom Erik sprængende med sit Rytteri og

knuste sine Fjender ved et voldsomt Angreb. M. kæmpede som rasende, men blev nedhugget (4. Juni 1134). Den samtidige Roskildekrønike begræd ham som »Danmarks Pryd«, medens Saxo kalder ham »det navnkundigste Exempel paa Troløshed«. — Med Richiza havde M. Sønnerne Knud, der senere blev Konge, og (ifølge Knytlingasaga) Niels, der muligvis er identisk med den Niels Jarl, som (ca. 1158) døde som Munk i Esrom. Ifølge et Kongebrev fra 1194 synes M. endnu at have haft en tredje Søn, **Christoffer**. Endelig havde M. mindst een Datter.

H. Olrik: Knud Lavard, 1888.

Hans Olrik (Jørgen Olrik).*

Magnus (Henriksen), d. 1161, svensk Modkonge. D. 1161 ved Orebro. Forældre: Henrik Skadelaar (s. d.) og Ingerid (s. d.). Gift med Brigida (gift 1° med Västgötejarlen Karl Sunesen, 3° med den svenske Jarl Birger Brosa af Folkungeætten, d. 1202), D. af den norske Konge Harald **Gille** (ca. 1103—36).

M. havde efter sin Moder arvet betydelige Godser i det vestlige Sverige, og her synes han at have opholdt sig, medens han ikke vides at have taget Del i Tronstridighederne i Danmark. M. havde arvet sin Faders Voldsomhed og Magtsyge, og støttet paa sine svenske Godser og sin Moders Byrd som Kong Stenkils Sønnedatter higede han efter den svenske Krone. Om man kan tro Saxo, var det **M.**, som købte Kong Sverkers Hestesvend til at myrde sin Herre (1156), og skønt han ikke blev støttet fra Danmark, fik han vistnok efter Sverkers Død en Del af Sverige i sin Magt. Dernæst overfaldt han Kong Erik Jedvarsen i Østre Aros, det nuværende Uppsala, dræbte ham (1160) og gav dermed Sverige dets Folkehelgen. M. gjorde nu sin Broder Reginald til Jarl og herskede som Konge. Hans Stilling syntes ret stærk, fordi Kong Inge i Norge var hans Svoger. Men Inge faldt i Slaget ved Oslo (Febr. 1161), og deres fælles Halvbroder Orm **maatte** flygte til M. S. A. var det til Ende med dennes Herredømme: Karl Sverkersen rejste Svenskerne og fældede M. og Reginald ved Orebro.

Hans Olrik (Jørgen Olrik).*

Magnus (Eriksen), **Kongesøn**, —1176—. D. i Søborg. Forældre: Erik (III.) Lam (s. d.) og unævnt Frille.

M. var under den store Tronstrid ivrig Tilhænger af Svend (III.) Grade og blev under dennes sidste Kamp mod Valdemar taget til Fange; Valdemar behandlede ham mildt og gav ham en ærefuld Stilling i sin Tjeneste. **M.**, der slægtede sin Fader paa som fyrig Kriger, udmærkede sig paa Vendertogene; 1167 anførte han med

Absalon og den unge Christoffer Toget mod Tribsees i **Forpommern**, og paa Toget mod Pommern **1170** satte han ved sin Dristighed Livet i Vove og blev kun reddet ved Absalons Raadsnarhed. Men enten nu M. ikke mente sig tilstrækkeligt belønnet, eller han var forbitret over, at Valdemar havde sikret sin Søn Knud Tronen, vist er det, at han tillige med Ærkebiskop Eskils Dattersønner Knud og Carl indgik en Sammensværgelse mod Valdemars Liv. Planen blev røbet, og M. flygtede til Sachserhertugen Henrik Løve, som søgte at udsone ham med Valdemar (**1176**). En dansk Sendefærd godtgjorde imidlertid M.s Brøde for Hertugen, men M. tilbød da at bevise sin Uskyld ved Tvekamp. Fra dansk Side svarede, at dansk Lov krævede Jernbyrd, og da M. ikke vilde underkaste sig denne, var hans Stilling hos Hertugen svækket, og han **maatte** love at indfinde sig hos Valdemar, dog mod frit Lejde. Paa et Hirdstævne i Viby ved Aarhus kom M.s Sag for. Imidlertid var nogle af hans Breve blevet opsnappet og tjente som Vidnesbyrd imod ham. Absalon, der havde Medfølelse med sin gamle Vaabenfælle, søgte at redde ham ved at faa Kongen til at love ham Tilgivelse, hvis han frivillig tilstod sin Brøde, og kunde derved samtidig fri Valdemar for at lade Sagen falde af Mangel paa **Vidnebevis**. M. fulgte Absalons Raad, tilstod og bad om Naade, og Valdemar nøjedes med at fjerne ham fra sig og forbyde ham alt Samkvem med sine medsammensvorne. Fra sit Opholdssted paa Fyn satte M. sig alligevel i Forbindelse med Knud og Carl i Sverige, men blev atter røbet og sat i Taarnet paa Søborg (**1178**). Her er han død, uvist naar.

Saxo, ed. Olrik et **Ræder**, 1931, lib. XIV. *Hans Olrik (Jørgen Olrik*)*.

Magnus, 1540—83, Hertug, Biskop af **Øsel** og Kurland. F. 26. Aug. 1540 paa Kbh.s Slot, d. 18. Marts 1583 i Pilten i Kurland, begr. i Slotskirken i Pilten, 1662 ført til Roskilde Domkirke. Forældre: Kong Christian III. (s. d.) og Dorothea af Sachsen-Lauenburg (s. d.). Gift 12. April 1573 i Novgorod med Fyrstinde Maria af Rusland (d. 1597), D. af Fyrst Vladimir Andrejevitsj (d. 1569) og Eudoxia (d. 1569).

M.s Opdragelse blev — som de andre kongelige Børns — ledet af hans myndige, strengt religiøse Moder og fik derved et teologisk Præg; blandt hans Lærere var Hofpræsten Poul Noviomagus, den senere Domprovst i Ribe Kaspar Mule og Lucas Bacmeister, siden teologisk Professor i Rostock. To Aar gammel mistede han under en Sygdom sit ene Øje. 1557 fulgte han med sin Søster Kurfyrstinde Anna til det ansete sachsiske Hof for at tilegne sig en finere

Dannelse. Breve fra Faderen og Hofmesteren Børge Trolles Regnskaber viser, at han allerede dengang viste Tilbøjelighed til Ødselhed, Drik og andre Udsvævelser. Med sin hele letsindige Karakter havde han kun daarlige Betingelser for at klare de betydningsfulde Opgaver, der straks efter hans Hjemkomst 1559 blev lagt paa hans Skuldre. For at undgaa yderligere Delinger af den kgl. Del af Hertugdømmerne havde Faderen — forgæves — søgt at skaffe ham forskellige sækulariserede Bispedømmer (Riga, Dorpat, Lübeck, Bremen og Verden); men i Efteraaret 1559 lykkedes det endelig Frederik II. at købe Øsel Stift, omfattende de to Trediedele af Øen og den lige over for paa Fastlandet liggende Kyststrækning *Wieck, til M., der til Gengæld maatte give Afkald* paa sin Arvepart i Hertugdømmerne. Straks efter sin Landgang paa Øsel i Foraaret 1560 søgte M. — trods Frederik II.s Advarsler — at udnytte de opløste Forhold i Ordensstaten til en Udvidelse af sit Omraade. I Begyndelsen ikke uden Held. Truede af Rusland og Polen saa mange Livlændere hen til M. som Redningsmanden. Det lykkedes ham at blive Administrator i Stifterne Reval og Kurland, og han søgte ved Forhandling med Adelen at blive anerkendt som Herre i de estiske Landskaber Harrien og Wirland. Men M., der ganske savnede Midler til Lønning af større Troppestykker, kunde ikke hindre, at Russerne plyndrede hans Fastlandsbesiddelser, og allerede i Sept. maatte han flygte i en Baad til Øsel, hvorfra han i Febr. 1561 vendte hjem til Danmark. Trods sin Moders indstændige Bønner kunde han kun opnaa Hjælp mod at udstede det ydmygende Forpligtelsesbrev af 4. Maj 1561, hvorved den virkelige Magt paa Øsel gik over til en dansk Statholder. Ved M.s Tilbagekomst havde Svenskerne sikret sig Herredømmet over Reval og det meste af Estland. Erik XIV. søgte ved Løfter om Beskyttelse og Penge at lokke M. til at anerkende ham som sin Overherre — som det noget uldne Afslag viste, en svær Fristelse for den pengeløse Fyrste. Ved Syvaarskrigens Begyndelse (1563) erobrede Svenskerne Wieck, saa M. paa Fastlandet kun havde nogle Slotte i det nordlige Kurland tilbage. Hjemmefra kunde M. ingen Støtte faa trods Moderens fortvivlede Anstrengelser; han fortsatte til hendes Sorg sine vilde Solderier. 1566 hærgede Svenskerne Øsel. I de følgende Aar søgte M., der ikke var uden Initiativ, men manglede Energi og Fasthed, ad forskellige Veje at forbedre sin Stilling, først ved et Ægteskab med den polske Konges Søster Anna (1567); men Frieriet strandede, vistnok paa hans glubske Medgiftskrav (hele Livland under polsk **Overhøjhed**). Efter at Svenskerne 1568 havde bemægtiget sig en Del af Øsel,

søgte M. som sidste Udvej Forbindelse med Russerne (1569). 1570 rejste han personlig til Moskva, hvor Tsar Ivan IV. udnævnte ham til Konge af Livland — under russisk Overhøjhed. Forbundet med Tsaren, der var indgaaet uden Kong Frederiks Samtykke, førte til, at M. helt mistede Øsel. Og det bragte ikke de ventede Fordele. Trods store Sejre over Svenskerne 1572—73 holdt Ivan kun daarligt sine Løfter. Vel gav han M. sin Fætters Datter til Ægte, men M.s Kongerige blev indskrænket til nogle faa Slotte, hvor han og hans Hustru sad i *smaa* Forhold. 1577 kom Tsaren under Vejr med, at M. havde forhandlet med Polen. M. blev fængslet og *maatte* før sin Løsladelse døje en drøj Straffetale. N. A. lykkedes det ham at slippe bort fra den brutale Tsar. Han gav sig med sine faa Besiddelser ind under den polske Konges Værn og levede sine sidste Aar paa sit Slot Pilten. Kurland Stift var ved M.s Død i en meget miserabel Forfatning; store Dele af det var pantsat, til Dels til meget uværdige Personer. M.s Enke rejste senere hjem til Rusland, hvor hun efter gammel Skik gik i Kloster sammen med sin eneste Datter Eudoxia. — Billede af M. paa Mønter fra Øsel.

C. Schirren: Quellen zur Geschichte des Untergangs livländischer Selbstständigkeit, I—VIII, 1861—81. Samme: Neue Quellen zur Geschichte des Untergangs livländischer Selbstständigkeit, I—III, 1883—85. Dronning Dorotheas Breve i Aarsberetn. fra *Geheimarch.*, I, 1852—55; III, 1861—65. K. H. v. Busse: *Herzog Magnus*, 1871. Claes Annerstedt: Sveriges förhållande till Livland 1558—63, 1868. Thure Annerstedt: Svenska väldet i Livland 1564—70, 1877. W. Møllerup: Danmarks Forhold til *Lifland* (1346—1561), 1880. Allg. Deutsche Biographie, XX, 1884, S. 66 ff. L. Laursen: Danmark-Norges Traktater 1523—1750, I—II, 1907—12. Carl G. Krüger: Genealogiske Tabeller til de europæiske Staters Historie, 1848. p 'C ''

Magnus, Herman Rudolph Sophus Julius, 1824—1920, Læge. F. 2. April 1824 i Slagelse, d. 17. Dec. 1920 paa *Frbg.*, begr. i Hobro. Forældre: Bogtrykker og Redaktør Peter M. (1786—1856, gift 1° med Frederikke Wulff, 1797—1819) og Sophie Davidsen *Ulmann* (1799—1891). Gift 21. Sept. 1855 i Hammer i Vendsyssel med Anna Cathrine Marie Garben, f. 27. April 1826 i Aalborg, d. 23. Juni 1902 i Hobro, D. af Rebslagermester Martin G. (1780—1845) ^oS Dorteia Christine Lund (1795—1849).

M. blev Student 1844 fra Slagelse og medicinsk Kandidat 1853. Som Student var han konst. Underlæge i Krigsaarene 1849—50; 1853 var han Koleralæge. Efter et Aars Kandidattjeneste paa Frederiks Hospital nedsatte han sig 1854 som praktiserende Læge i Hobro, til hvilken By hans lange Lægevirksomhed var knyttet.

Han var Jernbanelæge 1859—1904 og Distriktslæge samt Læge ved Sygehuset fra 1871, fra 1880 Læge ved Amtssygehuset. Han var Medstifter af og 1882—1906 Formand for Distriktslægeforeningen, hvorefter han var Æresmedlem, Formand for Jysk-fynsk Jernbanelægeforening 1896—1904, Medstifter af Lægernes Sygekasse 1873. Han tog sin Afsked 1904. M. var Huslægen af den gamle Skole, en Ven for hele Familien, ikke mindst for de unge. I en efter Nutidens Forhold uhyre vidtstrakt Egn færdedes han til Hest eller i de senere Aar til Vogns ad elendige Veje og i et ret barskt Klima utrættelig paa alle Døgnet's Timer for at tilse sine Patienter. Han **maatte** foretage alt, hvad en Læge kunde komme ud for, Specialister fandtes ikke. Særlig Interesse havde han for Fødselshjælp, i hvilket Fag han fik større Rutine, end de fleste Læger opnaar. Han opfandt endogsaa et Haandgreb til Løsning af Overarmen ved Underkropsfødsel, der blev anerkendende omtalt i Leopold Meyers Lærebog i Fødselsvidenskab. Foruden at have en stor Virksomhed som praktiserende Læge og Sygehuslæge var M. en ivrig og pligtopfyldende Embedslæge. Han udgav sammen med Distriktslæge Møller i Nørre Sundby to Haandbøger for Distriktslæger og Læger, i mange Aar benyttede som Vejledning i Medicinallovgivningen. Han var i Besiddelse af en enestaaende Vitalitet. Selv efter at han 80 Aar gammel havde taget sin Afsked, var han i Besiddelse af et godt Helbred og livlig Aandsvirksomhed. I mange Aar efter sin Afsked vikarierede han i Ferierne som Embedslæge for en Svigersøn, og han deltog med Iver i Foreningslivet. 1920 udgav han, 96 Aar gammel, »En gammel Læges Liv og Oplevelser«, nedskrevet efter Hukommelsen. Han var en fremtrædende Repræsentant for Datidens Læger. — Etatsraad 1904. — R. 1887. DM. 1900.

Ugeskrift for Læger, LXXXII, 1920, S. 1736.

Axel Borghjærg.

Magnus-Petersen, se Petersen, Magnus.

Magnusen, se Magnusson.

Magnussen, Eugène Leopold Claudi, 1849—1919, Ingeniør. F. 29. Sept. 1849 i Aalborg, d. 8. Juli 1919 om Bord i et Skib paa Donau ved Sulina, begr. i Sulina. Forældre: Lærer i Aalborg, senere Andenlærer i Husum, efter 1864 Overlærer ved Schneekloths Skole i Kbh., senere Klasselotterikollektør sst. Julius Carl Leopold M. (1823—1902) og Johanne Cecilie Claudi (1822—1907). Gift 4. Marts 1884 i Assens med Emma Caroline Steenberg,

f. 4. Jan. 1863 i Viby ved Aarhus, D. af Premierløjtnant, senere Organist i Assens Vilhelm Albinus S. (1818—78) og Frederikke Louise Charlotte Friis (1827—1914).

M. tilbragte sin Barndom i Jelling og i Husum og fuldendte sin Skolegang i **Kbh.**, hvortil Familien flyttede efter at være fordrevet ved den tyske Besættelse af Landet. 1868 blev han Student fra Metropolitanskolen og tog n. A. polyteknisk Adgangseksamen. 1875 blev han cand. polyt. i Ingeniørfaget. Samme Sommer fik han efter en Tid at have virket som Matematiklærer Tilbud fra den holstensk fødte Overingeniør **Kühl** ved den europæiske Donaukommission, der kendte M.s Familie, om Ansættelse som Underingeniør ved Kommissionen og tog imod dette. Den nævnte Kommission, der var oprettet ved Freden i Paris 1856, havde til Opgave at drage Omsorg for, at Donau var sejlbar fra Munden op til Isaktscha, og at lade de dertil fornødne Arbejder udføre. Ved Berlinkongressen 1878 og Konferencen i London 1883 udvidedes Kommissionens Omraade, saaledes at det strakte sig til Braila. Det var Hensigten, at hele Sejlløbet skulde uddybes til syv å otte m Dybde. M.s Arbejde blev særlig Jordbundsundersøgelser og Vandstandsmaalinger og Forarbejder til Sikring af Indsejlingen fra det sorte Hav, idet der her ud for Donaus Munding fandtes store stadig tiltagende **Sand-**barrer, og han udførte sit Arbejde med en Duelighed og Punktlighed, som sammen med hans personlige Egenskaber, hans Energi og klare Omdømme skaffede ham stor Anseelse. I Løbet af en Aarrække fik man den mellemste af de tre Donaugrene, Sulina-armen, reguleret som et næsten retlinet Løb gennem Sumpene og Bredderne sikrede med Diger, i alt en Strækning paa ca. 50 Sømil. 1908 traadte Kiihl tilbage som Overingeniør, og M. blev hans Efterfølger. Ogsaa som Overingeniør viste M. fremragende Evner, hertil kom hans Sprogbegavelse som et yderligere Plus. I hans Familie taltes stedse Dansk, men han talte Verdenssprogene mindst lige saa godt, og desuden beherskede han flere sydeuropæiske Sprog og kunde som oftest tiltale enhver af Arbejderne i hans Modersmaal, hvilket — sammen med hans gode Hjerte og store Hjælp-somhed — bidrog til at skabe et godt Forhold til alle hans Medarbejdere. Som Overingeniør var det særlig M.s Opgave at sikre og vedligeholde den foretagne Regulering, der muliggjorde, at store Dampere kunde gaa op til Braila, saaledes at Rumæniens Udførselsprodukter ikke, som tidligere, skulde føres paa Lægtene til Donaus Munding. Det var en meget stor Arbejdsindsats, M. havde lagt ind i sin Gerning, og han omfattede Donau og sit Arbejde der med den største Interesse og Kærlighed. Det ramte

ham derfor haardt, da Verdenskrigen medførte, at Dardanellerne lukkedes og Skibsfarten ophørte. Med Skibsafgifternes Ophør svandt det økonomiske Grundlag for hele hans Arbejde. M. blev dog paa sin Post, indtil Russerne efter Revolutionen besatte Sulina, og russiske Matroser om Natten brød ind i hans Bolig. Den internationale Donaukommission, der ellers residerede i Galatz, men nu i Landflygtighed opholdt sig i Odessa, bemyndigede ham derefter til at forlade Sulina, og i Sept. 1917 afrejste han til Danmark, hvortil han, efter en meget besværlig Rejse gennem Rusland, ankom i Nov. s. A. 1918 fik M. Anmodning fra Kommissionen om at vende tilbage, og det var med stor Glæde, at han i Slutningen af Juli atter drog til den af Kommissionen skabte By Sulina, hvor han i saa mange Aar havde haft sit Hjem. Aaret efter døde han. Hans Gerning fortsættes af hans Søn Knud M., f. 24. Maj 1891 i Sulina, som efter at være uddannet som Ingeniør i Danmark fik Ansættelse ved Donaukommissionen 1921.

Ingeniøren, XXVIII, 1919, S. 421.

Povl Vinding.

Magnussen, Johannes Julius Claudi, 1848—1906, Oversætter og Forfatter. F. 11. Juni 1848 i Aalborg, d. 23. Maj 1906 i Kbh., begr. sst. (Vestre). Broder til Eugène M. (s. d.). Gift 30. Juni 1877 i Kbh. (Holmens) med Hedvig Charlotte Cathrine Sommer, f. 28. Juni 1848 i Kiel, d. 13. Nov. 1928 i Rudkøbing, D. af Kaptajn-løjtnant, senere Admiral Frederik Laurentius Fiedler S. (1813—78) og Oline Margrethe Leopoldine Redsted (1814—79).

M. blev Student 1869, privat dimitteret, var i Kina fra 1870 til 1875, da han tog hjem af **Helbredshensyn**, først som ansat i Store Nordiske Telegrafskab, dernæst i det kinesiske Toldvæsen. Han blev cand. phil. 1875 og virkede derefter som Sproglærer ved københavnske Skoler og Kursus, 1881—83 som Realskolebestyrer i Lemvig. Desuden var han Musikanmelder ved »Ude og Hjemme« og Medredaktør af Ugebladet »Hjemme og Ude« 1884—85. Sammen med Ad. Hansen udgav han en Række meget anvendte engelske Skolebøger og medvirkede ved J. Brynildsens engelsk-danske Leksikon. 1889 tog han Magisterkonferens i Engelsk; hans store Opgave om Richardson udgaves 1891. Han var en flittig Oversætter af engelsk og navnlig tysk Romanlitteratur og foretog en gennemgribende Revision af L. Moltkes **Dickens-Oversættelse** (4. Udg. 1889—94). En omhyggelig, om end lidt digterisk beandret Oversættelse af Schillers »Udvalgte Værker« udkom 1896. M. var en kendt Skikkelse blandt 80'ernes og 90'ernes radikale Akademikere, noget frygtet for sin Stejlhed og Skarphed, men værdsat for

sin Intelligens og sit fine, redelige Sind. — Tegning af Frits Magnussen.

Carl Ewald i Vagten, I, 1900, S. 465 f. Politiken 24. Maj 1906 og 28. Jan. 1920.

Paul Læssøe Muller.

Magnussen, Julius Eugène Ove, f. 1882, Forfatter. F. 23. April 1882 i Lemvig. Forældre: Oversætteren Johannes M. (s. d.) og Hustru. Gift 1° 1. Marts 1906 i Kbh. med Inger Louise Heckscher, f. 20. Febr. 1887 i Kbh. (Garn), D. af Overretssagfører Albert H. (s. d.) og Hustru. Ægteskabet opløst. 2° med Ragna Meyer, f. 12. Juli 1894 i Kbh., D. af Fabrikant, senere Professor Karl M. (s. d.) og Hustru. Ægteskabet opløst.

M. blev Student 1900 fra Lyceum og studerede lidt Jura og Æstetik, før han definitivt slog ind paa Journalist- og Forfatterbanen. Som Forfatter debuterede han med den satiriske Fortælling »Smaa Verdensakser« (1904), og s. A. udkom »Lirekasse«, en Parodi paa Jenny Blicher-Clausens dengang saa folkeyndede Poesi, 1907 »Mikkel«, en Historie om en lille Dreng. Som Skuespilforfatter debuterede M. 1908 med »En slem Dreng« (Frbg. Teater); det efterfulgtes 1909 af Farcen »Den store Afdøde« (Folketeatret) — begge disse to Stykker, Blandinger af Folkekomedie og Farce, var skrevet i Forening med Paul Sarauw. Hans helt selvstændige Teaterproduktion indledes med »Dovenskab« (Dagmar-teatret), og derefter fulgte »Hvo som elsker sin Fader« (1911), »Hans eneste Kone« (1913), begge opført paa Det kgl. Teater, »Skyldig eller uskyldig« (1914, Dagmar-teatret), »Betty« (1915, Det kgl. Teater), »Mellemakt, dramatisk Optrin« (1918) og »En Digters Drøm« (1925, Det kgl. Teater). Et afgørende Skel i hans Produktion er Bogen »Guds Smil« (1920), der efterfulgtes af »Guds Dag« (1921); M. bekendte her sin Omvendelse til Spiritualismen, der endog fik en udpræget spiritistisk Karakter. — Samtidig med denne Forfattervirksomhed har M. været en meget flittig Journalist. De fleste af sine Ungdomsaar skrev han i »Ekstrabladet«, en noget mere begrænset Tid i »Riget« og »Politiken«. Nu, 1938, har han mere end et Tiaar været fast Medarbejder ved »Berlingske Tidende«, hvor han (under Mærket Vox) ræsonnerer polemisk over Dagens Personer og Problemer. Mens Hovedsynspunkterne er blevet de stik modsatte af dem, han i sin Tid forfægtede i »Ekstrabladet«, er Formen forblevet den samme i en endog paa-faldende Grad; han udtrykker stadig sine Meninger paa sin gamle knappe og krasse Maade og ynder at tilspidse dem i en bidende Pointe. — Blandt M.s Teaterstykker udmærker de tidligste, som Det kgl. Teater opførte, sig ved et spillende Lune og en glit-

rende Gratie; han var *overmaade* lydhør over for det Danske, som dengang taltes baade i de borgerlige og de kunstneriske københavnske Kredse, han forstod at snøre Dialogerne stramt, uden at Replikskifterne derfor mistede det flygtige Stemningsstøv. Hans betydeligste og hjerteligste Arbejde er uden Tvivl »Skyldig eller uskyldig«, der er bygget paa Selvoplevelser. Hans Følsomhed stod paa Grænsen af Sentimentaliteten, men i hans bedste Stykker forstod han at holde sig frelst af det farlige Skær.

Chr Rimestad

Magnussen, Rikard Robert, f. 1885, Billedhugger, Kunstsribent. F. 2. April 1885 i Kbh. (Johs.). Forældre: Bogholder Sophus Oscar M. (1849—1926) og Maria Christiane Weybøll (1853—1930). Gift 10. Juli 1912 i Hellerup med Ellen Reck, f. 6. Maj 1879 i Kbh. (Garn.), D. af Premierløjtnant, senere Kaptajn, Fabrikant A. B. R. (s. d.) og Hustru.

M. blev Student 1903 fra **Metropolitanskolen** og tog Filosofikum 1906. Efter forberedende Undervisning i Tegning og Modellering hos Elna Borch 1902—03 udførte han Vinteren 1903—04 en Buste paa egen Haand. Den skaffede ham ind som Elev hos Stephan Sinding, der underviste ham ca. otte Maaneder. Vinteren 1904—05 og i senere Perioder søgte han paa lignende Maade **Vilh.** Bissens Atelier, saaledes endnu Vinteren 1911—12. Han debuterede paa Den frie Udstilling 1905—07 og deltog jævnligt i Charlottenborg Foraarsudstilling 1908—33. Hans Produktion omfatter forskellige større Arbejder, saasom Statuerne »Munken og Evighedsfuglen« og af Martin Luther, Gruppen »Den gode Hyrde« (opstillet i K.F.U.M.s Ungdomssal), Monument for Afholdsmanden Ole Syversen (rejst 1914 i Fælledparken), Kolossalbuster af Biskop Skat Rørdam (1911—12) og Harald Kidde (1925) samt en Del mindre Mindesmærker (for Dronning Sophie Magdalene til Hørsholm Slotspark og for Kammerraad C. Christensen ved samme; for Harald Kidde i Nørreskov ved Vejle med Portrætrelief, 1922; for Statsminister C. D. F. Reventlow i Horslunde og Emil Piper i Lyngby; for Frederik VIII. og Dronning Louise til Charlottenlund Slotspark, 1938). Men i øvrigt har han væsentlig dyrket Portrætkunst (Herme af Zoologen **Will.** Sørensen paa Graven, Afstøbning i Universitetets zoofysiologiske Laboratorium; Buster af Jacob Texiére, 1907, af Juliette Price, 1910, i Det kgl. Teater, og af Etatsraad C. A. Olesen, 1921, til De danske Spritfabrikker; Portrætrelieffer af sidstnævnte og af Landstingsmand C. Tvede, begge 1933, til det danske Studenterhus i Paris, af Olfert Ricard, 1930; Studier over Portrætrekonstruktion i Relieffer af Georg Zoëga efter Thor-

valdsens Tegning, 1927, af Søren Kierkegaard som ung, 1929, og af Thorvaldsen, 1930). — Bedst kendt over for Offentligheden er M. dog blevet ved sin omfattende Virksomhed som Kunstanmelder ved »København« (1920—26), »Nationaltidende« og andre Dagblade og som Kunstsribent. Han vendte sig skarpt mod den saakaldte »moderne Kunst« og deltog med Iver i Tidens Diskussioner om Spørgsmaal som Kunstakademiets Stilling og indre Organisation, Hovedstadens Forskønnelse (Medlem af Foreningens Bestyrelse 1928, dens Formand 1929—34), Rosenborg Have, og han har fra 1931 fungeret som Sekretær for Foreningen for national Kunst og Redaktør af dens Blad »Dansk Kunst«. Foruden adskillige Tidsskriftartikler foreligger endvidere fra hans Haand nogle mindre Kunstnermonografier om Ellen Hofman-Bang, Chr. Mølsted (begge 1935) og Svend Hammershøi (1936), to store Værker om Janus la Cour (1928) og Carl Bloch (1931), skildrede paa bred tids- og aandshistorisk Baggrund, samt den betydelige Bog om »Thorvaldsens Livsanskuelse« (1936), der paa forskellig Maade har kastet nyt Lys over Thorvaldsens personlige Udvikling, navnlig Baronesse Schubarts Betydning for ham. — R. 1938. — Maleri af P. Mønsted 1932.

Rikard Magnussen: Billedhugger-Minder, 1933 (Erindringer).

Sigurd Schultz.

Magnusson, Arni (daniseret Arne Magnussen, latiniseret **Arnas** Magnæus), 1663—1730, Professor, Arkivsekretær, Samler. F. 13. Nov. 1663 paa Kvennabrekka, Island, d. 7. Jan. 1730 i Kbh., begr. sst. (Frue K.). Forældre: Præst, senere Sysselmand Magnus Jonsson (d. 1684) og Guðrún Ketilsdóttir. Gift 16. Maj 1709 i Kbh. med Mette Fischer, mulig f. i Norge, d. 15. el. 16. Sept. 1730 i Kbh. (Frue) (gift 1° med en kgl. Remsnider af tysk Herkomst).

A. M. voksede op hos sin Moders Slægtninge paa Præstegaarden Hvammur i det vestlige Island. 1683 dimitteredes han fra Skálholt Skole og immatrikuleredes ved Kbh.s Universitet, hvor han 1685 tog teologisk Attestats. Aaret før var han blevet Amanuensis hos den nyudnævnte kgl. Antikvar Thomas Bartholin, og han har en meget betydelig Andel i Bartholins Hovedværk, »Antiquitates Danicæ« (1689), som indeholder en Mængde Citater fra den endnu utrykte islandske Litteratur; disse Citater udmærker sig ved korrekt Gengivelse og Oversættelse. Samtidig med at A. M. saaledes udviklede sig til en Autoritet paa dette Omraade, blev han en ivrig og heldig Samler af Bøger og Haandskrifter; sine Evner i denne

Henseende fik han Lejlighed til at lægge for Dagen dels under et Vinterophold paa Island 1685—86, dels ved et Besøg i Norge (bl. a. hos Torfæus) 1689—90. Bartholin døde 1690, men A. M. fik nu en indflydelsesrig Beskytter i Oversekretær Mathias Moth; han havde 1691—94 Fribolig paa Borchs Kollegium og studerede derefter halvtredie Aar i Tyskland, særlig i Leipzig. Efter 1694 at være blevet designeret Professor udnævntes han 1697 til **Arkivsekretær** ved Gehejmearkivet; med dette Embede forbandt han fra 1701 Stillingen som Professor *philosophiæ* et antiquitatum Danicarum ved Universitetet og blev 1721 Professor i Historie og Geografi, men indskrænkede væsentlig sit Universitetsarbejde til Deltagelse i Konsistoriums Forhandlinger. 1721 overtog A. M. Posten som Underbibliotekar ved Universitetsbiblioteket og **maa** derefter antages at have været dets egentlige Bestyrer, ligesom han fra 1725 i Virkeligheden forestod Gehejmearkivet.

Imidlertid afbrødes A. M.s københavnske Virksomhed næsten fuldstændig ved et Ophold paa Island i Aarene 1702—12. Regeringen havde i de nærmest foregaaende Aar modtaget alvorlige Besvælinger over Islands økonomiske Tilbagegang, og det blev da 1702 overdraget A. M. med Vicelagmand Páll Jonsson Vídalín som Medkommissær at tilvejebringe et Grundlag for en sikrere Bedømmelse og eventuelle Forbedringer af disse Forhold. Kommissærernes Hovedopgave skulde være at gennemrejse hele Landet og udarbejde en almindelig Jordebog, men tillige skulde de undersøge de utilfredsstillende Handelsforhold og modtage Klager over Embedsmænd og Proprietærer, foruden meget andet. Arbejdet med Jordebogen blev straks sat i Gang, men det **maatte** paa Grund af Landets Udstrækning og de ufuldkomne Samfærdselsmidler nødvendigvis trække i Langdrag. At Kommissærerne gennemgaaende stillede sig paa Almuens Side over for Embedsmændenes og Jordejernes Vilkaarlighed og den slette Retspleje, bragte dem i Modsætningsforhold til stærke Kræfter i det islandske Samfund, og hertil kom, at de fik Ordre til at dømme i forskellige Sager, hvilket medførte flere Gnidninger. Regeringen, som næppe var klar over Arbejdets Vidtløftighed, viste flere Gange Tegn til Utaalmodighed, og 1712 blev A. M. kaldt hjem; han tilbragte Vinteren i Norge hos Torfæus og tog fra Foraaret 1713 igen fast Ophold i Kbh. I den nævnte Periode havde han kun været to Gange i **Kbh.**, nemlig Vinteren 1705—06 og igen 1708—09, da han ægtede en velstaaende aldrende Enke. Nogen afsluttende Betænkning fra Kommissærerne foreligger ikke, men de har i adskillige mindre Indberetninger udtalt sig klart og vægtigt om forskellige Spørgsmaal. Jordebogs-

arbejdet var ikke helt færdigt, da A. M. forlod Island, men afsluttedes af andre 1714; imidlertid forlangte Rentekammeret, at hele Værket skulde oversættes til Dansk, hvilket dog først skete efter A. M.s Død. For Administrationen fik Værket næppe nogen Betydning, men med sine indgaaende Beskrivelser af de enkelte Gaarde og deres Tilstand er det et statistisk-topografisk Kildeskrift af stor Værdi (en Udgave »*Jarðabók Árna Magnussonar og Pals Vídalíns*« paabegyndtes 1913; otte Bind er udkommet).

Som allerede nævnt var A. M. 22 Aar gammel begyndt at samle Bøger og Haandskrifter, og han fortsatte dermed hele sit Liv. Hans særlige Omraade var nordiske Haandskrifter, først og fremmest islandske, men tillige norske og danske. Han traadte til paa et Tidspunkt, da Størstedelen af de bedst bevarede middelalderlige islandske Skindbøger var bragt ud af Landet, men flere af dem fandtes endnu i Privateje, særlig i Kbh., men ogsaa andre Steder. Det lykkedes A. M. efterhaanden at erhverve de fleste af disse Haandskrifter, men tillige samlede han alt, hvad han kunde faa fra Island. Hans Bibliotek nævnes 1698 som en Seværdighed. Som Regeringens Kommissær paa Island havde han en udmærket Lejlighed til at komplettere sine Samlinger, men hvad han nu kunde faa var for en stor Del Efterhøst, Rester af splittede og ødelagte Haandskrifter, enkelte Blade, der brugtes til Bogomslag o. lign. A. M. tog med stor Omhu Vare paa alle saadanne Levninger, og han anstillede omhyggelige Efterforskninger over disse Haandskrifters Historie for om muligt at kunne opsøge mere. Saaledes redede han en Mængde Fragmenter, som ofte kan have den største Betydning, og som uden ham sikkert var gaaet tabt. Desuden skaffede han sig talrige værdifulde Afskrifter og havde altid Skrivere i sin Tjeneste, baade i Kbh. og paa Island. Da A. M.s Livsgerning afsluttedes, var Island saa at sige ryddet for sine middelalderlige litterære Mindesmærker; det, som blev tilbage, var næsten kun Afskrifter, i Reglen af mindre Betydning, som A. M. ikke brød sig om at eje.

Ved Kbh.s Brand 1728 truedes A. M.s Bibliotek med fuldstændig Undergang, da han først i sidste Øjeblik besluttede sig til at flytte. Hans Samling af trykte Bøger, hvoriblandt flere Sjældenheder og Unica, **maatte** da ofres, og ogsaa Dele af Haandskriftsamlingen gik tabt, deriblandt mange af A. M.s egenhændige Optegnelser. Derimod synes Størstedelen af de middelalderlige Haandskrifter at være blevet reddet. Denne Ulykke tilføjede ham et Knæk, som han ikke forvandt, og han levede kun kort Tid efter dette. Dagen før hans Død blev der gjort et Testamente, hvorved hans Bibliotek

skænkedes til Universitetet, medens der af de efterladte Midler stiftedes et Legat, som efter Stifteren har faaet Navnet Det Arnamagnæanske Legat. Senere udarbejdedes der en Fundats, hvorefter Renterne af Kapitalen dels skulde anvendes til Lønning af to islandske Stipendiærer, dels til Udgivelse af Samlingens Haandskrifter. Stiftelsen bestyres af en særlig Kommission.

Uagtet A. M. hele Livet igennem studerede, optegnede og kritisk sigtede det indsamlede, er han saa at sige ikke optraadt som Forfatter. Han var i det hele taget utilbøjelig til Publikation og havde vanskeligt ved at afslutte et Arbejde. Et Par **smaa** latinske Tekster, henholdsvis til Belysning af Danmarks og Norges Historie (»*Incerti auctoris chronica Danorum, et præcipue Sialandiæ*«, 1695, og »*Testamentum Magni regis Norvegiæ*«, 1719), er alt, hvad der udkom under hans Navn. Hertil kan føjes en anonym, men af ham efter Moths Opfordring 1699 besørget Beretning om Besættelsen i Thisted (paa ny udg. af A. Ipsen 1891), der giver en god Forestilling om hans kølig-ironiske Opfattelse af Samtidens Overtro. Han havde, som før bemærket, en betydelig Andel i Bartholins »*Antiqvitates*« og tog sig ivrigt af **Torfæus'** Skrifters Udgivelse, særlig »*Series*« (1702), som delvis blev omarbejdet efter A. M.s kritiske Bemærkninger. Af bevarede ufuldendte Arbejder **maa** særlig nævnes en udførlig Kommentar til **Are Frodes** »*Íslendingabók*«; en hertil hørende latinsk Biografi af **Sæmund Frode** blev trykt 1787 i 1. Bd. af *Sæmundar Edda*. Af disse Arbejder saavel som af de talrige Seddelnotitser, som A. M. har efterladt sig, **fremgaar**, at han som Forsker var i Besiddelse af en ualmindelig Klarhed og kritisk Sans, der skarpt skelnede mellem originale og afledede Kilder og bestemt fejede ubegrundede Fantasterier til Side.

A. M., der baade ved de ham betroede Embeder og sin pekuniære Uafhængighed indtog en anset Stilling, var en Mand med Selvfølelse og værdig Fremtræden. Han var af Naturen myndig og kunde tillige være noget stivsindet. Som Kender af Islands Litteratur overgik han langt alle sine samtidige, og hertil kom tillige et indgaaende Kendskab til de økonomiske Forhold og Befolkningens Vilkaar. Som Regeringens Raadgiver i islandske Sager synes han at have haft betydelig Indflydelse.

Mindesmærke af Johs. Wiedewelt ved Jægerspris 1782. **Akvarel**-studie derefter af S. L. Lange (**Fr.borg**). — Stik af J. F. Clemens efter Johs. Wiedewelts Udkast med Buste. Raderinger af J. Magnus Petersen bl. a. 1863 efter en Original i Mullers Pinakotek i Det **kgl.** Bibliotek.

Flid. I Kbh. synes han at have følt sig helt hjemme; for ham eksisterede der ingen Modsætning mellem dansk og islandsk Nationalitet; han betragtede sig som i lige Grad tilhørende begge Nationer, og Dansk blev for ham som et andet **Modersmaal**. Allerede som Student havde han udgivet en lille Digtsamling paa Dansk (*»Ubetydeligheder«*, 1800), og Størstedelen af hans Produktion er skrevet paa dette Sprog.

Under de første trange Aar i Kbh. var Mæcenen Gehejmekonferensraad J. Bülow til Sanderumgaard M.s bedste Støtte. 1815 begyndte han, først hjulpet af Biilow, senere med kongelig Understøttelse, at holde offentlige Forelæsninger ved Universitetet over Nordens gamle Litteratur og Mytologi; fra 1819, da han opnaaede fast aarlig Løn, holdt han tillige Forelæsninger ved Kunstakademiet. I Forbindelse med denne Virksomhed staar Bogen *»Bidrag til nordisk Archæologie«* (1820), hvis noget ukritiske Fremhævelse af den nordiske Oldtids Bygninger og Billedkunst gav Anledning til en Polemik med Brødrene G. L. og Torkel Baden. Diskussionen drejede sig særlig om den nordiske Mytologis Brugbarhed for de skønne Kunster, et dengang aktuelt Spørgsmaal, men den har kun ringe Værdi, da Tonen i de to Brødres Indlæg er stærkt præget af deres Irritation over *»det Uvæsen i vor Litteratur, som Islænderne og deres Tilhængere nu i en Række af Aar have anrettet«*.

Ellers var det Studier over den ældre Edda og Eddamytologien, som i lang Tid først og fremmest optog M. For den Arnsmagnæanske Kommission afsluttede han Udgivelsen af 2. Bind af *»Edda Sæmundar hinns fróða«* (1818), som gennem lang Tid var blevet forberedt ved andre, og fortsatte derefter med 3. Bind (1828), hvis største Del optages af et mægtigt, af M. forfattet *»Lexicon mythologicum«* paa Latin. Denne righoldige alfabetisk ordnede Oversigt over den nordiske Mytologi har utvivlsomt gjort megen Nytte og baade i og uden for Norden i høj Grad fremmet Kendskabet til de mytologiske Kildeskrifter. Samtidig udgav M. en dansk Oversættelse af *»Den ældre Edda«* i fire Bind (1821—23) og *»Eddalæren og dens Oprindelse«*, ligeledes i fire Bind (1824—26); det sidstnævnte Værk er udarbejdet som Besvarelse af en Prisopgave, som Biilow gennem Videnskabernes Selskab havde udsat for M., om Forholdet mellem Nordboernes og de indisk-persiske Nationers Religion. I Eddaoversættelsen fik det danske Publikum en Gengivelse, der ikke blot er tro mod Originalen, men ogsaa har en takkelig Form, og hertil kommer en Kommentar, som dog er stærkt præget af Forfatterens mytologiske Fantasterier. Guderne

og de forskellige Myter betragtes konsekvent som Personifikationer af eller Symboler for visse Naturkræfter og Naturfænomener (f. Eks.: »Valkyrjerne vare oprindeligen visse glimrende Meteoror eller Luftsyner, som Ildkugler, flammende Nordlys o. s. v., der udsendtes fra Valhall, nemlig Himmelhvælvingen, af Odin, dens øverste **Guddom**«). Tydeligst træder M.s Svaghed, den kritikløse **Kombinationslyst**, dog frem i Eddalæren. Her sammenlignes den **nordiske** Mytologi med talrige Religioner og teologisk-filosofiske Systemer fra forskellige Lande, og de formentlige Overensstemmelser forklares ved et fælles Udspring fra en asiatisk Urreligion. Værket vidner om stor Belæsthed og Flid, men da der ikke tages noget Hensyn til de forskellige Kilders Art og Alder og Oprindelighed, er det som Helhed betragtet af ringe Værdi; Resultaterne er ofte urimelige og de hyppige etymologiske Sammenstillinger blottede for Metode.

F. M., som 1823 havde faaet en Ansættelse som Medhjælper ved Arkivet, udnævntes 1829 til **Gehejmearkivar**; han var en samvittighedsfuld Embedsmand, hvis Arbejdslyst og heldige Valg af Medarbejdere fremhæves. Han blev 1822 Medlem af den **Arnamagnæanske Kommission** og var fra 1829 tillige dens Sekretær. Fra 1828 var han Viceformand i Det kgl. nordiske Oldskriftselskab og blev saaledes Rafns Medarbejder i hans energiske Virksomhed for at gøre den gamle islandske Litteratur bekendt i videre Kredse. M. deltog bl. a. i Udgivelsen af »Fornmanna **sogur**«, VIII—X, men navnlig har han en væsentlig Andel i det fortjenstfulde Kildeskrift »Grønlands historiske Mindesmærker«, I—III (1838—45), hvor det spredte Materiale til Grønlands ældre Historie samles tillige med dansk Oversættelse og oplysende Anmærkninger. Det er det eneste af M.s Arbejder, som endnu citeres.

1816 var M. blevet beskikket til Medlem af Kommissionen for de fædrelandske Oldsagers Bevaring, og saa vel denne Stilling som hans Forhold til Oldskriftselskabet affødte talrige Af handlinger i de dertil knyttede Tidsskrifter. Som et Par af de bedste **maa** fremhæves en Redegørelse for Undersøgelsen af den 1820 aabnede Jellinghøj (Antiqvariske Annaler, IV) og »Om de Engelskes Handel og Færd paa Island i det 15. Aarh.« (Nord. Tidsskr. f. Oldkynd., II). Han indlod sig gerne paa Tolkninger af Runemindesmærker, men naaede her, bl. a. paa Grund af sin sproghistoriske Usikkerhed, kun utilfredsstillende Resultater. Særlig bekendt blev hans opsigtsvækkende Tolkning af Runamøindskriften, som efter en forbigaaende Triumf beredte ham den største Skuffelse. De runelignende Tegn paa en Klippeflade i Blekinge, der kaldtes **Runamo**, nævnes

allerede af Saxo i Forbindelse med Harald Hildetand; paa Videnskabernes Selskabs Foranstaltning blev der 1833 foretaget en Undersøgelse paa Stedet, og M. fik af Geologen Forchhammer udpeget de Tegn, som i Modsætning til de naturlige Revner skulde være indridsede af Menneskehaand; heri lykkedes det ham senere at læse et oldnordisk bogstavrimet Vers med Hentydning til Harald Hildetands Historie. Læsningen bekendtgjordes foreløbig 1834, men først 1841 udkom M.s store Værk om Indskriften i Videnskabernes Selskabs Skrifter. Opdagelsen vandt en ikke ringe Navnkundighed, indtil Worsaae 1844 beviste, at den saakaldte Indskrift kun er naturlige Revner i Klippen, og det blev da klart, at M. var blevet vildledt ved en besynderlig Selvsuggestion. N. A. medførte for M. en ny pinlig Diskussion, idet den norske Historiker P. A. Munch skaanselløst blottede hans i Bund og Grund forfejlede Læsning af Indskriften paa det skotske **Ruthwell-Kors**.

Som sin Tids navnkundigste islandske Videnskabsmand blev M. meget æret af Islænderne; bl. a. var han længe Formand i det islandske litterære Selskabs københavnske Afdeling, hvilket medførte betydeligt ulønnet Arbejde. Da Stænderinstitutionen forberedtes, deltog han efter kongelig Befaling i Forsamlingen af oplyste Mænd og mødte i Roskilde som Deputeret for Island og Færøerne under Stænderforsamlingerne 1835—42.

M. var en umaadelig flittig Mand og producerede let; da hans Resultater tillige ofte var overraskende, vakte flere af dem en ikke ringe Interesse, og talrige videnskabelige Udmærkelser blev ham til Del. Hans Mangel paa Kritik og hans forældede sproglig-historiske Standpunkt har influeret paa Størstedelen af hans Værker, saaledes at de ikke har blivende Betydning, men der er dog saa meget fortjenstfuldt i hans langvarige Forskergering, at man maa beklage dens tragikomiske Afslutning gennem Runamo-Affæren. M. var af Naturen human og beskeden, og alle, som kom i Forbindelse med ham, roser hans Hjælpsomhed og Velvillie. Hans Privatliv var ikke lykkeligt. Den langt yngre Hustru, en Datter af M.s Principal i Reykjavik, var ikke tilfreds i det barnløse Ægteskab; efter langvarig Sygelighed forlod hun Hjemmet 1836 og forlangte Separation. Tillige maatte han længe kæmpe med økonomiske Vanskeligheder. Som Følge heraf solgte han sin temmelig store og i visse Henseender værdifulde Samling af islandske Haandskrifter til engelske og skotske Biblioteker (British Museum i London, Bodleian Library i Oxford og **Advocates' Library** i Edinburgh); for de fleste Forskere, som beskæftiger sig med disse Emner, betyder dette en ikke ringe Ulempe. — Efterladte Papirer

i Rigsarkivet. — Dr. phil. 1836. Medlem af Videnskabernes Selskab og Danske Selskab 1830. — Tit. Professor 1815. Etatsraad 1839. — R. 1828. DM. 1836. — Litografi 1842 af Emile Lassalle efter forsvundet Maleri af C. A. Jensen. Et Maleri af samme 1844 brændte paa Fr.borg 1859, men er antagelig Forlæg for Litografiet fra Em. Bærentzen & Co. ca. 1846.

Th. H. Erslew: Udsigt over Finn Magnusens Levnet og Skrifter, 1844. Ny félagsrit, IV, 1844. Oversigt over Vidensk. Selskabs Forhandl. 1850 (= N. M. Petersen: Samlede Afhandl., III, 1872). A. D. Jørgensen: De danske Rigsarkivers Historie, 1884. Joh. Steenstrup: Historieskrivn. i Danmark i det 19. Aarh., 1889. Briefwechsel der Gebrüder Grimm mit nord. Gelehrten, 1885. Personalhist. Tidsskr., 5. Rk., V, 1908, S. 177—206. Carl S. Petersen: Stenalder, Bronzealder, Jernalder, 1938. *Jón Helgason (Kr. Kålund)*.

Magnússon (Magnæus), **Guðmundur**, ca. 1738—98, Filolog. F. ca. 1738 paa Hallormsstaður, Island, d. 17. Maj 1798 i Kbh. (Trin.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Sognepræst Magnus Guðmundsson (1705—66) og Kristín Pálsdóttir. Ugift.

M. blev immatrikuleret ved Universitetet 1761, men tog ingen Embedseksamen. Han interesserede sig for Filologi og forberedte for Suhm en Udgave af »Egils Saga« med latinsk Oversættelse; dette Arbejde udkom først 1809. Fra 1776 til sin Død var M. Arnamagnæansk Stipendiar; 1786—87 opholdt han sig paa Island. Hans økonomiske Forhold synes at have været meget vanskelige. M. var Hovedudgiver af 1. Bind af den Arnamagnæanske Udgave af Eddadigtene, »Edda Sæmundar hinns fróða« (1787); foruden Grundteksten findes her latinsk Oversættelse, Noter og Glossar. Skønt behæftet med visse Mangler fik dette Arbejde grundlæggende Betydning for den fremspirende Eddaforskning. Endvidere besørgede M. en kommenteret latinsk Skoleudgave af Terents' Komedier i to Bind (1780). Af hans utrykte Arbejder kan nævnes Forarbejder til en islandsk-latinsk Ordbog (Ny kgl. Saml. 1861—62, 4to).

P. Pétursson: Hist. eccl. Islandiæ, 1841, S. 424. Árni Magnússons Levned og Skrifter, I, 1930. *Jón Helgason*.

Mahaut, Leonce Emilien, f. 1875, Fægtelærer. F. 21. Maj 1875 i Meneval, Dept. de l'Eure, Frankrig. Forældre: Propriétaire Edmond-Nicolas M. og Louise Beaudouin. Gift 1° 18. Sept. 1898 med Eugénie Pinglier, f. 22. Maj 1874 i Paris. 2° 1912 med Oda Johanne Petrine Rasmussen, f. 16. Okt. 1887 i Kbh. (Frue), D. af Bogbindermester Niels Rasmus R. (1842—1912) og Anna Cathrine Marie Hansen (1866—1914). Ægteskabet opløst. 3° 21. Dec. 1934 med Kate Yvonne Holgersen, f. 16. Jan. 1908, D. af Grosserer Ove H. (f. 1885) og Marie Dagmar Nielsen (f. 1886).

M. var Sergent i 6. franske Dragonregiment og indtraadte 1895 som Elev i et treaarigt Kursus paa den kendte **Fægteskole** i Joinville-le-Pont ved Paris; af 120 Elever bestod han som Nr. 1. Før og samtidig med nævnte Kursus uddannede han sig privat hos nogle af de kendte **Fægtelærere** i Paris (L. Merignac, Vigeant, E. Rue o. fl.) samt paa en italiensk **Fægtesal** i Paris for at lære italiensk Sabelfægtning. Han havde saaledes en særdeles grundig og alsidig Uddannelse bag sig, da han 1898 forlod Frankrig for i Rumænien at undersøge Chancerne for at begynde en **Virksomhed** som Fægtelærer. Han forlod imidlertid hurtigt Rumænien og modtog endnu s. A. et Engagement paa Premierløjtnant K. S. Ulrichs Fægtesal i Kbh. Ulrich havde Aaret i Forvejen været Elev paa Skolen i Joinville og havde her bemærket M.s betydelige Evner baade som Lærer og som personlig Fægter. Efter en kortere Tilbagevenden til Frankrig af Hensyn til Militærtjenesten vendte M. i April 1899 tilbage til Kbh. som Lærer paa Ulrichs Fægtesal. Her forblev han til 1901, i hvilket Aar han startede sin egen Fægtesal, som han siden har ledet. M. er som allerede nævnt en udmærket personlig Fægter. Sine Evner i saa Henseende havde han allerede vist, endnu inden han forlod Frankrig, ved Deltagelse i forskellige betydelige Konkurrencer, og mange Aars daglig Øvelse paa Fægtesalen har udviklet og fæstnet hans Færdigheder. Han udmærker sig ved Stilrenhed i Klingeføring og Sikkerhed i samtlige til Fægtningen hørende Bevægelser i Forbindelse med stor Kombinationsevne og et sikkert Blik for, hvorledes Modstanderen skal imødegaas. Ikke mindre betydelig er han som Fægtelærer. Hans Blik for, hvor hver enkelt Elev har sin Styrke og sin Svaghed, i Forbindelse med Flid og Autoritet i Undervisningen har frembragt en Række dygtige Konkurrencefægttere, ligesom hans Sal gennem Aarene har været besøgt af et stort Antal **Motionsfægttere**. Paa M.s Initiativ har endvidere nogle af Udlandets fineste Klinger Tid efter anden besøgt Kbh., dels for at **maale** sig med M. personlig, dels for at kæmpe med hans Elever. — Maleri af Friis Nybo 1924.

Politiken 21. og 22. Febr. 1907, 8. April 1924. Berl. Tid. 9. April s. A.

Otto Olsen.

le Maire, Chrétien Frédéric **Emile**, 1814—1912, Grosserer, Bankier. F. 23. Nov. 1814 i Kbh. (Ty. Ref.), d. 7. April 1912 sst., begr. sst. (Ass.). Forældre: Kunstmaler, Tegnelerer, Gravør Daniel Frédéric le M. (1787—1819) og Marguerite Henriette Wilhelmine van Helsdingen (ca. 1796—1875). Gift 26. Juni 1847 i Kbh.

med Lovise Johanne Frederikke Krogh, f. 16. Aug. 1822 i Roskilde, d. 6. April 1871 i Kbh., D. af Købmand Frederik Ludvig K. (ca. 1796—1824) og Pouline Elisabeth Møller.

Fjorten Aar gammel kom le M., der paa fædrene Side tilhørte en i Begyndelsen af 18. Aarh. indvandret Huguenotfamilie, i Lære hos Joseph Hambro, der var Indehaver af den Tids største danske Bankier- og Handelsvirksomhed. Ved sin Jernflid og Intelligens vandt han hurtigt sin Chefs Bevaagenhed, og i Løbet af en kort Arrække hørte han til Firmaets allermest betroede Folk. Da Hambro fra 1840 i stigende Grad opholdt sig i London, blev le M. en af Lederne af den Hambro'ske Forretning i Kbh., og fra 1848 overtog han sammen med Wilhelm Smidt (1801—84), ogsaa en af Hambro's fremstaaende Folk, hele Bankierforretningen i Kbh. under Firmanavnet Smidt & le M. De nye Chefer viste sig hurtigt i Stand til paa det allerede skabte Grundlag at opbygge en meget betydelig Forretning, og navnlig i Kraft af le M.s Forudseenhed var Firmaet ved Krisen 1857 i Stand til at yde sin omfattende Kundekreds en saa virksom Støtte, at Firmaets fremskudte Placering dermed blev almindelig fastslaaet. Helt op til 1884, i hvilket Aar det likviderede ved Wilhelm Smidts Død, nød det da ogsaa en usædvanlig Anseelse i danske finansielle Kredse. Selv om le M. først og fremmest anvendte sin betydelige Arbejdskraft og sine fremragende Evner paa egen Forretning, var han dog ogsaa medvirkende ved Starten af andre Virksomheder. Saaledes var han Medstifter af Privatbanken 1857 og senere af Burmeister & Wain samt af Kbh.s Handelsbank, i hvis Bestyrelse han var Medlem fra Bankens Start 1873 og Næstformand 1879—1910. Ogsaa Grosserer-Societetets Komite havde Bud efter ham, og 1849—81 var han Medlem heraf, fra 1873 som Næstformand. Ved Smidt & le M.s Likvidation 1884—85 — i Henhold til en tidligere truffen Bestemmelse om, at dette skulde ske ved den ene Kompagnons Død — blev en Del af Forretningerne overtaget af Handelsbanken, mens en anden Del — under Firmanavn: Claus L. Smidt — overtoges af Wilhelm Smidts Søn Claus Langhaar Smidt, der havde været Medlem af Firmaet siden 1868. — le M. var ved sit Firmas Likvidation en særdeles velhavende Mand og blev siden hen en stor Legatstifter. Saaledes administrerer Borgerrepræsentationen Grosserer E. le M.s og Hustrus Legat for Mænd og Kvinder i Kbh., fortrinsvis saadanne, som hører eller har hørt til Handels- eller Embedsstanden. Legatkapitalen var oprindeligt godt 300 000 Kr. og er i Aarenes Løb vokset til ca. 420 000 Kr. — R. 1852. K.²

1889. DM. 1899. — Malerier af Otto Bache 1905 i Handelsbanken og af samme i Familieeje.

Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen, 1900, S. 580. Ill. Tid. 27. Nov. 1904. Krak: Danmarks ældste Forretninger, 1915, S. 255. Børsen 10. April 1912. J. Schovelin: Privatbanken 1857—1907, 1907.

~ V. th

le Maire, Abraham Louis, 1836—1913, Officer. F. 25. Jan. 1836 i Kbh. (Fr. Ref.), d. 12. Dec. 1913 sst., begr. sst. (Vestre). Forældre: Fuldmægtig i Admiralitetet, Krigsassessor **David-Chrétien le M.** (1789—1843) og Louise Muller (1805—87). Gift 27. Maj 1865 i Næstved med Thora Vinzentine Amalie Wittusen, f. 21. Dec. 1843 i Næstved, d. 3. Nov. 1930 i Kbh., D. af Konsul Christen Martin W. (1805—82) og Cathincø Marie Møller (ca. 1813—90).

Efter at have gaaet i Efterslægtsselskabets Skole kom le M. sytten Aar gammel ind paa den militære Højskole og afgik herfra 1857 som Sekondløjtnant til Artilleriet, hvor han i de følgende Aar forrettede Tjeneste. Han vilde dog ikke nøjes med den fireaarige almindelige Uddannelse paa Højskolen, hvorfor han 1859—61 gennemgik Officerskolens Stabsafdeling, hvor han 1860 avancerede til Premierløjtnant. I de følgende Aar forrettede han efterhaanden Tjeneste ved Generalstaben, Fodfolket, Ingeniørkorpset og Ryteriet og erhvervede derved en meget alsidig og grundig Officersuddannelse. Dec. 1863 blev han ansat som Adjutant ved Overkommandoen og deltog som saadan i Krigen 1864. Vinteren 1864—65 var han Adjutant ved 2. Generalkommando, hvorfra han overgik til Generalstabens topografiske Afdeling, ved hvilken han tilbragte Resten af sin Tjenestetid, naar undtages, at han fra 1867, da han blev Kaptajn, til 1870 var Kompagnichef ved 2. Artilleribataillon og har haft enkelte Udkommandoer, saasom 1873 ved Lejrdivisionens Stab, 1874 til Sverige for at overvære Troppemanøvrer ved Jonkoping og 1888 til Frankrig for at overvære Manøvrer. 1882 udnævntes le M. til Oberstløjtnant og Chef for Generalstabens topografiske Afdeling, 1888 til Oberst, og da han 1901 faldt for Aldersgrænsen, udnævntes han til Generalmajor. I det lange Tidsrum, hvor han var knyttet til den topografiske Afdeling, maatte en Mand som le M. med sin fine Sans for Topografi og sin kunstneriske Begavelse for Tegning, ved sin Foretagsomhed og Ihærdighed nødvendigvis præge Afdelingen i en Grad som ingen af hans Forgængere. Fra en forholdsvis beskeden Tilværelse oparbejdede han Afdelingen til en Institution,

der blev kendt og agtet saavel her hjemme som overalt i **Udlandet**. Under hans Ledelse blev Opmaalingen i 1 : 20 000 bragt til **Ende**, men da le M. mente, at Opmaalingen af den sjællandske Øgruppe, der var den Del af Landet, der først var blevet opmaalt, ikke helt tilfredsstillende de Krav, man nu kunde stille til Arbejdet, lod han denne Del ommaale. Samtidigt lod han Færøerne opmaale med samme Udførlighed og Nøjagtighed som den øvrige Del af Landet til Trods for de vanskelige Forhold paa disse Øer. Endelig lod han i sine sidste Tjenestear udføre astronomiske Stedbestemmelser og en Basismaaling i Island som Grundlag for dette Lands Opmaaling. — Ogsaa Reproduktionen af Kortene havde le M.s store Interesse, og han udviklede det fotolitografiske Farvetryk til stor Fuldkommenhed samt indførte Anvendelsen af den litografiske Hurtigpresse i Afdelingen. — Det var dog ikke alene inden for det topografiske Omraade, at der blev lagt Beslag paa le M.s store Evner. Efter Professor Johnstrups (s. d.) Død var det forbundet med visse Vanskeligheder inden for Geologernes Kreds at finde en Leder for de geologiske Undersøgelser, hvorfor le M. 1895 blev udnævnt til Formand for Kommissionen for Danmarks geologiske Undersøgelse. Under hans Ledelse blev Undersøgelsen ført ind i faste Rammer. Det blev bestemt, at Landet skulde geologisk kortlægges i Maalestokken 1 : 100 000, og at Undersøgelsens Publikationer skulde udgives i tre Rækker, I. Række skulde omfatte Beskrivelserne til Geologisk Kort over Danmark i 1 : 100 000, II. Række Afhandlinger om specielle videnskabelige og praktiske Emner og III. Række Beretninger og almenfattelige Fremstillinger. I faa Aar lykkedes det le M. at bringe Danmarks geologiske Undersøgelse paa ret Køl, at faa dets Arbejder i normal regelmæssig Gænge og at udvide Arbejdsomraadet. Han var Formand for Kommissionen til sin Død. — Ogsaa andre Steder var der lagt Beslag paa le M.s store Dygtighed. 1876—85 var han Lærer i Tegning ved Officerskolen, han var Doyen for den fransk-reformerte Menigheds Forstanderskab, Medlem af Direktionen for Selskabet for Efterslægten, Formand for Selskabet for Historie, Litteratur og Kunst, Formand for det af Kirke- og Undervisningsministeriet nedsatte Udvalg til Udarbejdelse af Retskrivningen af Stednavne, Medstifter af og Formand for Bestyrelsen for Soldaterhjemmene i København, Medlem af Bestyrelsen for Det kgl. danske geografiske Selskab og Formand for Artilleriofficersforeningen. — R. 1873. DM. 1883. K.² 1892. K.¹ 1898. F.M.G. 1894. — Bronzeplakette 1906.

Danmarks **geologiske** Undersøgelse, 4. Rk., I, Nr. 1, 1915. Medd. fra Dansk geologisk Forening, IV, 3, 1914, S. 299. Militært Tidsskrift, XLIII, 1914, Nr. 3, Sp. 39. Dansk Artilleri-Tidsskrift, I, Nr. 1, s. A., S. 69. Beretning om Soldaterhjem i København 1913—1914, S. 3. Politiken 13. Dec. 1913. Berl. Tid. 12. Dec. 1913. Ill. Tid. 18. Jan. 1914.

A. Schneider (*P. N. Nieuwenhuis*).

Malberg, Henrik Martin Marinus, f. 1873, Skuespiller. F. 4. Dec. 1873 i Aarhus. Forældre: Droskekusk, senere Vognmand Peter Broch M. (1845—1930) og Kathrine Marie Schejby (1846—1911). Gift 11. Maj 1906 i Aarhus med Anna Augusta Hansen-meyer, f. 19. Marts 1883 i Fredericia, D. af Konduktør, senere Togfører Niels Frederik Knud H. (1850—1928) og Ane Dorthea Hermann (1863—1925).

M. var Maskinarbejder i sin Fødeby og havde spillet en Del Dilettantkomedie, da han 31. Marts 1896 debuterede paa Aarhus gamle Teater under Th. Cortes som Skriverhans i »Eventyr paa Fodrejsen«; derefter rejste han i Provinserne, bl. a. med Albert Helsingreens Selskab, 1903 kom han til Aarhus nuværende Teater og 1905 til Dagmarteatret, som han tjente til 1910 og 1912—14; i den mellemliggende Periode rejste han som Direktør i Provinserne, og 1914—17 virkede han ved Alexandrateatret (Betty Nansen-Teatret). Til de Figurer, som indtil da angav hans kunstneriske Omraade, hørte Den pantsatte Bondedreng, Væveren i »Niels Nielsen«, Niels Pind i »Ideale Magter«, Fragtmand Henschel, Digteren i »Samson og Dalila« og Isidore Lechat i »Forretning er Forretning«, en paalidelig og kraftig Skuespilkunst, udformet i en jævn, naturlig Replik med Bestræbelse efter ikke at give mere, end han kunstnerisk kunde forsvare. Ved Olaf Poulsens Afgang 1917 blev M. ansat ved Det kgl. Teater, som han ikke siden har forladt. Her var Poul Nielsen ham en meget værdifuld Hjælper ved Indstuderingen af Holberg'ske Figurer, navnlig Jeppe, som blev M.s Gennembrud paa Nationalscenen (3. Dec. 1917), en solid og dygtig Præstation, svarende til klassiske Forbilleder og tjenende M. til Ære. Han havde gennemlevet Rollen og fundet Støtte i sine flade Ansigtstræk og sin brede Skikkelse; baade de ulmende Gnister af Jeppe's »Gejst« og det forfaldne Menneske havde M. paalidelige Udtryk for. Det blev nu hans ofte vanskelige Opgave at videreføre de klassiske Roller, som Olaf Poulsen senest havde spillet, f. Eks. Birkedommer Krans, Per Degn, Faldsmaal, Klatterup, Mynheer Philip, Corfitz i »Barselstuen« og Karker i »Hakon Jarl«; generelt kan det siges, at selv om Lunet og de sjælelige Perspektiver i M.s Udførelse i væsentlig Grad var ringere, blev Fremstillingernes almene

Tilforladelighed undertiden større. Originale og livfulde var nogle Arv'er (i »Henrik og Pernille« og »Kilderejsen«), hvor M. fik Brug for sit Kendskab til Dialekt, og hans realistiske Evne kom typisk til sin Ret, da han levendegjorde en Skikkelse som Daglejeren Per Jensen i »Landskab med Figurer« af Otto Benzon. Det jordbundne og sejge Almuemenneske, den frigivne Træl fra By og Land er M.s særlige Omraade; han gengiver Typerne nøgternt med ram Demokratisme uden forløsende Elementer. Sammen med Orla Bock er M. Forfatter til Lystspillet »Bolettes Bryllupsfærd«, opført 1914 paa Folketeatret og senere viden om; i Forening med Axel Frische skrev han »Gamle Postgaard«, som Sønderbros Teater spillede 1915. — Tegning af A. Lofthus. Statuetter bl. a. som Jeppe af Axel Locher (Teatermuseum).

Sophus Michaelis i Teatret Dec. 1917. Albert Bayer: Aarhus Teater, 1925. Karl Schmidt: Odense Teater 1896—1914, 1914. Gads dsk. Mag., XXVI, 1932, s. 572—9. Robert Neiiendam.

Malberg, Peter Martinus, f. 1887, Skuespiller. F. 21. Sept. 1887 i Aarhus. Broder til Henrik M. (s. d.). Gift 27. Dec. 1925 i Brønshøj med Ellen Ane Vilhelmine Nimb-Olsen, f. 20. Maj 1903 i Kbh., D. af Fabrikant Valdemar Christian Olsen (f. 1870) og Fanny Louise Nimb (f. 1864). Navneforandring (Binde-streg) 27. Nov. 1925.

M. var uddannet Maler og arbejdede som Teatermaler, da han 22. Marts 1907 debuterede paa Aarhus Teater som Fangevogteren i »Ranke Viljer«. Derefter spillede han en Mængde Roller i Provinserne, bl. a. hos Direktør Walther i Odense, og kom 1913 til Frbg. Teater, hvor han vakte Opmærksomhed som Politispionen i »Revolte«. Her virkede han til 1925 og viste sit kunstneriske Fysiognomi bl. a. som Kulien i »Mr. Wu«, Drengen Melchior i »Vaarbrud«, Valentin i »Eventyret«, Japaneren i »Købt og betalt«, Egholm i »Agnete« og Tesman i »Hedda Gabler«. M. er Broderen meget ulig: en fantasifuld Karakterskuespiller med afdæmpede Midler og en egen lun Fortrolighed i sit Spil, der støttes af fortrinlige Masker. Han kan virke sølle, forsigtig og bekymret, men ogsaa gnaventopfarende og dekadent-elegant, Egenskaber, han ogsaa har udnyttet i Filmens Tjeneste. I de senere Aar har han været free lancing, bl. a. spillet Tjeneren i »Held i Spil« (Dagmar-teatret), Robisek i »Wonder Bar« (Fønix-teatret), og navnlig var hans træfsikre Københavnertype Svanemose i »Peter den Store« en stor Succes (Ny Teater, 1930). — Maleri af Ivan Opffer. Studie af Luplau Janssen 1923.

Robert Neiiendam.

Malinowski, Arno Johannes Franz, f. 1899, Billedhugger. F. 3. Aug. 1899 i Kbh. Forældre: Klejnsmed Theophil Franz M. (1859—1933) og Louise Caroline Reinbothe (1859—1938). Gift 23. Dec. 1921 i Kbh. (Ty. Ref.) med Hedvig Elisa Madsen, f. 2. Sept. 1898 paa Frbg., D. af Tømrer Jens M. (1861—1926) og Karen Eline Jørgensen (f. 1867).

M. stod i Lære hos kgl. Hofgravør S. Lindahl 1914—19, blev Svend og forberedtes paa Det tekniske Selskabs Skole til Kunstakademiet, hvis Skoler han søgte Efteraar 1919—Foraar 1922. Han hørte til Utzon Franks første Kuld Elever. Allerede da han kom ind paa Akademiet, havde han en gennemført og udpræget Manér. Det lykkedes Utzon Frank til en vis Grad at faa Bugt med den, og efter at M. var blevet ansat ved Den kgl. Porcelainsfabrik, hvor han virkede 1921—35, udviklede han den selv til en yderst elegant og raffineret Porcelænsstil i en betydelig Produktion af Statuetter (»Balidanserinde«, »Amor og Bierce«, »Baldreng«, »Bruden«, »Diana paa Hjort«, som Kunstakademiet belønnede med Eckersbergs Medaille 1933). Disse Statuetter, der mest udførtes i hvidt Porcelæn, Biscuit eller Blanc de Chine, vakte megen Opmærksomhed paa Verdensudstillingen i Paris 1925 og udgør en af Decenniets bedste Frembringelser inden for dansk Porcelæn. Gennem Fabrikken fandt de Vej til en Række Museer i Sverige, Frankrig og især England og Amerika. For Den kgl. Porcelainsfabrik har M. tillige udført en Del lidt større Skulpturer til Stentøj, bl. a. Springvandsfigurer og Gravurner, men hans Felt har væsentlig været den mindre Skulptur, herunder en Del Medailler og Mønter (H. C. Andersen-Mindemedaille, Holberg-Medaille). 1936 knyttes han til Georg Jensens Sølvmedie. Med Understøttelse af forskellige Stipendier og Fonds var M. paa Studierejser til Paris 1925 og 1930, Berlin og London 1933. Han har udstillet paa Kunstneres Efteraarsudstilling 1920—22, 1927, 1932—34 og Charlottenborg Udstillingen hvert Aar siden 1921. — Portrætmedaille af Ejnar Breinholt 1921.

Sigurd Schultz.

Mallet, Paul-Henri, 1730—1807, Historiker. F. 30. Aug. 1730 i Geneve, d. 8. Febr. 1807 sst., begr. sst. Forældre: Købmand, senere Embedsmand ved Geneves Fæstningsvæsen Jean-Gabriel M. (1678—1752) og Jeanne-Marguerite Masson. Gift 1784 med Marguerite Du Pan, D. af Jean-Louis D. P. og Marthe Guainies. Ægteskabet opløst 1786.

M. tilhørte en fra Frankrig under Religionskrigene udvandret Huguenot-Slægt. Syv Aar gammel blev han optaget i Geneves

lærde Skole; her og fra 1746 paa Universitetet knyttedes han i livsvarigt Venskab til Jacques Necker. M.s Studier synes at have været spredte og uregelmæssige; tidligt **maatte** han tjene til Livets Ophold som Huslærer. Imidlertid havde en af hans Professorer, Humanisten Jacob Vernet, faaet Interesse for den aandslivlige unge Mand og anbefalede ham til A. P. Bernstorff, der under sit Ophold i Geneve var nær knyttet til Neckers og Vernets Kreds, og som netop da traadte i dansk Statstjeneste. Kort efter at M. var vendt tilbage fra en Rejse til Holland og Frankrig, modtog han 1752 Udnævnelse til Professeur de **Belles-Lettres francaises** ved Kbh.s Universitet, hvor han afløste La Beaumelle (s. d.). Denne Lærergerning lagde ikke synderlig Beslag paa M.s Tid og Arbejdsevne; hans Forelæsninger savnede ofte Tilhørere. Imidlertid vandt hans Væsens Charme og hans vaagne Intelligens ham en Vennekreds ved Hove og blandt de lærde. Under Paavirkning af A. G. Carstens (s. d.) og virksomt støttet af J. H. E. Bernstorff og Overhofmarskal A. G. Moltke studerede han nordiske Sprog og Litteratur med det **Maal** for Øje paa Fransk at skrive en Danmarks-historie.

Den Viden om Danmarks Historie, Udlandet kunde besidde i Midten af 1700-Tallet, havde det maattet erhverve ved Læsning af Saxo, Pontanus og Meursius; senere forelaa paa de europæiske Hovedsprog — særlig det dengang vigtigste: Fransk — næppe andre Fremstillinger end Molesworths ypperlig skrevne, men i sin Tendens overvejende dansk-fjendtlige Bog om Christian V.s Periode og den uformelige Kompilation, som skyldes Desroches de Parthenay (s. d.). Idet M. nu paatog sig og ved omhyggelig Udnyttelse af foreliggende Stofsamlinger, frodig Tænke- og Kombinationsevne, klar og smagfuld Fremstillingskunst virkelig ogsaa løste den Opgave at give Europa Indblik i nordisk Aandsliv og dansk Historie, lagde han Arbejdets Fundamenter dybt i den nationale Grund. Allerede tre Aar efter sin Ankomst til Danmark udgav han »Introduction à l'Histoire de **Dannemarc**«, 1756 fulgt af Supplementbindet »**Monumens de la Mythologie et de la Poésie des Celtes et particulièrement des anciens Scandinaves**«. Begge disse Værker, smukt trykte og udstyrede med Kongeportræt, Danmarkskort, Vignetter og Ornamenter i Kobberstik, bragte, foruden geografiske Skildringer, levende og farverige Fremstillinger af nordisk Mytologi, Vikingetidens Samfunds-Indretning og Erobringstogter samt Oversættelser til Fransk af Edda-Litteraturen i Udvalg. Værkerne genoptryktes som 1. Bind af en Fire-Binds Udgave, hvis tre sidste Bind, der udkom i Kbh. 1758, 1765 og 1777, førte M.s »Histoire de Danne-

marc« fra de ældste Tider frem til **1661**. Inden denne Udgave endnu var sluttet, udkom **1763** i **Genève** en ny i seks Bind, som førte Fremstillingen til **1559**. Derefter udkom Værket i nye Udgaver i forskellige Formater og Bindantal; den sidste, dateret **1787**, i ni Bind, naar til Christian V.s Død **1699** med et Tillæg, der giver en kortfattet Oversigt over Begivenhederne indtil **1773**.

Under sit Ophold i Danmark blev M. **1755** Lærer i Fransk for Kronprinsen (Christian VII.) og udgav **1753—58** Maanedsskriftet »*Mercure Danois*«, der stillede sig som Opgave at udbrede Kendskab til dansk Litteratur i Udlandet og til Udlandets Litteratur i Danmark. Han foretog **1755** en Rejse i Sverige og Norge; dens Udbytte satte sig værdifulde Spor i hans franske Udgave af William Coxes Rejseværk (fire Bind, **1787**). Den engelske Originals Afsnit om Danmark er gennemarbejdede af M., og Afsnittet om Norge er erstattet med en Gengivelse af M.s Breve fra dette Land til en højstaaende dansk Person (sandsynligvis A. G. Moltke eller J. H. E. Bernstorff), som havde opfordret ham til at foretage Rejsen og skaffet ham Midlerne dertil. Under Omtalen af Bergen genoptrykker han den Studie over Holbergs Personlighed og Forfatterskab, som han kort efter dennes Død **1754** havde offentliggjort i et germanistisk Tidsskrift i Amsterdam. Da Reverdil (s. d.) **1758** var ankommet til **Kbh.**, stiftede han med M. et Venskab, der, under mange Omskiftelser for begge, holdt til deres Død.

Efter et otteaarigt Ophold i Danmark vendte M. i **Dec. 1760** tilbage til Geneve og overtog et Professorat i Historie ved Republikkens Universitet. Hans Værker havde allerede da skaffet ham europæisk Anseelse. Akademierne i Uppsala, Lyon og Paris udnævnte ham til Medlem. Et Tilbud om Stillingen som Opdrager for den russiske **Storfyrsttronfølger** (Povl I.) afslog han. Han blev hyppig Gæst paa les Déliées hos Voltaire. Den britiske Konges Yndling, Lord Bute, engagerede ham til Lærer og Ledsager for Sønnen under en Italiensrejse. I Rom fandt han i Vatikanets Arkiv og afskrev, foruden Pavebreve og andre Akter af Interesse for Norden, den islandske Bisperække. Dronningen af England anmodede ham om at være hendes litterære Korrespondent paa Kontinentet. Braunschweigs, Hessens og Mecklenburgs Fyrster overdrog ham at skrive deres Staters og Slægters Historie. Under alt dette vedblev Forbindelsen med **Kbh.** at bestaa. Dels af **Helbredshensyn**, dels af Uvillie mod Forholdene ved Hove ønskede han imidlertid at blive løst fra sine danske Forpligtelser, men han vilde nødig helt give Afkald paa de dermed forbundne Indtægter.

Ved Reverdils Mellemkomst og **Bernstorff**'ernes Velvillie opnaaede han endelig **1762** at faa bevilget Afsked med Aarspension.

Da M. havde taget fast Ophold i sin Fødeby, deltog han ivrigt i Republikkens politiske Liv som Medlem af »Aristokraternes« Parti. Denne Del af hans Liv tilhører **Schweiz'** Historie. Derfor skal her blot nævnes, at Geneves egen og den store franske Revolution drev ham i Landflygtighed og berøvede ham Størstedelen af de Indtægter, han i Form af Pensioner eller Subventioner modtog fra fremmede Fyrstehuse. Netop som den tidligere velstaaende Mand truedes af økonomisk Ruin, kom A. P. Bernstorff ham gennem Baronesse de **Staël** til Hjælp med en klækkelig Sum og sikrede ham en fortsat Pension fra Danmark. Fra Sommeren **1801** var M. atter i sit Hjem og naaede endnu i sin Alderdom at fuldende en »Histoire des Suisses« og en »Histoire de la ligue hanséatique«.

Samtiden beundrede M.s Fortællekunst, Kundskaabsfylde og Idérigdom. Hans smukke Personlighed, naturlige Værdighed og aandfulde Tale synes i lige Grad at have øvet Tiltrækning paa Mænd og Kvinder. Tog han end som Historiker mod de Kaar, Tidens **Første tjeneste** bød, saa bevarede denne Montesquieus let rationalistiske og mildt **epikuræiske** Elev dog sit frimodige Retsind. Herom vidner hans Breve til Bernstorff'erne, Reverdil og Roger, men fremfor alt hans historiske Værks selvstændige Synspunkter og fridige Idérigdom.

Imidlertid er det først Eftertiden, som ret har kunnet **maale** Virkningerne af M.s Indsats. Hans danske Historie, eller rettere dennes Indledningsbind, blev en af Førromantikens Hovedkilder. I det psykologisk rigtige Øjeblik opdagede og greb han Muligheden for at tilføre sit eget **18.** Aarhundrede et Stof, som svarede til dets Længsler og Trang: skandinavisk Mytologi og Poesi. Han aabnede en for de store Kulturlande hidtil skjult Aare, hvis Væld befrugtede Europas Aandsliv. Saaledes har det kunnet siges, at M.s danske Værk **maa** regnes blandt de Arbejder, som stærkest har bidraget til at udvide det **18.** Aarhundredes Horisont og forny dets Tankeverden. Desuden staar M. som en af Kulturhistoriens Pionerer, og hans Betydning rækker langt ud over de Fortjenester, han har indlagt sig som dansk Historieskildrer i Samtidens Verdenslitteratur. — Stik af Aubert efter Maleri af Henriette Rath.

J. C. L. Simonde Sismondi: De la vie et des écrits de P. H. Mallet, **1807.** **Hélène Stadler:** Paul-Henri Mallet, **1924.** F. de Jessen: Bibliographie de la littérature française relative au Danemark, **1924.** Hist. Tidsskr., 5. Rk., IV, **1883—84,** S. 127—30; 7. Rk., I, **1897—99,** S. 65—76. Gunnar Castrén: Norden i den franska litteraturen, **1910,** S. 118 ff. o. fl. St. Francis Bull:

Fra Holberg til Nordal Bruun, 1916, S. 235 ff. Anton Blanck: Den nordiske renæssansen i 1700-talets litteratur, 1911, S. 40 fif. o. fl. St. Paul Van Tieghem: Le préromantisme, 1924, I, S. 109 ff. o. fl. St. Thor J. Beck: Northern Antiquities in French learning and literature, 1934—35.

F. Franz v. Jessen.

Malling. Flere borgerlige Slægter har optaget Stednavnet **M.**, hvoraf en føres tilbage til Borgmester i Viborg Peder Pedersen M. (1717—79), af hvis **Sønner** skal nævnes Sekretær hos Arveprins Frederik, Konferensraad Iver Christian M. (1745—1806), **Told-**inspektør i Langenfelde Peder M. (1760—1824) og nedenn. Historiker, Gehejmestatsminister Ove M. (1747—1829), blandt hvis mange Børn var nedenn. Arkitekt Peder M. (1781—1865), Charlotte M. (1786—1879), gift med Agronomen Niels Hofman (Bang) (1776—1855, s. d.), Frederikke Amalia M. (1788—1869), der ægtede Landøkonomen Niels Giersing (1783—1835, s. d.), Elisabeth Nicoline M. (1795—1886), i Ægteskab med Højesteretsassessor, Etatsraad Frederik Thomsen (1792—1859), **Johanne M.** (1797—1854), gift med Teologen Matthias Hagen Hohlenberg (1797—1845, s. d.) og Birgitte M. (1800—86), der ægtede Guvernør i Ostindien Johannes Søbøtke Hohlenberg (1795—1833). Ovenn. **Told-**inspektør Peder M. var Fader til Forfatteren Amtsforvalter, Aktuar Heinrich August M. (1807—93) og til Oberstløjtnant Joachim Cretschmer M. (1792—1879), hvis Sønnesøn Grosserer Peter M. (1864—1913) var gift med nedenn. Forfatterinde Ingrid Mathilda **M.**, f. Kruse (f. 1864). — En anden Slægt M. udspringer fra Fæstebonde i M. Rasmus Nielsen (d. 1730), hvis Søn Møller i Nygaardsmølle Bendix Rasmussen (ca. 1697—1773) var Bedstefader til Ejer af Stensby Mølle, Kammerraad Peter Neergaard M. (1807—68) og til Købmand i Stege Lars Terpager M. (1797—1835), hvis Søn nedenn. Grosserer, Etatsraad William Theodor M. (1830—1913) var Fader til Grosserer William M. (f. 1859) og til Personalhistorikeren, Overretssagfører Holger M. (1869—1937). — Skipper i Kbh. Søren Øvlisen (d. 1779) — formentlig f. 1732 i M. og Søn af Bonden **Øvli** Pedersen — var Bedstefader til Grosserer, Kreditforeningsdirektør Ludvig Theodor M. (1807—81), hvis Sønner var de nedenn. Komponister Jørgen Henrik M. (1836—1905) og Otto Valdemar M. (1848—1915). — Nedenn. Præst og Forfatter Jens Vilhelm M. (1846—1912) var Sønnesøn af Stadsmusikant og Organist i Ringsted Martin (Morten) Jensen (1750—1847), der var Søn af Stenhugger i Helsingør Jens Mortensen M.

O. M. Giersing: Stamtavle over Efterkommerne af Peder Pedersen Malling og Charlotte Hylleborg Storm, 1884.

Alber Fabritius.

Malling, Jørgen Henrik, 1836–1905, Komponist. F. 31. Okt. 1836 i Kbh. (**Garn.**), d. 12. Juli 1905 i Lyngby, begr. sst. Forældre: Bogholder, senere Grosserer og Kreditforeningsdirektør Ludvig Theodor M. (1807—81) og Anna Frederikke Neve (1810—64). Gift 1° 11. April 1862 i Brønshøj med Cathrine Schou, f. 5. Juni 1837 i Nyker, d. 2. Jan. 1909 i Roskilde, D. af Udbygger Hans Nielsen S. og Else Cathrine Hansdatter. Ægteskabet opløst. 2° 25. Okt. 1894 i **München** med Malerinden Henny Amalie Gustave Vandel, f. 7. Okt. 1852 i Svendborg, d. 19. Juni 1927 i Kbh., D. af Købmand Jens Christian V. (1815—60) og Johanne Cathrine Scheel (1827—88).

M., der efter endt Skolegang blev bestemt for Handelen, afbrød i sit 21. Aar denne Livsvej og fik sin første rationelle Musikundervisning af Gade og Gebauer. Af disse fik vel nok Gebauer den største Indflydelse paa ham, baade i Retning af at underbygge den Interesse for den rent videnskabelige Musikteori, som i hans senere **Liv** kom til at danne Grundlaget for hans praktiske Virken og Eksistens, og ved at aabne hans Øjne og Øren for den enstemmige Sangs centrale Stilling i Musikkens kulturelle og sociale Mission. Allerede i sit første Læreaar fik han sin første Sang udgivet, ved sit Op. 2 »8 Melodier til skotske **Folkesange**«, tilegnet Gebauer, vakte han betydelig Opmærksomhed om sit Navn, og da Det Ancker'ske Legat for første Gang blev uddelt (1861), blev han den første Komponist, der modtog denne Udmærkelse. Udenlandsrejsen gik til Paris, et Besøg, der i egentligste Forstand blev skæbnesvangert for **M.**, idet han der blev bekendt med det Chev  ske Sangsystem og saa begejstret for dette Forsøg paa en Simplificering af Nodeskriften, at han ofrede det meste af sit Liv og de fleste af sine Kræfter for at gøre Propaganda for dette System, som dog aldrig kom til at slaa igennem.

Efter hans Hjemkomst gjorde Oplevelsen af 1864 det stærkest mulige Indtryk paa ham. Hans nationale Interesse og udpræget aktive Sind fandt Udtryk i en Række Sange, dels direkte **Soldater-**sange skrevne til Felittoget, dels Skytteforenings- og H  jskolesange, hvori han kæmper mod Nederlagets Aand. Mange af Sangene — der er alene 30 til Tekster af Ingemann og 20 til Tekster af Grundtvig — blev trykt første Gang som enstemmige Melodil  n  er over Sangteksterne. De er ikke altid dybt originale, men altid kloge og varmhjertede Musikstrofer, der vidner om stor Forstaaelse af det umiddelbart syngelige. I disse Aar afholdt M. Kursus i **Chev  -Metoden** rundt om i Landet paa Højskolerne og i Byerne og virkede for en Højnelse af den folkelige Sangkultur. 1869 blev

han Organist i Svendborg og holdt ud her i tre Aar, den eneste egentlige Ansættelse, hans Fædreland havde tilovers for hans paa mange Maader enestaaende Begavelse. 1872 brød han med denne lidet tilfredsstillende Provinstilværelse, opgav Kampen mod den officielle Opfattelse af Sangundervisningen, repræsenteret ved Professor A. P. Berggreen, og rejste ud i Europa. Efter Ophold i forskellige østrigske Byer slog han sig ned i længere Tid i St. Petersborg, hvor han kom i nærmere Berøring med Ant. Rubinstein og i det hele blev respekteret for sin Viden og sit Talent. Derefter følger et fleraarigt Ophold i Sverige, hvor han navnlig i Stockholm og **Norrköping** virkede som Sanginspektør og udgav flere Pjecer om Folkesangen og **Chevé-Metoden**. 1880 vendte han tilbage til Danmark og genoptog Kampen for sine Ideer — herom vidner en »Sanglære« (Manuskript i Det kgl. Bibliotek) — og virkede navnlig som Kordirigent. Men Forholdene hjemme vilde heller ikke denne Gang forme sig tilfredsstillende for ham. 1882 rejste han igen ud. Efter Ophold i Wien og Klagenfurt fik han endelig Ansættelse ved Universitetet i **München** som Docent i Musikteori og Musikæstetik, og de tretten Aar, han kom til at leve her under tilfredsstillende Forhold i en Periode, hvor Miinchen havde en meget central Stilling i det europæiske Musikliv, har sikkert været de lykkeligste i hans Liv. Han vendte sig nu mod store **Kompositionsopgaver**. Operaen »Frithiof« efter **Tegnér's** Digt »Frithiofs Saga« og senere Operaen »Lisinka« over et serbisk Folkevisemotiv indeholder megen melodios og dramatisk tænkt Musik, men ingen af dem naaede ud over Klaveropførelser. Derimod blev det ti Aar senere komponerede Musikdrama »**Kyvala**« — efter Ossian — opført som Koncertkantate i Musikforeningen i Kbh. 1901, da M. for sidste Gang var vendt tilbage til sit Fædreland. Ogsaa Kammermusik beskæftigede M. sig med i disse Aar: en **D-Mol** Strygekvartet, dateret Innsbruck 1883, en Klavertrio i **A-Mol** (Miinchen 1893), Violinsonate i Es-Dur (Leipzig 1897) og endelig en Violoncelsonate i G-Dur (Hellerup 1903). Afden nævnte Musik er kun et Klaverudtog af »Kyvala« trykt. De sidste fem Aar, M. levede, opnaaede han Understøttelse paa Finansloven, og den deri liggende Anerkendelse hjalp ham maaske mere end selve Beløbet gennem de sidste vanskelige Aar, hvor han næsten havde ophørt at komponere.

M. var paa sit specielle Felt — Folkesangen — langt forud for sin Tid. De Tanker, han arbejdede med, er først i vore Dage med Fritz **Jöde** trængt igennem. I sin Kamp for sine Ideer havde han hele Datidens officielle Musikautoritet imod sig, og den Chevé'ske

Metodes Forsøg paa at slippe uden om Nodesystemet havde **maaske** nok sin store Andel i, at M. ikke opnaaede de Resultater, hans Indsigt og Energi havde fortjent. Han kom gennem denne fikse Idé ind paa et Sidespor, der endte blindt. — Som Komponist havde M. store og oprindelige Evner, der dog paa en mærkelig Maade var hemmede af en Villie til at trodse det uvæsentlige frem. For en stor Del har han til sine Sange valgt Tekster, der allerede havde fundet deres endelige musikalske Udløsning, og i hans Instrumentalværker og Dramaerne fører hans Villie til at være usøgt ofte til, at han skriver store Partier af konventionel Musik, som sprænger gode Anslag og sikkert følte dramatiske Situationer ud i Ørkener af Musik, som ingen Livskraft har. For en Eftertid vil hans Livsskæbne og hans Kamp for sin pædagogiske Idé have større Betydning end hans Værker. — Maleri af Edv. Lehmann (Fr.borg).

G. Lynge: Danske Komponister i det 20. Aarhundredes Begyndelse, 1917, 2. Udg., S. 191—96. J. Aarsbo i Højskolebladet, 1905, Sp. 1385—90, 1417—24. A. Allin i Organistbladet Dec. 1912 og Maj—Juni 1913. P; L A L

Malling, Ingrid **Mathilda**, f. 1864, Forfatterinde. F. 20. Jan. 1864 paa Oskarsfarm i Skaane. Forældre: Godsejer Frans Oskar Kruse (1827—1901) og Anna Maria Mathilda Borgström (1841—1915). Gift 5. Jan. 1890 paa Wetteryd, Mellby Sogn, Skaane, med Grosserer Peter M., f. 24. Jan. 1864 i Kbh. (Garn.), d. 10. Marts 1913 paa Frbg., Søn af Vekselmægler Joachim M. (1828—88) og Elena Marie Voss (1833—78).

Sin Barndom tilbragte M. M. hjemme paa Faderens Gaard; sin første Skolegang fik hun i Lund, i Frkn. Eggertz' Pigeskole. Seksten Aar gammel kom hun til Stockholm, hvor hun 1883 blev Student. I »Mine Dagbøger« (1926) fortæller hun om sine Ungdomsdrømme og Ungdomsbekymringer i Skoleaarene. Hun var stærkt optaget af sin »Selvopdragelse« og fyldte Dagbøgerne med mange Slags Betragtninger, Referater af sin Læsning og smaa digteriske Forsøg. Hendes Evne til at gaa op i andre Tiders og andre Menneskers Liv var tidligt udviklet. Med Iver kastede hun sig over historisk Litteratur; Walter Scott blev hendes Barndoms »Afgud og Profet«, og i Gymnasieaarene fordybede hun sig i den klassiske engelske Litteratur. Senere, da hun efter Studentereksamen tog Studieophold i Schweiz, fængsledes hun af de franske Naturalister. Under et Ophold i Kbh. 1885—86 hørte hun Georg Brandes' Forelæsninger over Zola; hun læste Herman Bang og den moderne russiske Litteratur. — Under Paavirkning af disse moderne Forfattere skrev hun sine første Bøger, »Bertha Funcke« (1885) og

»**Alice Brandt**« (1888). De udsendtes under Pseudonymet **Stella Kleve** og vakte i Sverige en Storm af Forargelse. Efter disse første Forsøg var M. M. færdig med »Modernismen«. Hun syntes helt at ville afbryde sit Forfatterskab; 1890 giftede hun sig og bosatte sig i **Kbh.**; og da hun 1894 med den livfulde Tidsskildring »En Roman om Førstekonsulen« vendte tilbage til sin gamle Kærlighed, Historien, var det ikke med Tanke paa Offentliggørelse. Hun forærede Manuskriptet til sin Mand. Han lod for egen Regning Bogen trykke i Sverige. N. A. udkom den paa Dansk og gjorde stor Lykke. Senere er fulgt (samtidig paa Dansk og Svensk) en lang Række historiske Romaner: »Guvernørens Frue« (1895), »Eremitage-Idyllen« (1896), »Donna Ysabel« (1898), »Den lille Marcia« (1904), »Lady Elisabeth Percy« (1905), »Maria Stuart« (1907), »Manden, Hustruen og Lord Byron« (1912) o. fl., der i særlig Grad bygger paa fransk og engelsk Memoirelitteratur, samt en omfattende Serie Romaner og Fortællinger om skaansk Herregaardsliv, skildrende Slægterne Skytte og Stjerne: »Munkeboda« (1897), »Malin Skytte« (1900), »Karl Skyttes Hustru« (1909), »Ebba Stjerne, Eva Skytte og de andre« (1914), »Madeleine Stjerne« (1915), »Marieholm og Munkeboda« (1918) o. m. fl. — M. M. er en yderst underholdende Fortæller, smagssikker og erfaringsrig; hendes Bøger røber en mangesidig historisk Viden og en ikke ringe psykologisk Sans. Et Par Skuespil er blevet opført paa Dagmarteatret og Folketeatret, og et lille Privattryk paa Svensk, »Uppfostran och inflytande 1864—1885« (1920), supplerer Levnedsskildringen i Dagbøgerne.

Ovenn. Levnedsskildringer. Kvindernes Blad 24. Maj 1905. **Vald.** Vedel i Ill. Tid. 26. Sept. 1909. Nationaltidende 14. Jan. 1914. **Berl.** Tid. 21. Sept. 1919.

K. K. Nicolaisen.

Malling, Otto Valdemar, 1848—1915, Komponist. F. 1. Juni 1848 i **Kbh.** (**Garn.**), d. 5. Okt. 1915 sst., begr. sst. (Vestre). Broder til Jørgen M. (s. d.). Gift 9. Nov. 1876 i Kiel med Ida Vilhelmine **Bargum**, f. 9. Aug. 1848 i Kiel, d. 29. Nov. 1904 paa **Frbg.**, D. af Bankier Georg Julius B. (1809—90) og Betty Emilie Neve (1815—1900).

Efter at have taget Studentereksamen 1866 fra v. Westens Institut begyndte **M.**, der fra tidlig Barnealder havde vist udprægede Anlæg for Musikken, paa Studiet ved **Kbh.s** Musikkonservatorium, hvor han havde baade N. W. Gade og J. P. E. Hartmann som Lærere. Sine store musikalske Evner udviklede han med Flid og Energi, og det blev hurtigt klart, at man af ham kunde vente en betydelig

Indsats i dansk Musikliv. Allerede 1874 startede han sammen med G. F. E. Horneman Koncertforeningen. Denne Forening kom under M.s Ledelse til at øve en inciterende Indflydelse paa dansk Musikliv i de nitten Aar, den bestod, og M. viste sig her som en initiativrig Dirigent, der i denne Periode fremførte væsentlige Dele af den nyeste europæiske og hjemlige Musik. Omtrent samtidig (1875) var han blevet valgt til Studentsangforeningens Dirigent, hvor hans energiske Arbejde, indtil han 1884 tog sin Afsked, førte til en afgjort Højnelse af Korets Standard. 1878 blev han Organist ved St. Petri Kirke i Kbh. og 1885 Lærer ved Musikkonservatoriet, hvor han efter Gades Død overtog dennes Fag og 1897 udnævntes til Konservatoriets Direktør, en Stilling, han beklædte til sin Død. I disse fire Embedsstillinger ligger de to Udviklingslinier i M.s Kunstnerliv fast tegnede. Først den frie Komponist, hvis Sind var aabent for de moderne Strømninger, hvoraf han valgte sin Del med stærk Følelse af Sympati og Antipati, og siden Kirkemusikeren og Professoren, der blev en nidkær Vogter af den akademiske Musiktradition i Danmark. M. likviderede sine første musikalske Stillinger til Fordel for de sidste og fulgte derigennem en harmonisk Udvikling af sin Natur. Han havde ikke kunstnerisk Kraft til at holde sig i sin Ungdoms musikalske Frontlinie, hvor han i **Koncertforeningen** var Tolk for det nye. Hans Ungdoms Radikalisme forvandlede til en akademisk Konservatisme, der bares af stor personlig Respekt for de musikalske Grundværdier. Af Orkesterlederen fremgik en Lærer for Ungdommen, som havde personlig Erfaring baade i den praktiske Musikers Gerning og i den skabende Musikers kunstneriske Oplevelse. Af Studentsangforenings-Dirigenten blev den store Organist. St. Petri ombyttedes 1891 med Helligaandskirken, og ved Hartmanns Død (1900) var M. selvskreven til Pladsen ved Frue Kirkes Orgel som vor da største Orgelspiller.

En lang Række Kompositioner tegner for Eftertiden M.s Udviklingsgang som Musiker. De falder ret tydeligt i to Afsnit — de Arbejder, der er bestemt for Koncertsalen, og som i alt væsentligt er skrevet før 1891, og de kirkelige Arbejder, der fra dette Aarstal faar en absolut Overvægt, heriblandt i første Række de Orgelstykker, han samlede til store Opus med forklarende Titler: Op. 48 »Christi Fødsel« (1892), Op. 54 »Christi Død og Opstandelse« (1895), Op. 63 »Af Christi Liv« (1897), Op. 78 »Paulus« (1903), Op. 81 »De syv Ord paa Korset« (1904). I sin første Periode har M. skrevet i næsten alle Musikkens Former, saaledes en Symfoni i **D-Mol** (Op. 17, 1884) og en Klaverkoncert i **C-Mol** (Op. 43, 1890), Koncertouverture og Orkestersuiter — Kammermusik for Klaver-

trio, Klaverkvartet, Klaverkvintet, Strygekvartet og Strygeoktet, et betydeligt Antal Sange og Kor og nogle Klaverstykker. I alle disse Arbejder finder et umiskendeligt Talent af tydelig »dansk« Støbning sit Udtryk, men der mærkes ogsaa udpræget Lyst til at lytte efter de Modernismer, som var fremme i Tiden, og her er det fortrinsvis en fransk **Paavirkning** (Gounod, Massenet, Delibes), der sætter sine Spor hos **M.**, samtidig med at han gerne bruger harmoniske og melodiske Orientalismer, medens han i alle sine Værker stod den Wagner'ske Retning fjernt. Denne Sans for det lette og lyse i Musikken gav sig et sent, men værdifuldt, Udslag i hans eneste Sceneværk, Balletten »Askepot« (Op. 90, 1908). Som en Slags Surrogat for Operaen dyrkede han gennem Aarene Kantaten, dels Lejligheds-Kantaten og dels de store Koncertstykker for Soli, Kor og Orkester. Hans Stil tager her sit direkte Udgangspunkt i J. P. E. Hartmanns vældige Kantateværker, og M.s Musik har virkelig, navnlig i Begyndelsen, indfanget noget af den Storliniethed, Fantasi og Kraft, hvormed Hartmann løftede denne Form ud af det tids- og lejlighedsbundne op til den store Kunsts Højder. Tretten store Lejligheds-Kantater har M. skrevet og desuden i den samme Stil og Form en Række Koncertkantater, hvoriblandt Ting, som **maa** regnes mellem hans bedste (»Prolog til den gyldne Legende«, Op. 25, 1885, og »Det hellige Land«, Op. 46, 1891).

M. er den sidste anselige Repræsentant for den danske Musikromantiks Guldalder. Hans Lærergerning har sikkert ikke i alle Maader været **formaalstjenlig** for den Generation, der kom efter ham, og som kom til at se nye Linier **slaa** igennem. Han manglede Forstaaelse baade for den Carl Nielsen'ske Kompositionsmaade og for den Laub'ske Udrensning af den kirkelige Musik i Danmark. Men han var en betydelig og fast Personlighed, der var klar over sine **Maal** og sine Evners Rækkevidde, og inden for sine Grænser var hans Værk helstøbt — derfor har hans Orgelværker, der vel i Dag anses for at være den mest problematiske Del af hans Produktion, alligevel kunnet naa international Anerkendelse. Tillige viste han i al sin Virksomhed store administrative Evner; de gjorde sig gældende allerede, da han overtog Ledelsen af Studenterangforeningen, men fandt deres fulde Udløsning i hans Ledelse af Konservatoriet, hvor hans Overblik og Arbejdsevne var af afgørende Betydning for Institutionens Trivsel. — Tit. Professor 1889. — R. 1893. DM. 1905. — Mindeplade i Musik-konservatoriets Vestibule.

Ax. Sørensen: Studentersangforeningen 1839--89, 1889. G. Hetsch: Musik-konservatoriet 1867--1917, 1917. G. Lyngé: Danske Komponister i det 20. Aarhundredes Begyndelse, 2. Udg., 1917, S. 196--203. D: ' ' "

Malling, Ove, 1747--1829, Historiker og Gehejmestatsminister. F. 10. Dec. 1747 paa Taarupgaard ved Viborg, d. 17. Nov. 1829 i Kbh. (Holmens), begr. i Gentofte. Forældre: Godsejer, Borg-mester i Viborg Peder Pedersen M. (1717--79) og Charlotte Hylle-borg Storm (1727--1801). Gift 9. Febr. 1781 i Gentofte(?) med Christiane Beck, døbt 13. Marts 1761 i Kbh. (Petri), d. 30. Juni 1834 paa Frbg. (Holmens), D. af Plantageejer i Vestindien, Kancelliraad Jens Michelsen B. (1721--91) og Louise Sophie Hagen (1737--77).

M. var Søn af en driftig og mangesidig interesseret Landmand, der kort efter Sønnens Fødsel købte Hovedgaarden Astrup i Salling. I denne fjerne Provins, hvortil fremmede kun naaede yderst sjældent, voksede Drengen op, og sammen med en ældre Broder nød han Undervisning i Hjemmet af Privatlærere. En teologisk Student underviste Drengene i de klassiske Sprog, medens en bort-rømt Soldat fra Strasbourg af god Familie lærte dem Fransk og Tysk. Solide Kundskaber ogsaa i de levende Sprog ansaa Faderen for en absolut Nødvendighed. Et Par udbytterige Aar tilbragtes i Viborg lærde Skole, men 1761 vendte M. hjem og blev atter af Privatlærere indstillet til **Examen** artium, der blev bestaaet 1763. Efter Faderens udtrykkelige Ønske, men noget modvilligt forberedte han sig derpaa til teologisk Embedseksamen, som han erhvervede 1766. M. læste hjemme til denne Eksamen, hvad der paa det Tidspunkt var ret almindeligt for Studenter fra de fjernere liggende Provinser. Ved Siden af Eksamenslæsningen havde M. rigelig Tid til at dyrke sine særlige Interesser, dansk Litteratur og Historie, og takket være Faderens ret righoldige Bibliotek erhvervede han hurtigt betydelige Kundskaber i disse Fag. Som Huslærer i forskellige adelige Familier havde han Lejlighed til yderligere Studier, og han optraadte snart selvstændigt i Litteraturen. I de Skrifter, som Selskabet for de skønne Videnskaber udgav, fik han optaget et Par Oder og et Digt til Arveprinsen, og han sluttede sig inderligt til den Kreds af Forfattere, som først Sneedorff og derpaa Guldberg var Midtpunkt for. En dyb Interesse for Modersmaalet og en medfødt Evne til klar og ren Fremstilling i det danske Sprog bandt ham med faste Baand til denne Kreds.

For hans fremtidige Løbebane fik Bekendtskabet med **Guldberg**

En overordentlig Betydning. Netop i disse Aar fæstnedes Guldbergs Stilling, og han vilde gerne gøre noget for sin unge Ven. En Tid lang arbejdede han paa at skaffe ham en Lærepost i dansk Sprog ved Kiels Universitet, men da dette ikke vilde lykkes, overdrog han ham det vigtige Hverv at forfatte en Lærebog i Danmarks-historie til Brug for de latinske Skoler efter den Plan, der var opridset i Forordningen af 11. Maj 1775. Rige Pengemidler blev stillet til hans Raadighed, saaledes at han i Ro og Mag kunde hellige sig det krævende Arbejde, og 1777 udkom Værket under Titlen »Store og gode Handler af danske, norske og Holstenere«. Det vilde være uretfærdigt mod Forfatteren at anlægge en streng videnskabelig Maalestok over for denne Bog, men det er en ubestridelig Kendsgerning, at den i et Par Menneskealdre fik overordentlig Betydning for Vækkelsen af historisk Interesse i vide Kredse, og at den blev en Folkebog i Ordets bedste Betydning. Luxdorph udtalte straks, at han ikke nylig havde læst en bedre Bog, og den kom i adskillige Oplag og blev endog oversat paa de tre Verdenssprog. Værket var planlagt som en Række selvstændige historiske Fortællinger, der hver for sig skulde illustrere en værdifuld menneskelig Egenskab, og Valget af disse var saare karakteristisk for Tidens Opfattelse. Øverst rangerede naturligvis den religiøse Følelse, men umiddelbart herefter kom Menneskekærlighed og Højmodighed, og ved Siden af de militære Egenskaber som Standhaftighed og Tapperhed havde de gode borgerlige Dyder Vindskibelighed og Flid i Studeringer faaet en ikke ringe Plads. I sin Fritid syslede M. stadig med historiske Emner og skrev et Par Portrætter af kendte Ansigter inden for Statsmandskredsen, men et større historisk Arbejde fik han aldrig senere udgivet. 1809 modtog han, der fra 1795 havde ført Tilsynet med »Kamrenes forenede Arkiv«, Udnævnelse til kgl. Historiograf og maatte som saadan affatte forskellige historiske Betænkninger. Som Formand for Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog (fra 1822) fik han sat Fart i Selskabets Publikationer, og han var stadig optaget af at samle og faa afskrevet vigtige historiske Dokumenter. Det skyldtes saaledes ham, at Vedel Simonsen blev sendt ud for at undersøge Landets Embedsarkiver. Til sine øvrige Hverv føjede han 1823 Chefstillingen for Det kgl. Bibliotek, og sammen med C. E. Werlauff gennemførte han en tiltrængt Forbedring af Bibliotekets Lokaleforhold. I nær Forbindelse med disse Arbejder stod hans Indsats for Sorø Akademis Genoprettelse. I Modsætning til Hertugen af Augustenborg ønskede M. Akademiets Genoprettelse som en særlig Forskole for Statens

Embedsmænd. 1821 lykkedes det ham at gennemføre denne **Plan**, og paa hans personlige Forslag fik de levende Sprog og adelige Idrætter som Ridning og Fægtning en vigtig Plads paa Timeplanen. Danske Embedsmænd **maatte** paa ingen Maade være de fremmede underlegne i almindelig **Verdensmandsoptræden**. Ved Akademiets Oprettelse haabede han endelig at skabe bedre Levevilkaar for danske Videnskabsmænd.

Efter M.s Anlæg og personlige Forudsætninger skulde man have ventet, at han havde foretrukket en historisk Videnskabsmands fredelige og beskedne Livsbane, men det kom til at gaa ganske anderledes. Den betydelige Succes, han fik paa Værket »Store og gode Handler«, aabnede ham mærkeligt nok Adgang til et af de økonomiske Kollegier. 1777 blev han Kammersekretær i vestindisk-guineisk Rente- og Generaltoldkammer, og da han først havde faaet Foden indenfor her, avancerede han støt og roligt. 1781 blev han Kommitteret, 1797 Deputeret og 1804 1. Deputeret. 1809 forlod han definitivt Generaltoldkammeret, i hvis praktiske Administrationsarbejde han stedse havde spillet en betydelig Rolle. I de Aar, da M. tilhørte Generaltoldkammeret, var hans store Arbejdsformaaen og utrættelige Virksomhedstrang blevet taget i Brug paa mange Maader. Han var en virksom Sekretær i den Kommission, der 1787 blev nedsat for »at undersøge adskillige Poster, Handelen, Told- og Finansvæsen angaaende«. Paa hans Skuldre hvilede det store Arbejde med at indsamle det nødvendige statistiske Materiale, der udgjorde Fundamentet for de store økonomiske Love, og det var endvidere ham, der førte Kommissionens mange Forslag i Pennen. Med særlig Interesse deltog han i Diskussionen om alle Toldspørgsmaal og udformede sine Forslag under Mottoet »jo mere Frihed, jo mere Liv«. I sine oprindelige Forslag tog han til Orde for en fuldstændig Ophævelse af al Told, men han fandt ved nærmere Overvejelse ikke Tiden moden til saa radikalt et Skridt. Ved Toldloven af 1797 var det derfor først og fremmest Schimmelmanns Forslag, der gik igennem, men dens klare og fortræffelige Form og dens gode danske Sprog var M.s særlige Fortjeneste. Af andre betydelige Love, som M. havde Andel i, **maa** nævnes Loven om Korn- og Kvæghandelens Frigivelse af 1787, Loven om Oprettelsen af en dansk-norsk Speciesbank af 1791 og Loven om Lavsvæsenets Ordning af 1800. M.s positive Interesse for Tidens humane Opfattelse af Forsørgelseslovgivningens Indretning fik sit tydeligste Udslag under Forarbejderne til **Kbh.s** nye Fattigforordning af 1799, og han kom som en af Direktørerne for Byens Fattigvæsen (fra 1798) selv til at føre Loven ud i Livet.

Med megen Varme udtalte **Schimmelmann** sig om M.s faderlige Interesse for de fattige i Samfundet. Af andre vigtige Hverv, som M. beklædte i denne Periode, kan endvidere nævnes, at han 1791—1804 var Direktør for Speciesbanken og Depositokassen og 1796—1811 Medlem af den Kommission, der ordnede Hovedstadens Gældsforhold efter den store Ildebrand. 1784—98 sad han som Præsident for Landhusholdningsselskabet og holdt som saadan 1792 sammen med Colbiørnsen Hovedtalen ved Grundstensnedlæggelsen til Frihedsstøtten. En særlig Omtale behøver hans Virksomhed i den Kommission, der 1790—99 arbejdede med Planlæggelsen af »Evangelisk-kristelig Salmebog«. Om dette Arbejde udtalte han 1825 til Chr. D. Reventlow, at Maalet var »Christelige Sange i ædelt, opbyggeligt, rensat Sprog, ikke for høit for Almuesmanden, ikke for lavt for de meer oplyste, intet uforstaaeligt, intet mystisk, ingen Klingklang«. Et saadant Arbejdsprogram vilde føre til sund Opbyggelse og ikke forvilde ved Ordspil. Dog anede han, at Kommissionens Arbejde vilde udfordre Kritikken, og han forsøgte at afbøde den ved selv at tilstaa, at man havde foretaget Ændringer i adskillige gamle Salmer, f. Eks. de klingende og efter hans Opfattelse meningsforstyrrende Ord i Kingos Salmer.

I Aarene efter Aarhundredskiftet modtog M. i Form af nye Hverv og nye Opgaver Beviser paa den Tillid, Regeringen stadig havde til ham. 1804—16 var han Medlem af Karantænedirektionen og udarbejdede en ny Karantæneforordning. 1803 blev han 1. Direktør for Fødsels- og Opfostringsstiftelsen og udnævntes 1807 til Medlem af og fra 1810 til Præsident for den betydningsfulde Kommission, der havde Ansvaret for Sjællands og Øernes Provinding under Krigen, og paa eget Initiativ havde han 1801 oprettet en Kommission, der samlede Midler ind til kvæstede og faldnes efterladte. Et nyt, rigt Arbejdsfelt fandt han 1805 som Medlem (fra 1817 som bestyrende Medlem) af Direktionen for de lærde Skoler og Universitetet, og 1811 tiltraadte han Kommissionen for Frue Kirkes Genopbygning. I Slutningen af 1813 kaldtes han derpaa sammen med en Kreds af de mest indflydelsesrige **Kollegiechefer** til et udvidet Statsraadmøde for at udtale sig om sit Syn paa Landets øjeblikkelige vanskelige udenrigspolitiske Stilling. M. tog ved det første Møde til Orde for, at man ved en henholdende Politik skulde se Tiden an; senere stillede han sig Side om Side med Møsting, krævede Brud med Napoleon og Antagelse af det østrigske Mæglingsforslag.

I de nærmeste Aar efter Kielfreden fik M. en væsentlig Indflydelse paa Landets Pengepolitik. Allerede 1813 var han blevet udnævnt

til fung. Overdirektør for Rigsbanken, og ganske naturligt blev han opfordret til at tage Sæde i den Kommission, der under Finansminister Møstings Ledelse skulde føre Løfteparagrafferne fra **Januarloven 1813** om Bankens Uafhængighed af Staten ud i Livet. **M.** tog meget ivrig Del i denne Kommissions Arbejde og udarbejdede et selvstændigt Forslag om en radikal Inddragning af den store cirkulerende Seddelmasse og om Stabilisering af Rigsbankdaleren. En fast Dalerkurs var efter **M.s** Opfattelse den absolutte Forudsætning for Nationalbankens Oprettelse, og han hævdede med stor Kraft Fordelene ved en hurtig Deflationspolitik. Dog kunde han ikke trænge igennem med sine Forslag, og Loven om Nationalbankens Oprettelse blev derfor bygget over Møstings Udkast. Det følgende Aars Udvikling paa Pengemarkedet viste, at **M.** havde set rigtigt, og Møsting forsøgte **1819** at gennemføre en Kursstabilisering ved en ekstraordinær Inddragning af de cirkulerende Sedler. Midlerne hertil skaffedes ved det saakaldte Bankolaan af **1819**. **1824** optoges **M.**, skønt af borgerlig Herkomst, som Medlem af Gehejmestatsraadet, og han kom som saadan til at tage Stilling til **Kaas'** Forsøg paa at trænge **A. S. Ørsted** ud af Kancelliet. **M.**, der i en tidligere Periode af sit Liv havde hævdet Nødvendigheden af en frisindet Trykkefriehedslovgivning, afgav nu en lang skriftlig Betænkning til Fordel for Ørsted, og han lod denne oplæse i Gehejmestatsraadet, da han paa Grund af Sygdom var hindret i at give Møde. Kort efter døde **M.**, og hermed forsvandt fra Statsmandskredsen omkring **Frederik VI.** ikke blot en vennesæl og ligefrem Embedsmand, men ogsaa en værdig Repræsentant for det Aarhundrede, der betragtede nidkært og uselvisk Arbejde for det offentliges Vel som det højeste Livsmaal. — Medlem af Danske Selskab **1804**, af Videnskaberne Selskab **1806**. Æresmedlem af Kunstakademiet **1815**. — Efterladte Papirer i Rigsarkivet. — Kammerraad **1779**. Justitsraad **1781**. Etatsraad **1797**. Konferensraad **1804**. Gehejmekonferensraad **1812**. — **K.** **1809**. **S.K.** **1811**. **DM.** **1813**. **R.E.** **1826**. — Maleri af Erik Pauelsen (Fr.borg) og af **C. A. Jensen 1833** (sst.), af samme **1824** (Charlottenborg) og **1827** (Kunstmuseet og Sorø Akademi) samt af **G. Fuchs**. Maleri af Schenstrøm (Kopi efter ukendt) (Hofmansgave). Relief (Fr.borg) muligvis af **C. A. Muhle**, der **1828** udførte en Kopi efter **Chr. Christensen**. Medaille af **König 1827**. Stik af **Lahde 1810** efter egen Tegning og af **J. F. Clemens s. A.** efter Maleri af **Kratzenstein Stub**. — Marmorstøtte med **Portrætmedaillon** paa Graven.

E. Holm: Danmark-Norges indre Historie, III, 2, **1898**; VI, 1—2, **1907—09**; VII, 2, **1912**. **A. Linvald:** Kronprins Frederik og hans Regering **1797—1807**,

1923. M. Rubin: 1807—14, 1892. Samme: Frederik VI.s Tid, 1895. E. Nystrøm: Luxdorphs Dagbøger, II, 1925—30. L. Bobé: Efterladte Papirer fra den Reventlowske Familiekrede, II, 1896; VI—VIII, 1903—07. Gemt og Glemmt. Minder fra gamle Dage, III, udg. af L. Bobé og C. Dumreicher, 1916. Hist. Tidsskr., 10. Rk., I, 1930—31. Sorø. Klosteret, Skolen, Akademiet, udg. af Soransk Samfund, 1931. J. P. Mynster: Meddelelser om mit Levnet, 2. Opl., 1884, S. 207 f., 244 f. Samme: Kirkelige Leiligheds-Taler, II, 1854,

5

Harald Jørgensen.

Malling, Peder (ved Daaben Peter), 1781—1865, Arkitekt. F. 22. Dec. 1781 i Kbh. (Petri), d. 3. Maj 1865 sst. (Trin.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Senere Gehejmestatsminister Ove M. (s. d.) og Hustru. Ugift.

Seksten Aar gammel blev M. Elev af Akademiet. Da han 1800 havde vundet den store Sølvmedaille, modtog han et Stipendium af Kongen til videregaaende Uddannelse; denne søgte han hos C. F. Hansen i Altona, hvor han fik en fortrinlig Skoling. 1804 fulgte han med sin Lærer tilbage til Kbh., fik fortsat Arbejde paa dennes Tegneste og udnævntes til Konduktør under Slotsbygningsskommissionen. 1809 blev han Meyns Efterfølger som Stadsbygmester, et Embede, han beholdt til sin Død, men som ikke bød ham større kunstneriske Opgaver. 1810 fik han et Rejsestipendium af Staten og drog n. A. til Italien. I Rom sluttede M. sig til Eckersberg og hørte til Thorvaldsens intime Kreds, men ogsaa til de tyske Kunstneres Lag søgte han Tilknytning (Overbeck, Chr. Rauch); han vandt G. F. Hetschs Venskab og overtalte denne til at følge med sig, da han 1815 vendte tilbage til Danmark. Paa Rejserne ud og hjem havde han gjort længere Ophold i Tyskland (Miinchen og Berlin) og vel der stiftet Bekendtskab baade med Schinkels nygotiske Bestræbelser og med Klenzes Nyklassicisme. Efter sin Hjemkomst blev M. agreeret ved Akademiet, Medlem 1818, og overtog straks Stillingen som Søetatens Bygmester efter Magens, men heller ikke dette nye Arbejdsfelt kunde tilfredsstille ham. Og de fleste monumentale Byggeopgaver i Kbh. var allerede tilfaldet C. F. Hansen. Kun inden for Universitets- og Skoledirektionens Omraade fandt M. — sikkert hjulpet ved Faderens Indflydelse — en ret betydningsfuld Virksomhed som Arkitekt. Allerede 1816 leverede han sit første Projekt til Sorø Akademis nye Bygning (efter Branden 1813), 1822 fik han Arbejdet overdraget. Bygningen, der blev indviet 1827, er et holdningsfuldt Arbejde, stærkt præget af Hansens Stil, men dog med en personlig, mere skarp og tør Karakter i den plastiske Udformning og Leddeling. 1819 havde han faaet Bestilling paa Tegninger til en ny Universitetsbygning. Hans Pro-

jekter blev henlagt n. A. som for kostbare, men 1829 blev Sagen genoptaget, nye Udkast godkendt og Bygningen derefter paabegyndt (indviet 1836). Universitetet betegner et afgjort Brud med den da eneherkende Hansen'ske Empire. Det lykkedes M. i dette Arbejde at skabe et forbavsende selvstændigt Værk, det ypperste Monument i vor »romantiske Arkitektur«, en meget talentfuld Syntese af klassicistiske og middelalderlige Stilelementer. Som Nygotiker, den første i Danmark, formaaede han dog ikke at danne Skole. Blandt hans faa øvrige, ret konventionelle Arbejder kan nævnes Rektorboligen i Roskilde (1821) og Borchs Kollegium (1823—24). Desuden har han bygget Taarnet paa Bringstrup Kirke (1814—18) og ledet adskillige Restaureringer, bl. a. af Aalborg Bispegaard (1819—20) og Helligaandskirken i Kbh. (1845—46), samt givet Tegning til Tordenskiolds Sarkofag og Monument i Holmens Kirke (1817). — Universitetets Opførelse endte med et Brud mellem M. og Konsistoriums Byggeudvalg, der efter hans Skøn havde gjort uberettigede Indgreb i hans Planer til Bygningens indvendige Dekoration. M. kom ikke selv til at fuldføre sit Hovedværk. Og den Høyen'ske Kreds mødte det med uforstaaende Afvisning. Den idealt følende og højt kultiverede, men nok noget vanskelige Kunstner trak sig krænkede ind i sig selv og levede den sidste Del af sit Liv som en Særling. — Tegning af Vogel v. Vogelstein 1815. Buste af O. Thielemann 1872.

L. Engelstoft og E. C. Werlauff: Kbh.s Universitets-Bygnings Historie, 1836. H. N. Clausen: Optegnelser om mit Levned og min Tids Historie, 1877, S. 191 ff. Samme i Dansk Ugeskrift, 1835, Nr. 190. Christian Elling: Kbh.s Universitet og dets Bygmester Peder Malling, 1939. M. Mackeprang i: Sorø, II, 1931, S. 291—311. *Christian Elling.*

Malling, Jens Vilhelm, 1846—1912, Præst, Forfatter. F. 5. April 1846 i Ringsted, d. 10. Maj 1912 i Odder, begr. sst. Forældre: Snedker, Organist Christian M. (1804—80) og Anne Marie Jørgensen (1806—76). Gift 26. Okt 1876 i Dalum med Sofie Johanne Conradine Holm, f. 30. Marts 1853 i Aarhus, d. 21. Aug. 1923 i Odder, D. af Adjunkt, senere Sognepræst i Dalum og Gamtofte Peter Alberg H. (1823—92, gift 2° 1872 med Anna Fenger, 1837—1912) og Petra Caroline Stæger (1831—69).

M. tog Lærereksamen 1865 fra Jonstrup, men samtidig med at han 1867—74 passede sin Lærergerning i Veterslev mellem Næstved og Ringsted, fortsatte han Studierne i Fritiden, blev Student 1871 og cand. theol. 1876. S. A. blev han Kapellan i Helsingør og et Par Aar efter i Hillerød, hvor han paavirkedes stærkt af Digterpræsten C. Hostrup. 1881 kaldedes han til Sognepræst for Ørum

og Ørslev Kloster, hvor han virkede, til han 1886 valgtes til Valgmenighedspræst i Odder; her samlede han til sin Død en stor Menighed om en grundtvigsk Forkyndelse, der var velgørende fri for Svulst og Fraser. M. nøjedes dog ikke med at være Præst i Odder, men udvidede sin Virksomhed til hele Landet og var gennem mange Aar en meget søgt Foredragsholder og Oplæser. Han var en rank og frihedselkende Natur, der kæmpede uforfærdet mod Statens Overgreb i Kirke og Skole; han talte ved mangfoldige Skolemøder Landet over og redigerede en Aarrække Friskolebladet »Bavnen«; som Udslag af denne stærkt fremtrædende Interesse for Skolen kan man ogsaa betragte Oversættelsen af Rousseaus »Emil« (1897) og Udgivelsen af den folkelige Litteraturhistorie i to Bind, »Fra Holberg til Chr. Richardt« (1900—01), hvortil M. selv har bidraget bl. a. med Afsnittene om Wessel og Hostrup. Ogsaa gennem sit Forfatterskab vilde M. være Lærer for Folket. Han har skrevet en Række Skuespil, hvoraf de første, »En af Folket« (1885) og »Paa Herregaarden« (1887), var kendelig paavirket af Hostrup, mens de senere, »Formaaende Venner« (1892) og »I Sommerferien« (1894), var langt selvstændigere og med Held opførtes paa **Dagmar teatret**; nævnes bør ligeledes »Bodil« (1898) og »Børnene« (1908), hvilket sidste paa en overmaade smuk Maade forsvarer Moderens Ret til Børnene, naar der er opstaaet Uoverensstemmelse mellem Ægtefællerne. Desuden har M. udsendt flere Fortællinger, »Fra **Købstadlivet** i gamle Dage« (1882), »En Frivillig, Fortælling fra Skolen« (1889) og »Blændværk og andre Fortællinger«, der, som alt, hvad han skrev og talte, er præget af Retsind og et overbevisende Lyssyn. — Mindesten ved Odder Valgmenighedskirke med Portræt af Rasmus Guldborg.

Joh. **Elbek**: Vilhelm Malling, 1918. Esther Malling i Grundtvigske Hjem i det 19. Aarhundrede, I, 1929, S. 78—97.

Peder Hesselaa.

Malling, William Theodor, 1830—1913, Grosserer. F. 7. Maj 1830 i Stege, d. 28. Febr. 1913 i Kbh., begr. sst. (Holmens). Forældre: Købmand Lars Terpager M. (1797—1835) og Anna Regine Elisabeth Nicoline Schmith (1806—69, gift 2° 1839 med Købmand, Skibsreder H. P. Prior, s. d.). Gift 27. Sept. 1858 i Thisted med Christine Antoinette Bendixsen, f. 21. Okt. 1840 i Thisted, d. 8. Juli 1881 i Kbh., D. af Købmand og Vicekonsul Frederik Carl B. (1803—72, gift 2° 1849 med Amalie Pontoppidan, 1816—1901) og Mariane Emilie Augusta van Mehren (1809—48).

Efter at M. havde besøgt **Grüners Handelsakademi**, uddannedes han i **Stiffaderens Forretning** i Stege og fra 1847 i Kbh. 1849

fulgte en videre Uddannelse i Leith, hvorefter M. 1850 fik Ansættelse hos H. Pontoppidan & Co. i Hamburg. 1853 fik han Kollektivprokura i dette Firma og blev 1856 optaget som Associé. I den Anledning maatte han løse Borgerskab som »Grossbuerger« i Hamburg for at kunne faa Giro i Hamburgs Bank og maatte desuden aftjene sin hamburgske Værnepligt som Dragon 1855—60, hvorefter han blev fritaget for Militærtjenesten af Helbredshensyn. Krisen 1857 berørte M. paa det føleligste, idet den ikke alene bragte ham et umaadeligt Arbejde og Tab af hans tidligere opsparedes Penge, men ogsaa affødte **Krampetilfælde**, der plagede ham gennem flere Aar. Men i Krisens værste Tid lærte han til Gengæld C. F. Tietgen at kende; denne var sendt til Hamburg for at undersøge Forholdene med eventuel Hjælp til H. Pontoppidan & Co. for Øje, hvilket Firma stod i Forbindelse med en lang Række danske Firmaer. M. forstod ved denne Lejlighed at vinde Tietgens Tillid, og det kom ham senere til stor Nytte. Han vedblev i øvrigt at være Associé i H. Pontoppidan & Co., som ikke blot opnaaede et Laan i Danmark, men ogsaa tilbagebetalte det før Tidsfristens Udløb. Forholdene i Firmaet udviklede sig imidlertid — efter at Pontoppidans ældste Søn var indtraadt som Associé 1871 — paa en for M. utilfredsstillende Maade, og 1878 udtraadte han derfor af Firmaet og bosatte sig i Kbh. Her løste han straks Grossererborgerskab og etablerede en Kommissionsforretning i Korn og en Eksportforretning bl. a. med Carlsberg 01. Noget større Omfang fik denne Forretning dog aldrig, idet Tietgen ivrigt virkede for M.s Indtræden i forskellige Selskabers Bestyrelse. Saaledes var han bl. a. Medlem af Privatbankens Bankraad 1890—1906, fra 1901 som Formand, og af Bestyrelsen for De danske Spritfabrikker. — Fra sin Købmandstid i Hamburg, hvor M. nød stor Anseelse hos hamburgske Kolleger, og hvor Æresposten som Handelsdommer havde været ham tilbudt, havde han erhvervet megen Indsigt i mange internationale Handelsforhold, og det var derfor kun naturligt, at man fra forskellig Side havde Bud efter hans Kundskaber og Arbejdskraft. 1882—98 var han saaledes handelskyndigt Medlem af Sø- og Handelsretten, 1890—1904 Formand for Kbh.s Bedømmelses- og Voldgifts-Udvalg for Foderstofhandelen og 1896—1904 for det tilsvarende Udvalg inden for Kornhandelen. 1886 blev han Medlem af Grosserer-Societetets Komite og var 1897—1907 desuden Næstformand. Under den daværende Formand Fr. Th. Adolphs Sygdom 1906—07 fungerede M. som Formand for Komiteen. — Etatsraad 1900. — R. 1892. DM. 1898. K.² 1910. — Malerier af Tul. Paulsen 1906 i Privat-

banken og paa Børsen; Gentagelser i Familieeje. Maleri af Hans Henningsen i Frimurerlogen.

J. Schovelin: Privatbanken 1857—1907, 1907. *Berl. Tid.* 28. Febr. 1913.

Jens Vestberg.

Malling Hansen, Hans Rasmus Johan (ved Daaben Hansen, Hans Rasmus Malling Johan), 1835—90, Døvtummelærer og Opfinder. F. 5. Sept. 1835 i Hunseby, d. 27. Sept. 1890 i Kbh. (Jac), begr. sst. (Garn.). Forældre: senere Skolelærer i Havlykke Johan Frederik Hansen (1810—39) og Juliane Marie Cathrine Matzen (1809—85). Gift 1° 8. Sept. 1865 i Keldby med Catharine Georgia Heiberg, f. 27. Okt. 1841 i Kbh. (Trin.), d. 3. Okt. 1876 sst. (Garn.), D. af Forstander for Døvtummeinstitutet S. J. H. (s. d.) og 1. Hustru. 2° 19. Nov. 1880 i Kbh. (Matth.) med Anna Cathrina Maria Steenstrup, f. 9. Nov. 1842 i Kbh. (Frue), d. 11. Maj 1897 sst., D. af Auditør, senere Byfoged i Frederikshavn Michael Vogelius S. (1809—55) og Abelone Antoinette Lyngbye (1814—1906).

Efter Faderens tidlige Død kom M. H. i Huset hos Skolelærer Rasmus Malling i Hunseby, og efter sin **Konfirmation** blev han sat i Malerlære i Maribo. Den daværende Grev Knuth til Knuthenborg tog sig her af den opvakte Dreng. Ved Grevens Hjælp kom han paa Jonstrup Seminarium, og efter et treaarigt Ophold her tog han 1854 Eksamen. Han var nu en kort Tid Hjælpelærer paa Lolland, men blev — atter ved Grev Knuths Hjælp —, sat i Stand til at studere. 1858 blev han Student og blev nu i Begyndelsen af 1859 Lærer ved Det kgl. Døvtummeinstitut i Kbh., hvor han fandt en Virksomhed, der interesserede ham. Han opgav dog denne Stilling for at kunne læse til teologisk Eksamen, men Studierne blev hurtigt afbrudt. Man ønskede en dansk Mand ansat ved Døvtummeinstitutet i Slesvig, og 1862 blev H. da Lærer ved dette Institut og i Begyndelsen af 1864 Forstander for det. Men Krigsbegivenhederne fortrængte ham. Han vendte tilbage til Studierne i Kbh. og tog 1865 teologisk Eksamen efter kort forinden at være blevet konstitueret som Forstander for Kbh.s Døvtummeinstitut; endelig Udnævnelse som Forstander og Præst ved det fik han i Sept. s. A. Med Iver og Interesse arbejdede han nu i denne Gerning, og snart havde han et væsentligt Resultat at opvise. Efter Indstilling fra Institutet og fra Johan Kellers private Døvtummeskole resolverede Ministeriet 1867, at der fremtidig skulde ske en Sondring mellem de til Undervisning indkaldte døvtumme Børn, saaledes at de egentlige døvtumme skulde oplæres

paa Instituttet, medens de uegentlige og aandssløve døvstumme henvistes til de Kellerske Anstalter — den saakaldte Danske Deling. Herved var der vundet et vigtigt rationelt Grundlag for Undervisningen, der for de uegentlige døvstummes Vedkommende nu helt grundlagdes paa Talemetoden, medens Tegnmetoden bibeholdtes paa Døvstummeinstituttet som dettes væsentlige Undervisningsmaade. Dette Skridt var imidlertid kun en Begyndelse. Da Instituttet i Kbh. ikke kunde afgive Plads til alle Danmarks egentlige døvstumme, fremkom der fra M. H.s egen Haand 1879 et Forslag om Oprettelse af et Døvstummeinstitut i Jylland for egentlige døvstumme, hvor Undervisningen udelukkende skulde ske efter Talemetoden, og ved hans energiske Optræden blev Døvstummeinstituttet i Fredericia oprettet 1881 med Georg Jørgensen som Forstander. Talemetodens sejrige Fremtrængen her i Landet er i væsentlig Grad blevet støttet af M. H. 1868 havde han besøgt en stor Del af Udlandets Døvstummeinstitutter og set Talemetodens gode Resultater. 1872 var han en af Lederne ved et Møde i Kbh. af de nordiske Abnormskolers Lærere, og han var et virksomt og indflydelsesrigt Medlem af en 1888 nedsat Kommission, der bl. a. foreslog, at Staten skulde overtage den Kellerske Anstalt og overføre den til Nyborg, hvilket førte til Loven af 11. April 1890, hvorefter den kgl. Døvstummeskole for uegentlige døvstumme aabnedes 1891 med Georg Forchhammer som Forstander.

Hans Interesser begrænsedes ikke udelukkende til hans Forstandergerning. Hans Opfinderbegavelse kunde ikke nøjes dermed. Da han saaledes havde udregnet, at man gennemsnitlig udtaler tyve Lydtegn i Sekundet, men kun kan nedskrive fire, medens en Fingertaler i Døvstummesproget kan gengive tolv, førtes han til at tænke over Muligheden af at kunne naa en for alle læselig Gengivelse af **Lyd** tegn, der kan følge Talen. Med mekanisk Snilde fremstillede han nu den saakaldte Skrivekugle, der har sit Navn af det halvkugleformede Stempelstykke, i hvilket han samlede alle de Typer, som den skrivendes Haand skal anslaa. Og med Udholdenhed fuldkommengjorde han efterhaanden dette Apparat, til det virkelig løste Opgaven, hvad der anerkendtes paa flere Udstillinger. Han syslede med Skrivekuglen til ind i 80'erne, men trods betydelige Understøttelser, bl. a. fra Staten, lykkedes det ikke at faa den fremstillet ad fabriksmæssig Vej paa en saadan Maade, at den kunde optage Kampen med de lettere haandterlige og bedre amerikanske Skrivemaskiner.

Indførelsen af et nyt Bispisningsreglement paa Døvstummeinstituttet 1877 fik M. H. til at begynde nogle daglige Vejninger og

Maalinger af Instituttets Elever, og de førte ham ind i omfattende Studier. Han blev ikke staaende ved at veje og **maale** nogle enkelte Børn til spredte Tider, men indførte daglige Massevejninger Aar igennem og paaviste herved, at der er bestemte Perioder i Børns Højde- og **Tykkelsesvækst**, uafhængige af deres Ernæring og Beskæftigelse. Hans Studier fik ikke alene Betydning for Fysiologien, men ogsaa for Meteorologi og Astronomi. Gennem en Række skarp-sindige og geniale Undersøgelser vilde han paavise, at Perioderne i Børnenes Vækst og Vægt skyldes kosmisk Indvirkning, ja at alle organiske Funktioner paa Jorden er uafbrudte og samstemmende Intensitetssvingninger, til hvilke Impulserne udgaar fra Solen, idet de kommer i eller med dens Varmestraaler. Han udgav forskellige Skrifter herom, som han betegnende nok nummererede som »Fragmenter«; det var »Udsigtspunkter over store og rige **Strækninger**«, der yderligere skulde bearbejdes. Men hvor meget der end her kan være, som Fremtiden nærmere skal belyse, og hvor beskedent han end selv saa paa sine Resultater, vakte de Opsigt rundt om i Europa. — R. 1890. **F.M.G. 1872.** — Portrætteret paa Gruppebillede af Malthe Engelsted (**Familieeje**). Buste af L. Brandstrup (Døvstummeforeningen af 18. Nov. 1866). Bronzerelief paa Gravstenen af samme. Træsnit 1882 efter Fotografi og 1886 fra C. Poulsen.

G. F. Heiberg: Slægten Heiberg, 1907, S. 170 f. Nord. Tidsskr. f. Blinde-, **Døvt.-** og Idiotskolen 1872. Tidsskr. f. Döfstumskolan, II, 1881, Nr. 4—5; XI, 1890, Nr. 6. III. Tid. 30. Okt. 1870, 8. Dec. 1872 og 16. Jan. 1876. Johs. Jørgensen i: Det kgl. Døvstumme-Institut, 1907. Helge Holst: Opfindernes Liv, I, 1914. V. Larsen: Det kgl. **Døvstummeinstitut** i Fredericia, 1930. Gabelsberger-Stenografen, XIV, 1924, Nr. 2. Johanne Agerskov: Hvem er Skrivekuglens Opfinder, 1925. Jonstrupbogen, VI, 1928. Tidsskr. for dansk Skolehygiejne, XIX, 1931, Nr. 1.

C Nyrop (A. Hansen*).

Malmfred, d. efter 1137, Dronning. Forældre: Storfyrst Mstislav el. Harald af Rusland og Christine, en D. af den svenske Konge Inge. Gift 1° med Kong Sigurd Jorsalfarer af Norge (d. 1130). 2° ca. 1132 med Kong Erik (II.) **Emune** (s. d.).

M.s. Moster Margrete Fredkulla, Kong **Niels'** Dronning, synes at have virket for Forbindelser mellem nordiske Fyrstehuse, og det er derfor maaske hende, som bragte et Ægteskab i Stand mellem M. og den norske Kong Sigurd Jorsalfarer ca. 1120, ligesom hun havde faaet M.s Søster Ingeborg gift med Knud Lavard. Med Sigurd havde M. Datteren Christine, der senere ægtede Erling Skakke. I Slutningen af sin Levetid forskød Sigurd M. og tog en anden Hustru. Hun ægtede derpaa sin Søsters Svoger Erik (II.) Emune ca. 1132 og delte hans skiftende Skæbne under Kampene

med Kong Niels og Magnus; saaledes fulgte hun ham paa Flugten til Norge 1133. Ved Eriks Tronbestigelse n. A. blev M. Dronning; om hendes senere Skæbne vides intet.

P. A. Munch: Det norske Folks Historie, II, 1855. H. Olrik: Knud Lavard, 1888.

Johannes *Steenstrup* (Jørgen Olrik*).

Malmqvist, Carl Julius, 1819—59, Komponist, Kordirigent. F. 16. Juni 1819 i Kbh. (Trin.), d. 4. Aug. 1859 ved Hørsholm, begr. i Kbh. (Garn.). Forældre: Skomagersvend Magnus Peter M. (ca. 1793—1866, gift 2° 1831 med Ingeborg Marie Larsen, 1807—tidligst 70) og Marie Juliane Lilliendahl (ca. 1793—1830). Gift 22. Nov. 1851 i Kbh. (Garn.) med Hedevig Olivia Jørgensen, f. 4. Febr. 1827 i Kbh. (Slotsk.), d. 23. Okt. 1892 sst., D. af kgl. Løber Jørgen J. (1793—1865) og Elisabeth Olsen (1790—1877).

M. viste som Dreng musikalske Anlæg og fik som halvvoksen Kapelmusikus Andersen til Lærer paa Valdhorn; 1835 fik han Ansættelse som Valdhornist ved 2. Brigades Musikkorps, men havde allerede da ved Selvstudium ogsaa drevet det til noget paa Klaver og Guitar, ligesom han selv havde lagt Grunden til sine teoretiske Kundskaber. I modnere Alder blev der lagt Beslag paa ham som Kordirigent, dels for den under Oprøret 1848—50 i Sønderborg stiftede Officerssangforening, dels for Odeon i Kbh., som han ledede med Dygtighed, 1851—55 ganske vist afbrudt af langvarige Ophold ved sit Regiment i Sønderjylland. Allerede 1856 begyndte hans Helbred at svigte, og han *maatte* frasige sig alle sine Bestillinger. — M. skrev i sin Egenskab af Kordirigent en Del Sange for firstemmigt Mandskor; enkelte, som »Kong Valdemars vilde Jagt«, »Sjomandens Farväl«, »Sang paa Sundet«, »Rosenknoppen« o. a., blev meget sunget, ligesom hans Romancer i deres melodiske Ligefermhed vandt almindelig Yndest. I Teaterkredse værdsatte man hans Arrangementstalent, og til en lang Række Syngespil har han tilrettelagt og komponeret Musikken: »Huldrebakken« (med Nøkkens Sang), »Mer end Perler og Guld«, »Hyldemor«, »Fra store og lille Strandstræde«, »Peer kommer hjem«, en Couplet-Cyclus af Erik Bøgh: »To Gjenboer« o. fl. Som Kuriosum kan det nævnes, at M. i Felten hjalp den i Teorien lidet bevandrede Amatørkomponist General de Meza med Udformningen af hans Kompositioner. — Litografi 1860 af C. Simonsen efter Tegning af Nordahl Grove 1849.

Flyveposten 6. Aug. 1859. Sangforeningen Odeon 1851—1901, 1901, S. 5

ff_

Nils Schiørring (S. A. E. Hagen).

Malte-Brun, se Bruun, Malthe Conrad.

v. Maltzahn, se v. Moltzahn.

Mandelberg, Johan Edvard, 1730—86, Historie- og Bataillemaler. F. 22. Jan. 1730 paa Havet mellem Liffland og Stockholm, d. 8. Aug. 1786 paa Charlottenborg (Nic.), begr. sst. (Nic. Kgd.). Fader: Maleren M. (d. 1747). Gift 26. Maj 1781 i Kbh. (Petri) med Anna Margaretha Meyer, døbt 7. Nov. 1751 i Kbh. (Garn.), d. 5. Maj 1823 sst. (Trin.), D. af Menig Frederik M. og Anna Catharina Dorothea Lange.

M. lærte hos sin Fader og synes i ung Alder at have specialiseret sig paa Landskabs- og Bataillemaleriet. Hans tidlige Billeder i svensk Eje skildres som ganske gode, men spidst malede med stærke grønne Afskygninger, som det var Brug i den Schröder'ske Kreds. Velyndere sendte ham 1752 med M. G. Arbien til Paris; her kom han i Arbejde hos Boucher og protegeredes af Greve Caylus, den bekendte Kunstforsker. Et Par Hyrdestykker i dansk Privateje fra den Tid viser, at han ganske har tilegnet sig den Duft og Lethed, som var Mesteren egen. Han sluttede sig til den danske Gruppe omkring Arbien og Wasserschlebe, og det lykkedes ham gennem disse og Pilo at komme i Forbindelse med danske Regeringskredse, saa han 1754 fik bevilget en smuk Understøttelse fra Danmark til sin videre Uddannelse i Paris og Rom mod derefter at træde i den danske Konges Tjeneste. Da Bernstorff 1755 ønskede en Del dekorative Arbejder til sit Palæ, blev det gennem Wasserschlebe overdraget M. at levere 21 af disse, Kopier efter Boucher o. a., og Arbejderne faldt stærkt i Bestillerens Smag. M. rejste s. A. til Rom, hvor det franske Akademis Direktør Natoire tog sig af ham med Venlighed, og hvor han især sluttede sig til den Winckelmann'ske Kreds og blev Ven med Wiedewelt og Peder Als. En Række Tegninger fra Studietiden i Rom og senere bevares i Kobberstiksamlingen. M. tilegnede sig den nye Retnings stærkere Krav til dekorativ Holdning og Linieføring og til en bredere og klarere Farvevirkning. 1758 kom han til Kbh., og da hans italienske Billeder ikke var ankommet, malede han hurtigt tre nye Malerier, et historisk Stykke, et Bataillemaleri og et Landskab, og paa disse blev han i Begyndelsen af 1759, samtidig med Wiedewelt, agreeret ved Akademiet og antaget som Medlem; han kaldes da kgl. Batailleskildrer. Hans akademiske Løbebane var enkel; 1763 blev han Professor, 1768 opnaaede han en Lønningsandel, og til sin Død boede han paa Charlottenborg. Han blev fra første Øjeblik stærkt beskæftiget med Arbejde for Hoffet og dets Stormænd og paatog sig ikke blot Udførelsen af dekorative

Arbejder (Loftsbilleder og Dørstykker), men ogsaa Maling, Forgyldning og Feltinddeling af Rummene. Arbejdet var meget stort, og han anvendte i rigt **Maal** sine Elever som Medhjælpere, hvad der ikke altid er til Gavn for Værkerne; men de unge kom tidligt til at tumle med større Opgaver, hvilket fik Betydning f. Eks. for **Nic. Abildgaard**. 1759 modtog M. Betaling for en »Ulysses og **Circe**«, og samtidig sluttede han Kontrakt om Levering af otte store Malerier (å 200 **Rdl.**) til Kuppelsalen paa Fredensborg, Fremstilling af Emner fra Iliaden. 1761 malede han Piafonden »**Neptun**« til Kronborg, og han beskæftigedes yderligere paa Fredensborg (1764 Ceres, Bacchus, Diana i Marskalsfløjen; 1772 Dørstykker med Blomster), paa Hørsholm, paa Christiansborg (1775 Værelserne til Kronprinsen; 1776 til Arveprinsen; 1778 Udstyrelsen af Hofteatret), paa Frbg. (Verdensdelene) og Marienlyst. Samtidig leverede han dekorative Billeder til Bernstorff (1765), til **Schimmelmanns** Palæ og Moltke (**Amalienborg**). Det var stedse klassiske Emner og enkelte Gange (1762) Pastoraler. Disse Arbejder er ikke særlig interessante set med vore Øjne, men næppe væsentlig anderledes end hvad der ellers præsteredes i Europa i denne Tid, og bedre, end hvad andre her hjemme kunde yde. M. malede desuden en Række efterspurgte Staffelibilleder, især Bataillemalerier med Slag mellem Kristne og Tyrkere (Kunstmuseet, Charlottenborg, Gaunø), livlige, vel udførte og dygtige Arbejder i den Lembke'ske Genre; paa Kunstmuseet findes et Hyrdebillede fra 1760, paa Nationalmuseet i Stockholm et Par Landskabsbilleder, paa **Wärnarnäs** ved Kalmar et Par Mariner og paa **Bjärsjölagård** i Skaane bl. a. et Selyportræt fra 1751. Desuden anvendtes M., som den brugelige og opfindsomme Kraft og yndede Person, trods de forskellige Kriser ved Hoffet og i Akademiet stadig af de forskellige Magthavere ved specielle Lejligheder; han leverede Dekorationen ved Christian VII.s Formælingsindtog og paa Ridebanen ved hans Fødselsdag 1771 og tegnede nogle af Forbillederne til den Suite af Kobberstik vedrørende Kronprinsens Opdragelse, »Les amusements du prince royal«, som J. F. Clemens skulde udgive, men som Hofrevolutionen satte en Stopper for; han sørgede for Dekorationerne ved Enkedronning Sofie Magdalenes castrum doloris 1771 og ordnede Teatret paa Fredensborg paa Enkedronning Juliane Maries Fødselsdag 1778. Samtiden satte ham højt, i den senere Tid vel mest paa Grund af hans **Smaabilleder**. Han kom stilmæssigt til at passe vel ind i den nyklassiske Retning, som i Arkitekturen repræsenteredes af Jardin, og hans kunstneriske Plads er respektabel, uden at han var banebrydende i nogen Retning. Til Wiedewelt var han

knyttet med stærkt Venskab, og han omtales som en noget snusket, men venlig og hjælpsom Kammerat. — Ovenn. Selvportræt 1751. Maleri af L. G. Blanchet 1756 (Charlottenborg) og af P. Als 1758 (Fr.borg); sidstnævnte stukket af J. F. Clemens 1773. Tegninger af Wiedewelt.

F. J. Meier: Fredensborg, 1880, S. 153. Th. Oppermann: Kunsten i Danmark under Frederik V. og Christian VII., 1906. Mario Krohn: Frankrigs og Danmarks kunstneriske Forbindelse i det 18. Aarh., 1922. L. Swane i Danmarks Malerkunst, 1937. V. Thorlacius-Ussing i Rom og Danmark, I, 1935. S. Schultz i Danske i Paris, I, 1936, S. 331 ff. Chr. Elling i Nordisk

van Mander, Karel (II), 1579—1623, Maler og Gobelfabrikant. F. 1579 i Koortryk, d. 26. Febr. 1623 i Delft. Fader: Maleren og Kunstsribenten Karel v. M. (1548—1606). Gift 27. Jan. 1608 med Cornelia Rooswijck, d. før 1657 i Kbh., D. af Jan Engelsz R.

Uddannet af Faderen og stærkt præget af Haarlemmer-Skolen virkede K. v. M. ikke blot som Maler (Medlem af St. Lucas Gildet 1613), men arbejdede tidligt med Tegning af Forbillederne (Patronerne) til Gobeliner. Han opnaaede 1604 Ansættelse i Franchoy's **Spierinx'** store Værksted, men under kummerlige økonomiske Vilkaar. Forskellige Forhold bevirkede, at han 1615 sammen med Kunstneren Grimani og en tysk Rigmand Nicolai Snouckaerts fra **Querfurth** selv startede en Fabrik. K. v. M. kom i Forbindelse med Danmark, rejste 1616 til Christian IV. paa Skanderborg og sikrede sig Leverancen af en meget kostbar Suite Tapeter til Udsmykning af Riddersalen paa det nybyggede Fr.borg; de skulde forherlige Kongens Liv og Sejrvindingerne i den skaanske Krig. K. v. M. besøgte da de Steder, som skulde afbildes. Efter knap tre Aars Forløb kunde han paa en Rejse til Danmark aflevere til Kongen paa Fr.borg atten store pragtfulde Gobeliner; han fik yderligere Bestilling paa fire supplerende Tapeter og leverede i den følgende Tid desuden andre Stykker, Bordtæpper o. l., alt til Kongens udelte Tilfredshed. Han fik ogsaa andre store Kunder, i Holland f. Eks. Prinsen af Oranien. Der opstod imidlertid bitter Strid mellem Kompagnonerne, og det kom til de voldsomste Scener; til sidst gav M. Snouckaerts Pant i sine Fordringer paa Kongen, men døde pludselig under denne Strid. Enken flygtede med sine otte Børn til Kbh., hvor Kongen skyldte dem Penge, og hvor hun havde uafsatte Gobeliner liggende (paa Fr.borg), og gav sig under Christian IV.s Beskyttelse. Der begyndte nu her og i Holland en Række Processer, som ikke altid faldt ud til hendes Fordel; til Slut synes hun dog at

have faaet Gobelinerne fri. Hun var 1624 og 1628 i Holland, men vendte tilbage til **Kbh.**, hvor hun **maa** have fundet et rigeligt Levebrød ved Forretning med hollandske Produkter, der ogsaa leveredes til Hoffet. Hendes Børn knyttedes hovedsagelig til Danmark og Hertugdømmerne. — K. v. M. var, som hans Arbejder viser, utvivlsomt en betydelig Kunstner. De danske Gobeliner brændte 1859 paa Fr.borg, men der eksisterer andre fra hans Fabrik. Man har intet sikkert Maleri fra hans Haand, men **Gaunø-Billederne** af Prins Frederik (**III.**) og Prins Ulrik er henhørte til ham.

F. R. Friis: Bidrag til dansk Kunsthistorie, 1890—1901. Samme: Samlinger til Dansk Bygnings- og Kunsthistorie, 1872—78. F. Beckett: Frederiksborg, II, 1914. O. Andrup i Kunstmuseets Aarsskrift 1932 og 1933—34.

O. Andrup.

van Mander, Karel (III el. den Yngste), ca. 1609—70, Maler. F. ca. 1609 i Delft, begr. 6. April 1670 i Kbh. (Petri **K.**). Forældre: Karel v. M. (II) (s. d.) og Hustru. Gift ca. 1640 med Maria Fern, begr. 7. Febr. 1680 i Kbh. (Petri **K.**), D. af Købmand Nicolaus F. (d. ca. 1645).

K. v. M. har utvivlsomt arbejdet i Faderens Atelier i **Delft**; i hans senere Billeder kommer Gang paa Gang Mindelser af dets Formsprog tilbage. 1623 ledsagede han Moderen og sine Søskende paa Flugten til Kbh. efter Faderens Død. Han har formodentlig lært baade i Holland og her — en Tegning af den drukne Noah (Bremen) fra 1627 er i hvert Fald betegnet Kbh. —, men paa den anden Side maa man gaa ud fra, at hans væsentligste Uddannelse er sket i Holland, utvivlsomt i Haarlem-Kredsen omkring van Hals, og han har vel ogsaa hos Faderens Onkel Adam v. **M.**, der var en anset Lærer, faaet det aandelige Grundlag, som gjorde ham det muligt senere at hævde sig saa straalende inden for de højtstaaende og intellektuelle Kredse i Kbh. 1630 nævnes han i hvert Tilfælde som Indvaaner i **Kbh.**, og i dette og de følgende Aar kan han arkivalsk spores som Leverandør af Miniaturbilleder til Hoffet og Adelsmænd. Han kaldes ekspres til Christian IV. paa Skanderborg, da Planerne for Skuespillenes Indretning til Prinsens Bilager skal lægges, og snart erfarer man, at han plejer at male Kongen Ansigt til Ansigt. Den unge Mand af en Slægt, som regner sig til Flanderns Adel, og som har betydelige Kunstner-Aner, er maaltbevidst paa Vej mod Lykken nær Tronen. Han nærer aabenbart Storhedsdrømme om at skabe sig Navn ude i Verden og opnaar 1635 en treaarig Støtte af Kongen til en Uden-

landsrejse til Italien; for Summen skal han give Kongen Billeder. Af hans Malerier fra denne Periode er intet sikkert paaavist; forsøgsvis er Billedet af Kongen foran Rosenborg med Ingeniøren (Rosenborg) og en Miniature henført til ham, og hans Malerier af Kongen i Silkedragten med de brune Prikker er antagelig ogsaa udført paa denne Tid. Udenlandsrejsen gik naturligvis over Holland, hvor Gerrit van Honthorst prægede hans Opfattelse, og hvor han besøgte Rembrandts Atelier (**Ganymed**), og formentlig over Flandern, **maaske** Spanien, til Rom, hvor det var den Strømning, der havde præget Honthorst, Carravaggio-Skolen med dens djærve Naturalisme og dens kraftige Lyseffekter, Kunstnere som Guercino og Lanfranco, der fik Betydning for ham. Ogsaa Venezia **maa** han have besøgt, Christian IV.s Rytterbillede er bygget over Colleoni Statuens Skema, og inden for Malerkunsten øste han af Venezia-Skolens Grupperinger og Glæde ved perspektiviske Forskydninger. Han kom hjem sikkert over Flandern og Holland, **1638** eller 39. Paa Kunstmuseet hænger tre morsomme Folkebilleder, naturalistiske Hoveder, der **hvert** skal udtrykke en af Sanserne, et af dem er dateret **1639**; at de er udført her hjemme er ikke bevisligt; Typerne er for ubestemte; men de viser i deres mærkelige Blandingsstil, at Kunstneren har søgt at hævde sig som Eklektiker; han kan ikke henføres til en bestemt Skole eller Stil. Fra omtrent samme Tid er »de fire Elementer« paa Gaunø. Havde den store Verden ude i Europa ikke netop givet ham de Muligheder, han havde drømt om, vendte han dog ingenlunde vingskudt tilbage. Moderens Urtekramhandel forankrede ham vel inden for det københavnske Borgerkab; men hans Evner havde Bærekraft, og han tog fat paa at befæste sin Stilling. Abr. **Wuchters** var indkaldt hertil i Mellemtiden og havde udført udmærkede Billeder af Kongen; men han var delvis lænket til Sorø. K. v. M. insinuerede sig straks hos den stærke Mand i Riget, Corfitz Ulfeldt, som han ivrigt opvartede, og han kom endog fra **1642** til regelmæssigt at undervise Leonora Christina i Tegning. Tidligt har han malet Rigshofmesteren, et Billede, han stadig gentog, **1640** Sønnen Christian, **1645** Leonora Christina og **1648** og 49 Billederne af hende med den tamme Ulv (Rosenholm, **Wedellsborg**). Ogsaa Kongen stod igen for ham, og **1640** fik han Betaling for tre store Billeder, som gik til Spanien, England og **Glückstadt**, vel de magtfulde og statelige Portrætter, som nu bl. a. findes paa Hampton Court og Fr.borg. **1643** sendte han Regning (400 Rdl.) for den store Flest, vel det Rytterbillede, som brændte paa Christiansborg **1794**, og hvoraf en fortrinlig Replik findes paa Fr.borg (forhen paa Valdemars Slot, andre i Eutin og

Braunschweig); desuden malede han andre Billeder af Kongen, som blev Forlæg for **Alb. Haelweghs** Stik. Ogsaa for den udvalgte Prins fik han Arbejde; **1642** malede han det store Billede af ham og hans Gemalinde (Fr.borg) og ved samme Tid Billedet af Hans Ulrik Gyldenløve og Regitze Grubbe (sst.). Foruden Portrætter gav han sig paa denne Tid i Lag med flere store Figurbilleder. Paa Kunstmuseet hænger det følelsesfulde og fint karakteriserede »Angrende Peter«, Apostlen, som efter Fornægtelsen hører Hane-galet, et Billede, som trods den paagaende Realisme, hvormed f. Eks. Fødderne er markerede, ejer en sjælelig Finhed, som viser, at det bedste i den hollandske Kunst ikke er gaaet ham forbi. I disse Aar er ogsaa Maleriet sst. af »Eremitten, som finder den danske Korsfarer Prins Svends Lig«, efter Tassos Digtning, blevet til; det viser med sine kraftige Lys og sin voldsomme Kompositions-virkning, hvorledes han, gennem hvad han har set i Italien, søger at gøre et vanskeligt Stof dramatisk levende og kunstnerisk værdifuldt; den medfølende Ridders græselige Stilling er antagelig en Reminiscens af Faderens gamle Formsprog; men Eremitten er fint opfattet. Han sysselsattes i det hele meget af Hoffet (**1644** havde han **1772 Rdl.** til gode hos Kongen, **1643 1258 Rdl.** hos Prinsen og **1647 552 Rdl.** hos samme), og Adelen lod ham heller ikke ubenyttet; fortrinligt er f. Eks. Billedet af Jytte Høg, Niels Krags (Fr.borg) og af Rigsraad Just Høg (kendt gennem Haelweghs Stik). Bedst udfolder han dog sine Egenskaber i de mere intime Billeder af de Aandslivets Mænd, han sluttede sig til. Der er over Anders Bordings fra **1645** (Fr.borg) en aandelig Finhed og en malerisk Dygtighed, som hæver det højt inden for Kunstens Verden, og i Portrættet af den retslærde Henrik Ernst (sst.) en fast Karakteristik og en betagende Glans. Han høstede ogsaa Anseelse, Penge og Goder; for at han ret kunde vie sig Kunsten, fritog Kongen ham **1645** for al borgerlig Tyngde og Skat mod en aarlig Leverance af et Maleri, og han toges i Brug til andre Opgaver, lavede Skitser til Udsmykningen af Skibet »Trefoldigheden«, tegnede et Krucifiks til Udførelse hos Henning Pousserer (**1643**) og gav Udkast til Alteret i den nye Kirke (**Trinitatis?**). Han befæstede sin Anseelse inden for de aandelige Centrér i **Byen**; Simon Paulli, Ole Worm (Portræt paa Aarhus Katedralskole) og Thomas Bartholin hørte til hans Klienter og Venner. Man **maatte** tro, at Ulfeldts Fald og de nye Tider vilde give Bagslag for ham; men han synes i Tide at have bygget sig Bro. Han udsmykkede **Triumf**-porten ved Frederik **III.s** Kroning og malede det storartede Billede (Rosenborg) af den lille Kronprins; med Rigens Raad stod han

paa en fortræffelig Fod, han afbildede en Række af dem, og han modtog 1650 500 Rdl., 1652 1000 Rdl. for udført Arbejde til Kongen. 1655 leverede han Originalerne til de store Majestætsbilleder af Kongen og Dronningen med Kronborg og Fr.borg i Baggrunden, Billeder, som han ofte **maatte** kopiere; 1656 de smaa Billeder af **Rebolledo** og Grev Valdemar til Dronningen til Fr.borg, 1657 den store Serie af Gesandtbilleder, som brændte paa Fr.borg 1859, og s. A. det ejendommelige Billede af det tatariske Gesandskab (Fr.borg). Han toges yderligere i Brug ved Hoffet, tegnede Udkast til de nye Dukater af det guineiske Guld, og hans **Miniatur**-billeder af Kongen er det, som skænkes til de svenske Herrer ved det mindeværdige Taffel paa Fr.borg 1658. Fra Begyndelsen af 50'erne er hans store Epitafium i Holmens Kirke over Hans Numsens Familie blevet til, og han tog sig paa at udføre en Række Malerier med anatomiske Motiver efter Bartholins **Anordning**, Billeder, som Haelwegh skulde stikke, men som vist aldrig udkom. Hans Stilling var efterhaanden straalende; han havde erhvervet sig rigelige Midler, havde faaet Ry for Viden og Aandrighed, var inde i de politiske og lokale Forhold, hans Kunst beundredes. Altid havde han drevet Handel med **Kunstsager** og Rariteter (en japansk Kjole til Corfitz Ulfeldt), og selv samlede han sig et mærkeligt »Kunstkammer«, der besøgte og beundredes af alle fremmede. Han boede rigt i en Gaard paa Østergade, hvor fornemme Folk tog ind, og hvor Hoffet indkvarterede Gesandter og fornemme Gæster. Han blev den kunstrige og erfarne Mester, og med sin specielle Viden og Smag fandt han Vej til den sky Frederik III.s Gunst. Han fik med Kongens Kunstkammer at gøre og havde derved Lejlighed til at tale frit med Majestæten. Hvilken Indflydelse der tillagdes ham, ses bedst deraf, at Hannibal Sehested (af hvem han malede fortræffelige Billeder (Fr.borg)), da han 1660 havde bragt den bornholmske Vederlagssag til en Løsning, straks skrev til ham og bad ham omtale for Kongen, med hvor brændende Iver Sehested arbejdede for ham. K. v. M. havde paa visse Felter Kongens fulde Tillid. 1665 sendtes han til Roskilde for at tage **Dom**-kirkeskatten i Øjesyn og deraf udtage til Kongens Kunstkammer, hvad der var afmærkeligt, og kort før sin Død omtales han udtrykkelig som Inspector ved Samlingen. Hans Produktion synes at mindskes; 1659 har han 2710 Rdl. til gode hos Kongen, 1665 yderligere 1600 Rdl. Men man kender mindre til hans Værker fra den senere Tid. Nævnes **maa** Portrætterne af Ulrik Frederik Gyldenløve (Fr.borg) og af Prins Jørgen (sst.), begge ret mørke, men med en enkelt stærkt lysende Farve brydende igennem. Fra samme

Periode **maa** det store (beskaarne) Billede i Fr.borg Slotskirke være, »Abraham, der velsignes af **Melchisedck**«. Kunstmuseet ejer et farverigt og kraftigt karakteriseret Maleri af den sachsiske Kurfyrstes Hofdværg Giacomo Favorchi med Kurfyrstindens Hund; det maa være malet under hendes Besøg her i Landet under Forberedelse til Anna Sophies Ægteskab med Kurprinsen. Sent er ogsaa det smukke Familiebillede (Fr.borg) af Vinhandleren Gamborgs Familie. Kobberstiksamlingen ejer en Række mærkelige Tegninger af Folk i østerlandske Dragter, betegnede **1670**, aabenbart Udkast til et religiøst Maleri; men Aarstallet synes ikke helt at stemme med Udførelsen. Paa Amalienborg, Gaunø og Holsteinborg findes anbragt en Række muntre Loftsbilleder i kunstige Forkortninger; de synes malede i forskellige Perioder. Naturligvis lagde K. v. M. ikke helt sit Portrætmaleri paa Hylden. Den **nye** Tids Mænd sad ogsaa for hans Pensel (f. Eks. **Gabel** paa Fr.borg). Mærkeligt, og vist tidligt i hans Produktion, er det Billede af en ukendt paa Kunstmuseet, som kaldes Ove Gjedde, og som trods de bitre Spor af Tidens Tand minder om store spanske Mestre. Ved sin Død havde K. v. M. naaet en uanfægtet Førstemands Stilling i den danske Kunstverden. Den solide hollandske borgerligt realistiske Opfattelse i Kunsten var den dominerende, indtil den franske Skole med Jacob d'Agar holdt sit Indtog, og for Resten ogsaa længe derefter; som dens fornemste Repræsentant tilkommer der K. v. M. en meget betydelig Plads i vort Lands Kunsthistorie paa Grund af hans værdige Ægthed og hans tunge, men gedigne Naturalisme. Han kunde i sine Malerier (Bording, St. Peter) vise en Finhed, som næsten naar det sublime. Han var vel udlært i sit Fag, havde Intuition, Fantasi og Evne til at gennemføre sit Arbejde. Hans Stil kan være højst vekslende fra Miniaturernes og **Smaabilledernes** spidse glansfulde Penselføring til de store Billeders tunge Flader. Hans **Karnationsgengivelse** kan svinge fra en sart rødlig og blaalig levende Gengivelse til læderagtig ensartede brunlige Flader; **maaske** har Restaureringer her en Skyld. Han kan være udfordrende bravaderende i sin Realisme og Kunnen (som i Selvportrættet) og dog samtidig give en næsten lyrisk fin Stemning som ved Kvinderne i nævnte Billede (Fr.borg, Kunstmuseet), men der er altid noget solidt, reelt, haandgribeligt i hans Værker. Ikke uden Grund regnes han for den første store Kunstner her i Landet.

Selvportrætter paa Familiebillederne (Fr.borg, **Kunstmuseet**). Formodet Maleri paa Brahetrolleborg. Miniature af Abr. Cooper **1656** (**Kunstmuseet**); Kopi af Fr. Henningsen (Fr.borg). Stik af

A. Haelwegh og fra C. **Wauman**. Den hilsende Herre paa Billedet af den udvalgte Prins og Gemalinde (Fr.borg) kaldes ofte K. v. **M.**, af andre Staldmesteren Harstall. Relief af A. Paulsen 1894.

K. Madsen i Kunstens Historie i Danmark, 1901—07, S. 81 ff. F. R. Friis : Bidrag til dansk Kunsthistorie, 1890—1901. L. Bobé: Karel van Manders Gaard, 1919. Samme: Die deutsche St. Petri Gemeinde, 1925. O. Andrup i Kunstmuseets Aarskrift 1933—34. Samme i Danmarks Malerkunst, 1937. Personalhist. Tidsskr., 2. Rk., III—IV, 1888—89.

O A d h

Mandix, Jacob, 1758—1831, Embedsmand, Nationaløkonom. F. 18. Jan. 1758 i Kbh. (Garn.), d. 22. Maj 1831 i Sorø, begr. sst. Forældre: **Regimentskvartermester**, senere Generalauditør Mauritz M. (1717—87, gift 2° 1771 med Anna Maria Lorentzen, 1727—91, gift 1° 1748 med Brygger Bernt Antony Plockross, 1716—70) og Lucie Marie Ursin (1731—59). Gift 6. Juni 1789 i Kbh. (Frue) med Margaretha Elisabeth Hvistendahl, døbt 21. Jan. 1756 i Kbh. (Frue), d. 30. Aug. 1816 sst. (Helligg.), D. af Kapellan ved Frue K. i Kbh. Mads Jensen H. (1714—77, gift 1° 1747 med Margrethe Elisabeth Ursin, 1728—50) og Drude Mette **Braëm** (1719—66).

M. blev Student 1774 fra Kbh. og tog i Løbet af kort Tid (1777—79) teologisk, juridisk og filologisk Embedseksamen. Han fik et Rejestipendium paa den Betingelse, at han skulde studere Statsvidenskab, og opholdt sig derfor 1781—83 i **Göttingen**, hvis Universitet var førende paa dette Omraade. Herfra drog han til England og Holland og fik efter sin Hjemkomst 1783 Stilling som Auskultant i Rentekammeret. 1786 blev han Revisor ved det da oprettede Kontor for Tilsyn med umyndiges Midler, 1790 Sekretær og Chef for det fynske og jyske Landvæsenskontor og 1797 Chef for det danske og norske Tabelkontor. Han følte sig dog ikke tilfreds med Arbejdet her, navnlig da Folketællingen 1801 forestod, og søgte og fik derfor 1801 Embedet som Amtmand paa Bornholm, 1804 blev han Kommitteret i Rentekammeret, 1807 tillige administrerende Medlem af Direktionen for Kreditkassen og 1822 Deputeret i Rentekammeret. 1830 dispenseredes han fra sit Embede og tog Ophold i Sorø, hvor hans eneste Datter var gift med Digteren Ingemann. Kort efter afskedigedes han med fuld Gage. I 1780'erne skrev han dels en Del Afhandlinger i Maanedsskriftet »**Minerva**«, saaledes om Borgerfrihed, om de høje Kornpriser og om Religionseller Samvittighedsfrihed, dels Recensioner i de af Riber udgivne »Lærde Efterretninger«, og han sluttede sig her i nogen Grad til Tidens liberale Ideer. 1800 udgav han »Haandbog over den dan-

ske Landvæsensret«, I—II (2. Udg. 1813, med et Tillæg 1829). Senere paatog han sig Udarbejdelsen af et Par Bogstaver i Videnskabernes Selskabs danske Ordbog og udgav 1820 sin Haandbog »Om det danske Kammervæsen« med en indgaaende Redegørelse for Danmarks Skatter og Afgifter. 1830 udgav han »Danmarks Tilstand for omtrent 60 Aar siden, sammenlignet med den nuværende«, og i sit sidste Leveaar skrev han »Om Danmarks Lovgivning i Christian V.s Tid« (1831). M. var en redelig og samvittighedsfuld Embedsmand med grundige Kundskaber og et stille, bramfrit Væsen. I Nekrologen over ham karakteriserede Ingemann ham som en Mand, der var en Fjende af al vidtløftig og overflødig Tale, der hellere ytrede sig skriftlig end mundtlig, naar det gjaldt Sager af Vigtighed, og som i sin skriftlige Fremstilling søgte »at frigøre sit Sprog fra de kollegiale Sprogformers Stivhed og give det Korrekthed uden pedantisk Ængstelighed«. — Kammerraad 1800. Etatsraad 1812. Konferensraad 1829.

Dansk Litteraturtidende, 1831, S. 421—32, 438—44. Breve til og fra B. S. Ingemann, .879, S. 193 ff., 201 f. *H. Westergaard (P. Grønvold*)*.

Mangor, Anne Marie, 1781—1865, Forfatterinde. F. 12. Juli 1781 i Kbh. (Nic.), d. 16. Maj 1865 sst. (Frue), begr. sst. (Ass.). Forældre: Assessor i Hof- og Stadsretten Andreas Bang (1740—1801) og Anna Sybille Terkelsen (1746—1822). Gift 16. Okt. 1800 i Kbh. (Frue) med cand. jur., Fuldmægtig i Hof- og Stadsretten, senere Grosserer Valentin Nicolai M., f. 14. April 1770 i Viborg, d. 4. April 1812 i Kbh. (Frue), Søn af Stadsfysicus C. E. M. (s. d.) og Hustru.

I en Alder af 31 Aar blev A. M. M. Enke. Kaarene var knappe, og hun havde tre smaa Døtre. Men ved Klogskab og Dygtighed lykkedes det hende at holde Hjemmet oppe. Drevet af sin stærke Interesse for Husførelse samlede hun en Række Opskrifter, som hun selv havde benyttet, og som hun var stødt paa i sin Bekendtskabskreds. Det hele blev omhyggeligt gennemprøvet, og 1837 udsendte hun under Tilskyndelse af sine Venner anonymt »Kogebog for smaa Husholdninger«, der vandt stor Udbredelse og Paa-skønnelse bl. a. paa Grund af en gennemført Nøjagtighed i Maal- og Tidsangivelser. 1840 fulgte »Syltebog for smaa Husholdninger« og 1841 »Fortsættelse af Kogebog for smaa Husholdninger«. De tre Bøger, der er blevet benyttet helt ned til vore Dage og er kommet i talrige Oplag (henholdsvis 40, 34 og 29, tilsammen trykt i flere Hundredtusind Eksemplarer), gav »Madam Mangor« en enestaaende Berømmelse paa sit Omraade og bragte hende en ikke

ringe Indtægt. — Senere forfulgte hun sin Succes med »Kogebog for Smaapiger« (1847) og »Kogebog for Soldater i Felten« (1864). Den sidste, der gav en kort og fornuftig Anvisning paa Naturalforplejningens Tilberedning paa en hensigtsmæssig Maade, blev under Krigen fordelt i mange Tusind Eksemplarer som Gave til Armeen. — Foruden disse husøkonomiske Skrifter har A. M. M. udsendt et Par **smaa** skønlitterære Arbejder: »En Bedstemoders Fortællinger for sine Børnebørn« (1843) og en paa Selvoplevelser og lagttagelser bygget Familieskildring fra Overgangen til det 19. Aarhundrede, »Tante Cousine« (1852). — Malerier af C. A. Jensen 1835 og Em. Bærentzen 1846.

F. E. Hundrup: Stamtavle over Oluf Bangs Efterkommere, 1875, S. 50. Nordstjernen 11. Aug. 1895. Kvinden og Samfundet 6. Nov. 1900. V. Bergsøe: Studenterleben og Studieliv, 1903, S. 22 ff. Joh. Steenstrup: Den danske Kvindes Historie, II, 1917, S. 66 f..

K K Nicolaisen.

Mangor, Christian Elovius, 1739—1801, Læge. F. 12. Jan. 1739 i Gentofte, d. 17. Marts 1801 i Kbh. (Helligg.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Sognepræst Christian Siegfried M. (1701—58, gift 1° 1733 med Elisabeth Saur, d. 1734) og Anne Gjertrud Wienecken (1715—79). Gift 13. Juli 1768 i Kbh. (Petri) med Marie Elisabeth Klagenberg, f. 14. Juni 1743 i Kbh. (Petri), d. 26. Aug. 1823 sst. (Helligg.), D. af Renteskriver, senere Kommitteret, Etatsraad Valentin Nicolai K. (ca. 1709—82) og Anne Holst (1722—94).

M. blev Student 1756, privat dimitteret, og studerede derefter Medicin og ganske særligt Fødselsvidenskab under Berger, til hvis bedste Elever han hørte. Da han blev designeret til Læge ved Radesygehuset i Kristianssand, tog han medicinsk Eksamen og derefter Doktorgraden 1764, hvorpaa han rejste til Norge. Radesygehuset nedlagdes imidlertid efter halvandet Aars Forløb, og han tog da til Kbh., hvor han begyndte at praktisere, men 1767 lod han sig udnævne til Landfysicus i Viborg. Da dette Embede med de lange og meget besværlige Rejser blev ham for anstrengende, lod han sig 1776 forflytte til Næstved, hvor han blev til 1782. Da han ogsaa fandt dette Embede for anstrengende, flyttede han atter til Kbh., men n. A., 1783, blev han Stadsfysicus og Medlem af Collegium medicum og senere tillige dettes Sekretær.

Dette er i store Træk M.s noget urolige Liv, men hans Virksomhed har sat Spor alle de Steder, hvor han har været. I Norge interesserede han sig naturligvis særligt for Radesygen, og han udgav 1793 en Bog om denne Sygdom og sin Opfattelse af den. Der var meget delte Meninger om Sygdommens Karakter, og

Spørgsmaalet er først løst langt senere. Paa Regeringens Opfordring skrev han om Radesygens Behandling (1796). Formodentlig er hans Interesse for Norge vakt under Opholdet der, for han skal senere have haft væsentlig Andel i, at Norge fik Sygehuse flere Steder, at der skaffedes nye Lægestillinger og Apoteker.

Da han kom tilbage til Kbh., gav han sig til at praktisere og udgav 1767 »Et Land-Apothek«, en populær Lægebog, oversat efter Darelius fra Svensk (forøgede Udgaver 1791, 1803 og 1826). Medens han var i Viborg, fik han 1771 Privilegium paa at anlægge et Bogtrykkeri, hvorfra bl. a. udgik et lille Blad »Den Viborger Samler«, indeholdende oplysende Afhandlinger, som endnu eksisterer som »Viborg Stiftstidende«. Han virkede for Oprettelse af Sygehus i Skanderborg og for Kirurgikater i Randers og Aarhus. Medens han var Fysicus i Viborg, søgte han om at blive Professor *medicinæ* designatus, men dette afsloges, og det lykkedes ham heller ikke at blive Overmedicus paa Frederiks Hospital. I Næstved var han ogsaa meget virksom, udgav »Kort Undervisning om Frugtsommeliges og Barselkoners Levemaade og Pleje« (1779 og 1791) og fik oprettet Næstveds patriotiske Selskab, hvorom han skrev 1783.

Hans Virksomhed i Kbh. blev af stor Betydning. Han var utrættelig med Reformer og fik navnlig Betydning ved sin Del af Arbejdet for den nye Fattiglov af 1. Juli 1799. Hele det store Afsnit om Sygeplejen skyldes ham, og den betegner et Brud med de tidligere Regler, hvorefter fattige syge ikke kunde behandles i deres Hjem. Hele dette Afsnit af Loven er ganske fortræffeligt og er først ændret i den nyeste Tid. Han fik omordnet Forholdene paa Almindelig Hospital, idet han fik Sygeafdelingen adskilt fra Lemmeafdelingen, fik indrettet Bad, Rensningsværelser for indkomne syge, Desinfektionsovn, bedre Ventilation, bestemt Besøgstid. Tillige fik han Overlægen ligestillet med Inspektøren og flere Læger ansat. Han udgav en »Farmakope for fattige« (1799), og han kendte alle under Fattigforsorg og havde nøjagtige Optegnelser om dem alle. Ligeledes var han meget interesseret for Plejebørn, skrev om det Weimarske Waisenhus og Børnenes Fordeling i Stæderne og paa Landet. For Borgerdydselskabet var han meget interesseret og ligeledes for skindødes Redning, hvorom han skrev 1796. Han var i en Del Aar Recensent for »Lærde Tidender«. Som Stadslæge var han tillige Karantænelæge, og dette gav ham til Tider et meget stort Arbejde, som endda var ret bekosteligt, da han selv *maatte* betale sin Transport til Skibene. Hans Lønning var meget lille, og man var betænkt paa at hjælpe paa det ved at oprette et Embede som Viceborgmester for ham, men han døde,

inden han havde faaet sin Udnævnelse, og det blev hans Efterfølger, Jens Bang, der fik Embedet. — M. var en meget betydelig Mand med udmærkede Kundskaber, med en utømmelig Energi og med den største Interesse for fattige og syge Mennesker. Hans personlige Væsen kommer paa en smuk Maade til Syne i en Brevveksling mellem ham og hans ene Søn, der ogsaa var Læge, men døde kort før Faderen. — Silhouet af B. J. Greve.

K. L. Rahbek i Den danske Tilskuer, XI, 1, 1801, S. 137—43. R. Nyerup i Lærde Tidender, 1801, Nr. 9. J. H. Bærens i Det skandinaviske Litteraturselskabs Skrifter, 1806, I, S. 300—414. E. Ingerslev: Mathias Saxtorph og hans Samtid, 1913. G. Norrie: Af medicinsk Fakultets Historie 1750—1779, 1934. Samme: Fader og Søn. En Brevveksling mellem to Læger, i Militærlægen 1933. Slægtstavlesamlingen, 1931, S. 117 f. Gordon Norrie.

Manicus, Claus, 1795—1877, Læge og Redaktør. F. 12. Sept. 1795 i Gammelbyskov, Sørup Sogn, Angel, d. 14. Sept. 1877 i Kbh. (**Garn.**), begr. sst. (**Garn.**). Forældre: Snedker og Bolsmand David Hinrich M. (1745—1829) og Anna Margaretha Schwennesen (1751—1832). Gift 9. Juli 1820 i Kbh. (Frue) med Christiane Rosine Juncker, f. 11. Juni 1800 i Kbh. (Petri), d. 3. April 1874 sst. (**Garn.**), D. af Barber Carl August J. (ca. 1768—1801) og Karen Maria Paulsen.

M. blev Student 1815 fra Flensborg. Allerede nogle Aar forinden var han begyndt paa at dyrke Lægevidenskab paa egen Haand. 1816 fik han Ansættelse som Underkirurg ved Søetatens 2. Division og bestod 1818 Eksamen ved Kirurgisk Akademi for to Aar senere at blive udnævnt til Landkirurg paa Færøerne, fra 1827 med Karakter af Regimentskirurg. 1829 kom han tilbage til sin Hjemstavn som Regimentskirurg ved det slesvigske Jægerkorps. S. A. blev han ordentligt Medlem af Det kgl. medicinske Selskab i Kbh. Under Koleraen i Lauenburg 1831 gjorde han Tjeneste der og i det østlige Holsten og Slesvig, bl. a. ved at opføre og indrette Koleralazaretter. N. A. udsendtes han til Hamburg for at iagttage Koleraen for den nedsatte Kolerakommission. 1836 kom han til Eckernförde som Læge ved Christians Plejehus og blev 1842 Overlæge. Denne Stilling beholdt han til 1851. Under Trearskrigen virkede han dog en Tid som Overlæge ved Lazarettet i Haderslev og 1850 som Redaktør i Flensborg. 1851—64 redigerede han det dansksindede, tyskskrevne »Flensburger Zeitung«. 1864 flyttede han til Kbh. — M.s Navn blev hurtigt kendt paa Grund af hans flittige Artikler om faglige Emner, men at det findes paa Skamlingsbankestøtten, skyldes hans fremragende Indsats i den sønder-

jyske Presses Tjeneste i dens allerførste Tid, hvor det var et Sær-syn at se en Akademiker tage offentligt Parti for Danskheden. 27. Dec. 1837 var han Medunderskriver paa Ansøgningen til Kancelliet om »Dannevirke«s Udgivelse. Professor Flor havde opdaget hans journalistiske Talent i »Itzehoe Wochenblatt« og ønskede at bruge ham som Redaktør for det nye Blad, men han undslog sig paa Grund af sin mangelfulde Beherskelse af det danske Sprog og af Mangel paa Tid. Imidlertid bidrog han til »Dannevirke« som en uegennyttig og næsten overflittig Skribent, særlig vendt mod Opløsningen af Statens Enhed, til Fordel for Helstaten. Modsat Flor og P. C. Koch ønskede han at faa særlig de højere Klasser i Tale, og det faldt i Traad hermed, at han efter Treaarskrigen overtog Redaktionen af »Flensburger Zeitung«. Altid kamplysten over for Slesvigholstenerne og ihærdig for at støtte Oprettelsen af danske Institutioner fortjener han ikke mindst Tak for Imødegaaelsen af den tyske Presses Angreb paa det danske Styre mellem Krigene. — Breve fra M. i Det kgl. Bibliotek. — Tit. Professor 1859. — R. 1845. — Navn paa Skamlingsbankestøtten.

P. Lauridsen: Da Sønderjylland vaagnede, I, 2. Opl., 1919, S. 48, 52, 64, 111, 180; II, 1911, S. 21; IV, 1916, S. 51 ff., 62, 83, 90, 94, 120, 124, 133 f.; VI, 1918, S. 88, 141. Hans Kau: Angelboen Claus Manicus' Levnedsbekri-

Manicus, Theodor Emil, 1823—1904, Redaktør. F. 8. Maj 1823 i Thorshavn, d. 16. Maj 1904 i Kbh., begr. paa Frbg. (Solbjerg). Forældre: Læge, senere Redaktør Claus M. (s. d.) og Hustru. Gift 16. Nov. 1852 med Cecilie Antoinette Wilhelmine Gandil, f. 10. April 1831 i Kbh. (Ty. Ref.), d. 9. Marts 1881 paa Frbg., D. af Krigsassessor, Toldbetjent, senere Toldkontrollør i Kiel Ludvig (Louis) G. (1801—49) og Antoinette Margrethe Olsen (1801—92).

M. fik udelukkende tysk Uddannelse, og først som 25-aarig blev han i Stand til at deltage let i dansk Samtale. Han gik i lærd Skole i Rendsborg og studerede 1842—47 Filologi ved Kiels Universitet, hvor han bl. a. havde Gust. Droysen til Lærer og 1846 blev Doktor paa en Afhandling om Platons Stat. Men allerede dengang var han gennem Faderen blevet sympatisk indstillet til dansk Kultur og Nationalitetskamp, og en kortvarig Virken som Huslærer i et adeligt Hus i Kbh. muliggjorde, at han kom i Forbindelse med ledende Mænd paa disse Omraader. Under Treaarskrigen skrev han i »Dannevirke«, navnlig Breve fra Sønderjylland. 1850—53 var han Kollaborator ved den lærde Skole i Haderslev, 1853 blev

han Subrektor og **1855 Konrektor** ved Domsolen i Slesvig; herfra korresponderede han til »Fædrelandet« og »Berlingske Tidende«. Afskediget **1864** tog han til **Kbh.**, hvor han blev udenrigspolitisk Medarbejder ved »Berlingske Tidende«, **1873** Redaktør af Bladet. M.s grundige Studier, ogsaa paa Udenlandsrejser, og hans Forening af personlig Indleven i Stoffet med støt Saglighed gjorde ham vel egnet til den Opgave at skabe og udfylde Rammen for sit Blads Udenrigsrubrik. Loyal og elskværdig af Karakter ønskede han en sindig Holdning for Konservatismen, og hans Styre er kommet til at staa i Mindet som »Tante Berling«s klassiske Tid. Mest personlig tog han Parti mod al Radikalisme paa æstetiske Omraader; mindre Andel havde han i at præge Bladet under Forfatningskampen. Samtidig forfattede han en Række historisk-politiske Afhandlinger, navnlig til »Dansk Maanedsskrift«; grundigst og mest interesseret behandlede han Nationalitetsproblemerne, **saaledes** det tysk-czekiske, stadig med vort eget Problem som Hovedinteresse. Efter at være fratraadt Redaktionen **1896** vedblev han at være daglig Bidragyder til Bladet til sin Død. — R. **1886**. DM. **1894**. — Træsnit **1880**. Litografiske Tegninger **1886—89** af K. Gamborg og Alfr. Schmidt (Fr.borg).

Stamtavle over Familien Balle, **1893**, S. II. Erindringer i Ill. Tid. **17**. Maj **1903**. Nutiden **19**. Dec. **1880**. Ill. Tid. **17**. Maj **1903**. Berl. Tid. **16**. Maj og **aj** **1904**.

Paul Læssøe Muller.

Mannheimer, Isac Noa, **1793—1865**, jødisk Præst. F. **17**. Okt. **1793** i Kbh. (Mos.), d. **19**. Marts **1865** i Wien, begr. sst. Forældre: Kantor ved Mosaisk Trossamfund Noa Isac M. (ca. **1754—1824**) og Judithe (Jitte) Hirsch (ca. **1766—1839**). Gift **28**. Nov. **1824** i Hamburg med Lisette Damier, f. **1**. April **1799** i Hamburg, d. **25**. Nov. **1858** i Wien, D. af Sproglærer Hirsch Israel D. og Fanny Wolf.

M. var kun fire Aar gammel, da han begyndte at faa Undervisning i Bibel og **Talmud**. Hans udmærkede Evner viste sig allerede i en ung Alder, og Faderen lod ham ogsaa nyde Undervisning i verdslige Fag. Han lærte foruden Dansk ogsaa Tysk og Fransk, hvad der var ganske imod den almindelige Skik blandt de fleste Jøder paa den Tid. Da Mosaisk Drengeskole blev oprettet **1805**, maatte han gennemgaa den og blev **1808** indmeldt i Frueskolen (**Metropolitan**-skolen), hvorfra han blev Student **1814**. Han hørte Forelæsninger over Filosofi, Filologi og særlig orientalske Sprog. M. L. Nathanson støttede ham økonomisk, da han allerede dengang havde udset M. til at muliggøre hans reformatoriske Planer angaaende Menighedens aandelige Ledelse. Den høj lærde Overrabbiner Abraham

Gedalia har nok tilfredsstillet Trangen hos den ældre Del af Menigheden til et gejstligt Overhoved, medens den reformvenlige, yngre Del ikke følte sig tiltalt af en Rabbiner, der vel var en ærværdig Mand og grundig Teolog, men som manglede al verdslig Dannelse. 1814 blev det paalagt Menigheden at ansætte en Kateket, der skulde undervise Ungdommen i Religion og derefter afholde en højtidelig Konfirmation. M. blev ansat i Embedet og afholdt 1817 den første Konfirmation. Den ortodokse Del af Menigheden gjorde ingen Indsigelse imod den i Jødedommen ukendte Gudstjeneste med danske Salmer under Orgelledsagelse, i hvilken Mændene deltog uden Hovedbedækning. Det var først, da man begyndte at gaa videre og i et lejet Lokale indrettede en lignende Andagts-time hver Onsdag efter Børstiden, at der rejste sig en heftig Protest. Striden i Menigheden blev ført som personlig Forfølgelse mod M. og hørte ikke op, før disse Andagtsøvelser blev afskaffet (1821). M. havde en meget vanskelig Stilling; i Hjemmet hos Forældrene fandt han ingen Tilslutning til sine moderne Ideer, af Menighedens Ledelse var han afhængig, men denne var ikke i Stand til at beskytte ham mod den Kulde, der omgav ham i den store Menighed, og de yngre, hans Elever, som forgudede ham, havde ingen Indflydelse. Han søgte derfor (1821) en passende Stilling i Udlandet og besøgte Hamburg, Altona, Berlin og Leipzig, hvor han fandt Lejlighed til at give Prøve paa sine eminente Talegaver — endda i et fremmed Sprog. I Berlin fik han Tilbud om en Stilling, men han var ikke tilfreds med Forholdene og tog til Wien. Jøderne der havde endnu ikke Ret til at danne Menighed, og de forhandlede derom med Myndighederne, da M. kom derhen. Han talte tre Gange i den gamle Synagoge og vakte stor Begejstring. Han hjalp ved Udarbejdelsen af Synagogeordningen, men til Trods for gensidig Tilfredshed tog han bort, da Afgørelsen ikke kunde ventes i nær Fremtid. Han ledede den reformerede Gudstjeneste i Efteraarshelligdagene i Leipzig og rejste tilbage til Kbh. Næppe var han kommet hjem, før en ny Strid brød ud. Man ønskede nu ogsaa Formen for Konfirmationen forandret, saa at den ikke stødte an imod Traditionerne, bl. a. at Orgelspillet blev afskaffet. Ritualkommissionen gav Oppositionen Ret, og Kancelliet sluttede sig dertil 1823. M. led et Nederlag, og han indsendte to Maaneder senere Afskedsansøgning til Kancelliet. I Sommerens Løb tog han til Berlin, hvor han fik Stilling som Prædikant ved en reformeret Privat-Synagoge, som han efter kort Tids Forløb maatte forlade, da Synagogen blev lukket af Myndighederne. Han drog til Hamburg, hvor han virkede som Lærer og Vikar ved Reform-Templet, indtil han i Slut-

ningen af 1824 naaede sine Ønskers **Maal** at blive kaldet til Wien som Præst for den nyorganiserede Menighed. Han virkede der i 40 Aar og indlagde sig store Fortjenester ved at bryde med sin Fortid og nøjes med at give den traditionelle Jødedom nye Former, saaledes at den blev tilpasset til det moderne Livs Krav, hvorved han forstod at samle hele Menigheden omkring sig. Han tog ogsaa Del i det politiske Liv som Rigsdagsmand og nød høj Anseelse blandt Partifæller og Modstandere; han gjorde sig særlig bemærket ved sin Ordførertale 1849 ved Behandling af Forslaget om Dødsstraffens Afskaffelse. Som den første jødiske Præst, der indførte Dansk ved jødisk Gudstjeneste, var han ogsaa den første, der udgav danske Prædikener, holdt ved jødisk Gudstjeneste (1819). Flere Samlinger af hans Prædikener paa Tysk blev udgivet efter hans Død. — Malerier af D. C. Blunck 1848, af Fischel i Jødisk Museum og af Eduard Kaiser (Wien). Litografi af Friedländer 1837 og af Eduard Kaiser 1858. Medaille 1868.

G. Wolf: Isak N. **M.**, 1863. Majer Kohn Bistritz: **Mannheimer-Album**, 1864. M. **Rosenmann**: Isak Noa Mannheimer, 1915 og 1922. J. Guttman: Geschichte der Knabenschule in Berlin, 1926. Josef Fischer: Isak Noa Mannheimer, **Jødisk** Familieblad, 1932, Nr. 2—4.

Joseph Fischer (D. Simonsen).

Mannheimer, Jacob Herman, 1835—90, Grosserer, Kommunalpolitiker. F. 25. Sept. 1835 i Kbh. (Mos.), d. 1. Marts 1890 sst. (Mos.), begr. sst. (Mos. Vestre). Forældre: Silke- og Klædekræmmer Heymann M. (1795—1863) og Adelheidt Bing (1813—85). Gift 17. Jan. 1875 med Ida Fischel, f. 19. Aug. 1856 i Wien, d. 11. Dec. 1901 i Kbh., D. af Købmand Lipmann Samuel F. og Rose Henriette Mannheimer.

M. uddannedes dels hjemme, dels i London og løste allerede 1857 Borgerskab som Grosserer i Kbh. og etablerede sammen med J. Halberstadt Firmaet Halberstadt & **M.**, som imidlertid fik et alvorligt Knæk ved Krisen s. A. Det lykkedes dog Firmaet ret hurtigt paa ny at komme paa Fode, og som Aarene gik, blev det et betydeligt Firma inden for Kornbranchen. M.s Energi og Initiativ strakte sig dog langt ud over Forretningen, 1872—90 var han saaledes Medlem af Sø- og Handelsretten og 1883—90 Formand for Kbh.s Bedømmelses- og Voldgifts-Udvalg for Kornhandelen. 1880—90 var han desuden Medlem af Borgerrepræsentationen og fra 1887 Ordfører i Budgetudvalget. Fra sit Ungdomsophold i England havde han erhvervet sig et frisindet Syn paa mange Forhold og nød som Borgerrepræsentant stor Anseelse. I politisk Henseende var han Højremand, men han tilhørte den Del af Partiet, der 1881

virkede for Christopher Hages Valg. Han var i øvrigt Medlem af Havneraadet, Jernbaneraadet, Direktionen for Sparekassen for Kbh. og Omegn samt Privatbankens Bankraad. I Kampen mod Drikkeriet og de daarlige Beværtninger stod han som Medstifter af Selskabet for billige Kaffe- og Spisehuse i Kbh. Ved hans Død overgik en betydelig Del af hans Formue til J. H. M.s og Ida M.s, f. Fischels Legat til Afhjælpning af Nød og Trang. Legatkapitalen, 150 000 Kr., administreres af Borgerrepræsentationen. — R. 1887. — Træsnit 1890 efter Fotografi.

Porcellænsfabrikken Bing & Grøndahl 1853—1903, 1903, S. 91. Politiken 2. Marts 1890.

Jens Vestberg.

Manniche, Arner Ludvig Valdemar, f. 1867, Ornitolog, Grønlandsrejsende. F. 19. Febr. 1867 i Gundsømagle. Forældre: Sadelmagermester Salomon Ludvig M. (1821—1905) og Malene Johansen (1847—1932). Gift 1° 3. Marts 1894 i Estruplund med Karen Bang, f. 29. Okt. 1872 i Store Sjørup, Randers Amt, d. 13. April 1936 paa Frbg., D. af Gaardejer Niels B. (1841—98, gift 2° 1884 med Dorteia Cathrine Margrethe Olsen, f. 1867, gift 2° 1900 med Møller Christen Marius Christensen Lind) og Rasmine Jensen (1844—82). Ægteskabet opløst. 2° 17. Marts 1926 i Kbh. med Ingeborg Christensen, f. 20. Juni 1899 i Esbjerg, D. af Grosserer Søren Peter C. (1856—1903) og Hansine Sparlund (f. 1855).

M. voksede op i en naturskøn Egn, hvor han modtog sine første Naturindtryk og tidligt fik Interesse for Dyrelivet, særlig for Fugle. Han blev Elev paa Jonstrup Seminarium, tog Lærereksamen der 1890, var Lærer først i Østjylland, dernæst 1896—1906 i Roskilde, samtidig med Lærergerningen ivrigt dyrkende ornitologiske Studier. Da Mylius Erichsen startede Danmark Ekspeditionen (1906—08), blev M. antaget til at undersøge den højere Dyreverden (Pattedyr og Fugle) i Nordøstgrønland. Det hjembragte Materiale findes nu opbevaret i Zoologisk Museum i Kbh. Det videnskabelige Udbytte har han gjort Rede for i Værket: »The terrestrial mammals and birds of North-east Greenland« (1910). En populær Skildring af Livet deroppe har han givet i »Midnatssol og Mørketid« (1909). Efter Hjemkomsten fra Ekspeditionen nedsatte han sig i Kbh. som zoologisk Konservator, men var tillige ivrigt sysselsat med litterært Arbejde, baade mindre Afhandlinger og større Værker. 1926 kom en mindre Bog: »Danmarks Sangfugle«, og 1930 afsluttedes det store Værk »Danmarks Fugleliv« (I—III) med Indledning og Illustrationer af Gerhard Heilmann. En anden Side

af M.s Virksomhed finder Udtryk i hans Bøger om Jagten og dens rette Udøvelse, »**Jægeren** i Naturen« (1925) og »Haandbog for Jægere« (1932—35), som han redigerede, og hvortil han selv ydede store Bidrag. Sin Evne til at samle Medarbejdere om større litterære Foretagender viste han ogsaa ved som Redaktør at lede Udgivelsen af Værket »Danmarks Pattedyr« (I—III, 1930—34), hvor dog kun en enkelt Dyreart (Odderen) er behandlet af ham. Han var Direktør for og Medlem af Bestyrelsen af Aktieselskabet Østgrønlandsk Kompagni og ledede som saadan 1919 en Ekspedition til Østgrønland, hvor han grundede Fangststationer. Fra 1915 har han været **Kbh.s** Kommunes Konsulent vedrørende Fuglelivet i Byens Søer og Parker. — F.M.S. 1908. — Maleri af Aage Bertelsen 1907.

Slægtstavlesamlingen, 1931, S. 118.

Hakon Jørgensen.

Mansa, Frederik Vilhelm, 1794—1879, Læge og Medicinalhistoriker. F. 19. Jan. 1794 paa Marienlyst ved Helsingør, d. 1. Okt. 1879 paa **Frbg.**, begr. i Kbh. (Holmens). Broder til Jacob Henrik M. (s. d.). Gift 21. Dec. 1823 i Kbh. (Holmens) med Vilhelmine Bech, f. 4. Maj 1804 i Tved, Svendborg Amt, d. 2. Nov. 1851 i Kbh. (Holmens), D. af Sognepræst Christian B. (1766—1832) og Dorothea Marie Madsen (ca. 1767—1842).

M. blev Student 1812 fra Herlufsholm og tog kirurgisk Eksamen 1818, hvorefter han 1820—23 var kirurgisk Kandidat paa Frederiks Hospital under Withusen. 1823 nedsatte han sig paa **Kbh.s** Vesterbro, hvor han fik en ikke ubetydelig Landpraksis. — Tidligt vakte hans Interesse for Medicinens Historie, særlig under Paa-virkning af J. D. Herholdt, som han kaldte sin Lærer og Velynder, og 1831 tog han den medicinske Doktorgrad ved Universitetet i **Halle**, som ogsaa andre kirurgiske Kandidater dengang foretrak. Dissertationen var paa Latin og handlede om de mærkeligste Epidemier i Danmark i Middelalderen og Lægevidenskabens samtidige Tilstand. Af Indledningen fremgaar det, at det var Hensigten efterhaanden at udarbejde en fuldstændig Udsigt over Medicinens Historie og Sygdomsforholdene i Danmark, og spredte Bidrag hertil findes allerede i de sammen med Herholdt udgivne »Samlinger til den danske Medicinal-Historie« (1833—35). Imidlertid blev Arbejdet paa det stort planlagte Værk dels sinket, dels afbrudt ved at der blev lagt stærkt Beslag paa M.s Arbejdskraft paa anden **Maade**. — Fra 1825 fungerede han som Bataillonskirurg med Regimentskirurgs Rang ved Livjægerkorpset, til han 1835 overgik til Søetatens Lægekorps som Divisionskirurg, og 1845 blev **nan denne**

Etats Chef (Stabslæge), indtil Sø- og Landetatens Medicinalvæsen **1868** forenedes; de første elleve Aar ved Flaaden fungerede han desuden som I. Overlæge ved Søetatens Hospital. **1834—45** var han lægelig Leder af den sindrige Mekaniker og Opfinder J. P. Langgaards nyoprettede ortopædiske Anstalt paa Store Tuborg og bidrog til Styrkelse af det nye Speciale ved forskellige Beretninger om Virksomheden og Resultaterne. **1840—68** var han som ivrig Skandinav den danske Generalsekretær for de skandinaviske **Natur-**forskermøder. Allerede **1826** var han blevet Medlem af det eksklusive **kgl.** medicinske Selskab, var dets Sekretær **1831—35** og senere Viceformand. Medlem af Sundhedskollegiet var han **1846—74**. **1831—53** var han efterhaanden Medudgiver af forskellige medicinske Tidsskrifter, hvoraf det vigtigste var »Hospitalsmeddelelser«, og af »Maanedsskrift for Litteratur« og »Borgervennen«, og han skrev ikke lidet i disse, baade originale Artikler, hvoraf en Del historiske, og mange, undertiden ret kritiske Anmeldelser, ligesom han udgav forskellige Oversættelser, f. Eks. af populære lægelige Værker. Allerede **1833** var han flyttet til selve **Kbh.**, og hans Praksis forøgedes hurtigt. Han skildres som en mild, kærlig og samvittighedsfuld Natur, men af en noget veg og blød Karakter, hvad der kunde gøre ham til en velset Huslæge, men næppe til en særlig velskikket øverste Administrator. I denne sidste Egenskab blev han da ogsaa udsat for adskillige Angreb, f. Eks. i Anledning af **Embedsbesættel-**ser; særlig haardt gik det til i »Fædrelandet« i Efteraaret **1856**. Han søgte Rekreation i Havedyrkning, Kunst og Skønlitteratur, men især i Musikken, spillede baade Violin og Bratsch, og han efterlod sig en ikke ubetydelig Maleri- og Bogsamling; hans haandskrevne Nodesamling tilfaldt Musikkonservatoriet. — **1869**, Aaret efter sin Afgang fra Militærlægevæsenet, trak han sig ogsaa tilbage fra Praksis og flyttede uden for Byen. Saaledes fik han atter god Tid til Arbejdet med Medicinens Historie, som han for øvrigt aldrig helt havde unddraget sig. **1854** udgav han saaledes en værdifuld Bog om »Pesten i Helsingør og Kbh. **1710** og **1711**«, hvortil Forarbejder var fremkommet bl. a. i »Historisk Tidsskrift«. I sit 79. Aar (**1873**) kunde han endelig fuldende sit Hovedværk, »Bidrag til Folkesygdommenes og Sundhedspleiens Historie i Danmark fra de ældste Tider til Begyndelsen af det attende Aarhundrede«, der indeholder mere, end Titlen lover, og som i Virkeligheden til Dato er den nyeste Oversigt over Medicinens Historie i Danmark. Ganske vist var den allerede ved Fremkomsten noget forældet i sit Anlæg, men ganske moderne, da den planlagdes 50 Aar tidligere, og det er ikke umuligt, at dens Form til Dels

kan blive gængs igen, særlig med Hensyn til at sammenstille Læge-
væsenets fortidige Virksomhed med dets datidige Opgaver. Bogen
lider under at være bygget paa Notater fra et langt Liv, samlede af
en Olding, men den indeholder et mægtigt Stof, som intetsteds er
saa let tilgængeligt. En Del bør dog tages med et vist Forbe-
hold, idet han ikke altid har prøvet sine Kilder tilstrække-
ligt. Det var imidlertid med Rette, at M. i mange Aar kaldtes
for vor lærdeste Medicinalhistoriker, og ligeledes kan det siges, at
han før Jul. Petersen var den eneste, der — bortset fra den for tid-
ligt afdøde **Fr. Bremer** — fra Ungdommen af dyrkede Medicinens
Historie med Metode. — Etatsraad 1856. — R. 1843. DM. 1853.
K.¹ 1864. — Maleri af J. V. Gertner 1850 (Fr.borg). Tegning
af A. Hunæus 1854 (sst.). Marmorbuste af **O. Thielemann** 1864.
Litografi 1853 af I. W. Tegner efter Daguerreotypi og af samme
1856. Træsnit 1869 og 1879.

III. Tid. 12. Okt. 1879. Bibliothek for Læger, 6. Rk., X, 1880, S. 172 ff.
L. C. Nielsen: F. V. Hegel, 1909.

Axel Hansen (Jul Petersen)

Mansa, Harald Hoff, f. 1872, Ingeniør, Maskintekniker. F. 3.
Febr. 1872 i Randers. Forældre: Boghandler Harald Ferdinand
M. (1839—1910) og Anna Marie Dorteia Hoff (1849—1929).
Sønnesøn af J. H. M. (s. d.). Gift 20. Maj 1899 i Fredericia
med Antonia Vilhelmine Jessen, f. 20. Aug. 1876 i Fredericia,
D. af Boghandler Edward Saabye J. (1844—1915) og Karen Kir-
stine Caroline Arends (1842—1919).

Efter **Skolegang** i Randers, der afsluttedes med Præliminæreksa-
men 1888, tog M. 1893 Afgangseksamen som Maskinkonstruktør
fra Det tekniske Selskabs Skole i Kbh. og s. A. 1. Del af **Maskinist-**
eksamen. Umiddelbart herefter rejste han til Skotland, hvor han
fik Ansættelse som Maskinkonstruktør ved Caiedon Shipbuilding
& Engineering Co. Ltd. i Dundee. Efter at have været noget over
et Aar her fik M. fra Slutningen af 1894 Ansættelse som **Over-**
konstruktør ved Akts. Tuxen & Hammerichs Maskinfabrik i Nak-
skov. 1899 kom han til Akts. Maskinfabrikken Atlas i Kbh. som
Konstruktionschef, en Stilling, der senere benævntes Overingeniør.
1917 blev M. Underdirektør i Firmaet, og fra 1918 er han dettes
tekniske Direktør. M. har i danske, svenske og engelske Tids-
skrifter skrevet en Række Afhandlinger, hovedsagelig om **Damp-**
maskinkonstruktioner og Dampøkonomi. M. har endvidere ud-
taget en Række danske og udenlandske Patenter inden for det
samme Omraade, f. Eks. Dansk Patent 12291-1908 Ventilstyring,
22912-1917 Dampmaskine med regulerbar Udtapning af Spilde-

damp, 23323-1917 Reguleringsanordning til en- eller flercyhdrede Dampmaskiner og 30595-1921 Udstrømningsanordning for Dampmaskiner. Fra 1912 har M. været Censor i **Maskinlære** ved polyteknisk Eksamen. 1922—24 var han Medlem af Kommissionen til Undersøgelse af Driftsordningen ved **Orlogsværftet** og Hærens tekniske Virksomheder. Fra 1910 er M. Medlem af Bestyrelsen for Det tekniske Selskabs Skole, hvor han fra 1925 er Næstformand og Formand for Skoleudvalget. Fra Oprettelsen har M. været Medlem af Det danske Standardiseringsraad. — R. 1923. DM. 1938. — **M.s Søn, Johan Ludvig M.**, f. 17. Juni 1901, cand. polyt. 1925, Dr. Ing. ved den tekniske Højskole i Karlsruhe 1932, blev, efter at have været ansat hos Burmeister & Wain 1925—27 og uddannet sig ved **Rejser** i Tyskland, Schweiz og U. S. A., 1932 Professor i **Skibsmaskinbygning** ved Norges tekniske Højskole i Trondheim. *Pool Vinding*

Mansa, Jacob Henrik, 1797—1885, Officer, Litograf. F. 8. Juni 1797 i Hillerød, d. 5. Juni 1885 i Kbh. (**Garn.**), begr. sst. (**Ass.**). Forældre: Gartner J. L. M. (s. d.) og 2. Hustru. Gift 15. Nov. 1827 i Fredensborg med Rebecca Louise Thalbitzer, f. 9. Okt. 1801 i Helsingør, d. 28. Okt. 1870 i Kbh. (**Frbg.**), D. af Vicekonsul Charles T. (1772—1814) og Frederikke Holm (1780—1835).

Efter at have nydt privat Undervisning optoges M. 1810 paa Landkadetakademiet. 1815 udnævntes han til Sekondløjtnant i Kronens Regiment (senere 3. Livregiment), der dengang laa i Garnison i Helsingør, med Anciennitet fra 24. Dec. 1813. 1824 blev han kar. og 1826 virkelig Premierløjtnant. 1839 blev han kar. Kaptajn, men allerede 1842 afskedigedes han i **Anledning** af Arméreduktionen i Naade og med Ventepenge. 1831—42 var han Lærer i Skrivning ved Landkadetakademiet. I den 1. slesvigske Krig antoges han til Tjeneste under Krigen og ansattes ved Overkommandoen som Leder af topografiske Arbejder. 1849 blev han kar. Major og 1851 kar. Oberstløjtnant; endelig erholdt han 1869 Afskedspatent som Oberst. — **M.**, der havde kunstneriske Interesser, gjorde sig tidligt bemærket ved sine Anlæg for Kalligrafi og Tegning; hans Evner i denne Retning skulde snart udfolde sig i den ved det 18. Aarhundredes Slutning af Senefelder opfundne Litografis Tjeneste. Efter at det 1815 af Musikhandler C. C. Lose oprettede første litografiske Institut i Kbh. 1820 var gaaet over i Statens Eje, udviklede »det kgl. Stentrykkeri«, som Instituttet nu kaldtes, sig hurtigt under J. N. B. Abrahamson som Direktør, efter at denne med et særdeles skønsomt Valg havde knyttet en

Del yngre Officerer, af hvilke M. blev den mest kendte, til det. M.s Flid, faste Haand, Skønhedssans, forstandige Arbejde og Arrangementstalent sikrede ham hurtigt den indflydelsesrige Abrahamsons Velvillie. Han arbejdede i Instituttet, saa længe det bestod (til 1843), og blev en ogsaa uden for Danmark højt anset Litograf, hvilket vil sige meget, da han i alt væsentligt har udviklet sig og tilegnet sig den ingenlunde lette Teknik paa egen Haand. Mangfoldige og mangeartede er de Arbejder, han i denne sin første Periode, i hvilken han hovedsagelig arbejdede for det **kgl.** Stentrykkeri, har udført; men hans store Dygtighed som Litograf fik dog først den rette Betydning, da han 1837 for Alvor begyndte paa sine store Kortarbejder. — Paa den Tid fandtes kun **Matrikuls-**maalingen (i 1 : 4000) og Videnskabernes Selskabs Opmaaling (1 : 20 000), udgivet i 1 : 120 000 (Kobberstik). Paa Grundlag af disse Arbejder, navnlig Matrikulsmaalingen, tegnede og litograferede M. sine berømte Kort, alt egenhændig. Det var et vanskeligt og meget betydeligt Arbejde at reducere de mange Matrikuls-kort til den af M. anvendte Maalestok 1 : 160 000, men han gennemførte det med stor Overlegenhed, og Tegningen af Kortet, saaledes som M. fremstillede det uden Forbillede, er et originalt, selvstændigt Arbejde. Enhver, der vil sammenligne Videnskabernes Selskabs Kort med M.s første Kort, vil blive forbavset over det store Fremskridt, der paa een Gang er naaet ved disse, som i en meget mindre Maalestok indeholder langt mere og samtidig udmærker sig ved et overordentlig smagfuldt Udseende, en høj Grad af Overskuelighed, Fasthed i Tegningen og et godt Valg af de medtagne Terrængenstande og af de anvendte Signaturer. 1851 afsluttedes 1. Udgave af »**Specialkortene**« over Danmark, 16 Blade i 1 : 160 000. Anden Udgave af Specialkortene, omarbejdet, forbedret og forøget med Bornholm i 1 : 80 000, udkom 1853—64, alt litograferet paa ny og endnu smukkere og stilfuldere end 1. Udgave. Af andre Blade bør nævnes det særdeles smukke Kort over **Als** i 1 : 80 000 (1851), Generalkort over Sjælland, Lolland og Falster, to Blade i 1 : 240 000 (1866—76), over Jylland, to Blade i 1 : 320 000 (1866), over Fyn i 1 : 240 000 (1867), Kort over Skaane, fire Blade i 1 : 200 000 (1871), Generalkort over Danmark, to Blade i 1 : 520 000 (1875), og endelig Skolekort over Danmark, to Blade i 1 : 480 000 (1878). M.s Kort vil altid blive staaende som et særdeles smukt Eksempel paa litografisk Arbejde. — R. 1841. K.² 1878. — Træsnit af G. Pauli 1878.

III. Tid. 16. Juni 1878.

E. C. Rasmussen (*A. Schneider**).

Mansa, Johan Ludvig, 1740—1820, Gartner. F. 14. April 1740 i Aix la Chapelle, Zweibrücken, d. 13. April 1820 i Fredensborg, begr. i Asminderød. Fader: Slotsgartner M. Gift 1° 1. Juli 1774 i Toreby med Anne Christine Voigt, f. ca. 1730, d. ca. 1790. 2° 29. Okt. 1791 i Ønslev med Louise Toxværd, f. 31. Dec. 1769 i Nykøbing F., d. 28. Marts 1853 i Kbh. (Fredensborg), D. af Købmand, senere Ejer af Ludvigslund, Falster, Heinrich Christian T. (1734—1810, gift 2° 1795 med Marie Hansdatter Errebo, d. 1810, gift 1° 1770 med Købmand Hans Jeppesen Kaare, d. 1783) og Anna Margrethe Haugendorph (1738—94).

M., som havde faaet sin gartneriske Uddannelse i Tyskland, kom omkring 1762 til Danmark og erhvervede 1778 Indfødsret. Inden dette sidste Tidspunkt havde han Ansættelse som Medhjælper i Frbg. Have og var Gartner paa Fuglsang. 1784 blev han Slotsforvalter og Gartner paa Marienlyst, i hvilken Stilling han fik Lejlighed til at omlægge Haven i engelsk Stil. Ti Aar efter fik han Ansættelse som Gartner ved Fr.borg Slotshave og endelig 1799 ved Fredensborg Slotshave, hvor hans Hovedgerning kom til at ligge. M. var en meget alsidig og kyndig Gartner, der i Samtiden vandt sig et bekendt og anset Navn, som er bevaret helt op til Nutiden, takket være hans betydelige litterære Produktion. Han satte sit Præg paa de Haver, hvor han virkede; saaledes indrettede han i Fr.borg Slotshave en Frugtplantage, som anlagdes paa det franske Parterres Plads, og i Fredensborg Slotshave tog han fat paa større Omlægningsopgaver. Men ogsaa andetsteds gjorde hans Evner og Indflydelse sig gældende, han censurerede saaledes sammen med F. L. Holbøll Projekterne til Frbg. Haves Omlægning. M. levede i en Tid, da Smagen for de regelmæssige »franske Anlæg« var paa Retur, medens de »engelske Haver« var ved at erobre sig en fremtrædende Plads, og M. var en ivrig Tilhænger af denne Smagsretning. Dette har han i Praxis tydeligt og varigt lagt for Dagen gennem Udgivelsen af »Udkast til Haugeanlæg i den engelske Smag samt Anvisning til at inddele og beplante smaac Partier«, en Samling i Tværfolio af 22 Haveanlægsplaner samt en Signaturtavle. Dette Arbejde udsendtes tillige i tysk og fransk Udgave. Ogsaa paa anden Maade virkede M. inden for Litteraturen. Allerede medens han var paa Fuglsang, udarbejdede han (1780) et Haandskrift (nu i Sorø Akademis Eje), i hvilket han plæderer for Anlæggelse af Træskoler ved Landets forskellige Skoler for derigennem at virke for Havebrugets Udvikling i Danmark. Mest bekendt og udbredt blev hans lille Bog »Have-Katekismus«, belønnet

og udgivet af Det kgl. Landhusholdningsselskab, der tilføjede et Anhang om »Kaffe-Drikkens Skadelighed«. Manuskriptet til M.s Arbejde var gennemgaaet af Slotsforvalter Chr. Fr. Schmidt og Botanisk Gartner Niels Bache, og Bogen opnaaede inden M.s Død 3 Oplag, medens Sønnen *Johan Ludvig M.* (1802—86) besørgede Udgivelsen af 4. og 5. Oplag. En anden Søn, *Christian Ludvig M.* (1792—1833) blev Faderens Efterfølger i Embedet paa Fredensborg.

Gartner-Tidende, 1908, S. 126; 1921, S. 101 fif. J. Tholle: Danske Gartnere, 1927, S. 49 f.

Axel Lange.

Manthey, Johan Daniel Timotheus, 1771—1831, Embedsmand. F. 30. Marts 1771 i **Glückstadt**, d. 1. Okt. 1831 i Kbh. (Petri), begr. sst. (Petri Kgd.). Forældre: Slots- og Garnisonspræst i Gliickstadt, senere Sognepræst ved Petri **K.**, Kbh., Johan Gustav Ludvig **M.** (1735—1813) og Sophia Dorothea Hermes (1745—1826). Gift 23. Sept. 1803 med Lucie Margrethe Valentiner, f. 13. Nov. 1781 i Flensborg, d. 18. Juni 1824 i Kbh. (Petri), D. af Kammeraad **Jürgen** (Georg) V. (1744—86) og **Christiana** Helena **Seiffert** (1754—98, gift 2° med Major Herman Junge, d. 1810).

M. blev Student 1788, privat dimitteret, og kastede sig derpaa over det teologiske Studium uden dog at tage nogen Eksamen. 1793 blev han Huslærer for en af A. P. Bernstorffs Sønner, og denne Stilling banede ham Vejen til en diplomatisk Karriere. Han blev 1796 Konsulatssekretær i Algier, 1797 Legationssekretær i Paris og 1800 Sekretær i Departementet for de udenlandske Affærer. En kort Tid gjorde han Tjeneste som Chargé d'affaires i Hamburg, vendte tilbage til Departementet, men forlod dette 1808 for at overtage Embedet som Sekretær ved Ordenskapitlet. I denne Egen-skab forberedte han en Udgave af de til Ordenskapitlet indsendte Biografier, men kun Begyndelsen naaede i Trykken. Helt afbrød M. aldrig Forbindelsen med det udenlandske Departement. Muligvis paa hans eget Forslag blev det ved kgl. Resolution bestemt, at han skulde søge Forbindelse med et af de privilegerede Blade for som Departementets Tillidsmand at redigere det udenrigspolitiske Stof. Efter en Række Forhandlinger traadte M. i Forbindelse med den Berlingske Avis, og fra 1. Okt. 1808 udkom Avisen som officiøst Organ under Titlen »Den privilegerede Statstidende«. Under adskillige Vanskeligheder opretholdtes denne Ordning til M.s Død. Fra 1820 forenede han sin Gerning ved Statstidenden med Hvervet som Censor for samtlige privilegerede Blade. I sine to sidste Leveaar beklædte han endelig Stillingen som Direktør for Det kgl. Teaters Økonomi. Han medbragte til denne Gerning flere gode

Egenskaber, idet han havde levende Interesse for Teatrets Kunst og var baade human og velvillig i sin daglige Optræden. Dog blev hans Funktionstid for kort til, at den kunde sætte varige Frugter. Han var endelig en værdifuld Støtte for St. Petri tyske Menighed. — Legationsraad 1804. Gehejmelegationsraad 1811. **Konferens-**raad 1828. — R. 1808. DM. 1824. K. 1829. — Maleri af C. A. Jensen ca. 1824 °g af samme 1828 (Ordenskapitlet). Stik af Chrétien. Litografi.

Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen, 1900, S. 583. F. J. West og W. Norvin: Berlingske Tidende 1749—1838, 1924. Th. Overskou: Den danske Skueplads, V, 1864. L. Bobé: Die deutsche St. Petri **Gemeinde**, 1925. **Samme**: Efterladte Papirer fra den Reventlowske Familiekrede, V, 1902. E. Holm: Danmark-Norges Historie 1720—1814, VII, 1, 1912.

Harald Jørgensen.

Manthey, Johan Georg Ludvig, 1769—1842, Apoteker og Tekniker. F. 3. Juni 1769 i Glückstadt, d. 18. Januar 1842 i **Kbh.**, begr. i Gerlev ved Slagelse. Broder til J. D. T. M. (s. d.). Gift 1° 19. Aug. 1791 i **Kbh.** (Petri) med Augusta Gunther, f. 10. Marts 1768 i **Kbh.** (Petri), d. 6. Okt. 1806 sst. (Petri), D. af Apoteker Christopher G. (1730—90, gift 1° med Anna Hedvig Prasuhn, d. 1761) og Sophie Charlotte Hauber (1733—87). 2° 24. Jan. 1808 i Helsingør med Annette (Ane) Pauline Holten, f. 29. Marts 1785 i Næstved, d. 3. Marts 1855 i **Kbh.**, D. af Apoteker i Helsingør, senere Toldkontrollør sst., Kammerraad Johannes (Hans) H. (1741—1816) og Ane Margrethe Abildgaard (1747—1826).

M. blev Student 1785 i **Kbh.**, studerede først Medicin og blev 1788 Overkirurg paa et Orlogsskib og s. A. Lektor i Kemi. Samtidig undervistes han i Farmaci paa **Kgl.** Frederiks Hospitals Apotek uden dog at være Discipel, og til Trods herfor tog han farmaceutisk Kandidatskamen 1789. S. A. fik han det Cappelske Rejsestipendium og foretog en Udenlandsrejse. 1791 fik M., trods Protest fra det medicinske Kollegium, Bevilling paa Løveapoteket i **Kbh.**, som han havde faaet i Arv efter Apoteker Gunther; dette solgte han atter 1805. 1795 blev han Lektor i Kemi ved Kirurgisk Akademi og s. A. overordentlig Professor i Kemi ved Universitetet. — Efter kgl. Befaling tiltraadte M. 1800 atter en Udenlandsrejse for at studere Porcelænsfabrikation, da han 1796 var blevet Administrator ved Den kgl. Porcelænsfabrik, hvor han forblev til 1812, men hans Stilling her har næppe bragt saa gode Resultater som ventet. — 1804 blev han Medlem af Videnskabernes

Selskab, var 1803—05 Assessor i Sundhedskollegiet, 1805—11 Bestyrer af Ørholms Fabrikker i Brede og Ørholm. Han var en meget kundskabsrig Mand og Forfatter af mange videnskabelige Artikler samt Medarbejder ved »Pharmacopoea Danica« (1805). 1811 købte han Søllerødgaard, men mageskiftede den 1812 med Godset Falkenstein ved Slagelse. — Justitsraad 1807. Etatsraad 1829. — R. 1809. — Tegning af Fr. Helmsdorf 1837. Litografi fra E. Bærentzen & Co. 1843.

Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen, 1900, S. 586. Løveapoteket i Kbh. 1620—1920, 1920, S. 6 ff. A. Schæffer: De danske Apotekers Historie, I, 1925, S. 254—57. Personalhist. Tidsskr., 4. Rk., I, 1898, S. 193 f.; 6. Rk., III, 1912, S. 196; IV, 1913, S. 22—34. Karl Madsen: Den kgl. Porcellænsfabrik i forrige Aarh., 1893, S. 76—79.

Poul Hauberg

Mantzius, Johan Frederik, 1834—90, Skolemand. F. 20. April 1834 i Kbh. (Garn.), d. 14. Sept. 1890 i Birkerød, begr. sst. Forældre: Kaptajn, senere Major Carl (Carel) Johan Peter M. (1791—1859) og Mette Marie Fogh (1796—1870). Gift 6. April 1868 i Kbh. (Johs.) med Cathrine Elisabeth Møllerup, f. 23. Febr. 1843 paa Haven, Hjørring Amt, d. 18. Juli 1899 i Vordingborg, D. af Godsejer, senere Ejer af Sandholm ved Bloustrød, Kammerraad Christian M. (1806—64) og Nielsine Henriette Færch (1820—53).

M. blev Student 1854 fra v. Westens Institut og begyndte straks at undervise, dels af pekuniære Grunde, dels af Lyst til Lærergerningen. Han underviste paa sin gamle Skole og var Huslærer hos Professor Phister. Samtidig skrev han Noveller til »Fædrelandet« og indførtes af sin ældre Broder Kr. M. i litterære og kunstneriske Kredse; men allerede i 22 Aars Alderen blev han som flere af sine Søkende, f. Eks. Hostrups første Hustru, angrebet af Tuberkulose. Han tog saa Plads som Huslærer i Birkerød Præstegaard og levede her i ti Aar stadig i Kamp med sin Sygdom, som han ved stor Forsigtighed og energisk gennemført asketisk Levevis nogenlunde fik Bugt med. Som Huslærer underviste han ofte flere Familiers Børn og lagde Planen til sin Opdragelsesanstalt, som han realiserede 1868. Han lejede et Hus i Birkerød og begyndte her en Skole med tre Kostelever og 20 skolesøgende Børn. Halvandet Aar efter havde han tolv Kostgængere og købte sig et frit beliggende Hus i Byen, hvori hans Kostskole hurtigt voksede, saa der **maatte** foretages Udvidelser og Tilbygninger efter Tidens Krav, og endelig indkøbtes et stort Stykke Jord til Sportsplads og Skolehave. Paavirket af grundtvigsk Skolesyn gav M. i Begyndelsen

sine Elever, der for en stor Del bestod af forsømte og vanskelige Børn, kun almindelige Kundskaber; men efterhaanden som Elevtallet voksede, gik det ham som H. C. Frederiksen i Ordrup: han tilskyndedes af sin Forældrekreds til at indrette Undervisningen med Eksamen for Øje. 1884 afholdtes alm. Forberedelseseksamen, og to Aar efter dimitteredes det første Hold Studenter. Samtidig med at Skolen voksede i Størrelse og Anseelse, kom dens Elever især fra grundtvigske Hjem, som ønskede deres Sønner opdraget paa M.s Kostskole. I sine sidste Aar havde han gode Indtægter, især vel af sine Kostgængere (1890: 90 Kostelever, 30 skolesøgende), men han brugte dem ogsaa, og Skolen fik efter hans Død nogle vanskelige Aar — i øvrigt som mange højere Privatskoler i 90'erne. Den overtoges af Staten 1920. M. var i sine yngre Aar en ægte Friskolelærer; men han forvekslede hverken dengang eller senere som Latinskolelærer Frihed med Lediggang. Han stillede store Krav til Elevernes Hukommelse, Opmærksomhed og Fatteevne og forlangte sine Fordringer til Forberedelse opfyldt punktligt; dovne Elever for han haardt frem imod. Hans Elever fremhæver hans udmærkede Undervisning i Dansk, hans Oplæsninger, *Saga*-fortælling og Gennemgang af danske Stile i Skolens ældste Klasser. — M. var streng. Mange af hans Elever kom *maaske* aldrig ud over det første Indtryk af den strenge Pædagog. »Naar hans Øjne saa i Vrede gennem Brillerne, da kunde ingen staa for dem. De har faaet mangan Dreng til at bekende sin Brøde.« Det var dog Kærlighed til Ungdommen, der var Bærekraften i M.s Skole- og Opdragergerning, og som drog Børn og unge Mennesker til hans Hjem og Skole og fik Grevesønner og Sønner af fattige Daglejere til at sidde paa Bæk sammen som gode Kammerater. — Han yndede ikke Doktriner, men behandlede sine Elever individuelt med Tro paa, at der selv hos en sløv og forhærdet Dreng var en god Side, som han søgte at faa frem. Hans Overlegenhed, hans Sympati med Ungdommen, hans humoristiske Evne drog de unge til ham, saa de aldrig glemte ham. — Maleri af Jul. Paulsen 1890 og Tegning af G. Achen i Familieej. Mindesten ved Skolen 1892 med Medaillon af L. Brandstrup.

L. Koefoed: Til Minde om Johan Mantzius, 1893. Medd. om Latin- og Real-skolen i Birkerød 1891 og 93. Ill. Tid. 28. Sept. 1890. Højskolebladet 10. Okt. s. A. Aage Mantzius: *Pædagogen* Johan Mantzius, 1934. Birkebladet 20.

Mantzius, Karl, 1860—1921, Skuespiller, Teaterdirektør og Teaterhistoriker. F. 20. Febr. 1860 i Kbh. (Frue), d. 17. Maj

1921 paa **Frbg.**, begr. sst. Forældre: **Kgl.** Skuespiller Kristian M. (s. d.) og Hustru. Gift **1°** 7. Juni **1884** i Kbh. (Holmens) med Skuespillerinde Sophie (**Soffy**) Christine Elisabeth Rosenberg, f. **15.** Maj **1861** i Spjellerup (gift **2°** **1902** med Baron Alphonse Walleen) (se Walleen, **Soffy**). Ægteskabet opløst. **2°** 28. Maj **1902** paa Frbg. med Skuespillerinde Sara Beckett, f. 27. Juli **1879** i Kbh. (Jac.) (gift **2°** **1919** med Direktør L. Elsass, s. d.), D. af Grosserer Hugh Lang B. (**1843—1902**) og Johanne Cathrine Petræus (**1846—1921**). Ægteskabet opløst. **3°** 20. Febr. **1919** i Kbh. (Slotsk.) med Balletdanserinde Wanda Fride Augusta Mathiesen, f. **14.** Juli **1894** i Kbh. (gift **2°** **1924** med Direktør Holger Hannerup-Hansen, f. **1879**), D. af Overassistent ved Statsbanerne Harald Edmund Valdemar M. (**1845—1907**) og Henriette Diderike Schultz (**1853—1935**).

Paa Kostskolen i Birkerød spillede M. Gymnasiast-Komedie, og ved at overvære Faderens Oplæsninger fik han sine første Begreber om Skuespilkunst. **1878** blev han Student fra Mariboës Skole, tog n. A. Filosofikum, underviste i Gregersens Skole og læste flittigt romansk Filologi, samtidig med at han optraadte i **Studenterforestillinger** paa Hofteatret (Teatermuseet), bl. a. som den Stundesløse (**1881**); her saa Teaterchef Fallesen ham og raadede ham til at blive Skuespiller, men M. foretrak at fortsætte Studiet i Paris, hvor han læste Fransk ved Sorbonne, frekventerede den berømte Skuespiller Gots Timer paa Konservatoriet og skrev Korrespondancer til »Morgenbladet« under Mærket Carlos. Da Fallesen efter A. Rosenkildes Død tilbød ham fast Ansættelse uden Prøvetid, afbrød M. Studiet og debuterede 1. Sept. **1883** paa Det kgl. Teater som Jeronimus i »Erasmus Montanus«. Han besad flere Kundskaber og en tydeligere Diktion end de fleste Debutanter, men Ansigtets skarpe Linier og hans tørre Stemme gav ham et ensartet Præg, navnlig paa Baggrund af Mindet om Faderen og A. Rosenkilde, hvis Efterfølger han blev i flere Roller, f. Eks. som den Stundesløse. Herman Bang var blandt dem, der frakendte ham Talent, og det var først, da M. spillede Polonius i »Hamlet« og Orgon i »Tartuffe«, som han gjorde til en stupid Fanatiker, at man indsaa hans Evner for intelligent Karakteristik. Sit kunstneriske Gennembrud fik han som Dr. Relling i »Vildanden« (**1885**), hvis ætsende Paastande han henkastede i en ru og knap Tone, der ikke var uden Galgenhumor, og inden han **1889** indtraadte i Dagmarteatrets Direktion, havde han skabt endnu en fortrinlig Figur, **Rosiflengius** i »Det lykkelige Skibbrud«, som han gjorde ung og skidt vigtig, ikke uden Lighed med en kvækkende Frø. M.s Virken — ogsaa som Instruktør — paa Dagmarteatret varede

kun een Sæson, i hvilken han spillede fjorten Roller, men fra 1890 til sin frivillige Afgang 1912 tilhørte han Nationalscenen som en af dens mest anvendte Kunstnere i 240 Roller, omfattende næsten alle Fag undtagen det lyriske. Han var altid Akademikeren i den ydre Behandling af dette vældige Stof; Formen var knap, men klar, elegant og vittig, fornem og fast som hans spændstige Skikkelse, og Tonefaldet blev i stigende Grad præget af personlig Livserfaring som Budskab fra et bevæget Sind. Hans Spil kunde være uden enhver ydre Aktion, men i al sin Nøgternhed evnede han at løfte Figuren op til Poesi (f. Eks. Markien i »Forretning er Forretning«, Herreborg i »En Digers Kærlighed«, Japaneren Kobayashi i »Taifun«, Advokat Berent i »En Fallit«). Han skrev selv, at italiensk Verisme havde haft afgørende Betydning for hans Kunst. Men modsat ejede han ikke den skabende Fantasi, der kræves for at levendegøre monumentale Skikkelser som Shakespeares Richard III., Kong Lear og Shylock; her støttede han sig til sin **Replik**-teknik og sine Kundskaber, men da det patetiske Format i Sindet manglede, blev Spillet en Art dramatisk Oplæsning med Gestikulation. Derimod var Andreas Blegnæb i »Helligtrekongers Aften«, som ingen store Dimensioner kræver, en straalende vittig Figur, nok en Taabe, men alligevel Adelsmand. Generelt sagt var M. baade i den historiske Komædie og i moderne Roller en sjælden fin Fremstiller afsærprægede Individualiteter. Hos Molière spillede han, foruden Orgon i »Tartuffe«, Arnolphe i »Fruentimmerskolen« og Harpagon i »Den Gerrige«, en fuldendt Skikkelse, i Ydret en Kopi af Traditionen paa »Comédie Française«, i det indre »Ild bag Is« (H. Nathansen); hos Holberg var blandt hans Jeronimus'er især den gamle Ræv i »Pernilles korte Frøkenstand« samt Magister Stygotius i »Jacob von Thyboe« og Baron i »Jeppe paa Bjerget« overordentlig stilsikre Figurer, ogsaa rent malerisk en Nydelse, medens han savnede Bredde som Herman v. Bremen. Andre fortidige Skikkelser, der gennem M.s Spil fik Bud til Nutiden, var Forvalteren i »Gulddaasen«, Moses i »Bagtalelsens Skole«, Daniel Hejre i »De Unges Forbund« og Thorvaldsens Fader i »Det gyldne Skind«, og i hans rige Galleri af Typer fra Samtiden blev den letsindige Friherre Claes i »Den kære Familie« en af de mest populære, og hertil sluttede sig Godsejer Woller i »Moderate Løjer« og Professor Arnesen i »Flugten«. Ogsaa inden for Operaen skabte M., stemmebegavet som han var, nogle originale Figurer, især Beckmesser i »Mestersangerne« og Jeronimus i »Maskerade«, hvori Menneskefremstilling forenedes med sikker musikalsk Sans. Begrebet Intelligens var den Kliché, som Kritikken alt for ofte benyttede

om **M.s** Spil, men det viste sig, at han evnede at naa langt dybere ned i Menneskesindet, end den nøgne Forstand tillader. Dette blev navnlig indlysende i den senere Periode af hans Virken, da han sjæleligt gennemlevede Grev Trolle i »Den gamle Præst« (1904), Titelrollen i »Johan Ulfstjerna« (1907), Gamle Hertz i »Daniel Hertz« (1909), Grev Steen i »Grev Bonde og hans Hus« (1912) og Gamle Levin i »Indenfor Murene« (1912). Disse Figurers inderste Væsen havde han tilegnet sig, og de gav i al deres Forskellighed Udtryk for noget generelt i en hel Race, hvad enten Typen, som Grev Trolle, var aaben og brav eller, som Gamle Levin, fuld af hemmelig Mystik i borgerlig Form. Der kom i disse Aar en fyldigere Tone over M.s indadvendte Spil og større Varme. Han stod da som Landets betydeligste Karakterskuespiller siden Emil Poulsen, hvis lyriske Udfoldelse han savnede, men som han overgik i Intensitet, og efter hvem han overtog en Række store Roller, f. Eks. Christian IV. i »Elverhøj«, Arthur i »En Skandale«, Helmer i »Et Dukkehjem«, Bygmester Solness, Bisp Nicolas i »**Kongsemnerne**«. Da han havde spillet Grev Trolle, skrev Jakob Knudsen: »Var De ikke dansk, vilde De være en af de store sceniske Verdensberømt-heder«. Han kunde som kunstnerisk Type sammenlignes med Bassermann i Tyskland og Lucien Guitry i Frankrig.

M. var en meget flittig, ærgerrig og forfængelig Mand. Paa eget Initiativ ledede han 1904 Teatrets første Ensemble-Gæstespil paa den kgl. svenske Scene, to Aar var han Formand for **Skuespillerforeningen**, og 1904 stiftede han — i Opposition mod Direktionen **Danneskiold-Samsøe-Einar** Christiansen og Dagmar-teatrets Direktør Martinius Nielsen — Dansk Skuespillerforbund, hvis første Formand han var til 1908. Villiefast og sikkert gennemførte han 1897—1916 sit litterære Hovedværk »Skuespilkunstens Historie«, hvis tredie Del »Engelske Theaterforhold i Shakespeare-Tiden« bragte ham den filosofiske Doktorgrad ved Kbh.s Universitet (1901), en Ære, ingen dansk Skuespiller tidligere havde opnaaet. Samtidig indførte han efter tyske Forbilleder den moderne Shakespeare-Scene paa Det kgl. Teater. Hans seksbinds Værk er et i nordisk Litteratur enestaaende **Kompilationsarbejde**, samlet med Flid fra trykte Kilder, skrevet med Klarhed og Smag og præget af Forfatterens praktiske Erfaring. Bindene om Shakespeare og Molières Teater er udkommet i England og Frankrig. Et Supplement, »Skuespilkunstens Historie i det 19. Aarh.«, som indeholder interessante Sammenligninger mellem dansk og fremmed Skuespilkunst, udkom 1921 efter hans Død. Et værdifuldt Materiale til Heiberg-Hostrup-Tiden bragte 1919 hans smukke Bog »Min Fader og jeg«, men

M. naaede ikke at faa skrevet Bindet om sig selv. Dog findes i Hovedværket under sindrig Maskering en Del skjult Polemik mod Forhold i hans egen Samtid, og i sit fine Skrift »**Teaterspørgsmaal** og Svar«, der skulde vejlede ukyndige før Vedtagelsen af Teaterloven af 1903, skrev han denne Karakteristik af sin egen Kunst: »**For** Skuespilleren gælder det ikke at finde Ordet, der dækker Tanken; det, som er hans Opgave, er at finde *Lyden, Tonebevægelsen*, der svarer til Ordet.«

M.s Evner og Viden gjorde ham 1909 selvskreven til at blive Teatrets første Skuespiller-Direktør med A. P. Weis som Chef. Hans Ledelse var overordentlig energisk; selv sled han som **Første**-skuespiller, Instruktør, Oversætter og Lærer ved Elevskolen, hvis Operaklasse han oprettede. I Samarbejde med Weis knyttedes de unge Skuespillere Johs. Poulsen og Poul Reumert til Teatret, og M. opførte et lødigt Repertoire, bl. a. Bjørnsons »Naar den nye Vin blomstrer —«, hvori Bodil Ipsen debuterede, **Michaelis'** »Et Revolutionsbryllup«, Shakespeares »Hamlet« og »Julius Cæsar«, Strindbergs »Erik XIV«, Nathansens »Indenfor Murene«, Ibsens »Peer Gynt«, og han vidste ogsaa, at der kan skabes fremragende Kunst i Skuespil, som ikke er fremragende Litteratur. Men Heldet, der fulgte ham udadtil, og hans forbeholdne Væremaade indadtil skaffede ham mange Modstandere og Misundere, som bebrejdede ham, at han, der havde Spillepræmie, valgte sine Roller af økonomiske Grunde, skønt de 26 000 Kr., han oppebar, kun stod i et passende Forhold til hans kolossale Arbejde (Brev fra Departementschef Weis 26. Nov. 1909). Angrebene antog efterhaanden et Sigte, der berørte hans Ære, og han henviste da i en offentlig Erklæring af 15. Jan. 1912 sine Bagtalere til Politimesteren i hans Jurisdiktion. Henvisningen bragte vel Ro, men Lede og Indignation, som Kampagnen havde fremkaldt i M.s følsomme Sind, berøvede ham Lysten til at fortsætte sit Virke paa Det **kgl.** Teater, og skønt Undervisningsminister Appel (i Skrivelse af 23. April 1912) bad ham blive, overskar han resolut »Baandet« i en bitter Afskedstale til Publikum efter Opførelsen af »Julius Cæsar« (29. Sept. 1912), hvori han som Antonius viste sit Mesterskab i Diktionens Kunst, og 30. Juni 1913 forlod han Direktørposten. Hans Afgang betød i begge Egenskaber uerstattelige Tab. I de følgende Aar filmede han, hvilket var hans Kunst uvedkommende, rejste i Udlandet, bl. a. til Amerika, hvorom han skrev Bogen »Fra den anden Side« (1917), optraadte som Gæst paa Provinsscenerne og ved Foreningen Scenisk Samfund's Forestillinger i Koncertpalæet. Febr. 1918 vendte han tilbage til

Det kgl. Teater og udførte som Gæst nogle af sine gamle Roller og af nye bl. a. Dr. Stern i »En Mand gik ned fra Jerusalem«, Løjtnant v. Buddinge, Falstaff i »Henrik IV.«, og det var Hensigten, at han fra Sæsonen 1921—22 skulde knyttes fastere til sin gamle Scene som Direktionens Konsulent, men hans pludselige Død kulkastede alle Planer. Han optraadte sidste Gang 28. April 1921 som Petermann i »Det gamle Hjem«. I sine Rejseaar havde M. mistet Dømmekraften over for sig selv; baade hans v. Buddinge og Falstaff mislykkedes for ham, fordi disse Roller laa uden for hans Omraade, men de viste typisk hans kunstneriske Modsætningsforhold til Faderen, hvis Glansroller de havde været. Kristian M.s frodige Menneskelighed var hos Sønnen omsat til Refleksion, det brede Lune til vittig Intelligens. De repræsenterede to Tidsaldre: Faderen 40'ernes ordrige Nationalliberalisme, Sønnen 80'ernes kølige Realisme. Den første holdt af at se Mennesker omkring sig, den anden havde en Atmosfære af Kulde om sit Væsen. Men fælles for begge var den blussende Heftighed, som hos Kristian M. var aaben, men behersket hos Karl M. Deres ydre Lighed var ogsaa kun ringe; M. lignede sin Moder, der tilhørte Slægten Adler. — Breve fra og til M. i Det kgl. Bibliotek. — R. 1899. — Malerier af G. Achen (Fr.borg) og Edv. Saltoft (Det kgl. Teater). Farvelagt Tegning af Bertha Dorph. Buste og Gravrelief af Axel Locher. Rolletegninger af Valdemar Møller og E. Krause (Teatermuseum). Raderinger af H. Dohm 1901, af C. F. Holmgren og af Henrik Lund 1907. Litografi af Vald. Andersen 1912. Træsnit af H. C. Olsen 1907. Bronzeplakette af F. Kastor Hansen 1904.

Selvbiografi i Univ. Progr. Nov. 1901. Henri Nathansen: Karl Mantzius, 1926. Robert Neiiendam: Det kgl. Teaters Historie, IV—V, 1927—30. Karl Mantzius i Billeder og Tekst; red. af Johs. Dam, 1912. Teatret, 1912, 1921.

Robert Neiiendam.

Mantzius, Kristian (ved Daaben Christian) Andreas Leopold, 1819—79, Skuespiller, Oplæser. F. 4. Nov. 1819 i Viborg, d. 5. Juni 1879 i Kbh. (Garn.), begr. sst. (Garn.), 1921 overflyttet til Frbg. Kgd. Broder til Johan M. (s. d.). Gift 20. Jan. 1859 i Birkerød med Anna Petrea Jørgensen, f. 10. Dec. 1841 i Kbh. (Fødsst.), d. 23. April 1911 i Rom, D. af Grosserer Niels Adler (1785—1871, gift 1811 med Anna Charlotte Christine Enghel, 1789—1871) og Ane Marie Jørgensen (1809—62).

M. nedstammede fra tyske og fransk-schweiziske Emigranter. Fra sin begavede og vittige Fader havde han arvet Teaterinteressen, Lunet og den komiske Sans og i øvrigt ogsaa sin om de senere

Bourboner mindende Ørnenæse. I Metropolitanskolen blev han Klassekammerat med C. Hostrup, og der begyndte deres dramatiska Samarbejde. 1837 tog han Artium og n. A. anden Eksamen, og medens han kæmpede sin Sjælekamp mellem Teatret og Teologien, udgav han en Oversættelse af Bauers »Lærebog i det gamle og det nye Testamentes hebraiske Oldsager« og optraadte bl. a. i Plougs Atellan »Sylvesternat« paa Vesterbros Morskabsteater. 1842 afbrød han Studiet og debuterede, tilskyndet dertil af Dr. Ryge, 27. Sept. paa Det kgl. Teater som Erasmus Montanus, der i M.s Fremstilling blev en Slags Martyr for Omgivelsernes Dumbhed. Tidens og ikke mindst M.s egen Overvurdering af Studenternes Betydning laa bag ved denne Opfattelse. Men hverken i denne eller i sine næste Opgaver slog han afgørende igennem; **Gennembrudet** kom først, da han paa Hofteatret (nu Teatermuseum) ved en Studenterforestilling 20. Febr. 1844 kreerede Løjtnant v. Buddinge i »Genboerne«, en dansk Nationalfigur, der lige saa vel skylder M. som Hostrup sin Tilblivelse. Her udfoldede M.s Lune og komiske Fantasi sig, ikke mindst i Deklamationsscenen, og hans Iagttagelser af Datidens Borgermilits forlenede Rollen med en Mængde typiske Træk, som senere Fremstillere gentog. Men dette Mesterværk af Pral, Forlorenhed og vittig Parodi paa Selskabsdannelsen sikrede ikke M. en Stilling ved Nationalscenen, som han tværtimod **maatte** forlade for at søge videre Udvikling paa Kristiania Teater og ved H. V. Langes Provinselskab, der navnlig residerede i Odense. Her vandt M. en Beskytter i Fyns Guvernør, Kronprins Frederik, som, da han var blevet Konge, udstedte Enevældens sidste Magtbud til Teatret, idet han uden Indstilling forlangte M. kgl. ansat (21. Aug. 1848). Under Heibergs Direktorat blev M. en af Teatrets populære Kunstnere og dets Salt indadtil, lunefuld og lunerig som han var, en Mand uden Frygt, en Skuespiller med sin egen muntre, brede joviale Tone, der ogsaa kunde være skarp. Under Jubel spillede han de unge Galninge Anker i »Soldaterløjer« og Vandby i »Gulddaasen«, naaede, da Legemets tiltagende Fylde kom ham til Hjælp, at blive en udmærket Herman v. Bremen, levendegjorde nogle højst forskellige Jeronimus'er, f. Eks. den stokkonservative i »Maskerade« og den devote i »Pernilles korte Frøkenstand«, var Corfitz i »Barselstuen«, Jakob Skomager og senere Jesper Ridefoged og fortsatte Rækken af sine forlorne militære Kavalierer, som han havde særligt Greb paa, med Jacob v. Thyboe og Diderich Menschengræk. Han var Fru Heiberg en værdig Medspiller i »Bagtalelsens Skole« (Sir Peter) og i »Tilfældet har Ret« (Mynheer Philip) og viste sin Begrænsning, da han paatog sig Shakespeares

Shylock; i patetiske Roller kunde M. vanskeligt skelne mellem den ægte og den falske Patos. Men foruden til Holbergs blev hans Navn især knyttet til Hostrups Muse, idet han gav fjorten af hans Skikkelser scenisk Liv, deriblandt Peter Ravn, senere Konsul Varbjerg i »En Spurv i Tranedans« og Birkedommer Krans i »Eventyr paa Fodrejsen«, et Mesterværk af konfus Embedsmandsvigtighed, som Olaf Poulsen senere reproducerede. Da Heiberg gjorde Teatret og Hostrup den Tort at tage hans Studenterkomedier af Repertoiret, fordi de forekom han uværdige til at opføres paa et Nationalteater, skaffede han sig en Fjende i M., der som Naturalist sluttede sig til Fr. Høedts Opposition og blev dens hemmelige, meget virksomme Talerør i »Fædrelandet«, Kultusminister Halls Organ. Ogsaa Angrebspjecen »Det kgl. Teater og J. L. Heiberg« (1855) skyldtes M., hvis ikke uberettigede Kritik dog havde den Svaghed ikke alene at gælde Heiberg, men, som det viste sig, ogsaa hans Efterfølgere. Drilagtig og paastaaelig, som M. var, kom han let i Strid med Kolleger og overordnede, hvilket efter forskellige Sammenstød førte til, at han 1858 tog sin Afsked og gik til Folketeatret, hvis Førstekraft han blev i to Sæsoner med ca. 15000 Kr. i Gage, regnet i vore Dages Pengeværdi. Her spillede han 30 Roller, deriblandt den forlorne Redaktør Grønholt i »Mester og Lærling«, hvor han kopierede »Dagbladet«s Redaktør, senere Amtmand Bille. M. laa nemlig ogsaa hyppigt i Strid med Anmelderne; navnlig afskyede han indtil Blindhed »Fædrelandet«s Kritiker Clemens Petersen, mod hvem han 1862 skrev en tidstypisk Satire »Clemens Petersen paa Rejse og i »Théâtre français«. 1860 vendte han med sin tidligere Anciennitet tilbage til Det kgl. Teater, hvis Direktion nu var forandret, og da N. P. Nielsen i Mellemtiden var død, overtog M. flere af hans Roller, f. Eks. Markien i »Slottet i Poitou« og Greven i »Statsmand og Borger«, som han spillede lige saa morsomt, men med mindre Elegance. Andre Skikkelser fra disse Sæsoner var den islandske Student i »Besøget i København«, Amtmanden i »De Nygifte«, Prokuratøren i »En Skavank«, Daniel Hejre i »De Unges Forbund« og Arnolphe i »Fruentimmerskolen«. Men M.s Oppositionslyst blev ikke mindre med Aarene, og den naaede Klimaks over for Bureaukraten Intendant Berner, som fra 1866 styrede Teatret sammen med Departementschef Linde, hvem M. kaldte »Bløddyret« og offentlig ønskede »noget Ben i Næsen«. Følgen blev øjeblikkelig Suspension, og da M. ikke vilde modtage en ministeriel Reprimande, fik han Afsked uden Pension (17. April 1871). Skønt M. tilhørte den nationalliberale Kreds og var Studenterforeningens Afgud, svigtede C. Ploug ham i »Fædrelandet«; Venstreføreren

J. A. Hansen forsvarede ham forgæves i Folketinget, og selv udgav han uden at ændre Resultatet **Affærens** Aktstykker i Pjecen »Bernier-Linde-Hall contra Mantzius«.

Med beundringsværdig Kraft satte M. nu alle Sejl til for at skaffe sig en ny Eksistens. Mellem Krigene havde han, der var stærkt nationalt interesseret, med **Statsunderstøttelse** holdt Oplæsninger i Slesvig, særlig i Angel, og denne Virksomhed udvidede han nu til hele Landet. Regelmæssigt, næsten som et Led i Danskundervisningen, læste han rundt om i Latin-, Kommune- og Højskolerne, og i Kbh. blev Universitetets største Auditorium ham overladt. Repertoiret var baade klassisk og folkeligt. Denne Gerning, som kort før hans Død bragte ham fast Statsunderstøttelse, blev af opdragende Betydning. M. kan paa dette Omraade betegnes som Foregangsmand. Han optraadte ogsaa ved Provinsselskaberne og var gentagne Gange Gæst paa Kristiania Teater (bl. a. som **Vielgeschrey** i »Den Stundesløse«, en Rolle, han aldrig spillede i Kbh.), og da Linde-Berners Direktionstid var afsluttet, blev han, 1877 og 1878, Gæst paa det nuværende kgl. Teater, bl. a. som Birke-dommer Krans, Per Degn og som **Falstaff** i »Kong Henrik IV.«, en Figur, for hvilken han havde alle Betingelser, »et Mesterstykke i Diktionens Kunst og Nuancerings **Finhed**,« skrev Dr. Schandorph. Denne monumentale Skikkelse blev hans kunstneriske Svanesang; under et Gæstespil paa Casino optraadte han sidste Gang 27. Febr. 1879 som Dr. Staal i L'Arronges Komædie af samme Navn.

M. var en Teatrets Marstrand, i eksplosiv Frodighed en glimrende Modsætning til Rosenkilde'rnes komiske Tørhed og Phisters forstandsprægede Forvandlingskunst. Hans Lune var bredt og saftigt, det mindede om Schandorphs, og hans Særkende Sikkerhed og Sundhed og en komisk Diktion med et ejendommeligt Sving paa Replikkens sidste Stavelse. Han formede sine Skikkelser over Sider afsit eget Naturel og undlod helst at maskere sig. Han var en aaben, blodrig Bohemenatur, der buldrende slog sine Meninger fast og lod Modstanderen drukne i Latter. Han afskyede det opstyltede og elskede det almenmenneskelige. Bag alle de vittige og skarpe Ord, der flød fra hans kødfulde Mund, bag alle hans mange paradoksale Meninger, som det var ham en Livsbetingelse at faa sagt, bankede et blødt og varmt Hjerte. »Han taalte ingen Uret, heller ikke den, han saa andre lide«, skrev C. Hostrup om ham. Al hans Væsens Ilterhed, det akademiske Hovmod, det studentikose Vid og den brede Følsomhed genfandtes i hans Kunst. — Breve til M. og efterladte Papirer i Det kgl. Bibliotek og Teatermuseet. — Maleri af A. Dorph 1865 (Det kgl. Teater); Kopi af

Vantore (Teatermuseet). Malerier af Carl Bloch 1852 (Fr.borg) og 1853 (Hirschsprung). Portrætteret paa Constantin Hansens Maleri 1860—64 af den grundlovgivende Rigsforsamling (Fr.borg). Buste af H. V. Bissen (Fr.borg, Kunstmuseet, Teatermuseet). Tegning af William Pio, Rolletegninger (Teatermuseet). Litografi fra F. E. Bording 1866 og 1877. Træsnit af H. P. Hansen 1871. Medaillon paa Graven.

Edv. Brandes: Dansk Skuespillkunst, 1880. Robert Neiiendam: Breve fra danske Skuespillere og Skuespillerinder, II, 1912 (med Kildehenvisninger). Samme: Det kgl. Teaters Historie, II, 1922. Karl Mantzius: Min Far og jeg, 1919 (med Kildehenvisninger). Fr. Schyberg: Dansk Teaterkritik, 1937.

Robert Neiiendam.

Marcellus, ca. 1400—60, Biskop i Skålholt. F. ca. 1400 i Nievern i Nassau, druknet 29. Febr. 1460 ud for Sveriges Kyst. Ugift.

M. var egentlig Franciskanermunk, men rømte tidligt af Klosteret og førte Resten af sit Liv en Svindlers eventyrlige Tilværelse. En Tid sad han fangen i Venezia for Bedrageri, men undslap ved List; senere rejste han omkring i Tyskland og tjente store Penge paa falsk Afladshandel; da denne Indtægtskilde truede med at udtørres, indyndede han sig hos en pavelig Legat, hvis Kansler han blev, idet han dog samtidig gjorde Spiontjeneste for Hussiterne. Omsider blev han grebet og maatte til Straf nøgen løbe Kölns Gader fire Gange rundt, hvorefter han blev kastet i Fængsel; men da det lykkedes ham at helbrede Ærkebispens for en Sygdom, kom han ikke blot atter paa fri Fod, men fik endog tildelt et indbringende Kanonikat. Imidlertid havde han gjort Bekendtskab med Æneas Sylvius, den senere Pave Pius II; rimeligvis ved hans Hjælp opnaaede han 1448 pavelig Udnævnelse til Biskop i Skålholt paa Island samt til Kollektor og Nuntius i de nordiske Riger. Straks ved sin Ankomst til Norden, hvor han udgav sig for Legat, forstod han at vinde Christian I, hvem han 1450 fulgte til Norge; sandsynligvis var det ham, der kronede Kongen i Throndhjems Domkirke. Til Gengæld tvang denne Kapitlet til at vælge M. til Ærkebiskop og lovede ham sin Stadfæstelse, hvis han kunde formaa Paven til at indrømme den danske Konge Præsentationsret til alle danske og norske Stifter. M. rejste følgelig til Rom, men fandt ingen Sangbund hverken for sine egne eller Kongens Ønsker; og da mere og mere af hans brogede Fortid kom for Lyset, fandt han det raadeligst at forlade Byen i Tide. Da han paa Tilbagevejen gjorde Ophold i sit Hus i Köln, fængsledes han her paa Foranledning af en pavelig Legat, den bekendte Nicolaus af Cusa, der var blevet bekendt med hans Forfalskninger af Pavebreve; inden længe

lykkedes det ham dog endnu en Gang at undslippe. Sagen kom siden Byen dyrt at staa, idet Christian I. for at give **M.s** Erstatningskrav Eftertryk i adskillige Aar holdt sine Havne spærret for de **kölnske** Købmænd og lod deres Varer beslaglægge. Imidlertid havde Paven (Febr. 1452) udnævnt en ny Ærkebiskop i Throndhjem, og trods gentagne Anstrengelser ogsaa i de følgende Aar kom **M.** aldrig i Besiddelse af det eftertragtede Embede. Derimod stod han stadig i høj Gunst hos Christian I., der 1456 gav ham Vestmanøerne i Forlening og anvendte ham meget i sit Kancelli; uden Tvivl er det **M.**, der har forfattet de svulstige og løgnagtige Skrivelser, der i 1450'erne i Kongens Navn udsendtes til Europas Fyrster, og hvori ogsaa **M.s** private Klagemaal atter og atter fremføres. I Aarene 1450—58 var det ham, der stod bag ved hele Kongens Kirkepolitik; i hans sidste Leveaar var derimod hans Indflydelse kendetegnet af aftagende.

A. Kolsrud: **M.** (Syn og Segn, XVII—XVIII, 1911—12; ogsaa i Særtryk med fuldstændige Noter).

Henry Bruun.

Marcher, Louise Rudolphine, se Sahlgreen.

Marckmann, Carl, se Markman.

Marckmann, Jørgen Wilhelm, 1804—61, Præst, folkelig Forfatter. F. 21. Sept. 1804 i Rønne, d. 11. Juli 1861 i Hoptrup, begr. sst. Forældre: Prokurator, senere By- og Herredsskriver Andreas M. (1773—1826) og Ulrica Eleonora Amundine Grundtvig (1775—1821). Gift 12. Maj 1836 i Kbh. (Frue) med Julie Frederikke Dorothea Olsen, f. 6. Juni 1813 i Kbh. (Frue), d. 10. Febr. 1851 i Hoptrup, D. af Notarius publicus, Etatsraad Gottsche Hans O. (s. d.) og 2. Hustru.

M. blev Student 1823 fra Rønne og tog teologisk Embedseksamen 1829. Efter et Par Aar at have virket som Lærer ved **Borgerdyd**-skolen paa Christianshavn blev han 1831 Kateket ved Frue Kirke i **Kbh.**, 1844 residerende Kapellan ved Frelsers Kirke sst., 1849 Sognepræst i Højen og Jerlev, hvorfra han 1850 forflyttedes til Hoptrup ved Haderslev. **M.** grebes stærkt af Datidens folkelige og nationale Vækkelse. Han blev et meget virksomt Medlem af Trykkefrihedsselskabet og udgav for dette en værdifuld »Fortegnelse over Skrifter til Læsning for Menigmand« (1844); de ca. 400 Skrifter, der anføres, er valgt med stor Tillid til Almuens Tilsegnelsesevne, og alle Titler er forsynet med Noter om Bøgernes Indhold, Stil, Sprog og Egnethed for de forskellige Læsergrupper. **M.** repræsenterede sin Fødeø paa den grundlovgivende Rigsdag,

ligesom han i de tre følgende Samlinger var Folketingsmand for Koldingkredsen, men Politiker var han ikke. Mere Betydning havde hans Virksomhed for den nationale Sag i Slesvig, som han uegenlyst støttede i Tale og Skrift. 1852 var han Medstifter af Folkeskriftselskabet i Haderslev, og 1860 udgav han »Danskhedens Skæbne i Slesvig«, en livlig og populær Fremstilling af Nationalitetskampen paa Grundlag af C. F. Allens Hovedværk. — En Del Breve fra M. i Det kgl. Bibliotek. — Mindesmærke paa Hoptrup Kgd.

Kirkekalender f. Slesvig Stift, I, 1862, S. 55—67. F. Barfod: Rigsdagskalender, I, 1856. P. Lauridsen: Da Sønderjylland vaagnede, III—VI, 1916. J. Aarsbo: Bibliotekerne og Samfundet, 1935, S. 19—22. K. H. Kofoed: Bornholms politiske Historie, I, 1936. *Svend Dahl (P. Lauridsen).*

Marcus, Aage, f. 1888, Bibliotekar. F. 31. Dec. 1888 i Kbh. (Holmens). Forældre: **Handelsfuldmægtig**, senere Grosserer **Liepmann Bernhard** (Leo) M. (1862—1922) og Britta Christine Sophie Hansen (f. 1866). Gift 4. April 1914 i Kbh. med Ellen Franciska Gotschalk, f. 6. Sept. 1888 i Kbh. (Holmens), D. af Premierløjtnant, senere Kommandør Frederik Ludvig Franz G. (f. 1864) og Harriet Thora Emilie Plum (1864—1909).

M. blev Student 1908, privat dimitteret, cand. jur. 1914, derefter ansat ved Det kgl. Bibliotek og n. A. som Assistent ved Kunstakademiets Bibliotek, hvor han 1928 blev Bibliotekar. Inden for Biblioteksfaget har han udgivet en Række Arbejder, saaledes **Illustrationskunstens Historie** (»Haandbog i Bibliotekskundskab«, I, 1924), **Hovedtræk af Antikvaskriftens Historie** (»Aarbog for Bogvenner«, 1925), »Dansk kunsthistorisk Bibliografi« (sammen med Merete Bodelsen, 1935) og (sammen med Frits Johansen) Bibliografi over Johannes V. **Jensens** Arbejder 1923 og 1933, hvor M. indleder den sidste udvidede Udgave med en Levnedsskildring af Johannes V. Jensen. 1919—24 drev han selvstændig Forlagsvirksomhed, og denne, der bl. a. omfattede Publikationer som »Verdensreligionernes Hovedværker« i ti Bind, fik et Særpræg baade ved den smukke typografiske Gennemførelse af de enkelte Bøger (Montre ved den retrospektive Udstilling af dansk Kunsthåndværk i Kunstindustrimuseet 1932) og ved Valget af Bøger, hvis Emne, hovedsagelig Kunst og Religion, afspejlede M.s personlige Interessesfære. Ved Siden af denne idealistiske Indstilling viste M. en vaagen Sans for »Bogideer«, og efter at hans eget Forlag var ophørt, har han gennem Aarene været knyttet til forskellige Forlag som Konsulent, og hans alsidige Interesser og Føling med den

nyeste Litteratur, navnlig den engelske, har her virket befrugtende. Karakteristisk for M.s Virksomhed har i det hele været hans Trang til at delagtiggøre andre i den Litteratur og Kunst, som har haft Værdi for ham selv, og i enkelte Tilfælde, som i de stærkt personligt prægede Bøger »Mester Eckehart. Prædikener og Traktater« (1917) og »Johan Thomas Lundbyes danske Landskabstegninger« (1918), har Stoffet optaget ham i en saadan Grad, at han som Forfatter har opnaaet at komme i Kontakt med en Kreds af Mennesker, for hvem hans Bøger har faaet Betydning. 1930 udgav han Antologien »Mystik og Mystikere« (med Forord af Vilh. Grønbech) (Gyldendals Bibliotek, IX). — Maleri af Henrik Rom.

Merete Bodelsen.

Marcussen, Ulrich **Paoli (Paul)**, 1848—1906, Forfatter. F. 4. Febr. 1848 i Tanger i Marokko, d. 18. Maj 1906 i Roskilde, begr. paa Frbg. Forældre: Generalkonsul, Legationsraad Marcus Paulli M. (1798—1870) og Emilie Birgitte Gertrude Carstensen (1814—1907). Gift 16. Nov. 1875 paa Frbg. med Pianistinden Rose (Rosalie) Trier, f. 18. Marts 1854 i Kbh. (Mos.), d. 20. Juli 1898 sst., D. af Klejnsmedemester Sally T. (1820—75) og Louise **Wilhelmine** Frederikke Paelson (1833—99).

M. blev Student 1867 fra Borgerdydskolen paa Christianshavn, og efter at han n. A. havde taget 2. Eksamen, debuterede han som Skuespilbearbejder. Han var først og fremmest Dramatiker, forstod at skrive folkelig bredt, forfatte gode Viser og sige de dengang yndede »Brandere«. Fra hans Haand foreligger en Række udmærkede Bearbejdelser af fremmede Folkekomedier og Sangspil, der blev Kassestykker for Casino og Folketeatret; særlig kan nævnes »Lucifers Minister« (1874), »Hvedebrød og Rugbrød« (1875) og »En Kvinde af Folket« (1876). Sammen med Teaterdirektør Vilh. Petersen og Skuespiller Carl Wulff, senere med sidstnævnte alene, skrev han en Del af de da opdukkende **Revyer**, men detroniseredes som Revyforfatter, da Axel Henriques og Anton Melbye rykkede frem. I en Aarrække var han en fremtrædende Medarbejder ved »Avisen«, samtidig med at han var en **flittig** Lærer i Fransk, ligesom han dyrkede andre romanske Sprog og Sanskrit. Fra sidstnævnte Sprog oversatte han 1882 paa rimede Vers Kalidasas »Skybudet, en indisk Elegi«; ligeledes har han oversat den tyske Forfatter Julius Stindes Roman »Hverdagsfolk« (1886) samt har udgivet de to humoristiske Ugeblade »Kometen« (1878) og »Falstaff« (1879). Hans sidste Leveaar var ikke glædelige, og han døde som en paa Legeme og Sjæl nedbrudt Mand.

Carl Bayer: Kbh.s Folketheater, **1882**. Vilh. Petersen: Foran og bag Kulisserne, 1931. V. Trier: Stamtavle over Familien Trier, **1887**.

Carl C. Christensen.

Marer, Johannes Jens Carl, 1861—1922, Skuespiller, Oversætter, Skriftekspert. F. 3. April 1861 i Kbh. (**Helligg.**), d. 2. Dec. 1922 i Langaa, **begr.** sst. Forældre: Skræddermester Christian Harald Anton M. (1832—1905) og Marie Louise Madsen (1837—1922). Gift 1° 5. Jan. 1892 i Ferslev, Horns Herred, med Kirstine **Margrethe Jungersen**, f. 21. Dec. 1866 i Nyborg, d. 23. April 1918 sst., D. af Lærer, senere Sognepræst, sidst i Ferslev, Christian Mørk J. (1832—96) og Laura Christiane Balslev (1829—86). Ægteskabet opløst. 2° 9. Dec. 1910 i Randers med Husejerske Sofie Marie Davida Nissen, f. 1. Maj 1879 paa Christiansholt ved Langaa, D. af Skovrider Nicolai N. (1833—1907) og Signe Caroline Marie Petersen (1852—97).

Skønt baade H. C. Andersen og Fr. Høedt i hans Drengenaar fraraadede M. at gaa til Scenen, kunde han ikke modstaa Lysten, thi Hjemmet var stærkt teaterinteresseret under **Paavirkning** af Morbroderen, den udmærkede komiske Skuespiller Frederik Madsen. Men inden M. 7. Okt. 1883 debuterede paa Casino som Ernst i »Petersens **Jomfrukloster**«, var han 1879 blevet Student fra Borgerdydskolen paa Christianshavn og havde 1880 taget Filosofikum. 1884—87 virkede han ved Folketeatret og 1891—98 ved Dagmar-teatret, hvor han, der savnede Lune og Umiddelbarhed, men ikke Maskeringsevne og Stilsans, ofte skabte karakteristiske Billeder ud af **smaa** Roller i historiske Skuespil; navnlig udmærkede han sig som Thomas Diaforius i »Den indbildt Syge«, Slotsskriveren i »Dansen paa Koldinghus« og Storprofossen i »Ludvig XL«. Ved Aabningsforestillingen paa Aarhus Teater 15. Sept. 1900 spillede M. Erasmus Montanus, og ved dette Teater virkede han, ogsaa som Instruktør, i to Sæsoner, men efterhaanden optog litterære Sysler ham helt. Bogen »Verdens syv Underværker« (1889), som udkom under Pseudonymet Poul Fasting, var et Vidnesbyrd om hans Journalistik i »Nationaltidende«, og ca. halvtreds Romaner og Skuespil var Resultatet af et **flittigt Oversætter arbejde**, deriblandt Molières »Den indbildt Syge«. En Særstilling fik M. som **Skrift-**ekspert. Han var den første her hjemme, der metodisk beskæftigede sig med Grafologi; han oversatte J. **Crépieux-Jamin**: »Grafologien« (1890) og udgav 1899 »Grafologi og Hypnotisme«, men navnlig optog den videnskabelige Skrift-Ekspertise ham, og ved sin eksakte Metode blev han paa dette Omraade en Autoritet, som ofte under

Retssager raadspurgtes af Politi og Domstole. — M. besad udmærkede Kundskaber, men hans Meddelelsesform var docerende. Kunstner var han ikke, derimod det videnskabelige Element i den Vennekreds omkring Peter Nansen og Herman Bang, som han i sin Ungdom tilhørte. Ca. 50 Aar gammel trak han sig ikke uden Bitterhed tilbage fra Københavnerlivet og bosatte sig i det jyske Langaa. — Maleri af Leis Schjelderup 1900 i Familieej.

III. Tid. 8. Juni 1916. Robert Neiendam: Folketeatrets Historie 1857—1908, 1919. Albert Bayer: Aarhus Teater, 1925.

Robert Neiendam

Margaretha Sofia Lovisa Ingeborg, f. 1899, Prinsesse. F. 25. Juni 1899 i Stockholm. Forældre: Hertug af Västergötland, Prins af Sverige Oscar Carl Wilhelm (f. 1861) og Ingeborg af Danmark (s. d.). Gift 22. Maj 1919 i Stockholm med Prins Axel af Danmark (s. d.), fra 1938 Direktør i Østasiatisk Kompagni. I Ægteskabet er født Sønnerne Georg Valdemar Carl Axel (f. 16. April 1920) og Flemming Valdemar Carl Axel (f. 9. Marts 1922). — Malerier af Lennard og E. Saltoft.

Poul Engelstoft.

Margrete Fredkulla, Dronning. D. før 1130. Forældre: Kong Inge Stenkilsen af Sverige og Christine. Gift 1° 1101 med Kong Magnus Barfod af Norge, d. 1103. 2° med Kong Niels af Danmark (s. d.).

M. fik sit Tilnavn af, at hendes første Ægteskab betegnede en Stadfæstelse af en Fredslutning mellem Norge og Sverige. Kort efter at Niels havde bestøget den danske Trone (1104), blev hun hans Dronning; de fik Sønnerne Magnus og Inge, af hvilke den sidste døde som Barn, sparket ihjel af en Hest. I Danmark gjorde M. sig gældende som en kraftig Personlighed. Hun, der selv engang havde været et Fredspant, søgte at vedligeholde Freden i det danske Kongehus, især ved at knytte Ægteskabsforbindelser mellem sine Frænker og flere af de danske Kongeætlinger; saaledes ægtede Knud Lavard hendes Søsterdatter Ingeborg og Henrik Skadelaar hendes Broderdatter Ingerid; hver af de to Brude gav hun en Fjerdedel af sine svenske Godser i Medgift. M.s Politik sikrede ganske vist ikke Freden; dog siges det, at hendes personlige Indflydelse var stor nok til at hindre Striden i at udbryde, saa længe hun levede. Over for Kirken var hun meget godgørende; egenhændig baldyrede hun Messehagler og Alterduge, og Lunds Domkirke skænkede hun en kostbar Guldalk. M. døde af Vandsot. Dødsdagen var 4. November.

H. Olrik: Knud Lavard, 1888. Samme: Konge og Præstestand, I, 1892; 2. Udg. 1905. (Norsk) Hist. Tidsskr., 3. Rk., I, 1890, S. 272 f.

Hans Olrik (Jørgen Olrik*).

Margrete Sambiria, d. 1282, Dronning. D. Dec. 1282 i Rostock, begr. i Doberan Klosterkirke. Forældre: Den østpommerske Fyrste Sambor (Broder til Svantopolk den Store) og Mechtilde fra Mecklenburg. Gift 1248 med senere Kong Christoffer I. (s. d.).

1252 blev M. kronet sammen med sin Ægtefælle. Ægteskabet omtales som særdeles lykkeligt, og hun fødte sin Mand flere Børn, deriblandt tre Sønner, af hvilke dog kun Erik (V.) Klipping naaede Manddomsalder. Efter Christoffers pludselige Død (29. Maj 1259) kom M. til at spille en stor politisk Rolle, idet hun som Formynder-ske styrede Riget for den kun elleveaarige Erik. Da de sjællandske Bønder ved Næstved havde lidt et knusende Nederlag over for Røgefyrsten Jarimar, maatte M. købe Freden ved Indrømmelser til alle Sider; den fængslede Erkebiskop Jakob Erlandsen frigaves, og Erik Abelsen forlenedes med Sønderjylland. Til Trods for Erkebispens Indsigelse lod hun de jyske Bisper krone Erik i Viborg, og 1261 rykkede hun i Spidsen for en Hær ind i Sønderjylland. Men paa Lohede sejrede de tilkaldte Holstenere fuldstændig over de Danske (28. Juli); den unge Konge og hans Moder faldt selv i Fjendernes Hænder. Nu viste M. sin ubøjelige Energi; fra sit Fængsel i Hamburg kaldte hun Albrecht af Braunschweig til Hjælp; det lykkedes denne at faa Dronningen frigivet, og i Forening vendte de tilbage til Danmark. Hertugen blev udnævnt til Rigsforstander og for voldsomt frem mod Kongehusets Modstandere; ifølge den braunschweigskc Rimkrønike skal M. selv have fattet Elskov til den unge Hertug. 1263 forlod Albrecht atter Danmark, men n. A. kunde M. hente sin Søn hjem, og 1266 blev denne erklæret myndig. Endnu vedblev hun dog længe at være den virkelig styrende i Riget. Senere træder hun mere tilbage. Til den Energi, M. udfoldede som Enke, svarer godt hendes Tilnavn Sprænghest. — I Cistercienserabbediet Doberan findes en mærkelig Træstatue af hende (afbildet paa Maleri af Chr. Tilmann Petersen 1918, Fr.borg), som i sin Tid har dannet Dækpladen over hendes Sarkofag.

Scriptores rer. Prussicarum, I, 1861, S. 690 f. Vidensk. Selsk. Skr., Hist.-phil. Afd., 5. Rk., IV, 1872, S. 377 ff. Aarb. f. nord. Oldkynd., 1877, S. 55 ff.; 1881, S. 50 ff.

Ar. Erslev (Jørgen Olrik*).

Margrete, 1353—1412, Dronning. F. 1353, d. 28. Okt. 1412 paa sit Skib i Flensborg Havn, begr. i Sorø Klosterkirke, men snart efter ført til Roskilde Domkirke. Forældre: Kong Valdemar (IV.) Atterdag (s. d.) og Helvig af Sønderjylland (s. d.). Gift April 1363 i Kbh. med Kong Haakon VI. Magnussen af Norge, f. Aug. 1340, antagelig i Sverige, d. i Sommeren 1380 i Oslo, Søn af Kong Magnus Eriksen (1316—74) og Bianca af Namur (d. 1363).

Da M. kun var seks Aar gammel, blev hun trolovet med Kong Haakon af Norge, med hvis Fader, Magnus Eriksen, Valdemar Atterdag da stod i Forbund. Af politiske Grunde fejredes Brylluppet allerede, da M. kun var ti Aar gammel. De svenske Stormænd satte dog af Harme over Giftermaalet Albrecht af Mecklenburg paa Sveriges Trone. M. blev opdraget i Norge, og til Hovmesterinde havde hun den svenske Adelsdame **Märeta** Ulfsdatter, en Datter af den hellige Birgitta. Allerede 1370 fødte M. sin Mand Sønnen Oluf, og et Brev fra denne Tid viser, hvor selvstændigt den unge Dronning tog sig af Hoffets Styrelse. Snart skulde hendes Energi finde en større Skueplads.

Kong Valdemar døde sønneløs i Okt. 1375. M.s ældre Søster Ingeborg havde med Hertug Henrik af Mecklenburg en Søn, Albrecht, der efter Arveretten stod Danmarks Trone et Trin nærmere end Oluf. Det blev M.s første politiske Bedrift, at hun fik holdt Mecklenburgerne borte fra Danmark. Hun vandt de mest fremragende af de danske Stormænd, især Drosten Henning Podebusk, og anerkendte Rigets frie Valgret; i Maj 1376 valgtes Oluf til Danmarks Konge.

I de følgende Aar opholdt M. sig mest i Danmark og styrede Riget for Oluf; efter Haakons Død 1380 overtog hun ogsaa Styrelsen af Norge. Det var hende især magtpaaliggende at genvinde to halvvejs tabte Provinser; det vestlige Skaane havde Hansestæderne i Pant paa femten Aar siden Freden i Stralsund (1370); Sønderjylland havde de holstenske Grever efter Valdemars Død sat sig i Besiddelse af. Hanseaterne, der nødigt vilde slippe det vigtige Pant, behandledes af M. med overlegen Klogskab og Fasthed, og da de mærkede, at det vilde koste en ny **Orlog**, om de nægtede at udlevere de skaanske Slotte, gav de efter (1385). Holstenerne anerkendte i alt Fald det danske Riges Lenshøjhed over Sønderjylland, og den ældste af Jern-Henriks Sønner, Gerhard, modtog det som Arvelen af Olufs Haand i Nyborg 1386. Den unge Konge blev erklæret myndig og antog Titlen »sand Arving til **Sverige**»; det var at kaste Stridshandsken til Mecklenburgerne.

Paa dette Tidspunkt rantes M. af den store Ulykke at miste

sin eneste Søn; Oluf døde 3. Aug. 1387. Intet Øjeblik opgav dog M. de store Planer, hun havde knyttet til Sønnen, og det viste sig ogsaa, at man følte hendes Uundværlighed. Straks valgte de Danske hende til deres »Frue og Husbonde og hele Rigets mægtige Formynder«; al den Magt, hun hidtil havde øvet i sin Søns Navn, skulde hun beholde, indtil hun og hendes Undersaatter enedes om et nyt Kongevalg. Nordmændene fulgte Eksemplet, og heller ikke afbrødes de indledte Forhandlinger med de svenske Stormænd; i Marts 1388 valgte de ogsaa M., og n. A. bragte Slaget paa **Falen** selve Albrecht i hendes Hænder. Stockholm gjorde vel endnu længe efter Modstand, og de tyske Vitalianere hærgede i de nordiske Farvande; men i Hovedsagen var dog Sejren vundet, Mecklenburgerne trængt ud af Norden og de tre Riger samlede paa een Haand.

Næppe var M. selv valgt til Rigeres Styrrer, før hun sørgede for at faa indsat en Konge. Hun udsaa dertil sin nærmeste Frænde næst efter Mecklenburgerne, Erik (VII.) af Pommern; 1389 blev han anerkendt som Konge i Norge, 1396 valgtes han baade i Danmark og Sverige, og n. A. lod M. ham paa Kalmarmødet krone til Konge i alle tre Riger. Ganske vist var det kun Magtens Skin, M. gav fra sig; saa længe hun levede, var det hende, der i alle Maader raadete for Rigeres Styrelse. Det lykkedes hende at genvinde Gotland, som af Mecklenburgerne var overdraget til den preussiske Højmester; i Sønderjylland udnyttede hun den ulykkelige Stilling, hvori Hertugslægten kom, da Gerhard faldt paa et Krigstog mod Ditmarskerne (1404), og medens hun understøttede hans Enke, gled det ene Stykke af Hertugdømmet efter det andet over i hendes Hænder. I det indre tilbagetrængte hun Rigsraadernes Myndighed og lod de store Rigsembeder staa ubesatte; i Norge og end mere i Sverige søgte hun at sikre sit Herredømme ved at indsætte Danske og indkaldte Tyske som Lensmænd og Bisper. Hun fik Adelens Ret underkendt til det Krongods, den havde til-egnet sig i de foregaaende Ufredstider, og Kronens Domæner udvidedes i største Omfang. Præstestanden beskyttede hun og viste en endeløs Gavmildhed over for Kirker og Klostre.

Om M.s Udseende vides intet; den liggende Statue paa hendes Gravmæle kan ikke antages at have nogen Portrætlighed. Heller ikke tillader Kilderne til Datidens Historie os at se mere end Hovedtrækkene i hendes Karakter. I mange Henseender traadte M. i sin Faders Fodspor, og hun yndede ogsaa at kalde sig M. **Valdemarsdatter**. Hun har arvet Faderens Klogskab og Snildhed, hans store Herskerevner og hans sejge Udholdenhed; men i Mod-

sætning til ham forstod hun altid at begrænse sig til det opnaaelige. Heller ikke Valdemars Grumhed og Haardhed genfindes hos M. Naar Datidens holstenske eller svenske Forfattere taler om hende, er Snedighed (astutia) det Ord, der først kommer dem paa Læberne. Valdemars fuldstændige Samvittighedsløshed i Politik gaar dog ikke igen hos Datteren. Langt har hun overgaaet sin Fader i Evne til at vinde Mennesker; de stolte danske Adelsmænd, der saa ofte havde rejst sig mod Valdemar, bøjede sig lydigt for **M.**, og de svenske Stormænd, der havde fordrevet hendes Svigerfader og afsat den indkaldte Albrecht, tog hende til Herskerinde og gjorde hende større Indrømmelser, end Albrecht havde forlangt. Da hendes Fostersøn Erik skulde foretage en Rejse i Norge, indskærpede M. ham, at han skulde være velvillig og huldсалig mod høje og lave; saaledes har hun selv sikkert været. Men under al Venligheden gemte sig den overlegne Villie; hun fik alle til at bøje sig, fordi hun bag ved Kvindens ydre Smidighed havde den mandigste Energi.

Den store Plan til Nordens Forening kom ligesom af sig selv til **M.**, hvis Fader var Danmarks Konge, og hvis Ægtefælle havde Norges Krone og Krav paa Sveriges; det var for hende en dynastisk Tanke, ikke en national skandinavisk. I Danmark fandt hun sin Hovedstøtte, og Danmark blev ogsaa Hovedlandet i Unionen, hvor megen Misnøje dette end vakte, især i Sverige. **M. naæede** sit **Maal**, og de tre Riger, der før hendes Tid havde været svækkede ved indre og indbyrdes Strid, truede af Udlændinges Overmagt, stod ved hendes Død som en Nabostaterne overlegen Enhed. Men hun forsøgte ikke ud over det fælles Kongedømme at skabe varige Institutioner, der kunde knytte Rigerne sammen; ja selve Unionsaftalerne fra Kalmarmødet 1397 lod hun henligge udfærdigede, vel fordi hun ikke syntes om deres stærke Betoning af de enkelte Rigers Selvstændighed. Det er **maaske** et kvindeligt Træk hos hende, at hun saaledes lægger ringe Vægt paa et formelt gyldigt Grundlag for Unionen; noget lignende spores ogsaa i hendes Holdning over for Sønderjylland. Men der blev derved noget halvgjort over Rigerne Forening, og allerede i M.s Levetid skimtes det, der snart efter skulde føre til Unionens Sprængning.

Baggrunden for den ydre Magt, **M.** vandt, var den stærkt tiltrængte Ro og Fred, hun skaffede sine Lande. Allerede 1377 fik hun den danske Adel til at sværge almindelig Landefred; da hun selv var valgt i Sverige, lovede hun sine nye Undersaatter, at Fred, Lov og Ret skulde afløse al den »**Voldgæstning**, Mord og Brand og ulovlige **Beskatning**«, der hidtil havde hersket, og i denne Ret-

ning virkede hun gennem hele sin Regering. Den **selvraadige** Adel lærte at **lystre**; mangfoldige af disse Adelsborge, hvorfra der i Fortiden var sket »overmaade lidt Ret«, blev nedrevet, og Sagn, der siden levede i Adelslægterne, ved at fortælle om, hvor skarpt M. ofte skred ind. De kongelige Retterting dømte uden Persons Anseelse, og i den fredelskende Præstestand havde M. herved en god Støtte. Efter hendes Død anerkendte man ogsaa, at »da den **højbaarne** Fystinde førte disse Riger tilsammen under eet Herskab, viste hun i alle Maader, at hun vilde hjælpe alle og enhver til lige Ret og Lov, styrke Retfærdighed og undertrykke al Uret, hvilket Gud hende **lønne**«.

I M.s Følelsesliv kan vi ikke trænge ind; men alt tyder dog paa, at hun er gaaet helt op i sine Regentpligter, i moderlig Omsorg for sin Søn og senere for sin Fostersøn. I M.s store Gavmildhed over for Kirken er der vel megen Politik, men sikkert dog ogsaa virkelig Fromhed; den dybere Religiositet, der nys havde haft sin Talsmand i den hellige Birgitta, har ogsaa grebet M. Hun førte Birgittas Kanonisation igennem; selv var hun Lægsøster i Vadstena Kloster, ligesom hun var Medlem af mange af Datidens religiøse Gilder. Blandt de omfattende testamentariske Bestemmelser, hun traf **1411**, er der mange, der viser et mildt og menneskevenligt Sind, en kærlighedsfuld Omsorg for hendes Undersaatters Vel.

I Efteraaret **1412** opholdt M. sig i det nys genvundne Flensborg, og her døde hun pludselig om Bord paa sit Skib i Byens Havn, **sagtens** som Offer for den Farsot, som paa den Tid rasede i Byen. Hendes Lig blev bisat i Sorø Kloster, men snart efter lod hendes trofaste Ven Biskop Peder Lodehat det føre til Roskilde Domkirke. Her hædredes Dronningen 4. Juli **1413** ved en Begængelse saa storlaaet, som man aldrig før havde set den i Norden, og Erik af Pommern bekostede et kostbart Marmorgravmæle, som blev fuldendt **1423**, men hvis Siderliefver senere er gaaet tabt og først i vore Dage er blevet genfremstillet. Kun Dronningens legemsstore Billede, udført i hvid Alabast, er nogenlunde vel bevaret (Afstøbning paa Fr.borg. Radering af Gravmælet af J. **Kornerup**).

Kr. Erslev: Dronning Margrethe og Kalmarunionens Grundlæggelse, **1882**. Samme i Aarb. f. nord. Oldkynd., 1889. Samme og O. S. Rydberg i Svensk Hist. Tidskr., **X—XI**, 1890—91, og i Aarb. f. nord. Oldkynd., **1891**. O. S. Rydberg i Vitterh. Hist. och Ant. Akad.s **Handl.**, XXXI, 1886. Kr. Erslev i Danmarks Riges **Hist.**, II, 1898—1905. Agnes Branting: Das goldene Gewandt der Königin Margaretha in der Domschatz zu Uppsala, **1911**. Jørgen Olrik i Det danske Folks Historie, III, 1928. E. Arup: Danmarks Historie, II, 1932. E. Lönnroth: Sverige och Kalmarunionen, 1934.

Kr. Erslev (Jørgen **Olrik***).

Margrete, d. 1340, Markgrevinde af Brandenburg. Forældre: Kong Christoffer II. (s. d.) og Eufemia af Pommern (s. d.). Gift Dec. 1324 paa Vordingborg Slot med Markgreve Ludvig af Brandenburg, f. ca. 1315, d. 18. Sept. 1361 i Zornolding (gift 2° 1342 med Margrethe »Maultasch«, Arving til Tyrol og Kärnthen, gift 1° med Johan Henrik af Bøhmen), Søn af tysk Konge, senere Kejser Ludvig af Bayern (d. 1347, gift 2° 1324 med Margarethe af Holland, d. 1356) og Beatrix af Glogau (d. 1322).

M.s Fader søgte at støtte sin Indflydelse i Nordtyskland ved en Forbindelse med den tyske Konge Ludvig af Bayern, og da denne 1323 havde forlenet sin Søn af samme Navn med det ledige Markgrevskab Brandenburg, aftaltes det mellem ham og Christoffer, at den nye Markgreve skulde ægte M. Brylluppet stod dog først n. A. Den danske Konge støttede sin Svigersøn ved at mægle mellem ham og hans Nabofyrster; den aftalte Medgift, 12 000 Mark Sølv, udbetalte han derimod ikke, hvor ofte den end blev krævet, og efter hans Død maatte af hans Sønner først Otto, senere Valdemar (IV.) Atterdag søge at affinde sig med Brandenburgerne ved 1 Steden for Penge at give Anvisning paa Estland. Om M.s egen Skæbne vides ikke synderligt andet, end at hun døde 1340; 31. Maj s. A. stiftede hendes Ægtefælle en Sjælemesse for hende. — Stik fra 18. Aarh. af J. A. Zimmermann.

Märkische Forschungen, XIV, 1878, S. 296 ff.

Kr. Erslev (Jørgen Olrik).*

Margrete, 1456—87, Dronning af Skotland. F. 1456, d. 1487. Forældre: Kong Christian I. (s. d.) og Dorothea af Brandenburg (s. d.). Gift 10. Juli 1469 i Edinburgh med Kong Jakob III. af Skotland, f. 10. Juli 1453, d. 11. Juni 1488 ved Bannockburn, Søn af Kong Jakob II. (1430—60) og Marie af Guelldres (d. 1463).

M. blev allerede 1460 bestemt til Brud for den syvaarige Kong Jakob af Skotland. Paa et Møde i Bourges i Okt. 1460, hvor den franske Konge Karl VII. mæglede i Striden mellem Christian og Skotland om Udredelsen af den siden 1426 resterende Skat for Hebriderne, enedes man om, at dette Giftermaal var en passende Udvej. Otte Aar efter mindede Kong Christian om Sagen, og et skotsk Gesandtskab ankom til Danmark. 8. Sept. 1468 afsluttedes Ægteskabskontrakten; den ovennævnte Skat afkortedes i Medgiften, af hvilken Kongen lovede straks at betale 10 000 Gylden, medens han for Resten af Summen skulde sætte Orknøerne i Pant. 1469 kom et prægtigt Gesandtskab med Jarlen af Arran i Spidsen for at hente Bruden. Da Kong Christian kun havde 2000 Gylden

rede af de 10 000, pantsatte han for Resten af Summen Shetlands-
øerne til Skotland. Pantet blev aldrig indløst. Skotske Historikere
berømmer M.s Skønhed, Mildhed og Forstand. — Maleri paa
Altertavle, nu i Scottish National **Gallery** i Edinburgh, gengivet
i Stik af A. Birrell 1795 og af Trotter 1796 samt derefter i Træ-
snit efter Tegning af A. Dorph og i Farvelitografi af H. Shaw
1843. Stik af E. Harding 1798 efter Maleri af Jameson, forment-
lig samtidigt med Stikket. *Mollerup (Jørgen Olrik*)*.

Margrete, d. 1341, Dronning af Sverige. D. 2. Marts 1341, begr.
i Ringsted Klosterkirke. Forældre: Kong Erik (V.) Klipping (s. d.)
og Agnes af Brandenburg (s. d.). Gift 25. Nov. 1298 i Stockholm
med Kong Birger af Sverige, f. 1280, d. 1321 i Danmark, Søn af
Kong Magnus Ladulås (1240—90) og Helvig af Holsten (d. 1324).

Endnu medens Faderen levede, blev det aftalt, at M. skulde
ægte den svenske Konge Magnus Ladulås' ældste Søn Birger;
efter Eriks Drab 1286 besluttedes det yderligere, at M.s Broder
Erik (VI.) Mændved skulde ægte Birgers Søster Ingeborg. Birger
blev Konge 1290, og Brylluppet fejredes med stor Pragt 1298.
Erik var sin Svoger en god Støtte under de idelige Stridigheder,
som Kongen havde med sine yngre Brødre. M. skal have ophidset
sin Ægtefælle mod Svogrene og særlig have raadet ham til deres
Fængsling paa Nyköping Slot i Dec. 1317. Straffen fulgte snart
efter og ramte ikke mindst M.; hun maatte med Birger flygte fra
Sverige, hvor man tog Hertug Eriks Søn Magnus til Konge, og
hendes førstefødte Søn Magnus faldt i Modstandernes Hænder og
blev henrettet i Stockholm 1320. To Døtre, Agnes og Christine,
fulgte Forældrene i Landflygtighed. M.s Broder Christoffer II.
overlod Birger Slottet Spikeborg ved Skelskør med et Par Herreder
til Underhold. Af M.s Døtre overlevede Agnes Moderen og blev
Nonne i Slangstrup Kloster. *Kr Erslev (Jørgen Olrik*)*.

Margrete, d. 1176 el. 77, sjællandsk Helgeninde. D. 25. el. 28.
Okt. 1176 el. 77 i Ølse(magle), begr. paa Køge Strand, senere i
Vor Frue Kirke i Roskilde. Gift med Herlog.

M. var af Skjalm Hvides store Slægt, Roskildebisperne Absalons
og Peder Sunesøns Frænke. Hun blev dræbt af sin Mand, der søgte
at give det Udseende af, at hun havde taget sig selv af Dage; derfor
kunde hun ikke blive begravet i indviet Jord, men kom til at ligge
ude i Strandengene ved Køge Bugt. Snart hed det sig, at der saas
Lys over Graven, og da Absalon, Stiftets Bisp, havde ladet Sagen
undersøge, blev M.s Lig højtideligt ført til Roskilde til Vor Frue

Kirke, ligesom Erik (IV.) Plovpenning senere førtes til Ringsted og Fru Magnhild af Fulltofta til Lund Domkirke. De fik som mange andre deres **Helgenry** formedelst deres bratte Død. Man valfartede til Vor Frue Kirke saavel som til det Kapel, der blev bygget paa Stranden, hvor M. havde fundet sit første Hvilested. Ofrene, der strømede ind begge Steder, kom to af Absalons Stiftelser til gode — Vor Frue Kloster i Roskilde og i nogen Grad Sorø Kloster; ydermere lagde Absalon en Afgift af tolv af Sjællands østlige Herreder, kaldet »collecta s. Margarethæ«, til Vor Frue Kloster. Der blev — uvist hvornaar — gjort Forsøg paa at faa M. kanoniseret, men Sagen døde hen. M.s Kultus har ikke sat Spor i liturgiske Bøger fra Roskilde Stift, hendes Navn forekommer ikke i Kalendere. Den korte Beretning om hendes Død og Overførelse til Roskilde stammer fra et Haandskrift (E 39) i Universitetsbiblioteket, som gik til Grunde ved Branden 1728.

M. Cl. Gertz: Vitæ sanctorum **Danorum**, 1908—12, S. 388 ff. H. Olrik: Danske Helgeners Levned, 1893—94, S. 369—73. A. Krarup: Bullarium Danicum, 1932, n. 539, 542, 1042, 1043. *Ellen Jørgensen.*

Margrethe Françoise Louise Marie Helene, f. 1895, Prinsesse. F. 17. Sept. 1895 paa Bernstorffshøj. Forældre: Prins Valdemar af Danmark (s. d.) og Marie af **Orléans** (s. d.). Gift 9. Juni 1921 i Kbh. (Jesu Hjerter kat. K.) med Prins Renatus (René) Carl Maria Joseph af Bourbon-Parma, f. 17. Okt. 1894 i Schwarza, Søn af Hertug af Bourbon-Parma Robert Carl Ludvig Maria (1848—1907, gift 1° 1869 med Maria Pia af Bourbon-Sicilien, 1849—82) og Maria Antonia Adelaide Camilla Caroline Eulalia Leopoldine Sophie Agnes Françoise d'Assise et de **Paule** Michelle Gabrielle Raphaëlle Gonzague Gregorine Bernardine Benedictine Andrea af Braganza (f. 1862). Ægteparret, der er bosat i Paris, har fire Børn. — Maleri af Hans Henningsen (hos St. Josef Søstrene). Bronzestatuette af Carl Bonnesen 1903. *Perl Enøelstoft*

Maria, se Marie.

Maria Feodorovna, se Dagmar.

Manager, Anders Jensen, d. 1582, Præst. F. i Durup, d. 1. (3. el. 9.) Juli 1582 i Kbh. Forældre(?): Sognepræst Jens Nielsen (d. 1577) og Ellen **Christensdatter**. Gift 1° med N. N. 2° 1573 med Karine Clausdatter Scavenius, d. 1615 (gift 2° 1587 med Slotspræst, siden Biskop N. L. Arctander, s. d.), D. af Professor Claus Lauridsen S. (s. d.) og Hustru.

1568 blev A. J. M. Kapellan ved Vor Frue Kirke i Kbh., **1571** Sognepræst ved St. Nicolai Kirke sst. og **1572** Magister. Til hans nærmeste Omgangskreds hørte, som det synes, Professorerne Anders Lauridsen og Hans Frandsen, Præsten Rasmus Katholm, Slotspræsten Anders Sørensen Vedel og Iver Bertelsen, dengang Abbed i Sorø. Man tør deraf slutte, at han selv hørte til Mændene af Melanchtons og Niels Hemmingsens Skole. Han nød stor Anseelse baade for sin Lærdom og for sin Veltalenhed. **1580** udgav han »Fader vor oc den almindelige Lærdom om en christen Bøn«. Skriftet var ledsaget af Digte om Bønnens Betydning af de ovennævnte Venner. Det var udarbejdet paa Grundlag af Ugedagsprædikener og udmærkede sig ved en smuk og plastisk Fremstilling. Ved sit naturlige, jævne Sprog maa dette Skrift paa en ganske egen Maade have talt til Samtiden, ligesom det læremæssigt og ved Anvendelsen af den tematiske Prædikeform var et typisk Udtryk for den herskende Fromhedsretning. Det var tilegnet Kong Frederik II., der gav Forfatteren **100 Dlr.** derfor og paalagde Universitetet at kreere ham til Dr. theol. Men førend han opnaaede denne Værdighed, døde han.

H. F. Rørdam: Kbh.s Universitets Hist. **1537—1621**, II, **1869—72**, S. 747 f.; IV, **1868—74**, S. 154, 308 f. Samme: Klavs Christoffersen Lyskanders Levned, **1868**, S. 185. Samme: Monumenta historiae Danicæ, I, **1873**, S. 556. Kirkehist. Saml., 2. Rk., V, **1869—71**, S. 156; 3. Rk., II, **1877—80**, S. 489; 6. Rk., II, **1936—38**, S. 183.

S M Gjellerup (Bjørn Kornerup*).

Mariager, Peter, **1827—94**, Forfatter, Journalist. F. 23. Juli **1827** i Nyborg, d. 7. Okt. **1894** i Kbh., begr. sst. (Ass.). Forældre: Sekretær, Proviantforvalter, senere Krigskancellisekretær Frederik Christian M. (**1793—1868**) og Anine Christine Bondrop (**1792—1874**). Gift 7. Jan. **1864** i Kbh. (Garn.) med Larsine Larsen, f. 15. Marts **1840** i Kbh. (Trin.), d. 3. Juni **1899** sst., D. af Tjenestekarl Anders L. og Kirstine Kjelstrup.

Efter Skolegang i Nyborg og Odense blev M. privat dimitteret **1848**. En halv Snes Aar drev han frie Studier og litterære Sysler, oversatte franske Romaner og udgav under Pseudonymet Maria G. **1853** et lille selvstændigt Arbejde »Frøkenen paa 30 Aar«. Under Ophold i sin Fødeby lagde han Grunden til sin omfattende Læsning i oldklassisk Litteratur. Fra **1857** til sin Død var han Litteratur- og Teateranmelder ved »Berlingske Tidende«, samtidig oversatte han populære naturvidenskabelige Værker, saaledes Brehms »Dyrenes Liv«, redigerede **1882—88** »Hønsegaarden« og »Tidsskrift for Hønseavl«. Blandt Kolleger og i sin selskabelige Kreds var han

respekteret og afholdt paa Grund af sin **kultiverede** og loyale Pen, sit elskværdige og underholdende Væsen; en stiltfærdig og, inden Sygdom formørkede hans sidste Aar, livsglad Æstetiker af god gammel Art. Stærkere frem i Offentlighedens Opmærksomhed kom han, da han fra 1881 paabegyndte Udgivelsen af Samlinger af større og mindre Fortællinger med hellenske Motiver: »**Fra Hellas**« (1881), »Den sidste **Lamia**« (1884), »Magthaveren paa Rhodos« (1885), »Dronningen af Kyrene« (1890), »Et Bryllup i Katakomberne« (1893) — Fortællingen, der giver den sidste Samling Titel, er undtagelsesvis romersk. Efter hans Død udkom den ufuldendte, bredt anlagte »Sparta« (1895). Arbejderne blev vel modtaget af Kritik og Publikum; en samlet illustreret **Udgave** »Antike Fortællinger« udkom 1900, og adskilligt oversattes til Tysk, Hollandsk og flere Sprog, »Den sidste Lamia« er bearbejdet til Operatekst for Enna af Helge Rode, 1901, »Et Bryllup i Katakomberne« er bearbejdet for G. Høeberg af S. Michaëlis 1909. M. havde tilstrækkelig Fantasi og Kompositionsevne til at fængsle ogsaa de Læsere, hvem det store kulturhistoriske Apparat kunde falde besværligt, og han besad en personlig, sensitiv Indleven i Stoffet, der har været somme verdenskendte historiske Novellister nægtet. Figurernes ydre Fremtræden, det sjælelige Sammenspil mellem dem, deres hele Milieu, den landskabelige Ramme — 1884 gæstede han selv Hellas — skildrede han med overbevisende Omhu, og han gik stundom Tingene nærmere ind paa Livet, end det stemmede med overleveret Konveniens. Naar han desuagtet ikke har hævdet selv en beskeden Plads i Nationallitteraturen, skyldes det fornemmelig en Mangel paa kunstnerisk Holdning og Stil, der gør ham ulæselig for et bedre vant Slægtled. Hverken hans Fortrolighed med store franske Mønstre eller hans Møde med den Skønlitteratur, der i hans egen Tid brød nye Baner hjemme, synes at have paavirket ham, og ser man hen til hans naturlige Betingelser for at blive en virkelig Forfatter, maa man regne ham for et af de mest slaaende Vidnesbyrd om Forfaldet i dansk Prosa mellem »Guldalder« og »Realisme«. — Tit. Professor 1892. — To Silhouetter af Lung i Familieej. Træsnit af A. Bork 1884.

Nutiden 22. Juni 1884. Biblioteket April 1894. Berl. Tid. 8. Okt. s. A. **Politiken** s. D. Ill. Tid. 14. Okt. 1894 (Fr. v. Jessen). Zak. Nielsen: Minder, , 9 , . 55 .

Paul *Læssøe* Muller.

Mariane Caroline Charlotte (opr. Kaldenavn Caroline), 1821 —76, Kronprinsesse. F. 10. Jan. 1821 i Neu Strelitz, d. 1. Juni 1876 sst., begr. i **Mirow**. Forældre: Storhertug af Mecklenburg-

Strelitz Georg Frederik Carl Joseph (1779—1860) og Marie Vilhelmine af Hessen-Kassel (1796—1880). Gift 10. Juni 1841 i Neu Strelitz med Kronprins Frederik, senere Kong Frederik VII. (s. d.). Ægteskabet opløst 1846.

Som Modvægt mod Louise Rasmussens, den senere Grevinde Danners, stigende Magt over Kronprins Frederik søgte Kong Christian VIII. at faa sin Søn standsmæssigt gift og overdrog Grev Frederik Ditlev Reventlow det delikate Hverv at skaffe ham en Brud. Opmærksomheden henledtes paa den tyveaarige Prinsesse **M.**, hvis Moder var Søster til Landgreve Vilhelm af Hessen, Kongens Svoger. Man tog ikke psykologiske Hensyn: Den unge uerfarne Dame blev en Brik i det politiske Spil, hvis Hovedformaal, ikke mindst over for Slesvigholstenerne, var at sikre den mandlige Arvefølge. Christian Winther sendtes til Neu Strelitz for at lære hende Dansk, og den letbevægelige Digter undgik ikke at blive forelsket i hendes sarte Nydelighed; han kaldte hende »en fin, hvid, ikke skøn, men yndig Perle«. Indtoget i **Kbh.**, som Maleren C. Balsgaard har forevigt, fandt Sted 22. Juni 1841 under stor Højtidelighed; bl. a. skrev Henrik Hertz sit romantiske Skuespil »Svanehammen« til Festforestillingen i Det **kgl.** Teater. De nygiftes Residens blev hovedsagelig henlagt til Fyn, hvor Kronprinsen var Guvernør, men de to vigtige Opgaver, der forelaa, lykkedes det ikke den unge Prinsesse at løse: hun skulde bringe Ro i sin Gemals uligevægtige Sind og føde Landet en Tronarving. Hendes »**bleg-rosenfarvede**« Væsen, hele hendes sensible Fremtræden, der var præget af et let bevægeligt Nerverliv, passede saa slet som muligt til Kronprinsens robuste Natur, og Samlivet blev ulykkeligt for begge Parter. Hertil bidrog ikke mindst, at hans Forbindelse med Louise Rasmussen efter en kort Afbrydelse blev genoptaget, og at han over for sin Hustru betegnede hende som sin »Skytsengel«. I omtrent tre Aar udholdt Prinsesse M. sine Lidelser, men i Maj 1844 rejste hun, officielt af Helbredshensyn, til Forældrene i Neu Strelitz; Kronprinsen blev et Par Gange sendt ned for at hente hende tilbage, men Forsøgene mislykkedes; hun tiltroede, skrev Kongen, »sig ikke Sundhed og Legemsstyrke nok til at opfylde sin Bestemmelse«. 30. Sept. 1846 ophævedes Ægteskabet, og dermed var Banen fri for Louise Rasmussen. Prinsessen fik en aarlig Apanage paa 16 000 **Rdl.** fra den danske Statskasse og levede stille Resten af sit Liv, ivrigt optaget af Velgørenhedsarbejde. Hendes Oplevelser i Danmark, som Chr. Winther et Aars Tid saa paa nært Hold, inspirerede ham til Skildringen af Kongeparret og Rhitra i »Hjortens Flugt«. »Hun var,« skrev Fru Heiberg,

»en Kvinde, som hundrede andre, og dette var for lidt til at spille den Rolle, Historien havde tildelt **hende**«. — Maleri paa Rosenborg af J. S. Otto **1844**, litograferet af **F. Jantzen**. Emailleteret Miniature sst. Pastel paa Jægerspris. Portrætteret paa C. V. Balsgaards Malerier **1843** og **1845** af Indtoget i Kbh. **1841** (Rosenborg) og paa N. **Henriques'** Maleri **1842** af Fakkeltog ved samme Lejlighed (Fr.borg) saavel som paa E. Lehmanns Litografi af Modtagelsen og paa Litografiet af Ridderspillet i Mecklenburg i Anledning af Formælingen. Litografi af Em. Bærentzen ca. **1842**, af C. Bau, af E. Fortling efter et nu forsvundet Maleri af N. P. Holbech og fra Winckelmann & Söhne, Berlin.

[Chr. Winther i] Figaro, **1841**, I, S. 1—24. Berl. Tid. 7. Juni 1876. Breve fra Chr. Winther, udg. af Liebenberg, **1880**, S. 47 ff. Nic. Bøgh: Chr. Winther, **II—III**, 1900—01. Breve fra Christian VIII. ved Louis Bobé, i Personalhist. Tidsskr., 9. Rk., VI, 1933. Fru Heiberg: Et Liv, 1. Folkeudg., I, **1904**, S. 259.

Robert Neiiendam.

Mariboe, jødisk Slægt. Stamfaderen her i Landet, Levin Moses M. (d. **1781**), indvandrede fra Schlesien, fik **1744** Lejdebrev og tog **1746** Borgerskab som Købmand i Kbh. Han er formentlig identisk med Levin Moses Spanier, der **1721** har ansøgt om Tilladelse til at nedsætte sig i Maribo, men maatte nøjes med i over tyve Aar at ernære sig som Medhjælper hos en anden Købmand, hvorefter han drog til Kbh., tog med sig Bynavnet som Slægtsnavn, blev **1744** gift med Behrend Melchiors Datter Frommeche (ca. **1707—90**) og fik endelig Lejdebrev. Blandt hans ni Børn var Sønnen Moses Levin (efter Daaben **1809** ogsaa kaldet Martin Leopold) M. (**1760—1830**), der i sit første Ægteskab med Bella Henriques (**1761—96**) blev Fader til den norske Politiker Ludvig M. (**1782—1841**), til Byfoged og Borgmester i Helsingør Jacob August M. (**1783—1858**), der antog Navnet Stenfeldt, til Grosserer Peter Rudolf Vilhelm M. (**1784—1846**), gift med Emilie Augusta Rogert (ca. **1786—1811**) og Fader til Landmanden Christian Vilhelm M. (**1809—81**), hvis ene Datter, Emilie Signe Johanne (**1833—1912**), blev gift med Oberstløjtnant Theodor Valentin Schou (**1834—1912**), der havde Sønnerne Direktør for Aktieselskabet Atlas Hans Henrik Schou (**1858—1932**) og Professor, Dr. phil. Erik Emil Sparre Schou (**1873—1928**), og hvis anden Datter, Marie Henriette Cathrine (**1838—1912**), blev gift med Grosserer i Slagelse Hans Jacob Schou (**1831—99**), der havde Sønnerne Direktør for Knabstrup Teglværk Hans Henrik Schou (**1860—1928**), hvis Søn er Overlæge Hans Jacob Schou (f. **1886**), og Kommandør i Sætaten

Carl Albert Schou (f. 1868), og til Skolebestyrer Carl Henrik Ambrosius M. (1791—1841). I sit andet Ægteskab med Rose Henriques (ca. 1771—1821) blev Moses Levin M. Fader til nedenn. Skolemand Carl Rudolph Ferdinand M. (1800—60), hvis Søn var nedenn. Havebrugsredaktør Carl M. (1859—1925). Levin Moses **Mariboes** ene Datter, Deiche (1762—91), blev gift med Stadsmægler Behrend Israel Jochim, kaldt Agent Behrend (ca. 1761—1821), hvis Datter Johanne Marie Caroline (1790—1847) i sit andet Ægteskab med Krigsassessor Niels Christian Ravnkilde (ca. 1789—1824) blev Moder til Skuespiller Christian Emil Ravnkilde (ca. 1817—60) og til Komponist Niels Christian Theobald Ravnkilde (1823—90). Hans anden Datter, Regina (1752—1817), gift med Jacob Abraham Lazarus (ca. 1746—1806), blev Moder til Esther (1780—1857), gift med Grosserer Meyer Salomon Trier (1770—1837) (se Slægten Trier).
Josef Fischer.

Mariboe, Carl Rudolph Ferdinand, 1800—60, Skolemand. F. 17. Nov. 1800 i Kbh. (Slotsk.), d. 20. Febr. 1860 sst. (Holmens), begr. sst. (Holmens). Forældre: Moses Levin M. (1760—1830, gift 1° 1779 med Bella Henriques, 1761—96) og Rose Henriques (ca. 1771—1821). Gift 1° 17. Nov. 1824 i Kbh. (Frue) med Frederikke Wessely, f. ca. 1797, d. 19. Jan. 1852 i Kbh. (Trin.), D. af Stadsmægler Moses W. (1761—1831) og Ficke Wallich (1768—1844). 2° 25. Marts 1854 i Søllerød med Susa (Susette) Augusta Dalgas, f. 8. Maj 1825 i Napoli, d. 12. Okt. 1889 i Kbh. (Jac), D. af Købmand i Napoli, senere Konsul i Livorno Jean Antoine D. (1788—1835) og Johanne Thomine Stibolt (1792—1871).

M. begyndte at studere, men opgav Studeringerne paa Grund af **Øjensvaghed** og blev Grosserer 1823. Han var imidlertid uheldig og rejste til England, hvor han opholdt sig nogle Aar. Da han kom tilbage, fik han 1828 Bestalling som Translatør i Tysk, Fransk og Engelsk og blev s. A. Lærer ved Borgerdydskolen i Kbh. 1831 fik han Timer ved den kgl. militære Højskole, men foretog saa de to følgende Aar paa kgl. Bekostning en ny Rejse til England for at studere Undervisning, navnlig i Sprog. 1833 oprettede han den første Realskole i **Kbh.**, som snart voksede stærkt og i en Aarrække nød stor Anseelse. Undervisningen blev drevet med Liv og Iver. De fremmede Sprog taltes i Timerne, i hvert Fald af Lærerne, og Elevernes Kappelyst og Opmærksomhed holdtes i Aande ved gentagne Omflytninger i Timerne, efter som de svarede rigtigt eller fejl paa Lærerens Spørgsmaal. Skolen havde et noget militært Tilsnit og var paavirket af den indbyrdes Undervisnings Metode, der

havde Frederik VI.s særlige Interesse. I Slutningen af hans Rege-
ringstid havde Skolen 36 kgl. Fripladser. — I sine yngre Aar var
M. meget energisk, havde mange gode Ideer, som han forstod at
sætte igennem. Senere syntes hans Energi at tage af, enten fordi
han følte sig tryk ved den store Anseelse, hans Skole nød, eller
fordi han var for meget optaget af en Pigeskole, den saakaldte
Dannekvindeskole, som han 1844 fik oprettet i Nærheden af Real-
skolen. Pigeskolen lukkedes igen ved Slutningen af Aaret 1853,
og nogle Maaneder efter giftede M. sig med Bestyrerinden. 1846
havde Realskolen 289 Elever, men ti Aar efter var Antallet gaaet
ned til 160. 1856 overdrog M. Skolen til Professor C. F. F. Rung
og cand. theol. S. Neve, og s. A. tilstodes der ham en Statsunder-
støttelse paa 1200 Rdl. aarlig for hans Fortjeneste af Undervis-
ningen og hans Bidrag til Udbredelse af Kendskab til Engelsk.
Foruden adskillige Oversættelser fra Engelsk har M. udgivet talrige
Skolebøger til Brug ved Undervisningen i dette Sprog, f. Eks.
»Engelsk Læsebog efter en ny Methode« (1833, 5. Opl. 1858).
Bogen bestaar af Smaahistorier paa Engelsk med dansk Oversæt-
telse. Begynderen skal lære dem udenad. — Tit. Professor 1834.
— R. 1850. — Maleri af Em. Bærentzen i Familieej. Litografi
efter Tegning af L. Smith.

Mariboers Skoles Aarsberetning 1883. A. Abrahams: Minder fra min Barn-
dom og tidlige Ungdom, 1895, S. 105—18. Vor Ungdom, 1922, S. 161—65.
E. Dalgas: Familien Dalgas, 1891.

Carl Dalgas
Chr. Buur (Joakim Larsen).

Mariboe, Carl, 1859—1925, Havebrugsredaktør. F. 10. Marts
1859 i Kbh. (Vartov), d. 12. Febr. 1925 sst., begr. sst. (Holmens).
Forældre: Skolebestyrer, Professor Carl M. (s. d.) og 2. Hustru.
Gift 19. Maj 1891 i Kbh. (Matth.) med Anna Elisabeth Beh-
rend, f. 11. Marts 1866 i Kbh. (Trin.), d. 10. April 1924 sst.,
D. af Assessor i Kriminalretten, senere i Overretten Peter Lud-
vig B. (1825—83) og Marie Elisabeth Amalie Ravn (1838—92).

M. tilbragte sine første **Læreaar** i Rosenborg Driverihave og tog
1880 Havebrugseksamen paa Landbohøjskolen. 1880—82 var han
Unggartner paa Turebyholm og rejste derpaa to Aar i Udlandet,
navnlig England, hvor han havde Beskæftigelse i et Par Gartnerier.
Efter at have været ansat en kort Tid i G. J. Bøghs Planteskole,
Horsens, etablerede han sig 1884 som Planteskoleejer i Fredericia.
1900 nedlagde han Forretningen og blev ansat som Redaktør af
»Haven«, var samtidig Forsøgsleder ved Dansk Frøkompagni og
Markfrøkontoret indtil 1915, hvorefter han indtil sin Død var
videnskabelig havebrugskyndig Assistent under Administrationen

af Statens Forsøgsvirksomhed i Plantekultur. Han virkede ogsaa som Sekretær for De samvirkende danske Haveselskaber. I en Aarrække var han Repræsentant i **Alm.** dansk Gartnerforening og **1895—1900** Medlem af denne Forenings Bestyrelse. Endvidere var han Medstifter af Foreningen Skolehaven, en Forening, som havde hans varmeste Interesse. Det var navnlig i sin Egenskab som Redaktør af »Haven« og som Forsøgsmand, at M. kom i Kontakt med de danske Havebrugere og Gartnere, hvorunder han udfoldede en betydelig Virksomhed præget af Samvittighedsfuldhed og Nøjagtighed. Forskellige Smaaskrifter navnlig om Køkkenhavedyrkning foreligger fra hans **Pen**; endvidere samlede han og udgav en Fortegnelse over »Dansk Havebrugslitteratur« fra **1546** til **1908**, ligesom han aarlig i »Tidsskrift for Planteavl« gav Oversigt over fremmed økonomisk Havebrugslitteratur. I Værket »Danmarks Havebrug og Gartneri« skrev han om Handelsplanteskolerne, og endelig redigerede han **1920—21** »Illustreret Havebog«, **I—III**, der nærmest var tænkt som en Afløser af den kendte »Jensens Havebog«.

Gartner-Tidende, XLI, 1925, S. 97. Haven, XXV, 1925, S. 49.

Axel Lange.

Mariboe, Jacob August, se Stenfeldt.

Marie Sophie Frederikke, **1767—1852**, Dronning. F. 28. Okt. **1767** i Hanau, d. **21.** Marts **1852** paa Amalienborg, begr. i Roskilde Domkirke. Forældre: Landgrev Carl af Hessen (s. d.) og Louise (s. d.). Gift **31.** Juli **1790** paa Gottorp med Kronprins Frederik (VI.) (s. d.).

Allerede kort efter Kronprins Frederiks Statskup i April **1784** begyndte Carl af Hessen at arbejde paa en ægteskabelig Forbindelse mellem den vordende Konge og hans ældste Datter Marie. Chr. D. Reventlow og A. P. Bernstorff støttede denne Plan, medens Johan **Bülów** og Schack-Rathlou arbejdede for Giftermaal med en engelsk Prinsesse, og Katharina II. foreslog en russisk Fyrstinde. Ogsaa den vordende Hertug af Augustenborg og hans energiske Hustru Louise Augusta, Kronprinsens **Halvsøster**, arbejdede ivrigt mod det hessenske Parti. Efter nogle Aars Overvejelser friede Kronprinsen alligevel til Prinsesse Marie, og **1790** fandt Formælingen Sted.

Den unge Prinsesse havde indtil da faaet en fuldstændig tysk Opdragelse, og det skyldtes alene **Bülows** energiske Optræden, at hun før Brylluppet fik lært saa meget Dansk, at hun nogenlunde kunde føre en Samtale. Hun var meget litterært interesseret, men til

dansk Aandsliv kendte hun saa godt som intet. Derimod var hun en varm Beundrer af Klopstock, og hun havde lært sig store Stykker af »**Messiaden**« udenad. Efter Formælingen tog det unge Par Ophold en kort Tid paa det nærliggende Louisenlund, og omkring Midten af Sept. fandt det højtidelige Indtog Sted i Kbh. En varm og ægte Følelse slog de nygifte i Møde, og den unge Kronprinsesse vandt straks den københavnske Befolknings Hjerter ved sin stille og beskedne Fremtræden, medens hun havde visse Vanskeligheder ved at gøre sig gældende ved Hoffet. Fra Enkedronningens og Arveprinsens Side mødte hun kun Kulde, og det augustenburgske Ægtepar betragtede hende og navnlig hendes Fader med meget mistænksomme Øjne. Da Carl af Hessen ikke vandt nogen større Indflydelse paa sin Svigersøns Handlinger, bedredes Forholdet mellem de nære Slægtninge med Tiden og blev efterhaanden helt hjerteligt. Om den Skepsis, som mødte Kronprinsessen i de første Aar i **Kbh.**, vidner følgende ret skarpe Udtalelse om hende af Charlotte Schimmelmänn: »**Elle** est indolente, d'une douceur qui ne m'interesse pas, et **je** crois peu capable d'un sentiment profond, **mais** bonne mere, épouse tendre.«

I henved et halvt Hundred Aar, i gode og vanskelige Tider, levede M. i et lykkeligt Ægteskab, og Forholdet mellem Ægtefællerne var hjerteligt og harmonisk. Svære Skygger faldt dog over det unge Ægtepar. M. fødte otte Børn, men seks af dem, nemlig to Dreng og fire Piger, døde kort efter Fødselen, medens to Døtre, Caroline (s. d.) og Vilhelmine (s. d.), naaede den voksne Alder. 1794 brændte hendes og Kronprinsens Hjem, og de **maatte** midt om Vinteren flytte til de langt mindre Forhold i et af Amalienborgs Palæer (det Schack'ske). Hun fandt sig dog hurtigt til Rette i de nye Omgivelser, og Bernstorff mente at kunne berette, at »Kronprinsessen, denne indtagende Kvinde, ønsker sig til Lykke med at synes mindre lille i **smaa** Værelser«. Derefter kom de vanskelige Tider for Landet, Kbh.s Bombardement og Tabet af Flaaden. Afsin Apanage bidrog M. gennem flere Aar med betydelige Beløb til et nyt Søværns Oprettelse, og hun fulgte trofast sin Ægtefælle til Hæren i Holsten, hvor hun ogsaa 1808 proklameredes som Dronning. Da Kongen 1814 drog til Wien for at deltage i Kongressen, indsattes M. som Regent, og i de Maaneder, hun førte Regeringen, aflagde hun flere Beviser paa, at hun ved Siden af sin Gerning i Hjemmet havde fulgt ret godt med i de vanskelige udenrigspolitiske Forhold. Efter Kongens Hjemkomst fejredes paa højtidelig Vis Salvingen i Fr.borg Slotskirke, og i de følgende trange økonomiske Aar stod M. paa ny trofast og støttende ved sin

Mands Side, indtagende **alle** ved sin stille Anstand og fine Dronningeværdighed. De begyndende liberale og nationale Brydninger interesserede hende ikke meget, og en tiltagende Svagelighed bevirkede, at hun holdt sig stedse mere i Baggrunden. Hendes svage Helbred var ogsaa en væsentlig Aarsag til, at hun ikke aktivt søgte at hindre Kongens intime Forhold til Fru Dannemand. Efter Kongens Død 1839 traadte hun endnu mere tilbage i Stilheden, og den større **tilmaalte** Frihed gav hende forøget Mulighed for at sysle med historiske og genealogiske Studier. Hun havde allerede 1822—24 udgivet »**Supplement-Tafeln zu Joh. Hübners genealogischen Tabellen**« og forberedte en ny Udgave heraf, forsynet med en Række historiske Indledningsartikler. Dette Arbejde udkom aldrig, men Manuskriptet ligger i Det kgl. Bibliotek. Ved Siden af sine historiske Studier udøvede hun en omfattende Godgørenhed, men altid i det skjulte. Hendes sidste Aar formørkedes ved den stigende Spænding mellem Monarkiets forskellige Dele, og det voldte hende megen Sorg, da Krigen 1848 brød ud. »Naar man er et ædelt Menneske, er det da ikke ligegyldigt, om man er dansk eller tysk«, var hendes rørende naive Spørgsmaal, der klart viste, at hun fuldstændig hørte hjemme i det 18. Aarhundrede.

Miniature fra 1781 (Rosenborg) og af F. J. Hill ca. 1789 (sst. og Darmstadt). Stukket Silhouet i hel Figur. Anonymt Stik. Silhouetstik, uddelt ved Brylluppet. Miniature af Corn. Høyer ca. 1790 (Rosenborg), reproduceret i Farvestik af F. Janinet. Malerier af Jens Juel ca. 1791 (med Christian VII.s Orden: **Glücksborg**, Sorø, Rosenborg; Miniature forhen hos **Glückstad**) og 1792 (med Sjal: Amalienborg, gengivet i Stik 1800 af J. F. **Clemens**), (med spids Halsudskæring og uden Perler: **Fr.borg**), 1800 (med enkel rund Udskeering uden Knipling: Bernstorff (med Prinsesse **Caroline**), **Fr.borg**, gengivet i Litografi af **Wm.** Heuer, **Fortling** m. fl.) og ca. 1801 (med firkantet **Udskeering**; stukket af A. Flint). Miniature fra ca. 1796, muligvis af J. Juel (Rosenborg). Miniature fra 1793 (sst.). Malede Silhouetter i hel Figur (med Kronprinsen) 1793 af **Rohtermundt (Fr.borg)**. Portrætteret paa W. Haffners Billede (**Jægerspris**) af Teselskab paa Amalienborg 1794 og paa Vierteis Gruppebillede s. A. (**Gunderslevholm**). Miniature af **Vezus 1797 (Rosenborg)**. Tegnet Silhouet ca. s. A. (**Fr.borg**). Tegninger af **Lahde 1799 (Fr.borg, Rosenborg)**, gengivne i Stik af samme s. A. og med let ændret Frisure senere. Tegninger af C. Horneman 1804 og ca. 1810 (Rosenborg), Pastel af samme (**Fr.borg**). Maleri af C. F. Groger 1808, stukket af A. W. **Böhm**, Leipzig. Kobberstik fra 1809 af F. W. Bollinger, Berlin, efter Maleri af **Fr. Sachse**.

Pastel af Horneman, stukket 1822 af Fr. Bolt. Portrætteret paa Akvarellen: Den høie elskede Familie ca. 1814 af J. H. Senn (Rosenborg), stukket af samme. Malet gentagne Gange af C. V. Eckersberg (fra 1819), Gruppebilledet paa Rosenborg 1821, Maleriet paa Fr.borg 1826. Malet af Hans Hansen (1821) og af E. Søndergaard 1823 (Christiansborg). — Stik af Friedrich ca. 1790. Stik af W. Heuer (1818) fra Salvingsakten. Litografier af Greve (med Turban), af F. Schepe-lern 1832 (hel Figur), af samme (Brystbillede), af J. F. Fritz 1834 og Stik af A. Hansen 1837. Træsnit af et Rytterbillede fra ca. 1790 og fra Dronningens Dødsleje. Relief af B. Thorvaldsen 1790, Buste af samme 1820. Relief graveret i Karneol af Alb. Jacobson 1821. Elfenbensskæring af Søren Winther 1840. — Medaille fra Brylluppet uden Portræt. Afbildet paa G. Hulls Medaille 1792 i Anledning af Prinsesse Marie Louises Fødsel og som Kronprinsesse paa Medaille af S. Jacobson. Kroningsmedailler (1815) af C. A. Møller, H. E. Freund og S. Jacobson; Medaille fra 1819 (Kvindelig Velgiørenhedsselskab) af S. Jacobson.

E. Holm: Danmark-Norges Historie 1720—1814, VI, 1—2, 1907—09; VII, 2, 1912. C. Bruun: Kjøbenhavn, III, 1901. L. Bobé: Efterladte Papirer fra den Reventlowske Familiekrede, I—X, 1895—1931 (se Registeret i X). Dsk. Saml., II, 1866—67; VI, 1870—71. H. Martensen: Af mit Levnet, II, 1883, 19.

Harald Jørgensen.

Marie Amelie Françoise Hélène, 1865—1909, Prinsesse. F. 13. Jan. 1865 i Ham ved Richmond, d. 4. Dec. 1909 i Kbh., begr. i Roskilde Domkirke. Forældre: Hertug Robert Philippe Louis Eugène af Chartres (1840—1910) og Prinsesse Frangoise Marie Amelie af Orleans (1844—1925). Gift 20. Okt. 1885 i Paris (b. v.; kirkelig vielse 22. Okt. paa Eu i Normandie) med Prins Valdemar af Danmark (s. d.).

M. blev født under Forældrenes Landflygtighed og kom først 1871 til Frankrig. Hun følte sig altid i udpræget Grad som Fransk og var et ægte Barn af sin Nation. En begavet, selvstændig og modig Personlighed som hun var, gjorde hun sig stærkt gældende ved det danske Hof og i den danske Almenhed. Hun forenede medfødt fyrstelig Fornemhed med Foragt for ligeegyldige Standsforskelle, og hun viste aabenlyst sin Interesse for de Mennesker og Institutioner, som tiltrak hende. Hun strakte sig vidt i sin Godgørenhed, og hun forstod at udnytte det københavnske Bourgeois Hang til Fester i Fattigforsorgens Tjeneste. Hun skjulte ikke sin personlige Opfattelse i de politiske Spørgsmaal, der interesserede hende, saaledes det vestindiske Øsalg 1902, som hun var afgjort imod. Hun

var knyttet til den Kreds, der samlede sig om Østasiatisk Kompagni, og var ikke uden Del i de Impulser, der førte til Dannelsen af Ministeriet Deuntzer 1901. Det kunde ikke undgaas, at der voksede Anekdoter op om en saa levende Personlighed, der var skabt baade til at charmere og forarge, og Rygtet overdrev sikkert stærkt hendes Indgriben i politiske Begivenheder. Hun havde ikke, som fra tysk Side paastaaet, Andel i Affæren med »de bulgarske Breve«, der 1887 spilledes i Hænderne paa Alexander III., men hendes franskpatriotiske Interesser for den russisk-franske Alliance gav sig lejlighedsvis Udtryk i ivrig Samvirken med franske Diplomater i Kbh., som ikke billigedes af det danske Udenrigsministerium og af Christian IX. — I et lykkeligt Ægteskab fødte M. sin Mand fire Sønner og en Datter. Hendes tidlige Død vakte en Folkesorg, der var mere personlig farvet, end Tilfældet ofte er ved kongelige Dødsfald. — To Malerier af G. Ferrier 1880 og senere, Malerier af Otto Bach 1900, Frantz Henningsen 1904 og af Hans Henningsen, alle i Familieeje. Buste af V. Herold lige-saa. Malerier af A. Edelfelt (Forarbejde paa Fr.borg). Bronze-statuette til Hest af Carl Bonnesen 1908 (Fr.borg). Portrætteret paa Paul Fischers Maleri 1907 af den norske Stortingsdeputations Modtagelse (sst.), paa Tegninger af K. Gamborg (sst.) og paa L. Tuxens Maleri 1893 af Kongefamiliens Besøg paa Ny Carlsberg (Carlsbergmuseet). Plakette af G. Jensen 1910. Litografi af H. Lund. Stik fra A. Weger, Leipzig, efter Fotografi. Træsnit af G. Pauli efter Tegning af Gamborg og af H. P. Hansen 1885. — Mindesmærke paa Langelinie 1919 med Buste af Carl Martin-Hansen og Sokkel efter Tegning af C. Brummer.

Johs. Hoeck: Prinsesse Marie, 1910. Politiken 6. Okt. 1937. H. R. Madol: Kongernes Onkel, 1938.

Poul Engelstoft.

Marie Elisabeth, 1610—84, Hertuginde af Slesvig-Holsten-Gottorp. F. 22. Nov. 1610 i Dresden, d. 24. Juni 1684 paa Husum Slot, begr. i Slesvig (Domk.). Søster til Prinsesse Magdalena Sibylla (s. d.). Gift 21. Febr. 1630 i Dresden med Hertug Frederik III. af Gottorp (s. d.).

M. E. har Betydning i gottorpsk Historie ved at have bidraget til Indførelsen af en mere pragtfuld Hofskik efter sachsisk Mønster. Hendes Hofstat talte flere Sachsere og andre Tyske sydfra, bl. a. Ludwig von der Asseburg (1611—93), 1635 hendes Kammerjunker, 1651—64 hendes Hofmester og Amtmand i Husum Amt, der 1639 overdroges hende som Livgeding efter Hertuginde Augustas Død. Hun var en repræsentativ og meget virkelysten og prak-

tisk Dame, interesseret i alle Hofholdningens Enkeltheder, tillige godgørende, religiøs og bogligt interesseret. Da hendes Ægtefælle, hvem hun fødte seksten Børn, var død 1659, tog hun Bolig paa Husum Slot og foranstaltede her en ny Bibeludgave 1664. — Malerier paa Fr.borg og Glücksborg 1639, paa Gripsholm, Gaunø og Eutin, af J. Ovens (Kunstmuseet), med Familie af samme 1652 (Fr.borg, Gripsholm). Stik af Dirck Dirichsen fra Hamburg og af Math. Peters fra Husum.

J. Møller: *Cimbria literata*, II, 1744, S. 530. K. A. Müller: Johann Georg I., seine Familie und sein Hof, 1838. L. Andresen u. Walter Stephan: *Beiträge zur Geschichte der Gottorfer Hof- u. Staatsverwaltung von 1544—1659*, I—II (*Quellen u. Forschungen zur Geschichte Schleswig-Holsteins*, XIV—XV), 1928.

C. O. Bøggild Andersen.

Markdanner, Caspar, 1533—1618, Lensmand. F. 1533, d. 22. Sept. 1618 paa Rønninge Søgaard, begr. i Rønninge K. Gift 9. April 1592 paa Koldinghus med Sophie Oldeland, f. 21. Aug. 1576, d. 13. Sept. 1639 paa Rønninge Søgaard, D. af Hans O. til Vejlevgaard, Salling Herred (d. 1580) og Tale Abildgaard (d. 1597).

C. M.s Herkomst er indhyllet i Mystik. I Ligprædikenen over ham siges der, at han var født »af ærlige, fromme Forældre«, og der tales om »hans ærlige Blod og Byrd«. En gammel Overlevering hævder, at han var en Søn af Kong Christian III. og en Skomagers Datter fra Koldingegnen. Ligprædikenens Ord om, at Forældrene »først hjemme hos dem selv« holdt en Skolemester til ham til hans 12. Aar, kan vel vanskeligt tænkes anvendt om Kongen og Skomagerpigen. C. M. fortsatte sin Skolegang i Roskilde og Hamburg. Efter nogle omtumlede Ungdomsaar i Frankrig, Spanien og Italien tjente han i ti Aar Kejser Maximilian II. som Krigsmand og Diplomat, saa fulgte nogle Aars braunschweigsk og gottorpsk Krigstjeneste; 1571 blev han adlet af Kejseren og kaldte sig ifølge Sagnet først Danmarker, der senere skulde være ændret til M. Paa Peder Oxes gentagne Opfordring vendte han 1574 hjem til Danmark og fik Ansættelse ved Hoffet, hvor han var Køgemester 1575—85. Næsten hele Resten af sit lange Liv var han Lensmand paa Koldinghus (1585—1617). Han synes at have været en mild og human Embedsmand, men noget eftergivende over for sine underordnede. I Norge havde han Senjen Len (1580—91) og efter sin Afgang paa Koldinghus — som Udtryk for Kongens Paaskønnelse af hans Tjeneste — Brunlag og Nummedal (1617—18). 1577 gav Kongen C. M. Skøde paa Rønninge Søgaard paa Fyn; heromkring samlede han sig efterhaanden ved Mageskifter meget Gods. Han fik med

sin Hustru Vejlevgaard (ogsaa paa Fyn) og ejede desuden en gammel **Sædegaard** i Dollerup (Anst **Herred**). Han opførte nye Hovedbygninger paa Rønninge Søgaard og Vejlevgaard. Skønt præget af tysk Kultur har han gjort sig nationalt fortjent ved 1586 at lade den store Jellingsten, der laa jorddækket paa Kirkegaarden, udgrave og opstille. — Gravmæle i Rønninge K. (Afstøbning paa **Fr.borg**). Portræt paa Portalen paa Rønninge Søgaard (**ligesaa**). Billedet paa Stikket af Frederik II.s Ligfærd er ikke Portræt.

C. F. Bricka og S. M. Gjellerup: Den danske Adel i det 16. og 17. Aarh., I, 1874—75, S. 337—49. J. C. Bendz: Efterretninger om Rønninge og Rolfsted Sogne, 1820, S. 56 ff. N. C. Østs Archiv, I, 1824, S. 145 ff. J. J. Fyhn: Efterretninger om Kolding, 1848, S. 40 ff. Saml. t. jydsk Hist. og Topogr., VI, 1876—77, S. 126 f.; 2. Rk., II, 1889—90, S. 126. Danmarks Adels Aarbog, XX, 1903, S. 316 ff.

Poul Colding (C. F. Bricka).

Marke, Axel Waldbuhm, f. 1883, Fysiker. F. 3. April 1883 i Varde. Forældre: Lærer og Forstander for Varde tekniske Skole Lars Waldbuhm M. (1854—1923) og Christine Franzen (1861—1911). Gift 5. Maj 1911 i Varde med Sigfride Christine Borch, f. 25. Juli 1881 paa Frbg. (**Math.**), D. af Docent, senere Professor S. C. B. (s. d.) og Hustru.

M. blev Student 1900 fra Ribe, tog Lærereksamen ved **Blaagaards Seminarium** 1905 og Magisterkonferens i Fysik 1910. S. A. blev han Assistent ved Polyteknisk Lærestalts fysiske Laboratorium og 1921 Docent i Fysik sst. Fra 1927 er han Professor i Fysik ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole. Tillige har han virket som Lærer ved N. Zahles Seminarium 1921—31 og ved **Officer-skolens Specialklasser** fra 1920. M.s videnskabelige Arbejder har først beskæftiget sig med magnetiske Undersøgelser, hvortil han uddannede sig under et Studieophold hos P. Weiss i **Zürich** 1914, men Studieopholdet blev afbrudt af Krigen, og M. mistede under den besværlige Hjemrejse alle Optegnelser. Et Arbejde over Vandets termomagnetiske Egenskaber offentliggjordes 1916 i Vidensk. **Selsk.** Overs. Senere har han paabegyndt **mikroklimatologiske** Arbejder. — M.s Virksomhed som Lærer har fremkaldt en Række udmærkede Lærebøger, »Fysik for Seminarier« (2. Udg. 1937), Lærebøger i Optik (1924) og i Varmelære (1928) for **Officer-skolens Specialklasser**, Lærebøger til Undervisningen paa Landbohøjskolen: »Fysik« (2. Udg. 1937), »Mekanisk Fysik og Lyslære for Landinspektørstuderende« (1932), »Meteorologi og Klimatologi« (1934). Hans usædvanlige Evner til populær Fremstilling af naturvidenskabelige Resultater er blevet udnyttet gennem talrige Fore-

dragsrækker, hvoraf nogle foreligger offentliggjort: »De magnetiske Egenskaber ved Jern og Staal« (1916), »Nyere Udvikling indenfor Naturvidenskaben« (Foredrag for den danske Præsteforening 1929), »Atomer og Molekyler« (1931), en meget paaskønnet Indførelse i vigtige Afsnit i den moderne Fysik. M. var Medarbejder ved 2. Udg. af Salmonsens Leksikon og er Medredaktør af »Den lille Salmonsens« (1937 ff.). Medlem af Akademiet for de tekniske Videnskaber 1937. — R. 1935. — Model for J. F. Willumsen til Maleriet: En ung Videnskabsmand i sit Laboratorium 1913 (Hagemanns Kollegium). Maleri af J. F. Willumsen s. A. H. M. Hansen

Marker, Christian Peter, f. 1868, dansk-canadisk Mejerimand. F. 15. Nov. 1868 i Vium ved Kellerup. Forældre: Husmand Claus Christian Michaelsen M. (1838—1913) og Maren Christiansen (1844—1914). Gift 14. Aug. 1901 i Ottawa, Ontario, Canada, med Mary Elizabeth Garrett, f. 3. Marts 1874 i Bearbrook, Ontario, d. 30. Juli 1929 i Edmonton, D. af Pastor Thomas G. (1840—1923) og Leona Blaisdell (1840—1913).

M. uddannede sig 1884—89 til Mejerist ved Ophold paa forskellige Andels- og Fællesmejerier i Jylland. Derefter satte han 1890 Kursen mod Canada, hvor han skulde finde rige Muligheder for Udnyttelse af sin faglige Dygtighed. Hans Løbebane herovre blev en fortsat opadstigende Linie, saaledes som den aftegner sig i følgende Data: 1890 Mejerist paa Kine Croft Farm, Markham, Ontario, 1891—95 Dairyman paa **Central-Forsøgsstationen** i Ottawa, 1895—97 Dairy Instructor under Landbrugsministeriet, 1897—1906 Superintendent Dominion Government Creameries (i **Nordvest-Territoriet**), 1906—34 Dairy Commissioner for Provinsen Alberta, 1921—34 Professor i Mejeribrug ved University of Alberta i Edmonton. M. har saaledes gennem en lang **Aar-række** haft store og ansvarsfulde Stillinger, og ved sin Afsked 1934 stod han som det betydeligste og mest ansete Navn inden for det canadiske Mejerivæsen. Han har ydet en fremragende Indsats baade i Praksis og Teori og har ved sin redelige Personlighed bragt Ære og Anseelse om det danske Navn i Canada. Ogsaa som **Fagskribent** har han udfoldet en betydelig Virksomhed. 1904 udgav han »Some phases of **Dairying** in Denmark«; fra Aarene 1906—34 foreligger en aarlig, vægtig Indberetning til Landbrugsministeriet, og han har skrevet en Række Artikler til Fagskrifter. Ved **Mejeri-kongresser** i Udlandet har han som Regel været Repræsentant for Canada. 1910—22 var han dansk Vicekonsul i Calgary, Alberta, og han var Medlem af Bestyrelsen for The Calgary Industrial

Exhibition. Et Settlement i Provinsen Alberta, »Markerville«, er opkaldt efter ham. Fra 1935 har han været Formand for den danske Forening Dania i Edmonton. — Æresdoktor (LL.D) ved University of Alberta 1924. — R. 1922.

A Kamb

Markman, Carl Joseph, 1840—94, Forfatter. F. 1. Jan. 1840 i Kbh. (Holmens), d. 25. Dec. 1894 sst. (Holmens), begr. sst. (Holmens). Forældre: Skræddermester Carl Frederik **Marckman(n)** (1803—69) og Dorteia Christine Sander (1805—87). Ugift.

M. blev Student 1858 fra Borgerdydskolen i Kbh., men var for skiftende baade af Sind og Interesse til nogen Sinde at faa en Embedseksamen. Efter en kort Virksomhed ved sin gamle Skole blev han Huslærer i Jylland, derefter Alumne paa Regensen og meldte sig 1864 som frivillig, blev 1866 Reserveløjtnant. Efter Krigen blev han atter Huslærer, ledede 1867—72 en Privatskole i Nykøbing M., men opgav igen Provinstilværelsen, som ikke laa for den udprægede Københavner, var et halvt Aar Inspektør i Studenterforeningen og faldt endelig 1873—87 nogenlunde til Ro som Adjunkt paa Herlufsholm. Litterære Tilbøjeligheder førte ham her ind paa Forfatterbanen med »Fortællinger i Ramme« (1879) under Pseudonymet »C. M. Havn«. Derefter kom — under hans eget Navn og begge 1881 — »Ariel. Komædie paa rimede Vers«, en svag og uvittig Satire over (som han selv mente) »national og individuel Selvtilfredshed«, og »Studenter«, en bred, men ganske livlig Skildring af 60'ernes mindre hostrupske og mere burschikose Overgangstype, som ikke behagede Nationalliberalismens Akademikere. Heller ikke Novellen »Have-Døren« (1883) med dens Billeder af 60'ernes første Smaakonflikter mellem Arbejdsgivere og Arbejdere og disses idylliske Forsoning svarede til Tidens Stemning. Selv da Bogen — i Samarbejde med P. Fristrup — blev dramatiseret til Folkekomedien »Marstals Plads«, opnaaede denne i Julen 1887 kun tre Opførelser paa Dagmarteatret, skønt bl. a. Erik Skram med Rette roste dens realistiske Ægthed. M.s sidste Arbejde, »Povl Breinum« (1891) viste dog — ligesom »Mindre Fortællinger« (1885) — stærke Brist i det Forfattertalent, som til sidst havde faaet M. til at tage sin Afsked for i Kbh. udelukkende at kunne skrive og 1883 indbragte ham det Ancker'ske Legat. Skarpe Iagttagelser og frisindede Synspunkter blandedes paa ganske ukunstnerisk Vis med ubearbejdet og ofte overflødig Stof, hvorved et Forfatterskab, som under andre — baade ydre og indre — Betingelser kunde have vakt Opmærksomhed, endte med Ligegyldighed fra Læseverdenens Side og Bitterhed hos M. selv.

Studerterne fra 1858, 1883. E. Skram i Ill. Tid. 8. Jan. 1888. Andreas Dolleris: Carl Markman, 1910. Carl Dumreicher: Studenterforeningens Historie, I, 1934, S. 87.

Carl Dumreicher.

Markmann (ved Daaben Marckmann), **Frederik** Joachim August, 1848—1927, Idrætsmand. F. 13. Okt. 1848 i Kbh. (Frue), d. 16. Juli 1927 i Vejle, begr. i Kbh. (Ass.). Forældre: Bagermester Frederik Joachim Frantz M. (ca. 1816—80) og Bolette Paulsen (ca. 1816 1902). Gift 4. April 1926 i Vejle med Thomasine Kirstine Frøsig, f. 5. Sept. 1870 i Esbjerg, D. af Gartner, senere Restauratør Niels Thomsen F. (1832—1912) og Ingeborg Mortensen (1835—1912).

M. blev Student 1866 fra det v. Westenske Institut og 1872 cand. jur. N. A. ansattes han som Assistent i Overformynderiet, og her forblev han, til han 1879 ansattes som Assistent i Finansministeriet, hvor han 1889 avancerede til Fuldmægtig. 1892 overtog han Embedet som Amtsforvalter i Holstebro og 1913 det tilsvarende Embede for Vejle Amt med Bopæl i Vejle. 1921 tog han sin Afsked. Skønt M.s Virksomhed som Embedsmand var præget af stor Dygtighed og usædvanlig Flid og Virketrang, kendes hans Navn dog særlig paa Grund af hans Virksomhed som en af dansk Idræts Pionerer. Hans Interesse for Idrætten — herunder navnlig Boldspillet — hidrørte dels fra en personlig Trang til Idrætsudøvelse, men ogsaa, og maaske særlig, fra hans Forstaaelse af Idrættens opdragende Betydning for Ungdommen. Af hans betydelige Virke for Idrætten vil navnlig huskes hans organisatoriske Arbejde. M. er Medstifter af Kbh.s Boldklub 1876, Stifter af og første Formand for Foreningen til Indkøb af Boldspilrekvisitter 1883, Medstifter af og første Formand for Dansk Boldspilunion 1889. Under sit Ophold i Holstebro stiftede han endvidere en Tennisklub. Desuden skrev han talrige Artikler i »Tidsskrift for Sport« og andre Tidsskrifter. Ogsaa inden for Næringslivet satte hans rige Initiativ sig Spor, idet han var Medstifter af Frøjk Fiskedam ved Holstebro — anlagt 1897 —, hvor der udklækkedes Fiskeyngel, fortrinsvis Ørred, til Forbedring af Fiskebestanden i Ringkøbing Fjord og Nissum Fjord. Han var Formand for denne Virksomheds Bestyrelse, indtil han 1913 flyttede til Vejle, ogsaa efter at Staten i 1907 havde overtaget Virksomheden — og modtog som Tak fra Fiskeriforeningerne for Ringkøbing og Nissum Fjord et Sølvbæger 1913. — R. 1909. DM. 1921.

S. Elvius: Studenterne fra 1866, 1906 og 1916. Københavns Boldklub i 25 Aar, 1901. Københavns Boldklub 1876—1926, 1926. Aftenbladet 23. April s. A. Dansk Boldspil Juli 1927. Vejle Amts Avis 16. Juli s. A. Kolding Avis 18. Juli s. A. Berl. Tid. 17. Juli s. A.

Otto Olsen

Marmillod, Jean Rodolphe François, d. 1786, Ingeniør. F. i Schweiz, d. 27. Okt. 1786 i Grenoble. Gift 1° 1749 i London med Henriette Walthoe, d. i London. Ægteskabet opløst 1771. 2° 27. Dec. 1771 i Kbh. (Fr. Ref.) med Charlotte Henriette van Dockum, døbt 27. Maj 1748 i Kbh. (Ty. Ref.), d. 1831 (gift 2° med Ingeniør Vigor i Epinal), D. af Møllebygger Martin v. D. (1705—69) og Anna Margrethe Jean (1715—88).

M. havde opholdt sig i Frankrig i ca. fjorten Aar og været beskæftiget ved Vejarbejder, da han gennem den danske Gesandt i Frankrig fik Opfordring fra Kong Frederik V. til at komme til Danmark for at forestaa det danske Vejvæsen, der var stærkt forsomt, og som i Henhold til Reskript af 30. Dec. 1763 skulde reorganiseres. Ledelsen var overdraget Oversekretær F. C. Rosenkrantz, men da man manglede Vejbygningsteknikere, maatte man skaffe saadanne fra Udlandet. April 1764 kom M. til Kbh., ledsaget af to Landsmænd, Philibert Baudin og Herault de Sorbé, og blev ansat som Overvejsinspektør med Kancelliraads Rang, i hvilken Stilling han særlig havde til Opgave at forestaa Anlægget af nye Hovedlandeveje. Hans to Landsmænd ansattes som Konduktører. Allerede i Maj Maaned s. A. fik M. tillige Lejlighed til over for Staden Kbh.s Guvernør, Grev Ahlefeldt, og Overpræsident v. d. Lühe at gøre Rede for sine dengang nye Teorier om Brolægning, der særlig gik ud paa Anvendelse af kubiske Sten i Stedet for de dengang anvendte runde Mark- og Søsten af meget forskellig Størrelse. Dette førte til, at Magistraten i Juni s. A. afgav Indstilling til Kongen om, at man i Løbet af Sommeren omlagde Store Kongensgade efter den nye Teori. Indstillingen tiltraadtes, og Forsøget faldt meget tilfredsstillende ud, hvilket førte til, at M. i betydelig Grad blev benyttet som Konsulent for de Kommissioner, der nedsattes for at tage sig af Staden Kbh.s Brolægning og Vejanlæg. I særlig Grad gælder det om den ved kgl. Reskript af 10. Dec. 1765 nedsatte Trottoirkommission, der med betydeligt Tilskud fra den ved kgl. Resolution af 15. Jan. 1765 oprettede Fond ad usus publicos havde til Opgave at forsyne Kbh.s Gader med Trottoirer efter M.s Planer. Som Overvejsinspektør blev M. afskediget 1. Nov. 1766 efter Tronskiftet s. A., da der ikke var Penge til at udføre hans Vejplaner. Arbejdet blev derefter overdraget til General H. W. v. Huth, der mente at kunne gøre det billigere end de indkaldte Franskemænd. Marts 1767 faldt Huth dog i Unaade og blev sendt paa en Rejse »paa nogen Tid« til Udlandet, og M. blev ansat paa ny for en Periode af syv Aar. De vigtigste af hans Arbejder er: Hovedlandevejen til Fredensborg og det meste af

Landevejen til Roskilde. M. udarbejdede en Række Planer for **Kbh.**, bl. a. et Projekt til Brolægning og Indretning af Trottoirer paa Strækningen fra Kongens Nytorv til Vesterport, som godkendtes af Kongen **1771** og kort efter udvidedes til at omfatte Strækningen ud til Frbg. Allé; s. A. ophævedes **Trottoirkommissionen**, idet dens Virksomhed overdroges til **Kbh.s Stads Raad**. Sept. **1771** kom der atter en Nyordning, idet der ved en Kabinetsordre oprettedes en Overbygningsdirektion, som overtog disse Arbejder, dog ikke selve Udførelsen. Nyordningen var vistnok ikke uden Forbindelse med, at et af M. udarbejdet Projekt til Udførelse af en Chaussé fra Værnedamsvej til Frbg. Have — den nuværende Frbg. Allé — **1770** var blevet udført af ukyndige Folk, som der desuden ikke var ført tilstrækkeligt Tilsyn med. M. var blevet yderst opbragt herover og havde foranlediget, at den i **Dec. 1769** nedsatte særlige Vejkommision var blevet ophævet og Tilsynet med de kongelige Veje, efter en kort Tid at have sorteret under Generalitets- og **Kommissariatskollegiet**, blev henlagt under Overbygningsdirektionen. Denne bestod dog kun til Sept. **1773**, da den under Benævnelsen Bygningsdirektionen og med Pligt til ogsaa at udføre de besluttede Arbejder henlagdes under Rentekammeret. Fra Dec. **1771** var M. Medlem af disse Direktioner. I denne Egen-skab udarbejdede han **1773** et af Bygningsdirektionen **1774** til Danske Kancelli fremsendt Forslag til en Nyordning af **Kbh.s** Brolægningsvæsen, som resulterede i den ved Reskript af **1777** nedsatte Commission over Brolægningsvæsenet i **Kbh.**, der bestod, til Bestyrelsen **1819** overgik til Magistraten. Trods et af Kongen, Christian **VII.**, mundtligt givet Løfte om Fornyelse af M.s Ansættelse efter Udløbet af de syv Aar trak Sagen stadig i Langdrag, antagelig paa Grund af Modstand fra forskellig Side. M.s **Reformbestræbelser** var undertiden bl. a. fra **Kbh.s** Magistrat blevet mødt med passiv Modstand. Han søgte derfor i Maj **1775** sin Afsked og rejste, sammen med sin som **Élève géographique** ansatte Søn, tilbage til Frankrig, hvor han døde i Grenoble som »Ingénieur en chef des ponts et des chaussées«. Som Personlighed og Fagmand nød M. ogsaa i Samtiden det bedste Ry. Han var maaske nok noget stiv og usmidig, men det anerkendtes, at hans Indsigt, Talenter og Bega-velse stillede ham uden for Sammenligning med hans **Kaldsfæller**. Da A. P. Bernstorffs Godsforvalter havde søgt at bringe M. i Unaade, fik han fuld Oprejsning i et smigrende Brev fra A. P. **Bernstorff**.

C. L. Paulsen: Hist. Beretning om Vejvæsenet i Danmark, 1823 (Ms. i Rigsarkivet). E. Holm: Danmark-Norges Historie **1720—1814**, III, 2, **1898**,

S. 223 ff. A. Friis: **Bernstorffske Papirer, I—III, 1904—13.** Carl Bruun: Kjøbenhavn, III, 1901, S. 307, 311 f., 419. Harald C. Borregaard: Stadsingeniørens Direktorat, udg. af Stadsingeniørens Direktorat, 1931, S. 7 f.

Povl Vinding.

Marott, Conrad **Emil**, f. 1856, Redaktør, Politiker. F. 23. Aug. 1856 i Store Hedinge. Forældre: Bogbinder Frederik Christian Clement M. (1819—83) og Christine Louise Haagensen (1822—1903). Gift 8. Maj 1888 i Silkeborg med Fanny Ida Elisabeth Rasmussen, f. 19. Sept. 1862 i Silkeborg, D. af Vognmand, Restauratør **Jepper R.** (1832—92) og Kirsten Marie Pedersen (1838—1926).

M. stammer fra en fransk **Huguenot-Slægt**. Faderen var en »oplyst konservativ Borger« i Store Hedinge, politisk og nationalt interesseret. Selv stod M. i Bogtrykkerlære i sin Fødeby og kom 1875 som ungsvend til Kbh. Her hørte han Pio og **Geleff** tale og sluttede sig til Socialismen. Da Nedgangstiden kort efter satte ind, drog han til Provinsen og arbejdede i Kalundborg og Roskilde. 1879 maatte han ind som Feltartillerist i Kbh., blev i Tjenesten som Underofficer og tog først sin Afsked som Sergent i Aarhus 1882. Som Typograf paa »Aarhus Amtstidende« traf han Harald Jensen, og sammen med denne stiftede han 1883 Diskussionsklubben Demokratisk Samfund, der blev Socialdemokratisk Forbunds første Provisionsafdeling. M. og Harald Jensen oprettede ligeledes 1883 »Socialdemokratisk Ugeblad«, som n. A. blev til Dagbladet »Demokraten« og senere Moder til flere andre jyske Arbejderblade. Gennem Bladet og ved Møder udfoldede han de følgende Aar en livlig og virksomhedsfuld Agitation, der bidrog væsentligt til at rejse eller genrejse Socialdemokratiet i Østjylland. Under Provisoriet maatte M., der var et begejstret Medlem af Riffelforeningen Aarhus Amts Folkevæbningssamlag, flere Gange sidde Presseforseelser af i Arresten. 1888 flyttede han til Horsens som Redaktør af det nye **Parti**-blad der, og i denne By, hvis Smaafolk hidtil havde svoret til Venstrefamilien Bojsen og til Fr. Bajer, fik han grundlagt en selvstændig Arbejderbevægelse. Men 1896 blev han opfordret til at overtage Redaktionen af den nyoprettede »Social-Demokrat« i Odense, som han sammen med Medarbejdere som J. P. Sundbo, senere Hans Nielsen o. fl. gjorde til et af Partiets betydeligste Provisionsorganer. I en lang Aarrække blev han nu Socialdemokratiets Førstekraft paa Fyn. Kort efter hans Ankomst købte Partiet Næsbyhoved Skov, men de Konservative fik Sælgeren til at fragaa Handelen, hvoraf der udviklede sig en Retssag, som genlød vidt omkring og gav Partiet Medvind. M. var ogsaa Foregangsmand, da Arbejderne rejste Forsamlingsbygningen i Dansestræde. Senere

tog han Initiativet til Dannelsen af Arbejdernes **Boligforening**. 1903 indvalgte han som første Socialdemokrat i Odense **Byraad**, og selv om det borgerlige Flertal endnu i mange Aar bestemte Farten, øvede M. en afgørende Indsats paa mange kommunale Omraader, Omordningen af **Forsørgelsesvæsenet**, Bygning af Alderdomshjem, Anlæg af Sporveje, Aabningen af Kongens Have m. m. 1917 traadte han ud af Byraadet. — Som Kandidat til Folketinget havde M. været opstillet 1890 i Skanderborg, 1892 i Aarhus, 1895 i Horsens, 1898 og 1901 i Odense 1. Kreds, da han 1903 endelig sejrede i denne Kreds over den konservative Nanke. Paa Rigsdagen, hvor han fra 1906 var Medlem af Finansudvalget, var han ofte sit Partis Ordfører, saaledes i Jordspørgsmaal, **Byggesager**, Jernbanesager o. fl. M. rejste paa Rigsdagen Spørgsmaalet om Dyrenes **Beskyttelse** og fik 1916 gennemført Loven herom. 1909—13 var han Medlem af Kommissionen angaaende Len og Stamhuse og fremsatte ved Lovens Behandling 1919 Særforslag om Majoraters Inddragelse og Klostergodsers Omordning. Inden for Partiet nød M. stor Anseelse; sammen med C. C. Andersen valgtes han regelmæssigt til Dirigent ved dets Kongresser. Der var over hans Fremtræden en Blanding af gallisk Form og noget friskfyragtigt: Jeg sætter min Hat, som jeg vil. Det hændte, han tog Særstandpunkter og fulgte sin Overbevisning uanset Partiets Stilling. 1911 tog han Afstand fra sine københavnske Partifællers Optræden i Sporvejsstriden, som han mente havde haft Indflydelse paa Valget i Odense 2. Kreds, hvad Partiets Hovedbestyrelse tog Stilling til i en misbilligende Resolution. Under Genforeningen fjernede hans Opfattelse af det nationale ham saa langt fra Partiet, at det kom til et afgørende Brud. M., der var Medlem af det sønderjyske Udvalg, udtalte 17. Nov. 1919 i Folketinget Haabet om Flensborgs Indlemmelse i Danmark uanset Afstemningen; han deltog i den følgende Tid i Møder i Flensborg og i 2. Zone, udsendte en tysk Pjece, »Soziale Fürsorge in Dänemark«, og var en af Hovedtalerne ved det store Møde i Kbh.s Cirkus 7. Marts 1920. Ogsaa efter Afstemningen 14. Marts fortsatte han Agitationen og nægtede at tiltræde en af Socialdemokratiets Hovedbestyrelse og Rigsdagsgruppe og af De samvirkende Fagforbunds Forretningsudvalg vedtagen Udtalelse om Grænsepolitikken. Efter at Partiets Forretningsudvalg havde udtalt sin »skarpe Misbilligelse« af M.s Stilling og et Flertal af Delegerede fra Partiorganisationerne paa Fyn havde sluttet sig hertil, fratraadte M. 23. Marts 1920 Posten som Redaktør. Da han 27. Marts sammen med den radikale Folketingsmand Moesgaard-Kjeldsen i en Erklæring sluttede sig til Oppositionens

Krav om Udskrivning af Folketingsvalg og derved fremkaldte den Situation, der førte til Ministeriet Zahles Afsked og Paaskekrisen, blev han 30. Marts ekskluderet af Socialdemokratiet. M. oprettede derefter et nyt Parti, Det frie Socialdemokrati, og stillede sig paa dettes Program til de tre Folketingsvalg 1920 uden at blive valgt. Fra Sept. udkom i Kbh. et nyt Blad »Folket« med M. som Redaktør; det ophørte som Dagblad efter fire Maaneders Forløb og som Ugeblad 1922, og M. trak sig herefter ud af aktiv Politik. Han fik Andel i en Biografbevilling og har i Aarene siden virket som Foredragsholder og Skribent, optaget desuden af sine Tillidshverv inden for Dansk Samvirke, Sønderjysk Fond og Dyrenes Beskyttelse. 1930 udgav han et Bind Livserindringer, »Tidsbilleder«, hvori han uden Bitterhed beretter om sit Livs Kringelgang og om tidligere Partifællers Holdning. Der har ikke foreligget nogen »politisk Omvendelse«, hævder han. »Jeg er mig bevidst, at jeg har fulgt min sociale og nationale Linie fra Ungdom til Alderdom«. — R. 1925. DM. 1936. — Tegning af Erik Henningsen 1918. Portrætteret paa Oscar Matthiesens Maleri af den grundlovgivende Rigsdag (1923, Rigsdagen).

Ovenn. Bog, Tidsbilleder, 1930. Erindringer i Arbejderens Almanak 1918. C. E. Jensen og Fr. Borgbjerg: Socialdemokratiets Aarhundrede, II, 1904. S. 369 f. Fyns Socialdemokrat 7. og 8. Maj 1913, 25. April 1920. Berl. Tid., 14. Jan. og 20. Marts s. A., 13. Marts, 14. April, 18. Maj, 29. Juli, 18. Okt., 24. Nov. 1937, 14. Aug. 1938. Freilif Olsen: En københavnsk Journalist, 1922. A. C. Meyer: En Agitators Erindringer, II, 1933, S. 111—16.

Oluf Bertolt.

Marquard, Hans Frederik Thorvald Emil, f. 1873, Arkivar, Historiker. F. 16. Sept. 1873 i Emden, Preussen. Forældre: Telegrafsekretær Thorvald M. (1849—1910) og Eleonora Bendixen (f. 1850). Gift 27. Maj 1900 i Kbh. (Fred.) med Agnes Olga Christiane Nielsen, f. 22. Marts 1875 i Kbh. (Trin.), D. af Snedkermester Lars Christian N. (1834—1904) og Jensine Nicoline Høg (1833—80).

M. blev Student 1891 fra Roskilde, tog Skoleembedseksamen 1898 (Tysk, Fransk og Latin) og fik s. A. Ansættelse ved Ritzaus Bureau, hvor han virkede som Redaktør indtil 1925; 1901 blev han Assistent i Rigsarkivet, 1914 Underarkivar og 1925 Arkivar I. Ud over sit Arbejde i Rigsarkivet har M. ordnet flere større Arkiver for private Institutioner. Som Historiker har han mest virket ved Udgiverarbejde; vigtigst er »Kancelliets Brevbøger«, Rigsarkivets store Publikation, som han 1925 overtog efter L. Laurssen, og hvoraf der 1929—36 er udkommet tre Bind omfattende Aarene 1627—34. For Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk

Historie, hvor han blev Medlem 1913, har han 1918 udgivet »Kongelige Kammerregnskaber fra Frederik III.s og Christian V.s Tid« og paabegyndt Udgivelsen af »Breve til og fra Mogens Gyldenstjerne og Anna Sparre«, et omfattende Arbejde, som endnu ikke er afsluttet; to Bind er udkommet (Aarene 1527—65) 1929 og 1936. M. har desuden udgivet »Københavns Borgere 1659« (1920) og »Arbejdernes Andelsboligforening 1912—22« (1922) samt leveret flere Bidrag til forskellige Tidsskrifter. Sammen med Th. A. Topsøe-Jensen udgav han 1935 i to Bind »Officerer i den dansk-norske Søetat 1660—1814 og den danske Søetat 1814—1932«, et Værk bygget paa udstrakt Brug af Arkiverne og af Vigtighed baade for Marinehistorikere og Personalhistorikere. Endelig har M. samlet Oplysninger om alle i Danmark akkrediterede fremmede Diplomater fra 1648 til Nutiden; det omfattende Materiale foreligger endnu kun i Manuskript, men er delvis benyttet i det af L. Bittner og L. Gross for Historikernes internationale Komité udgivne »Repertorium der diplomatischen Vertreter aller Lander seit dem Westfälischen Frieden« (1936 ff.). — R. 1933. — Malerier af Johs. Holbek 1902 og C. M. Smidt 1904. *Holger Hansen*

Marr, Valentin, ca. 1696—1786, Bøsssemager. F. ca. 1696 i Zella St. Blasii (ved Suhl), d. 3. Jan. 1786 i Kbh. (Petri), begr. sst. (Petri). Gift 6. Juni 1733 i Kbh. (Petri) med Anna Cathrine v. Bergen, f. ca. 1714, d. 5. Dec. 1785 i Kbh. (Petri), formentlig D. af Bøsssemager i Kbh. Johan Jørgen v. B. (d. 1729).

V. M. arbejdede 1727—29 ved sit Fag i Stockholm, men 1732 fik han Anbefalingsskrivelse af Bøsssemagerlavet i sin Fødeby, da han agtede at rejse til Kbh., hvor han n. A. fik Borgerskab og 1737 blev Medlem af Danske Skydeselskab. 1747 udtalte Generalkommissariatskollegiet, at V. M. var den bedste Bøsssemager i Kbh., og 1752 fik han overladt den i Gjethuset værende Boremaskine, der dreves ved Hestekraft, og 1759 beordredes han til snarest at efterse og istandsætte denne Maskine, saa at han i den franske Ambassadørs Overværelse kunde udbore Rørene til hurtigtskydende Regimentskanoner. Senere s. A. udnævntes han til Rustmester ved Kbh.s Tøjhus med strengeligt Paalæg om at holde sig til den Instruks, Kongen vilde lade udstede. N. A. fremstillede han to Geværer, der fremtidig skulde tjene som Mønster for Geværfabrikken ved Kronborg, med flere Forbedringer fra det hidtidige. Ved Artilleriets Omordning under St. Germain 1764 inddroges M.s Gage, men 1769 fik han ny Udnævnelse til Posten. Han fik gentagne Gange officiel Anerkendelse for Dygtighed og utrættelig Flid.

Hans Speciale var stedse forbedrede Konstruktioner af **Geværlaase** (Flintelaasen), og han fik Ry over hele Europa for sine fortrinlige Laasekonstruktioner og andre fortrinlige Bøssemagerarbejder. 1775 fik han Afsked for Alder og Svagelighed, og en af hans Sønner fik Stillingen.

Tilskueren, **XLIX**, 1932, II, S. 347—53. Zeitschrift für historische Waffen- und Kostümkunde, XIV, 1936, S. 166. Luxdorphs Dagbøger ved E. Nystrøm, II, 1925—30, S. 355. *Rockstroh.*

Marschall, Andreas, 1783—1842, Instrumentmager. F. 15. Nov. 1783 i Tirnau, Ungarn, d. 9. Febr. 1842 i Slesvig, begr. sst. Forældre ukendte. Gift 20. Jan. 1815 i Kbh. (Trin.) med Anna Marie Bagger, f. 29. Juli 1795, d. 9. Febr. 1844 i Kbh. (Helligg.).

M. kom 1810 til Kbh. fra Tyskland, hvor han havde ernæret sig som Snedkersvend paa forskellige Pianofortefabrikker. Han arbejdede et Aars Tid hos Instrumentmager P. Chr. Uldahl, men etablerede sig allerede 1812 som Pianofortefabrikant i Kbh. Hans Instrumenter vandt hurtigt Ry for deres omhyggelige Udførelse. Særlig ansete var hans taffelformede Klaverer, og mange af dem har været i Brug helt op til vor Tid. M. havde til sin Fabrik som den første her i Landet 1825—26 anlagt et Varmlufts-Tørreri med Ventilation, der gjorde det muligt for ham at give det Træ, han anvendte til sine Instrumenter, den nødvendige Tørhed. Sygdom nedbrød ham. Han døde paa Sindssygeanstalten i Slesvig. Ved hans Død nedlagdes Fabrikken. — Buste af H. V. Bissen (Kunstmuseet). Litografi af C. Simonsen 1859 efter Tegning af C. L. Plötz.

C. Nyrop: **Bidrag** til den danske Industris Historie, 1873, S. 329—34.

Georg Nygaard.

Marselis. Det hollandske Handelsdynasti **M.**, som ifølge sin Kapitalkraft og Forretningssans indtager en dominerende Stilling i det dansk-norske Finansliv i 17. Aarh., føres tilbage til Jan van **M.**, vistnok hjemmehørende i Braband. Hans Søn Gabriel M. (d. 1643), der i 30 Aar handlede paa Rusland, var 1634 dansk Faktor i Amsterdam, senere dansk Kommissær og Resident i Hamburg. Han var Fader til de nedenn. **Oberbergamtsraad**, Postdirektør i Norge **Selio M.** (1600—63), Handelsmanden Gabriel M. (1609—73) til Kalundborg Ladegaard og Havreballegaard, adlet 1665 og til Leonhard M. (1611—senest 78) — hvis Datter Anna Margrethe M. (1648—1736) til Dueholm og Lund i andet Ægteskab med Oberst Joachim Brockdorff (1643—1719) til Depenau og Dueholm var

Moder til August II.s Elskerinde Anna Constantia Brockdorff, Grevinde Cosel (1680—1765) — samt til Elisabeth M. (ca. 1615—64), gift med Hamburg-Købmanden Albert Baltser Berns (1602—52, s. d.) til Wandsbek, Lund og Bustrup, og til Peter M. (ca. 1595—1672), der var dansk Resident i Moskva, Organisator af det russiske Postvæsen og ved flere Lejligheder Tsarens Gesandt; han optoges 1643 i dansk Adelstand, men hans Linie uddøde allerede 1696. Ovenn. Gabriel M. (1609—73) var Fader til nedenn. Baron Constantin M. af Marselisborg (1647—99) til Stadsgaard og Havreballegaard m. m., der døde barnløs, Vilhelm Giildencrone (1645—83, s. d.), der 1673 optoges i Friherrestanden og er Stamfader til Slægten Giildencrone (s. d.), til Frans M. (1643—1705), hvis danske Besiddelse Kalundborg Ladegaard 1706 solgtes af hans Søn Frans M. (1674—1728), og til Johan M. (1641—1702) til Kalundborg Ladegaard, Reins og Bakke Kloster, hvis mandlige Descendens vistnok endnu 1808 levede i Holland. — Ovenn. Selio M. (1600—63) var Fader til Generalpostmester i Norge Gabriel M. (ca. 1635—71), Anna M. (1637—64), gift med norsk Admiralitetsraad Gerhard Treschow (1627—1717), °S Constantia M. (1642—1707), der ægtede Amtmand Henrik Muller (1635—1717) til Lønborggaard.

Danmarks Adels Aarbog, LII, 1935, II, S. 45—58; LIV, 1937, II, S. 178. Johan E. Elias: De Vroedschap van Amsterdam, 1578—1795, II, 1905,

7 .

Albert Fabritius.

Marselis, Constantin, Baron, 1647—99. F. 16. (24.) Okt. 1647 i Amsterdam, d. 16. Juni 1699 paa Stadsgaard (Constantinsborg), bisat i Viby K., begr. 1706 i Aarhus Domk. Forældre: Købmand og Godsejer Gabriel M. (s. d.) og 1. Hustru. Gift 6. April 1670 med Sophie Elisabet Charisius, f. 8. Okt. 1647, d. 21. Maj 1706 i Kbh., begr. i Aarhus Domk. (gift 2° 1703 med Gehejmerraad, Baron Peter Rodsteen, s. d.), D. af Amtmand Peder C. (s. d.) og Hustru.

Efter at have studeret tre Aar i Leiden begav C. M. sig 1664 sammen med sin Broder Vilhelm, senere Baron **Güldenchrone**, paa Rejse til Frankrig, Østrig og Italien, hvorfra de 1667 af Frederik III. kaldtes til Danmark for at overtage Bestyrelsen af de dem af deres Fader overladte Godser og udnævntes til Hofjunkere. C. M., der 1668 eller 1670 skal være blevet Kammerjunker, blev 1680 optaget i Friherrestanden, samtidig med at hans Hovedgaard Havreballegaard blev erigeret til Baroniet Marselisborg, men han boede paa Stadsgaard, som han 1683 fik tillagt Sædegaards Frihed. Med sin

Hustru fik han Part i Palstrup, og efter sin Faders Død fik han 1675 de betydelige norske Godser Fossesholm i Eger Sogn, Buskeruds Amt, som han solgte 1695, og Nygaard paa Rolfsøen, Smaalenenes Amt, som han beholdt til sin Død. Hans Enke, der, før hun blev gift, havde været Kammerfrøken hos Prinsesse Frederikke Amalie, oprettede 1703 af Stadsgaard Stamhuset Constantinsborg, der med sine over 900 Tdr. Hartkorn var omtrent lige saa stort som Baroniet Marselisborg. Under en ogsaa for hin Tid usædvanlig Pragtudfoldelse blev hun begravet i Aarhus Domkirke, hvor hun med sine to Ægtefæller hviler under et prægtigt Epitafium af Thomas Qyellinus (1703—04).

Thotts Mscr., Fol., Nr. 1127 (Ligprædiken af Biskop Braem). C. V. Hertel: Aarhuus Dom- og Cathedral-Kirke, 2. Afd., 2. Hæfte, 1810, S. 326—35. Marmor. Danica, II, 1741, S. 105 ff. Danmarks Adels Aarbog, LII, 1935, II, S. 54f.

S. Nygård.

Marselis, Gabriel, 1609—73, Storkøbmand, dansk Resident og Kommissarius i Amsterdam, Godsejer. F. Marts 1609 i Hamburg, d. 5. April 1673 i Amsterdam, begr. i Zuydkerk. Forældre: Købmand, senere dansk Faktor i Amsterdam og dansk Kommissær og Resident i Hamburg Gabriel M. d. Æ. (d. 1643) og Anne L'Hermite. Gift 1° II. April 1634 i de Beemster med Isabeau van der Straten, f. Jan. 1616, begr. 1. Sept. 1652 i Amsterdam, D. af Jan Fransz v. d. S. og Sara Moncks. 2° 14. Marts 1655 i Amsterdam med Maria van Arckel, f. 1622 i Woerden.

G. M. fik sin Uddannelse i Faderens store Forretningsvirksomhed og afsluttede 1628 paa dennes Vegne en Kontrakt om Leverancer til den danske Hær for 24 248 Rdl. I 1630'erne oparbejdede han en betydelig Forretning i Jern, Skydevaaben og Ammunition i Amsterdam, hvor han fra 1638 nævnes som dansk Resident og Faktor (fra 1642: »residerende Commissarius«). Da han s. A. blev anklaget for Salg af Krudt til Spanierne, Generalstaternes Fjender, søgte han at dække sig ved at henvise til denne Stilling. Det var ved samme Lejlighed, hans Kompagnon skal have udtalt: »Vi er Købmænd, Handelen kan ikke ligge. Skulde vi end for at vinde sejle gennem Helvede og staa Fare for at svide vore Sejl, saa risikerer vi det« — Ord, som godt karakteriserer den storkapitalistiske hollandske Handelsaand, for hvilken G. M. var en fremragende Repræsentant. G. M.s særlige Interessesfære blev Danmark-Norge, hvor han virkede i intim Forbindelse dels med Faderen, dels med Brødrene Selio og Leonhard og Svogeren A. B. Berns i Hamburg, hvortil senere kom Rentemester Henrik Muller

og Poul Klingenberg. I Kbh. var hans Repræsentant Købmanden Herman Iserberg. Sammen med Berns havde han 1639 Planer om et ostindisk Kompagni i **Glückstadt**, der skulde forenes med det københavnske, 1642 sluttede de Kontrakt med den danske Regering om Afhentning af det Salt, som Hannibal Sehested havde skaffet den i Erstatning af den spanske Krone. 1640 undersøgte han i Norge Mulighederne for en mere omfattende og intensiv Bjergværksdrift og fik 1641 i Faderens Navn Privilegium paa **Bærum** Jernværk, som siden gik i Arv til ham og Selio M. Senere overtog Brødrene flere andre norske Værker som Hel- eller Delejere eller i Forpagtning (Eidsvold Jernværk, Østerdalens Kobberværk m. fl.). Hovedsiden af deres Virksomhed var imidlertid Leverancer til Holmen, Hæren og Hoffet og Laan til Regeringen, især under Krigene 1643—45 og 1657—60, i hvilke G. M. ogsaa politisk støttede Danmark i Holland og foretog Skibskøb og Hvervninger paa dets Vegne. Baade med Hannibal Sehested og Corfitz Ulfeldt stod han i privat Finans- og Handelsforbindelse, og den Afløsning af Sundtolden, hvorom Ulfeldt 1649 sluttede Traktat i Haag, var **maaske** oprindelig hans Idé.

Betalingen for sine Ydelser — der, som den 1651 nedsatte Under-søgelseskommission viste, ikke altid fuldt svarede til hans Regninger — tog G. M. dels i Anvisninger paa norske Told- og Skatteindtægter, dels og i stigende Omfang i Jordegods i de to Riger. 1648 fik G. M. og Selio M. Kronens Skøde paa **Vrem** og Aaby Gaarde i Baahus Len for 21 333 Rdl. (1642 havde G. M. købt Morland Gaard med tilhørende Savbrug, 1647 (af H. Sehested) Øen **Jomfruland**). 1658 fik de Tilsagn om det meste af det Gods, som Sehested 1651 havde maattet afstaa til Kronen i det norden- og søndenfjeldske Norge; ved den endelige Overdragelse 1660 fik G. M. bl. a. Godserne Hammer, Strøm, **Sem**, Fossesholm, **Fiskum**, Ulveland og Vernø Kloster, det hele vurderet til 193 774 Rdl. I Danmark fik han 1661 udlagt Aarhusgaard (Havreballegaard) med en Mængde Bøndergods, Korntiender og Skove, Birkeret til Viby og Feldballe Birker m. m., 1664 Kalundborg Slot og Ladegaard med Bøndergods, Afgifter og Tiender i Arts, Skippinge, Tudse, Merløse og Løve Herreder — det hele beregnet til ca. 10 000 Tdr. Htk. og vurderet til ca. en halv **Mill. Rdl.**, af Rentemester Mogens Friis købte han 1663—66 Skumstrup og Moesgaard (Ning **H.**), i alt 1391 Tdr. Htk., for 157 392 Rdl. i kgl. Obligationer. 1664 fik han tillige Møen i Pant til Forrentning af 100 000 Rdl. Ikke med Urette er G. M. og hans Slægtninge, hvad angaar Omfanget af det Gods, de fik udlagt i Danmark-Norge, blevet sammen-

lignet med de holstenske Pante herrer i 14. Aarh. De fleste For-
dringer stammede fra de to Krige, men G. M. forstrakte ogsaa
efter 1660 den nødstedte Krone med store Beløb, saaledes 1662
til Prins **Christians** Udenlandsrejse og Hannibal Sehesteds Amba-
sade. Regeringen kunde ikke undvære hans **Kapitalkraft**; den
hædrede ham derfor ved Optagelse i dansk Adelstand (Sept. 1665)
og saa igennem Fingre med, at han udsugede sine Bønder og
gjorde sine norske Bjergværker til Genstand for en Rovdrift, der i
1660'erne tvang ham til at afhænde eller standse dem. For første
Gang strakte gennem ham og hans Brødre vesteuropæisk Stor-
kapital, i en Periode, hvor hollandsk politisk og finansiell Ind-
flydelse gjorde sig stedse mere gældende i Østersølandene, i større
Omfang sine Fangarme ud efter dansk-norske Værdier, og Resul-
taterne var langt fra til ublandet Gavn for de to Riger. Selv tog
G. M. ikke Ophold her. Han levede mest paa sin pragtfulde Lyst-
gaard Elszwoud ved Haarlem, hvor Prins Christian 1663 var hans
Gæst. — Maleri af Pieter Nason 1669 (Fr.borg). — Hans yngre
Broder **Leonhard M.** (1611—senest 78) fortsatte Faderens **Hamburg-**
forretning i Kompagni med Svogeren A. B. Berns, senere med
dennes Svigersøn P. Klingenberg. Firmaet, der bl. a. anlagde et
Kanonstøberi i **Glückstadt** og et Skibsbyggeri i Neustadt, ydede,
til Dels i Forbindelse med de andre **M.'er**, den danske Regering
store Leverancer og Laan, for hvilke det fik udlagt Hovedgaar-
dene Lund (**Mors**, 1651), Bustrup (Salling, 1651), Ørum (Thy, 1661),
Skarpenberg (**Mors**, 1661) og Mariager Kloster og Ladegaard (1664)
sammen med en Mængde Bøndergods — i alt ca. 9000 Tdr. Htk. for
henvend 400 000 Rdl. 1658—63 ejede det ogsaa Boller (Bjerger **H.**).

Lettres de monsieur le comte d'Estrades, I, 1743, S. 27—29. Budstikken,
VI, 1825, S. 706—11. J. Paludan: Forsøg til en **antiquarisk**, historisk, statistisk
og geographisk Beskrivelse over Møen, I, 1822, S. 379—81. Samlinger til
det norske Folks Sprog og Historie, III—V, 1835—38. P. W. Becker: Samlinger
til Danmarks Historie under Kong Frederik den Tredies Regiering, I—II,
1847—57. J. A. Fridericia: Danmarks ydre politiske Historie 1629—1660,
II, 1881, S. 231 f., 241 f., 412 ff. o. fl. St. Norske Rigs-Registranter, VIII—XII,
1884—91. C. F. Bricka og J. A. Fridericia: Kong Christian IV.s egenhændige
Breve, I—VII, 1887—91. J. A. Fridericia: Adelsvældens sidste Dage, 1894,
S. 8, 110 f., 293 f. o. fl. St. F. J. West: Kronens Skøder, II, 1908. E. Haugsted i
Aarbøger udg. af Hist. Samfund for Aarhus Stift, VIII, 1915, S. 147—72.
C. Christiansen: Bidrag til dansk Statshusholdnings Historie under de to første
Enevoldskonger, I—II, 1908—22. W. J. Kolkert: Nederland en het Zweedsche
imperialisme, 1908. G. W. Kernkamp: Verslag van een onderzoek in Zweeden,
Noorwegen en Denemarken naar archivalia belangrijk voor de geschiedenis
van Nederland, 1903. Samme: Baltische archivalia, 1909. L. Laursen: Dan-
mark-Norges Traktater 1523—1750, IV—VI, 1916—23. Danmarks Adels
Aarbog, LII, 1935, II, S. 51 f.

C. O. Bøggild Andersen.

Marselis, Selio (Selius), 1600—63, Storkøbmand, norsk Postdirektør og Oberbergamtsraad. F. 15. Dec. 1600 i Rotterdam, d. 20. Marts 1663 i Kbh., begr. sst. (Frue K.). Broder til Gabriel M. (s. d.). Gift 28. April 1634 i Amsterdam med Anna van der Straten, d. 3. Sept. 1654, D. af Jan Fransz v. d. S. og Sara Moncks.

I Sammenligning med sin yngre Broder Gabriel M., Slægtens Hoved, har S. M. et djærvere, mere uslebent Præg. I sin Ungdom (1620—31) flakkede han om i Verden; han besøgte de fleste europæiske Lande, ogsaa Rusland, Finland og Sverige, og naaede helt til Ostindien. Saa bosatte han sig i Holland, hvor han sandsynligvis har været knyttet til Broderens Virksomhed. Formodentlig er det ogsaa paa dennes Initiativ, at han tog til Norge, hvor han 1644 træffes som fast bosat i Kristiania. Til at fastholde ham her bidrog utvivlsomt i høj Grad, at Statholderen Hannibal Sehested havde Brug for en Mand, som repræsenterede hollandsk Storkapital, baade under Krigen 1643—45 og under sine senere norske Forvaltningsreformer, ligesom han saa Norges økonomiske Fremgang betinget ved, at fremmede kapitalkraftige og forretningskyndige Mænd slog sig ned i det. Sehested benyttede i udstrakt Omfang S. M. som Leverandør af Vaaben, Ammunition, Proviant og Skibe under Krigen og som den norske Regerings og sin egen Bankier, naar det gjaldt om at skaffe likvide Pengemidler eller Kredit ved Aflønning af Tropper, Nedsendelse af norske Statsindtægter til Rentekammeret eller Kongens Kammer og til andre Formaal. Til Gengæld skaffede han S. M. store Privilegier med Hensyn til Frihed for Skatter, Told og andre Afgifter og Religionsfrihed for ham og hans Hus (1646, fornyede 1648 og 1659) til adskillig Fortrydelse for Kristiania Borgerskab. Af de store Beløb, som S. M. til Betaling fik anvist paa norske Toldintrader, Kontributioner og Kobbertiender, er sikkert Størsteparten gaaet ud af Landet, idet han uden Tvivl i stort Omfang arbejdede med sine Brødres og A. B. Berns' Kapital, men en Del fandt dog Anvendelse i de af ham og Gabriel M. alene eller i Forbindelse med andre drevne Jern- og Kobberværker (Bærum, Eidsvold, Østerdalens og Gudbrandsdals Kobberværk m. fl.) og Savbrug, ligesom hans betydelige Eksport af Trælaster bragte Opsving i denne Side af norsk Næringsvirksomhed. Ulykken var blot, at hans Profittrang førte til Rovdrift og ofte hensynsløs Udnyttelse af den norske Almue. Den dansk-norske Regering kunde imidlertid ikke undvære M.'erne, og S. M. bevarede sin Position efter Sehesteds Fald, skønt der 1651 fandtes store Mangler ved hans Leverancer, især af Skibe under Krigen. 1653 modtog han en Generalkvittering og fik s. A., efter

i en Supplik at have klaget over det norske Postvæsens Sendrægtighed, »Direktion og Inspektion« over dette, samtidig med at hans Ven P. Klingenberg blev Generalpostmester i Danmark og Hertugdømmerne. 1657 blev han Medlem af Oberbergamtet med Titlen Oberbergamtsraad. Febr. s. A. sendtes han til Holland for at skaffe Laan og Søofficerer til den tilstundende Krig med Sverige, og under denne virkede han sammen med Gabriel og Leonhard M., H. Muller og P. Klingenberg i stor Stil som Leverandør og Laangiver. Ved Stormen paa Kbh. 11. Febr. 1659 havde han en Kommando over hollandske Matroser. Foruden hvad han besad i Fællesskab med Gabriel M. (s. d.), erhvervede han i sit eget Navn betydelige Jordejendomme i Norge, bl. a. Giske Gods. Hertil kom 1660 Bakke og Reins Kloster som Pant for 22 500 Rdl. Sine sidste Aar boede han i Kbh. Ved Kristiania byggede han Sommerhuset Marselienborg med en prægtig Have i hollandsk Stil, der bevaredes til ind i det 19. Aarh.

Universitetsprogram 1663. Det Trondhjemske Selskabs Skrifter, III, 1765, S. 110, 196f., 319—75. Budstikken, III, 1822, S. 401, 505; IV, 1823, S. 26; VI, 1825, S. 705—11. Saml. til det norske Folks Sprog og Historie, III—V, 1835—38. P. W. Becker: Saml. til Danmarks Historie under Kong Frederik den Tredies Regiering, I—II, 1847—57. Kbh.s Diplomatarium, V, 1882. Norske Rigs-Registranter, VIII—XII, 1884—91. M. Birkeland i Smaaskrifter tilegnede A. F. Krieger, 1887, S. 219—27. O. A. Johnsen: Hannibal Sehesteds Statholderskab 1642—1651, 1909. H. Berrum: Norges Posthistorie 1647—1719, 1892. E. Bull: Kristianias Historie, II (1624—1740), 1927. Danmarks Adels Aarbog, LII, 1935, II, S. 51.

C. O. Bøggild Andersen.

Marstrand. Slægten M. føres tilbage til Hytte- og Proviantskriver ved Inset Kobberværk Niels M. (d. 1741), hvis Søn Bergskriver og Inkassator sst. Even Nicolai M. (1723—85) var Fader til nedenn. Bager og Mekaniker Nicolai Jacob M. (1770—1829). Af hans Børn skal nævnes Tømmerhandler og Brandmajor paa St. Thomas, Konsul Otto Jacob M. (1809—91), hvis Efterslægt lever paa de vestindiske Øer og i Mellemamerika, Værktøjsfabrikant Theodor Christian M. (1817—63) samt de nedenn. Maleren Wilhelm Nicolai M. (1810—73), Kaptajnløjtnant i Søetaten Osvald Julius M. (1812—49) og Industrimanden Troels Caspar Daniel M. (1815—89). Sidstnævnte var Fader til Brygger, dansk Vicekonsul i Vancouver Otto M. (1848—1911) — hvis Datter Ellen M. (f. 1883) ægtede Oberstløjtnant T. F. P. Troels-Smith (f. 1871) — til Julie Vilhelmine M. (1850—81), gift med Højskolemanden Ernst Salomon Trier (1837—93, s. d.), til Christine Marie M. (1851—1927), der ægtede Fysikeren Poul la Cour (1846—1908,

s. d.) og til Katrine Mathilde (Ketty) M. (f. 1858), gift med Maleren, Professor Peter Mørch Christian Zachø (1843—1913). Ovenn. Maler Wilhelm Nicolai M. (1810—73) var Fader til Julie M. (1855—1937), gift med Højskolemanden Morten Oxenbøll Pontoppidan (1851—1931, s. d.), til Christy Anna Georgia M. (f. 1862), Enke efter Numismatikeren, Direktør i Akts. Atlas Hans Henrik Schou (1858—1932), og til Direktør for Akts. Titan Poul Frederik M. (1851—1902), hvis Søn er nedenn. Ingeniør Vilhelm Nikolaj M. (f. 1884). Ovenn. Værktøjsfabrikant Theodor Christian M. (1817—63) var Fader til Inger Marie M. (f. 1850), gift med Valgmenighedspræsten Georg Valdemar Brücker (1852—1929, s. d.), og nedenn. Bagermester, Borgmester Jacob Nicolaj M. (1848—1935), der var Fader til nedenn. Socialøkonom, Pastor Even Nikolaj M. (f. 1879).

[Jacob og Vilhelm Marstrand:] Slægten Marstrand. Til Minde om Onkel Troels, 1915. Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen, 1900, S. 594—603. *Personalhist. Tidsskr.*, 6. Rk., VI, 1915, S. 88—91. *Albert Fabritius.*

Marstrand, Even Nikolaj, f. 1879, Præst, Socialøkonom. F. 22. Febr. 1879 i Kbh. (Vartov). Forældre: Bagermester, senere Borgmester Jacob M. (s. d.) og 1. Hustru. Gift 1° 5. Febr. 1913 paa Frbg. (Solbjerg) med Dagmar Hansen, f. 29. Aug. 1877 i Thorsager, d. 27. Okt. 1923 i Venge, D. af Provst Carl Christian H. (1847—1909) og Catharine Susanne Nissen (1853—1930). 2° 3. Jan. 1929 i Kbh. (Vartov) med Ane Sofie Rasmussen, f. 26. Marts 1885 i Præstø (gift 1° med Sognepræst i Dallerup og Laasby Jacob Christian Gotfred Holdt, 1874—1921), D. af Købmand Peter R. (1839—90) og Bodil Christine Knudsen (1863—96).

M. blev Student 1897 fra Østersøgades Skole, tog 1903 teologisk Embedseksamen og 1906 yderligere statsvidenskabelig Eksamen og var efter en Studierejse i Amerika Lærer ved Askov Højskole 1907—12; 1912 blev han Kaldskapellan i Højby, 1915 Sognepræst i Egense og 1918 i Venge. 1926 tog han sin Afsked og har siden 1927 været Præst for Valgmenigheden i Ousted ved Lejre. M.s stærke sociale Interesse har navnlig ytret sig i hans Virksomhed i det af Fernando Linderberg stiftede Sociale Sekretariat, nu Foreningen for social Oplysning, og han var 1926—29 Institutionens Formand. Han tog Initiativet til dens sociale Aarsmøder paa Hindsgavl og var Medudgiver og Medforfatter af de to Samleværker »Det danske Samfund« (4. Udg. 1934) og »Den danske Stat« (2. Udg. 1933), der blev Indledningen til »Nyt socialt Bibliotek«, i hvis Udgivelseskomité M. i en Aarrække var Formand.

Desuden har han i en Aarrække været Medarbejder bl. a. ved »Nationaløkonomisk Tidsskrift«, »Samfundets Krav« og »Højskolebladet« og har udgivet en Del mindre Skrifter, »Poul la Cour« (1912), »Omkring Askov« (1924), »Pontus Wikner« (1928) samt den paa indgaaende Studier hvilende Undersøgelse: »Arbejderorganisation og Arbejderkaar i Danmark fra 1848 til Nutiden« (1934). Skønt selv afdæmpet i Form og ikke af udpræget skarpe Anskuelser har M. ved flere Lejligheder vist sine Meningers Mod, naar han fandt, at Autoriteterne over for andre krænkede de ubetingede aandelige Frihedskrav, der er ham i Kødets baaret.

Hj. Gammelgaard.

Marstrand, Nicolai **Jacob**, 1770—1829, Mekaniker. F. 5. Aug. 1770 ved Inset Kobberværk, Østerdalen, Norge, d. 12. Juli 1829 i Kbh. (Trin.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Bergskriver og Inkasator ved Inset Kobberværk Even Nicolai M. (1723—85) og Magdalene Elisabeth Schnitler (1730—1802). Gift 26. Sept. 1804 i Holbæk med Petra Ottilia Smith, f. 28. Febr. 1778 i Mern, d. 15. Nov. 1847 i Kbh. (Trin.), D. af Sognepræst, sidst i Holbæk, Provst Troels Smith (1744—1823, gift 2° 1807 med Abelone Lottrup, 1770—1832, gift 1° 1789 med Byfoged i Hillerød Peter Johan Tønnesen, 1749—1804) og Anna Agnete Plum (1752—1805).

Ved Tyveaarsalderen kom M. til Danmark, hvor han drev forskellig Virksomhed, bl. a. som Huslærer, senere Vejassistent, indtil han fik Ansættelse som Assistent under Oberst Tscherning ved Frederiksværk. Han avancerede til Regeringens mekaniske Konsulent og bosatte sig 1806 i Kbh. N. A. blev han af Regeringen sendt til England, men Krigen brød ud, og han maatte flygte med en Skipper, da han mistænktes for Spioneri. En Dejgæltmaskine, som han opfandt, skaffede ham Privilegium som Bager, og han nedsatte sig 1810 i en Gaard i Silkegade. Ved Siden af Bageriet drev han et Værksted for mekanisk Virksomhed. Han byggede Spindemaskiner og forfærdigede musikalske Instrumenter, særlig Harper, opfandt 1812 en Oliepresse og fik 1813 Eneret paa en Hestegang. 1827 fremstillede han en Maskine til Kopiering af Billedhuggerarbejder. 1809 havde han faaet Tilsynet med Døvstummeinstituttets Værksteder, og 1813 blev han Bestyrer af Værkstederne i Forbedringshuset. I disse Aar førte han et ret selskabeligt Hus. Kunstnere og Litterater mødtes i hans Hjem. Ved hans ugentlige Kvartetter spillede saaledes C. W. Eckersberg Violoncel, medens han selv trakterede Violinen. De mange Jern, han havde i Ilden, gik ud over Forretningen. M. var en begavet, livlig og

paa mange Omraader interesseret Mand, men ikke praktisk anlagt. Efter hans Død fortsatte Enken Bageriet. — Kommerceraad 1811. — DM. 1809. — Maleri af Kratzenstein Stub. Silhouetter i Familieej. Portrætmedaillon af H. V. Bissen paa Graven.

C. Nyrop: Bidrag til den danske Industris Historie, 1873. Personalhist. Tidsskr., 2. Rk., II, 1887, S. 17, 38, 44 f.

Georg Nygaard.

Marstrand, Jacob Nicolaj, 1848—1935, Borgmester. F. 10. Aug. 1848 i Kbh. (Trin.), d. 3. Juni 1935 sst., begr. sst. (Vestre). Forældre: Værktøjsfabrikant, cand. polyt. Theodor Christian M. (1817—63) og Anna Henriette Mathilde Jansen Tiaden (1822—1900). Gift 1° 8. Juni 1875 i Taarbæk med Marie Elisabeth Neergaard, f. 20. Marts 1846 i Kbh. (Holmens), d. 3. Nov. 1914 sst., D. af Snedker Peter N. (1810—59) og Cathrine Marie Fieron (1814—88). 2° 8. Juli 1915 paa Frbg. med Børnebogsforfatterinden Margrethe Lønborg Jensen, f. 30. Marts 1874 i Kbh. (Vartov), D. af Litograf Harald Jensen (s. d.) og Hustru.

M. tog 1865 Præliminæreksamen fra Schneekloths Skole, men da hans Fader kort forinden var død, tvang de økonomiske Forhold ham til at opgive Drømmen om en Fremtid som Ingeniør. I Stedet for kom han i Bagerlære, blev n. A. Svend og overtog 1874 den gamle Bagergaard Købmagergade 19, som han efterhaanden ombyggede og udvidede til en stor og indbringende Virksomhed, indtil han 1904 overdrog den til sin ældste Søn. I Overensstemmelse med Slægtens frisindede Traditioner og med sit eget Naturel sluttede M. sig til 80'ernes oppositionelle Røre, var Medstifter af Kbh.s liberale Vælgerforening 1883 og i ti Aar dens Næstformand uden dog at føle sig hjemme i nogen bestemt Partibaas eller bejle til noget Rigsdagsmandat. Derimod førte det til, at han 1893 blev en af de fire Liberale, der sammen med Jens Jensen og K. M. Klausen næsten ved en Overrumpling valgtes ind i Kbh.s Borgerrepræsentation. Dette blev Indledningen til M.s væsentligste Livsgerning. 1900 blev han Raadmand i Magistratens tekniske Afd. og fra 1. Jan. 1904 Borgmester for samme, efter at han i et Par Maaneder havde været konstitueret Finansborgmester. M.s Virksomhed her faldt sammen med en stærk Udvikling paa alle de Omraader, der hørte under hans Embede: Bygnings- og Vejvæsen, Byens Renholdelse, Brandvæsenet, Gas-, Elektricitets- og Vandforsyning m. m., end mere omfattende ved de store Indlemmelser 1901—02, der mere end tredoblede Kommunens Areal. Inden for Perioden fra 1893 til M.s Afgang som Borgmester 1917 faldt bl. a. Kloaksystemets Ændring, saa at Ledningerne førtes ud i Øresund (fuldført 1901) og Anlægget

af W.C.er kunde begynde, Sporvejenes Overgang til elektrisk Drift og deres Overtagelse af Kommunen 1911, Opførelsen af nye Kvarterer: Islands Brygge, Amagerbro, Christian IX.s Gade, Brøndstrædekvarteret, Grønningen m. m., store Udvidelser og Nybygninger af Gas- og Elektricitetsværker, de nye Vandværksanlæg ved Thorsbro (1908), Taastrup-Valby, Sønderød og Nybølle (1916 ff.), Opførelsen af Broer og Viadukter, Anlæg af Parker m. m. M. var Medlem af Kommissionen til Omordning af Kbh.s Banegaardsforhold (Boulevardbanen) og arbejdede gennem mange Aar paa Byggelovens og Sundhedsvedtægtens Revision, som han dog ikke naaede at se gennemført. Under Verdenskrigen kom ikke mindst M.s Afdeling ud for store Vanskeligheder (**Brændselsmangel**, **Bolignød**); M. var Medlem af Den overordentlige Kommission af 8. Aug. 1914, af Kbh.s Velfærdsudvalg o. fl. Nævn og tog i Slutningen af sin Borgmestertid Initiativet til Udarbejdelsen af store Planer til Kbh.s Havns Udvidelse.

Skønt ikke Tekniker af Fag skabte M. stor Respekt om sit Arbejde ved den Flid og Grundighed, hvormed han satte sig ind i dets talløse Enkeltheder, ved sin Evne til at udskille det væsentlige i en Sag og ikke mindst ved sin retlinede og fribaarne Personlighed, præget af en nonchalant og respektløs, ofte noget bidsk **Facon** og af en Undergrund af Lune, der kunde være næsten drengagtigt. Hans naturlige Hang til Mistrøstighed, til at lade sig hemme af Betæneligheder baade af subjektiv og objektiv Art, afbalanceredes af hans Evne til at begejstres, lade sig gribe af store **Maal** og store Personligheder. Nogle af de sidste har han sat et Monument i folkelige Levnedsskildringer: Benjamin Franklin, Højskoleforstander Falkenstjerne, C. F. Tietgen, George Stephenson, Bjørnstjerne Bjørnson, Herman Trier (fuldendt og udgivet af Even M. efter Faderens Død). Fra sin Ungdom havde han nær Tilknytning til den grundtvigske Bevægelse, var Medarbejder ved F. Falkenstjernes Højskole paa Frbg. og senere ved hans Blad »Tidens Strøm«. I sit attenaarige Otium efter Afgangen som Borgmester havde han endnu adskillige offentlige Hverv — som Medlem af **Over-Skyldraadet** indtil 1933 —, men helligede sig i øvrigt Opgaver, der laa i Forlængelse af hans Ungdoms varmeste Interesser: han var til sin Død Formand for Grundtvigs-Kirkens Komité og for Foreningen for Højskolens Fremme i Kbh. (Borups Højskole). 80 Aar gammel udgav han »Tilbageblik gennem et langt Liv«, der indeholder Afsnit af tids- og kulturhistorisk Interesse. — Maleri (sammen med Gustav Philipsen) af J. F. Willumsen 1919 paa Kbh.s Raadhus. Malerier af M. Ancher 1893, Jul. Paulsen 1898, Troels Trier 1925

og Aage Lønborg-Jensen 1928, alle i Privateje. Buste af Julie Marstrand. Litografi efter Willumsens Maleri 1919.

Ovenn. Tilbageblik gennem et langt Liv, 1928. A. Hvass i Politiken 8. Dec. 1903. Ill. Tid. 22. Febr. s. A. Berl. Tid. 9. Aug. 1918. Politiken 10. Aug. s. A. Joh. Borup i Højskolebladet 8. Aug. s. A. og 1935, S. 343 f. Samme i Borups Højskole 1. Aug. 1923. Social-Demokraten 10. Aug. s. A. Politiken 29. Dec. 1925, 9. Aug. 1928, 4. Juni 1935. Dansk Bager- og Konditor-Tidende 2. Aug. 1934. B.T. 9. Aug. 1928. Ludvig Christensen og Jens Rosenkjær i Borups Højskole, 1935, S. 77f.

Hj Gammelgaard.

Marstrand, Osvald Julius, 1812—49, Søofficer. F. 14. Juli 1812 i Kbh. (Helligg.), d. 5. April 1849 om Bord i Linieskibet »Christian VIII.« ved Eckernførde, begr. i Eckernførde. Forældre: Commerce-raad, Mekaniker Jacob M. (s. d.) og Hustru. Ugift

M. blev Kadet 1824 ^oS Sekondløjtnant 1830. Paa Grund af særlige matematiske Anlæg fik han Tilladelse til at gennemgaa den militære Højskole 1832—34 og var derefter 1835 med Fregatten »Bellona« i Middelhavet. N. A. fik han Permission i et halvt Aar for i preussisk Tjeneste at deltage i en Opmaaling i Østersøen under Michael Petr. Bille, og s. A. blev Permissionen yderligere forlænget med syv Maaneder, for at han kunde assistere denne ved Undervisningen paa Navigationsskolen i Danzig. 1837—38 var M. med Briggen »St. Thomas« i Vestindien, hvor han blev saa haardt angrebet af Klimatfeber, at der en Tid var Fare for hans Liv. Efter Hjemkomsten fra Vestindien blev han Sept. 1838 Lærer i Navigation paa Søkadetakademiet og var 1839—45 hver Sommer udkommanderet med Kadetskibet. 1840 blev M. forfremmet til Premierløjtnant, 1841—42 var han Formand for Søe-Lieutenant-Selskabets Bestyrelse. 1846 blev han 1. Lærer i de matematiske Videnskaber paa Søkadetakademiet og gjorde i Krigsaaret 1848 tillige Tjeneste paa Batteriet »Trekroner«. 1849 udnævntes han til Navigationsdirektør, og samtidig tillagdes der ham Kaptajn-løjtnants Karakter. Han forbeholdt sig dog at gøre aktiv Tjeneste under Krigen og blev udkommanderet med Linieskibet »Christian VIII.«, hvor han fandt Døden, da Skibet efter Affæren ved Eckernførde sprang i Luften. M. var en flittig, kundskabsrig og begavet Søofficer og et beskedent og ædelt Menneske med et sværmerisk og melankolsk Temperament, der har betydet meget for de Officerer, han var Lærer for. Ogsaa paa Ilia Fibigers (s. d.) Udvikling baade som Menneske og Forfatterinde fik han stor Indflydelse. M. har skrevet forskellige Artikler i »Arkiv for Søvæsen« og udgav 1847 »Lærebog i Navigation«. — Maleri af Wilh. Marstrand 1850 (Fr.borg). Portrætteret af samme ca. 1837 paa Bil-

ledet af dennes Moder og Søskende. Tegnet allegorisk Udkast af samme i Anledning af **O. M.s** Død (Fr.borg). Maleri i **Sø-officersforeningen**. Litografi af I. W. Tegner 1853 efter Broderens Billede 1850.

H. P. Selmer: Nekrologiske Saml., II, 1852, S. 81—84. Den dansk-tydske Krig 1848—50, udg. af Generalstaben, II, 3, 1878, S. 1119 ff. Personalhist. Tidsskr., 2. Rk., I, 1886, S. 193 f. **Margr.** Fibiger: Et Kvindeliv, 1894, S. 9-35, 58 f., 99. *Th. Topsøe-Jensen.*

Marstrand, Troels Caspar Daniel, 1815—89, Industridrivende. F. 13. Maj 1815 i Kbh. (Helligg.), d. 23. Aug. 1889 paa Frbg. (Trin.), begr. i Kbh. (Ass.). Broder til Osvald J. M. (s. d.). Gift 1° 7. Nov. 1845 i Kbh. (Helligg.) med Caroline Emilie Carlsen, f. 7. Maj 1812 i Kbh. (Fred. Ty.), d. 21. Okt. 1859 sst. (Trin.), D. af Snedkermester Peter C. (1787—ca. 1817) og Kristine Marie Muller (1785—1871). 2° 24. Sept. 1880 i Horsens med Sofie Emilie Jansen Tiaden, f. 5. Maj 1829 i Stege, d. 21. Febr. 1902 paa Frbg. (Trin.) (gift 1° 1857 med Forpagter paa Ussinggaard Vilhelm Frederik Balthazar Eggertsen, 1830—60), D. af Maler Tobias Jansen T. (ca. 1787—1850) og Anna Johanne Brun (1798—1879).

M. blev straks efter Konfirmationen Skriverdreng paa en Onkels Kontor i Skelskør, men gik nogle Aar efter i Bagerlære i Køge. 1835 drog han som vandrende Svend gennem Nordtyskland og arbejdede længere Tid i Berlin. Da han 1837 vendte hjem, blev han Kontorist hos Politimesteren i Helsingør, til han 1839 overtog Bageriet i Silkegade, som det efter Faderens Død var lykkedes Moderen at bevare i Slægtens Eje. Det fik under hans Ledelse hurtigt en betydelig Produktion navnlig af Rugbrød og Skibsbrød, og 1850 forenede han det med en Dampmølle. Bageriet var udsat for større Ildsvaade 1849 og 1856, og efter den sidste solgte M. den gamle Slægtsgaard og købte Vodroffs Mølle, som han drev med god Fortjeneste. Da Møllen 1865 ligeledes ødelagdes ved en Ildebrand, fik han her ved et Interessentskabs Hjælp indrettet et Hvidtølsbryggeri, som drevs under Firmanavn Troels M., indtil det 1884 ved Købet af Bryggeriet Aldersro omdannedes til Akts. M.s Bryggerier. M. var dog længe inden dette Tidspunkt udtraadt af Interessentskabet. Aktieselskabet gik 1891 op i De forenede Bryggerier, og Bryggeriet paa Vodroffsvej danner nu Rammen om Kongens **Bryghus'** Virksomhed. M. tog i sine yngre Aar livligt Del i Tidens Rørelser, hvor man gerne fandt ham paa den liberale Fløj. 1857 var han inden for Industriforeningen virksom for

Næringsfrihedens Indførelse, og **1862** var han Medindbyder **til** Frihandels-Foreningen af 25. Marts, i hvis første Bestyrelse han indtraadte. Han valgtes **1847** til Oldermænd i Kbh.s Bagerlav og virkede her bl. a. for Ophævelsen af den saakaldte »Svendekro«, der af ham betegnedes som »et hæsligt Samlingssted for Svir og Spil«. Allerede **1851** fratraadte han imidlertid »som altfor lidt vaskeægte Laugsbroder« (Jacob **M.**). Endvidere var han Medlem af Borgerrepræsentationen **1857—63**. Efter Vodroffs Møllers Brand **1865** **maatte** M. af Helbredshensyn ofte over længere Perioder frigøre sig fra det daglige Arbejde, og under de Rejser, som han i den Anledning foretog, kom han bl. a. i livlig Forbindelse med Højskolerne i Askov og Vallekilde. Han købte Fredsholm ved Helsingør, hvor en større Familiekreds samledes. I en **Levneds-**skildring, som udkom paa hans 70 Aars Fødselsdag, har han givet ikke alene en interessant Slægtskildring, men ogsaa en aabenhjertig Selvebiografi, der viser ham som et særpræget, livligt begavet Menneske, paavirket af Adam Smith og Grundtvig. — Malerier af **Wilh. Marstrand 1845** og senere **og af J. Roed 1874**. Silhouet **1820**.

Troels Marstrand: Slægten Marstrand **1885** og **1915**. Jacob Marstrand: Tilbageblik gennem et langt Liv, **1928**. Karl Meyer: De forenede Bryggerier **1891—1916**, **1916**. H. Hjorth-Nielsen: **Københavns** Bagerlaug, **1933**.

P. Koch Jensen (C. Nyrop).

Marstrand, Vilhelm Nikolaj, f. **1884**, Akademisekretær, **Ingeniør-**arkitekt, Historiker. F. 4. Okt. **1884** i Kbh. (Vartov). Forældre: Fabrikant Poul Frederik M. (**1851—1902**) og Thyra Valgerda Burmeister (f. **1864**). Gift **11. Sept. 1914** i Lyngby med Tandlæge Karla Irene Ravn (kaldet Mette) Fauverholdt, f. **10. Sept. 1886** i Odense, D. af Driftsbestyrer ved Nordfynske Jernbane, Kaptajn Carl F. (**1837—1914**) og Irene Salome Vilhelmine Ravn (f. **1853**).

M. blev Student **1901** fra Borgerdydskolen, cand. **phil. 1902** og **1907** cand. **polyt.** som Bygningsingeniør. Efter at have aftjent Værnepligt Sommeren **1907** assisterede han A. Lutken ved en Vandløbsregulering m. m. i Glostrup og førte samtidig for G. Garde Tilsyn med Genopførelsen af Kulkompagniets nedbrændte Silo i Frihavnen. **1908—09** assisterede han **Lütken** ved Udstikning af Langelandsbanen. **1909—13** assisterede han F. Kier og J. P. Stensballe ved Projektering og Udstikning samt Tilsynsarbejder ved Nordvestfynske Jernbane, endvidere ved Udførelsen af en Række Baneanlæg, hvoraf særlig kan nævnes Nordvestfynske Jernbane. **1913—14** foretog han for K. Møller Holst Udstikningen og Pro-

jekteringen af den elektriske **Aarhus—Randers-Bane**, som dengang var meget paa Tale. Efter at have været indkaldt til Sikringsstyrken udarbejdede han sammen med Etatsraad H. Hammerich Planer til Ordning af Banegaardsforholdene i Aarhus, som særlig gik ud paa at bevare Personbanegaarden paa dens hidtidige Plads og at undgaa den elektriske Bane, og som i sine Hovedtræk lagdes til Grund for den ved Lovene af 17. April 1916 og 2. April 1918 gennemførte Ordning. 1915 nedsatte M. sig som raadgivende Ingeniør i Kbh.

M.s Interessekreds er vidtspændende, og han har, jævnsides med sin Ingeniørvirksomhed, udfoldet en ikke ringe litterær Virksomhed. Han var teknisk Raadgiver for Boligkommissionen af 1916 og foretog for Kbh.s Bogtrykkerforening Undersøgelser over Driftsomkostningerne i Trykkerier og udgav to Beretninger herom, som har været af ikke ringe Betydning. Til »Nyt Tidsskrift for Kunstindustri« har han leveret Bidrag, der ofte vakte Interesse, hvilket ogsaa gælder »Ingeniøren«, hvis Redaktør han var 1922—37. Stærke Spor har endvidere M.s historiske Interesser sat sig. 1922 udkom »Arsenalet i Piræus og Oldtidens Byggeregler«, hvori han, ud fra sin tekniske Viden, kastede nyt Lys over en Række herhenhørende Problemer. 1928 redigerede han Bogen »Teknikens Vidunderland«, 1929 skrev han et Mindeskrift om den danske Ingeniør L. A. Colding. Et særligt Afsnit af M.s Produktion omhandler Topografi og Personalhistorie; hertil hører Afhandlinger om Flensborg, Lunds og **Horsens'** Historie og den 1933 udkomne Bog »Aabenraas Historie«, der paa skarpsindig Maade drager tekniske Synsmaader og lagttagelser ind i historisk Forskning. Ogsaa M.s Afhandlinger om Regler for Navnedannelse i ældre Tider og om den svenske Slægt Tersmeden **maa** nævnes her. 1936 deltog M. i Konkurrencen om et ledigt Professorat i Historie ved Kbh.s Universitet. Ogsaa i den offentlige Debat har M. taget Ordet. 1919 skrev han tre udførligt motiverede Henvendelser til Regering og Rigsdag om Danmarks Grænsespørgsmaal mod Syd. Han medvirkede ved Bevarelsen af de vestindiske Arkivsager og gav Stødet til, at Udvidelsen af Nationalmuseet kom til at omfatte den samlede Karré. I Debatten om Det **kgl.** Teaters nye Scene, den saakaldte »Stærekasse«, om den halvhøje Knippelsbro, der toges i Brug sidst i 1937, om Bane-, Havne- og Byplanspørgsmaal og om det af de danske Ingeniørfirmaer 1936 fremsatte store Projekt om Motorveje i Forbindelse med Broer over Store Bælt og Øresund samt om Anvendelse af Forbrændingsanstalter til Dagrenovation i Kbh. finder man M. som en interesseret Deltager. Af M.s tekniske

Arbejder kan nævnes hans Byplan og Vejarbejder for Skern By 1930—33 og hans Medvirken til Afholdelsen af danske Byplanmøder. Fra 1924 har han været Medlem af Dansk Byplanlaboratoriums Arbejdsudvalg. I denne Egenskab har han været Dommer i Konkurrencer vedrørende Graasten, Sønderborg, Fredericia og Vejle samt været Formand for et Udvalg, som udarbejdede »Fælles Vejvedtægt for Kommuner med bymæssig Bebyggelse«. 1920—33 var han Formand for Foreningen af raadgivende Ingeniører, 1937 deltog han sammen med Holger Neergaard i Planlæggelsen af et Badestævne, der slog til Lyd for en stærkere Anvendelse af det gamle nordiske Badstuebad, og blev derefter Sekretær i den ved Stævnet dannede Dansk Forening for Folkebade. 1937 blev han ansat som Sekretær i det da stiftede Akademi for de tekniske Videnskaber, hvis Formaal er at fremme den teknisk-videnskabelige Forskning og Anvendelsen af dens Resultater til Gavn for det danske Erhvervsliv. — R. 1929. — Maleri af J. B. Gunner og Tegning af Lili Réthi, begge i Privateje.

Povl Bentzon i Ingeniøren, XLIV, 1935, Afd. VI, S. 215. K. Højgaard og Jul. Lehmann sst., XLVI, 1937, Afd. VI, S. 133 ff.

Povl Vindi

Marstrand, Nicolai Wilhelm, 1810—73, Maler. F. 24. Dec. 1810 i Kbh. (Helligg.), d. 25. Marts 1873 sst. (Frue), begr. sst. (Ass.). Broder til Osvald J. M. og Troels M. (s. d.). Gift 8. Juni 1850 paa Frbg. med Margrethe Christine Weidemann, f. 17. Maj 1824 i Kbh. (Trin.), d. 26. Jan. 1867 sst. (Frue), D. af Overretsprokurator, senere Justitsraad Poul Frederik W. (1793—1851) og Julie Moldenhawer (1799—1875).

De Data, som markerer M.s Bane, peger ikke paa store ydre Begivenheder, men nok paa al mulig Medgang og Anerkendelse fra Samtiden; siden Thorvaldsen er der næppe nogen dansk Kunstner, der har haft saa megen Autoritet som M. inden for Kunstens Verden; men M. har tillige over for de brede Kredse staaet som Bæreren af den store Kunst, og først i vor Tid begynder saa **smaat** en Omvurdering af hans Betydning at finde Sted. Hans ydre Skikkelse, som vi kender fra mangfoldige Portrætter og Skildringer, gjorde ham allerede bemærket, han var høj, anselig og havde et kraftigt formet Hoved med en mægtig Pande, stærk Mund; endnu da han var gammel, og Sygdom havde brudt ham, »lignede han en Løve, en saaret Løve«. Hos denne Mand »af kongelig Skikkelse« fandtes ogsaa meget betydelige sjælelige Egenskaber; hans Kunst taler lige tydeligt om hans spillende intelligente, stærkt satiriske Opfattelse af det menneskelige og om hans dybe, hjertelige Med-

følelse **derfor**; den giver os ogsaa et levende Indtryk af en Aand, der altid var i Virksomhed og besad en fabelagtig Produktions-trang. De rige kunstneriske Evner var ikke alene vendt mod Billed-kunsten; M. var, som for øvrigt saa mange andre Malere og Billed-huggere, meget stærkt musikalsk interesseret. Til de Egenskaber, vi kan lære at kende af hans Kunst, følger hans Breve og de sam-tidige Vidnesbyrd endnu en betydningsfuld: hans store Selvkritik. Fra alle Perioder i hans Liv er der Udtalelser af ham om, hvor lidt han kan og hvor lidt han naar; som midaldrende taler han om at gaa i Lære, som gammel om, at han kunde være blevet en stor Kunstner. Det dybe Mismod, som ikke udelukkede stor Livs-lyst og Munterhed, og som ikke alene vendte sig indefter, men ogsaa bragte ham til at se paa mange menneskelige Foreteelser med bedsk Satire, er et væsentligt Træk i M.s Karakter og svække-des ikke, skønt hans Karriere var glimrende nok. Hovedpunkterne i denne kan angives saaledes: Allerede som Barn tegnede han, naar han kunde komme til det, og Eckersberg, der ofte var Del-tager i Musikaftnerne i det M.ske Hjem, fik da sat igennem, at han skulde uddannes til Maler. I Aug. 1826 **begyndte** Drengen at arbejde hos Eckersberg, og i Løbet af en Aarrække fortsatte han paa Akademiet, fra 1829 som Elev paa Modelskolen; hans Forsøg paa at vinde Guldmedaillen glippede, men allerede fra 1829 havde han udstillet paa Charlottenborg og navnlig ved for-skellige Billeder af københavnske Genrescener vundet sig en Posi-tion; 1836 opnaaede han da med Akademiets Anbefaling en fler-aarig Rejseunderstøttelse af Fonden ad usus publicos, og i Aug. begav han sig gennem Tyskland og Schweiz til Italien; **Dec. 1836** kom han til Rom, hvor han blev til 1840; en Mængde Tegninger, Studier og mindre Genrebilleder blev det direkte Udbytte af disse Aars Slid tillige med flere større Arbejder som »St. Antoniusfesten i Rom« (1838) og »Scene af Oktoberfesten i Rom« (1839, Thor-valdsens **Museum**). I Aug. 1840 forlod han Byen og rejste hjemad over Firenze, Venezia og **München**, hvor han opholdt sig næsten et Aar, indtil han efter et kort Ophold i Paris endelig i Slutningen af 1841 naaede Kbh. Han blev nu hjemme i henved fire Aar, især optaget af en Række Portrætbestillinger, som Agent Søren Borchs Skydeskive, malet 1842 i Roskilde (Hirschsprungs Samling), Portrætterne af Konferensraad **Bornemann**, Georg Carstensen, Fru V. Hage o. a. samt af forskellige større Arbejder med Motiver fra Holbergs Komedier; han var 1842 blevet agreeret af Akademiet og fik som Opgave til Medlemsstykket en »Scene af det danske Folkeliv«; efter nogen Søgen mellem Nutidsmotiver vendte han sig

til Holberg og blev 19. Juni 1843 optaget som Medlem paa et Billede med Motiv fra Erasmus Montanus; en Gentagelse købtes 1845 til Kunstmuseet, der ogsaa ejer Maleriet af Barselstuen fra samme Tid.

Sept. 1845 rejste M. igen sydpaa, denne Gang over Holland og Paris. I Rom genoptog han sine tidligere Motiver og søgte i et Billede som den italienske Osteriscene 1847 (Ny Carlsberg Glyptotek) at koncentrere sine Indtryk i en monumental Form, men afgjort uden Held; bedre Arbejder stammer fra hans Ophold i Bjergbyerne omkring Rom og fra Ischia, hvor han 1846 opholdt sig en Tid paa Vejen til Sicilien; i Palermo malede han for første Gang et Billede med Motiv fra Don Quixote, der siden jævnsides med Holberg gav ham mange Billedmotiver. I Sommeren 1848 var M. igen i Kbh., 6. Nov. blev han valgt til Professor ved Kunstakademiet, hvor han 1854 fik Eckersbergs tidligere Bolig overladt. 1853—57 og igen fra 1863 til sin Død var han Direktør for Akademiet. Tidsrummet mellem den anden og den tredje italienske Rejse (1848—53) blev anvendt til større Portrætarbejder, bl. a. Dobbeltportrættet af Konsul Hage og Hustru (1849), Portrættet af Frk. Vilhelmine Hage (1853, begge i Nivaagaardsamlingen), Gruppen af Fru V. Hage med to Børn og Portrættet af H. C. Ørsted (1850—51, Fr.borgmuseet); endvidere er fra denne Periode den mægtige Festdekoration »Ægirsgildet« til Oehlenschlägers 70 Aars Fødselsdag (Kunstmuseet, deponeret i Haderslev Statsseminarium), det 1852 udstillede Billede af »Collegium politicum« (Kunsthalle, Hamburg, Forarbejdet i Kunstmuseet) og endelig det store Billede »Kirkefærd i Dalarne« (1853, Kunstmuseet); efter Tilskyndelse af H. C. Andersen var M. 1850 paa sin Bryllupsrejse taget til Dalarne; i Juli 1851 vendte han tilbage dertil og gjorde i Leksand ved Siljansøen Studier til de talløse Figurer, der fylder Billedet. — I Efteraaret 1853 drog M. paa ny ud, til Berlin, Dresden, Wien, Venezia; hans Maal var igen Rom, men Venezia fastholdt ham ved sine maleriske Motiver og Tizians og Paolo Veroneses Kunst, der gjorde et stærkt Indtryk paa ham; efter en hastig Rejse hjem i Vinteren 1854 vendte han tilbage og brød ikke op før i Aug., da han tiltraadte Hjemrejsen; Udbyttet af Opholdet i Venezia var bl. a. nogle Studier fra Kanalerne med Gondoler, der sikkert hører til hans bedste. Denne Rejse blev ikke M.s sidste; bortset fra Sommerrejser rundt i Danmark foretog han endnu i Sommeren 1861 en Rejse gennem Tyskland til Paris og hjem gennem Belgien og Holland og i Eftersommeren 1862 sammen med Høyen og P. C. Skovgaard en Rejse til London; 1863, fra

Maj til Juli, var han for sit Helbreds Skyld i **Karlsbad**; endelig gensaar han **1869** Rom, idet han om Foraaret sammen med Skovgaard og **Kittendorff** gennem Tyskland rejste til Italien; Sommeren og Efteraaret tilbragte de dels i Bjergene, dels i Napoli. Alligevel kan den venetianske Rejse **1854** vistnok siges at være den sidste, der satte betydelige Spor i hans Kunst. I den følgende Snes Aar udgik en mægtig Produktion fra hans Haand, foruden et Utal af Tegninger navnlig Figurkompositioner af meget forskellig Art og Størrelse. Hvad Emnerne angik, blev han delvis inden for de samme Kredse som tidligere, han malede vedvarende talrige **Bestillingsportrætter** og paa Grundlag af tidligere Studier og Indtryk italienske Genre billeder. Holberg og Don Quixote sysselsatte ham bestandig, ogsaa med nye Motiver, andre fandt han hos Ewald og **Charl. Dor. Biehl**; men disse Aar bragte ogsaa adskillige Arbejder af ny Karakter. Til dem hører Kunstmuseets store »Billede fra Hverdagslivet« (**1856—57**, dep. i Randers Museum), det monumentale Portræt af Johanne Luise Heiberg (**1858—59**, Fr.borgmuseet) og Billeder fra M.s eget Hjem som Kunstmuseets Gruppebillede af hans Hustru og fire Børn (**1861—62**). Endelig aabnedes Rækken af de store religiøse og historiske Kompositioner med Altertavlen fremstillende Kristus i **Emaus**, malet **1858** til Kirken i Faaborg. Gennem mange Udkast og Forarbejder nærmede han sig derefter Billedet af »**Den** store Nadvere«, der først fuldenndes **1869** (Kunstmuseet). Af beslægtet Karakter var Forarbejderne (et i Kunstmuseet, et i Glyptoteket) til »De betroede Pund«, der var bestemt til Nationalbanken, men ikke naaede til Udførelse. Allerede i tidligere Aar havde M. haabet paa, at en monumental Opgave **maatte** tilfalde ham, i Begyndelsen af **60'erne** blev Ønsket til Virkelighed, da det overdroges ham at male de to mægtige **Væg**billeder i Olie i Christian **IV.s** Kapel ved Roskilde Domkirke, fremstillende Dommen over Rosenkrantz og Christian IV. paa »Trefoldigheden« under Søslaget ved Femern; han gennemførte Arbejdet, der tillige omfattede Vinduespillens Billede af den opstandne Kristus, fra Foraaret **1864** til Efteraaret **1866**. Faa Aar efter fik han det store Arbejde overdraget at begynde Udsmykningen af Universitetets Festsal med tre Billeder paa Hovedvæggen; **1870** begyndte han paa Midterbilledet, som fremstiller Universitetets Indvielse **1479** i Frue Kirke, og i Okt. n. A. var det fuldført; til Sidebillederne — »Hans Tavsens beskytter Biskop Rønnow« og »Jacob VI. besøger Tycho Brahe« — naaede han derimod kun at udføre Skitserne, hvorefter Carl Bloch senere malede de endelige Billeder. Paa samme Tid begyndte han at male en Altertavle

med Kristus og den vantro Thomas i den Hensigt at skænke den til St. **Paulskirken**; den blev dog ikke fuldendt og hænger nu i Kunstmuseet (**dep.** af Museet i Randers).

M.s Helbred var svækket, bl. a. af Sukkersyge, og i Foraaret **1871** søgte han Helbredelse ved en ny Rejse til Karlsbad; men i Okt. **1871** rantes han af et apoplektisk Anfald, der yderligere nedbrød hans Modstandskraft; i Marts **1873** døde han af Lungebetændelse.

M.s Produktionstrang havde en Naturkrafts Karakter, og der er ikke Tvivl om, at betydelige kunstneriske Evner ogsaa var til Stede; naar han efter vort Skøn nu alligevel ikke naaede det, man kunde vente af hans Evner, skyldes det dels en ofte paafaldende Svaghed med Hensyn til det koloristiske, dels en kunstnerisk Uddannelse under Forhold, der ikke var gunstige for ham. Han har engang paa sine ældre Dage sagt: »Aa, jeg ved det godt selv, ingen behøver at sige mig det. Jeg kan ikke male; jeg har aldrig lært at male. — Gud give, at jeg var blevet født i Frankrig!« Uden at gøre illoyal Brug af denne Mismodsbemærkning kan man fastslaa, at den rammer noget centralt. Der er hos M. Elementer af den Fantasi-kraft, der kan føre til det store i al Kunst, af hvad Art den saa er, og der er hos ham saadanne visuelle Evner, som netop fører til Billedkunsten — en levende Opfattelse af det rytmiske og af Bevægelsen i en Figur, en mageløs Hukommelse for det set, Evnen til med faa Streger eller Penselstrøg at faa det til at leve. Hans Forhold til Farven er som nævnt mindre sikkert, dog har han af og til naaet det betydelige ogsaa i den Henseende — mens rigtig nok et Flertal af hans Billeder koloristisk er ufine. Givet er det, at en Kunstner afhans Naturel i Frankrig vilde være blevet ansporet til at give sig Fantasi i Vold, samtidig med at han kunde have lært den strenge kunstneriske Beherskelse. Nu blev det hans Skæbne først at vokse op i Eckersbergs Skole, der **maatte** holde hans Fantasi nede i Stedet for at lede den, og siden hen at komme i en nær Kontakt med tysk Kunst i **München** og i Rom, hvorved hans Fornemmelse for ædel malerisk Holdning maatte sløves. — Naar man tænker paa Karakteren af M.s Begavelse, er det **trist** at se ham i Ungdomsaarene anstrenge sig med Genrebilleder som »**En Flyttedagsscene**« (**1831**, Nivaagaard) med dens Eckersberg-Boilly-**Reminiscenser** eller »Gadescene i Hundedagene« (**1833**, Kunstmuseet) med dens kedelige Farve og Overfyldning af **Genrefigurer**. At Bendz ved Siden af Eckersberg i disse Aar gjorde et stærkt Indtryk paa ham, var heller ikke til Fordel for hans Udvikling; **Bendz'** tørre Behandling og haarde, ofte ufølsomme Kolorit havde i Virke-

ligheden intet gavnligt Bud til M. Bedst er fra disse Aar enkelte Portrætter som det af M. G. Bindsbøll og Portrætgrupper som det Waagepetersen'ske Familiebillede (1836, begge Kunstmuseet). Allerede inden den første Rejse havde M. af Italieneren Bart. Pinellis Raderinger faaet et Indtryk af italiensk Folkeliv, som blev af varig Betydning for hans Opfattelse af Motiverne og ogsaa for hans Behandling af dem; baade af de mindre Genrebilleder og de større Arbejder, f. Eks. »Oktoberfesten«, ses det tydeligt, at han har vundet megen Friskhed og Lethed i Kompositionen; utvivlsomt har den nære Berøring med Thorvaldsen og hans Kunst gjort sit dertil, men der er ikke eet Arbejde, der viser, at han i Kunstens Hovedstad var paa Veje til at danne sig en stor Stil; Pointeringen af det genreagtige, der saa ofte bliver for paagaaende, og i kompositionel Henseende den ulykkelige Tilbøjelighed til at overfylde Billedet med Detailler og Figurer blev kun yderligere accentueret i denne Tid. Den føles i store Dele af hans følgende Produktion, i Holbergbillederne efter Hjemkomsten, i det store Billede fra **Siljansøen**, i Billedet af den store Nadvere o. m. a. Det bedste yder han i saadanne Billeder, som i sig selv kræver Enkelhed og Koncentration, f. Eks. det betydelige Portræt af H. C. Ørsted eller Monumentalbilledet af Fru Heiberg, eller hvor han aabenbart har søgt mod et saadant **Maal**, f. Eks. i Skitserne til »Scene af Hverdagslivet« (**Kunstmuseet**); de har en dejlig Vægt i det plastiske, ogsaa Behandlingen af Lys og Farve er smuk; flygtigere er en Skitse som Aarhusmuseets »**Ligvognstog**«, men i Opfattelse af Stemningen er den mageløs prægnant. — Opholdet i Venezia 1853—54 bragte ikke alene nogle af hans bedste italienske Skitser, af rig, men harmonisk Farvevirkning, det æggede ham ogsaa til Arbejder, i hvilke Indflydelsen fra **Paolo Veroneses Kunst** føles, »Den store Nadvere«, »De betroede Pund«. Han naaede dog en større Virkning i Billeder, der mindre havde Imitationens Karakter; de mægtige Vægbilleder i Roskilde-Kapellet og Universitetets Festsal hører vel til en Art af historiske Billeder, der har svært ved at fængsle Nutiden, dog vil man næppe nægte, at f. Eks. »Dommen over Christoffer Rosenkrantz« har en enkel og virkningsfuld Fortælling. En af de bedste af hans sene Kompositioner er nok den ufuldførte fra 1870 af »Det lykkelige Skibbrud«.

M. har efterladt Tusinder af Tegninger, af hvilke en Mængde opbevares i Kobberstiksamlingen og Hirschsprungs Museum; den bedste Part af dem viser hans store Evner i fuld Udfoldelse, endog friere end de fleste af hans malede Skitser. Endnu mere end i dem beundrer man i Tegningerne hans spirituelle Opfattelse af Motivet,

enten det nu er en Scene af Holberg, en enkelt af hans Figurer, Don Quixote og hans Tjener, mangfoldige andre Situationer fra Litteraturen, eller det er hentet i det Liv, der umiddelbart omgav ham; han har den ægte Satirikers Evne til at snerte og Komikerens muntre Opfattelse af alt det snurrige og barokke i Menneskelivet. Desværre kan det ikke nægtes, at en meget stor Del af Tegningerne i kunstnerisk Henseende er svage; ofte bruger han at trække en hastig Blyantsskitse op med Pennen, hvorved den første Lethed gaar tabt, og med den enorme Produktivitet følger Mangel paa Koncentration; alt for meget, som kunstnerisk set kun er sløvt, svækker Indtrykket af M.s Tegnekunst. Men nøjes man med at betragte et Faatal af Tegningerne, det bedste af, hvad der er i offentlig og privat Besiddelse, kan man ikke tvivle om, at M. er en af de rigest begavede mellem de mange udmærkede Kunstnere, der siden det 18. Aarhundrede har skabt en Blomstring i dansk Tegnekunst.

Etatsraad 1867. — R. 1851. — Selvportrætter ca. 1834 og 1835. Chr. Købke: Eckersberg og Marstrand, Tegning (Kobberstiksamlingen). Maleri af Chr. Købke 1836 (Kunstmuseet). Portrætteret paa Const. Hansens »Danske Kunstnere i Rom« 1837 (Kunstmuseet). Selvportræt 1841. Maleri af Const. Hansen 1850 (Fr.borg). Selvportræt 1853. Portrætteret paa Const. Hansens »Den grundlovgivende Rigsforsamling« 1861—64 (Fr.borg). Maleri af Carl Bloch 1867 (Hirschsprungs Samling). Selvportræt som ældre (Fr.borg). Selvportræt som ældre (tidligere Fr.borg). Maleri af A. Jerndorff 1872 (tilh. Charlottenborg-Udstillingen). Malerier af J. Roed 1868 (Aarhus Museum) og 1873 (Fr.borg). Tegnet Selvportræt (Kobberstiksamlingen). Selvportræt (Fr.borg). Buste af H. V. Bissen (Kunstmuseet). Portrætstatue af W. Runeberg foran Kunstmuseet.

M. K. Raffenberg: Vilhelm Marstrand. Breve og Uddrag af Breve, 1880. Helene Nyblom i Ord och Bild, 1894, S. 481—95. Karl Madsen: Wilhelm Marstrand, 1905. Th. Oppermann: Wilhelm Marstrand, 1920. Vilhelm Andersen: Holberg Billedbog, Billeder af W. M., 1922. Auktionskataloger over M.s efterladte Arbejder 1873—75. Tilskueren, 1898, S. 815—20, 948—70 (N. Lützhøft); 1935, I, S. 112—14. Karl Madsen: Illustrationerne til Holbergs Peder Paars, 1919. Carl V. Petersen: Italien i dansk Malerkunst, 1932. Danmarks Malerkunst, red. af E. Zahle, 1937, S. 180—84 (H. Bramsen). r c

Marsvin. Oprindeligt en odenseansk Patricierslægt, hvis Vaaben var en med et Sølv-Marsvin belagt rød Skraabjælke i Sølv. Slægten føres tilbage til Benedict Jonsen, men lader sig dog først 1310 dokumentarisk paavise med hans formentlige Søn Johannes M., hvis Efterkommer Borgmester i Odense, Mag. Peder M. (d. før

1477) til Lindved var Fader til nedenn. Rigskansler Jørgen M. (d. 1524) til Lindved og Hollufgaard. Hans Sønnesøn nedenn. Rigsraad Jørgen M. (ca. 1527—81) til Hollufgaard og Dybæk var Fader til nedenn. Ellen M. (1572—1649) til Lundegaard og Ellensborg (Ulfeldtsholm), til Else M. (1575—1632), gift med Rigsraaden Enevold Kruse (1554—1621) til Hjermitslevgaard, til Peder M. (1578—1614) til Hollufgaard og Aunsbjerg — med hvis Sønnesøns Sønnesøn Oberstløjtnant Jokum Henrik M. (1706—68) Slægten uddøde — og til Otte M. (1573—1647) til Dybæk, der var Fader til Margrete M. (1606—50) til Marsvinsholm, gift med Rigsmarsken Jørgen Urne (1598—1642, s. d.), og til Helvig M. (1612—78) til Clausholm, der ægtede Oberst Hans Friis (1625—97, s. d.) til Kragerup m. m.

Danmarks Adels Aarbog, XXI, 1904, S. 274—82; XXIII, 1906, S. 507; XXVIII, 1911, S. 576; XXXII, 1915, S. 607; XL, 1923, S. 552; LI, 1934, s. 278.

Albert Fabritius.

Marsvin, Ellen, 1572—1649, adelig Godssamlerske, Lensmand. F. 1. Febr. 1572 paa Landskrona Slot, d. 11. Nov. 1649 paa Ellensborg, begr. i Nørre Broby. Forældre: Lensmand paa Landskrona, Rigsraad Jørgen M. (s. d.) og Hustru. Gift 1° 29. Juni 1589 i Kbh. med tidligere Statholder i Norge Ludvig Munk til Nørlund, f. 1537, d. 8. April 1602 paa Lundegaard, Søn af Ludvig M. til Palsgaard (d. 1537) og Kirstine Pedersdatter Lykke til Nørlund (d. tidligst 1570). 2° 11. Jan. 1607 i Odense med Lensmand paa Odensegaard Knud Rud til Sandholt, f. 11. Marts 1556 paa Vestervig Kloster, d. 22. Juli 1611 paa Odensegaard, Søn af Admiral, Rigsraad Erik R. til Fuglsang (s. d.) og Hustru.

Baade E. M.s Fader og hendes første Mand, hvem den syttenaarige Pige blev tvunget til at ægte i hans 52. Aar, var Personer af meget brutal Støbning, og Samlivet med den sidste, hvem hun 1598 fødte Datteren Kirsten, hendes eneste Barn, var næppe egnet til at virke forædlende paa hende. Hun skal (ifølge Jac. Bircheroes Optegnelser) have søgt Trøst i et Forhold til Mandens Haandskriver, den senere Odenseborgmester Otte Knudsen (Seeblad). 3g-aarig mistede hun sin anden Mand efter et kort, barnløst Ægteskab og sad herefter Enke til sin Død. Om hun med Hensigt har ført sin syttenaarige Datter sammen med Christian IV., vides ikke, men da hans dybe Forelskelse bragte ham til 1615 at indgaa et Samvittighedsægteskab med Kirsten, saa hun utvivlsomt i denne Forbindelse et Middel til at øge sin egen Magt og Rigdom. Som de kongelige Børns Bedstemoder bestyrede hun de Penge, Kongen

skænkede dem, og opdrog de fleste af dem i Barneaarene. Og hun blev, økonomisk, praktisk, bjergsom og hensynsløs som hun var, en Godssamlerske i stor Stil. Efter Ludvig Munk ejede hun Lundegaard (Sallinge H.) og Nørlund (Aars H.); den sidste afhændede hun dog (ca. 1614), og det samme gjaldt Rudbjerggaard (Lollands Sønder H.), som Knud Rud havde efterladt sin Stifdatter, Kastrup (Rinds H.), arvet efter Ludvig Munk, og Gelskov (Sallinge H.). 1616 købte hun Øster-Vallø med Egøjegaard (Bjerskov H.), Lellinge (sst.) og Ulfeldtsholm (Vindinge H.). Paa den sidste foretog hun 1629—36 store Ombygninger (Opførelse af den store Vestfløj med et Kapel, der prydedes med Eckernfórderens Hans Dreiers pragtfulde Træskærerarbejde, af en Portfløj og en mægtig Kostald m. m.) og gav den paa kongelig Vis Navnet Ellensborg (nu Holckenhavn). 1621 erhvervede hun for Kongens Penge, uden Tvivl som et fremtidigt Livgeding for Datteren, Boller og Rosenvold (Bjerger H.), for sine egne 1623 Kærstrup paa Taa-singe med Størsteparten af Øens Bøndergods, 1625 Vejlevgaard (Sallinge H.) og (ved Mageskifte med Kronen) Thurø. Hendes samlede Htk. opgives d. A. til over 7600 Tdr. Hun byggede vældige Ladegaarde og drev Staldfodring af Øksne i stort Omfang. 1620—28 og 1629—39 var hun forlenet med Dalum Kloster, hvor hun i disse Aar især opholdt sig, nøje knyttet til Odensebiskoppen Hans Mikkelsen, hendes tidligere Huskapellan.

Til Kongen var hendes Forhold det bedste, indtil det Jan. 1630 kom til Skilsmisse mellem ham og Fru Kirsten; forgæves havde den praktiske Dame søgt at blidgøre ham over for Hustruens Utroskab ved at arrangere et Forhold mellem ham og hendes Pige Vibeke Kruse (s. d.). Skønt hun højst ugerne adlød Ordren om at udlevere Datteren Boller og Rosenvold, stod hun sig dog i de første Par Aar efter Skilsmissen ret godt med Kongen og opdrog den omstridte Datter Dorothea Elisabeth (s. d.), men 1633 beskyldte han hende for uligelig Behandling af Børnebørnene, og fra 1635 optraadte hun som Datterens Sagfører og vilde have Kongen til at tage hende til sig igen. Hovedpunktet i Striden var Spørgsmaalet om den yngste Datterdatters ægte Fødsel; politisk Betydning fik den ved, at E. M. havde »Svigersønnepartiet« bag sig. Atter og atter blussede den op, indtil E. M.s tiltagende Alderdomssvagthed fra Midten af 1640'erne tvang hende til at holde sig i Ro paa Ellensborg. Hun vendte i disse Aar sit Sind til Religionen. Allerede 1632 udgav hun Niels Mikkelsen Aalborgs Oversættelse af Davids Salmer, 1637 fuldførtes Kapellet paa Ellensborg og 1639—40 opførte hun den nuværende Kirke paa Thurø, som faa

Aar efter udstyredes med en Donation. — Maleri 1590 (Fr.borg), af Karel van Mander 1648 (Fr.borg, Rosenborg) samt 1652 (Holckenhavn, Ledreborg).

Vedel Simonsen: Bidrag til den fynske Kongeborg **Rugaards** Historie, II, 1844, I, S. 84—88. C. T. Engelstoft i Hist. Tidsskr., 3. Rk., I, 1858—59, S. 342—71. S. Birket Smith: Leonora Christina, Grevinde Ulfeldts Historie, I, 1879. C. F. Bricka og J. A. Fridericia: Kong Christian IV.s egenhændige Breve, I—VII, 1887—91. Gads dsk. Mag. 1908—09, S. 203—17, 297—302. T. M. Michelsen: Historiske og statistiske Oplysninger om Øen Thurø, 1910. M. Mackeprang og W. Norvin: Holckenhavn, 1911. Kancelliets Brevbøger 1596—1634, 1913—36. Danske Herregaarde ved 1920, I—III, 1923. Danmarks Adels Aarbog, XXI, 1904, S. 278.

C O Bøggi Andersen

Marsvin, Jørgen, d. 1524, Rigskansler. D. 1524, begr. i Frue K. i Odense. Forældre: Tolder i Aalborg, senere Borgmester i Odense, Mag. Peder M. (d. før 1477) og Margrethe **Bryske**(?). Gift med Anne Passow, der levede endnu 14. Sept. 1528 (gift 1° med Axel Walkendorff, d. 1483), D. af Anders P. (d. tidligst 1474) og Hustru af Slægten Grubbe.

J. M. tilhørte en gammel Adelslægt, der gennem lange Tider var bosat i Odense. Efter Faderen arvede han Herregaarden **Lindved** i Byens Nærhed; paa samme Egn oprettede han selv Hovedgaarden **Hollufgaard**. Allerede som ung maa han have indtaget en fremtrædende Plads inden for den fynske Adel; saaledes medbeseglede han 1487 Hyldingen i Lund, og i Aarene 1489—94 nævnes han som Hovedsmand paa Nyborg Slot. 1501 var han Lensmand paa Hagenskov. Senest 1494 blev han Medlem af Rigsraadet og Rigskansler, hvad han vedblev at være til sin Død. I Lighed med flere andre af Embedets Indehavere synes han at have misbrugt det til egen Fordel; i en Trætte, han havde med Dalum Kloster, beskyldtes han for under Rigens Indsegl at have udfærdiget urigtige Lovdags- og Ridebreve, ja endog for at have udstedt Breve i Landsdommerens Navn uden dennes Samtykke. Blandt sine Fjender kunde han ogsaa tælle Odensebispen, den ganske vist meget stridbare Jens Andersen (Bældenak). I Dokumenterne forekommer han sidste Gang Febr. 1523, da han med flere fynske Adelsmænd fornyede sin Troskabsed til Christian II. Hans Ægteskab med Enken efter Axel Walkendorff til Glorup har sikkert bidraget meget til at hæve ham og hans Efterslægt op i Højadelen. — Ligsten i Frue K. i Odense. Stik derefter hos **Jac. Bircherod**.

Danmarks Adels Aarbog, XXI, 1904, S. 275 f. Henry **Bruun** (Thiset).

Marsvin, Jørgen, ca. 1527—81, Rigsraad. F. senest 1529, d. 2. Sept. 1581 paa **Dybæk**, begr. i Østre Vemmenhøg K. Forældre: Peder M. (d. 1528) og Helle Tagesdatter Hollunger (d. 1556). Gift 27. Maj 1565 med Karen Gyldenstjerne, f. tidligst 1542, d. 10. Okt. 1589 i **Kbh.**, D. af Otto G. (d. 1551) og Helvig **Mogens-**datter Gjõe (d. 1597, gift 2° med Mogens Gjõe, d. senest 1608).

I sin Ungdom gjorde J. M. gennem en lang Aarrække Tjeneste som Hofsinde. 1548 var han med i det store Følge, der ledsagede Prinsesse Anna paa hendes Brudfærd til Sachsen. 1551 hørte han til Christian II.s opvartende Junkere paa Kalundborg Slot; 1554 fulgte han Dronningen til et tysk Fyrstebryllup. 1556 var han Skænk. Hofsinde kaldes han lige til 1560, da han forlenedes med Tranekær. I Syvaarskrigen deltog han fra 1564 som Ritmester for den jyske Fane, en Stilling, han maa have røgtet til Kongens Tilfredshed; ellers var han næppe 1565 blevet forfremmet som Lensmand til det strategisk vigtige Helsingborg Slot, som han 1567 ombyttede med Landskrona og Lundegaard (til 1576). S. A. overtog han Kommandoen over den skaanske Fane, og i Begyndelsen af 1568 fik han en større Opgave betroet, idet han som Feltøverste for to Faner Ryttere og fire Fænniker Knægte skulde søge at undsætte Daniel Rantzau paa dennes berømte Vinterfelttog. Han rykkede ogsaa ind i Småland og naaede frem til **Värnamo**, hvorfra dog overlegne fjendtlige Stridskræfter tvang ham tilbage over Grænsen. Efter Freden i Stettin optoges han — senest 1572 — i Rigsraadet; s. A. var han Medlem af en Kommission, der sendtes til Bornholm for at ordne Øens Retspleje og afhjælpe Indbyggernes Klager. 1576 blev han Stiftslensmand paa Fyn. I det hele var J. M., der i Felten havde vist sig som en brugbar Officer, dog sikkert mindre anvendelig i Fredens Gerning. Bønderne under Odensegaard klagede højlydt over hans Nærighed med Kost og Husrum, naar de skulde køre eller arbejde for ham; dette Forhold paadrog ham 1578 en skarp kongelig Irettesættelse og har maaske medvirket til hans umiddelbart paafølgende Forflyttelse til Sølvborg, hvor hans Virkefelt blev snævrere. Heller ikke var det nogen Fordel at være i Familie med ham; hans Slægt anklagede ham under en fleraarig Proces for at have misbrugt sin Stilling som Værge for Fasteren Anne M. Ikke mindst har han gjort sig uheldigt bekendt som en af Hovedmændene for de smaalige Anstrengelser, som hans Hustrus mødrene Slægt 1573—75 udfoldede for at faa omstødt Stiftelsen af Herlufsholm; her fulgte Heldet ham dog ikke. Den Rigdom, han ellers ved sine til Dels mindre fine Midler forstod at samle sig, anvendte han bl. a. til Opførelsen af en ny,

taarnrig Hovedbygning paa Hollufgaard. Sit egentlige Hjem havde han dog paa Dybæk i Skaane, som han havde arvet efter sin Moder. — Maleri **1576, maaske** af Antonius **Samfleth** (Fr.borg).

Danmarks Adels Aarbog, XXI, **1904**, S. 277.

Henry Bruun.

Martensen. Slægten M.s Stamfader Skibsfører Hans Andersen M. (**1782—1822**), der var født i Rurup, **Branderup** Sogn, af Bondeæt og kendt for sit nautiske Forfatterskab, havde Sønnen nedenn. Biskop Hans Lassen M. (**1808—84**), der var Fader til nedenn. Litteraturhistoriker Julius M. (**1839—1910**) og til Anna Maria M. (**1841—88**), der i sit Ægteskab med Juristen Erhard Florian Larsen (**1838—1916**, s. d.) var Moder til nedenn. Domprovst Hans M.-Larsen (**1867—1929**), af hvis Sønner skal nævnes Skovrider Henning M.-L. (f. **1896**) og Politimester Tyge M.-L. (f. **1893**).

Frøde Iurgensen og Paul **Hennings**: Biografisk Slægtregister over Familierne Sangaard, Buntzen, Koch og Iurgensen, **1910**, S. 49. *Albert Fabritius*

Martensen, Hans Lassen, **1808—84**, Biskop, Teolog. F. **19. Aug. 1808** i Flensborg, d. 3. Febr. **1884** i Kbh. (Frue), begr. sst. (Ass.). **Forældre**: Skibsfører, nautisk Forfatter Hans Andersen M. (**1782—1822**) og Ane Marie Truelzen (**1781—1853**). Gift **1° 22. Dec. 1838** i Kbh. (Garn.) med Helene Mathilde Hess, f. **19. Marts 1817** i Kbh. (Garn.), d. 20. Sept. **1847** sst. (Helligg.), D. af **Skibskaptajn**, Havnefoged i Nyhavns Distrikt Peter Mathias H. (**1787—1851**) og Mette Christine Hansen (ca. **1788—1825**). **2° 10. Nov. 1848** i Kbh. (Trin.) med Virginie Henriette Constance Bidoulac, f. 8. April **1817** i Kbh. (Garn.), d. 13. Maj **1904** sst., D. af Sproglærer Joseph B. (ca. **1765—1839**) og Marie Sørensen (**1782—1850**).

M. er en af de mange betydelige Kirkemænd, som Sønderjylland har skænket den danske Kirke. Hans Fader var af sønderjysk Bondeæt og stammede fra Branderup Sogn i Nordslesvig; han begyndte som Skoleholder, men droges mod Søen, tog Styrmands-eksamen og blev Skibsfører; som saadan kom han i engelsk Fangenskab (**1807—12**), under hvilket hans Helbred blev nedbrudt. Efter sin Hjemkomst slog han ind paa Forfatterbanen og skrev en Række nautiske Skrifter. Moderen var en livsfrejdig, energisk Kvinde; efter Faderens tidlige Død levede hun helt for Sønnen, der voksede op som eneste Barn i Hjemmet. Det Sprog, han daglig hørte, var Plattysk, og i Skolen blev Dansk behandlet som et fremmed Sprog; hans Fader yndede dog mest det danske Sprog og skrev alle sine Skrifter paa Dansk. I religiøs Henseende var Hjemmet præget

af et rationalistisk Grundsyn, med en fast Forsynstro og alvorlig Moral.

1817 brød Familien op fra Flensborg og **flyttede** til Kbh. M. kom i v. Westens Institut, hvor Undervisningen ikke synes at have optaget ham stærkt. Efter Faderens Død lykkedes det Moderen at faa Drengen optaget i Metropolitanskolen (**1823**); her fik han Lærere, der forstod at vække den begavede og aandslivlige Drengs Interesser, blandt dem Poul Martin Møller og J. C. Lindberg. Navnlig vakttes de æstetiske Interesser hos ham; **Oehlenschlägers** Digtning greb ham stærkt, og han læste med Iver baade den klassiske og den romantiske Litteratur. Men ogsaa den religiøse og kirkelige Strid kastede sine Bølger ind i Skolen; medens Rektoren, N. L. Nissen, hylkede en ret yderliggaaende Rationalisme, og M.s Religionslærer, P. A. Plum, var H. N. Clausens Discipel, var J. C. Lindberg Grundtvigs trofaste Vaabendrager og søgte at vinde Skoledisciplene for den grundtvigske »**Ortodoksi**«. **M.**, der paa den Tid ikke synes at have oplevet nogen dybere kristelig Vækkelse, sluttede sig til Lindbergs Kreds og læste ivrigt Grundtvigs Skrifter. Særlig Betydning for ham fik Henrik **Steffens'** Skrift: »Om den falske Theologie og den sande Troe«; det viste ham baade den menneskelige Forstands begrænsede Rækkevidde og den digtende Fantasis Betydning, og begge Dele kunde kun bringe M. til at slutte sig nærmere til Grundtvig.

I Efteraaret **1827** blev M. Student og begyndte efter bestaaet Andeneksamen det teologiske Studium. Han sluttede sig nøje til den grundtvigske Kreds af unge teologiske studerende, særlig Brødrene Hammerich; i Rusaaret fik han A. G. Rudelbach til sin særlige Vejleder. Hans stærke Tilslutning til »**Ortodoksien**« har bevirket, at han holdt sig paa ret stor Afstand fra det teologiske Fakultet og dets Undervisning; i fire Semestre synes han ikke at have hørt en eneste teologisk Forelæsning. En dybere teologisk og særlig filosofisk Interesse vaagnede først hos ham i Vinteren **1831—32**, da han hørte Forelæsninger hos Sibbern over **Kristendomsfilosofi** og begyndte at komme i dennes Hjem. Sibbern fik en afgørende Indflydelse paa M.s aandelige Udvikling. Han blev stærkt optaget af Tanken om en spekulativ Forening af Filosofi og Kristendom, og dermed **maatte** følge en Svækkelse i hans Forbindelse med den grundtvigske Kreds, som han efterhaanden helt fjernede sig fra, efter at han i Efteraaret **1832** havde taget teologisk Embedseksamen. Som Kandidat begynder han nu et videnskabeligt Studium af Dogmatik og Filosofi med det **Maal**: at finde Enhed af Tro og Erkendelse. Han er stadig under stærk Paavirkning af Sibbern

og kommer nu ogsaa i nærmere Forbindelse med H. N. Clausen; samtidig udvikles hans humane og æstetiske Interesser ved personlig Forbindelse med Førerne i det romantiske Aandsliv (Brødrene Ørsted, **Oehlenschläger**). Grundtvig havde han forladt, selv om Paavirkningen fra ham vedblev at sætte sit Præg paa hans Kristendomssyn; Mynster, hos hvem han fandt alt for ringe Interesse for Spekulationen, kom han foreløbig ikke i nærmere Forhold til. Blandt de store udenlandske Tænkere droges han nu særlig af Schleiermacher, som han kom i personlig Berøring med ved dennes Besøg i Kbh. 1833, og Hegel. Retningen i hans teologiske Udvikling kan ses af hans Besvarelse af en Prisopgave, hvis Emne var den naturlige Teologi og dens Forhold til den positive Teologi (1833); paa hegelsk Vis ser han Tilværelsen som en Række Modsætninger, der dog kan »ophæves«; Spekulationen, den naturlige Religion, kan uafhængig af den positivt givne Religion naa den almindelige ideale Grundbetragtning, men den fuldendt konkrete Anskuelse naas kun gennem det positivt-kristelige.

I Okt. 1834 tiltraadte M. en fleraarig Studierejse til Udlandet med Hovedophold i Berlin, Heidelberg, Munchen, Wien og Paris. Størst Betydning baade for hans personlig religiøse og for hans teologiske Udvikling fik Opholdet i Munchen og Forholdet til den katolske Tænkter Fr. Baader. Han oplever aabenbart under Udenlandsrejsen et religiøst Gennembrud, der lærer ham, at Religion først og fremmest er et Eksistensforhold til Gud, og bringer ham til afgørende at vælge Teismen i Modsætning til Panteismen. Derved føres han ud over Hegel, dog saaledes, at hele hans teologiske Tænkning bliver et fortsat Opgør med Hegel; han bruger Hegels dialektiske Metode, hvorefter Modsætningerne stadig medieres, d. v. s. ophæves i en højere Enhed; men han afviser saavel Hegels ensidigt logiske Verdensbetragtning som hans Panteisme. Baader bestyrker ham i, at al Filosofi, der vil naa en Enhedsanskuelse af Tilværelsen, **maa** have et religiøst Udgangspunkt, **maa** tænke ud fra Gud — i Modsætning til den nyere Filosofis autonome Tænkning; paa den anden Side indeholder selve Gudsforholdet (Samvittigheden i Betydningen Samviden med Gud) Spiren til en ny Verdenserkendelse, der bliver Udgangspunkt for hele den teologiske Spekulation. Programmet bliver Anselms: *credo ut intelligam*; som skabt Væsen kan Mennesket ikke erkende Tilværelsen uden med Gud som Forudsætning og Autoritet. M. har her fundet Grundlaget for hele sin spekulative Teologi. Fordybelse i Middelalderens Mystik (Mester Eckart, Tauler) og Baaders Henvi-
snung til Teosofien, navnlig Jacob **Böhme**, gav ligeledes M. frugtbare

Tilskyndelser til hans fremtidige teologiske Tænkning. Ogsaa for M.s humanistiske og æstetiske Syn blev Udenlandsrejsen af Betydning, navnlig hans nære Samvær med Digteren Lenau i Wien og med Ægteparret Heiberg i Paris. M.s første større trykte Arbejde er en Afhandling om Lenaus Digtning Faust (udg. paa Tysk 1836, paa Dansk i udvidet Skikkelse i Heibergs Journal Perseus 1837); han ser i Faustskikkelsen Typen paa det Menneskeliv og den Mennesketanke, der tænker Skaberen bort, nægter sin egen **Naturs** Skabthed og derved taber Muligheden for at finde Sandheden.

Efter sin Hjemkomst udarbejdede M. sin Licentiaafhandling, som han forsvarede i Sommeren 1837. Dens Emne var »**De autonomia** conscientiae humanae, in theologiam dogmaticam nostri temporis introducta« — en dansk Oversættelse udkom 1841 ved stud. theol. L. V. Petersen (»Den menneskelige Selvbevidstheds Autonomi i vor Tids dogmatiske **Theologie**«). Afhandlingen er et Opgør med hele den nyere autonome Filosofi. Det er Guds absolutte Viden, der oplyser den menneskelige Intellekt; »han, som tænkes af os, tænker i os«. I Samvittigheden, der ikke blot er et etisk Organ, men ogsaa et intellektuelt Organ, en Samviden med Gud, er der givet en primitiv Gudserkendelse, en Viden om Gud som Skaberen, Mennesket som Skabning; Mennesket **maa** tro for at erkende. Derfor afvises det autonome Princip i den nyere Filosofi, lige fra Descartes til Hegel; ad den Vej naas aldrig andet end en abstrakt Tanke om Gud.

1838 opnaaede M. Ansættelse ved Universitetet som Lektor i Teologi med Pligt til indtil videre at holde Forelæsninger for Russer over Moralfilosofi. Disse Forelæsninger holdt han i fire Sommersemestre indtil Rasmus Nielsens Ansættelse som Professor i Filosofi (1841); paa Grundlag af Forelæsningerne udgav han »Grundrids til Moralfilosofiens System« (1841). Mere end i noget af sine andre Skrifter slutter han sig her til Hegel; »en virkelig Etik er først blevet mulig ved den gennemgribende Reformation af Metafysiken, som er bevirket ved den store Tænker, vor Tidsalder med Rette kalder sin«, skriver han i Fortalen. Han anvender i den systematiske Opbygning den hegelske dialektiske Metode, hvor »de enkelte Erkendelser betragtes i deres indre Vekselforhold og gensidige Begrænsning, i deres Modsætning og deres Enhed, i deres Kamp og Forsoning«; idet enhver relativ Sandhed saaledes finder sin bestemte Plads og Grænse, fremkommer »den frie, alt omfattende og gennemtrængende Totalerkendelse«.

Som teologisk Docent og fra 1840 som ekstraordinær, fra 1850 ordinær Professor i Teologi udfoldede M. den Forelæsningsvirk-

somhed, der bragte hans Ry til at vokse og samlede en saa stor Skare under hans Kateder, som det sjældent er set ved videnskabelige Forelæsninger. Han vilde bringe det, som Tiden længtes efter: Enhed af Tro og Tænkning, en stor Helhedsanskuelse, hvor alle Modsætningerne harmonisk forenes i en altomfattende Enhed. Det var Romantikens Grundsyn overført paa den teologiske Tænkning. Og saa længe det romantiske Livssyn endnu beherskede **Aanderne** her hjemme, **maatte** M.s Tanker føles som det forløsende Ord. Af disse Forelæsninger fremkom M.s første store Hovedværk: »Den christelige Dogmatik« (1849). Grundsynet paa den religiøse Erkendelse er det samme som i M.s Licentiatdisputats: Troen er en Samviden med Gud, der indeholder Tænkningen i sig; heri ligger Spiren til en omfattende Anskuelse af Verden og Menneskelivet i dets Forhold til Gud. Men M. har udviklet sig i bibelsk-kirkelig Retning; han søger derfor at forbinde Skriftens Autoritet, den ydre Kanon, med den indre Sandhedside, som skænkes den ved Synden formørkede Menneskeand i Genfødselen (den indre **Kanon**). Dogmatikeren skal saaledes paa een Gang være sin Videnskabs og sin Kirkes Organ. Der er baade en Forbindelse og en Forskel mellem den dogmatiske og den **filosofiske** Erkendelse; ad Tænkningens Vej kan man naa til en filosofisk Teisme; men Indhold og Fylde faar denne Teisme kun gennem Aabenbaringstroen. Dogmatikerens Opgave er paa dette Grundlag at tænke Guds Verdenstanker efter. I selve Systemet gaar M. ud fra Treenighedsdogmet. Den indre Selvaabenbaring i Gud sætter en evig Forskel mellem Faderen og Sønnen; denne ligger til Grund for Guds ydre Selvaabenbaring ved Skabelsen. Kristus er Princip baade for Verdensskabelsen og for **Verdensfuldendelsen**; derfor maatte han være blevet Menneske, selv om Syndefaldet ikke havde gjort en Forløsning nødvendig. I den nærmere Forstaaelse af Dogmerne indfører M. en Del teosofiske Tanker (saaledes i Sakramentlæren og Læren om **Opstandelseslegemet**). M.s Dogmatik udmærker sig ved Klarhed i de store Linier, ved Helhedssynet, ved den levende Fantasi; dens Svaghed er Mangel paa faste Begrebsbestemmelser og klar Gennemførelse af Principperne; der fremkommer derved Huller og Spring i Tankesammenhængen, som Fantasien og den rige Sprogfylde nok kan tilsløre, men ikke overvinde. Bogen blev da ogsaa Genstand for skarpe Angreb, navnlig fra Filosofen Rasmus Nielsens Side; man hæftede sig især ved, at M. ikke havde klargjort den religiøse Erkendelsesvej og ukritisk havde sammenblandet filosofisk Tænkning og Aabenbaringstro. M. svarede paa alle disse Angreb i et særligt Skrift, »Dogmatiske Oplysninger«

(1850), hvori han fastholdt de Synspunkter, han havde fremført i sin Dogmatik. Denne Bog, der var og blev **M.s videnskabelige Hovedværk**, vandt stor Udbredelse baade her hjemme og i Udlandet; den udkom i M.s Levetid i fire Oplag (1905 kom et femte Oplag ved A. Th. Jørgensen) og blev oversat paa en Række fremmede Sprog.

M. blev under sin Professortid efterhaanden stærkt optaget af de praktiske kirkelige Spørgsmaal. Da Spørgsmaalet om Baptisternes Stilling i Kirken og dermed hele Spørgsmaalet om Barne-daaben var blevet brændende ved Biskop Mynsters bestemte Krav om, at Baptisternes Børn skulde tvangsdøbes, skrev **M.:** »Den kristelige Daab, betragtet med Hensyn paa det baptistiske Spørgsmaal« (1843), hvori han forsvarer **Barnedaaben**, samtidig med at han ikke kunde billige Mynsters Stilling over for Baptisterne. 1845 blev M. af Kongen udnævnt til Hofprædikant og begyndte dermed den Virksomhed som Prædikant, som (i Fortsættelse af Mynsters Prædikegerning) samlede mange af Tidens aandsdannede under hans Prædikestol. M. lod et stort Antal af sine Prædikener fremkomme i Trykken; i alt har han udgivet otte Prædikensamlinger og 45 enkelte trykte Prædikener og Lejlighedstaler (en Del af disse har M. holdt som **kgl.** Konfessionarius, hvortil han blev udnævnt 1865); dertil kommer tre Samlinger Ordinationstaler. Da Spørgsmaalet om Folkekirkens Forfatning kort efter Grundlovens Givelse kom op, tog M. virksom Del i Debatten. Han udgav 1851 »Den danske Folkekirkens Forfatningsspørgsmaal«, som mange Aar efter fulgtes af »Den danske Folkekirkens Forfatningsspørgsmaal paany betragtet« (1867), og han blev Medlem af den Kirkekommission, der blev nedsat 1853 af Ministeriet Ørsted. M. ønskede, at Kirken i sine indre Sager skulde være uafhængig af den bekendelsesløse Rigsdag og Regering; men Vanskeligheden var at finde et kirkeligt Organ, gennem hvilket den indre Kirkemagt kunde udøves. Saa klar M. end var i sine kirkelige Principper og i Hævdelsen af Folkekirkens kristelige Ret og Betydning, saa var han dog ret uklar og omskiftende med Hensyn til de kirkelige **Forfatningsforholds** praktiske Ordning. I sit Skrift fra 1851 tager han Ordet for en kirkelig Synode; senere opgiver han denne Tanke, fordi en folkevalgt Synode let vil blive et **Afbillede** af den politiske Rigsdag, og træder nu ind for en konsistorial Kirkeforfatning med et Kirkeraad, bestaaende af Rigets Biskopper og dertil nogle særlig udnævnte kyndige Mænd. I den anden Kirkekommission (1867—68) støttede M. Clausens Forslag om en Synodalordning, idet han dog krævede, at en saadan Synode skulde bestaa af et lige Antal gejstlige og Lægfolk. Ogsaa

i sine Udtalelser om Ønskeligheden af Menighedsraad er M. vaklende. Det var derfor ikke underligt, at M. paa den praktiske Kirkepolitiks Omraade ikke kom til at yde nogen væsentlig Indsats.

M.s hele teologiske og kirkelige Position **maatte** gøre ham selvskreven til at komme i Betragtning ved Besættelsen af en Bispestol. Da Bispestolen i Slesvig efter Krigen skulde besættes, blev M. udset til denne Post; i sidste Øjeblik afslog han dog denne Kaldelse, idet han selv frygtede, at hans skarpt kritiske Holdning over for Regeringens Sprogreskript af 1851, der med det samme vilde indføre dansk Kirkesprog overalt, hvor Folkesproget var dansk, skulde gøre Stillingen for vanskelig for ham. Da saa Biskop Mynster døde i Jan. 1854, fremkaldte Spørgsmaalet om, hvem der skulde være hans Efterfølger som Sjællands Biskop, et stort Røre. H. N. Clausen havde som ældste teologiske Professor og paa Grund af sin Anseelse i liberal-politiske og nationale Kredse betydelige Chancer, og Kongen synes nærmest at have holdt paa ham; men ogsaa andre Navne var fremme, saaledes M. og Biskopperne Brammer, Engestoft og Bindsbøll. Det konservative Ministeriums Chef, A. S. Ørsted, var imidlertid afgjort imod Clausen og støttede **M.**, og efter tre Maaneders Spænding lykkedes det Ørsted at gennemføre M.s Udnævnelse til Sjællands Biskop (15. April 1854). M. blev som Biskop en værdig Efterfølger af Mynster. Som aandelig og teologisk Vejleder fik han, baade gennem sine Visitatser og ved sine Skrifter, stor Indflydelse paa Stiftets Præster. Selv om han fulgte de konservative Traditioner fra Mynster (om hvem han skrev et smukt Mindeskrift 1855), var han dog mere bøjelig og forstaaende over for de forskellige kirkelige Retninger. Saaledes indtog han et andet Standpunkt end Mynster over for den kirkelige **Lægmandsbevægelse** og stillede sig i et venligt Forhold til den fremvoksende Indre Mission (hvad Vilhelm Beck ogsaa med Taknemmelighed anerkender i sine **Erindringer**). Derimod var han bestemt afvisende over for de grundtvigske kirkelige Frihedskrav; i sit ovennævnte kirkepolitiske Skrift fra 1867 udtaler han sig stærkt imod den af Ministeriet Frijs foreslaaede Valgmenighedslov og deltog sammen med de andre Biskopper i en offentlig Protest mod dette Forslag (1868).

M.s konservative og i stigende Grad af kirkelig Lutherdom prægede Syn paa Tidens aandelige Foreteelser kaldte ham flere Gange frem til Deltagelse i den offentlige Debat med større Stridskrifter, hvis klare og velovervejede Betragtninger blev modtaget med stor Interesse og øvede betydelig Indflydelse. Det første gjaldt Grundtvigianismen. Det er ovenfor omtalt, at M. i sin første Ung-

dom sluttede sig nøje til den grundtvigske Kreds af unge studerende, men at han siden brød med denne. Han vedblev dog at have megen Pietet for Grundtvigs Person, og Impulser fra Grundtvigs Kristendomssyn har uimodsigelig haft Betydning for M.s kristelige Tænkning, hvad han da ogsaa selv udtaler i sit »Levned«, selv om han i denne Livsskildring kaster et Tavshedens Slør over sin Ungdoms Grundtvigianisme. Men Grundtvigs kirkelige Frihedskrav **maatte** støde afgørende an mod hele M.s Kirkesyn og Samfundsbetragtning; han kunde deri kun se Tendenser, der vilde opløse Folkekirken. Allerede i sine første Bispeaar kom han i Strid med Grundtvig og hans Disciple i Anledning af en teologisk Kandidat Kragballe, som M. nægtede at ordinere, fordi han — i formentlig Tilslutning til Grundtvig — havde fremsat Udtalelser om, at Daabens Gyldighed ahang af den fungerende Præsts personlige Tro. Til et afgørende Brud med Grundtvig kom det dog først i 1863, da M. i Anledning af Grundtvigs Angreb paa **Skriftteologerne** udsendte sit Skrift »Til Forsvar mod den saakaldte Grundtvigianisme«. Paa Grundlag af det lutherske Skriftprincip tager M. Grundtvigs Lære om Trosbekendelsen som »Ordet i Herrens Mund« i Modsætning til Skriften op til indgaaende Behandling. Skriftet indeholder tillige en psykologisk Analyse af Grundtvigs Personlighed, skrevet baade med et aabent Øje for Grundtvigs Betydning som profetisk Vækker og med et kritisk Blik for hans dermed sammenhængende Begrænsning. Grundtvig blev meget vred over dette Indlæg, og han og M. mødtes ikke siden.

M.s næste Stridsskrift var rettet mod Professor Rasmus Nielsen. Efter Fremkomsten af »Den christelige Dogmatik« havde Rasmus Nielsen rettet en Række Angreb paa M. paa Grundlag af de Synspunkter, som Søren Kierkegaard havde været Talsmand for. I **Dec. 1854** kom Kierkegaards voldsomme Angreb paa M. i Anledning af den **Mindetale**, som denne i Begyndelsen af Aaret havde holdt over Mynster, og hvori han havde betegnet Mynster som et »Sandhedsvidne«. M. svarede paa Kierkegaards Angreb i en enkelt Avisartikel i »Berlingske Tidende« (28. **Dec.**), men indlod sig ikke yderligere i Polemik mod Kierkegaard, der i »Øjeblikket« fortsatte sine voldsomme Angreb paa den officielle Kirke. Senere genoptog Rasmus Nielsen — navnlig i sit Hovedskrift »Grundideernes Logik« (1864—68) — sine Angreb paa M. og i det hele paa Teologien som Videnskab ud fra det Standpunkt, at Videnskab og Religion er to absolut uensartede Erkendelsesarter, der hver fører til sin Sandhed; der bliver saaledes to Sandheder, der vel kan forenes inden for den samme Bevidsthed, men som man ikke paa nogen

Maade **maa** sammenblande, idet Troen er Livets Sag, medens Viden er Teoriens Sag. Derfor er en teologisk Videnskab en Uting. Disse Synspunkter fremkaldte talrige Modskrifter, og **M.**, der i Rasmus Nielsens Standpunkt **maatte** se en principiel Forkastelse af de teologiske og filosofiske Principper, der **laa** til Grund for hele hans dogmatiske Teologi, fremkom saa med sit Skrift »Om Tro og Viden. Et **Lejlighedsskrift**« (1867). Han hævder her et organisk Enhedsforhold mellem Tro og Viden og dermed den spekulative Teologis Ret og udvikler i det hele sine Principper for den religiøse Erkendelse, idet han anvender den ældre Schellings Tanker om Forholdet mellem den negative og den positive Filosofi.

Da den voksende romersk-katolske Propaganda her i Landet havde vakt en Del Røre med Skrifter for og imod Katolicismen, udsendte **M.** 1874 »**Katholicisme** og Protestantisme. Et Lejlighedsskrift«; han ser Modsætningen mellem de to Konfessioner klarrest udtrykt i Forholdet til Autoritetsprincippet, idet for Katolicismen »Sikkerhed«, for Protestantismen »Vished« er Hovedprincippet.

Medens de nævnte Skrifter er Lejlighedsskrifter, fremkaldte ved bestemte Foreteelser i den hjemlige Aandsstrid, udgav **M.** i sine ældre Aar endnu tre Hovedskrifter, der er Frugt af hans Studier og kristelige Livserfaring.

Det ene er »Den christelige Ethik« (første Bind, den almindelige Del, 1871; den specielle Del, der igen bestaar af to Bind: den individuelle Etik og den sociale Etik, 1878). Det er **M.s** omfangsrigeste, ved Siden af Dogmatikken hans betydeligste Arbejde. Videnskabelig set staar Etikken ikke paa Højde med Dogmatikken; Gennemførelsen af bestemte Grundprincipper og fast Opbygning af Tankerne efter en klar videnskabelig Metode savnes stærkt i dette Værk. Men som levende **Aandsværk** indtager det en høj Plads, og intetsteds faar **M.s** Tanker om Menneskelivet og Samfundslivet i Lyset af Kristendommen saa klart og omfattende Udtryk som her. Som **M.** i Dogmatikken søgte en Totalanskuelse af Tilværelsen ud fra Aabenbaringen i Kristus, saaledes vil han i Etikken give en Forstaaelse af hele Menneskelivet i alle dets Aandsfunktioner ud fra Kristentroen. Hans Grundsyn er Enheden af Kristendom og Humanitet; »det Menneskelige, der fornægter det Kristelige, er ikke det i Sandhed Menneskelige, og det Kristelige, der **fornægter** det Menneskelige, er ikke det i Sandhed Kristelige«. To Hovedtanker er bærende for hele **M.s** Syn, Skabertanken og Samfundstanken. Mennesket er skabt af **Gud**; heri ligger baade dets Adelskab og dets Begrænsning. Fordi Mennesket er skabt i Guds Billede, skal det jordiske Menneskeliv ikke fortrænges af det

religiøse; hele Kulturlivet kan sættes i Forhold til Kristendommen. Men i Menneskets Skabthed ligger ogsaa dets Begrænsning. Som skabt Væsen er Mennesket bestemt til at være ganske afhængigt af Gud; men som frit Væsen kan det til sin egen Ulykke sætte sig ud over denne Afhængighed. Mellem Guds Rige og Djævelens Rige staar i en vis Selvstændighed Menneskehedens Rige; det gælder nu om, at Mennesket frivillig »tager sit Rige til Len af Gud«. Hvor dette ikke sker, ender Kulturlivet i Opløsning og Tomhed. Den anden bærende Hovedtanke i M.s Etik er Samfundstanken. Han skelner skarpt mellem Samfundet, det organisk fremvoksende Fællesskab, og Selskabet, der er et Aggregat af selvstændige Individuer. M. er den fødte Modstander af Liberalismen og Individualismen, der efter hans Mening kun kan ende i Opløsning og Kaos. Han bliver derfor Folkekirkens stærke Talsmand. Og det er tillige dette, der aabner hans Øje for de sociale Spørgsmaal. Den herhenhørende Del af Samfundsetikken udgav han allerede 1874 som et selvstændigt Skrift, »Socialisme og Kristendom«. Med Udgangspunkt i »Almenvellet« hævder han her, at Samfundet maa bekæmpe Fattigdom, Sygdom, Synd, Usædelighed. Almenvellet kræver »en forholdsvis Fordeling af Livets fysiske Goder«, ligesom Kristendommen kræver, at »Yderlighederne af Rigdom og Fattigdom, Overflødighed og Nød bliver udjævnede«. M. retter derfor en skarp Kritik mod Adam Smith og den frie Konkurrence, der har skabt et nyt Monopol, Kapitalismen, som betyder »den stærkeres Ret, en individuel Næveret, alles Kamp mod alle«. M. gør sig til Talsmand for Arbejderorganisationernes Betydning og for en Række sociale Foranstaltninger til Hjælp for Arbejderne, som bør gennemføres ved Statens Indgriben. M.s sociale Tanker fandt dengang ingen Sangbund i kirkelige Kredse og vakte Misfornøjelse hos mange af hans Venner, bl. a. Fru Heiberg, til hvem han i et Brev skriver: »Selv har jeg troet at gøre en kristelig Gerning ved at tage Ordet for en Sandhed, der opholdes i Uretfærdighed og ligesom sukker under et Kistelaag, hvorunder de magthavende og Pressen holder den, indtil den omsider bryder igennem til Dom og Forfærdelse. Der skal i sin Tid ikke kunne siges, at Kirken har været stum og forsømt at udtale, hvad der fra Kristendommens Side burde siges«.

I sin høje Alder genoptog M. sine mystiske og teosofiske Studier, hvilket satte sin Frugt i Skriftet »Jacob Böhmes Teosofiske Studier« (1881). Han finder i Böhmes Teosofi en Forstaaelse af Tilværelsen som en levende Enhed, baade et levende Naturbegreb og et levende Gudsbegreb, som svarede saa nøje til hans egen Søgen;

Böhme fører ud over Reformationen, idet han hjælper til en Indtrængen i de spekulative Dogmer, som Reformatorerne kun traditionelt havde overtaget fra Katolicismen (særlig Treenigheds-læren). I mangt og meget kan M. ikke slutte sig til Teosofien, men vigtige teosofiske Tanker (om den evige Natur i Gud, om den uskabte Himmel som Guds Bolig o. lign.) har han tilegnet sig.

M.s sidste Skrift er hans Selvbiografi »Af mit Levnet« (1882—83). Det er en Systematikers Tilbageblik paa et langt Liv, skrevet ikke paa Grundlag af Optegnelser, men kun med Erindringen som Kilde; Faserne i hans egen Selvudvikling og i det hele den kronologiske Gang i Begivenhederne har ikke hans Interesse; men Bogen giver et levende Indtryk af, hvorledes han som den gamle og livs-erfarne Mand saa paa sit Livs Tildragelser, paa de Mennesker, han havde mødt, og de Aandsstrømninger, han var traadt i Forhold til.

M. søgte sin Afsked fra sit Bispeembede fra 15. April 1884, Trediveaarsdagen for hans Udnævnelse til Sjællands Biskop; men allerede 3. Febr. s. A. døde han.

Papirer i Det kgl. Bibliotek. — Æresdoktor i Kiel 1840. Medlem af Videnskabernes Selskab 1841. — R. 1847. DM. 1854. K. 1859. S.K. 1867. Rang med Ekscellencer 1879.

Silhouet (Fr.borg). Maleri af D. Monies 1842. Tegninger af J. V. Gertner (1854) og H. Olrik (1876) (sst.). Marmorbuste af Th. Stein 1876 (sst.). Maleri af P. S. Krøyer 1874 (Familieeje) og 1884 (Roskilde Domkirke). Litografier af D. Monies 1841, fra Em. Bærentzen ca. 1845 efter Tegning af Edv. Lehmann, af J. V. Gertner 1854, af I. W. Tegner 1862 efter Fotografi, fra F. E. Bording 1871, af I. W. Tegner 1874 efter Krøyers Maleri og af samme 1885 efter Fotografi. Raderinger af H. Manesse 1885 og L. Kuhn 1886. Træsnit 1860 efter Tegning af H. Olrik og 1878. Bronzebuste af Th. Stein ved Frue Kirke i Kbh. Relief i Bispegaarden sst.

Selvbiografi i Univ. Progr. 1838, S. 36 ff. Af mit Levnet, 1882—83. Bibliografi i Mindre Skrifter og Taler af Biskop Martensen, udg. af Julius Martensen, 1885. Breve i Biskop Otto Laubs Levnet, udg. af F. L. Mynster og G. Schepelern, II, 1886—87. Briefwechsel zwischen H. L. Martensen und I. A. Dorner, 1888. — P. Madsen: Biskop Martensen som Theolog, i Theol. Tidsskr., 1884. A. P. Lunddahl: Fra Martensens første Docenttid, sst. 1888. V. Nannestad: H. L. Martensen, nyt Bidrag til en Karakteristik af dansk Prædiken, 1897. Chr. Glarbo: Hans Lassen Martensen, i Theol. Tidsskr., 1908. Josepha Martensen: Hans Lassen Martensen i sit Hjem og blandt sine Venner, 1918. Hans Martensen-Larsen: Paludan-Muller og Martensen, 1923. C. I. Scharling: H. L. Martensen og vor Tid, 1928. Bjørn Kornerup: Vor Frue Kirkes og Menigheds Historie, 1929—30. Skat Arildsen: H. L. Martensen, I, 1932. J. Oskar Andersen: Biskop H. L. Martensens Ungdom, i Kirkehist. Samlinger, 6. Rk., I, 1933.

C. I. Scharling.

Martensen, Julius, 1839—1910, Litteraturhistoriker. F. 22. Dec. 1839 i Kbh. (Holmens), d. 29. Dec. 1910 sst., begr. sst. (Ass.). Forældre: Professor, senere Biskop H. M. (s. d.) og 1. Hustru. Ugift.

M. blev Student 1858 fra Borgerdydskolen paa Christianshavn, cand. jur. 1868, var en Tid ansat i Statsanstalten for Livsforsikring og 1874—1906 Assistent ved Det kgl. Bibliotek. 1873 offentliggjorde han i »Historisk Tidsskrift« en skarpsindig Undersøgelse om Erik (V.) Klipping og Marsk Stig i Middelalderens Annaler og Viser og 1892—95 i »Museum« en Række Afhandlinger vedrørende Holbergs Komedier, der vakte stor og berettiget Opsigt; ingen Sinde før var de blevet saa indtrængende gennemgransket med det Maal for Øje at finde den oprindelige Tekst. Paa Opfordring af Ernst Bojesen udgav M. derefter 1897—1909 Komediene i smagfuldt typografisk Udstyr; modsat Liebenberg lagde han 1723—25 Udgiven til Grund for Teksten. M.s Arbejde kan vel ikke siges fri for tekstkritiske Vilkaarligheder, men vil alligevel ikke kunne forbigaas af den, der beskæftiger sig med Holberg; mangfoldige af de anlagte Betragtninger er slaaende rigtige, baade hvad Enkeltheder og Helhedsopfattelse angaar. — Tit. Professor 1906.

Josepha Martensen: Hans Lassen Martensen i sit Hjem og blandt sine Venner, 1918, S. 40 ff. Riget 31. Dec. 1910.

Carl S. Petersen.

Martensen-Larsen, Hans, 1867—1929, Præst. F. 2. Sept. 1867 i Kbh. (Trin.), d. 13. Juli 1929 i Roskilde, begr. sst. Forældre: Højesteretsassessor Florian Larsen (s. d.) og 1. Hustru. Navneforandring 18. Okt. 1900. Gift 21. Dec. 1892 i Kbh. (Holmens) med Astrid Mundt, f. 16. Febr. 1872 paa Frbg., D. af Overretsprokurator Jodochus Henrik M. (1834—1926) og Anne Augusta Paulsen (1840—1905).

M.-L. blev Student 1884 fra Borgerdydskolen i Kbh. og tog 1890 teologisk Embedseksamen. Han vakte tidligt Opmærksomhed ved sin mangesidige Begavelse og sin Aandslivlighed, parret med kritisk Sans. Fra Morfaderen, Biskop Martensen, havde han arvet en Trang til ved Fantasiens Hjælp at søge ud mod Tilværelsens yderste Grænseegne. Hans Studentertid faldt i en Periode, hvor den moderne Videnskab baade paa det naturvidenskabelige og det religionshistoriske Omraade kom i et Spændingsforhold til den traditionelle dogmatiske Opfattelse af Kristendommen, som var den raadende ved det teologiske Fakultet; M.-L. førtes derved ind i megen Kamp med disse Problemer, hvorved Grunden blev lagt til en aandelig Krise, som dog først senere kom til Udbrud. 1891—93 foretog han en Studierejse til Udlandet. Han dyrkede

først gammeltestamentlige og religionshistoriske Studier; allerede som **fireogtyveaarig** deltog han i en Konkurrence om Professoratet i Gamle Testamente (1891) og skrev nogle Aar senere »Om den gammeltestamentlige Aabenbaring« (1897) og »Historiske Oplysninger om den hellige Skrift« (1898). Hans religionshistoriske Studier satte Frugt dels i en Afhandling »Krishna, et Stykke sammenlignende Religionshistorie« (1894), dels i hans Disputats for den teologiske Licentiatgrad »Den bibelske Monotheismes Særstilling i Religionshistorien«, I (1896), som mødte en kraftig Opposition, især fra de klassiske Filologers Side; en Slags Fortsættelse af Disputatsen er det lille Skrift »Jesus i Religionshistorien« (1911). Samtidig var han allerede dengang optaget af Forholdet mellem Naturvidenskaben og Kristendommen og udgav 1896 »Naturvidenskabens Gæld til Kristendommen«, hvori han hævder, at den monoteistiske Gudstro har været af afgørende Betydning for den videnskabelige Forstaaelse af Naturen. 1895 blev M.-L. Sognepræst i Vejlbj ved Aarhus, og her begyndte den **aandelige** Krise, som især brød frem, efter at han 1904 var flyttet til St. Pauls Sognekald i **Kbh.**, og som han udførligt og aabenhjertigt har gjort Rede for i sit Skrift »Tvivl og Tro« (1909); en Følelse af aandelig Goldhed fik ham til at tage hele sit personlige Forhold til Præstegerningen og til Kristendommen op til Revision, og han maatte paa ny gennemkæmpe alle sin Ungdoms Tvivl. De Studier, han i de følgende Aar drev, satte Frugt i en Række større Skrifter, i hvilke han med apologetisk Sigte behandler Problemer fra Kristentroens Grænseegne: »Stjerneuniverset og vor Tro« (1913) og »Stjernehimlens store Problemer« (1915), »Spiritismens Blændværk og Sjæledybets Gaader«, I—II (1922), »Om Døden og de Døde«, I—III (1925—27). Disse Skrifter blev stærkt læst og udkom for en Dels Vedkommende i flere Oplag. De præges af en stærk personlig Grebethed af Problemerne, men M.-L. har nu og da vovet sig ind paa Omraader, hvor han mødte Modsigelse fra den videnskabelige Sagkundskabs Side. Af stærkt personlig Art er de to **smaa** Skrifter »Broder og Søster« og »Jairi Datter« (1920), skrevet, da han havde mistet to unge Børn. I to Skrifter om Digteren **Paludan-Müller**, »Paludan-Müller og Martensen« (1923) og »Breve fra Fr. Paludan-Müller« (1928), søgte han at paavise dennes positive Forhold til den kirkelige Kristendom. — I kirkepolitisk Henseende var M.-L. Folkekirkens Talsmand; han var Medlem af det kirkelige Udvalg 1904—07, en Aarrække Redaktør af »Kirke og Hjem« og skrev 1919 et lille Skrift »Folkekirken—Folkets Kirke« til Forsvar for Folkekirkens Bevarelse. 1915 blev han kaldet til Domprovst i Roskilde, hvor han virkede til

sin Død; som Prædikant vandt han, navnlig i sine senere Aar, megen Paaskønnelse for sine tankerige, ofte af poetiske Syner baarne Prædikener; trykte Prædikener har han ikke efterladt sig. — R. 1917. DM. 1926. — Portrætteret paa Gruppebillede af G. Seligmann 1888: Fra Spillestuen i Studenterforeningen (Studenterforeningen). Tegning af G. Ploug Sarp 1922.

Slægt ved Th. Hauch-Fausbøll i Berl. Tid. 22. Okt. 1935. Selvbiografisk Stof i Univ. Progr. Nov. 1896, S. 158—61 og de ovenn. Skrifter: Tvivl og Tro, Broder og Søster og Jairi Datter. Breve fra B. J. Fog til M.-L. i Juul Bondo: Biskop Fogs Levnet, 1897, S. 192—201. C. Skovgaard-Petersen i Dansk Kirkeliv, 1929, S. 129—37.

C T S h h

Martfelt, Christian, 1728—90, Nationaløkonom. F. 8. Maj 1728 i Odense, d. 8. Febr. 1790 i Kbh. (Trin.), begr. sst. (Trin. Kgd.). Forældre: Borgmester i Odense August M. (ca. 1694—1763) og Elisabeth Marie Bendixen (ca. 1708—39). Ugift.

M. kom 1748 til Universitetet fra Odense Gymnasium og tog n. A. Filosofikum. I nogen Tid levede han som Privatlærer i Kbh. og blev 1758 Hovmester i Sorø for Hof- og Kammerjunker Carl Adolph v. Linstow. Ved Sneedorffs Forelæsninger over Montesquieus Lære fik han Interesse for Statsvidenskaberne og foretog i den Anledning med Understøttelse af den rige Grosserer Ryberg 1761—68 Rejser i Ind- og Udland, der endte paa de vestindiske Øer. Efter sin Hjemkomst deltog han i Stiftelsen af Det kgl. danske Landhusholdningsselskab (1769), hvis Sekretær han ved sin hele Uddannelse, sin Iver for Selskabets Trivsel og sin Interesse for Landøkonomi var selvskreven til at blive. Han tilførte Selskabet en Mængde Medlemmer og virkede atten Aar med rastløs Energi i dets Tjeneste, indtil han mod Slutningen af sit Liv hjemsøgt af Sindssyge, et religiøst Vanvid, der medførte, at han efterhaanden fjernedes fra sine Forretninger. — For Landhusholdningsselskabet undersøgte M. 1770 sammen med Bergraad Blichfeldt Stenkulslejerne paa Bornholm og afgav i Forening med denne s. A. en Beretning derom. N. A. fulgte en Afhandling om Irlands Handel med Fedevarer, der vakte en Del Opsigt og skaffede ham Selskabets **Guldmedaille**. 1772 fik han atter dets Guldmedaille for en Afhandling om Aarsagerne til de høje Kornpriser og fik s. A. kgl. Ordre til ud fra Toldstedernes Toldbøger og andre Hjelpekilder at beregne Danmarks Handelsbalance for de sidste ni Aar. Han afleverede allerede sin Beregning i Slutningen af Aaret og blev belønnet med **Fortjenstmedaillen** i Guld. Ogsaa som politisk Forfatter optraadte han i denne Tid i Ly af Trykkefriheden. Han angreb under Mærket

»Philocosmus« tidligere Regeringer i skarpe Udtryk og kritiserede ivrigt Ove Guldbergs Udtalelser (skrevne under Mærket »Philodanus«), medens han anerkendte Struensees Regimente. 1773 udnævntes han til Chef for **Kommercekollegiets** danske Sekretariat og tillige til Kommitteret i dette Kollegium, men hans friere Anskuelser bragte ham snart i Konflikt med den konservative Retning, som nu var blevet raadende. Allerede 1774 entledigedes han fra Kommercekollegiet og blev beskikket til Kommercekonsulent, i hvilken Stilling han dog ikke blev særlig benyttet, og hans Skrift »Bevis, at Danmarks og Norges 40 Aar gamle Kornhandelsplan, lagt ved Forordning af 16. September 1735, ikke naar sin Hensigt til Tronens og Statens bedste«, som var færdigtrykt 1774, blev holdt tilbage i elleve Aar indtil efter Guldbergs Fald. Dette Skrift har utvivlsomt haft Betydning for den efterfølgende liberale Lovgivning. Han hævder Handelsfriheden som Princip, men dog saaledes, at Friheden skal være »ledsaget med Klogskab«, og hertil hører Ind- og Udførselstold. I det hele vidner hans Skrifter om en for hans Tid ualmindelig økonomisk Indsigt. — Efterladte Papirer og Breve til M. i Det kgl. Bibliotek. — Kancelliraad 1770. Justitsraad 1773. Etatsraad 1779. — F.M.G. 1772.

Tidsskr. f. Landøkonomi, 4. Rk., III, 1869, S. 340—75. H. Hertel: Det kgl. danske Landhusholdningsselskabs Historie, I, 1920, S. 28 ff., 76—81.

H. Westergaard (P. Grønvald*).

Martin, John (ved Daaben Johannes), 1879—1932, Boghandler. F. 11. Febr. 1879 i Jægerspris, d. 6. Maj 1932 i Kbh., begr. sst. (Vestre). Forældre: Bygningskonstruktør Johannes Poulin Clausen (1821—83) og Grethe Jensine Bærentz Christiansen (1842—1910). Navneforandring til Johannes M. 18. Sept. 1905. Gift 23. Marts 1902 i Kbh. (Helligg.) med Ingeborg Anna Margrethe Husum, f. 10. Nov. 1882 i Kbh. (Holmens), D. af Grosserer Christian Christensen (Navneforandring til Husum 1897) (1847—1909) og Anna Poulsen (1860—1908). Navneforandring fra Christensen 18. Febr. 1897.

M., der tidligt mistede sin Fader, kunde først følge sin Lyst til at blive Boghandler, efter at han i en Del Aar havde maattet tjene sit Brød ved anden Handelsvirksomhed, bl. a. som Fiskeeksportør. Men 1904 begyndte han at optræde som Forlægger, idet han startede Tidsskriftet »Hjemmets Noveller«, hvortil han fik fremragende Forfattere som Johs. V. Jensen, Thomas P. Krag o. a. til at yde Bidrag. Efter et Ophold i London for nærmere at sætte sig ind i Forlagsvirksomhed oprettede han 1908 sit eget Forlag,

M.s Forlag, hvis bærende Grundtanke var ved Hjælp af meget store Oplag at udgive god Oversættelseslitteratur til en for større Kredse overkommelig Pris. Trods nogen Modstand fra Boghandels Side — saaledes Peter Nansen i en Artikel »Om Boghandel« i Aprilhæftet 1910 af »Tilskueren« — lykkedes det M. at føre sin Plan sejrrigt igennem, og han har gennem sine »Halvkrones« og »Standard« Serier tilført den danske Litteratur en Række fortrinlige udenlandske Værker i gode Oversættelser, saaledes først og fremmest af Jack London, hvis personlige Ven han var, men ogsaa Værker af R. L. Stevenson, Turgenjev og Zola, ligesom han ogsaa paatog sig et saa vanskeligt Arbejde som Udgivelsen af Marcel Proust's Værker paa Dansk. I sin »Junior-Serie« udsendte han gode Børnebøger, og efterhaanden som hans Virksomhed grundfæstedes og voksede, udvidede han ogsaa sit Forlagsomraade med Serierne »Populært videnskabeligt Bibliotek« og »Socialt Bibliotek«; ved hans Død forelaa det udmærkede, kortfattede Konversationsleksikon »Martins Leksikon« færdigt til Udgivelse. M., hvis Interesser spændte videre end til hans Forlag, forsøgte sig ogsaa som Bladudgiver; han udgav med sig selv og Johs. V. Jensen som Redaktører et Middagsblad »Pressen«, hvis Levetid dog kun blev ganske kort; for Dagbladet »Riget« var han Forretningsfører. Som han stadig søgte at hæve sit Forlags litterære Standard, bestræbte han sig ogsaa paa at forbedre sine Bøgers Udstyr; hans fine Kunstsans var ham her til stor Nytte. Hans Hustru udgav 1913—14 »Fru Martins Magasin«.

A. Dolleris: Danmarks Boghandlere, IV, 1919, S. 245 f. Dansk Boghandler-tidende 13. Maj 1932. Berl. Tid. 7. Maj s. A.

O Tryde

Martin-Hansen, Maks Christian **Carl**, f. 1877, Billedhugger. F. 8. Juli 1877 i Kolding. Forældre: Snedkermester Peter Hansen (1851—1906) og Anna Maria Wilhelmine Gregersen (1857—1925). Gift 18. Maj 1902 i Kbh. (Cit.) med Frederikke Emilie Jørgensen, f. 28. Aug. 1863 i Kbh. (Trin.), d. 26. Febr. 1936 i Gentofte, D. af Skomager Georg Frederik J. og Marie Jacobi.

M.-H. kom som ganske ung Mand til Kbh., hvor han arbejdede som Svend i fire og et halvt Aar hos Dekorationsbilledhugger H. Chr. Petersen, inden han fra S. og G. Vermehrens Malerskole dimitteredes til Kunstakademiet, hvor han fandt Optagelse i Jan. 1897. Her uddannedes han under Th. Stein og V. Bissen og tog Afgang i April 1902. Den Række Legater, han i Aarenes Løb har modtaget, satte ham i Stand til at foretage Studierejser i Udlandet; saaledes var han i Tyskland 1902, 1904, 1911 og 1914,

i Paris 1907 og 1909, i Italien 1910 (paa det Ancker'ske Legat), i England 1912 og 1920 og i Ægypten 1912. Siden 1900 har han været en stadig Udstiller paa Foraarsudstillingen ved Charlottenborg og har desuden udstillet paa Kunstnernes Efteraarsudstilling 1907—11, 1922 og 1928, paa Salonen i Paris og paa Verdensudstillingen i Bruxelles 1910, hvor han erhvervede sig en **Guldmedaille**. — M.-H. arbejdede 1900—04 sammen med **Aarsleff** paa Restaureringen af Dronning Margretes Sarkofag i Roskilde Domkirke. Blandt hans større Værker er de bedst kendte: Prinsesse Maries Monument paa Langelinie, som han udførte 1912 i Forening med Arkitekt Brummer, Reliefferne til Kommuneskolen i Nyboder (1918—19), Statuen af J. Th. Lundbye for Generalkonsul Johan Hansen (1919—20), Griffenfelds Statue ved Rigsarkivet (1922). Foruden talrige Gravmæler (bl. a. over G. Matthison-Hansen og H. N. Andersen) har han endvidere udført en Række udmærket karakteriserende Portrætbuster af sine samtidige, **saasom** Landdagsmand Peder Skau, Malerne Godfred Christensen og Arnold Krog, Dr. phil. Frederik Poulsen o. m. a. Alle hans Arbejder er præget af solid Kunnen og stor Samvittighedsfuldhed i Udførelsen. Stor Popularitet har han vundet med sine Statuetter af danske Folketyper for Den kgl. Porcelainsfabrik, af hvilke en hel Serie udførtes til at smykke danske Kvinders Nationalgave til Kongeparrets Sølvbryllup (fuldendt 1926); men ogsaa paa anden Maade har han dyrket Kunstindustrien (Bronzekandelabre, Frugtskaale etc). M.-H. var Medlem af Udstillingskomiteen for Charlottenborg 1928—35 og er siden 1931 Medlem af Akademiraadet; desuden i Bestyrelsen for Foreningen Fremtiden og Kunstnerhjemmet. — To Malerier af Amerikaneren B. O. Nordfeldt, det ene malet i Firenze, det andet i Venezia 1910. Buste af Felix Nye-lund 1900.

Sig. Muller i Ill. Tid. 3. April 1910. Samme i Skønvirke, III, 1917, S. 17. **Georg** Nygaard sst., VII, 1921, S. 30. The Studio Juni 1911, Nov. 1914. Chr. A. **Been** i Berl. Tid. 14. Maj 1912. Ugens Tilskuer 10. Maj s. A. C. Martin-Hansen i Samleren Nov. .926.

Else Kai Sass.

Martini, Ferdinand, 1734—94, Kirurg. F. 24. Marts 1734 i Rendsborg, d. 21. Marts 1794 i Kbh. (**Garn.**), begr. sst. (**Garn.**). Forældre: Amtskirurg Peter M. (d. 1739) og Clara Magdalene Waltermann (d. 1756, gift 2° 1741 med Amtskirurg i Rendsborg Conrad Gosch, d. 1760). Ugift.

Da M. var fem Aar, døde Faderen, og M. kom i Lære hos **Stiffaderen**, indtil han 1753 sendtes til **Kbh.**, hvor han stu-

derede paa Theatrum anatomico-chirurgicum og hos Georg Heuermann. Da han 1755 havde underkastet sig kirurgisk Tentamen, fik han Rejsestipendium til Preussen, hvor han gjorde Lazaret-tjeneste 1755—57. Da den danske Hær i Holsten mobiliseredes 1758, blev M. Underkirurg hos Heuermann ved Feltlazaretterne. Her blev han, til han 1762 blev **Regimentsfeltskær**, skønt han endnu ikke havde taget den endelige kirurgiske Eksamen. Dette gjorde han først 1764, men Eksamen blev for hans Vedkommende til, at han forsvarede sine »Chirurgische Streitschriften«. General-direktør Hennings anbefalede ham varmt til at blive Stadskirurg i Varde, hvor han var fra 1764, men da han ikke kunde finde Udkommet der, lod han sig antage som Kirurg hos Konferensraad Løvenskiold paa Løvenborg Gods 1768. Dette varede kun kort, rimeligvis fordi han i Sorø anonymt udgav et Skrift: »Briefe iiber den schlechten Zustand des Landmannes und die Mittel ihn zu verbessern, aus dem **Englischen**«, hvori han paa det voldsomste angreb Godsejerne. Han blev atter Regimentsfeltskær 1769 i Ribe og forflyttedes senere til Kronprinsens Regiment. — Foruden nogle stærkt polemiske Skrifter om Landboreformer har M. udgivet et betydeligt Antal kirurgiske Skrifter. Det største af hans Arbejder er »Betrachtungen in der Lehre von den Kopfwunden« i seks Bind (1780—84). Han viser sig som en meget belæst Mand, en ud-mærket Elev af Heuermann baade som Kirurg og Fysiolog, og tillige indeholder hans Skrifter en betydelig Mængde Kasuistik, især fra den Tid, da han var Underkirurg hos Heuermann. — Det, som særlig har gjort M. bekendt, er hans energiske Kamp for Kirurgernes Selvstændighed. Da han havde udgivet det første Bind af sit Værk om Saar paa Hovedet, anmeldtes det meget haanende af Tode, hvilken Kritik M. optrykte i 4. Bind af Værket, hvorpaa han i 5. Bind rettede et voldsomt Angreb paa Tode (1784). Tode svarede i et aabent Brev, hvorefter M. skrev »An den Herrn Professor **Tode**«. I dette Brev søgte M. at vinde Tode for Kirur-gerne, som netop paa dette Tidspunkt kæmpede for at holde den kirurgiske Lærestalt fri af Universitetet. Det lykkedes virkelig M. at vinde Tode for Kirurgernes Sag, og disse fik 1785 oprettet Kirurgisk Akademi som en af Universitetet ganske **uafhængig** Lære-anstalt. Da Akademiet havde faaet sin store smukke Bygning, gjorde man for første Gang Brug af sin Ret til at vælge Medlemmer af Akademiet, og den første, man valgte, var M. Denne var sikkert en dygtig Mand, men tillige en noget fanatisk Idealist.

E. Holm: Kampen om Landboreformerne, 1888. G. Norrie: Georg Heuermann, 1891. Samme: Chirurgisk **Academis** Historie, 1896. Gordon Norrie

Martinus de Dacia (Morten Mogensen), d. 1304, Diplomat og Grammatiker. D. 10. (9.?) Aug. 1304 i Paris, begr. ved Notre Dame Kirken sst.

Efter en længere Studietid i Paris, hvor han underviste som Magister og blev Doktor i Teologi, kom M. de D. hjem til Danmark, hvor han blev **kgl.** Kansler (senest 1288) og Kannik i Roskilde, Lund, Slesvig og Paris; i Slesvig skal han have været Provst, altsaa have haft en Prælatuur. Disse gejstlige Embeder **maa** — fra regnet det i Paris — betragtes som hans Løn som Kansler. Som saadan blev han gentagne Gange sendt til Pavestolen for at føre den danske Regerings Tale, første Gang 1289 for at foreslaa Jens Grands Udnævnelse til Ærkebiskop, men da Striden mellem Ærkestolen og Kongehuset udbrød, stillede han sig paa Kongens Side og drog 1296 sammen med Ribekanniken Guido paa ny til Rom med Fuldmagt til at føre Sagen mod Jens Grand og opholdt sig i den Anledning flere Aar i Rom. Paa Hjemvejen var han 1299 i Hainaut Genstand for voldelig Behandling, saa Paven **maatte** skride ind. Efter Hjemkomsten har han baade i Slesvig og Roskilde oprettet Altre og stiftet Altertjeneste til Ære for sin **Navnehelgen** St. Martin. — Som Grammatiker nød M. de D. europæisk Berømmelse; hans Hovedværk »De modis significandi« findes endnu i Afskrift i en Række Biblioteker fra **Erfurt** til Napoli, og et Par Steder findes Kommentarer til det. Han gaar i Behandlingen ud fra Priscian, som er den Forfatter, der tiest citeres, men citerer ogsaa flere Gange den latinske Middelaldergrammatiks betydeligste Forfatter, den godt 100 Aar ældre Franskmand Petrus **Helye**. Paa-virkning fra denne finder man især i et af de sidste Afsnit, om *congruitas*, selv om det moderne Begreb Ordenes Styrelse ikke er stærkt fremhævet, saa lidt som Skellet mellem Substantiv og Adjektiv. Paa skolastisk Vis fastholdes i det hele den gamle Opfattelse som absolut rigtig og forsvares, undertiden med temmelig søgte Argumenter, men Inddelingen og Ordningen er klar og overskuelig, saa man nok kan forstaa, at »Modi Martini« (el. »Martiniani«) blev en yndet Lærebog. Den i Samtiden almindelige Sammenblanding af Grammatik og Logik undgik M. de D. ved en skarp Skelnen mellem det sproglige Udtryk (modus significandi) og Forestillingen selv (modus intelligendi), som er Logikkens Genstand, medens modus significandi er Grammatikkens.

H. **Schück**: Bibliografiska och litteraturhistoriska anteckningar, 1893, S. 120 ff. Acta processus litium, udg. af A. Krarup og W. Norvin, 1932 (se Registeret, især S. 190 f.). **Bullarium Danicum** 1198—1316, udg. af A. Krarup, 1932. Liber Daticus **Roskildensis** af A. Otto, 1933, S. 61 f.

Ellen **Jørgensen** i Nord. tidskr. f. bok- och biblioteksvåsen, XX, 1933, 19 .

Marius Kristensen.

Martzan, Melchior, d. 1654, Bogtrykker og Avisudgiver. F. i Tyskland, vistnok i Brandenburg eller Sachsen, begr. 27. Juli 1654 i Kbh. (Frue **K.**). Gift 1° med Sidsel (Cecilie) (gift 1° med Bogbinder Gabriel **Sax**). 2° 13. April 1651 i Kbh. (Frue) med Cathrine Grefkens, d. 1667 (gift 1° med Bogtrykker Salomon Sartor, d. ca. 1644, 2° med Bogtrykker Melchior **Winckler**).

M. M. var Bogtrykker i **Kbh.**, hvor han synes at have været i Virksomhed fra ca. 1626. Da Universitetets Bogtrykker Salomon Sartor ikke kunde overkomme alt det Arbejde, som paahvilede ham, oprettedes 1631 Stillingen som 2. Bogtrykker ved Universitetet, og til at beklæde den valgtes M. M. Han fik overdraget det hæderfulde Hverv at trykke Christian IV.s store **Folio-Bibel**, som udkom 1633; enkelte Afsnit i denne Bog er dog trykt af Sartor. 1634 fik M. M. sammen med **Boghandleren** Joachim Moltke (s. d.) Privilegium paa at trykke og forhandle »de ugentlige Aviser paa Dansk og Tysk« og blev derved Indehaver af det første danske Avisprivilegium. Af M. M.s Aviser, der nærmest maa betragtes som tidsbundne Flyveblade, er kun enkelte Rester bevaret. Efter Sartors Død blev han Universitetets 1. Bogtrykker, hvilket gav Anledning til en betydelig Udvidelse af hans Virksomhed, en Tid havde han saaledes Filial i Kristiania. Han var Danmarks første »kongelige Bogtrykker«, hvilket vistnok vil sige, at han havde Privilegium paa at fremstille Kancelliets officielle Tryksager. Han trykte 1647 i Forening med den nye 2. Universitetsbogtrykker Melchior Winckler Kvart-Udgaven af Christian IV.s Bibel, og adskillige andre store Arbejder er udgaaet fra hans Trykkeri, deriblandt Simon Paullis smukke »Flora Danica« (1648) og flere af Ole Worms arkæologiske Skrifter. Foruden som Bogtrykker virkede M. M. ogsaa som Boghandler og havde i en Aarrække Boglade i et af Frue Kirkes Kapeller; han var Kommissionær for forskellige hollandske Bogtrykkere og trykte deres Kataloger. Efter hans Død førtes Trykkeriet et Par Aar videre af hans Enke og blev derpaa nedlagt, hvorefter Universitetet, som havde Pant i det, overtog Materiellet.

Ny kirkehist. Saml., VI, 1872—73, S. 436 fif. P. Stolpe: Dagspressen i Danmark, I, 1878, S. 126—56.

Lauritz Nielsen (P Stolpe).

Marx, Carl Vilhelm, 1858—1900, Skuespiller. F. 27. Aug. 1858 i Kbh. (Trin.), d. 23. Sept. 1900 sst., begr. sst. (Ass.). Forældre:

Hattemagermester, senere Rodemester David Frederik **M.** (1799—1867, gift 1° med Dorothea Magdalene Eiberg, ca. 1803—32) og Caroline Jacobine Cathrine Hagen (1830—1906). Gift med Skuespillerinde Marie Wendrich, f. 27. Dec. 1862 i Kbh. (Trin.), d. 6. Nov. 1927 sst. (gift 2° ca. 1890 med Sporvejsdirektør Johannes **Buntzen**, s. d.), D. af Urtekrammer Adolph Johan Ewald W. (1833—71) og Ingeborg Møller (1830—1923). Ægteskabet opløst.

M.s Skikkelse var skulderbred, og hans smukke, karakterfulde Hoved sad paa en Tyrehals. Benene var for lave, men Stemmen myndig og kraftig. Efter at have optraadt nogle Aar paa **Provinc**-scenerne vakte han 1882 stor Opmærksomhed paa Casino, særlig som Lantier i »**Faldgruben**«, hvortil hans Personlighed i høj Grad passede. Ogsaa hans brutale Udførelse af **Iwan** i »Kejserens Kurer« vidnede om afgjort Talent. Han slog dog ikke Rod i Hovedstaden, men virkede atter paa Scenerne i Provinserne og Norge, bl. a. som Oswald i »Gengangere«, blev 1884 udvist af Nordslesvig, ansattes 1889—90 paa ny ved Casino, og her opdagede Direktør Riis-Knudsen ham og udvirkede en Statsunderstøttelse paa 800 Kr. til en Studierejse. Paa Dagmartheatret viste M. fra 1890 sine under vore Breddegrader sjældne Evner: et vildt og voldsomt Temperament, der kom til Udbrud, da han spillede Shakespeares Othello og Franz i Schillers »Røverne«, den sidste Rolle sammen med Joseph Kainz som Karl Moor. Blandt M.s andre Opgaver var Præsidenten i »Kabale og Kærlighed«, Revolutionsmanden **Marteau** i »Thermidor« og Skuespilleren i »En Sjæl efter Døden«. Han var en Naturkraft, men manglede det elementære, en omhyggelig Uddannelse kan give. Spillet var uegalt, men i enkelte Øjeblikke naaede han højere end nogen anden i Samtiden i Kraft af sit ubændige Temperament, som han aldrig lærte at styre. Der var Stof i M. til en stor Tragiker, ikke Dr. Ryge ulig, men hans Uomgængelighed og uregerlige Væsen medførte, at han allerede 1892 paa ny **maatte** drage til Provinserne. Her blev hans Tilværelse en hjemløs Flakken om, ogsaa til Norge og Slesvig, hvor han blev arresteret paa Grund af sin løse Mund, men efter en Maanedes Varetægtsfængsel frifundet. Til sidst havnede han paa de københavnske Varieteer som Deklamator og Forvandlingskunstner — et trist Resultat paa Baggrund af de rige Løfter, hans usædvanlige Begavelse havde givet.

Robert Neiiendam: Det danske Theaters Vilkaar i Nordslesvig 1864—914, 1914.

Robert Neiiendam.

Masius, Hector Gottfried, 1653—1709, Teolog. F. 13. April 1653 i Schlagsdorf i Mecklenburg, d. 20. Sept. 1709 paa Ravnstrup, begr. i Gunderslev K. Forældre: Sognepræst Nicolai M. (d. 1668) og Elisabeth Bremer. Gift 1° 4. Sept. 1692 med Birgitte Magdalene Engberg, f. 13. Jan. 1677, d. 15. Marts 1694 i Kbh., D. af Justitsraad, Landsdommer Anders E. til Ravnstrup (ca. 1630—90) og Otthilia Meyer(crone) (d. 1686). 2° 30. Okt. 1695 med Anna Cathrine Drøge, f. 19. Maj 1661 i Kbh., d. 12. April 1705 (gift 1° 1678 med Købmand Claus Reimer, d. 1692, gift 1° med Engelke Willumsdatter Dichmand), D. af Raadmand i Kbh. Johan D. (1620—97, gift 2° 1668 med Margrethe Elisabeth Paulli) og Anne von der Weiss (d. 1667).

H. G. M. gik i Skole i Lübeck og kom ca. 1668 som Student til Giessen, hvor han tog Magistergraden 1675. Med stor Iver kastede han sig her over de forskelligste teologiske Discipliner; senere studerede han i to Aar i Strasbourg, hvor han knyttede sig nær til Teologen Sebastian Schmidt, i Tübingen og til sidst i Basel, hvor han især lagde sig efter Hebraisk under den berømte Johs. Buxtorph. Derpaa drog han til Holland og opholdt sig baade i Leiden og Utrecht. Han vilde ogsaa være rejst til England, men hindredes af Sygdom og drog i Stedet for til Kbh., som han allerede een Gang tidligere havde besøgt. Her var han saa heldig at vinde en formaaende Velynder i Storkansleren Frederik Ahlefeldt og gjorde sig fordelagtigt bekendt baade ved sine Prædikener i Petri Kirke og ved sine private Forelæsninger paa Universitetet. Takket være Ahlefeldts Indflydelse fik han 1682 Løfte om det første ledige teologiske Professorat, men drog indtil videre s. A. til Paris som Legationspræst hos Gehejmerraad Henning Meyerocrone. H. G. M.s femaarige Parisertid blev af den største Betydning for hans hele Udvikling. Først og fremmest tilegnede han sig i høj Grad gallisk Aand og Form — ogsaa i sin ydre Fremtræden lagde han sig efter franske Moder, blev saaledes den første danske Præst, der bar Paryk —, men desuden førtes han i de urolige Aar omkring Ophevelsen af det nantiske Edikt paa en egen konkret Maade ind i Tidens religiøse Vanskeligheder. Stadig **maatte** han være til Rede med Hjælp og Trøst for de Reformerte, hvoraf mange tyede til ham, og ofte maatte han tage Kampen op med den romersk-katolske Gejstlighed. Fra denne Tid stammer hans lille elegante Skrift »Défense de la religion Luthérienne« (1685, ogsaa paa Tysk), tilegnet Madame Meyerocrone og affattet i en blændende Stil. Efter et kortere Besøg i England med Ophold især i Oxford kaldtes H. G. M. 1686 tilbage til Kbh. som Professor i Teologi og kgl.

Hofprædikant, og n. A. blev han Dr. **theol.** Som Prædikant nød han megen Anseelse paa Grund af sin formskønne Veltalenhed, og som Professor lagde han stor Flid og Nidkærhed for Dagen ikke mindst ved de talrige Disputatser, han lod afholde. Faa har vel ogsaa i den Grad som H. G. M. været som skabt til akademisk Lærer. Hans Kundskaber baade i Eksegese, Kirkehistorie og Systematik var omfattende, og især kom hans fremragende formelle Begavelse ham til Nytte i denne Stilling. Hans Evne f. Eks. til i nogle faa knappe Sætninger med skarpt tilspidsede Pointer at sammenfatte sin egen eller andres Opfattelse af et teologisk Problem var usædvanlig — typisk i saa Henseende er hans »**Theologiæ polemicæ summa**« (1687) og hans »**Synopsis theologiæ Antisoci-nianæ**« (1688) —, men ogsaa hans bredere Tankeudviklinger er præget af den samme krystalklare Gennemsigtighed. Det kan derfor næppe betvivles, at H. G. M. gennem sin 23-aarige Professortid har betydet meget for Højnelsen af det teologiske Studium i Danmark, og det var sikkert velbegrundet, at hans Discipel Søren Lintrup (s. d.) 1719 foranstaltede en samlet Udgave af hans »**Dissertationes academicæ**« (over 1400 Sider i **Kvart**). Som Teolog var H. G. M. afgjort ortodoks Lutheraner. I en Række Skrifter har han positivt behandlet Lærepunkter inden for den lutherske Dogmatik, men ikke mindre ivrigt har han søgt at afgrænse det lutherske Standpunkt i Modsætning til andre Retninger, idet han ofte skarpt polemisk vendte sig baade mod friere »naturalistiske« Retninger (derunder Cartesius og Spinoza), mod Katolicismen (især mod Bossuet, som han har bekæmpet i flere Arbejder) og mod **Kalvinismen**, som han i Aarenes Løb blev en mere og mere forbitret Fjende af. Derimod saa han med en vis Sympati paa de Reformbestræbelser, der rørte sig inden for den lutherske Kirkeafdeling, og i nogle Stykker kunde han med Glæde slaa Følge med Spener, hvem han har forsvaret i »**Vindiciæ Spenerianæ**« (1687). Ogsaa den anglikanske Kirke betragtede han med stor Velvillie, og han hører til den Gruppe ortodokse Lutheranere, der som Forløbere for Pietismen viste virkelig Interesse for Missionssagen.

For Eftertidens Bevidsthed er H. G. M.s Navn først og fremmest knyttet sammen med hans Polemik med den berømte Chr. **Thomasmus** i **Halle**. Da de Reformerte ved Dronning Charlotte Amalies Beskyttelse havde vundet Indpas i Danmark, optraadte H. G. M. som heftig Bekæmper af denne Retning. I et Skrift fra 1687 »**Interesse principum circa religionem evangelicam**« paaviste han bl. a., hvorledes Calvinismen kunde være farlig for Enevælden, da den modsat Lutherdommen havde Tilbøjelighed til at sætte

Tanken om Folkets Suverænitet i Højsædet. H. G. M.s Standpunkt mødte kraftig Protest fra reformert Side, og han blev især angrebet af Samuel Andreae i Marburg og Johann Becmann i Frankfurt (under Pseudonymet »Hubertus Mosanus«). I en Række Aar veksledes bitre Fejdeskrifter mellem de stridende Parter. Vigtig var især H. G. M.s kirkehistoriske Indlæg »Dania orthodoxa, fidelis et pacifica« (1689), der søger at imødegaa den fra reformert Side fremsatte Paastand, at de danske Konger tidligere havde stillet sig mere venligt over for Calvinismen end siden hen. Dette førte bl. a. til, at H. G. M. fik kgl. Befaling til at anstille dyberegaaende Undersøgelser ogsaa i udenlandske Arkiver til Belysning af dette Spørgsmaal og siden give en kirkehistorisk Helhedsfremstilling heraf. Arbejdet blev ogsaa paabegyndt, bl. a. berejste H. G. M. med Fr. Rostgaard Nordtyskland for at finde nye Aktstykker, men det planlagte Værk blev aldrig skrevet. Imidlertid fortsattes Polemiken, fra H. G. M.s Side bl. a. med det skarpe »Das treue Lutherthumb« (1690) og »Epistola ad Dn. Bartoldum Botsaccum« (1691), og han blev ivrigt støttet af sin Discipel Søren Lintrup. Ogsaa nye Modstandere var kommet til, deriblandt Chr. Thomasius i hans »Lustige und ernsthaffte Monats-Gespräche« (1688—89). Berømt er især hans Ytring blevet i Anledning af H. G. M.s Tese, at Folket ikke kunde overdrage Kongen Regeringsmagten, da ingen kan give, hvad han ikke har: »jeg har ingen Ørefigen, dog kan jeg vel uddele nogle, thi jeg har, hvad der hører dertil«. Denne flotte Udtalelse forbitrede i høj Grad den danske Hofpræst, der fik Christian V. til at lade Thomasius' Skrift brænde af Bødlen og til at sende Kurfyrst Frederik Vilhelm af Brandenburg en Skrivelse med Krav om, at Thomasius **maatte** blive strengt straffet. Dette førte imidlertid ikke til noget positivt Resultat, da Kurfyrsten blot til Gengæld fordrede H. G. M. straffet paa Grund af hans uretfærdige og ærekrænkende Angreb paa de Reformertes Redelighed. Som den reelle Følge af alle disse Stridigheder **maa** man derimod opfatte det, at de Reformertes Friheder i Danmark blev væsentlig indskrænket.

I sit personlige Liv havde H. G. M. megen Medgang. Hos Kongehuset havde han Livet igennem en høj Stjerne, og ved begge sine Ægteskaber blev han en meget velstaaende Mand. Bl. a. **cjede** han Herregaardene Ravnstrup, Gunderslevholm, Førslev og Fuglebjerg. Hans Børn blev 1712 optaget i Adelstanden **under Navnet** von der Maase. Alvorlige Skygger over hans Tilværelse kastede derimod hans Hustruers Dødsfald og hans egen, ofte tilbagevendende Sygelighed. Den studerende Ungdom nærrede han megen

Interesse for; han betænkte den med et Legat, og i sit Hus samlede han i en Del Aar en Kreds af unge studerende, bl. a. Fr. Rostgaard, der her ikke blot fik *Lejlighed* til at indsamle mange Slags Viden, men ogsaa under den belevne og berejste Husfaders Vejledning uddannedes til at færdes i den store Verden. Ikke mindst herigen- nem kom H. G. M., denne galliserede Tysker, til at indtage en ejendommelig Plads i vort Kulturliv. — Maleri af H. *Düvens* (Fr.borg). Stik bl. a. af C. Fritzsche 1718.

Personalia i Gl. kgl. Saml., Fol. 1076. *Programma* funebre 1709 (ogsaa som Indledning til H. G. Masius: *Dissertationes*, 1719). Erik Pontoppidan: *Annales ecclesiæ Danicæ*, IV, 1752, S. 643—49. D. G. Zwergius: *Det Siellandske Clerisie*, 1753, S. 701—21. Kirkehist. Saml., 2. Rk., II, 1860—62, S. 641—50; 4. Rk., I, 1889—91, S. 36 f.; 5. Rk., II, 1903—05, S. 755; 6. Rk., I, 1933—35, S. 585. Dsk. Mag., 5. Rk., III, 1893—97, S. 224, 227, 232. Thomasische Gedancken und Erinnerungen, II, 1724, S. 201—352. Emil Gigas: *Briefe Samuel Pufendorfs an Christian Thomasius*, 1897, passim. Personalhist. Tidsskr., 2. Rk., IV, 1889, S. 2 f.; 9. Rk., I, 1928, S. 252. Chr. Bruun: *Frederik Rostgaards Liv og Levnet*, I, 1870, S. 9, 15, 46, 511. J. Oskar Andersen: *Fra Trankebarmissionens Begyndelsestid*, 1906, S. 44—46. Louis Bobé: *Die deutsche St. Petri Gemeinde*, 1925, S. 387—88.

n: r
Bjørn Kornerup.

Massmann, Nicolaus Hinrich, 1766—1816, Præst. F. 10. Marts 1766 i Heiligenhafen i Holsten, d. 26. Okt. 1816 i Kbh. (Fred. Ty.), begr. i Fred. Ty. K.s Kapel. Forældre: Senator og Købmand Joachim M. (1745—1811) og Catharina Schlichting (1745—1811). Gift 24. Juni 1793 paa Bernstorff Slot med Dorothea (Doris) Eisabe v. Essen, f. 26. Sept. 1775 i Husum, d. 27. Jan. 1851 i Kbh. (Fred. Ty.), D. af Advokat og Amtssekretær, senere Kommitteret i Rentekammeret, Justitsraad Michael v. E. (1746—1831) og Maria Dorothea Lassen (1752—1805).

M. blev Student 1785 i Kiel, tog 1789 Attestats i Glückstadt og blev s. A. Huslærer hos A. P. Bernstorff, ved hvis Protektion han 1792 blev Sognepræst ved Frederiks tyske Kirke paa Christianshavn. Teologisk hørte M. til Oplysningstidens pædagogisk interesse- rede Kreds med dennes gavnelystne og eudaimonistiske Oplagthed. Hans Navn er knyttet til det Selskab for københavnske Søndags- skoler, som han stiftede 1800, og hvis Formaal var at give unge Haandværkere gratis dansk Undervisning om Søndagen i Regning og Skrivning paa et Tidspunkt, da dissers Kundskaber i det hele var kummerlige. M. mødte baade Forstaaelse og fik Støtte til sin Plan, som virkelig løste en paatrængende Opgave; han havde Initiativ og Organisationstalent, og der maatte stadig oprettes nye Klasser, ogsaa for Svende, og optages nye Undervisningsfag. M. lod sla Medailler til de dygtigste, udgav 1802 en Sangbog for Eleverne

og arrangerede en højtidelig Aarsfest. Eksemplet virkede i mange Købstæder, hvor lignende Skoler oprettedes. Fra Den Reiersenske Fond har Selskabet faaet betydelige Midler, og i Gejstligheden ved Holmens Kirke fandt det gennem Aarene en varm Støtte. I Løbet af de første 50 Aar blev Skolerne besøgt af henved 12 000 Haandværkere, i Tiaaret 1890—1900 af henved 5000. De efter Tidens Krav moderniserede Undervisningsforhold i den offentlige Skole gjorde efterhaanden denne Undervisning overflødig, og 1920 ophørte Selskabet med at give Undervisning. 1933 oprettedes særlige Afdelinger for Undervisning i Sølvarbejde (Den Massmannske Klasse) og i **Litografi-** og **Kemigraffagene** (Den Reiersenske Klasse), men **Selskabet** tyder stadig Tilskud til Skoleafdelinger inden for Det tekniske Selskabs Skole i **Kbh.**, Skolehjælp til uformuende Lærlinge og uddeler Medailler til de dygtige Elever, som Selskabet har støttet. Selskabet ledes af en Direktion bestaaende af en Overdirektør og syv Meddirektører. M. havde med Held paakaldt Kongehusets Interesse for Skolerne, som siden M.s Tid stadig har haft kongelig Protektion. — Træsnit 1873 og 1874. Medailler af C. Christensen 1831 (med N. L. Reiersen) og af A. Hop-pensach 1887 (do.).

N. C. L. Abrahams: Meddelelser om mit Liv, 1876, S. 60—61. Johan Caspar Lavaters Rejse til Danmark i Sommeren 1793, udg. af Louis Bobé, 1898, S. 35, 53, 167. C. Nyrop: Bidrag til dansk **Haandværkerundervisnings** Historie, 1893, S. 55—60. Samme: De Massmannske Søndagsskoler i hundrede Aar, 1900.

Michael Neiiendam.

Materna, Anna Cathrine, se Passon.

Mathesius, se Matthesius.

Mathiasen, Georg Emil, f. 1876, Maskinfabrikant. F. 17. Sept. 1876 i Stokkemarke. Forældre: Gaardejer Hans M. (1846—1928) og Anna Dorthea Jørgensen (1853—1920). Gift 11. Okt. 1906 i Kbh. (Helligg.) med Jensine Kristine Margrethe Alvilda Jensen, f. 5. Aug. 1886 i Kbh. (**Matth.**), D. af Grosserer Julius Henrik J. (1860—1935) og Mette Kirstine Larsen (f. 1856).

M. lærte Maskinfaget paa Maskinfabrikken Vulcan i Maribo og gennemgik derefter Teknisk Skole i **Kbh.**, hvorfra han 1899 tog Afgangseksamen som **Maskinkonstruktør**. I nogle Aar studerede og eksperimenterede han i Samarbejde med H. C. Christiansen med Automobiler og Benzinmotorer og havde bl. a. Held med en lille Forhjulsmotor til Cykler. 1903 løste han Borgerskab som Smedemester og begyndte s. A. Fabrikation af **smaa** Vaske- og

Strygemaskiner, hvorved han gav Stødet til den mekaniske Udvikling, som i de følgende Aar foregik inden for de **smaa** Vaskerier. Efterhaanden som store Vaskerier fortrængte de **smaa**, er Firmaets Hovedartikel blevet store Vaskerianlæg, som leveres ogsaa til Hospitaler og Rederier, ligesom det med Held har optaget Fabrikation af Steriliserings- og Desinfektionsmaskiner. M. har med stor teknisk og merkantil Dygtighed fra bar Bund oparbejdet sin meget betydelige Virksomhed, der ikke alene forsyner Hjemmemarkedet, men som ogsaa eksporterer til saavel europæiske som oversøiske Lande. Han har Datterselskaber i Sverige og England, og Fabrikken i **Kbh.**, der gentagne Gange har **maattet** udvides, fremstiller et stort Antal verdenskendte Mærker fra de mindste til de største inden for Branchen. — Generalkonsul for Ungarn 1933. — R. 1928. — Maleri af C. Forup 1936.

Borsen 17. Jan. 1928, 16. Sept. 1936.

p. Koch Jensen.

Mathiasen, Karl, 1860—1920, Industrimand. F. 18. Marts 1860 i Aalborg, d. 31. Juli 1920 paa sin Sommerbolig i Adirondack Bjergene i Staten New York. Forældre: Arbejdsmand Anders Christian M. (1833—95) og Kristine Willumsen (1835—1915). Gift 6. Dec. 1885 med Metthea Karoline Eskesen, f. 18. Nov. 1863 i Nørrehebo ved Varde, D. af Gaardejer, fhv. Skibsfører Bennet Knudsen E. (1834—98) og Kristine Karoline Kristensen (Baun) (1834—1912).

Sin Barndom tilbragte M. i Thisted, hvortil Forældrene **flyttede**, da han var fire Aar gammel. Her kom han i Rebslagerlære, men **da** Familien stadig forøgedes, og Fremtidsudsigterne ikke tegnede sig lyst, rejste Faderen og den ældste Søn, **M.**, til Amerika 1873. De fik begge Arbejde i Perth **Amboy**, og i Løbet af kort Tid fulgte Familien efter. M. fik Ansættelse paa en Lervarefabrik. Lønnen var kun ringe, tre Dollars om Ugen, men M. blev udlært Pottemager, og Arbejdet her blev Udgangspunktet for M.s senere Succes. 1877 gik Fabrikken fallit, men aabnedes igen som Terrakottafabrik. M. var den første Arbejder, der blev antaget, og han arbejdede her i flere Aar. Efter to Aars Ophold paa James Taylors **Terrakotta**-fabrik i Boston, hvor M. med stor Flid benyttede Aftnerne til at supplere sine meget begrænsede Skolekundskaber, vendte han 1888 tilbage til Perth Amboy, hvor han sammen med sin Svoger Otto E. Hansen startede en Terrakottafabrik. Det gik **smaat** i Begyndelsen, og Pengekrisen 1892 slog det hele i Stykker, men et nyt Selskab New Jersey Terra Cotta Company dannedes 1893, og en ny Fabrik blev bygget. Dermed var Grunden lagt til et efterhaanden meget

omfattende og blomstrende Foretagende. 1894 nedbrændte hele Fabrikken, men M. tog fat med ny Energi og omorganiserede Forretningen ved at optage to **Brødre, Christian** og **William M.**, samt Svogeren Eckardt V. Eskesen (s. d.) som Medarbejdere. Fabrikken fremstillede som Specialitet Terrakottavarer til Udsmykning af **Bygningsfacader**, og da der i de følgende Aar skete et Opsving i Brugen af dette Materiale, voksede Foretagendet med stærk Fart, og efterhaanden blev det langt den største og mest ansete Virksomhed i Branchen i Øststaterne. En halv Snes mægtige Brændeovne byggedes, Fabrikbygningerne udvidedes, saa at det kom til at spænde over **fire—fem Tdr. Land**, en Gulvflisefabrik byggedes 1902 i Matavan, og Virksomheden beskæftigede ved **M.s** Død over 500 Arbejdere. Fabrikens aarlige Omsætning steg til flere **Mill. Dollars**. Blandt Arbejdere og Funktionærer har der stedse været et stort Antal Danske, navnlig som Arbejdsledere. M. viste stor Interesse for at styrke Forbindelsen mellem Danmark og de danskfødte i Amerika, og han støttede med rund Haand Foretagender, der kunde tjene dette Formaal. I flere Aar var han saaledes Ud giver af det danske Ugeblad i New York »Nordlyset«, han skænkede Udstyret til det danske Alderdomshjem i New York og støttede en Række filantropiske Formaal i Perth **Amboy**. I flere Aar var M. Direktør for Den **kgf.** Porcelainsfabriks Salgsselskab i New York. — **R.** 1910.

K. **Michaëlis** og Joost Dahlerup: Danske Foregangsmænd i Amerika, 1911. Nordlyset 5. Aug. 1920.

A. Kamp

Mathiasen, Therkel, f. 1892, Arkæolog og Etnograf. F. 5. Sept. 1892 i Faurbo, Holbæk Amt. Forældre: Lærer Mathias Jens M. (1863—1938) og Nicoline Nielsen (f. 1864). Gift 7. Maj 1919 paa Frbg. med Asta Gammeltoft, f. 31. Aug. 1893 i Nyker, D. af Lærer, sidst i Tømmerup, Arts Herred, Morten Madsen G. (1864—1922) og Else Kirstine Thomsen (f. 1867).

M. blev Student 1911 fra Odense, cand. mag. i Naturhistorie og Geografi 1917, Adjunkt ved Viborg Katedralskole 1919. Fra sin Fader, som havde paavist og tydet det Fund fra den ældste Stenalder, som gav Mullerupkulturen Navn, havde han arvet arkæologisk Interesse, som gav sig Udslag i et Par arkæologiske Smaa-arbejder og den populære Bog »Stenaldertidens Folk« (1920). 1921 lykkedes det imidlertid Knud Rasmussen at hverve M. som Del-tager i 5. Thuleekspedition til Canada 1921—23 som Arkæolog og Kartograf. Dette blev Afslutningen paa Skolearbejdet og Ind-ledningen til hans senere rige videnskabelige Virksomhed. Ekspe-

ditionens Hovedformaal var at udforske Eskimoernes Vandringsveje, og det lykkedes M. at spore en Kultur, af hvilken en yngre Udløber var paavist ved Thule i det nordligste Grønland, og som derfor fik Navnet Thulekulturen. De arkæologiske Resultater udkom 1927, »Archæology of the Central Eskimos« (I—II), hvoraf 2. Del som Doktordisputats. N. A. kom de etnografiske Resultater, »Material Culture of the Iglulik Eskimos«, 1933 de geografiske, »Geography of Baffin Land and Melville Penninsula«. 1930 var udkommet »Collections from the Western Eskimos«. Paa Dansk kom det sammenfattende Arbejde »Eskimoerne i Fortid og Nutid« (1931) og den fornøjelige Rejseskildring »Med Knud Rasmussen blandt Amerikas Eskimoer« (1926). — De paa Thuleekspeditionen indvundne arkæologiske Resultater fik M. Lejlighed til at videreføre paa grønlandsk Omraade ved Undersøgelser paa typiske Punkter i Vest og Øst, »Inuguak« (1930), »Ancient Eskimo Settlements in the Kangâmiut area« (1931), »Prehistory of the Angmagssalik Eskimos« (1933), »Contributions to the archaeology of Disko Bay« (1934) og »The Eskimo archæology of Julianehaab District« (1936). Den sidste (under Samarbejde med Erik Holtved) indeholder en sammenfattende Oversigt over Grønlændernes Forhistorie. — Fra 1923 arbejdede M. ved Nationalmuseets etnografiske Afdeling, indtil han 1933 fik Ansættelse som Inspektør og gik over til dansk Arkæologi; 1938 blev han Inspektør af 1. Grad. Stenalderen, særlig dens ældre Afsnit, er M.s Speciale; som Resultat af Undersøgelser i Østjylland kom 1937 »Gudenaakulturen«, Aaret forud »En vestjysk Megalitbygd«, og 1934 havde han behandlet »Primitive Flintredskaber fra Samsø«. De arkæologiske Arbejder er publiceret i »Aarbøger for nordisk Oldkyndighed«, til hvilket Tidsskrift M. 1936 leverede Register til Aargangene 1866—1933. Hans Interessesfære gaar dog ogsaa ud over de nævnte Felter; 1931 kom saaledes »Herregaarde og Godser i det 20de Aarhundrede«. Desuden har han skrevet talrige Artikler i danske og fremmede Tidsskrifter; hans Behandling er altid nøgtern og grundig. — F.M.S. 1924.

Univ. Progr. Nov. 1928, S. 151.

Thomas Thomsen.

Mathiesen, Aage Henrik, se Langeland-Mathiesen.

Mathiesen, Christian, 1807—50, Officer. F. 20. Dec. 1807 i Kbh. (Frue), d. 25. Juli 1850 ved Isted, begr. paa Flensborg Kgd. (Fællesgraven). Forældre: Toldbetjent, senere tillige Sekondløjtnant i Landeværnet Johan M. (1766—1810) og Magdalene Charlotte Colditz. Gift 10. Dec. 1848 med Emilie Møller, f. 25.

Jan. 1818 i Aalborg, d. 29. Maj 1907 i Pedersborg, D. af Købmand Broder M. (ca. 1778—1846) og Marie Olsen.

M. var Landkadet 1823—28 og blev Sekondløjtnant i Infanteriet, 1836 kar. Premierløjtnant. Han var Medlem af et dramatisk Selskab i Kbh. og optraadte i Helteroller, for hvilke han, skønt under almindelige Forhold tilbageholdende og beskedne, havde naturlige Betingelser: »et Helteydre og et Nielsen - Einar Tambeskælver'sk Blik«. Ved en **Regimentsparol** 1838 paadrog han sig Regimentschefens Mishag og fik dikteret to Dage Vagtarrest, som han nægtede at modtage; han klagede til Kongen, der lod nedsætte en **Armékrigsret** — en Sjældenhed —, som ikendte M. tre Maaneders **Fæstningsarrest**. Da Regimentschefen var kendt som en brutal Person, nedsatte denne Afgørelse dog ikke M. i hans Kammeraters og det almindelige Omdømme; han blev vel forsat til Rendsborg, men samtidig udnævnt til virkelig Premierløjtnant. I et Ordskitte med Prinsen af Nør paa Paradepladsen i Rendsborg 24. Marts 1848 ytrede M. Tvivl om, hvorvidt Prinsens Fremstilling af Forholdene i Kbh. var rigtig. Ligesom de andre dansksindede **Officerer** afgav han Revers om ikke at ville tjene mod Slesvigholstenerne og deltog derfor ikke i Felttoget 1848, men blev Kaptajn i en af de nyoprettede Afdelinger. 1849 deltog han i Fægtningerne i Sundeved og Slaget ved Fredericia og var blandt dem, som Afdelingen indstillede til Udmærkelse. Da han i Slaget ved Isted førte sit Kompagni fra **Rømmek** frem til Angreb paa Isted By, blev han truffet i Panden af en Geværkugle og døde paa Stedet. — R. 1849. — Tegning i **Officersforeningen**. Træsnit af Mindestenen over de faldne ved Isted.

Den dansk-tydske Krig 1848—50, udg. af Generalstaben, III, 1887, S. 1512. Vort Forsvar 1. Juni 1884, 17. Nov., 1. og 15. Dec. 1895. Museum, 1894, I, S. 154 f. Aufzeichnungen des Prinzen Friedrich v. Schlesw.-Holstein-Noer 1848—50, 1861, S. 66.

Rockstroh (H. W. Harbou).

Mathiesen, Friedrich Jens, f. 1886, Botaniker, Farmaceut. F. 29. Maj 1886 i Svendborg. Forældre: Skibsfører Erik M. (f. 1858) og Anna Theodora Lies (f. 1861). Ugift.

M. blev cand. pharm. 1910, Student 1911, privat dimitteret, og studerede derefter Naturhistorie med Botanik som Hovedfag, samtidig med at han fra 1912 var farmakognostisk Assistent ved Farmaceutisk Lærestalt; Magister 1918. Under sin Studietid var han Medarbejder ved den af Warming planlagte Undersøgelse af arktiske Blomsterplanters Morfologi og Biologi og har hertil behandlet Primulaceer og Scrophulariaceer (Medd. om Grønland,

XXXVII, 1916 og 1921). Under Tilskyndelse af Museumsinspektør J. P. J. Ravn begyndte han 1918 en Undersøgelse af Planterester i de netop da saa intensivt udnyttede jyske Brunkulslejer, et hidtil her i Landet lidet dyrket Afsnit af Palæontologien. Ved sin grundige botaniske Viden og tekniske Færdighed naaede han betydelige Resultater og fik tilkendt Videnskabernes Selskabs Pris for en Afhandling om de danske Brunkulslags Stratigrafi og Flora 1922. 1918—25 var han Assistent ved Mineralogisk Museum og skrev i disse Aar et Par Afhandlinger om fossilt Naaletræsved fra det engelske Kridt og om nogle arktiske Planterester fra Møens Klint (begge i Medd. fra *Geol. For.*, VI). Af senere Dato er et Arbejde om tertiære Plantefossiler fra Østgrønland (Medd. om Grønland 1932). I en Aarrække har M. endvidere studeret de danske Laver og har skrevet det omfangsrige Afsnit om dem i Rostrups danske Flora, II (1925). 1926—27 studerede M. hos den moderne Farmakognosis Førstemand Alex. Tschirsch i Bern, hvad der blev af afgørende Betydning for ham, da han 1927 blev Bille Grams Efterfølger som Professor i Farmakognosi ved Farmaceutisk Læreanstalt. Det dermed forbundne Arbejde har kun levnet ham ringe Tid til litterær Virksomhed; dog har han skrevet nogle farmakognostisk-anatomiske Afhandlinger og Artikler, af hvilke de vigtigste er en Række i »Farm. Tidende« 1935—36, hvori de farmakognostiske Afsnit i »Pharmacopoea Danica« kommenteres. Denne Serie er sammen med andre med samme Formaal udgivet af Dansk Farmaceutforening under Titlen »Anmeldelse af Pharmacopoea Danica« (1936), og M. giver heri paa 500 Sider en meget indgaaende og om megen Indsigt vidnende botanisk-fytokemisk Fremstilling af Farmakopeens Droger, en Haandbog i de officinelle Drogers Naturhistorie, som dansk Litteratur ikke før har haft Magen til. - R. 1935.

Carl Christensen.

Mathiesen, Hans Lauritz, 1829—84, Handelsgartner, Planteskoleejer. F. 25. Juni 1829 i Julianehaab paa Grønland, d. 13. Marts 1884 i Korsør, begr. sst. Forældre: Kolonibestyrer Jens Mathias M. (1800—60) og Elisabeth Emilia Dreyer (1802—97). Gift 11. Maj 1856 i Korsør med Kezia Richards, f. 26. Febr. 1826 i London, d. 25. Juni 1907 i Korsør, D. af Skræddermester George Louis R. og Kezia Marschall.

Efter at M. fra 1843 havde været i Gartnerlære, tog han 1848 Gartnereksamen og blev 1849 Gartner paa Gyldensten ved Bogense, hvor han var ansat indtil 1852, hvorefter han aftjente sin Værnepligt. 1854 købte han en Ejendom i Korsør, paa hvilken han

under ret vanskelige pekuniære Forhold drev almindeligt **Provinsgartneri**, omfattende saavel Køkkenurter som Blomsterplanter. Det kom imidlertid til at staa ham klart, at en vis Specialisering var nødvendig, om Gartneriet ret skulde trives og lykkes, og han slog derfor over til **Planteskoledrift**, samtidig med at han udvidede sit Jordomraade. En større Udenlandsrejse **1871** til Belgiens og Frankrigs vigtigere Planteskoler bidrog til en betydelig Udvidelse af hans gartneriske Horisont og benyttedes ogsaa til Indkøb af større Sortimentter især af Frugttræer og Roser, hvilke Kulturer fortsat har været Planteskolens vigtigste; det anføres saaledes, at han **1872** plantede Modereksemplarer af over 550 forskellige Frugttræsarter og over **1000** Rosensorter. M. gjorde sig i det hele særdeles fortjent af sin Stand ved sin rationelle og tidssvarende **Planteskoledrift**. En Æblesort fundet i en Have paa Halskov er opkaldt efter ham. Planteskolens Omraade er blevet forstørret gentagne Gange, og Firmaet er udvidet derigennem, at Sønnerne er optaget i **det**, nemlig *Jens Georg M.* (f. 3. Aug. **1859** i Korsør, d. 25. Dec. **1923** sst.), der udtraadte af Firmaet **1916**, og *Karl Hugo M.* (f. 20. Nov. **1861** i Korsør, d. 19. Aug. **1937** sst.), der førte Firmaet videre til sin Død. Efter K. H. M.s Død har hans Sønner fortsat Planteskolens Drift.

Korsør Avis 13. Marts **1884**.

Axel Lange.

Mathiesen, Julius, f. **1879**, Ingeniør, Cementtekniker. F. 23. Jan. **1879** i Kbh. (Vartov). Forældre: Cand. polyt., Bageriejer, senere Docent i mekanisk Teknologi ved Polyteknisk Lærestanstalt Frederik (Frits) Julius M. (**1842—87**) og Nanna Amalie Cathrine Svendsen (**1850—1915**). Gift 13. Juni **1908** i St. Peters Church, Hampstead, London, med **Elsie Ellen Colley**, f. 13. Juni **1883** i London, D. af Charles C. (d. **1886**) og Louisa Grace Candy.

M. blev Student **1897** fra Metropolitanskolen, cand. phil. n. A. og **1903** cand. polyt. som Bygningsingeniør. Efter at have aftjent sin Værnepligt ved Ingeniørregimentet, hvor han **1904** blev Sekondløjtnant, rejste han i Efteraaret **1904** paa K. A. Larssens Legat til U. S. A., hvor han opholdt sig i to Aar og arbejdede som Konstruktor ved flere store **Jernkonstruktionsfirmaer**, f. Eks. Westinghouse, Church, Kerr & Co. i New York og The Guerber Engineering Co. i Bethlehem i Pennsylvanien. **1906** kom han tilbage til Danmark som Ingeniør hos F. L. **Smidth & Co.** i Kbh. **1912** blev han Driftsleder ved den **1911** af Firmaet grundlagte Fabrik The Tunnel Portland Cement Company Ltd. i West Thurrock i Essex i England, der byggedes som et Modtræk mod den engelske

Cementindustris Uvillie mod at købe Cementmaskiner i Udlandet. Fra 1917 har han været Direktør i og Medlem af Bestyrelsen for dette Firma, der i høj Grad har bidraget til at skabe en nær Forbindelse mellem F. L. Smidth & Co. og den engelske Cement-industri. 1931—35 var han Formand for Society of Danish Civil Engineers in Great Britain and Ireland. Siden 1937 er M. Privatmand, men er stadig bosat i England, hvor han Sommeren 1937 valgtes til Medlem af The Essex County Council.

Povl Drachmann: F. L. Smidth & Co. 1922—1932, 1932.

Povl Vinding.

Mathiesen, Lars, 1769—1852, Traktør. F. 1769 i Magleby paa Stevns, døbt 1. Jan. 1770, d. 29. Marts 1852 paa Frbg., begr. sst. Forældre: Gaardmand, senere Husmand Mathis Hansen (ca. 1730—1819, gift 1° 1767 med Karen Nielsdatter, d. 1768) og Kirsten Nielsdatter (ca. 1738—1810). Gift 1° 1. Maj 1801 i Kbh. (Garn.) med Inger Elisabeth Steenberg, f. ca. 1772, d. 10. Juni 1817 paa Frbg. 2° 11. Nov. 1818 paa Frbg. med Hanne Petrea Hansen, f. ca. 1792, d. 29. Jan. 1871 paa Frbg., muligvis D. af Bud ved Fødselsstiftelsen H.

Efter at have tjent som Karl i Magleby Præstegaard kom M. til Kbh., blev Værtshusholder paa Frbg., hvor han 31. Marts 1804 af Slotsforvalter M. F. Voigt købte Ejendommen Haabet i Allégade (nuv. Nr. 7). Samtidig fik han 27. Febr. s. A. kgl. Privilegium paa at holde »Tracteur- og Værtshus« samt »betjene Indvaanerne og andre med Logementer«. I ca. 50 Aar drev M. dette Traktørsted, der havde stor Søgning saavel blandt det bredere Publikum som i de mere dannede Kredse. Navnlig for Studenterne var »Lars Mathiesen« Maalet for deres større eller mindre Sammenkomster, til hvilke der hentydes i den bekendte Regenssang i »Genboerne«. M. havde en ejendommelig Maade at være paa; hans Optræden var en Blanding af Jovialitet, Humor og Grovkornethed, og hans Talemaader var ikke altid for høviske Øren, men ingen tog ham dette ilde op, thi han var godt lidt af alle, og i hans senere Leveaar var han nærmest betragtet som Frbg. Bys ukronede Konge. Blandt hans litterære Bekendtskaber var Rahbek og Oehlenschläger, hvilken sidste endda 1829 havde lejet Sommerbolig i Traktørstedets Baghave. I Dec. 1913 købtes M.s tidligere Ejendom af Restauratør Lorry Feilberg og indgik som et Led i Forlystelsesstedet Etablissement Lorry. — Maleri af ukendt (i Bymuseet). Blyantstegning (Fr.borg). Portrætteret paa P. Klæstrups Akvarel 1877: Studenterne rykker ind hos Lars Mathiesen (ca. 1840,

Fr.borg). Litografi af I. W. Tegner 1845 efter Tegning af J. V. Gertner. Træsnit af H. P. Hansen 1880 efter en sen Tegning af K. Gamborg.

Fuldm. Petersen: Gamle **Minder** fra Frederiksberg og Vesterbro, 1866, S. 81—85. J. Davidsen: Fra det gamle Kongens Kjøbenhavn, I, 1880, S. 326—29; II, 1881, S. 22 ff. K. **Bokkenheuser**: Vejen gaar min Tro, 2. Opl., 1919, S. 107—10. Samme: Frederiksberg, 2. Opl., s. A., S. 139. Carl C. Christensen, L. Bobé og Fr. Weilbach: Frederiksberg, 1937, S. 211 ff.

Carl C. Christensen.

Mathiesen, Mathies Cornelius, 1853—1915, nordslesvigsk Redaktør. F. 11. Nov. 1853 i Vraaby paa Rømø, d. 17. Febr. 1915 i Haderslev, begr. sst. Forældre: Styrmand, Høker, Lærer Cornelius M. (1820—68) og Anna Clausen (1823—1906). Gift 2. April 1887 i Skrave med Karen Andresen, f. 31. Jan. 1862 paa Brunsgaard, Skrave Sogn, d. 6. Okt. 1934 i Haderslev, D. af Gaardejer Jep A. (1804—69, gift 1° 1833 med Lene Marie Bruun, 1813—54) og Mette Marie Clausen (1833—1905, gift 2° 1871 med Gaardejer Iver Brink Eliassen, 1832—1910).

M. uddannedes som Lærer paa Tønder Seminarium 1871—74 og blev, efter en kort Tid at have været Privatlærer i Ballum, knyttet til den danske Realskole i Haderslev. Da Myndighederne 1881 standsede denne Skoles Virksomhed, kunde M., lige saa lidt som sin Kollega Jens Jessen, tænke sig at forlade Sønderjylland for at søge Lærervirksomhed i Kongeriget. Omtrent samtidig med at Jessen fik sit Arbejde ved »**Flensborg Avis**«, overtog M. Stillingen som Redaktionssekretær ved »**Dannevirke-Freja**« i Haderslev. Det var i disse Aar Skik, at Bladets Medarbejdere dækkede Redaktøren mod Myndighederne ved at være Bladets ansvarshavende, og som saadan fik M. to maanedlange Fængselsophold. Efter Redaktør **Bjørnshauges** Død 1891 blev M. Bladets Redaktør. »**Dannevirke-Freja**« var da inde i en Tilbagegang, som M. ikke formaaede at standse. Hans meget konservative Indstilling, ogsaa over for kongerigske Forhold, skabte Kritik, og den Vederhæftighed og Soliditet, der prægede hans Arbejde, strakte ikke til i Konkurrencen med de andre Blade, der lededes af mere idérige og nutidsorienterede Personligheder. Dertil kom Vanskeligheder med Bladets Ejer, Dyrklæge Bjørnshauge, som, uden Indsigt i Bladforhold, stadig greb ind i Bladets Ledelse og samtidig af økonomiske Grunde bød Bladets Medarbejdere meget ringe Kaar. Da Bjørnshauge 1899 ønskede, at Danskerne skulde bøje af for det **Köller'ske Tvangsregimente**, førte det til en Krise for Samarbejdet, og da M. i Dec. s. A. nægtede at optage en Artikel af Bjørnshauge, hvori

han opfordrede danske Forældre til at holde deres Børn hjemme fra de danske Højskoler og Efterskoler, fik han sin Afsked. Umiddelbart derefter knyttedes han til »Modersmaalet« som Redaktør. Han beholdt dog kun denne Stilling til 1904, da han af Helbredshensyn maatte træde tilbage. Han vedblev at være Redaktør af »Modersmaalet«s *Søndagsblad*, men hans Hovedarbejde blev nu Sekretærarbejdet ved det 1902 oprettede Jernfond. I Aug. 1914 fængsledes han til Trods for, at han allerede da var en dødsmerket Mand. — Mindesten paa Graven, rejst af »Dannevirke« og »Modersmaalet«.

P. Eliassen i *Haabets Mænd*, 1923, S. 185—90. Samme i *Sønderjydske Kvinder under Fremmedherredømmet*, II, 1931, S. 73—76. Bladet *Dannevirke* 1838—1938, 1938.

Hans Lund.

Mathilde, se Mechtilde.

Matras, Christian, f. 1900, Filolog, Digter. F. 7. Dec. 1900 paa Viðareiði paa Færøerne. Forældre: Købmand Joen Michael M. (1866—1937) og Anna Elisabeth Poulsen (f. 1868). Gift 4. Dec. 1929 i Klaksvig med Marianna Lutzen, f. 9. Aug. 1906 i Midvaag, D. af Købmand Andreas Christian L. (f. 1878) og Hanna Niclasen (f. 1888).

M. blev Student 1920 fra Sorø og mag. art. (nordisk Filologi) 1928. Allerede fra 1924 havde han sammen med Redaktør M. A. Jacobsen arbejdet paa en færøsk Haandordbog, og 1927—28 udkom i Thorshavn deres »Færøsk-Dansk Ordbog«. I sin Doktor-disputats »Stednavne paa de færøske *Norðuroyar*« (Aarb. f. nord. Oldk. 1933) har han lagt Grunden til en indgaaende Tolkning af færøske Stednavne. Desuden har han skrevet en færøsk Litteraturhistorie (1935) og begyndt at udgive Svabos Optegnelser af færøske Folkeviser (1. Hæfte 1937), ligesom han paatænker en samlet Udgave af de færøske Viser. Paa Færøsk har han udgivet en færøsk Litteraturhistorie (»Føroysk bókmentasøga«, 1935) og to Digtsamlinger, »Grátt, kátt og hátt« (1926) og »Heimur og heima« (1933).

Marius Kristensen.

Matras, Daniel, 1598—1689, Sproglærer. F. 3. Juli 1598 i Vendôme i Frankrig, d. 1689 i Sorø(?). Forældre ukendte. Vistnok gift; en Søn eller Sønnesøn var formodentlig den Jonas M., som 1701 var Hovmester for to Brødre von Wickedede, ligesom den færøske Slægt M. vist nedstammer fra D. M.

D. M. blev 1623 Professor ved Sorø Akademi i Fransk og Italiensk, og i denne Stilling virkede han i mange Aar. Til Brug ved

Undervisningen udgav han en Række Grammatikker og Ordsamlinger paa Fransk og Italiensk, de første i Danmark, efter fremmede Forbilleder. De vigtigste er »Italianische Grammatica« (u. A.), »Brevis grammatica Gallica oder eine kurze **französische** Grammatica« (1637, fordansket af Hans Bachkoger: »En kort og enfoldig **fransøsk** Grammatica«, 1663) og en fransk-dansk Ordsamling ordnet i Betydningsgrupper (1628). En større Glosebog »**Nomenclatura**« (1643) og en Ordsprogsamling (1633) er paa **nresprog** — Fransk, Tysk, Italiensk og Dansk — med alfabetiske Registre for hvert Sprog.

Personallhist. **Tidsskr.**, 2. **Rk.**, I, 1886, S. 207. Sorø. Klosteret-Skolen-Akademiet, I, 1924 (se **Registeret**).

E. Giga(Marius Kristensen)*

Mattat (Mathat), **Carl** (Charles) Louis Franciscus, 1791—1852, Handskefabrikant. F. 12. Jan. 1791 i Grenoble, d. 2. Maj 1852 i **Kbh.**, begr. i Randers. Forældre: Handskemager Charles M. og Louise Allier. Gift med Charlotte Louise Klæstrup, f. 21. Juli 1785, d. 3. Aug. 1831 i Randers, D. af Sognepræst i Øster og Vester Alling Søren Christensen K. (1743—98) og Lene Margrethe Bay (1748—1821).

M., der var oplært som Handskemager, kom 1811 til Danmark, indkaldt af Købmand O. C. Kellermann i Randers, der her havde anlagt en Handskefabrik med Hvidgarveri. Nogle Aar senere, da **K.** forlod Danmark, overtog M. Fabrikken. Under hans Ledelse voksede Virksomheden stærkt, væsentlig støttet af indkaldte franske Handskemagere. »Randers Handsker« blev en kendt og anset Industri, og Handskerne afsattes baade i Ind- og Udland. Ligeledes oparbejdede M. en anelig Eksport til England af hvidgarvede Skind. 1848 overdrog han Fabrikken til sine to Sønner, *Carl Christian M.* (1818—86) og *Joseph Prosper M.* (1823—1903); 1893 afhændede Familien Virksomheden, der blomstrer endnu under Firma-navnet Randers Handskefabrik.

O. J. Rawert: Kongeriget Danmarks industrielle Forhold, 1850. Ad. Bauer: Jydske **Haandværkere** og Fabrikanter, 1893, S. 47—56. *C M A*

Matthesius, Henrik, d. 1681, Højesteretsassessor. D. 23. Aug. 1681. Forældre ukendte. Gift 16. Marts 1666 med Anna Sophie Ernst, f. 28. Nov. 1642 i Sorø, d. 9. Febr. 1676 i **Kbh.**, begr. i Frue **K.**, D. af Professor Henrik E. (s. d.) og Hustru.

H. **M.**, der var tyskfødt, rejste 1649—53 udenlands med Rigmarsk Anders Billes Børn. Sept. 1653—Nov. 1655 var han **Præceptor** for Prins Christian (V.), men fik sin Afsked, da Raadet ønskede en Dansk i denne Stilling. Han gik nu som **kgl.** Resident

til Danzig, men indtraadte Nov. 1658 paa ny som Prinsens Lærer. Efter Statsomvæltningen blev han Jan. 1661 Medlem af Statskollegiet og Højesteret, fulgte 1662—63 Prinsen paa hans **Udenlandsfærd** og var 1676 Medlem af den Kommission, som dømte Griffenfeld, og af det Udvalg, som skulde prøve Vitus Berings Manuskript til den danske Kongekrone.

C. Bruun: Gundt Rosenkrantz, 1885, S. 62. Personalhist. Tidsskr., 2. Rk., III, 1888, S. 273. A. D. Jørgensen: Peter Schumacher Griffenfeld, I, 1893, S. 240, 479.

J. A. *Fridericia* (C. O. Bøggild Andersen*).

Matthiesen, Andreas, 1771—1843, Præst. F. 25. Febr. 1771 i Skovlund, Nørre Haksted Sogn, Mellemslesvig, d. 15. Jan. 1843 i Løjt ved Aabenraa, begr. sst. Forældre: Bolsmand Matthias Christiansen (d. 1799) og Christina Jessen (1724—92). Ugift.

Efter Skolegang i Husum fra 1784 blev M. Student 1790 i Kiel, studerede her og i Kbh. (1792) og blev cand. theol. paa Gottorp 1796. Derefter havde han Huslærerstillinger i en Del Aar, inden han blev Præst, 1800 paa Hallig Nordmarsch, 1802 i Løjt, først som Diakon, fra 1812 til sin Død som Sognepræst. — M. var en udpræget Slesviger, tvesproget fra sin Barndom af, som Embedsmand af tysk Kultur, men dansk af Væsen. Paavirket i sine Studieaar af den tyske Idealisme (Kant og Fichte) fandt han siden som Præst sit aandelige Stade i Herrnhutismen med Front mod Rationalismen. Han stod i al sin Præstetid i en levende Forbindelse med Brødremenigheden i Christiansfeld. Som begavet og folkelig Prædikant, men ikke mindre paa Grund af sin opsøgende Sjælesorg og sin sociale Forstaaelse (Brødremenigheden har overhovedet Æren af paa et tidligt Tidspunkt ud fra sit udprægede Menigheds-syn at have vakt social Forstaaelse) vandt han en »ualmindelig agtet« Stilling i sit Sogn og viden om. I Præstegaarden indrettede han efter herrnhutisk Skik gudelige Privatforsamlinger og opretholdt ligeledes et højere Undervisningsinstitut. Som virksomt Medlem af Dansk Selskab til Evangelii Udbredelse (stiftet af herrnhutisk-sindede Præster i Hertugdømmet og paa Fyn omkring 1800), som Foregangsmand i Bibel- og Missionssagen (Bibelselskab i Løjt 1816), ogsaa gennem litterær Virksomhed (nu ukendt Skrift mod Rationalismen m. m.) kom han til at staa som kirkelig Fører i sin Samtid og som Forløber for det kirkelige Vaarbrud, der siden brød frem med Mænd som Cl. Harms og Grundtvig.

Religionsblatt 1842—43, Nr. 39. H. Hejselbjerg Paulsen i Sønderjydske Aarbøger, 1936, S. 205 f. Jens Holdt: Niels Johannes Holm, 1937, S. 75—78 o. fl. St.

Jens *Holdt*.
26*

Matthiesen, Claus Petersen, 1841—1929, Pomolog. F. 14. Sept. 1841 i Ulkebølskov, Als, d. 6. Jan. 1929 i Grønholt ved Fredensborg, begr. sst. Forældre: **Udflyttergaardmand** Peter Petersen M. (1808—81) og Marie Margrethe Sørensen (1817—98). Gift 20. Juli 1870 i Nordborg med Caroline Mathilde Oehlerich, f. 17. Juli 1842 i Nordborg, d. 13. Juni 1909 i Ølstykke, D. af Købmand Lorenz Frederik O. (1802—62) og Anna Margrethe Enghoff (1803—79).

M. viste tidligt Lyst til Gartnerfaget, men blev ikke desto mindre sat i Manufakturlære, da hans Fader ansaa Gartnervejen for at være brødløs. Det **indendørs** Fag, som kun gav sig af med livløse Ting, smagte ikke den naturelskende og kundskabstørstende Dreng, og han brød derfor af og gik 1859 paa Seminarium. Efter 1862 at have taget Skolelærereksamen fra Skaarup Seminarium, hvor han bl. a. havde den senere Professor E. Rostrup som Lærer, hvilket fik megen Betydning for ham, blev han 1862 ansat ved Skolen paa Augustenborg. Paa Grund af, at han ikke kunde »undervise i den rette Aand«, blev han afsat af de tyske Myndigheder, rejste til Kongeriget, var i tre Aar Huslærer paa Palstrup ved Viborg, i to Aar Andenlærer i Sigerslevøster og endelig fra 1870 Enelærer i Gundsømagle, hvor han virkede til 1902. I sin Virksomhed som Lærer fik han Tid og Lejlighed til at tage sin Ungdoms kæreste Gerning, Syslen med Havens Planter og da navnlig Pomologien, op. Ikke alene plantede og ympede han Frugt i sin Have — han inddrog ogsaa større Dele af Tjenestelodden under havemæssig Drift og havde sluttelig 1200 Æblesorter og 600 Pæresorter i Kultur —, men han drev ogsaa særdeles indgaaende litterære Studier paa Pomologiens Omraade. Baade som Lærer og efter at han havde taget sin Afsked og bosat sig i Ølstykke, foretog han hyppige Rejser over store Dele af Landet og fik et indgaaende Kendskab til de hos os dyrkede Sorter og deres Trivsel inden for Danmarks Grænser. Sin Viden om Frugtsorterne frugt-bargjorde han i talrige Artikler omkring i Havebrugspressen, mange af hans Artikler var ledsaget af originale Tegninger af Frugterne. Hans Hovedværk blev »Dansk Frugt«, som udkom i tre Bind 1913—24, hvori en meget omfattende Del af de her i Danmark opstaaede Sorter er beskrevet og afbildet, og hvorigennem M. har givet et overordentlig værdifuldt Bidrag til den danske Pomologis Historie og dens Tilstand. M. har desuden skrevet andre Bøger, f. Eks. om Nedplukning og Opbevaring af Frugt samt en Havebog »Haven«, der kom i flere Oplag. — Maleri af O. D. Ottesen i Familieej.

Lærerne og Samfundet, I, 1913, S. 217—20. Gartner-Tidende, XLV, 1929, S. 29. Haven, XXIX, s.A., S. 19 f.

Axel Lange.

Matthiesen, Hans Iver Frederik Carl, 1861—1932, Præst. F. 23. Marts 1861 paa Rærup, Hammer Sogn, Kær Herred, d. 8. April 1932 i Espergærde, begr. i Egebæksvang. Forældre: Teglbrænder, senere Mejeriforpagter i Karlebo og Fæstemand i Fr.borg Nyhuse Frederik Matthæus M. (1823—82) og Mette Marie Gaarsdahl (1821—1919). Gift 7. Juli 1896 i Sæby med Karen Kirstine Løwe, f. 14. Jan. 1874 i Kbh. (Johs.), D. af Handelsgartner W. L. (s. d.) og Hustru.

M. blev Student 1880 fra Fr.borg, tog 1886 teologisk Eksamen, og efter en kort Tid at have været Huslærer hos Grev Adam Moltke blev han 1886 udnævnt til personel Kapellan i Dronninglund, 1887 til residerende Kapellan sst. med Bolig i Asaa, 1896 til Sognepræst i Husby og Sønder Nisum, 1900 til Sognepræst for Uggerløse. Da han under denne sin Præstegerning var blevet kendt og havde vundet et godt Navn, særlig inden for Indre Missions Kredse, modtog han 1904 en Opfordring til at overtage Redaktionen af »Kristeligt Dagblad«, som han ledede til 1913. Det var modstræbende, han gik ind i denne i mere end een Henseende vanskelige Stilling; Journalistvirksomhed havde han aldrig givet sig af med, og Bladledelse var ham ganske fremmed. Han tog dog sin nye Gerning op med stor Iver og Interesse. Bladet havde i hans Tid sit ganske klare Præg; det var et indremissionsk Dagblad og vandt i de Aar adskillig Udbredelse i Indre Missions Kredse. Nogle Artikler angaaende moralsk Depravation i Kbh. paadrog ham ved Højesteretsdom 1911 tre Maaneders Fængsel. 1913 udnævntes han til Sognepræst i Vamdrup. Her fik han i Krigsaarene en ikke ringe Virksomhed bl. a. med at hjælpe Flygtninge, der kom over Grænsen, ligesom han med levende Interesse fulgte og saa vidt mulig virkede med i Forholdene i Sønderjylland før og efter Krigen. Efter Genforeningen kaaredes han da ogsaa 1921 til Sognepræst ved Haderslev Domkirke. Af Helbredshensyn tog han sin Afsked 1927, men udfoldede i sine sidste Leveaar som Rejsepræst en ret omfattende Virksomhed. M. var en ret frugtbar Forfatter til Skrifter af praktisk-opbyggelig Art, bl. a. »I Stilhed og Styrke« (1912), Betragtninger over Davids Salmer, »Mathilda Wrede« (1930), »En Sognepræst« (A. Busch) (1931), »Paa Sygesengen« (1906). — R. 1923. — Mindesten paa Graven 1933 og ved Jels 1936.

Emil Steenvinkel: H. I. F. C. Matthiesen, 1934. Aage Dahl: Haderslev Bys Præstehistorie, 1932, S. 36 ff.

Matthiesen, Hedevig, f. 1877, Borgerrepræsentant. F. 26. Nov. 1877 i Silkeborg. Forældre: Maskinbygger, Snedkermester Henrik M. (1846—1915) og Christine v. Lommerin-Petersen (1852—1937). Ugift.

H. M. tog Handelseksamen og fik sin praktiske Uddannelse i Firmaet Gerhard Thalbitzer, hvor hun blev ansat 1899 og 1904 blev Prokurist. 1907—08 uddannede hun sig videre i Udlandet og blev ved sin Hjemkomst Prokurist i Firmaet Bøgelund-Jensen, hvis Forretning hun ledede 1917—21. 1926 kom hun ind i Repræsentantskabet for Dansk Arbejde, og 1927—31 var hun Medlem af Styrelsen for Dansk Frugtav. Efter at have trukket sig tilbage fra den krævende Stilling som Forretningsleder har hun fundet Tid til en omfattende politisk og social Virksomhed. 1925 blev hun Medlem af Bestyrelsen for den konservative Vælgerforenings 3. Kreds, og fra 1929 har hun siddet i Bestyrelsen for 6. Kreds. I Ledelsen af Kvindernes konservative Vælgerforening deltog hun 1925—35. 1925 kom hun ind i Borgerrepræsentationen, hvor hun blandt meget andet har arbejdet i Decisions-, Spørgs-, Legat- og Belysningsudvalgene. 1935 blev hun af Borgerrepræsentationen indvalgt som Kommunalbestyrelsens Repræsentant for Telefonabonnenter. Inden for Kvindebevægelsen var hun i en Række Aar meget aktiv. 1924—34 sad hun som Medlem af Dansk Kvinde-samfunds Fællesstyrelses Forretningsudvalg. Hendes særlige Interesse der var Ungdomsarbejdet, og 1927—34 ledede hun Foreningens Vejledning i Valg af Erhverv for unge Piger. 1925—30 var hun Kasserer for Kvindernes Bygning, i hvis Repræsentantskab hun endnu sidder, 1934—35 Medlem af Byggeudvalget. Det skyldes væsentlig hendes Initiativ, at Hjemmenes og Kvindernes Lytterforening og Kvindernes Radio-Landsudvalg blev dannet 1929. For den første var hun Formand til 1936, for det sidste til 1934. Ogsaa Husmoderforeningerne har haft hendes Interesse, men i de senere Aar er det navnlig Kræftens Bekæmpelse, hun har viet sine store organisatoriske Evner. Hun har gentagne Gange, først til Frederik VIII.s Fond, ledet Landskampagnen for at skaffe Midler til Kampen mod Sygdommen, og hun er Formand for Kbh.kredsen under Landsforeningen til Kræftens Bekæmpelse (fra 1932), ligesom hun ogsaa sidder i Hovedledelsen (siden 1928). Af andet socialt Arbejde, hun har deltaget i, kan nævnes, at hun er Medlem af Skoledirektionen og Forældrerådet for Klostervængets Skole,

Medlem af Repræsentantskabet for Fritidshjem for **Kommuneskole-**børn i **Kbh.**, og at hun er i Bestyrelsen for Foreningen for Skolebespisning. I Oprettelsen af Dosseringens Vuggestue 1938 tog hun **aktivt Del.**

Aagot Lading.

Matthiesen, Jacob (Aarhus), 1602—60, Biskop. F. 17. Okt. 1602 i Aarhus, d. 3. Juni 1660 sst., begr. sst. (**Domk.**). Forældre: Dr. med. **Matthias** Jacobæus (1569—1636) og Ingeborg Jensdatter (ca. 1584—1614). Gift 26. Aug. 1632 med Anna Bartholin, f. 26. Juli 1613, d. 21. Febr. 1682 i **Kbh.**, D. af Professor, Dr. med. Gaspar B. (s. d.) og Hustru.

Efter at have gaaet i Skole i Aarhus og Odense kom J. M. 1621 som Student til **Kbh.**, hvor han straks fandt en trofast Velynder i Jesper Brochmand. 1623 kom han i Huset hos Holger Rosenkrantz den Lærde og tjente ham som Huslærer og Sekretær. For sine Studiers Skyld drog han allerede n. A. til Wittenberg, hvor han dog følte sig frastødt baade af den herskende Stridsteologi og af Studenternes stærke Drikkeri. Med særlig Interesse kastede han sig derimod over matematiske Studier, som han fra 1626 fik rigere Lejlighed til at dyrke i Holland, hvor han studerede i Harderwijk (hos Pontanus) og i Leiden. 1629 rejste han til England, opholdt sig baade i Cambridge og i Oxford, men var 1630 igen tilbage i **Kbh.**, hvor han s. A. blev Professor eloquentiæ ved Universitetet. 1631 tog han Magistergraden. Fra sin tidlige Ungdom havde han med Flid stræbt at uddanne sig som latinsk Stilist, som man f. Eks. kan se af hans sirlige Breve til Studiefællen Professor Thomas Bang og af en Tale, han 1627 holdt og udgav i Leiden med Titel »*Exilium pietatis*«. Hans Evne til at skrive flydende og elegant Latin kom ham nu til god Nytte som Universitetets Notarius, medens han i et Par Smaaskrifter »*De recte tradendis scientiis et disciplinis*« (1630) og »*De usu philologiæ in omni studiorum genere*« (1635) tog til Orde for Vigtigheden af et grundigt filologisk Studium. Ogsaa Teologien omfattede han med Interesse, og i en Universitetstale 1630 skildrede han den augsburgske Trosbekendelses Betydning især for Norden. 1638 udnævntes J. M. til Hofpræst, 1640 tog han den teologiske Doktorgrad, og 1645 blev han Biskop i sin Fødeby Aarhus. Han nød stor Anseelse som gejstlig Taler og blev som saadan meget benyttet ved Adelens Bryllupper og Begravelser, hvad der skaffede ham betydelige Ekstraindkomster (jfr. hans »Tegnebog« i Dsk. Mag., I, 1745, S. 218—24). Enkelte af hans Ligprædikener foreligger udgivne (saaledes over Eiler Ulfeldt (1644), over Niels Krag (1651) og over Niels Friis (1654)). Det er lidet

originale Arbejder, bestaar efter Tidens Skik væsentlig blot af sammenkædede Skriftsteder og mangler noget af den trohjertige Tone, som præger ikke faa lignende Frembringelser fra Aarhundredets Begyndelse. Flere Steder taler J. M. stærke Ord om det Moralforfald, som ikke mindst Torstenssonkrigen førte med sig. Derimod er det mærkeligt, at han ikke i sine Skrifter synes at røbe Paavirkning fra Holger Rosenkrantz, hvem han i hvert Tilfælde i sin Ungdom satte meget højt. — Epitafium med Portræt i Aarhus Domkirke.

Erasmus Vinding: *Regia Academia Hauniensis*, 1665, S. 321—25. P. Poulson: *Bibliotheca Aarhusiensis*, 1725, S. 70—77. D. G. Zwergius: *Det Siellandske Clerisie*, 1753, S. 577—88. *Kirkehist. Saml.*, 3. Rk., V, 1884—86, S. 195—98, 250 f.; VI, 1887—89, S. 28, 66, 302—04, 312 f., 331, 525 f., 546; 6. Rk., II, 1936—38, S. 55, 73. *Personalthist. Tidsskr.*, II, 1881, S. 116; 10. Rk., II, 1935, S. 148. J. Oskar Andersen: *Holger Rosenkrantz den Lærde*, 1896, S. 113, 184, 192, 233, 275 f., 375.

Bjørn Kørnerup.

Matthiesen, Oscar Adam Otto William, f. 1861, Maler. F. 8. Juli 1861 i Slesvig. Forældre: Branddirektør, kgl. Husfoged Johan Peter M. (1824—89) og Angelique v. Staffeldt (1831—99). Gift 1° 18. Nov. 1887 i Gentofte med Camilla Marie Martine Larsen, f. 24. Febr. 1862 i Kbh. (Helligg.), d. 24. Maj 1906 i Ordrup, D. af Skræddermester Lars Martin L. (1817—93, gift 2° 1875 med Emma Nicoline Larsen, f. 1844) og Clara Angelica Hesselberg (1830—64). 2° 10. Nov. 1907 i Hamburg med Anna Katharina (Anka) Mann, f. 15. April 1879 i Rostock, D. af Konsul Johan Bernhard M. (1853—1910) og Mathilde Scheven (1859—1925).

M. kom i Malerlære i Kbh. og modtog samtidig Undervisning af J. F. Busch, der dimitterede ham til Kunstakademiet, hvor han blev optaget i April 1878. Marts 1884 tog han Afgang og fik s. A. Akademiets lille Guldmedaille for »Griffenfeld i Fængslet paa Munkholm«. Han fortsatte derefter sine Studier paa den nys hjemvendte Krøyers Skole. Siden drog han selv af Sted til Paris, hvor han opholdt sig i flere Aar og flittigt studerede Lufttoner og Heste. Da han 1893 var Kommissær ved Verdensudstillingen i Chicago, tog han Anledning til at gennemrejse Nordamerika og besøgte bl. a. Yellowstone Park. Fra denne Rejse hjemførte han en Række Landskabsstudier og Akvareller og en Bog om Rejsen, »Stjerner og Striber« (1893). M. har i det hele taget rejst meget. Foruden de allerede nævnte Steder har han oftere besøgt Tyskland, Østrig, England og Italien. I Rusland var han 1908—09, og 1929 fulgte han med et af 0. K.s Skibe paa en Rejse til Siam. — M. debuterede

1883 paa Foraarsudstillingen ved Charlottenborg med »**Kaifas**«, en Scene af Dantes Divina Commedia. Her udstillede han med Mellemrum til 1908 og siden atter 1934 og 1938. Desuden har han udstillet paa Kunstnernes Efteraarsudstilling 1904 og paa en Række store Særudstillinger: paa Den frie Udstilling 1908 og 1936, paa Charlottenborg 1920, i de største Byer i Rusland (1908—09), i Sverige og Tyskland. I sine tidlige Billeder dyrkede han hovedsagelig Historiemaleriet; 1891 deltog han saaledes i Konkurrencen om Udsmykningen af Universitetets Festsal og vandt 1000 Kr. for »Holberg overværer en Prøve paa Erasmus Montanus«. Senere, navnlig efter Opholdet i Paris, slog han over i en voldsom Monumentalstil, der først kom til Orde i »Franske Karreheste ved Seinen« og siden fortsattes i »Leda med Svanen« og i det kolossale Billede »Skaanske Dragonofficerer rider i Bad« og Modstykket »**Valkyrie-frisen**«. Efterhaanden tog det monumentale Vægmaleri hele hans Interesse fangen. Paa sine Rejser i Italien og ved egne Eksperimenter har han vundet et intimt Kendskab til Freskomaleri, hvilket paaskønnedes, da han 1898 kaldtes af den preussiske Regering til Lærer ved Kunstakademiet og Kunstindustrimuseet i Berlin. Her virkede han et Aar. 1901—03 modtog han Understøttelse fra den danske Stat for sammen med Professor Jul. Petersen at kunne foretage nogle Undersøgelser vedrørende Freskotechnik, hvis Resultater blev offentliggjort i Rigsdagstidende 1903—04, Tillæg B. Endelig udgav han 1918 »Italiens **Al-Fresco-Kunst**«. I Praksis fik han Anledning til at vise sin Dygtighed paa dette Felt ved Udsmykningen af Palais **Carnolès** i Menton, af **Mineralogisk** Museum og Unitarernes Hus i Kbh. og i den kæmpemæssige Freske forestillende den grundlovgivende Forsamling 1915 paa Christiansborg, der afsluttedes 1923. Af andre Arbejder kan nævnes en Række Portrætter, til Dels af officiel Karakter. Foruden de allerede omtalte Bøger har M. skrevet Avisartikler, bl. a. dem, hvori han 1919 rettede voldsomme Angreb paa Kunstakademiet, der tilsammen med de af ham foranledigede »100 Unges« og »100 ældre Kunstneres« Adresser til Rigsdagen og Regeringen var medvirkende til, at der blev nedsat en Kommission for at ændre Akademiets Forfatning og Undervisning (1920—21), hvori han selv fik Sæde. 1922—28 var han endvidere Medlem af **Akademiraadet**. Udsprunget af hans kunstpædagogiske Interesser er ogsaa et Par Bøger, han har skrevet om Tegneundervisning. M.s Værker har ikke vundet megen Anerkendelse hos danske Kunstautoriteter; derimod er han i højere Grad blevet paaskønnet fra de ledende Myndigheders Side. Et af hans Billeder hænger paa Aalborg Museum. — Tit. Professor 1909.

— R. 1923. DM. 1931. — Selvportræt 1927. Maleri af Anton Hansen. Tegninger af Alfr. Schmidt og Vald. Andersen. Buste af J. Bregnø 1931.

Dsk. Tidsskr., 1906, S. 432, 644. Ill. Tid. 2. Aug. 1903, 18. Okt. 1908, 11. Dec. 1911, 9. Dec. 1923. Kunstakademiets Aarsberetning 1912—13, S. 20. Nationaltidende 17. Jan., 26. Jan. 1920. Ekstrabladet 31. Dec. 1919, 6. April 1922. Politiken 22. April 1906, 23. Nov., 27. Nov. 1919, 18. Jan. 1920, 27. Nov. 1921, 6. April 1922, 29. Nov. 1923, 6. Juli 1931. Hovedstaden 5. Dec. 1919. Social-Demokraten 18. Jan. 1920. Berl. Tid. 9., 21., 26., 29. Jan., 24. Marts 1920, 27. Nov. 1921, 25. Nov. 1923, 8. Juli 1931. København 28. Dec. 1919, 25., 30. Jan. 1920. Vore Herrer 13. Okt. 1921. Dagens Nyheder 2. Febr. 1920, 8. Aug. 1927. Aftenposten 30. Nov. 1923. Samleren 1931, S. 151. O. M.s retrospektive Udstilling Aug.—Sept. 1936, 1936 (med egne Kommentarer).
Else Kai Sass.

Matthiessen, Hugo Albert, f. 1881, Kulturhistoriker og Museumsmand. F. 19. Dec. 1881 i Fredericia. Forældre: Malermester Amandus Adolf M. (1851—1932) og Dagmar Nathalie Vinther (1858—1935). Gift 28. Okt. 1913 i Kbh. (Johs.) med Ellen Hansine Reitzel, f. 13. Jan. 1878 i Kbh. (Holmens), d. 26. Okt. 1932 sst. (gift 1° 1897 med Bagermester Ludvig Grønlund; Ægteskabet opløst 1912), D. af Underkanoner, senere Krigsassessor Theodor Frederik R. (1838—1902) og Dorothea Madsen (1840—1914).

M. blev Student 1901 fra Fredericia og tog Magistergrad i Historie 1906. 1910 ansattes han ved Nationalmuseets II. Afdeling, blev Assistent 1911, Underinspektør 1914, Inspektør af 1. Grad 1927. For Nationalmuseet har han undersøgt og gennemfotograferet alle Landets gamle Købstæder og i de senere Aar ogsaa Herregaarde og andre Bygninger ude i Landet, ligesom den daglige Ledelse af Museets antikvarisk-topografiske Arkiv er ham betroet. Med selve Museets Samlinger har han kun i begrænset Omfang sysselsat sig videnskabeligt; men des større er hans Betydning som kulturhistorisk Forfatter. Hans første Skrift: »Bøddel og Galgefugl. Et kulturhistorisk Forsøg« udkom 1910 og viste straks hans højst ejendommelige Forfatterfysiognomi. M. formaar i en sjælden Grad at forene det grundige videnskabelige Mosaikarbejde med en kunstnerisk udarbejdet Form og saaledes gyde nyt Liv i de tørre Kendsgerninger. Hans Bøger udmærker sig ved en klar Komposition og ved en særpræget levende Stil, der vel som Regel er ret knap og sammentrængt, men dog ofte fyldt med malende og slaaende Billeder og Sammenligninger. Stilen er især i hans Ungdomsarbejder ikke upaavirket af Troels-Lund, men M. overgaar dog denne i kunstnerisk Beherskelse af Stoffet. I sine første Bøger beskæftigede

M. sig mest med Natsiden af det gamle Byliv og gav en Række stemningsfulde Billeder heraf; herhen hører foruden hans Debut-bog de to Skrifter: »Natten. Studier i gammelt Byliv« (1914) og »De fagstrøgne. Et Blad af Prostitutionens Historie« (1919) samt flere Afhandlinger, saasom om Stodderkongen (Fra Arkiv og Museum, 1913) og om det kommunale Fængselsvæsen før 1660 (Nord. Tidsskr. f. Strafferet 1916). Men i en anden, nok saa betydningsfuld Serie gaar han over til at skildre Gaderne som levende Organismer, som organiske Led i Byernes Struktur, hvorved der tillige spredes nyt Lys over Købstædernes Opstaaen og Vækst. Herhen hører Bøgerne: »Gamle Gader. Studier i Navnenes Kulturhistorie« (1917), »Torv og Hærstræde. Studier i Danmarks Byer« (1922), »Københavnske Gader 1728—1795. Kulturhistoriske Studier« (1924), »Middelalderlige Byer. Beliggenhed og Baggrund« (1927), desuden Indledningen til »Gamle københavnske Skilte og Bomærker« (1919). Parallelt hermed udsendte M. en Række topografiske Arbejder: »Fredericia 1650—1760« (1911) og forskellige Afhandlinger i de historiske Amtsaarbøger og i »Architekten« samt Afsnittet om Danmarks Købstæder i Daniel Bruuns »Danmark« (1919) m. m. — Endelig har M. i 1930'erne udsendt en ny Række Bøger, i hvilke han har forladt Byernes snævre Gader og eftersporet de gamle Hovedveje og Færdselslinier i Jylland. Her er vid Horisont og dybt historisk Perspektiv, og hans kunstneriske Sammenarbejden af Studier i Marken med Undersøgelser i Biblioteker og Arkiver er aldrig naaet højere end i disse Skrifter: »Hærvejen. En tusindaarig Vej fra Viborg til Danevirke« (1930), »Viborg-veje. Studier og Vandringer« (1933) og »Limfjorden. Fortøninger og Strejflys« (1936). — M. blev 1920 Medlem af Vetenskabs-Societeten i Lund — et Udtryk for den store Paaskønnelse, hvormed ogsaa svensk Videnskab har modtaget hans Forskning — samt 1933 Medlem af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie og 1937 Medlem af Selskabet for dansk Kulturhistorie. — Bronze-relief af F. Kastor Hansen 1902.

Jørgen Olrik

Matthisen, Søren, 1653—1740, Regnebogsforfatter. F. Juli 1653 i Kbh., begr. 12. Dec. 1740 sst. (Trin.). Forældre: Klokke ved Trinitatis K. Matthias Sørensen (d. 1697, gift 2° ca. 1658 med Maren Kjeldsdatter, d. 1713) og N. N. Gift 25. Febr. 1690 i Kbh. (Trin.) med Maren Nielsdatter Banner, f. ca. 1660 i Ølstykke, begr. 22. Nov. 1719 i Kbh. (Trin.) (gift 1° med islandsk Købmand Johan Sigvard Johnsen), D. af Sognepræst Niels Sørensen B. (ca. 1604—85) og Mette Christophersdatter Erichsen (1633—91).

S. M. fik 1697 Klokkerembedet efter sin Fader. Han havde god Forstand paa Pengesager; han byggede og handlede med Huse og forøgede paa forskellig Maade Indtægterne af sin Stilling. Han gav saaledes Folk Adgang til **Rundetaarn**, mod at de betalte en Skilling til Klokkeren. Da de besøgende pillede ved Observatoriets Instrumenter, klagedes der over S. M., som fik Irettesættelser, der dog ikke hindrede ham i at fortsætte med at give Adgang til »det runde Taarn« mod Betaling. Under Pesten 1710 klagedes der over, at han ikke sørgede for at faa Ligene dybt nok ned i Jorden. Han beskyldes for at have benyttet en Del Runesten, som fra 1652 henstod ved Trinitatis Kirke, til Syldsten under det nye Hus, som han opførte sig efter Branden 1728; Beskyldningen kan dog ikke bevises. — S. M. har udgivet en større og to mindre Regnebøger. Den første udkom 1680 med Titel »Compendium Arithmeticum eller Vejviser, hvorved man paa korteste og netteste Maade kan ledsages til Regnekunstens rette Brug«. Den 300 Sider store Bog har et Tillæg med Formularer til Breve, Veksler m. m., som 1721 udkom særskilt. 1689 kom en »forbedret« Udgave, som er meget omfattende og ogsaa indeholder geometriske og aritmetiske Opgaver. Bogen er mere indholdsrig end velordnet, og dens Øvelses-eksempler virker tit overvældende, f. Eks. et 25-cifret Tal divideret med et 20-cifret. Bogen udkom sidste Gang 1763. Hans to mindre Bøger er »**Arithmetica** compendiosissima«, der ogsaa udkom 1680, og »En let Arithmetica eller Regnekunst«, en Slags Tabel, der udkom 1696. Han lod tolv Sider af denne Bog stikke i Kobber, saa Godtfolk kunde se, om de fik den rigtige Udgave eller et Eftertryk. Sidste Udgave af Bogen er fra 1750. S. M.s Regnebøger afløstes af Cramers, som vel **maa** siges at bygge paa S. M.s Principper, men var mere praktisk og overskueligt indrettet. — Gennem sine to Døtre, der blev gift ind i Slægterne Kaas og Krieger, blev S. M. Stamfader til en talrig Efterslægt af adelig og fyrstelig Rang, bl. a. den sidste tyske Kejserinde og Prinsesse Helena af Danmark.

Slægt hos Lengnick. Personalhist. Tidsskr., 7. Rk., V, 1921, S. 11—16. Carl S. Petersen og Vilh. Andersen: Ill. Litteraturhist., I, 1929, S. 594. L. F. A. Wimmer: Undersøgelser af vore Runemindesmærker, 1895, S. 42. Museum, 95, , 3 .

Chr. Buur (Joakim Larsen).

Matthison-Hansen, Hans Aage Joachim, 1864—1938, Forfatter. F. 20. Marts 1864 paa Frbg., d. 11. Maj 1938 i Kbh., begr. sst. (Holmens). Forældre: Kantor Viggo Stenersen M.-H. (1834—1922) og Hanne Marie Wiuff (1843—1916). Sønnesøn af Hans

M.-H. (s. d.). Gift 6. Juli 1909 i Taarbæk med Rosa Frederikke Catharine Thorsøe, f. 3. Juni 1863 i Kbh. (Trin.), d. 18. Okt. 1937 sst., D. af Handelsskolebestyrer, Translatør Caspar Frederik Christian T. (1828—95, gift 2° 1872 med Laura Jensine Andersen, 1827—1920) og Sine Catharine Barkow (ca. 1825—71).

M.-H. begyndte som Antikvarboghandler og Sproglærer, blev ansat ved Kommunens Folkebibliotek 1898 (Tilsyn paa Læsesale). Han udgav i Aarene fra 1890 til 1907 tolv smaa Digtsamlinger, hver paa to—tre Ark; senere kom bl. a. »Slyngroser« (1915), »Paradisblomster« (1920), »Mellem Paaske og Pintse« (1922). 1909 kom »Udvalgte Digte« (Valget foretaget af Sophus Michaëlis) og 1930 i Gyldendals Samling »Smaa Digtsamlinger« et nyt Udvalg. Han syslede endvidere lige fra Ungdommen med kinesisk Sprog og Litteratur. I sine Oversættelser til Dansk (»Blaalys« 1890, »Vandliljerne« 1903) benyttede han til at begynde med Oversættelser til europæiske Sprog, men det lykkedes ham efterhaanden i hvert Fald delvis at tyde kinesiske Originaler, saaledes i »Lien Hua« med Kommentarer og Noter (1919). Andre Resultater af hans kinesiske Studier er »Fra Kina« (1923), »Tai-Yang-huang« (1926). Hans eneste Rejse til Kina fandt Sted 1905—06. — M.-H.s Poesi bestaar i Reglen af nogle ganske faa Strofer. Sit betydeligste ydede han i de første Bind, hvor man møder smaa Stemningsdigte af en ejendommelig fin Fortætning. Man kan nævne Digtet »Alma«, der kun har fem Linier, men med langt Perspektiv og med en Resonnans, hvis Tone bliver ved at klinge i Læserens Sind. Ogsaa hans Digt til Sophus Michaëlis, et af hans længste, er særegent ved den intime Maade, hvorpaa han lyrisk tegner baade Vennens og sit eget Portræt. I hans senere Produktion findes der nogle knappe og melankolske Skildringer fra Kina, der kommer paa Højde med det fineste fra hans Ungdom — men ellers banaliseredes hans Poesi betænkeligt i de senere Samlinger. Hans store Kærlighed var Kina, og dette Lands enkle og delikat antydende Poesi fik i hans unge Aar en Indflydelse paa ham, der satte tydelige Mærker i hans egen Lyrik. — Malerier af H. C. Caspersen 1897 og S. P. Kronemann 1898. Buste af Flora Jacobsen (Rahbeks Mindestuer). Radering af Axel Hou 1920.

Slægt i Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen, 1900, S. 603—07.

Chr. Rimestad.

Matthison-Hansen, Johan Gottfred, 1832—1909, Orgelspiller, Komponist. F. 1. Nov. 1832 i Roskilde, d. 14. Okt. 1909 i Kbh., begr. sst. (Vestre). Forældre: Domorganist Hans M.-H. (s. d.) og

1. Hustru. Navneforandring 25. Nov. 1859. Gift 4. Maj 1866 i Kbh. (Vartov) med Helga Maria Muller, f. 28. Okt. 1841 i Ribe, d. 12. Dec. 1919 i Kbh., D. af Sognepræst, sidst i Bjørnsholm, Seminarieførstander Ludvig Chr. M. (s. d.) og Hustru.

M.-H. fik sin første Musikundervisning af Faderen i Roskilde og af W. Barth i Kbh. 1850 blev han Student fra Roskilde og begyndte at studere Jura, hvilket han opgav 1855 for helt at hellige sig Musikken. Allerede n. A. debuterede han ved en Orgelkoncert i Malmø, og i de følgende Aar gav han adskillige Koncerter i Ind- og Udland, saaledes 1877 i Hannover, 1878 i Leipzig, 1884 i Weimar, hvor han sluttede Venskab med Fr. Liszt. 1874—77 gav han ca. 100 Koncerter i danske Købstæder. 1859 ansattes han som Organist ved Frederiks tyske Kirke, 1871 forflyttedes han til Johanneskirken, og 1881 overtog han Embedet ved Trinitatis Kirke efter A. P. Berggreen. 1867 blev han Lærer ved Musikkonservatoriet, først i Orgelspil, fra 1884 ogsaa i Klaverspil. Fra 1900 virkede han som Direktør indtil sin Afgang 1905. Han var en fortrinlig Orgelspiller, paa een Gang Virtuos og højt kultiveret Kunstner. En afgørende Indsats i det københavnske Musikliv ydede han med sine Eftermiddagskoncerter i Trinitatis Kirke, som han fra 1883 — og i omtrent 20 Aar derefter — afholdt tre—fire af hvert Aar, og hvor han ikke alene spillede klassisk Orgelmusik, men ogsaa — som den første her hjemme — fremførte Værker af César Franck, Guilmant og Widor. Han var en af de første og ivrigste hjemlige Wagnerianere, og i sin Musik staar han den Wagner-Liszt'ske Retning langt nærmere end den Gade-Hartmann'ske. Der foreligger adskillige Orgelværker fra hans Haand, bl. a. »Zwei Orgelkompositionen«, Op. 25, og »Nun ruhen alle Wälder, Concertstück«, Op. 31, og desuden en Klavertrio, Op. 5, »Drapa for Orkester«, Op. 9 (Klaverudtog i Samf. til Udg. af dansk Musik), »Aandelige Sange« og adskillige Klaverstykker. — Tit. Professor 1891. — R. 1898. DM. 1909. — Maleri af A. Jerndorff 1898 (Fr.borg). Buste af Carl Martin-Hansen 1914. Relief af Niels Holm 1910. Træsnit af C. Hammer 1883.

G. Lynge: Danske Komponister i det tyvende Aarhundredes *Begyndelse*, 2. Udg., 1917, S. 206—09. Gustav Hetsch: Det kgl. danske Musikkonservatorium 1867—1917, 1917, S. 71—74.

Sven Lunn.

Matthison-Hansen, Hans, 1807—90, Orgelspiller, Komponist. F. 6. Febr. 1807 i Sønder Hulvej, Adelby Sogn, d. 7. Jan. 1890 i Roskilde, begr. sst. Forældre: Styrmand Hans Hansen (1774—1857) og Hedevig Petersen. Navneforandring fra Hans Matthiesen

Hansen 25. Nov. 1859. Gift 1° 13. Febr. 1830 i Kbh. (Holmens) med Christiane Petrea Stenersen, f. 6. Jan. 1804 i Kbh. (Holmens), d. 16. Okt. 1881 sst. (Johs.), D. af Toldbetjent Johan Christopher S. (ca. 1758—1816) og Johanne Jensen (ca. 1771—1858). Ægteskabet opløst. 2° 10. Marts 1841 i Roskilde med Theresia Georgine Elisabeth Qvistgaard, f. 29. Marts 1813 paa Kærup, Benløse Sogn, d. 7. Maj 1890 i Roskilde, D. af Proprietær Jens Mathias Q. (1787—1827) ^oS Georgine Elisabeth Borchhorst (1790—1868).

M.-H. skulde **egentlig** have været Maler. Han havde naturlige Evner for Tegning, og efter sin Konfirmation blev han anbragt i Lære hos Eckersberg i Kbh. I flere Aar gik han paa Akademiet, men samtidig begunstigede det musikalske Liv i Eckersbergs Hjem Udviklingen af de musikalske Evner, han havde faaet i Arv fra sin Moder. Han blev en velset Gæst i københavnske Musikkredse, spillede med lige stor Færdighed Violin, Bratsch og Violoncel og komponerede adskillig Kammermusik. Musikken trak stærkere end Malerkunsten, og snart opstod da Spørgsmaalet, om han skulde vove Springet fra den ene Kunststart til den anden. Kuhlau turde ikke **tilraade** det, det gjorde derimod Weyse efter at have gennemset en Del af M.-H.s Kompositioner, og samtidig opfordrede han ham til at lægge sig efter Orgelspil. Som Organist vikarierede han en Del for Organist C. J. Rauch ved Holmens Kirke. Da Pladsen som Domorganist i Roskilde 1831 blev ledig, var M.-H. den eneste, der kunde opnaa Weyses Anbefaling til Posten. Han fik ogsaa (1832) Stillingen, som han beholdt til sin Død. Sin første Berømmelse vandt han ved Frederik VI.s Bisættelse 1840, da Weyse, som var anmodet om at spille Orgel ved denne Lejlighed, erklærede, at Kirkens Organist var selv Mand for at hævde sin Plads. Det gjorde ogsaa en gribende Virkning, da man fra den frostklædte Domkirkeplads bar den folkekære Konges Lig gennem Kirken, medens M.-H. paa Orglet spillede en fri Fantasi, hvor han havde indflettet Folkevisen »**Dronning** Dagmar ligger i Ribe syg«. Den er senere trykt som den første af hans Orgelfantasier. Efter Weyses Død 1842 fik M.-H. Bestilling paa at komponere en Del af de Kantater for Kor og Orkester, som benyttedes ved de store Kirkehøjtider i Slotskirken. Af andre Værker foreligger bl. a. Oratoriet »St. Johannes Aabenbaring«, »Davids 130. Psalme« og »Ewalds sidste Sang« (»Udrust Dig Helt fra Golgatha«) for Soli, Kor og Orkester, tre Strygekvartetter, Sange, to Marcher for Roskilde Borgerkor samt for Orgel: seks Fantasier, seks Symfonier, en Koncertallegro, den østrigske Nationalsang, Koral af Schulz med

Præludium og Variationer, Sørgemarch, Præludier, Postludier m. v. — Det var navnlig som Orgelspiller, M.-H. vandt sig et Ry, ikke alene her hjemme, hvor han omtrent **aarlig** gav Koncert i Roskilde Domkirke, men ogsaa i Udlandet, som han gæstede ved en Række Koncertrejser (Nordtyskland, Norge og Sverige 1861—62, London 1864, hvor han spillede i Westminster og Krystalpaladset). Han gjorde et stort Arbejde for Udbredelsen af Kendskabet til J. S. Bachs Værker og indførte en for sin hjemlige Samtid ukendt Virtuositet i Orgelspillet. Den frie Fantasi dyrkede han til højeste Fuldkommenhed, og her opnaaede han overordentlig store kunstneriske Virkninger, større end hvor han var bundet af Formen og **hemmet** af Arbejdet ved at fæstne Tonetankerne paa Nodepapiret. — Hans Musik bærer Præg af 1830—40'ernes let melodiose, noget glatte Tonestil. Hans Udgangspunkt var Weyse, men senere bliver Indflydelsen fra Høj romantikkens Mestre umiskendelig. Stærkest virker hans Orgelværker, hvor hans indgaaende Kendskab til Orglets rige Muligheder og særlige **Spillemaade** paa den smukkeste Maade har sat sit Præg. — Tit. Professor 1869. — Selvportræt ca. 1827. Malerier af A. Jerndorff 1871, 1872 (Kunstmuseet) og 1891 (to **Eksemplarer**). Portrætteret paa W. Marstrands Maleri 1834 af Soireen hos Waagepetersen (**Fr.borg**); Radering derefter af C. C. Andersen 1878. Tegning af A. Jerndorff 1871. Litografi fra C. M. Tegner 1860 efter Fotografi. Træsnit 1868, af C. Hammer 1882 efter Fotografi, af F. Hendriksen s. A. efter Tegning af A. Jerndorff og af H. P. Hansen s. A. efter Jerndorffs Maleri.

III. Tid. 29. Jan. 1882, 12. Jan. 1890 og 3. Febr. 1907. Breve til og fra Ingemann, 1879. Jul i Roskilde, 1927, S. 5 ff.

Sven *Lunn* (S. A. E. *Hagen*).

Matthison-Hansen, Waage Weyse, 1841—1911, Organist. F. 27. Dec. 1841 i Roskilde, d. 23. Juni 1911 sst., begr. sst. Forældre: Domorganist Hans M.-H. (s. d.) og 2. Hustru. Navneforandring 25. Nov. 1859. Halvbroder til Gottfred M.-H. (s. d.). Gift 8. Maj 1866 i Roskilde med Anna Frederikke Friis, f. 26. Jan. 1845 i Hvidovre, d. 31. Okt. 1928 i Kbh., D. af Proprietær Frederik F. (1796—1882) og Christiane Frederikke Lautrup (1806—79).

Uddannet af sin Fader i Roskilde og af Aug. Winding i Kbh. ansattes M.-H. 1863 som Organist i Holstebro, men forflyttedes allerede n. A. til Nykøbing F. 1877 blev han Vikar for Faderen i Roskilde, og efter dennes Død 1890 overtog han hans Embede som Domorganist. Hans Kompositioner omfatter Klaverstykker:

»Fra Valdemar Atterdags Tid«, »Albumblade«, »5 Skizzer«, »Lyriske Stemninger« m. v., desuden to Klavertrioer, »III Fantasie-stücke« for Violin og Klaver, en Kantate til Aarsfesten i Roskilde lærde Skole, Festmarchen 8. April 1888 (Christian IX.s 70 Aars Fødselsdag) for Militærorkester, adskillige Sange o. a. Hverken som Orgelspiller eller som Komponist vandt han et Navn, der kunde maale sig med hans Faders eller hans Broders. — Tit. Professor 1905. — R. 1907. — Maleri af Harriet Ostermann 1905 i Familieeje. Blyantstegning af P. S. Krøyer. — En Søn Hans Frederik M.-H. (1868—1933) førte Slægtstraditionen videre, baade som Komponist og som Organist, i hvilken sidste Egenskab han virkede ved Jacobs Kirke i Kbh.

G. Lyng: Danske Komponister i det tyvende Aarhundredes Begyndelse, 2. Udg., 9,7, S. 204 f.

Sven Lunn.

Matthiæ, Christian (Thiessen, Carsten), ca. 1584—1655, Teolog. F. ca. 1584 i Eppenwörden i Ditmarsken, d. 22. Jan. 1655 i Utrecht.

Efter Ungdomsstudier i Strasbourg og Giessen blev C. M. 1614 Rektor ved Gymnasiet i Durlach. 1617 erhvervede han den teologiske Doktorgrad i Giessen, hvorpaa han 1618 blev Professor i Teologi ved Universitetet i Altdorf. Vistnok gennem sin Lærer B. Mentzer kom han nu i Forbindelse med Holger Rosenkrantz den Lærde, der tilbød ham at blive Professor i Sorø. Foreløbig blev han dog 1622 Superintendent i Meldorf i Sydditmarsken, men kom snart efter paa Kant med Christian IV., fordi han ikke vilde finde sig i, at Kongen besatte Præsteembeder uden at spørge ham til Raads. Han maatte endog sidde i et Slags Fængsel i Krempe et halvt Aars Tid, men Kongen maa til sidst have tilgivet ham, da han i Slutningen af 1629 kaldte ham til Professor i Teologi og tysk Præst i Sorø. Ogsaa her kom den stridbare Mand ind i urolige Forhold. Først angreb han med en datidig ortodoks Lutheraners Fanatisme sin Kollega, den berømte Johannes Meursius, for hans kalvinske Standpunkt, men fik den almindelige Stemning mod sig og maatte til sidst efter højere Befaling ophøre dermed; senere kom han i Strid med Hofmesteren Just Høg, hvad der førte til, at han 1638 nedlagde sit Embede. Han drog til Holland, var en Tid Præst for den lutherske Menighed i Haag, men levede fra 1645 somprivatiserende Lærd i Utrecht. C. M. var paa sin Vis en højtbegavet Mand, især et klart, logisk Hoved, der i flere Henseender maa have egnet sig godt for akademisk Lærervirksomhed. Som Type er han en karakteristisk Repræsentant for Tidens »Begrebsfanatisme«.

Over for anderledestænkende, navnlig Calvinisterne, optræder han som en Stridsteolog af Rang, der ved Hjælp af aristotelisk Logik og Metafysik retter knusende Angreb mod Modstanderne, medens han selv docerer luthersk Skoleteologi af den strengeste ortodokse Art. Tydelige Prøver paa hans Lærevis foreligger fra hans Sorø-Tid i to haandskrevne Forelæsningsrækker (Thott, 4°, 229 og 230). Mindre Indtryk maa han derimod sikkert have gjort, naar han fremtraadte paa Prædikestolen iført hele den skolastiske Teologis svære Rustning og ved sine uendelige Skematiseringer og Abstraktioner fik det opbyggelige Indhold til at drysse bort som Sandskorn, som man bl. a. kan se det af hans omfangsrige Taler ved den udvalgte Prins' Bryllup, 1637 udgivet under Titel af »Geistlicher Rosengarten« og »Actus copulationis«. — Stik af Simon de Pas 1637 og af W. P. Kilian.

Th. Spizelius: Templum honoris reseratum, 1673, S. 203—10. Johs. Møller: Cimbria literata, I, 1744, S. 384—89. J. A. Bolten: Ditmarsische Geschichte, IV, 1788, S. 244 f. E. G. Tauber: Udsigt over Sorø Academies Forfatning 1623—65, 1827, S. 37 f. J. Oskar Andersen: Holger Rosenkrantz den Lærde, 1896, S. 184 f., 187, 303. Kirkehist. Saml., 3. Rk., VI, 1887—89, S. 42—44, 3 3.

Bjørn Kornerup.

Matzen, Henning, 1840—1910, Retslærd og Politiker. F. 27. Dec. 1840 i Rebbjergskov, Satrup Sogn, Angel, d. 18. Juli 1910 i Ronneby, begr. i Kbh. (Ass.). Forældre: Væver Marquard Nicolaj M. og Anna Hansen (gift 1° med Kaadner Henning M., 1801—35). Gift 2. Juli 1907 i Kbh. (Andr.) med Helga Noline Bryde, f. 1. Juni 1861 i Kbh. (Garn.), d. 13. Aug. 1930 sst. (gift 1° 1881 med Kaptajn af Fodfolket Oscar Ferdinand Albeck, 1843—89, 2° 1890 med engelsk Konsul for Island Jon Fridrik Pálsson Vidalin, 1857—1907), D. af Grosserer, senere Etatsraad Johan Peter Thorkelin B. (1831—1910) og Thora Augusta Brandt (1830—1912).

Hjulpet frem til Studeringerne af sin ældre Halvbroder, nedenn. Skoleinspektør Matz M., blev M. 1859 Student fra Flensborg, slog derefter ind paa det juridiske Studium ved Kbh.s Universitet og blev cand. jur. 1864. Det var en Besvarelse af den retsvidenskabelige Prisopgave for 1867, der blev hans første videnskabelige Indsats. Hans Besvarelse, der 1869 blev udgivet i meget udvidet Skikkelse under Titlen »Den danske Panterets Historie indtil Christian V.s Lov«, skaffede ham ikke blot Guldmedaillen, men hans store Afhandling, der i omfattende Grad hvilede paa utrykte Kilder, og som maaske er M.s ypperste Arbejde, blev modtaget med en saa ualmindelig og enstemmig Anerkendelse fra saavel inden-

som udenlandske Retshistorikere, at han, da Professor C. G. Holck 1868 pludselig døde, af Fakultetet enstemmigt blev indstillet til hans Efterfølger. Og efter at han 1869—70 havde foretaget en allerede planlagt Udenlandsrejse, udnævntes han 1870 til Professor ord. ved Universitetet.

M.s 40-aarige Universitetsvirksomhed kom til at omspænde en hel Række juridiske Fag, der senere efter hans Afgang maatte fordeles paa flere Professorer: Statsforfatnings- og Statsforvaltningsretten, Retshistorien og Folkeretten, hvorhos han en lang Aarrække, indtil 1886, ogsaa forelæste over Tingsretten. Og paa næsten alle disse Felter naaede han at udfolde en stor og grundig Forfattervirksomhed, der for en senere Tid maa staa som saa meget mere forbavsende, ja næsten ufattelig, som han samtidig udfoldede en næsten lige saa utrolig Arbejdskraft som aktiv Rigsdagspolitiker og som politisk Organisator og Agitator. At hans videnskabelige Indsats paa disse mange spredte Felter under disse Omstændigheder maatte blive af forskellig Værdi og ofte mere bred og grundig end dybtgaaende og grundlæggende, siger da egentlig sig selv.

For sin Samtid stod M. som Universitetslærer først og fremmest som Statsretslæreren. Paa dette Punkt havde han allerede 1873 kundgjort sit Stadi i den opsigtvækkende Pjece: »Grundloven og Folkets Selvstyrelse«. I dette lille Skrift, der blev Programmet baade for hans senere Statsretsforelæsninger og endnu mere for den intense politiske Virksomhed, han snart efter kastede sig ud i, gjorde han Rede for sit Syn paa den danske Forfatning efter den da gældende Grundlov af 1866. Han saa den Forfatning, som Grundloven hjemlede, som en strengt konstitutionel Forfatning, der sikrede en uafhængig Kongemagt og et med Folketinget ligeberettiget Landsting, og som derfor var ganske uforenelig med det folketingsparlamentariske Styre efter engelsk Mønster, som det nydannede Forenede Venstre nylig havde gjort sig til Talsmand for. Kongens frie Ret til at vælge sine Ministre var for ham et af Grundlovens Hovedprincipper, og vilde et Flertal i Folketinget mod Kongens Ønske tvinge en Regering bort ved at nægte Finansloven, da anviste Grundloven selv i sin Regel i § 25 om Kongens Ret til at udstede foreløbige Love, der ogsaa maatte omfatte Finanslove, et virksomt Vaaben over for et slikt grundlovsstridigt Angreb mod den forfatningsbestemte Magtfordeling.

I denne skarpe Opstilling af Problemet møder man straks saavel den Klarhed og Anskuelighed som ogsaa den ofte til Spidsfindighed udartende Ensidighed, der senere i saa høj Grad skulde præge ikke blot M.s politiske, men ogsaa til Tider hans videnskabelige

Virksomhed. Thi ganske vist havde han utvivlsomt Ret i, at efter en strengt statsretlig Fortolkning af Grundlovens Ord var der ikke nogen Hjemmel for et Krav om parlamentarisk Styre, men han oversaa, at hvad der er eller bliver Landets virkelige Forfatning, nok saa meget afhænger af de til enhver Tid herskende Magtforhold som af den skrevne Grundlovs Ord, og i sit rent ud spidsfindige Forsvar for provisoriske Finansloves Grundlovsmæssighed kom han lige saa langt uden for Grundlovens Forudsætninger som sine politiske Modstandere.

Han skulde da ogsaa selv som Politiker opleve, at hans statsretlige og politiske Standpunkt ikke i Længden lod sig opretholde, selv om det i den første politiske Kamptid tilsyneladende helt sejrede. 1879 havde han faaet Sæde i Landstinget, hvor han fra først af modtoges med Kølighed, selv inden for Højre, særlig fra de gamle nationalliberale Føreres, Kriegers, Kleins og Andræs, Side, der tog Afstand fra hans yderliggaaende Grundlovsfortolkninger med Hensyn til provisoriske Finanslove. Men efterhaanden forstod han ved sin kraftfulde, paagaende Personlighed og ved sin ildfulde og utrættelige Virksomhed som politisk Agitator, Folketaler og Organisator at tvinge Surmulerne inden for Partiet til Tavshed og svinge sig op til Højres ypperste politiske Kraft, der, uden at han selv naaede op paa Ministerpladserne, var den ihærdigste og paalideligste Støtte og Forsvarer for Ministeriet Estrups Kamppolitik i Provisorietiden. Men da, efter at denne Kamppolitik tilsyneladende havde sejret, Forligsbestræbelserne tog Fart og førte til det politiske Forlig 1894, gled M. i Baggrunden; han maatte forlade Kamppladsen og trak sig tilbage til den fine Retrætepost som Landstingets Formand, en Stilling, som han med Værdighed og Upartiskhed røgtede 1894—1902. Og det var fra dette ophøjede Stade som nærmest nu blot politisk Tilskuere, at han som Resultat af de mange hede Kampens Aar maatte se den af ham bekæmpede Folketingsparlamentarisme holde sit første Indtog 1901.

Men under denne Kraft og Tid røvende politiske Virksomhed havde M. derfor ingenlunde forsømt sin Universitetsgerning, idet han tværtimod, skønt optaget af mange administrative Hverv ved Universitetet foruden af Arbejde i Lovgivningskommissioner — saaledes bl. a. i Sølovkommissionen af 1883 — som nævnt udfoldede en meget omfattende juridisk Forfattervirksomhed. Af disse hans mange Skrifter maa paa Privatrettens Omraade særlig nævnes hans friske »Forelæsninger over den danske Tingsret« (1882) og paa Statsforfatningsrettens Omraade hans i mange Udgaver fra 1881 udkomne Hovedværk: »Den danske Statsforfatningsret« (I—III),

et ved sin Grundighed endnu værdifuldt, men i sin Form ret skødesløst og ved sine brede Udviklinger ofte vanskelig overskueligt Arbejde. At M. dog kunde være en smidig og behændig Stilist, viste han i sine mindre statsretlige Indlæg i Spørgsmaalet om de kongevalgte Landstingsmænds »Opløselighed«, de *baade* skarpsindige og kvikke polemiske Pjecer: »Om de udnævnte Landstingsmænds Stilling i Tilfælde af Landstingets Opløsning« (1902), »Til Gensvar« (1902) og »Landstingsopløsning og udnævnte Landstingsmænd« (1903). Her havde han tillige det Held, at det Standpunkt, han forsvarede i Polemik med bl. a. Holstein-Ledreborg og Ernst Møller, nemlig at de paa Livstid udnævnte Landstingsmænd ikke rantes af Landstingets Opløsning, sikkert var det rigtige, en Opfattelse, der da ogsaa fulgtes, da Landstinget efter Grundloven af 1866 til sidst og for første Gang opløstes 1914.

Paa Statsforvaltningens Omraade udgav M. sammen med J. Timm »Haandbog i den danske Kirkeret« (1891), og paa Retshistoriens Omraade fortsatte han sin med »Den danske Panterets Historie indtil Christian V.s Lov« 1869 saa straalende begyndte Forfattervirksomhed med en hel Række større og mindre Skrifter, hvoraf blot skal nævnes hans i Anledning af Universitetets 400 Aars Jubilæum forfattede voluminøse Festskrift »Københavns Universitets Retshistorie« (I—II, 1879) med en Rigdom af Kildemateriale samt hans »Forelæsninger over den danske Retshistorie« (I—II, 1879), der har Fortjenesten af at være den tredie og indtil nu sidste fuldstændige danske Retshistorie.

Ogsaa paa Folkerettens Omraade naaede M. at fuldføre en Lærebog, »Forelæsninger over den positive Folkeret« (1900). Og paa dette Omraade opnaaede han at vinde et internationalt anset Navn som 1892 Associé, 1893 Medlem af Institut de droit international, dansk delegeret i de internationale Privatretskonferencer i Haag og 1899 Medlem af den permanente Voldgiftsdomstol sst. Ved denne Domstols første Sammentræden 1902 nød han og Danmark den Ære, at han præsiderede ved den første Voldgiftssag — angaaende en Tvistighed mellem Nordamerika og Mexico. 1909 — kort før sin Død — fungerede M. som Opmand i den svensk-norske **Rengræsningssag**.

I Forbindelse hermed maa nævnes hans betydningsfulde Indlæg i det slesvigske Optantspørgsmaal, saaledes navnlig hans Afhandling: »Danske Undersaatters traktatmæssige Retsstilling i Sønderjylland« i Franz v. Jessens »Haandbog i det nordslesvigske Spørgsmaals Historie« (1901, fransk Udgave 1906) og hans i Polemik mod tyske Jurister udsendte Skrifter: »Die nordschleswigsche Op-

tantenfrage« (1904) og »Das Indigenatsrecht im Wiener Frieden« (1906). Han gendrev her med stor Skarpsindighed og med en Rigdom af Argumenter den ensidige tyske Forstaaelse af **Wien-freden af 1864** Art. XIX, hvorefter Ordet »Indfødsret« i denne Artikels sidste Stykke ikke kunde betyde »Statsborgerret«, men alene **maatte** betyde en Eneret paa visse Omraader for de indfødte, der praktisk var uden Betydning. Imidlertid forsvarede han selv lige saa ensidigt den modsatte Opfattelse, at »Indfødsret« kun kunde betyde »Statsborgerret«, hvoraf den Slutning droges, at samtlige **1864** eksisterende Personer med dansk Indfødsret saavel i Danmark som i Hertugdømmerne, uanset om de opterede for Danmark eller ikke, for deres Levetid **maatte** bevare Statsborgerret saavel i Danmark som i Hertugdømmerne og senere i Preussen og hele Tyskland. Og vel lykkedes det ham her at faa hele den danske **Offentlighed** til at følge denne hans Fortolkning og faa den godkendt saavel i dansk Administration og dansk Lovgivning som i dansk Retspraksis, medens man fra tysk Side aldrig vilde godkende den. Men en fornyet Undersøgelse af dette indviklede Spørgsmaal har dog rokket ved M.s Fortolkning som formentlig ikke mere holdbar end den modsatte tyske.

Som den Kampens Mand og den i sin Politik de yderligste Standpunkter forfægtende Mand, M. var, **maatte** han i sin Levetid og sin nærmeste Eftertid faa den mest forskellige Bedømmelse. Men om hans Retsind og Tro paa sin Sags Ret og om hans personlige Uegennytte kan der ikke rejses nogen Tvivl. Det Valgsprog, han som Storkorsridder valgte sig: »Sagen, ikke Personen«, var fuld Sandhed for hans eget Vedkommende.

Dr. jur. h. c. **1879**. — Ekstraordinær Assessor i Højesteret **1880**. — R. **1879**. DM. **1882**. K.² **1888**. K.¹ **1892**. S.K. **1900**. — Maleri af G. **Vermehren** (Rigsdagen). Terrakottabuste af Jul. Schultz (**Fr.borg**). Bronzestue af E. Jonsson (?) (sst.). Gipsrelief af A. J. Bundgaard **1914** (sst.). Portrætteret paa Erik Henningsens Maleri fra Rigsretten **1910**. Litografiske Tegninger af K. Gamborg **1886**, **1887**, **1890** (sst.). Litografi af Harald Jensen **1899**. Træsnit **1877** af H. P. Hansen, **1884** og **1885** af samme efter Fotografi. — Mindesmærke af F. Kiørboe og A. J. Bundgaard i Kongens Have i Kbh. **1915**.

Selvbiografi i Levnedsbeskrivelser af de ved Kbh.s Universitets **Firehundredaarsfest** promoverede Doktorer og Licentiat, **1879**, S. 143 ff. C. Goos i Tidsskr. for Retsvidenskab, XXIII, **1910**, S. 371—85. Samme i Annuaire de l'**Institut** de Droit international, XXIV, **1911**, S. 424—41. Erik Henriksen: Mændene fra Forfatningskampen, II, **1914**, S. 62—101. Niels Lassen: Erindringer, I, **1918**, S. 92—97, 231.

Knud Berlin

Matzen, Matz, 1830—1907, Skolemand. F. 31. Maj 1830 i Rebbergsskov, Satrup Sogn, Angel, d. 3. Dec. 1907 paa Skovly, Asminderød Sogn, begr. i Humlebæk. Forældre: Kaadner Henning M. (1801—35) og Anna Hansen (gift 2° 1836 med Væver Marquard Nicolaj M.). Halvbroder til Henning M. (s. d.). Gift 2. April 1877 i Kbh. (Johs.) med Ida Jeanette Dall, f. 15. Febr. 1847 paa Sædingegaard, d. 22. Juni 1929 i Asminderød Sogn, D. af Godsejer, senere til Holgershaab Godske Hans Thomas D. (1813—79) og Henriette Jakobine Bagger (1818—93).

M. dimitteredes 1848 fra Skaarup, var i et Par Aar Huslærer og Hjælpelærer, derpaa Degn og Skolelærer i Havetofte 1850—55 og i Bøl 1855—59, begge Byer i hans Hjemegn, Angel, og blev 1859 Lærer ved Kbh.s Skolevæsen. 1. Jan. 1864 fik han Embede i Nørre St. Jørgen ved Flensborg, men afskedigedes ni Maaneder efter af den preussiske Regering, hvorefter han atter fik Ansættelse i Kbh. 1869 konstitueredes han som Inspektør ved Skolen i Frelserens Arbejdshus, 1873 blev han Inspektør ved Friskolen paa St. Hans Torv og 1881 ved Friskolen i Ryesgade. Han tog sin Afsked 1897. Med sin solide Dygtighed indtog M. en fremskudt Plads i den københavnske Skoleverden. Han var Medlem af den 1873 nedsatte Kommission til Reform af Kbh.s Skolevæsen og skrev 1875 efter en Studierejse »Om Almueskolernes Organisation og Virksomhed i en Del større tyske Byer«. Landskendt er hans Navn blevet ved hans Skolebøger, navnlig i Dansk og Regning, der kom i en Mængde Oplag. M.s Læsebog var i sidste Fjerdedel af 19. Aarh. kendt i næsten alle Landets Folkeskoler. M. var født i fattige Kaar. Han understøttede tidligt sin Familie og holdt med stor Opofrelse sin yngre Halvbroder i Flensborg Latinskole og senere ved Universitetet i Kbh. — DM. 1869. R. 1892.

Folkeskolen, 1907, S. 544. Ill. Tid. 15. Dec. 1907. Berl. Tid. 5. Dec. 1907. Nationaltidende 5. Dec. 1907. Vor Ungdom, 1894, S. 467—74. A. D. Jørgensen: En Redegørelse, 1901, S. 77. Joakim Larsen (Chr. Buur*).

Mau, Jens Christian Edvard Theodor, 1808—85, Præst, Forfatter. F. 10. Okt. 1808 i Odense, d. 4. Aug. 1885 i Kbh. (Johs.), begr. i Farum. Forældre: Hospitalsapoteker i Odense, senere Klubvært i Skelskør Carl Heinrich M. (1768—1821) og Juliana Maria Feveile (1783—1825). Gift 9. Juli 1835 i Sønder Næraa med Adolphine Steensen, f. 18. Sept. 1814 paa Torpegaard, d. 17. Aug. 1892 i Kbh., D. af Godsejer, Kaptajn Hans Henrik Otto S. (1760—1826) og Ane Hansdatter Rasmussen (1783—1858).

M. blev Student 1827 fra Odense og teologisk Kandidat 1831.

Han blev Huslærer hos Grev Bernstorff til Gyldensten og opholdt sig derefter et Aars Tid dels paa Fyn, dels ved Vejle, hvor han kom i Forbindelse med de gudelige Forsamlingsfolk og blev deres Ordfører. 1834 blev han paa Indstilling af Grev F. A. Holstein kaldet til Sognepræst for Haarslev og Tingjellinge og kom derved ind i Kredsen af Det vestsjællandske Broderkonvent, uden at han dog sluttede sig til den grundtvigske Retning. Herfra blev han 1850 forflyttet til Skellerup og Eliinge paa Fyn og 1863 til Farum og Værløse, hvorfra han tog sin Afsked 1880. 1852—53 var han Landstingsmand. Han var 1850 med til at stifte det kirkehistoriske Selskab og blev Bestyrelsesmedlem i dette, var en virksom Deltager i de nordiske Kirkemøder 1857—61 og foranledigede Afholdelsen af et almindeligt Missionsmøde i Nyborg 1860. I det hele var han utrolig virksom og flittig baade i sin Præstegerning, i **udadgaaende** (ogsaa politisk) Virksomhed og som Forfatter. Han har udgivet flere Prædikensamlinger, redigeret »Kristelig Samler«, VII—XVII (1844—54) og »Ny kristelig Samler«, I—XIII (1855—67). Indholdet bestaar mest af, hvad han har fundet værd at bringe videre af det, han kendte fra sin udstrakte Læsning i dansk og fremmed Litteratur. Andre Samlerværker er »Kristelige Betragtninger til hver Dag af Aaret« (1845, efter F. Arndt), »400 Fortællinger for Skolen og Livet« (1847) og »Aandeligt Skatkammer« (1868), som har vundet stor Udbredelse blandt jævne Folk, ogsaa uden for Danmark. I »Dansk Ordsprogsskat« (I—II, 1879) har han samlet en meget stor Mængde danske Ordsprog og Tankesprog, større end nogen tidligere; ligesom Peder Syv har han medtaget meget, som ikke i egentlig Forstand kan kaldes Ordsprog, men Bogen har ved sin Righoldighed gjort god Tjeneste og er endnu af Værdi. — Litografi 1862 fra Tegner & Kittendorff efter Fotografi.

Kirkehist. Saml., 4. Rk., VI, 1899—1901, S. 629—707. V. Birkedal: Personlige Oplevelser, II, 1891, S. 158—62. Pauline Petersen: Erindringer (J. Clausen og P. F. Rist: Memoirer og Breve, XXXI), 1919, S. 143. J. P. Mynsters Visitatsdagbøger ved Bjørn Kornerup, I, 1937, S. 159 o. fl. St.

Marius Kristensen (L. Koch).

Mauritius, Otto, 1637—tidligst 1682, Retslærd. F. 1637 i Itzehoe, d. tidligst 1682 paa Hammershus. Forældre: Borgmester i Itzehoe Erik M. (1598—1668) og Margaretha Gorges. Ugift(?).

O. M. kom 1653 til Gymnasiet i Hamburg, 1659 til Universitetet i Leiden, blev 1660(?) **Lic. jur.**, opholdt sig 1661 i Kbh. hos kgl. Raad Peter Bülche og blev 1662 Hofraad hos Hertug Johan Adolf af Pløn. Efter nogle Aar forlod han denne i Unaade, var en

Tid Fuldmægtig for de fhv. sønderborgske Hertuger paa Als, men fik 1667 Bestalling som Kong Frederik III.s Korrespondent i Hamburg, hvor han fungerede som Spion for det danske Hof. Efter Griffenfelds Fald kaldtes han gennem sin gamle Herre Hertugen af Pløn 1676 til Kbh. og fik overdraget Hvervet som Anklager mod Rigskansleren under Titlen Justitiarius; han ledede Sagen med hensynsløs Haardhed. S. A. fulgte han Hertugen paa Krigstoget til Skaane, men stævnedes Febr. 1677 for Overhofretten, anklaget for »i offentlige Vinhuse« og i Skrifter at have fremsat Beskyldninger mod forskellige af Hoffets Personer, røbet Hemmeligheder fra Griffenfeldprocessen og understaaet sig til »at reformere Hans Majt.s Stat, Gouvernement og Consilia«, for Forbindelse med de fængslede Kielman'er, for Eftergøreise af Hertugen af Pløn's og Storkansler Ahlefeldts Underskrift og Segl samt for Forsøg paa Falskmøntneri. Den 7. April fældede Dom, som stadfæstedes af Højesteret, lød paa Fortabelse af Ære, Liv og Gods for Mened, Falsk og Majestætsforbrydelse. Henrettet blev han ikke, men han tilbragte sine sidste Leveaar først i Blaataarn, derpaa fra Sept. 1678 paa Hammershus, hvor han skal være blevet »levende opædt af Lus og Maddiker i et fult Fangehul«.

Nyt hist. Tidsskr., VI, 1856, S. 267—70. Dsk. Saml., IV, 1868—69, S. 325 f. Leonora Christina Grevinde Ulfeldts Jammersminde, ved S. Birket Smith, 3. Udg. 1885, S. 271. A. D. Jørgensen: Peter Schumacher Griffenfeld, II, 1894, S. 383 f., 447, 527. *C O Bøggild Andersen (J. A. Fridericia).*

Mauve, Karl, 1860—1922, preussisk Landraad. F. 18. Aug. 1860 i Kattowitz, Schlesien, d. 7. Dec. 1922 i Lüneburg, begr. sst. **Forældre:** Bjergraad Carl Franz M. (1829—86) og Maria Renata Grundmann (1839—1921). **Gift** 1° 2. Dec. 1887 i Scharley, Øvre Schlesien, med Elise Anna Walburga Wilhelmine Kunitz, f. 31. Aug. 1867 i Scharley, d. 12. Dec. 1902 i Kassel, D. af Bjergværksdirektør Hugo K. og Auguste Mauve. 2° 26. Jan. 1904 i Kassel med Anna Dortha Victoria Henriette v. Gehren, f. 7. Okt. 1876 i Homberg, D. af Landraad Otto v. G. og Wilhelmine v. Gehren.

M. fik sin juridiske Uddannelse i Breslau, Strasbourg og Berlin, blev Dr. jur. 1882 og tog Assessoreksamen 1887. Han blev Regeeringsassessor i Posen, var derefter knyttet til Kultusministeriet i Berlin og udnævntes 1892 til Landraad i Haderslev, hvilken Stilling han beklædte til Juni 1900, da han blev Overregeringsraad i Kassel; forflyttedes 1911 som Regeringspræsident til Aurich, 1916 til Liineburg. I Nordslesvig var M. meget virksom. En Kredsdag med et tysk

Flertal fulgte ham lydigt, og han fik bl. a. her gennemført de dyre og daarlige **Smaabancanlæg**, der kom til at tynde Kredsens Budget haardt. I den nationale Politik blev han v. **Köllers** haandgangne Mand; man vil vide, at det er ham, der har givet Overpræsidenten Ideen til Udvisningspolitikken — han gennemførte den i hvert Fald med Haardhændethed i sin Kreds, ligesom ogsaa **Köller**-systemets andre Virkemidler her nidkært blev taget i Brug. — Han var »en rigtig lille Bismarck, selvraadig og herskesyg som en **Smaa-konge**« (P. Skau).

H. P. Hanssen: Fra Kampaarene, I, 1927, S. 311 ff. P. Skau: Minder fra mit Liv og min Tid, 1909, S. 193, 203, 213 f.

Hans Lund.

Mechlenburg, Alfhilda Theodora Adelheid, 1830—1907, Forfatterinde. F. 10. Febr. 1830 i Kbh. (Garn.), d. 15. Aug. 1907 paa **Frbg.**, begr. i Kbh. (Holmens). Forældre: Kaptajn Johan Fedder Carsten Suenssen (1795—1840) og Margrethe Juel (1802—82). Gift 14. April 1864 i Kbh. (Garn.) med Kaptajn og Kompagnichef i den norske Hær Carl Adolph Rothe **M.**, f. 4. April 1821 i Frederiksværn, d. 10. Maj 1868 i **Kristiania**, Søn af Kaptajn, Overlods Heinrich Gustav M. (1784—1865) og Marie Magdalene Svenssen (1789—1863).

A. M. voksede op i Sønderjylland, men efter Faderens Død flyttede Moderen tilbage til Hovedstaden, og her levede Datteren et sjældent harmonisk Ungpigeliv. Seksten Aar gammel kom hun paa sit første Besøg i Norge, hvor hun adskillige Aar senere fandt den Mand, med hvem hun kom til at leve i et kort, men lykkeligt Ægteskab. Aaret før Mandens Død debuterede A. M. i det tyske Tidsskrift »Der Bazar« med en Biografi af Kong Karl **XV.**, »Ein **königlicher** Dichter«; derefter fulgte en Del mindre Fortællinger og Skildringer, dels i det nævnte Blad, dels i »Illustreret Tidende« og »Skandinavisk Folkemagasin«. 1872 kom A. M.s første Bog, »To Fortællinger«, der i Lighed med de fleste af de efterfølgende udsendtes under Pseudonymet Ivar Ring; blandt de i hurtig Rækkefølge udgivne Bøger kan desuden nævnes: »Fortællinger« (1878), »Fjældblomster« (1880), »I Tidens Løb« (1881), »Kløverbladet« (1882), »Et Løfte« (1883), »I Høst« (1883), »Gamle Minder« (1885), »Bregner« (1887), »Skibbrud« (1889), »Kamp« (1891), »Ungdom« (1893) etc. Sammen med to Søstre udgav hun Lystspillet »En Skilsmisse« (1872) og Skuespillet »Judita« (1875). Karakteristisk for denne omfattende Produktion er det fra Hjemmet nedarvede idealistisk-romantiske Livssyn, der i disse Aartier, da Georg Brandes kæmpede for det moderne Gennembrud, fandt taknemmelige

Læsere blandt de mange, der ikke kunde forsone sig med de nye Ideer. Saa velmenende og uforfærdet A. M. end vendte sig mod Tidens Strømninger, lykkedes det hende dog ikke at finde et saa kunstnerisk ejendommeligt Udtryk for sine Idealer, at Forfatter-skabet kan paaregne andet end en rent litteraturhistorisk Betydning. — En Del af A. M.s Bøger er oversat til fremmede Sprog, især Svensk.

Anton Andersen: Danske Forfatterinder i det nittende Hundredaar, 1896,
—29, 173—7 . *Peder Hesselaa.*

Mechlenburg, Ezechias Gustav, 1742—1804, Officer. F. 17. Okt. 1742 i Rendsborg, d. 15. Marts 1804 i Frederiksstad, Norge, begr. sst. Forældre: Kar. Stykjunker, senere Oberstløjtnant Hans Erasmus M. (ca. 1705—95) og Rebekka Maria Christine v. Vollprecht (1724—83). Gift 15. Okt. 1773 med Margrethe Charlotte Amalie Bielefeldt, døbt 30. Okt. 1749 i Rendsborg, d. 16. April 1819 sst., D. af Løjtnant, senere Oberst Sigismund Jacob B. (1711—76) og Maria Sophia v. Maas (1717—78).

M. indtraadte 1754 i Artilleriet i Rendsborg, blev 1756 Underfyrværker og kar. Fyrværker (**Underofficer**), 1758 Fyrværker, 1762 Stykjunker, 1764 Sekondløjtnant I (Ancienn. 1762). 1767 sendtes han paa Studierejse til Olmütz og blev n. A. Lærer ved **Artilleri**-korpset i den »egentlige Artillerividenskab«, som han under sin senere Svigerfaders Vejledning havde studeret med utrættelig Flid. 1769 blev han Premierløjtnant, 1771 Fyrværkerløjtnant, n. A. kar. Kaptajn og fulgte General v. **Huth** til Norge, men beordredes tilbage til Kbh. for at fortsætte Lærervirksomheden, blev 1773 ved Springavancement virkelig Kaptajn, 1776 Generaladjutant hos Kongen. 1778 fulgte han Krigsbegivenhederne ved den preussiske Hær, men havde ved Udrejsen haft det Uheld med Hustru og Børn at lide Skibbrud og miste al sin Ejendom. 1785 blev han 2. Major i Artilleriet (Ancienn. 1781), 1788 Oberstløjtnant og fik Kommando over Artilleriet i Felttoget mod Sverige, hvor han viste sig som en fremragende dygtig Organisator og praktisk Artillerist. 1792 blev han Kommandør for hele Artillerikorpset (under v. **Huth**), og n. A. fik han Karakter som Oberst af Infanteriet. Under det engelske Flaadeangreb paa Kbh. 1801 havde han den faktiske Kommando over hele **Fæstningsfronten** undtagen Kastellet og tog Kommandostation paa **Quintus**. Det synes, at onde Tunger har berettet Kronprinsen, at M. ikke lod kanonere nok paa de fjendtlige Skibe, hvad M. imødegik i en udførlig Rapport ved at paavise, at han havde handlet fuldt sagligt. Han afgik dog n. A. fra Artille-

riet, med Karakter som Generalmajor af **Infanteriet**, og blev Kommandant i Frederiksstad. M. var paa alle Omraader en dygtig og kundskabsrig Artillerist, en energisk Karakter, en fortrinlig Lærer ved det nyoprettede Artillerikadetinstitut. Han levede mest i trykkede økonomiske Omstændigheder; men v. Huth, der tjenstlig satte ham særdeles højt, støttede ham direkte og indirekte. **1786** udgav han paa Dansk en Lærebog i Feltartilleriets Betjening og havde under sin Virksomhed med Iver fortsat den af General v. d. **Pfordten** begyndte Oprettelse af et Artilleribibliotek. — Efterladte Papirer i Hærens Arkiv, mest omhandlende artilleristiske Sager.

Meddelelser fra **Krigsarkiverne**, udg. af Generalstaben, **I—II, 1883—85**, navnlig II, S. **160—63**. Luxdorps Dagbøger ved E. Nystrøm, II, **1925—30**. W. H. F. **Abrahamson**: Gesch. der königl. Artillerieschule, **1780**, S. 54 ff., **62, 79**.

Rockstroh (P. C. Bang).

Mechtilde (Mathilde), d. **1288**, Dronning. Begr. i Varnhem Cistercienserkloster. Forældre: Grev Adolf IV. af Holsten (d. **1261**) og Helvig af Lippe. Gift **1° 1237** med Hertug, senere Kong Abel (s. d.). **2° 1261** med Birger Jarl af Sverige, d. **1266**.

Ægteskabet med Abel, der tidligere var aftalt mellem Valdemar (II.) Sejr og Grev Adolf, blev skæbnesvangert for Danmark ved at drage Abel over mod Holsten, bl. a. som Formynder for M.s unge Brødre. Efter Erik (IV.) Plovpenning's Død blev M. kronet sammen med Abel i Roskilde (**1. Nov. 1250**), men efter Abels Død maatte hun atter forlade Kongeriget. Med Møje fik hun sin førstefødte Søn Valdemar udløst af hans Fangenskab hos Ærkebissen af **Köln**, og efter at han **1253** var blevet forlenet med Sønderjylland, bortrev Døden ham **1257**. Atter maatte M. kæmpe for sine Børns Arverettigheder; hun sluttede sig til Ærkebisp Jakob Erlandsen, der fik stiftet Ægteskab mellem hende og Birger Jarl af Sverige paa Trods af et af hende efter Abels Død aflagt Kyskhedsløfte. Efter Birgers Død opholdt M. sig i Kiel. Hun lagde Grunden til den holstenske Indflydelse i Sønderjylland; **1260** pantsatte hun til sine Brødre Landet mellem **Ej** der og Sli, og kort før sin Død afstod hun ligefrem dette Land. Fra dansk Side var hun derfor Genstand for meget Had, og Rydaarbogen antyder, at denne »**Djævelens Kvind**« havde ødelagt de Adkomstbreve, som Valdemar I. (rettere: II.) havde faaet af Kejser og Pave paa Landene Nord for Elben.

Kr Erslev (JørgenOlrik).*

Mechtilde. —1300—, Markgrevinde af Brandenburg. Forældre: Kong Christoffer I. (s. d.) og Margrete Sambiria (s. d.). Gift 1269 eller 1271 med Markgreve Albert af Brandenburg (d. 1300), en Fætter til Dronning Agnes. Hun fødte ham to Sønner og to Døtre.

Kr. Erslev (Jørgen Olrik*).

Medelby, Poul Andersen, 1557—1632, Præst, Forfatter. F. 30. Marts 1557 i Mejlby, d. 9. Maj 1632 i Odense, begr. i Frue K. sst. Gift med Else Jørgensdatter, f. ca. 1570, begr. 3. Maj 1642.

P. A. M. var af Bondeæt, men blev hjulpet frem vistnok af Rigsraad Jørgen Rosenkrantz til Rosenholm, til hvis Slægt han altid følte sig knyttet. 1585 blev han ordineret til Præst antagelig som Kapellan ved St. Nicolai K. i Kbh., og 1593 tog han Magistergraden. 1597 var han Slotspræst ved Kbh.s Slot, men s. A. blev han Superintendent over Gotland og Sognepræst i Visby. Som den heftige, ubesindige Natur han synes at have været, kom han snart alvorligt paa Kant med Øens verdslige Øvrighed, baade med Lensmanden Herman Juel og med Borgmester og Raad i Visby, især Raadmand Jørgen Wolders. Han brugte lidet forsvarlige Midler til at bekæmpe sine Fjender med — snart ophidsede han Almuen mod Øvrigheden, snart tordnede han mod sine Modstandere fra Prædikestolen, snart tilskrev han dem Breve med »spodske og hanske Gloser«. Til sidst blev han for hele sin Optræden anklaget for Kongens Retterting, der 16. Okt. 1599 afsatte ham fra hans Embede. I sin Nød fandt han en Velynder i Kansleren Arild Huitfeldt, der 1602 fik ham gjort til Sognepræst ved Frue Kirke i Odense. I denne Stilling kom hans gode Egenskaber til deres Ret, og til Trods for, at han heller ikke her undgik Stridigheder, vandt han sig i Aarenes Løb et agtet Navn. Hertil bidrog i høj Grad hans Forfatterskab. Allerede 1597 havde han udgivet en »Børneforklaring« over Kristi Lidelseshistorie, senere kom hans »Ungdommens Postil« (1614), »Ungdommens gudelige Forlystning« over Aftensangteksterne (1621) og over Børnelærdommen (1623), desuden en Samling Dispositioner til Ligprædikener (1631). Ikke mindst hans Ungdomspostil vandt megen Yndest og kom i en Række Oplag. Hans Skrifter har alene det opbyggelige Formaal for Øje og giver Udtryk for en praktisk orienteret, strengt luthersk og meget bibelfast Kristendomsopfattelse. Den noget tørre Fremstilling, der kun sjældnere oplives af et kraftfuldt Udtryk og en djærv Vending, bærer et mærkelig tidløst og abstrakt Præg, der minder om Jesper Brochmands senere saa berømte Huspostil. Da

P. A. M.s Skrifter for en Del hviler paa Prædikener som Forarbejder, giver de tillige et Billede af ham som en habil, vel øvet Prædikant, der med Rette mente sig i Stand til at yde sine Medbrødre Hjælp gennem Udgivelsen af »homiletiske Tankemagaziner«. — Ligsten i Frue K. i Odense.

J. C. Bloch: Den Fyenske Geistligheds **Hist.**, I, 1787, S. 752—58. O. W. **Lemke**: Visby Stifts Herdaminne, 1868, S. 23 f. V. A. Secher: Kongens Rettertings Domme 1595—1604, 1881—83, S. 278—85. Kancelliets Brevbøger, udg. af L. Laursen, 1588—92, 1908, S. 195 f.; 1596—1602, 1913, S. 193 f.; 1624—26, 1925, S. 519, 521; 1630—32, ved E. Marquard, 1932, S. 16, 751. Saml. til **Fyens Hist. og Top.**, passim, især V, 1871, S. 319, 414; VI, 1873, S. 116, 137, 146 f.; VII, 1878, S. 40, 45. H. F. Rørdam: **Hist. Saml. og Studier**, III, 1898, S. 122 f.; IV, 1902, S. 325.

Bjørn Kornerup.

Medelfar, Mads Jensen, 1579—1637, Biskop. F. 25. April 1579 i Middelfart, d. 14. Maj 1637 i Lund, begr. sst. (**Domk.**). Forældre: Raadmand Jens Rasmussen og Gertrud Hansdatter. Gift 1° 1611 med Inger Leth, f. 5. April 1591 i Odense, d. 14. April 1616 i Roskilde, D. af Borgmester Jacob L. (d. 1622) og Marina Jørgensdatter (d. 1603). 2° 1. Okt. 1617 med Margrethe Torlofsdatter, f. ca. 1586, d. 26. Jan. 1619, D. af Torlof Knudsen. 3° 29. Okt. 1620 med Mette Vibe, D. af Borgmester i Kbh. Mikkel V. (s. d.) og 1. Hustru.

Efter at være blevet Student ca. 1601 blev M. J. M. allerede 1603 Rektor i Svendborg og nogen Tid efter Kapellan ved St. Nicolai K. sst. 1606 drog han udenlands og opholdt sig henved fire Aar i Wittenberg, hvor han kom i nær Forbindelse med de førende ortodokse Teologer. 1610 var han igen tilbage i Danmark, tog s. A. Magistergraden og blev 1611 Sognepræst i Vejle, 1612 tillige Provst i Nørvang Herred og 1614 Sognepræst ved St. Nicolai K. i Kbh. N. A. udvalgte Christian IV. ham til at forrette sin Vielse til Kirsten Munk, og 1616 blev han kgl. Hofpræst (Confessionarius). I denne Stilling havde han Bolig ved Frederiksborg og vandt sig et godt Navn som en af Tidens bedste gejstlige Talere. Allerede 1620 valgtes han dog til Biskop over Lunde Stift, og s. A. blev han Dr. theol. Som Biskop synes han i Formen at være optraadt mildere end sin Forgænger Poul Mortensen Aastrup (s. d.), men i øvrigt med Myndighed og Nidkærhed. Gennem hans endnu bevarede Visitatsbog (i Rigsarkivet) kan man følge ham paa hans Rejser rundt i Stiftet og faa et levende Indtryk af hans Omsorg for Kirke- og Skolevæsen. For øvrigt blev hans Bispetid ikke forskaanet for Stridigheder og forskellige Slags Genvordigheder. Særlig pinligt var det, at han 1629 maatte opleve at blive overfaldet

i sin **Bispegaard** af Holger Rosenkrantz til Glimminge, og faa Aar senere (1635) blev en af ham fældet Landmodedom underkendt af det **kgl.** Retterting og han selv idømt en Bøde paa 500 **Rdl.** til Fr.borg Skole. — Fra M. J. M.s Haand foreligger udgivet en Række Ligprædikener over Adelspersoner. Trods deres tunge Oppakning af Citater fra Kirkefædre og klassiske Forfattere og deres ofte vidtdrevne Skematisering vidner de om, at det Ry, han besad som Prædikant, ikke var ubegrundet, og adskillige Partier er affattet i en Stil, der udmærker sig baade ved Liv og Kraft. Af lignende Natur er ogsaa M. J. M.s største Arbejde »Encoenia sacra«, hans Prædiken ved Indvielsen af Trefoldighedskirken i **Kristiansstad 1628**, i Trykken svulmet op til en vidtløftig, delvis kirkehistorisk Afhandling. Teologisk set viser Forfatteren sig i disse Skrifter som en streng Lutheraner af ortodoks Støbning, og han vendte sig med Afsky bort fra Calvinismen, mod hvis Rationalisme, Prædestinationslære og Nadveropfattelse han lejlighedsvis rettede skarpe Sidehug. — Portrætteret paa Ole Worms Epitafium i Nationalmuseet som en af Kristi Apostle. Stik af Simon de Pas **1633**.

D. G. Zwergius: Det Siellandske Clerisie, 1753, S. 542—52. Kirkehist. Saml., 4. Rk., V, 1897—99, S. 1—55, 607 f.; 6. Rk., II, 1936—38, S. 466 f. Bjørn Kornerup: Frederiksborg Statsskoles Historie 1630—1830, 1933, S. 27, 40, 266. Danmarks Adels Aarbog, XLIV, 1927, II, S. 99. *Bi Kornerup*

v. d. Meden, Martin, 1576—tidligst 1637, Kancelliembedsmand. F. 21. Okt. 1576 i Stade, d. tidligst 1637. Gift med Anna **Schröder**, D. af Borgmester i Flensborg Marcus S. (1558—1626) og Metta Feddersen (ca. 1557—1627).

M. v. d. M. blev Sekretær i Tyske Kancelli 1604, afgik 1608, men ansattes atter 1615. Han virkede for Hertug Frederiks Valg til Koadjutor i Bremen og Biskop i Verden Stift, fulgte ham 1617 til Bremen som »Orator« og var der paa ny 1618, 1620 og oftere. 1622 skrev han et politisk Stridsskrift mod Hamburg. 1623 udtraadte han af Kancelliet og udnævntes til Kongens Gehejmeraad, men blev snart efter Hertug-Biskoppens Kansler i Verden. Kongen anvendte ham dog stadig, saaledes 1625 ved Forhandlinger med den nedersachsiske Kreds. 1627 blev han Medlem af Krigsraadet i **Glückstadt** og virkede som saadan for at opnaa Trophejhelp af Generalstaterne; 1628 var han i den Anledning i Haag. 1629 var han i Nordtyskland virksom mod Tilly og Kejseren, men sendtes s. A. til denne for at opnaa hans Samtykke til militære Forholdsregler mod Hamburg. 1630 var han Sekretær ved det Gesandtskab, som i Danzig skulde mægle mellem Gustav Adolf og Kejseren.

1637 blev han Kansler hos Hertug Frederik som Ærkebiskop i Bremen. Han besad Kanonikater i Slesvig og Roskilde.

J. Møller: *Cimbria literata*, II, 1744, S. 542. J. A. Fridericia: Danmarks ydre politiske Historie 1629—60, I, 1876, S. 93. C. F. Bricka og J. A. Fridericia: Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve, I—III, VII, 1878—91. L. Laursen: Danmark-Norges Traktater 1523—1750, III—IV, 1916—17. Kanc. Brevbøger 1621—26, 1630—32, 1922—25, 1932. A. Hessel i Zeitschr des Vereins f. Hamb. Geschichte, XXXVI, 1938, S. 131—45.

C. O. Bøggild Andersen (*J. A. Fridericia*).

Meden, Max, f. 1882, Billedhugger. F. 15. Sept. 1882 i Kbh. (Helligg.). Forældre: Grosserer Laurits M. (1854—1906) og Alvide Caroline Winther (f. 1858). Gift 6. Aug. 1909 i Kbh. (b. v.) med Rosa (egl. Rosalie) Christine Paula Berg, f. 19. Febr. 1881 i Kbh. (Pauls), D. af Arkitekt Johan Christian B. (1837—1909) og Paula Barbara Bitzan (1848—1929).

M. blev Student 1900 fra Gammelholms Skole, cand. jur. 1907 og ansattes s. A. i Kbh.s Magistrat, hvor han 1936 avancerede til Kontorchef. Endvidere forberedtes han af Sophus Vermehren til Kunstakademiet, bestod dets Optagelsesprøve April 1901 og søgte dets Aftenskole ti Semestre fra Nytaar 1906 til Foraaret 1912 under C. Aarsleff. En Tid modellerede han ogsaa i Vilh. Bissens Atelier. Studierejser førte ham 1910 til Paris, hvor han arbejdede i Académie Julian under H. Verlet, til Italien 1912 (Norditalien), 1913 (Mellemitalien, Rom), 1920 (Rom, Syditalien, Sicilien), 1933 og 1935, til Frankrig 1923 og 1930, til Holland 1926 og 1927, Tyskland 1929 (hvor han saa moderne Kunst) og til Athen og Delfi 1937. Han deltog i Kunstnernes Efteraarsudstilling 1914, 1916—19, 1927, Den frie Udstilling 1920—24, Charlottenborg Udstillingen 1925, 1929—32, 1934, de danske Udstillinger hos Liljevalch i Stockholm 1919, i Brooklyn Museum (U.S.A.) 1927, Toronto (Canada) 1929, Oslo 1931, Riga, Warszawa og Budapest 1936. — Blandt de Billedhuggere, der gjorde Aarene omkring Verdenskrigens Slutning til en Blomstringsperiode for dansk Billedhuggerkunst, er M. vel den ejendommeligste. Hans første Indsats var en Række smaa Figurer og Grupper af Bronze (Flygtningen, Pandora, Yngling med Spyd, alle 1918; To Veninder, 1919), en yndefuld Leg med Bevægelser og voluminøs Form, præget af fin Forstaaelse for den plastiske Sammenhæng i en Figur. Dette førte han senere op i stort Format med Statuen af Pigen med Egernet, opstillet 1933 foran Lille Tuborg paa Strandvejen. Tillige kastede han sig over Portrættet. Han søgte den tidstypiske Karakter fremfor Individualiteten og komponerede sine Portræthoveder og Buster, hvortil han selv udsaa

sig Modellerne, med en paradoksal Dristighed og Fantasi. Næppe to er ens. De er karakteriserede gennem den Aktivitet, han lægger i Kompositionen, og kan uden videre betegnes som den originaleste Portrætskulptur, vi har (Portræthovederne »En Ingeniør«, 1917; af Poul Reumert 1920 og 1924, af J. F. Willumsen 1923, Redaktør Roger Nielsen 1927; Buster af Overbibliotekar Carl S. Petersen (Kunstmuseet) 1921, Jonna Neiiendam og Lauritz Tuxen 1924, Kontorchef Schou-Nielsen 1923, for hvilken Kunstakademiet tildelede ham Eckersbergs Medaille; Halvfigur af Tegneren Carl Jensen 1928 (Kunstmuseet); Dobbeltbuster 1921—22 og af to Brødre 1931). Denne Interesse for Tidens Karakter fortsatte han i større og mindre Statuer af paaklædte Figurer, mest i Nutidsdragt (Dame i Motordragt, 1921; Dame med Hund, 1922; Statue af Olaf Poulsen, 1927; Selvmorder, 1930), eller Statuetter (»Fire Typer paa Mænd. Smaa Monumenter«, 1927; Den gamle Frihedsmand, 1933; En musikalsk Klovner, 1933) og Statuettegrupper (Overgeneralen, 1928; Ryttergruppe, 1930), der paa en symbolsk Maade skal give et Billede af de fremherskende Tendenser og Kræfter i det moderne Samfund. M.s Arbejder rummer baade et Karakterstudium og et æstetisk Udgangspunkt. I stigende Grad har han søgt Inspiration i en Samtidsskildring, som ofte gemmer en Brod. Han vil en Idé, der finder et gyldigt Udtryk i plastisk Form. — I offentligt Eje findes, foruden Kunstmuseets Buster, Portrætrelieffer af Niels Bohr og S. P. L. Sørensen (1932) i det danske Studenterhus i Paris. M. var en Aarrække Sekretær for Billedhuggerforeningen og Medlem af Akademiraadet 1929—30. — Fire Selvportrætter (Buste ca. 1915, Hoved 1916, Dobbeltbuste af M. og Hustru 1921—22, Halvfigur med Frakke og Hat 1930).

L. Vesten: Slægten Winther fra Tislund i Sønderjylland, 1909, S. 134 f. Bjarne Teilman: Stamtavle over Slægten Teilman(n) i Danmark og Norge, 1928, S. 73. Sigurd Schultz i Ill. Tid. 27. Marts 1921, 18. Marts 1923, 13. April 1924, i Nationaltidende 7. Aug. 1926, 11. Aug. 1927. Samme: Nyere dansk Billedhuggerkunst, .929. *Sigurd Schultz.*

v. **Meerheim** (Merheim, Meerheimb), Hans Wilhelm, Friherre, 1620—88, Officer. F. 3. Dec. 1620 i Altenburg i Kur-sachsen, d. 25. Dec. 1688 paa Gnemern i Mecklenburg, begr. i Marie K. i Rostock. Forældre: Sachsisk Officer Heinrich v. M. og Anna v. Winkelholz. Gift 1° 6. Jan. 1644 i Glatz med Anna Sabine Heber fra Thüringen (gift 1° med Løjtnant v. Eck, 2° med Ritmester Zippe), d. 1660 i Dobbertin. 2° 29. Maj 1660 i Rostock med Eleonora Dorothea v. Oertzen, f. 26. Sept. 1639 paa Roggow

i Pommern, d. 29. Nov. 1705 i Rostock, D. af Jasper v. O. til Roggow.

H. W. v. M. deltog fra Drengaaarene i Trediveaarskrigen, først i den kursachsiske, senere i den kejserlige Hær, blev 1638 Kornet, 1643 Ritmester, 1655 Oberstløjtnant, tog 1661 Afsked, fik Diplom som bøhmisk Friherre og erhvervede Godser i sin anden Hustrus Hjemstavn. 6. Okt. 1675 i Christian V.s Hovedkvarter i Damgarten fik han Patent som Generalmajor i Rytteriet under Carl Arenstorff, fik n. A. først Kommando over Rytterkorpsen ved Sydgrænsen, blev dernæst Chef for Livgarden til Hest og deltog i Krigen i Skaane, hvor han en Tid blokerede Malmø. I Slaget ved Lund førte han med Bravur Rytteriet paa højre Fløj, der kastede Fjenden tilbage, og »efter sin Sædvane« skal han personlig have nedlagt tyve Fjender. Han fik derefter Kommandoen i den af Fjenden blokerede Fæstning Kristiansstad, hvis Besiddelse han ved hyppige Udfald hævdede under yderst vanskelige Forhold. Som Anerkendelse herfor tilstod Kongen ham livsvarig Pension. Han ledsagede Kongen paa det første Tog til Rugen, men vendte hurtigt tilbage til Krigsskuepladsen i Skaane, hvor han i den følgende Tid saavel i den danske Hær som i den svenske fik Ry som en dristig og heldig Fører af Strejfkorps. Han deltog i adskillige Krigsraad, men hans Udtalelser er ikke særlig bemærkelsesværdige. Da Hæren 1679 samledes i Hertugdømmerne, fik han Kommando over en kombineret Brigade, men var længe farligt syg. At han trods mange Prøver paa Tapperhed og Virkelyst ikke blev Generalløjtnant, skyldes formentlig, at denne Grad almindeligt først erhvervedes efter lang Tids Tjeneste som Generalmajor i hans Vaabenart, og at man har skønnet, at han ikke egnede sig som Fører for store Rytterstyrker. Ved Fredslutningen blev han Kommandant i Nakskov, hvilken Stilling han fratraadte 1683, da han ikke kunde taale det lollandske Klima, og fra 1684 tog han Ophold paa sine Godser, idet han dog forblev til Raadighed for og i Gage ved den danske Hær. - Hv.R. 1683. — Mindestøtte paa Jægerspris 1784 af Johs. Wiedewelt.

Ligprædiken af Pastor Bielefeldt i Berendshagen ved Rostock. N. P. Jensen: Den skaanske Krig 1675—1679, 1900. Milit. Repertorium, 2. Rk., IV, 1847, S. 396, 441 f. og passim. Dsk. Saml., 2. Rk., V, 1876—77.

Rockstroh (H. W. Harbou).

van (el. von) **Mehlen** (skrev sig selv v. **Mila**), Berend, d. tidligst 1570, Landsknægtfører. Forældre: Hans v. M. og Margrethe Bertramdsdatter Loben. Gift 1° 1523 med Margareta Vasa, d. tidligst 1542 (gift 1° 1520 med Erik Knutsson af Tre Rosor, d. 1520),

D. af Erik Karlsson V. til Norrby (d. 1491, gift 1° senest 1466 med *Iliana Oxenstierna*, d. 1491) og Anna af Vinsetorp (d. 1552, gift 2° senest 1493 med Erik Eriksson, d. 1502). 2° med en Friherreinde af Werberg.

Flere Medlemmer af den ansete *thüringske* Adelslægt, til hvilken *B. v. M.* hørte, traadte ca. 1500 i dansk Tjeneste. *B. v. M.* deltog som Landsknægtfører i Christian II.s Tog til Sverige 1520 og blev ved Kongens Kroning i Stockholm slaaet til Ridder. Kort efter blev han Befalingsmand paa *Stäkeborg*, som han Dec. 1521 overgav til Gustaf Vasa, umiddelbart før Undsætningen kom. Efter to Maaneders Fangenskab traadte han i svensk Tjeneste og var i de følgende Aar en af Gustaf Vasas vigtigste Hjælpere, blev gift ind i hans Slægt og optoges 1523 i det svenske Rigsraad. 1522 deltog han i Spidsen for en svensk Flaade i Bornholms Erobring, n. A. indtog han Bleking og gennemførte Kalmar Slots Overgivelse, hvorefter Slot og Len samt Oland overdroges ham. 1524 fik han Overkommandoen mod Søren Norby, men *maatte*, efter fire Maaneders forgæves Belejring af Visborg, i Henhold til *Malmö-recessen* rømme Gotland. Forholdet til Gustaf Vasa blev af denne og andre Grunde spændt, og 1525 forlod *B. v. M.* Sverige. I de følgende Aar opholdt han sig i Nordtyskland, traadte i Forbindelse med Christian II., virkede for Hjælp til Søren Norby og modarbejdede Gustaf Vasa. Det lykkedes ham at skabe sig en vis politisk Position, saaledes at der i Hamburgfreden 1536 mellem *Lübeck* og Danmark optoges Bestemmelser, der skulde støtte hans Krav over for Sverige, og senere søgte Christian III., der synes at have benyttet ham til hemmelige politiske Hverv, forgæves at mægle mellem ham og den svenske Konge. *B. v. M.* forhandlede 1536 i Kbh. paa *Lübecks* Vegne, var n. A. til Stede ved Christian III.s Kroning som *lüneburgsk* Afsending, traadte derefter i Kurfyrst Johan Frederik af Sachsens Tjeneste og omtales i de følgende Aar som Landfoged i Sachsen og Statholder i *Wolfenbüttel*. 1570 nævnes han som Landfoged i *Thüringen*.

Danmarks Adels Aarbog, XXI, 1904, S. 283. Svensk biografisk lexikon, ny följd, VII, 1875—77, S. 127—31. E. Hildebrand i (Svensk) Hist. tidskr., XXI, 1901, S. 245—316. G. Carlsson sst., XLII—XLIV, 1922—24. Samme: Berend v. Melens *smådeskrift mot* Gustaf Vasa, 1920. L. Laursen: Danmark-Norges Traktater 1523—1750, I, 1907. Hanserecesse 1477—1530, VIII—IX, 1910—13. Svenska Ättartal, XIV, 1908, S. 133 f. G. Elgenstierna: Den introducerade svenska adeln, V, 1930, S. 588.

PoBagge (L. Laursen).

van *Mehren*, August Ferdinand Michael, 1822—1907, Orientalist. F. 6. April 1822 i Helsingør, d. 14. Nov. 1907 i Fredensborg,

begr. i **Helsingør**. Forældre: Købmand Johann Friedrich van M. (1789—1853) og Claudine Amalie Liebmann (1791—1852). Gift 7. Juli 1849 i Kbh. (Trin.) med Johanne (Jenny) Sophie Charlotte Justine Dauc, f. 30. Juni 1816 i Rendsborg, d. 10. Febr. 1866 i Kbh. (Frbg.), D. af Major Severin D. (1776—1852) og Anna (Marie) Larsen (1786—1864).

v. M. blev Student 1838, privat dimitteret, og begyndte derefter at studere klassisk Filologi, men opgav snart dette for udelukkende at hellige sig Studiet af de semitiske Sprog under Vejledning af D. G. Monrad, der virkede som Privatdocent i dette Fag. For at uddanne sig fyldigere, end det da var muligt her hjemme, rejste han, understøttet af sin Fader, til Leipzig, hvor han 1843—44 studerede Arabisk hos Fleischer. Derefter studerede han gammeltestamentlig Fortolkning samt Persisk hos Professor J. Olshausen i Kiel og tog der Doktorgraden 1845 ved en latinsk Afhandling om og Oversættelse af den arabiske Digter-Filolog Nāsīf al Yāzīdīs kritiske Brev til Silvestre de Sacy om dennes Udgave af Hariris **Maqamer** (»Epistola critica Nasifi etc«, 1848). Efter en ny Studierejse til Leipzig beskikkedes han i April 1849 under Vakancen efter Professor Hermansen til at holde Forelæsninger over semitiske Sprog, navnlig Arabisk, og udnævntes 1851 til Lektor, 1854 Professor i semitisk-østerlandsk Filologi. 1867 blev han Medlem af Videnskabernes Selskab. 1898 tog han sin Afsked og levede sine sidste Aar i Fredensborg. — v. M.s første større Arbejde faldt paa et hidtil næsten udyrket Omraade: »Die Rhetorik der Araber« (1853). Endvidere gav han i »Codices Hebraici et Arabici« (1851) og »Codices Persici, Turcici, Hindustanici etc.« (1857) en omhyggelig Beskrivelse af Det kgl. Biblioteks Haandskrifter inden for disse Sprog. I de følgende Aar syslede han indgaaende med den arabiske geografiske Litteratur og udarbejdede herom en omfattende og meget oplysende »Fremstilling af de islamitiske Folks alm. geografiske Kundskaber« (Annaler f. nord. Oldkyndighed, 1857). Særlig vendte han sig til een arabisk Geograf, **Sjems-ed-din ed-Dimisjqi** (س: fra Damaskus, d. 1327 e. Kr.), af hvis store geografiske Værk han gav nogle Uddrag i fransk Oversættelse i Malthes Bruuns geografiske Tidsskrift »Nouv. Annales des Voyages« (1860—64). v. M. paatog sig nu for det kejserlige Akademi i St. Petersborg at give en arabisk Tekstudgave med Benyttelse af Haandskrifter i Paris, St. Petersborg, Leiden og Kbh. (»Cosmographie de Chems-ed-din ed-Dimichqui«, 1866). En fuldstændig fransk Oversættelse udgav han med Understøttelse af Vidensk. Selskab: »Manuel de la cosmographie du moyen-âge etc.« (1874). — 1867—68 opholdt

v. M. sig i Ægypten — hans første og eneste Besøg i selve Orienten. Som Frugt af denne Rejse udgav han i et Universitetsfestskrift 1870 »Cahirah (C: Kairo) og Kerafat«, hvori han, efter indledende Bemærkninger om Kairos Historie, gav en Beskrivelse af Moskeer og andre religiøse Monumenter i Kairo og paa Kerafat (o: de dødes Stad uden for **Kairo**); en noget forøget fransk Oversættelse optoges i »Mélanges asiatiques«, VI (1869—71). I Vidensk. Selsk. Oversigter meddelte han 1872 »Et Par Bidrag til Bedømmelse af den nyere Folkelitteratur i Ægypten«, d. v. s. »Abu **Schadūfs** Klagesang« og en Variation af Romanen om »Abu Zaid«. I Forbindelse hermed staar endvidere forskellige mindre Afhandlinger til Oplysning om Islam og dens Historie, saaledes »Islams Reform ved Abu-1-Hasan el Ashari i Slutningen af det 3. Aarhundrede H(edjra) og Udsigt over denne Religions videre Udvikling« (Vidensk. Selsk. Overs. 1877), udførligere paa Fransk i »Travaux du 3. congrès des Orientalistes« (1876) o. fl. a. Under denne Syslen med arabisk Religionshistorie og Filosofi førtes v. M. særlig ind paa Studiet af den arabiske Filosof **Ibn-Sinā** (Avicenna) og dennes Forhold til Islam og den græske Filosofi, med Benyttelse af forskellige af Avicennas hidtil saa godt som ukendte og uudgivne Smaaskrifter (**risālat**), bl. a. om Sjælen (»an-nafs«), »Fuglen« (»at-tair«), Skæbnen (al qada wa-1-qadar) og »Haij **ibn-Jaqzan**«. Om disse Emner skrev han en Række Afhandlinger, dels paa Fransk i det belgiske Tidskrift »Muséon« (1883—86), dels paa Dansk i Vidensk. Selsk. Overs. (1881, 83, 86), deriblandt »Les rapports de la philosophie d'Avicenne avec l'Islam« (1883), »Vues d'Avicenne sur l'astrologie et sur le destin« (1885) og »L'oiseau«. Senere udgav han de arabiske Tekster med Forklaring paa Fransk i en grundlæggende Udgave »Traité mystiques d'Abou Ali **al-Hosain** b. Abdallah b. Sina ou d'Avicenne« (1889—94). Ogsaa den store spansk-arabiske Filosof **Ibn Rusjd** (**Averroës**) behandlede han i en orienterende Studie »Études sur la philosophie d'Averrhoës conc. son rapport avec celle d'Avicenne et Gazzali« (Muséon 1889). — Som dygtig Numismatiker foretog han en Revision af de orientalske Mønter i det kgl. Møntkabinet og beskrev og tydede forskellige Sjældenheder dels i dette, dels i det kejserlige Møntkabinet i St. Petersborg o. a. Samlinger.

Arabisk Filologi og Filosofi var v. M.s Speciale. Hans Tekst-udgaver af arabiske Forfattere er fortrinlige i Kraft af hans Grundighed og skarpe kritiske Sans. Fortrinsvis søgte han sit Arbejde inden for hidtil uudforskede Omraader, som arabisk Retorik og Filosofi. »Vanskelighederne ved at tumle med et videnskabeligt Stof, hvor man saa godt som fuldstændig savner Forarbejder, har

for M. haft en særlig Tiltrækning« (Østrup). Han var en ypperlig Repræsentant for den Fleischer'ske Skoles bedste Egenskaber: »dens grundige Viden og dens Indsigt i den arabiske Grammatiks rigt nuancerede Enkeltheder, men desuden havde han et langt friere Blik og en mere overlegen Behandlingsmaade end adskillige af Skolens tyske Repræsentanter« (Østrup). Derimod var han, ligesom denne Skole, mindre interesseret i den moderne Orient og savnede Blik for den Betydning, Studiet af denne har for Forstaaelsen af hele den islamiske Kulturs Historie. — R. 1869. DM. 1887. K.² 1892. K.¹ 1898. — Maleri af Hunæus i Familieeje. Portrætteret paa P. S. Krøyers Maleri fra Videnskabernes Selskab 1897 (Videnskabernes Selskab). Kartonen hertil hos Hirschsprung og Studie i Familieeje.

Berl. Tid. og Dannebrog 5. April 1902. Vort Land 6. April s. A. Bulletin de l'Acad. Impér. des sciences de St. Pétersb., VI, 2, 1908.

Vilhelm Thomsen (*Fr. de Fontenay**).

Melbom, Marcus, 1621—ca. 1710, Bibliotekar, Polyhistor. F. 1621 i Tønning, d. 1710 el. 11 i Utrecht. Gift 29. Sept. 1664 i Helsingør med Elizabeth van der Venne, d. efter 1711.

Om M. M.s tidligste Ungdom savnes Efterretninger. 1643 træffes han i Hamburg, hvor han var Huslærer for den som Polyhistor senere berømte Pet. Lambecius. 1645 blev han immatrikuleret i Leiden som stud. med., og i Holland har han vistnok studeret en Række Aar og erhvervet stor Lærdom i de gamle Sprog, i Matematik og i Oldtidens Musik. Hans første Skrift var en Kommentar til Vitruvius (1649). Et senere Skrift, »**Musica** antiquæ auctores **septem**, Græce et Latine« (1652), der lige til Nutiden har været et af de vigtigste Kildeskrifter til Oldtidens Musikhistorie, havde han tilegnet den svenske Dronning Christina, og dette gav Anledning til, at han 1652 blev ansat som Underbibliotekar ved det kgl. Bibliotek i Stockholm. Den lærde Dronning fandt saa meget Behag i hans Beskrivelse af de gamles Musik, at hun lod forfærdige Instrumenter efter hans Anvisning og formaaede ham til under Ledsagelse af disse at synge en græsk Arie ved en Hofkoncert. Men da M. M. ulige bedre kunde tale end synge Græsk, brast hele Forsamlingen i Latter ved hans Sang. Rasende gav han Bourdelot, Dronningens Livlæge og Yndling, en Ørefigen. Efter denne Scene **maatte** han forlade Stockholm og drog til Kbh., hvor han kom i Forbindelse med Rigshofmester Joachim Gersdorff, der var en stor Bogven, og som skaffede ham **Adgang** til Frederik III. Det synes først at have været Meningen, at M. M.

skulde være Professor i Sorø, men i Stedet derfor blev han **kgl.** Bibliotekar og **1655** tillige Raad i Tyske Kancelli. Kongen bekostede Trykningen af **flere** Skrifter af ham, deriblandt »Dialogus de proportionibus« (**1655**), ved hvilket Skrift M. M. kom i en skarp litterær Fejde med den matematiske Professor **Villum** Lange. Da **Gersdorff** ved sin Død **1661** testamenterede sin store Bogsamling til Kongen, besørgede M. M. Katalogiseringen og Samlingens Indordning i Det kgl. Bibliotek. Ikke tilfreds med sin Stilling overhængte han Frederik III. saa længe om en Forbedring, at Kongen **1664** udnævnte ham til Forvalter (Direktør) ved Øresundstolden. Denne Stilling, som han ikke passede for, opgav han dog **1668** for at begive sig til Holland. En kort Tid var han Professor ved Gymnasiet i Amsterdam, men siden levede han som privatiserende lærd og søgte især sit Livsophold som Korrektør. Skønt han nød Anseelse for sin overordentlige Lærdom, undgik man helst den egensindige og indbildske Mand. Han foregav at være i Besiddelse af forskellige Arcana, som han bød til fals for en umaadelig høj Pris. Foruden de ovenn. Skrifter har M. M. i Holland udgivet en Del andre lærde Værker i forskellige Videnskaber.

J. Møller: **Cimbria** literata, III, 1744. P. F. Suhm: Nye Samlinger t. d. **dsk. Hist.**, III, 1794, S. 112 f. Nyeste Skilderie af **Kbh.**, XX, 1823, Sp. 1233 ff. E. C. Werlauff: Efterretn. om d. st. kgl. Bibliothek, 2. Udg., 1844, S. 41—44. P. W. Becker: Saml. t. Frederik III.s **Hist.**, II, 1857, S. 204, 208, 224, 22g, 230. A. Hammerich: Dansk **Musikhist.** indtil ca. 1700, 1921, S. 204 ff.

H. F. Rørdam (*Svend Dahl**).

Meidell, Frederik Vilhelm Berg, 1833—1913, Officer, Historiker. F. 15. Juli 1833 i Helsingør, d. 1. Febr. 1913 i **Kbh.**, begr. sst. (**Garn.**). Forældre: Premierløjtnant, senere Kaptajn Frantz Henrik M. (1795—1872) og Ida Bernhardine Adelaide Liebmann (1815—48). Gift 18. April 1861 i **Kbh.** (Frels.) med Johanne Hansine Geelmuyden, f. 14. April 1831 i Bergen, d. 9. Nov. 1910 i **Kbh.**, D. af Kaptajn Hans G. (1779—1832) og Anna Johanne Zahrendt (Zahrendtz) (1793—1884).

M., der var fremgaaet af en gammel norsk-dansk Officerslægt, var Landkadet 1847—52, blev Sekondløjtnant i Infanteriet med Anciennitet 1851, men forblev endnu et Aar ved Akademiet som Repetent. Han deltog som kar. Premierløjtnant med Hæder i Krigen 1864 og indstilledes efter Kampen paa **Als** 29. Juni til Tapperhedsmedaillen, men afskedigedes efter Ansøgning 1865 med Pension. I sin korte Tjenestetid havde han staaet ved en holstensk Bataillon, en nordslesvigsk Bataillon og ved Artilleriet og saaledes haft en mere afvekslende Tjeneste end almindeligt i hin Tid. Ved

Oprettelsen af **Kbh.s** Væbning 1870 blev han Kaptajn i denne, gik uden for Nummer 1875—80, hvorefter han indtil 1895 var til Tjeneste i Forstærkningen. — Efter sin Afsked fra Linien var han en Overgang Medarbejder ved »Fædrelandet«, men dyrkede navnlig sproglige og historiske Studier. Paa Grundlag af indgaaende **Arkiv-**undersøgelser udgav han 1884 »Fra Enevældens Dæmring i Danmark«, hvori han paaviste den hidtil herskende fejlagtige Opfattelse af **Rigsmarsk** Anders Billes Virksomhed 1644—45 og 1657. Han kom herefter ind paa Udarbejdelsen af det Værk, som har sikret ham en Plads i den historiske Litteratur: 2. Del af »Bille-Ættens Historie« (1887—89), i hvilket han, ofte med Aandfuldhed og Evne til fængslende Skildringer, har fremstillet denne Slægts Historie fra Christian IV.s Tidsalder til den nyere Tid. Af hans øvrige i Bogform udgivne Arbejder bør nævnes »Fra Brydningstiden, **Kadet-**livsbilleder 1847—50« (1884), der gør Indtryk af at være holdt nær op ad Virkeligheden, hverken Glansbilleder eller overdrevent realistiske. Senere har han skrevet en Del Afhandlinger i »Museum« og »Samlinger til jysk Historie og Topografi« og har ogsaa i »Vort Forsvar« meddelt Artikler af blivende Værd. I sidstnævnte Tidsskrift Nr. 389—92 udfægtedes en skarp Fejde mellem M. og Rigsarkivar A. D. Jørgensen om Begivenhederne i Rendsborg 24. Marts 1848. — M. var en velbegavet, kundskabsrig Mand — ikke en i det ydre glimrende **Officerstype**, fordringsløs, stilfærdig og brav. — R. 1901.

A. T. **Gløersen**: Slægten Meidell, II, 1903, S. 88. H. Krog Steffens: Norske Slægter, 1915, S. 175. Politiken 2. Febr. ,9,3. *Rockstroh* (Møllerup).

Meier. Flere sønderjyske Præsteslægter fører Navnet M. i denne Form; af disse skal nævnes en Slægt, som føres tilbage til Præst ved Marie Kirke i Flensborg, **Provst** Johann M. (1530—84), der var født i Hamburg, og som var Fader til nedenn. Sognepræst ved Petri K. i Kbh. Bernt (Bernhard) M. (1570—1634) — hvis Søn var nedenn. Skolemand Hans M. (d. ca. 1660) — til Præst i Husum Johannes M. (1573—1617) og til Ditlev M. (1582—1653), der var Hovedpræst i Itzehoe, fra hvilket Embede han blev afsat 1632 efter en Strid med Martin **Coronæus**, der anklagede ham for Kryptokalvinisme; den senere Kong Frederik III. kaldte ham n. A. til Præst i **Bremerförde**, hvorfra han 1637 kom til Aurich. Ovenn. Pastor Johannes M. i Husum var Fader til nedenn. Kartograf Johannes Meier (1606—74) og til Hofapoteker i Kbh. Samuel M. (1609—58), hvis Søn Diplomaten Henning Meyer-crone (1645—1707, s. d.) til Vennergaard 1674 optoges i Adelstanden med dette Navn; hans Efter-

slægt uddøde allerede 1709 med Sønnen Kaptajn Frederik M., der faldt ved Malplaquet. En Datter af Samuel M., Othilie M. (d. 1686), der 1674 fik Tilladelse til at føre samme Vaaben som Broderen, ægtede Justitsraad, Postdirektør Andreas Engberg (ca. 1630—90) til Ravnstrup, som 1673 fik Vaabenbrev; deres eneste Barn Brigitta Magdalene Engberg (1677—94) til Ravnstrup var gift med Hofprædikanten, Professor Hector Gottfried Masius (1653—1709, s. d.). — En vis Sandsynlighed taler for, at Magister Johan Meiger (d. 1561) tilhører samme Slægt; han var født i Hamburg, var sidst Præst ved Marie Kirke i Rendsborg, og Fader til nedenn. Præst og Naturgransker Albert M. (1528—1603) samt til Præst i Nortorf Samuel Meiger (ca. 1532—1610). — Jfr. *iøvrigt* Meyer.

Danmarks Adels Aarbog, XLVII, 1930, II, S. 5 f.; LII, 1935, II, S. 148.
— Sønderjydske Aarbøger, 1929, S. 54 ff.

Albert Fabritius.

Meier, Albert, 1528—1603, Præst. F. 1528 paa Pellworm, d. 17. Aug. 1603 i Lindholm. Forældre: Præst paa Pellworm, senere i Rendsborg, Provst, Magister Johan Meiger (d. 1561) og Hustru. Gift 1° med Cæcilia Becker, d. 1558, D. af Præst i Husum Diedrich B. (Pistorius) (d. 1533) og Anna. 2° 12. Nov. 1559 med Catharina, cl. 28. Aug. 1603 i Lindholm, D. af Diggreve sst. Frederik Johansen.

A. M. blev Student 1547 i Kbh., tog 1550 Magistergraden og søgte s. A. forgæves Professoratet i Matematik; 1553 udnævntes han til Sognepræst i Lindholm Syd for Tønder og fortsatte her sine matematiske, alkymistiske og astrologiske Studier. Gentagne Gange meldte han sig som Deltager i de under Frederik II. og Christian IV. planlagte Togter til Grønland, 1591—92 ved Henvendelse til sin Velynder Henrik Rantzau med Andragende om at **maatte** blive Biskop over det fjerne Polarland, naar det var genopdaget. Af Skrifter udgav han blot 1587 paa Latin en Anvisning til at faa størst muligt Udbytte af Rejser, en Bog, der gjorde Lykke og kom i flere Oplag; i Haandskrift efterlod han sig Samlinger til Vejledning for en Sejlads paa Grønland.

Carl S. Petersen i Dsk. Mag., 5. Rk., VI, 1909, S. 212—25.

Carl S. Petersen.

Meier, Bernt (Bernhard), 1570—1634, Præst, Digter. F. 13. Dec. 1570 i Flensborg, d. 24. (29.) April 1634 i Kbh., begr. sst. (Petri K.). Forældre: Præst ved Marie Kirke, Provst, Mag. Johann M. (1530—84) og Anna Pepers. Gift 1° 7. Okt. 1604 med Botilde Tolners. 2° (formentlig) med Agathe Petri, D. af Landskriver i Nordstrand Christian P. og Martha Föckel.

B. M. studerede i Jena, hvor han tog Magistergraden, blev derpaa 1601 Rektor og anden Slotspræst i Haderslev, 1607 Præst ved Mariekirken sst., 1612 ved St. Nicolai Kirke i Kiel og 1616 ved St. Petri tyske Kirke i Kbh. B. M. synes snart at have vundet sig en god Position som Præst ved sidstnævnte Menighed, der i hans Tid var i stærk talmæssig Fremgang; han fik desuden 1617 tillagt et Vikariat og et Kanonikat i Roskilde Domkapitel, og han stod oprindelig paa en god Fod med Sjællands mægtige Biskop Hans Poulsen Resen, der overdrog ham at levere en latinsk Oversættelse af et tysk Skrift af Johs. Bugenhagen mod Gendøberne. Oversættelsen udkom 1632, men det næste Aar var det forbi med det gode Forhold til Resen. Biskoppen ankede over, at B. M. viste Utilbøjelighed til at rette sig efter dansk Kirkelovgivning og desuden lod tyske Studenter prædike for sig. Efter at B. M. af Landemodet var blevet fradømt sit Embede, endte Sagen for det kgl. Retterting, der lod Naade gaa for Ret, mod at B. M. lovede at vise sin Biskop skyldig Lydighed og ikke handle mod Ordinansen og andre Kirkelove. Desuden skulde han i Konsistorium gøre Biskoppen og det københavnske Præsteskab en Undskyldning for de upassende Udtryk, han under Sagens Gang havde anvendt om dem. — B. M. var en kundskabsrig og litterært interesseret Mand. Han beklagede sig over den ringe Forstaaelse, hans københavnske Embedsbrødre viste for humane Studier, medens han selv fandt sin største Lyst i at skrive latinske Tragedier. Den berømte Filolog G. J. Voss i Leiden, til hvis Bedømmelse han indsendte sine Arbejder, fandt ganske vist, at hans Vers undertiden manglede Velklang og ikke var afrundede nok, men B. M. undskyldte sig bl. a. med at være paa virket af sin Læsning af Tacitus og Tertullian. Udgivet foreligger »Lampades« (1621), andre dramatiske Arbejder kom ikke længere end til Manuskriptet. En latinsk Juleprædiken (1634) bærer et meget stærkt retorisk Præg.

P. J. Resen: *Inscriptiones Haffnienses*, 1668, S. 219. G. J. Vossii et *clarorum virorum ad eum* Epistolæ, udg. af P. Colomesius, 1691, Appendix, S. 86 f. Louis Bobé: *Die deutsche St. Petri Gemeinde*, 1925, S. 91 f., 339. *Kirkehist. Saml.*, 2. Rk., III, 1864—66, S. 137 f., 145—47, 189—93, 195; 6. Rk., II, 1936—38, S. 479 f. *Personalhist. Tidsskr.*, 7. Rk., VI, 1921, S. 124 f. *Schriften des Vereins für Schleswig-Holsteinische Kirchengeschichte*, 2. Rk., VII, 1918—25, S. 452, 453, 455, 500.

Bjørn Kornerup

Meier (ved Daaben Meyer), Frederik Julius, 1835—98, Kunsthistoriker. F. 6. Febr. 1835 i Kbh. (Garn.), d. 6. Nov. 1898 paa Frbg., begr. i Næstved. Forældre: Sergent, senere Krigsassessor,

Gymnastiklærer ved Herlufsholm Johan Frederik M. (1805—81) og Sophie Frederikke Bauer (1810—71). Ugift.

M. tog 1845 Adgangseksamen til Landkadetakademiet, men **maatte** afbryde Uddannelsen her 1851, da han ikke bestod en Oprykningsprøve. Han kom da paa Ranum Seminarium, hvor han tog Lærereksamen 1856; blev Student 1861, Magister i Historie 1872, Dr. phil. 1877 paa Afhandlingen »Efterretninger om Billedhuggeren Johannes Wiedewelt og om Kunstakademiet paa hans Tid«. I sine trange Studieaar **maatte** han ernære sig ved Undervisning; godt Embede og sikre Kaar opnaaede han aldrig, og kun ved en gennemført Sparsommelighed blev han i Stand til at foretage talrige Udenlandsrejser. M. hører til Pionererne i dansk Kunsthistorie. I en Tid, da det 18. Aarhundredes Kunst baade ude og hjemme var i Miskredit, optog han et Specialstudium af Barokkens og Rokokoens Arkitektur og Billedkunst, specielt Skulptur, i Danmark. Som Æstetiker var han vel hildet i klassicistiske Fordomme og savnede i øvrigt al Finhed i Opfattelsen, som **Kildekritiker** og Stilforsker var han Dilettant, men alene ved sine Emnevalg har han virket banebrydende, og det betydelige arkivalske Materiale, han fremlagde i sine Skrifter, har været Grundlaget for væsentlige Afsnit af senere dansk Barokforskning. M.s Hovedværker er, foruden Disputatsen, de tre bygningshistoriske Monografier »Efterretninger om Fredensborg Slot i Frederik IV.s, Kristian VI.s og Frederik V.s Dage« (1880), »Marmorkirken fra 1749 til 1772« (1883) og »Frederiksberg Slot. Dets ældste Historie« (1896); af Afhandlinger fremhæves »Der Bildhauer Diderik Gercken« (Bremisches Jahrb., XII, 1883), »Lidt om Loftsdekorerer nu og i forrige Aarhundrede« (Tidsskr. for Kunstindustri, II, 1886) og »Gamle Lofts- og Vægdekorationer i Erichsens Palais« (sst., X, 1894). — R. 1889.

Selvbiografi i Univ. Progr. Nov. 1877, S. 70 ff. Berl Tid 7. Nov. 1898.

Christian Elling.

Meier, Hans (Johan), d. ca. 1660, Skolemand, Latindigter og Runolog. F. i Haderslev, d. ca. 1660 i Bordsesholm. Forældre: Rektor og Slotspræst Bernt (Bernhard) M. (s. d.) og Hustru. Ugift(?).

Da Faderen 1616 blev Præst ved Petri Kirke i **Kbh.**, fulgte H. M. med, men deponerede 1627 ved Universitetet i Rostock; n. A. blev han immatrikuleret ved Kbh.s Universitet. Han skrev smukke latinske Vers og skal have undervist Hertug Ulrik, Christian I V.s Søn, heri. 1630 drog han til Leiden,

anbefalet baade af sin Fader og Professor Lauremberg i Sorø til Filologen Gerh. Joh. Voss. Paa sine videre Rejser i Udlandet erhvervede han Titlen af kejserlig kronet Digter. Efter Hjemkomsten blev han 1635 Præceptor for Hertug Hans (d. 1640), en Søn af Hertug Philip af Glücksborg. 1641 blev han Rektor i Ribe, skønt Christian IV. i et Brev fra 1643 betegner ham som »en hofferdig Essel«. 1643 tog han Magistergraden, men ved Nytaarstid 1647 forlod han uden Tilladelse sin Stilling i Ribe, efter Sigende paa Grund af en ulykkelig Kærlighed. Antallet af Dimittender ved Ribe Skole, som under H. M.s Rektorat var større end nogen Sinde før, faldt under hans Efterfølger stærkt. I de følgende Aar gav han sig af med at efterspore og udtyde jyske Runeindskrifter, dels de af Ole Worm i hans »Monumenta Danica« gengivne, dels enkelte andre, som Worm ikke havde kendt. H. M.s Samling af Runeindskrifter er bevaret i Afskrift. 1650 vendte han tilbage til Skolegerningen som Konrektor i Bordsesholm i Holsten, i hvilken Stilling han døde. Blandt hans Disciple her var den yngre Otto Sperling, der omtaler ham venligt. Oluf Borch, der havde været hans Discipel i Ribe, berømmer hans smukke Digte; Frederik Rostgaard havde i Sinde at samle og udgive dem i et tredie Bind af sine »Deliciae poetarum Danorum«, som imidlertid aldrig udkom.

J. Møller: *Cimbria literata*, I, 1744, S. 400 f. J. Kinch: *Ribe Bys Historie*, II, 1884, S. 461 f. C. F. Brück og J. A. Fridericia: *Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve*, V, 1883—85, S. 344 f. L. Wimmer: *Om Undersøgelsen og Tolkningen af vore Runemindesmærker*, 1895, S. 31—34.

H. F. Rørdam (*Øjvind Andreasen**).

Meier, Herman, 1631—85, Krigssekretær, Krigsraad. F. 12. Febr. 1631 i Rostock, d. 31. Jan. 1685, begr. i Kbh. (Helligg. K.). Forældre: Dr. jur. Herman M., først i mecklenburgsk Tjeneste, senere gottorpsk Raad og Staller i Ejdersted (d. 1659) og Ursula v. Gehren. Gift 22. Sept. 1664 i Helsingør med Christine Madsdatter, f. 21. Sept. 1645 i Helsingør, d. 21. Marts 1704 i Kbh., D. af Tolder i Helsingør Mads Rosenvinge Mortensen og Trine Christophersdatter.

H. M. gennemgik Gymnasiet i Hamburg og studerede Jura i Königsberg, Rostock og Helmstedt, hvorefter han gik paa Rejser nogle Aar. 1657 kom han til Kbh., hvor han 1660 blev Sekretær (»Krigssekretær«) ved det nyoprettede, foreløbige »Høje Krigsraad«, fra 1661 Krigskollegiet. Som Schacks nærmeste Medhjælper deltog han i Kampene med Finanskollegiet om Midler til den staaende

Hærs Underhold, og naar han mødte hos Kongen for at faa Underskrift paa Kollegiets Udfærdigelser, løb han paa Slottet stadig paa det andet Kollegiums Spidser, Hannibal Sehested og **Rentemestrene**, der, som han siger, ligefrem rev hans Skrivelser ud af Hænderne paa Kongen. Efter Generalauditør Tschernings Død gik ogsaa hans Virksomhed over til H. M., og da Schack som Regel indskrænkede sig til korte Anvisninger og Ordre, blev det i stedse stigende Grad den intelligente, kundskabsrige og utroligt arbejdsdygtige H. M., der blev Udførelsesorgan for Hærens Styrelse allerede i Frederik III.s Tid. Da Christian V. 1670 begyndte paa Opbygningen af en stærk Hær, var Schacks Helbred allerede mindre godt, og da de andre Medlemmer af Kollegiet dels var mindre betydelige Personligheder, dels uden nøje Kendskab til Hærens Forhold, medens H. M. som ingen anden var inde i disse, grundigt kendt med Monarkiets økonomiske og administrative Forhold og dertil nøje fulgte den politiske Udvikling i Udlandet, fremkom der mellem den unge, endnu ret uselvstændige Konge og den forholdsvis lavt stillede, loyale og arbejdsvillige H. M. et Samarbejde, der i faa Aar førte til Oprettelsen af en hovedsagelig paa indfødte grundlagt velorganiseret Hær — den bedste i Danmark i Aarhundreder. Med et ganske faatalligt Hjælpepersonale bestred han alt til Hærens Forøgelse, Bevæbning, Uddannelse hørende, **Krigsmateriellets** Anskaffelse, Fæstningernes Forbedring m. m. — Under Felttogene 1675 og 76 fulgte han vel med Hovedkvarteret, men nu var det Generalerne, 1676 navnlig Johann Adolf af **Pløn**, der førte Ordet, saa at H. M.s Virksomhed begrænsedes til administrative Forhold og til at føre Protokollen i Krigsraadene, skønt han formelt var blevet stemmeberettiget Medlem og var udnævnt til Krigsraad. I Felttogene 1677 og 78, under de hurtigt skiftende Overgeneraler, deltog H. M. derimod i Forhandlingerne; som »yngst« Medlem voterede han først, og hans Voteringer var baade de bedst funderede og Vidnesbyrd om, at han endnu besad den offensive Aand, der havde kendetegnet de første Felttog. Naar Operationerne de to nævnte Aar førtes saa vaklende, skyldes det mest Jalousi og aabenlyse Stridigheder mellem de ældste Generaler. — Ved Afslutningen af Felttoget 1678 traadte H. M. fra som Medlem af Kollegiet og Krigssekretær, uden at de nærmere Omstændigheder herved kendes. Det er muligt, at Grunden kan være, at hans og Kongens oprindelige Tro paa, at en Angrebshær kunde grundlægges paa hovedsagelig indfødt Mandskab, havde lidt Skibbrud, hvad Kongen senere erkendte med Udtrykket: Den, der fører Krig med Bønder, faar Prygl med Bønder, og gik over til en

udelukkende hvervet Hær. H. M. bevarede dog Kongens Naade, fik tilstaaet Generals Gage, udnævntes til Etatsraad og vedblev som Generalauditør. Efter Krigen overdroges der ham betydningsfulde Hverv i Ind- og Udland, som han løste med sin sædvanlige Dygtighed. Hans Efterfølger som Krigssekretær, Jens Harboe, med hvem han stod paa den venskabeligste Fod, drog i udstrakt Grad Nytte af hans Viden, og han blev 1683 Deputeret i det nyorganiserede Generalkommissariat. Under den store Troppesammendragning i Holsten s. A. blev han **Generalkommissarius** i Hertugdømmerne og virkede med rastløs Energi, skønt hans Helbred var stærkt angrebet og han stadig **maatte** søge Lægerne i Hamburg. 1684 blev han Amtmand over Slesvig Domkapitels Gods. 1699 bevilgedes der hans Enke 4000 Rdl. for H. M.s Tilgodehavende hos Staten. — Krigsraad 1676. Admiralitetsraad 1679. Etatsraad 1680.

Universitetsprogram 1685. **Gehejmearkivets** Aarsberetning, VI, 1876—82, S. 249—56. Personalhist. Tidsskr., 2. Rk., V, 1890, S. 5 ff.; 3. Rk., V, 1896, S. 116, 119—22. Milit. Tidsskr., XII, 1910, Sp. 413—27. Milit. Repertorium, 2. Rk., IV, 1846, S. 419—24, 432, 437, 440, 442, 447, 449. Hist. Tidsskr., 8. Rk., IV, 1912—13. N. P. Jensen: Den skaanske Krig 1675—1679, 1900. A. D. Jørgensen: Peter Schumacher **Griffenfeld**, II, 1894, S. 340 f. C. J. Arenstorff: Generalerne Friedrich og Carl Arenstorff, 1889. J. Lindbæk: Aktstykker og Oplysninger til Statskollegiets Hist. 1660—76, II, 1910. K. C. Rockstroh: Udviklingen af den nationale Hær, I—II, 1909—16. Bidrag til den store nordiske Krigs Historie, udg. af Generalstaben, I, 1899.

D L t L

Meier, Reinhold, 1634—1701, Embedsmand. F. 28. Febr. 1634 i Slesvig, d. 23. Jan. 1701 i Kbh., begr. sst. (Petri K.). Broder til Herman M. (s. d.). Gift 1677 med Sophie Elisabeth v. Piaten, d. tidligst 1701, D. af kurkölnsk Raad Friedrich v. P.

R. M. gennemgik Gymnasiet i Stade og studerede derefter Jura i Helmstedt. Efter et kort Ophold i Hjemmet var han 1655—63 i svensk Tjeneste, derefter atter i Slesvig, til han 1665 blev Sekretær hos Statholder **Gabel**, var 1670—85 Gehejmekammersekretær og en Tid Raad hos Enkedronning Sophie Amalie, der ogsaa benyttede ham ved fortrolige politiske Sendelser til tyske Hoffer. 1687—99 var han Medlem af Kammerkollegiet, fra 1689 tillige Deputeret i de militære Kommissariater. Han var en nidkær og dygtig Embedsmand, der ogsaa benyttedes i vigtige Kommissioner i »Raadstuen«, bl. a. 1696 i Raadslagningerne om Oprettelsen af en Landmilit. Under Troppesamlingen i Holsten 1689, Ekspeditionen mod Ratzeburg 1693 °S Felittoget ved Sydgrænsen 1700 bestred han den lige saa betydningsfulde som vanskelige Stilling som Chef for **Feltkommissariatet**. Han benævntes af Samtiden »den unge **Meier**« for

at skelnes fra Broderen, medens denne levede. Hans Embedsbane formede sig i meget ligesom dennes, men han fulgte bekvemmere Veje end denne, beskæftigede sig mindre med Detaillerne og naaede socialt op i et højere Niveau. — Kancelliraad 1686. Kammerraad 1687. Justitsraad 1690. Tit. Etatsraad 1693. Virkelig Etatsraad 1697.

Progr. fun. Univ. Hafn. 1701. Bidrag til den store nordiske Krigs Hist., udg. af Generalstaben, I—II, 1899—1903. Dsk. Saml., 2. Rk., III, 1873—74; VI, 1877—79. K. C. Rockstroh: Udviklingen af den nationale Hær, II, 1916.

Rockstroh (L. Laursen).

Meiercrone, se Meyercrone.

Meinert, Frederik Vilhelm August, 1833—1912, Entomolog. F. 3. Marts 1833 i Kbh. (**Frels.**), d. 19. Jan. 1912 paa Frbg., begr. i Kbh. (**Ass.**). Forældre: Grosserer Nicolai Jonathan M. (s. d.) og Hustru. Gift 30. Okt. 1874 paa Frbg. med Nanna Henriette Anna Elisabeth Krarup, f. 3. April 1842 i Ulfborg, d. 17. Sept. 1932 paa Frbg., D. af Sognepræst, sidst i Flødstrup, Provst O. Th. N. K. (s. d.) og Hustru.

M. blev Student 1850 fra Borgerdydskolen paa Christianshavn, studerede efter Faderens Ønske Teologi og blev cand. theol. 1857. Entomologien var imidlertid hans virkelige Interesse; han drev i sin Studentertid ivrige Indsamlinger og kom derved i Forbindelse med Chr. Drewsen og J. C. Schiødte, af hvilken sidste han blev Elev, og til hvem han var nøje knyttet gennem en Række Aar. 1854 begyndte han at arbejde (under Schiødte) paa det kgl. Museums entomologiske Afdeling, først med manuelt Arbejde, senere bl. a. med Indsamling og Klækning af Billelarver til Brug for Schiødtes store Larvearbejde, og han debuterede i Litteraturen med et udmærket, i typisk **Schiødte'sk** Aand og Form skrevet »Bidrag til de danske Myrers Naturhistorie« (1861). Han fortsatte udmærket bl. a. med en »Anatomia **Forficularum** I« (1863), for hvilken han blev Dr. phil., den meget smukke Undersøgelse over »**Campodeæ**, en Familie af Thysanurernes Orden« (1865), en Række Afhandlinger om den mærkelige pædogenetiske (3: i Larvestadiet ynglende) Myg Miastor (1864—72), Behandlinger af den danske Tusindbenfauna (1866—68) m. m. — Efter en Udenlandsrejse 1868—69, hvor han dels studerede under Leydig i Tiibingen, dels foretog store zoologiske Indsamlinger i Tyrol og Nordafrika, blev han (1870) ansat som Assistent ved det reorganiserede zoologiske Museums (af Schiødte ledede) Leddyr-Afdeling. Da M. snart begyndte at føle sig baade personlig og videnskabelig tiltrukket af

Schiødtes videnskabelige Antagonist **Steenstrup**, løsnedes Venskabet til Schiødte efterhaanden og endte med et aabent Brud i Begyndelsen af 80'erne. Og vel fik M. ogsaa efter denne Tid skrevet solide Arbejder i Schiødte'sk Aand, der har bevaret deres Værdi, som »De eucephale Myggelarver« (1886) og »Vandkalvelarverne« (1901), men med sin livlige Fantasi mente han, at han bl. a. var særlig kaldet til at reformere Opfattelsen af Insekternes og Tusindbenenes Munddele; det begyndte med et stort Arbejde om »Fluerens Munddele« (1881) og fortsatte gennem 80'erne og 90'erne med en Række Afhandlinger, hvori han ustandselig skiftede Grundsynspunkt, og som han i Virkeligheden forløftede sig paa; han havde ikke mere den nøgterne Schiødte til at holde igen, naar hans Tolkninger blev til rene Vildskud. — 1881 blev han Medlem af Videnskabernes Selskab, 1883 afløste han Schiødte som Docent i Zoologi ved Landbohøjskolen, men opgav denne Post igen, da han efter Schiødtes Død 1885 blev udnævnt til Inspector (Museumsbestyrer) ved Zoologisk Museums III. Afd. (Leddyr-Afdelingen). Her virkede han, til han 1909 tog sin Afsked paa Grund af Alder og Svagelighed. I hvert Fald i sine yngre Aar var han en begejstret og opildnende Lærer for de studerende, og han var i det hele en livlig, om end noget ilter Natur, som Forsker og Museumsmand flittig og virkelysten, fra hvis Haand henved 100 større og mindre Afhandlinger foreligger, og som baade i Danmark og Udlandet (en stor Rejse saa sent som 1891—92 til Vestindien og Venezuela) samlede ivrigt for Zoologisk Museum. Han redigerede dygtigt og interesseret (og med store økonomiske Ofre) de første fem Bind af Entomologisk Forenings Tidsskrift »Entomologiske Meddelelser«. — R. 1892. DM. 1909. — Maleri af N. Tuxen i Familieej. Portrætteret paa P. S. Krøyers Maleri fra Videnskabernes Selskab 1897 (Videnskabernes Selskab), Kartonen hertil hos Hirschsprung.

A. Tang Barfod: Forsøg paa et Overblik over Slægterne Meinert-Tang-Fenger, 1922. Entomol. Meddel., XV, 1927, S. 253—62, 396 f. Univ. Progr. Nov. 1912, S. 142 ff.

K · T U · I
Kai L. Henriksen.

Meinert, Nicolai Jonathan, 1791—1877, Grosserer og Politiker. F. 9. Marts 1791 i Kbh. (Frels.), d. 26. Febr. 1877 sst. (Frels.), begr. i Christians K. Forældre: Renteskriver Andreas Ewald M. (1742—1809) og Maren Kirstine Noe (1755—1842). Gift 6. Aug. 1819 paa Nørre Vosborg med Mette Christine Tang, f. 4. Maj 1799 paa Nørre Vosborg, d. 6. Dec. 1887 paa Frbg., D. af Godsejer, Kammerraad Niels Kjær T. til Nørre Vosborg (1767—1814) og

Marie Cathrine Meinert (1776—1855, gift 2° 1816 med Stiftsprovst, senere Biskop i Ribe Conrad Daniel Koefoed, 1763—1831, gift 1° 1793 med Sophie Dorothea Frisch, 1776—1815).

M. kom tidligt ind i Faderens Forretning, der især drev Handel paa Norge, og bestyrede denne, da Moderen blev Enke 1809. Fra 1821 overtog han den selv. Skønt han ingenlunde kan regnes blandt Byens Matadorer, oparbejdede han dog Forretningen, saaledes at han tjente en ikke ringe Formue, og han skabte sig snart en betydelig Position paa Christianshavn. Sammen med Vinhandler H. P. Hansen og L. N. Hvidt gjorde han sit til at skaffe Handelsstanden Indflydelse paa det offentlige Liv, og selv om han aldrig kom i første Række, var han altid rede med Navn og med Pung. Han var Medunderskriver af den store Trykkefrihedsadresse til Frederik VI. og Medstifter af Trykkefrihedsselskabet. 1837 blev han Medlem af de 32 Mænds Forsamling, Borgerrepræsentant 1840 og 1847—58 Raadmand. Som Medlem af Borgerrepræsentationen stillede han 1843 Forslag om, at denne Forsamlings Møder skulde holdes for aabne Døre. 1842, 1844 og 1846 mødte han som Kbh.s Repræsentant i Roskilde Stænderforsamling. Han valgtes til Medlem af flere Komiteer og var 1846 Ordfører for Lovforslaget om Fritagelse for Skibsafgifter, men gjorde sig ellers ikke meget gældende i Debatten. Naturligvis var det først og fremmest Handelsforhold, der interesserede ham, men han tog ud fra liberale Synspunkter Del i Debatteerne om Stænderkomiteer og Trykkefrihed. Da det nationale Spørgsmaal opstod i Midten af 40'erne, viste han ogsaa dette sin Interesse. I Stænderne støttede han Forslaget om Betyggelse af Statsenheden og var 1843 Medstifter af Selskabet for dansk Undervisnings Fremme i Nordslesvig og af den slesvigske Hjelpeforening (Syvstjernen). Han deltog i Stænderforhandlingerne 1848, var Medindbyder til Casinomødet i Marts 1848, men søgte forgæves Valg til den grundlovgivende Rigsforsamling. En kort Tid var han Medlem af Landstinget (1854—55), dog uden at spille nogen større Rolle, og han veg hurtigt Pladsen for mere aktive Politikere. Inden for den københavnske Handelsstand havde han et godt Navn, og han sad i en lang Aarrække, nemlig 1834—67, som Medlem af Grosserer-Societetets Komite, ligesom han i to Perioder, 1835—39 og 1861—65, var Medlem af Nationalbankens Repræsentantskab. — R. 1857. — Maleri af J. Roed 1872. Træsnit af H. P. Hansen ca. 1888.

M. Rubin: Frederik VI.s Tid, 1895. Hans Jensen: De danske Stænderforsamlings Historie 1830—48, II, 1934. Villads Christensen: København 1840—57, 1912. Jul. Schovelin: Fra den danske Handels Renaissance, I—II, 1924, passim. Harald Jørgensen.

Meinstorf (**Meinstrup**), holstensk **Uradelsslægt**, der har Navn efter Byen Meynerstorpe i Vagriën. Slægten, hvis ældre Led vanskeligt lader sig opstille genealogisk, forekommer første Gang **1281** med Markvard **M.**, af hvis fire formodede Sønner Ditlev **M.** (nævnt **1322**) antages at være Stamfader til Pellworm-Linien, hvortil hører Christopher **M.** til Søgaard paa Pellworm og Avnbølgaard, med hvem Slægten uddøde **1664**. Claus **M.** (nævnt **1323**) formodes at være Broder til Ditlev **M.** (nævnt **1322**) og Fader til Ridderen Otto **M.** (nævnt **1371** og **78**) og Rigsraaden Henning **M.** (nævnt **1360** og **89**), som sammen med en tredie Broder Henrik **M.** (nævnt **1366** og **87**) ejede Gods paa Lolland. Sidstnævnte, der **1373** var Kong Valdemars Skænk, var Bedstefader til Rigsraad, Landsdommer Henrik **M.** (d. **1496** el. **97**), hvis Datter var nedenn. Anne **M.** (ca. **1475—1535**).

Danmarks Adels Aarbog, XXI, 1904, S. 284—92; XXIII, 1906, S. 508; XXXII, 1915, S. 607; **LII**, 1935, II, S. 44. *Albert Fabritius.*

Meinstorf, Anne, ca. **1475—1535**, Hofmesterinde. F. ca. **1475**, dræbt 20. Jan. **1535** paa Ringsted Landsting, begr. i Ringsted **K.**, senere overført til Hornslet **K.** Forældre: Landsdommer i Sjælland Henrik **M.** (d. **1496** el. **97**, gift 1° med Berete Pedersdatter Thott) og Margrethe Christiernsdatter Daa (d. tidligst **1497**). Gift 1° ca. **1491** med Holger Rosenkrantz til Boller, d. **1496**, før **13. Marts** (gift 1° med Margrethe Bosdatter Flemming), Søn af Erik Ottesen **R.** (s. d.) og Hustru. 2° med Jørgen Ahlefeldt til Søgaard, faldet **17. Febr. 1500** ved Hemmingstedt, Søn af Claus **A.** (d. ca. **1489**) og Ida Breide.

I en paafaldende ung Alder blev **A. M. 1503** Dronning Christines Hofmesterinde, en Stilling, hvortil hun i Kraft af sit myndige og adelstolte Væsen sikkert var fortrinligt egnet. Omtrent samtidig fik hun Højstrup i Stevns som Pantelen, men opholdt sig fra nu af i Almindelighed ved Hoffet. Da Christian II. giftede sig, gled hun over i Dronning Elisabeths Tjeneste; men da hun dristigt paatalte Kongens fortsatte Forhold til Dyveke, faldt hun i **Unaade**, og efter Torben Oxes Henrettelse fandt hun det sikrest at forlade Landet; **1518** fratog Kongen hende Højstrup, hvortil Bøndernes Klager synes at have givet Anledningen. I de følgende Aar synes hun at have opholdt sig dels i **Lübeck**, dels i Hertugdømmerne; **1522** havde Kongen saaledes »indmanet« hende i Kiel for en Gældsfordring fra Kong **Hans'** Tid, som hun nu maatte indløse. Efter Christian II.s Flugt kom hun tilbage til Danmark og fik atter Højstrup i Pant; senest **1526** blev hun paa ny Hofmesterinde, nu hos Frederik I.s Dronning Sophie.

I Begyndelsen af Grevefejden søgte Grev Christoffer at vinde hende for sig; han stadfæstede hendes Lensbrev paa Højstrup, gav hende yderligere **Sæbygaard** ved Tissø i Pant og udstedte et særligt **Beskærmelsesbrev** for hende og hendes Gods. Snart efter vidner dog flere Breve om hendes Frygt for Borgere og Bønder og for de fremmede Krigsfolk. Hendes eneste dalevende Søn, Holger Rosenkrantz, faldt Okt. 1534 i Slaget ved Svenstrup; hendes Svigersøn Axel Brahe var en af den skaanske Adels Førere, da den ved Juletid s. A. faldt fra Greven. Under Indtryk heraf begyndte **Adelsjagten** paa Sjælland. Alligevel havde A. M. Mod nok til at indfinde sig paa Ringsted Landsting, hvorhen Greven havde stævnet Adel, Borgere og Bønder; og da hun her i uforsigtige Ord udfordrede Christian II.s Tilhængere, blev hun et Bytte for Folkeskarens Lidenskaber; hun blev hugget ned, hendes Lig mishandlede og plyndredes. Hendes Børnebørn, Jomfruerne Sophie og Anne Glob, der ledsagede hende, blev med Nød og næppe reddet op i Ringsted **Kirketaarn**. »Fru Anne **Holgers'** Mord« spillede en stor Rolle i den følgende Tids Fejdeskrifter; ved **Kbh.s** Overgivelse 1536 undtoges Deltagerne deri fra den almindelige Amnesti, og et Par københavnske Borgere henrettedes senere som Hovedmændene derfor. — Ligsten med Portrætfigur i Hornslet **K.**; partiel Afstøbning paa **Fr.borg**.

Danmarks Adels Aarvog, XXI, 1904, S. 290. A. Heise: Familien Rosenkrantz's Historie, II, 1882, S. 80 f., 84—87, 92—97, 212—16, 221—24, 297. Personalhist. **Tidsskr.**, 3. **Rk.**, III, 1894, S. 124 ff. *HenBruun (A.Heise).*

Meisen, Valdemar, 1878—1934, Læge. F. 20. Juli 1878 i Randers, d. 18. April 1934 i **Kbh.**, Urne paa Bispebjerg. Forældre: Tømmerhandler Søren Westergaard (1837—1911) og Anna Kirstine Meisen (1843—1902). Navneforandring fra M. Westergaard 11. Sept. 1909. Gift 1° 14. Juli 1907 i **Kbh.** (Fredens) med Læge Helga (Mut) Laage-Petersen, f. 4. Juli 1882 i Viborg (gift 2° 1929 med Journalist Jørgen Christoffer Bast, f. 1894), D. af Adjunkt, senere Overlærer Frederik Jacob Vilhelm Petersen (1837—1909) og Alma Annette Schiøning (1858—1933). Ægteskabet opløst 1923. 2° 5. Sept. 1923 paa Frbg. med cand. jur. Ingrid Augusta Marianne Dons, f. 6. Jan. 1894 paa Frbg. (gift 1° 1919 med Ingeniør Hans Christian Carl Theilmann, f. 1893 (gift 2° 1924 med Carline Marie Lillington, f. 1896), 3° 1934 med Varemægler Frantz Sigurd Eskildsen, f. 1885), D. af Assistent i Indenrigsministeriet, senere Stiftamtmand, Kammerherre Hans Carl D. (1855—1937) og Carline Emilie Birgitte Langhoff (1861—1925). Ægteskabet opløst.

M. blev Student 1896 fra Randers og tog Lægeeksamen 1903, havde tidligt Interesse for Kirurgien og skaffede sig en alsidig Uddannelse heri. Efter Kandidat- og Turnustjeneste ved forskellige københavnske Hospitaler og Kbh.s kirurgiske Poliklinik var han 1908—09 Assistent ved Frederiks Hospitals **Röntgenklinik** hos Kuhn Faber; i disse Aar skrev han Disputatsen »**Röntgenstraalernes Virkninger paa maligne Svulster, en klinisk-eksperimentel Undersøgelse**«, som han forsvarede for Doktorgraden 1909; Arbejdet var svagt og blev haardt angrebet af **Röntgenologen** Fr. Fischer. M. var 1909—13 ansat ved kirurgisk Afd. I paa Kommunehospital, dettes kirurgiske Poliklinik og patologiske Institut og Sektionsstue og 1913—17 Reservekirurg paa Sundby Hospital hos Kristian Poulsen, var derefter Visitator ved Kommunehospital og Afdelingslæge ved Kbh.s kirurgiske Poliklinik, hvis Chef han blev 1924, og var 1927—30 Chef for Sundby Hospitals kirurgiske Poliklinik. Han foretog flere Studierejser, bl. a. 1917 for at se Krigskirurgien ved den engelske Front, men stiledede trods fyldig Uddannelse og ubestridelige kirurgiske Evner forgæves mod en københavnsk Overkirurgplads. Han havde tidligt begyndt kirurgisk Praksis og Privatklinik, og med Basis i sin store polikliniske Erfaring lykkedes det ham dog at gøre en god Indsats i dansk Kirurgi, idet han 1925 udefra optog og her hjemme indførte Injektionsbehandlingen af Aareknuder og deres tit invaliderende Følgesygdomme, der navnlig i social og forsikringsmæssig Henseende ikke tidligere var tilstrækkeligt paaagtede. M. tog Spørgsmaalene op paa bred Basis og blev paa disse Felter en **Foregangsmand**; sin meget store Erfaring meddelte han i talrige inciterende Foredrag og Tidsskriftartikler samt i sin Bog 1930 »**Varicer og Hæmorrhoider**«, hvori han giver en omhyggelig Udredning af **Varicernes** og beslægtede Lidelsers anatomiske og fysiologiske Forudsætninger og yder originale Bidrag til Løsningen af disses og Injektionsbehandlingens Problemer; Bogen er oversat til Engelsk og Spansk. M. nærkede tidligt stor Interesse for Lægevidenskabens Historie, som optog ham stedse mere, og hvori han inspireredes af **Vilh.** Maar; de fleste af hans altid klart og underholdende skrevne, men ikke særlig dybtgaaende Afhandlinger er samlede i eet Bind fra 1933, »**Medicinsk historiske Afhandlinger og Portrætter**«, hvoraf blandt de bedste skal nævnes Afhandlingen fra 1923 om Ovariotomiens Historie i Danmark. Med sin Oversættelse fra Latin 1929 af Harveys Bog om Opdagelse af Blodets Kredsløb, hvorved et af den medicinske Litteraturs Hovedværker gjordes tilgængeligt for danske Læger, har M. indlagt sig stor Fortjeneste. I Anledning af Universitetsbibliotekets 450 Aars-

dag 1932 redigerede han Pragtværket »Prominent Danish Scientists«, hvori flere Bidrag af ham selv. Sammen med Bibliotekar Knud Larsen udgav han 1933 »Stenoniana«, I, hvori hans udmærkede første »Niels Steensen-Forelæsning« i Kbh.s Medicinske Selskab. I »Dansk Biografisk Leksikon« har M. skrevet en Del Artikler fra A til C; til sin Død var han en arbejdsivrig Sekretær i Dansk medicinsk-historisk Selskab. — To Malerier fra Ungdommen af Hugo Larsen i Familieeje.

Ugeskrift for Læger, LXXI, 1909, S. 1323—26, 1357—60. Ugeskrift for Læger, XCVI, 1934, S. 489. Hospitalstidende, LXXVII, 1934, S. 516 ff.

Otto C. Aagaard.

Meisling, Aage Alvild, f. 1867, Øjenlæge. F. 20. Okt. 1867 i Kbh. (Johs.). Forældre: Anlægsgartner Peter Christian Hjarup M. (1825—82) og Mathilde Frederikke Bræmer (1830—1917). Sønnesøn af S. M. (s. d.). Gift 1° 8. Juni 1898 i Kbh. (Garn.) med Johanne Magdalene Jürs, f. 22. Nov. 1872 i Kbh. (Garn.), d. 13. Sept. 1919 sst., D. af Premierløjtnant, Sproglærer Carl Johan J. (1835—1905) og Thora Henriette Negertha Bruun Muus (1844—1920). Ægteskabet opløst. 2° 5. Marts 1921 i Kbh. med Valborg Julie Nielsen, f. 26. Dec. 1892 i Kbh., D. af Forvalter Julius N. (f. 1866) og Emma Frese (1867—1932).

M. blev Student 1886 fra Borgerdydskolen paa Christianshavn og tog medicinsk Eksamen 1892. Efter en fleraarig almindelig Uddannelse samt en kort Periode, hvor han var praktiserende Læge i Lyngby, begyndte han Studiet af Øjensygdomme 1896. Han blev hurtigt Assistent paa den gamle Klinik i Havnegade, der dengang fungerede som Universitetets Klinik, og han blev 1904 klinisk Assistent ved Professoratet i Oftalmologi, paa den Tid Landets fornemste Uddannelsesstilling. 1899 disputerede han for Doktorgraden med en Afhandling om Synsfeltsundersøgelsen. 1901 blev han bistaaende Karantænelæge og 1925 Karantænelæge i Kbh. Hans sociale Interesser førte ham tidligt ind i Socialdemokratiets Rækker, og 1921—33 var han Medlem af Borgerrepræsentationen valgt paa Socialdemokratiets Liste. Han har indført en Farveblindhedsundersøgelse i de københavnske Kommuneskoler. 1920—23 var han Formand i Oftalmologisk Selskab i Kbh. Hans videnskabelige Interesse ligger overvejende paa fysiologisk optisk Omraade, som han studerede i Paris 1899 hos M. Tscherning, der dengang var Leder af det fysiologisk optiske Laboratorium ved Sorbonne.

Univ. Progr. Nov. 1899, S. 102 f.

Henning Rønne.

Meisling, Simon Sørensen, 1787—1856, Filolog. F. 6. Okt. 1787 i Kbh. (Nic), d. 8. April 1856 sst. (Frue), begr. sst. (Ass.). Forældre: Vildthandler Simon Sørensen M. (1755—87) og Else (Christine) Øckenholt (ca. 1767—91, gift 2° 1789 med Brændevinsbrænder Jess Petersen, gift 2° 1792 med Karen Marie Hyllsted). **Gift** 29. Maj 1812 i Kbh. (Helligg.) med Inger Cathrine Hjarup, f. 20. April 1793 i Kbh. (Frue), d. 27. April 1854 sst. (Frue), D. af Brændevinsbrænder Peder Michelsen H. (ca. 1758—1819) og Bente Larsdatter (ca. 1756—tidligst 1801).

M. blev Student 1803 fra Borgerdydskolen i Kbh. 1807 fik han Universitetets Guldmedaille for en Afhandling om de romerske Municipier, 1809 Doktorgraden for et Skrift »De 'Αοιδοίς atque Rhapsodis veterum Græcorum«. Efter 1807 at have taget Attestats blev han 1808 Adjunkt ved Helsingørs lærde Skole. 1812 blev han Adjunkt og 1819 Overlærer ved Metropolitanskolen, 1822 Rektor i Slagelse og 1826 i Helsingør. Allerede 1839, da Skolen blev nedlagt, trak han sig tilbage fra den pædagogiske Virksomhed, der sled for haardt paa den følsomme Mands Nerver. Han var vistnok **en** i flere Henseender meget dygtig Pædagog, der uden Prygl oparbejdede de Skoler, som blev ham betroet, men trods en vidt-dreven Interesse for de enkelte Elever blev han aldrig hverken elsket eller agtet af dem. Hertil bidrog foruden hans pirrelige og urolige Væsen ogsaa et meget ulykkeligt Husliv og en uordentlig Levemaade. Til Ulykke for M.s Eftermæle havde han en Tid lang H. C. Andersen til Elev og senere Logerende, og den højst ensidige Skildring af Rektoren i dennes Selvbiografi er gaaet over i Historien. M. var imidlertid ikke den Pedant, Andersen vilde gøre ham til. Han var en lærd Humanist og en fin Skribent. Som ung sluttede han sig til **Oehlenschläger**, skrev en Tragedie »Munkelist« (1812) i dennes Stil og fejdede mod Baggesen. Mere bekendt er han som ualmindelig heldig Oversætter. Af nyere Litteratur har han bl. a. oversat Shakespeares »Stormen« og »Købmanden i Venedig« (1810), Gozzis »Dramatiske Eventyr« (1821) og »Maske-Comedier« (1825), Goethes udvalgte Skrifter (1832—33). Men hans Navn i Litteraturen er fremfor alt knyttet til en lang Række versificerede Fordanskninger af Oldtidsdigte, hvoraf tør fremhæves »Æneiden« (1824—26), »Forvandlingerne« (1831), Theokrit (1825), Martial (1832). Men især er hans Gengivelse af **Lucretius'** Læredigt (1832) et meget fint og sikkert Arbejde; ogsaa Indledningen og Noterne er interessante. M.s Heksametre er af en lidt ældre Støbning end Wilsters, men de har ofte en god Klang,

og hans Sprog har Fynd og Præcision. Han var en brændende Entusiast for Poesien og fortjener at erindres i den danske Humanismes Historie. — Tit. Professor 1828. — Maleri i Familieeje. Tegning (**Fr.borg**). Litografi af P. Klæstrup. Radering af H. P. Hansen.

F. E. Hundrup: Lærerstanden ved Slagelse lærde Skole, 1861, S. 21 ff. Ole Lund: **Smaabilleder** fra Helsingør 1800—1830, 1900, S. 95—124. Kj. Galster: H. C. Andersen og hans Rektor, 1933. E. Collin: H. C. Andersen og det Collinske Hus, 1882. T. Høeg: H. C. Andersens Ungdom, 1934. H. G. Olrik: Anderseniana, IV, 1936. P. Rubow: Shakespeare paa Dansk, 1931. Samme i Dagens *Nyheder* 29.-30. Jan. 1935.

Paul V. Rubow

Meisner-Jensen, Olga Vilhelmine, f. 1877, Malerinde. F. 12. Febr. 1877 paa Frbg. Forældre: Tømrermester Hans Jensen (1840—80) og Clara Ernestine Meisner (1850—1924). Navneforandring 29. Juni 1908. Ugift.

O. M.-J. fik Undervisning paa Frøknerne E. Mundt og M. Luplaus Skole, hvorfra hun dimitteredes til Kunstakademiet. Her arbejdede hun fra Sept. 1898 til Febr. 1903 og havde Viggo Johansen til Lærer. Senere deltog hun en Vinter i et Elevhold hos Fritz Syberg. Et Rejsestipendium fra Akademiet (1909) benyttede hun til et Studieophold i Paris Febr.—Maj 1910, hvor hun først besøgte Simon og Menards Malerskole, siden udelukkende studerede Museerne og Udstillingerne, af hvilke særlig Impressionisternes og Cézannes fængslede hende. Paa senere Rejser har hun atter besøgt Paris og desuden Italien 1920. O. M.-J. har (under Navnet Olga Jensen) udstillet paa Foraarsudstillingen ved Charlottenborg 1908—09, 1911, 1913—20, 1922, 1925, 1927—28, 1931, paa Kunstnernes Efteraarsudstilling 1907—13, 1915, 1922, 1928, paa Kvindelige Kunstneres retrospektive Udstilling paa Charlottenborg 1920, paa Forumudstillingen 1929 og paa en Separatudstilling i Kunstforeningen 1916. 1917 fik hun Akademiets Aarsmedaille for »En Buket Blomster«. Hun var Medlem af Charlottenborgs Censurkomité 1916. 1922 blev hun Medlem af Akademiet. — O. M.-J. har hovedsagelig valgt Børn, Blomster og Naturen til Motiver for sine Malerier, der er malet med stærke Farver i kraftigt Lys, ikke uden Paavirkning fra Fynboerne. Hun synes at besidde en særlig Evne for Portrætfremstilling. Hendes Portrætter er udmærket karakteriserede og dygtigt udførte. — Selvportræt 1922.

Politiken 13. Marts 1921. B.T. 19. Okt. 1928.

Elsø Kai Sass.

Meissenheim, se Bogbinder, Hans.

Meister (ungarsk: Mester), **Jenø**, f. 1882, Billedhugger. F. 11. Juli 1882 i Maklar, Ungarn. Forældre: Købmand Adolf M. (1835—1919) og Louise Perlus (1848—1920). Gift 1° 9. Juni 1925 paa Frbg. (b. v.) med Ellen Andrea Frantzen, f. 18. Febr. 1895 i Haslev, d. 27. Aug. 1926 i Kbh., D. af Bogholder Thorkild Rasmus F. (1861—1926) og Ingeborg Charlotte Frederikke Jensen (f. 1868). 2° 11. Marts 1935 paa Frbg. (b. v.) med Maria **Molin**, f. 11. Marts 1901 i Kbh., D. af Entreprenør, Arkitekt Christian M. (f. 1875) og Inger Christensen (f. 1881).

M. uddannedes paa Kunstindustriskolen i Budapest, hos Billedhuggeren Ede Telcs sst. og 1901—04 paa Académie Julian i Paris under H. Verlet og J. P. Laurens. Tillige gjorde han Studierejser til Italien 1919 og 1927, England og Tyskland. 1913 tog han fast Bopæl i Kbh. og erhvervede dansk Indfødsret 1928. I Ungarn har M. udstillet paa Nationalsalonen i Budapest, her hjemme paa Charlottenborg Udstillingen med Mellemrum siden 1912 og Charlottenborg Efteraarsudstilling 1937. Desuden deltog han i de danske Udstillinger i Warszawa og Budapest 1936. M. er en teknisk kyndig og alsidigt skolet Billedhugger med stor Ansvarsfølelse over for sit Arbejde. Han følte sig tiltrukket af Utzon Franks plastiske Opfattelse — det logisk klare, konsekvent gennemførte **Kompositionsprincip** i Bronzefiguren »Knælende Venus« (1921) bærer Vidne herom — og var ansat under ham som Assistent ved Kunstakademiets Billedhuggerskole 1918—20. Han har udført en Række Buster, bl. a. af Børn, og Portræthermer (Alb. Theilgaard, Granit, til Akts. Dansk Galoche- og Gummifabrik i Køge; N. L. Westergaard, Bronze, til Universitetsbiblioteket; Anders Jensen, til Slagterlavets Stiftelse; Lensgreve Fr. Chr. Moltke, Bronze, til Sparekassen i Haslev), fem Relieffer til Universitetsbibliotekets Nybygning ved Nørre Allé, Bronzestatuen »Kuglestøderen« for Frbg. Kommune, to Springbrønde for samme til St. Thomas Plads og Fontænefiguren »Grønlænderdreng i Kamp med Marsvin« til Statsminister Staunings Have. — Maleri 1901 af Paul Javor.

Sigurd Schultz.

Mejborg (Meiborg), Reinhold Frederik Severin, 1845—98, kulturhistorisk Forfatter. F. 28. Marts 1845 i Kerteminde, d. 18. Juni 1898 i Hellerup, begr. i Kerteminde. Forældre: Malermester, Brandinspektør Christopher Rudolph M. (1816—88) og Emilie Frederikke Juliane Sophie Vander (1822—78). Gift 27. Nov. 1896 i Hjørring med Anna Petersen, f. 3. Jan. 1854 i Hjørring, d. 28.

Marts 1929 i Charlottenlund, D. af Boghandler Peter Marinus P. (1825—67) og Hanne Dortha Haugaard (1825—97).

Opvokset i Kerteminde tog M. Skolelærereksamen i Jelling 1864 og arbejdede som Lærer i Hjørring, hvor han bl. a. underviste i Tegning. Men fra Barndomshjemmet medbragte han Interesser for Kunst og Arkitektur, og han vovede at opgive sin Stilling for i Begyndelsen af 70'erne at flytte til Hovedstaden, drive frie Studier og tegne for Geologer og Arkæologer. Hans første selvstændige Arbejder er Rekonstruktionstegninger af Kbh.s Slot og Universitetets tidligere Bygninger (1879), der søger at kombinere gamle Billeder og skriftlige Oplysninger. 1881 udgav han »Borgerlige Bygninger, især Københavns Professorresidenser«, med en kraftig Kritik af Troels-Lunds Skildring af Renæssancetidens Boliger, og 1882 »Billeder af Livet ved Christian V.s Hof«, der begge i høj Grad bygger paa Studiet af gamle Regnskaber.

Disse Arbejder og Artikler i »Tidsskrift for Kunstindustri« vakte Opmærksomhed. M. opnaaede Støtte fra Staten og offentlige Fonds, som muliggjorde Rejser rundt om i Landet for at studere og aftegne Herregaarde, Købstadhuuse og Bønderbygninger. Et smukt Resultat heraf blev »Gamle danske Hjem« (1888), der giver en kort Oversigt over M.s omfattende Førstehaandsviden om Landets gamle Husformer og paa sit Felt er et banebrydende Arbejde. Studierejserne udstraktes ogsaa til Sverige, og under Paavirkning af Hazeliuss Nordiska Museets Skaber, koncentrerede M. efterhaanden sine Interesser om Bondekulturen. Efter et Par mindre Publikationer, et populært Uddrag af den svenske Landsbyskomager »Jonas Stolts Optegnelser« (1890) og »Bygningsskikke i Slesvig« (1891), udkom 1892 M.s andet Hovedværk »Nordiske Bøndergaarde. I. Slesvig«, der udstyret paa lignende Maade som »Gamle danske Hjem« vandt megen Anerkendelse og blev oversat til Tysk. M. var saare omhyggelig for sine Bøgers typografiske Fremtræden. Kunstneriske Hensyn, mere end strengt videnskabelige, præger de talrige Illustrationer, som han lod andre rentegne efter sine egne Skitser, og han vilde ikke nøjes med at være vor første Bygningsarkæolog, han vilde ogsaa gøre Teksten almenlæselig og indrammede derfor en bygningshistorisk Kerne i malende Kulturskildringer og kunstnerisk følte Naturbeskrivelser. Men Kunstneren tog i nogen Grad Luven fra Forskeren, og M. forløftede sig paa den mægtige Opgave samtidig at indsamle et hidtil næsten ubehandlet Stof, at forene Arkivstudier med Forskninger i Marken og samarbejde det hele i æstetisk tiltalende Form. P. Lauridsens Studier

over slesvigske Bygningsskik (1897) naaede dybere til Bunds i Problemerne. Det stort planlagte Værk blev en Torso. Af dets Fortsættelse »**Danske Bøndergaarde**« lykkedes det kun M. at faa skrevet og udsendt to Hæfter (1897), °S Apopleksi lammede hans Kraft i hans sidste Leveaar. Hans efterladte Samlinger (i Nationalmuseets Arkiv) indeholder talrige Skitser af forsvundne Bygninger og har blivende Værdi som Studiemateriale. — Tit. Professor 1893. — Maleri af Knud Larsen; Olieskitser paa **Fr.borg**.

C. A. Jensen i Ill. Tid. 10. Juli 1898. Hist. Tidsskr., 6. Rk., IV, 1892—94, S. 646—72; VI, 1895—97, S. 43—113, passim, 793 ff.; 7. Rk., I, 1897—99, S. 574 f.

Chr. Axel Jensen (C. Nyrop).

Mejer, Johannes, 1606—74, Kartograf. F. Okt. 1606 i Husum, d. Juni 1674 sst. Forældre: Præst i Husum Johannes Meier (1573—1617) og Elisabeth **Jüngling** (1576—1656). Ugift.

Efter at have tilbragt en Del af sin Ungdom med at vogte Kreaturer kom J. M. til Kbh. og lagde sig efter matematiske og astrologiske Studier; hans Ungdomsforhold er for øvrigt ganske ukendte. Efter Kejserkrigens Slutning 1629 synes han at have taget fast Ophold i Husum, hvor han fristede Livet ved at give Undervisning i Skrivning og Regning og ved at forfatte Begravelses- og **Bryllupsbreve**; men samtidig fortsatte han sine Studier og blev Matematiker i det 17. Aarhundredes Forstand, o: han var paa een Gang Astrolog, Kalenderudgiver og Kartograf. Fra 1640 og sandsynligvis aarlig lige til sin Død udgav han en Almanak, der fandt betydelig Udbredelse; men allerede tidligere havde han begyndt sin kartografiske Virksomhed. Forholdene i de slesvigske Marskegne, særlig Jordernes store Værdi og lette Overskuelighed samt de kostbare Inddigningsarbejder, havde allerede i Slægtledet forud for J. M. fremkaldt en empirisk Geodæsi, som han ikke alene lærte sig, men ved store naturlige Anlæg og Snilde, støttet til Tyge Brahes, **Longomontanus'** og Laurembergs Arbejder, i høj Grad udviklede; selv betragtede han sig som Elev særlig af den første. 1636 begyndte han at udarbejde Kort over Marskegnene omkring Husum, kom i Forbindelse saavel med den frisiske Historiker Peter Sax i Ejdersted, der øvede stor Indflydelse paa ham, som med den gottorpske Hertug, der overdrog ham at kortlægge Aabenraa Amt og Slistrømmen med dens Sildehegn og nærmeste Omgivelser. Disse Arbejder, et Par store Kortbøger i Folio, fuldførtes 1640—41 og staar meget højt i J. M.s Produktion. 1642 overdrog Kong Christian IV. ham at kortlægge Halvøens Vestkyst fra Varde til **Glückstadt**, men senere udvidedes Hvervet til at

omfatte begge Hertugdømmerne; 1647 udnævntes J. M. til kgl. Matematiker, og op til 1648 fuldførtes Slesvigs og Holstens Kartering. 37 af hans Kort optoges i »Landesbeschreibung der zwei Herzogthümer«, som 1652 udgaves af ham i Forbindelse med Caspar og Joachim Danckwerth. C. Danckwerth skrev Teksten, men den staar langt under M.s Kort, og denne var endog saa utilfreds med Værkets politiske Tendens og topografiske Mangler, at han i det følgende Aar omarbejdede den fra Ende til anden. Det store Manuskript paa 1100 tætskrevne Foliosider naaede han dog aldrig at faa trykt. Samtidig fortsatte han sit Arbejde som kgl. dansk Kartograf. 1650 tilstillede han Kong Frederik III. et fortrinligt Kort over Danmark, 1654—55 kortlagdes Jylland, 1655—58 udarbejdedes »Skaanebogen« med 82 Kortblade over de østdanske Provinser, og støttet af en forbavsende Arbejdsevne forberedte han tillige Udgivelsen af et stort nordisk Atlas i Smag med »Landesbeschreibung«. Det skulde bestaa af syv Bind, omfattende Danmark med Hertugdømmerne samt Oldenburg og Delmenhorst, Norge med Island og Grønland og Sverige; 1657 udgav han en trykt Kortfortegnelse til Værket, men den ulykkelige Krig og Landets Forarmelse standsede hans Planer.

Som Kartograf var J. M. i Besiddelse af en overlegen Evne til ved meget primitive Midler, uden teknisk dannet Medhjælp og i forbavsende kort Tid at levere et efter Datidens Krav fortrinligt Kort. Hans Kystomrids, Landets Hovedformer, Fuldstændigheden af hans Topografi og det i det hele og store godt lignende Billede af Landskabet fortjener megen Ros; men da han ikke kendte den trigonometriske Maaling, og hans Arbejder altid udførtes med flyvende Fart, naaede han aldrig til virkelighedstro Gengivelse. I Detaillen dynger han Fejl paa Fejl, og ingen af hans Kort kan lægges til Grund for videnskabelige Undersøgelser. Men alligevel betød han for sin Tid et stort Fremskridt, og hans Kort over Hertugdømmerne — de eneste, der blev trykt — afløstes først efter 150 Aars Forløb af bedre Arbejder. Derimod er hans historiske Kort over Nordfrisland, Helgoland m. m. uden mindste Værdi.

Efter 1660 levede J. M. i trange Kaar i Husum uden at kunne faa sin resterende Løn udbetalt af Kongen, stadig trængt af nærgaaende Kreditorer, i endeløse Retstrætter med Danckwerth'erne, og hans kartografiske Virksomhed sygnede lidt efter lidt hen. — Efterladte Arbejder i Det kgl. Bibliotek. — Stik af Matthias og Nicolaus Peters i Husum.

P. Lauridsen i Hist. Tidsskr., 6. Rk., I, 1887—89, S. 239—402.

P. Lauridsen (Carl S. Petersen).*

Melbye. Slægtens Stamfader Rasmus Andersen (1639—96) var Smed i Melby og Fader til Birkedommer og Fuldmægtig paa Skjoldenæsholm, senere Postmester i Odense Andreas M. (1670—1749), hvis Søn og Efterfølger som Postmester Ulrich Christian M. (1715—78) var Fader til Told- og Konsumptionsinspektør i Faaborg Daniel M. (1749—1814) og til Sognepræst i Middelfart og Kauslunde Thor M. (1744—1829), hvis væsentligste litterære Fortjeneste var hans Medarbejderskab ved Worms og Nyerups Leksika. Af hans sytten Børn (i to Ægteskaber) skal nævnes nedenn. Sognepræst i Asperup og Rorslev Mads M. (1817—79) og Varemægler Carl Julius M. (1815—65), der var Fader til nedenn. Forfatter Anton Christian Cornelius M. (1861—1929). Ovenn. Told- og Konsumptionsinspektør Daniel M. var Fader til Toldassistent Jacob Buntzen M. (1790—1869), af hvis Børn skal nævnes de to nedenn. Marinemalere Daniel Herman Anton M. (1818—75) og Knud Frederik Vilhelm Hannibal M. (1824—82) samt Maleren Frederik (Fritz) Siegfried Georg M. (1826—69).

Carl Christian Melbye: Stamtavle over Familien Melbye, 1882.

Albert Fabritius.

Melbye, Daniel Herman Anton, 1818—75, Marinemaler. F. 13. Febr. 1818 i Kbh. (**Garn.**), d. 10. Jan. 1875 i Paris, begr. sst. Forældre: Løjtnant, Toldassistent Jacob Buntzen M. (1790—1869) og Anna Marie (Clara) Christine Løchte, adopt. Carstensen (1791—1876). Gift 17. Juli 1857 i Altona med Alice Dupré, f. 7. Marts 1830 i Châtillon, d. 1913 (gift 2° med Kaptajn A. Hocquet), D. af Jean Baptist D. og Maria Mauzener.

M. hindredes ved Nærsynethed i sine Planer om at blive Sømand og kom i Stedet i Skibsbygningslære. Imidlertid opgav han dette og forsøgte sig paa Musikken, indtil han 1838 begyndte at gaa paa Akademiet med det Forsæt at blive Marinemaler. Han fulgte dog kun Undervisningen et Aars Tid. Samtidig tog han **Maleundervisning** hos C. W. Eckersberg. 1840 udstillede han første Gang. Billederne, tre Søstykke, bemærkedes af den tyske Kunsthistoriker C. F. v. **Rumohr**, som anbefalede M. til Kongen. Denne Anbefaling førte til, at M. fik Tilladelse til at følge med Korvetten »Flora« paa et Togt til Østersøen og siden med Linieskibet »Christian VIII.« til Nordsøen. 1843 konkurrerede han med **Marinemaleren** C. Dahl om den Neuhausen'ske Præmie, som han vandt. Derefter foretog han en Rejse med Dampskibet »Hekla« til Marokko. 1846 fik han et Stipendium paa 600 Rdl. og tilkendtes s. A. Udstillingsmedaillen for et Billede af »Eddystone Fyrtaarn«, som

senere erhvervedes af Den **kgl.** Malerisamling. S. A. udstilledes »Hvitfeld i **Kjøge** Bugt den 4de Oktober 1710«, som ejedes af Greve G. Moltke-Hvitfeld. Det var **maaske** det, der gav Anledning til, at Christian VIII. bestilte et Billede af Slaget ved Køge Bugt, som udstilledes 1858 og senere overgik til Den kgl. Malerisamling. M.s Navn var nu blevet almindelig kendt, og **hans** Billeder fandt god Afsætning. I Sommeren 1847 rejste han til Paris og modtog 1848 atter 600 Rdl. i Stipendium. I Paris erhvervede han sig hurtigt en udmærket Position og formaaede at gøre sig økonomisk uafhængig. Det lykkedes ham ogsaa at faa fri Rejse med en fransk Ekspedition til Konstantinopel, hvor han opholdt sig et Aars Tid og nød allerhøjeste Bevaagenhed. Efter Tilbagekomsten til Paris blev han modtaget af Kejser Napoleon, for hvem han malede et Billede. 1858 vendte han tilbage til Danmark og blev Medlem af Akademiet. Senere levede han skiftevis i **Kbh.**, Hamburg og Paris.

M.s første maleriske Inspirationskilde har sikkert været Eckersbergs Marinebilleder, men ret hurtigt fjernede han sig fra Eckersbergs Stil under romantisk Paavirkning. Han blev Stemningsmaler og ikke først og fremmest Realismens Talsmand. Hans Udførelse af Skibe lod efter Eckersbergs Dom meget tilbage at ønske i Retning af Korrekthed. Han var i det hele taget ikke meget dybtgaaende anlagt. Hans **Maal** i malerisk Henseende var en brillant og let Teknik, og han opnaaede her en ret stor Virtuositet. Hans europæiske Berømmelse skyldtes for en stor Del denne Omstændighed, men ogsaa, at han, som Hannover siger, »havde en fremragende Evne til at komponere, til at skabe en samlet og slaaende Billedvirkning«. Han udnyttede denne Evne til dens yderste Grænse. Hans Kunst er kendetegnet ved en uafbrudt Søgen efter stærke Effekter, som han i Reglen fandt i dramatiske, **romantisk-realistiske** Stormvejrskildringer, men ogsaa i kraftigt lyrisk betonedes Aftenstemninger. Desuden har han haft en elskværdig, vindende Optræden. Sammen med jævnaldrende danske Marinemalere, hvis Førstemand han ubestridt var, dannede M. den yngre danske Skole af Marinemalere, hvis Betydning for samme Genre senere hen blev meget stor. — Tit. Professor 1862. — R. 1858. — **Tegninger** af J. V. Gertner 1839 (**Fr.borg**), J. L. Lund 1841 (sst.), af Em. Bærentzen (sst.) og (**med D. Monies**) af Bernh. Olsen (sst.). Maleri af D. C. **Blunck** (Hirschsprung) og F. R. A. **Korneck** (**Charlottenborg**). Maleri af A. **Jerndorff** efter Fotografi. Litografi af Em. Bærentzen. Træsnit 1868 efter Fotografi, 1871, 1876 og fra C. Poulsen 1884.

Erik Bøgh i **Ill. Tid.** 5. Febr. 1860. Samme: Dit og Dat fra 1875, S. 7—26. Samme i Aaret rundt, I, 1889, S. 173—76. Sig. Muller i Højskolebladet,

XVII, 1892, S. 257—63. A. Melbye **Ausstellung**, Hamburg, 1900. E. Hannover i Kunstens Historie i Danmark, red. af Karl Madsen, 1901—07, S. 315 ff. Danske i Paris gennem Tiderne, II, .937.

Henrik Bramsen.

Melbye, Anton Christian Cornelius, 1861—1929, Forfatter, Teaterdirektør. F. 14. Okt. 1861 i Kbh. (Trin.), d. 8. Aug. 1929 sst., begr. sst. (Ass.). Forældre: Varemægler Carl Julius M. (1815—65, gift 1° 1850 med Rosine Lassen, 1831—51) og Karen Marie Antoinette Christensen (1828—1909). Gift 6. Dec. 1901 i Kbh. (b. v.) med Ella Hancke, f. 23. Juni 1877 i Hamburg, D. af Grosserer Johan Philip H. (1851—1903) og Rosa Abrahamsen (1853—1925).

M. blev Student 1879 fra v. Westens Institut og cand. phil. 1880. Fra 1882 drev han Journalistik, var efterhaanden ansat ved »Dagsavisen«, »Den ny Tid«, »Morgenbladet« og »Politiken« og var i mere end et Tiaar Rigsdagsreferent til Venstres Provinspresse. Nogen betydende Journalist blev han dog aldrig; han vandt sit Navn som Visedigter og Revuforfatter. Sammen med Johannes **Buntzen** og Charles Kjerulf skrev han 1885 **Sommerrevuen** »Et Eventyr i Rosenborg Have« og indledede hermed et 40-aarigt Forfatterskab i den muntre dramatiske Genre, øvet dels alene, dels i Samarbejde med en lang Række samtidige, fra 1889 først og fremmest Axel Henriques (s. d.). Det lader sig i mange Tilfælde ikke afgøre, hvor stor Del de enkelte havde i det samlede Resultat, men der foreligger selvstændige Viser nok fra M.s Haand til at fastslaa hans Talent for den spidse, aktuelle Strofe, og adskillige af hans Produkter er stadig levedygtige. Sammen med sine Medforfattere leverede han i skiftende Perioder **Revuerne** til forskellige Teatre, især Frbg. Morskabsteater, Nørrebro's Teater og Tivoli, og han var til sin Død aktiv Medarbejder ved »Blæksprutten«. Et Udvalg af hans Viser udkom 1930 ved Axel Henriques. M. var desuden en overordentlig flittig Oversætter og Bearbejder; hans samlede Produktion af selvstændige og bearbejdede dramatiske Arbejder naaer op mod de hundrede. Fra 1911 var han Direktør for Nørrebro's Teater, til 1920 sammen med Frederik Jensen, derefter alene. Personlig var han, ofte forpint af Sygdom, en ejendommelig Blanding af Melankoliker og Galgenfugl. — Maleri af N. V. Dorph. Træsnit efter Fotografi 1897.

Axel Henriques: Glade Aar, 1930, S. 51—56, 246—54. Samme: Ja, Tiden gaar —, 1931, passim. Vilh. Petersen: Foran og bag Kulisserne, 1931. Politiken 14. og 15. Okt. 1921 og 9. Aug. .929. *Povl Engelstoft.*

Melbye, Mads, 1817—79, Præst. F. 18. April 1817 i Middelfart, d. 31. Jan. 1879 i Asperup, begr. sst. Forældre: Sognepræst Thor M. (1744—1829) og Caroline Christine Fridericia Maaløe (1767

—1848). Gift 17. Okt. 1845 i Kbh. (Helligg.) med Elisabeth Antoinette Lovise Hansen, f. 10. Aug. 1822 i Kbh. (Helligg.), d. 14. Febr. 1903 i Odense, D. af Overretsprokurator Carl Møller H. (1788—1849) og Viveke Margrethe Melbye (1789—1852).

M. blev Student 1835 fra Odense. Da han sejlede over Store Bælt, fulgt af sin Klassekammerat L. N. Helveg, traf han paa Skibet C. J. Brandt, og Bekendtskabet med ham blev af stor Betydning for M. De to kom til at bo i Hus sammen i Kbh., og der knyttedes mellem dem et Venskabsbaand, som holdt ud til det sidste. 1840 tog M. teologisk Attestats, derpaa var han Huslærer, to Aar i Kiel, et Aar paa Hindsgavl og et Aar i Flensborg. 1844 blev han personel Kapellan i Vejlø og Vester Egesborg paa Sjælland og 1845 Sognepræst i Asperup og Rorslev paa Fyn, hvor han virkede til sin Død. — M. sluttede sig allerede i Studenteraarene til Grundtvigs Kreds, og han indtog en ejendommelig Plads i denne; Birkedal har kaldt ham »en Hedningekristen af det reneste Vand«, fordi det nordiske hos ham paa en egen Maade var forklaret i Kristendommen. Under Opholdet i Kiel og Flensborg havde han tidligt lært at elske sit Fædreland og at føle sig som Dansk, og ingen har som han kunnet tale begejstret og begejstrende om »den danske Folkeengel«, der efter hans ejendommelige Opfattelse var et Udtryk for Guds Tanke med det danske Folk. I politisk Henseende stillede han sig paa det menige Folks Side over for alle Former af Aristokrati, og han havde store Gaver til at omgaaes jævne Folk; han var jævn i sin Tale og bramfri i hele sin Færd. Foruden flere Prædikener og mindre Skrifter har han udgivet to Bind »Fortællinger af Kirkehistorien« (1857—60; 3. Opl. 1877—78), der udmærker sig ved stor Friskhed og har bidraget ikke lidt til at vække og nære Sansen for Kirkens Historie i mange Hjem. — Træsnit 1879.

L. Schrøder: Mads Melbye, 1879. V. Birkedal: Personl. Oplevelser, II, 1890, S. 125 f. Morten Eskesen: Ludvig Mullers Saga, 1907. Tiden 13. April 1917. Dsk. Kirketidende, XXXIV, 1879, S. 395.

Fr. Nielsen (A. J. Rud*).

Melbye, Knud Frederik Vilhelm Hannibal, 1824—82, Marine-maler. F. 14. Maj 1824 i Helsingør, d. 6. Okt. 1882 i Roskilde, begr. i Kbh. (Ass.). Broder til Marinemaleren Anton M. (s. d.). Gift 18. Nov. 1854 i Roskilde med Nanny Hedvig Christiane Matthison-Hansen, f. 26. Febr. 1830 i Kbh. (Holmens), d. 13. Juli 1915 sst., D. af Domorganist Hans M.-H. (s. d.) og 1. Hustru.

Paa Grund af Sprogtalent og god Haandskrift kom M. i Handelslære, men opgav denne Profession. Efter nogle Aar at have ernæret

sig som Sprog- og Skrivelærer blev han Elev af sin Broder Anton M. for at uddanne sig til Marinemaler. 1844—45 gik han paa Akademiet og tog ved Siden af Undervisning i Perspektiv hos C. Dahl. 1847 udstillede han første Gang; et af de udstillede Billeder købtes af Den kgl. Malerisamling. Af Christian VIII. fik M. fri Rejse med Korvetten »Valkyrien« til Island og fik her Motiver til en Del Billeder. Kort efter solgte han sine Malerier paa Auktion og rejste over Düsseldorf til Paris, hvor han opholdt sig et Aars Tid. 1851 tog han til London, hvor han hurtigt blev kendt, og hvor han bosatte sig. 1854 rejste han til Danmark, men vendte atter tilbage til England. Efter endnu et Ophold i Danmark og forskellige Rejser i Europa bosatte han sig 1862 i Roskilde og senere i Kbh. 1871 blev han Medlem af Kunstakademiet og fik 1880 Professor-titlen. — M. havde tilfælles med Broderen Anton »de brillante Anlæg, men ogsaa Hanget til at brillere med dem. Han komponerede rask, elegant, stundom endog pompøst«, men »der fattedes ham Broderens omformende digteriske Evne« (Hannover). Ph. Weilbach mener dog, at han efterhaanden kom til at overgaa sin ældre Broder i »Naturstudium«. Stort set ligger hans Kunst meget nær op ad Broderens, og ligesom denne var han mere anerkendt i Udlandet end hjemme. — Tit. Professor 1880. — R. 1876. — Maleri af A. Jerndorff 1886 (Charlottenborg) og af Johs. Jensen. Tegning (Fr.borg). Træsnit 1870, 1882 og fra C. Poulsen 1884. — M.s yngre Broder, *Frederik (Fritz) Siegfried Georg M.* (f. 26. Aug. 1826 i Helsingør, d. 14. Dec. 1869 i Shanghai) var Elev af Anton M. Han rejste tidligt til Udlandet, opholdt sig en Aarrække i New York og rejste derefter til Kina. Han udstillede i Kbh. 1849 og 1858. — Selvportræt forhen hos Johan Hansen. Tegning af Cam. Pissarro (Fr.borg).

Nyt ill. Ugeblad, III, 1875, S. 4 f. Ny ill. Tidende, IX, 1882, S. 297 f. Ill. Tid. 15. Okt. s. A. E. Hannover i Kunstens Historie i Danmark, red. af Karl Madsen, 1901—07, S. 317 f.

Henrik Bramsen.

Melchior, jødisk Slægt. I sidste Halvdel af 18. Aarh. indvandrede tre Brødre fra Hamburg. Først kom den ældste, Moses M. (ca. 1736—1817), der efter Ansøgning af Nathan Rosbachs Enke Deiche (d. 1800), med hvis Datter Rachel Zippora (ca. 1743—92) han blev gift, fik Lejdebrev 1760 og 1761 tog Borgerskab som Købmand i Kbh. Samson M. (ca. 1744—1833) fik Lejdebrev 1765 efter at have oplyst, at han agtede at ægte Rachel Fürst (ca. 1741—88), og Wulff M. (ca. 1742—1808) fik Lejdebrev 1783 og blev 1784 gift med Esther Unna (ca. 1752—1818). Moses M. fik fjorten

Børn, og efterhaanden som Sønnerne voksede til, tog han flere af dem som Medhjælpere i Forretningen og forandrede ca. 1795 Firmaets Navn til Moses og Søn **G.(erson) M.**; det drives stadig af Grundlæggerens Sønnesøns Sønnesøn. Blandt Sønnerne var Gerson M. (1771—1845), der i sit andet Ægteskab med Birgitte Israel (1792—1855) fik Sønnerne nedenn. Øjenlæge Nathan Gerson M. (1811—72), Sally Gerson M. (1814—65), der levede i Hamburg, og hvis Sønnesøn var Finansmanden og Politikeren Carl Joseph M. (1871—1933), nedenn. Grosserer Moritz Gerson M. (1816—84), Fader til nedenn. Grosserer og Idrætsmand Carl Henriques M. (1855—1931), og nedenn. Grosserer Moses M. (1825—1912). Datteren Sophie (1809—83) blev Moder til Grosserer Louis Meyer (s. d.), Cecilie (1819—91) blev i sit Ægteskab med Manufakturhandler Ludvig Meyer Trier (1815—84) Moder til Vekselerer Louis T. (1855—1919), Fader til Vekselerer Ludvig T. (f. 1886), og Sara (1822—71), der blev gift med Tapetfabrikant Sally Fraenckel (1820—86), var Moder til Elise Johanne (1852—1937), der i sit Ægteskab med Bankier Bertel David Adler (1851—1926) blev Moder til Ada Sara A. (s. d.). Blandt Moses M.s Døtre var Pessche (Pauline) (ca. 1762—98), hvis Sønnesøn var Kunstmaler David Jacob Jacobsen (s. d.), Celle (ca. 1765—1821), hvis Datterdatter Sophie Trier (1800—74) i sit Ægteskab med Læge, Etatsraad Seligmann Meyer Trier (1800—63, s. d.) blev Moder til Overlæge Frederik Jacob T. (1831—98), Susanne (ca. 1777—1807), hvis Søn, Garvermester Marcus Jacob Ballin (1801—50), var Farfader til Kunstmaler Francesco Mogens Hendrik B. (s. d.), (Jeruchim) Jorika (ca. 1784—1857), gift med Grundlæggeren af Vekselererfirmaet Ruben Henriques jun. (ca. 1771—1846), og Lea (ca. 1787—1816), hvis Sønnedatter Louise Rosine Pauline Heckscher (1869—1914) blev Moder til Ulla Borregaard (f. 1898), som er gift med Matematikeren Harald August Bohr (s. d.). Samson M.s Datter (Sprinzche) Esperance (ca. 1771—97) var gift med Stadsmægler **Heyman** Gerson (1765—1839) og fik Sønner George Gerson (s. d.). Wulff M.s Datter Cecilie (ca. 1781—1852) blev i sit Ægteskab med Grosserer Samuel Nathan Levy (ca. 1784—1834) Moder til Kemikeren **Berg**-hart (Bernhard) Carl Levy (s. d.), Sønner Meyer M. (1787—1850) var Farfader til nedenn. Læge Max Joseph M.

A. Heckscher og J. Fischer: Stamtavlen Melchior, 1920. *Josef Fischer.*

Melchior, Carl Henriques, 1855—1931, Grosserer. F. 6. Aug. 1855 i Kbh. (Mos.), d. 20. Juni 1931 paa Henriksholm, Vedbæk, begr. i Kbh. (Mos. Vestre). **Forældre:** Grosserer Moritz G. M.

(s. d.) og Hustru. Gift 2. Nov. 1887 i London med Clara Raphael, f. 10. Juli 1866 i London, D. af Bankier George Charles R. (1836—1906) og Charlotte Hanne Melchior (1843—1905).

Efter afsluttet Skoleundervisning i Danmark rejste M. 1872 til England for at dygtiggøre sig i det engelske Sprog. N. A. fulgte et Ophold i Schweiz, hvorefter M. fik Ansættelse paa Kontoret hos Adler, Wulff & Meyer i Aarhus i ca. halvandet Aar. Herfra kom han til sit fædrene Firma Moses & Søn G. M. og havde 1880 som dettes Repræsentant Lejlighed til at besøge Firmaets Hus i Vestindien og dets Forbindelser paa Porto Rico og gjorde derefter en Rejse til U.S.A. 1882 løste M. Grossererborgerskab i Kbh. og **indtraadte** n. A. som Associé i sit **Slægtsfirma**. Allerede 1884 døde M.s Fader, men da hans Onkel Moses, der ligeledes var Medlem af Firmaet helt op til 1912, var den, der vilde herske **inden for** Firmaet, blev M. i mange Aar tvunget til at holde sig en Del i Baggrunden, hvad der atter havde til Følge, at han **maatte** søge Udløsning for sin sunde Virketrang dels i Selskaber uden for Firmaet, dels paa rent sportslige Omraader, hvor han i Kraft af sin Interesse for mange Sportsgrene blev en virkelig Støtte for det netop i hans Levetid frembrydende Idrætsliv. I særlig Grad maa paa dette Omraade nævnes hans Indsats for Kbh.s Roklub og Kbh.s **Skøjteløberforening**. M. kom i Aarenes Løb til at sidde i Bestyrelsen for adskillige Selskaber, saaledes bl. a. De private Assurandører, Em. Z. Svitzers Bjergningsentreprise og De Forenede Bryggerier, og han gjorde paa disse og andre Pladser udmærket Fyldest, idet han besad en særlig Evne til at faa alle til at arbejde godt sammen og yde deres bedste. Hans **Retlinthed** og hele kultiverede Fremtræden gjorde ogsaa sit til, at alle kom ham i Møde med Tillid. 1911—29 var M. en paaskønnet Formand for Mo-saisk Trossamfunds Repræsentantskab. — R. 1901. DM. 1915. — Maleri af P. S. Krøyer 1898.

Berl. Tid. 22. Juni 1931. Carl H. Melchior og Clara Melchior: **Familie-**
minder. 1915. 7 17,1
, 33 . Jens Vestberg.

Melchior de Germania, se Colditz.

Melchior, Hans Bøchmann, 1773—1831, Skolemand. F. 14. Maj 1773 i Grenaa, d. 11. Sept. 1831 paa Herlufsholm, begr. sst. Forældre: Sognepræst Johan Henrik M. (1724—84) og Anne Marie Olrog (1740—1812). Ugift.

M. blev 1784 sat i Herlufsholms Skole, hvorfra han dimitteredes 1790. Efter at have tilbragt en Række Aar med Studier af **Pæda-**

gogik og Naturhistorie blev han **1797** Hører ved sin gamle Skole, til hvilken han var knyttet til sin Død, fra **1820** som Overlærer, og af hvilken han har indlagt sig meget betydelige Fortjenester. Med Støtte af Skoleherren Gehejmeraad Chr. Brandt fik han **1799** Herlufsholm Skole reformeret efter Tidens nye Ideer, og han udarbejdede selv Læseplanen, der bl. a. skaffede Plads til Fysik og **Naturhistoric**. Selv var M. en dygtig Lærer, der med Forkærlighed underviste i Matematik og Naturfag. Til Hjælp ved sin Undervisning fik han anlagt naturhistoriske og fysiske Samlinger, som han utrætteligt vedblev at forøge til sin Død. Endnu større Betydning fik M. dog som mangeaarig Inspector ved Skolen. I denne Virksomhed fik hans originale Personlighed rig Lejlighed til at udfolde sig i sin hele Ejendommelighed. Skønt han ikke udmærkede sig ved glimrende Evner og i flere Henseender var præget af en vis tør Snusfornuftighed, besad han et usædvanligt Talent til at omgaas Børn og unge Mennesker. Med en næsten kvindelig Omhu tog han sig af Disciplenes personlige Forhold til de mindste Enkeltheder, og hans Optræden over for dem gav Udtryk for en rytmask Skiften mellem streng Principfasthed og hjertelig, munter Omgangstone. Mere og mere kom han til at danne Midtpunktet i Stiftelsens indre Liv og overskyggede til sidst ganske Rektor A. W. Brorson (s. d.), men ved sin bestemte Karakter og sin Lyst til at tale frit ud undgik han ikke Stridigheder med de skiftende Rektorer og Skoleherrer. Især var hans Forhold til P. C. Steermann spændt, og dennes ringe Forstaaelse for M.s personlige Egenart og Fortjenester forbitrede hans sidste Aar og bidrog uden Tvivl til at forkorte hans Liv. — **1801** vandt M. den filosofiske Doktorgrad paa en velskreven pædagogisk Afhandling »**Comparatio** inter commoda atque incommoda educationis publicæ et privatæ«, **1822** udgav han »**Historisk** Efterretning om den frie adelige Skole Herlufsholm«, der baade vidner om hans varme Kærlighed til den gamle Stiftelse og indtager en smuk Plads i vor ældre skolehistoriske Litteratur, og **1834** udkom posthumt (ved Sophus Zahle) »Den danske Stats og Norges Pattedyr«. Det var et af Det kgl. danske Landhusholdningsselskab prisbelønnet Skrift, og det gjorde for lange Tider M.s Navn kendt i videre Kredse. Særlig Værdi havde dette Arbejde ved de mange Meddelelser, det indeholder om Dyrenes Levemaade, som M. gennem en lang Aarrække havde iagttaget med stor Interesse, og ved sin livfulde, fængslende Fremstillingsform. — Tit. Professor **1820**. — Gravstele af H. E. Freund paa Herlufsholm Kgd. — Tegning af N. J. Bredal **1823** (**Fr.-borg**) og af C. M. Tegner (**sst.**). Maleri af P. Lunn og Kopi

derefter af H. Olrik 1876. Litografier fra Tegner & Kittendorff 1858 og fra C. M. Tegner.

F. C. Sibbern: Til Minde om Herlovianeren H. B. M., 1834. Fr. Krebs i For Idé og Virkelighed, 1873, I, S. 369—97. Mindeblade for Herlovianere, 1. Saml., 1856, S. 93—100, 187, 239; 2. Saml., s. A., S. 245 ff. H. B. Melchior: Historiske Efterretninger om Herlufsholms Stiftelse, 2. Udg. ved Alb. Leth, 1865, S. 176 f., 181 f., 197, 209—11, 228 f., 250 f., 271 f., 276—78, 280—85. Udvalg af Breve til P. Hjort, II, 1869, S. 208. Breve til og fra F. C. Sibbern, udg. af C. L. N. Mynster, I, 1866, S. 78, 122 f., 132, 133, 140, 141, 153, 166, 167, 168; II, 1866, S. 147, 158 f., 185. Pastor Julius Schades Erindringer fra Herlufsholms Skole 1820—26, 1924, S. 22—34.

Bjørn Kornerup.

Melchior, Jacob Herman, 1873—1938, Grosserer, Fabrikant. F. 7. Maj 1873 i Kbh. (Mos.), d. 10. Dec. 1938 sst., begr. sst. (Mos. Vestre). Forældre: Grosserer Adolph Jacob M. (1844—96) og Louise Augusta Meyer (1848—1924). Gift 9. Juni 1901 i Kbh. (Mos.) med Emilie Michaelsen, f. 21. Okt. 1875 i Kbh. (Mos.), d. 12. Nov. 1935 sst., D. af Grosserer Albert Frederik M. (1841—1911) og Johanne Madeline Raffel (1851—1918).

Efter at M. havde afsluttet sin Skoleuddannelse i Efterslægtsselskabets Skole, blev han 1887 sat i Lære hos Salomon Davidsen paa Østergade. 1890—93 søgte han videre Uddannelse i det dengang ansete Firma Julius **Kauffmann** & Co. i Hannover, der navnlig havde en stor Eksport af Gardinstoffer, Hvidevarer og Fløjler. 1893 døde Seniorchefen og Grundlæggeren af det 1839 i Kbh. etablerede Modevarefirma Ludvig Melchior, og den anden Indehaver af dette Firma, Nevøen af Stifteren, Grosserer Adolph Jacob M. (1844—96), kaldte derefter sin Søn M. tilbage til Kbh., hvor han knyttedes til **Slægtsfirmaet** som Handelsrejsende for Fyn og Jylland. Dette Firma, som først 1865 var begyndt at handle en gros hovedsagelig med Stof til Damekjoler og Artikler til Damehatte, udviklede sig navnlig i Tidsrummet 1870—85 til en efter den Tids Forhold indbringende Virksomhed. Stifterens fremrykkede Alder bevirkede imidlertid, at Forretningen i de følgende Aar gik tilbage i Omsætning, uden at ovennævnte Nevø var i Stand til at bøde herpaa, da ogsaa han var svækket af Sygdom. Først da M. ved dennes Død 1896 blev Indehaver af Firmaet sammen med sin Moder (fra 1900 udraadte sidstnævnte), skete der en afgørende Forandring, saaledes at det gamle Firma kom til at opleve en omfattende Fornyelse og Udvikling. Med særlig Kraft kastede M. sig over en Bearbejdelse af det svenske Marked, og 1905 stiftedes A.B. Ludvig Melchior i Stockholm. Herfra berejstes Mellem- og Nordsverige, medens Syd-

sverige stadig sorterede under Hovedfirmaet i Kbh. Da den svenske Told beskatning successivt blev ret betydelig for en Række af Firmaets Artikler, etablerede dette 1934 en Fabrik og Systue i Malmø for Tilvirkning af Damehatte, som blev underlagt A.B. Ludvig Melchior i Stockholm. Fra Aarhundredskiftet begyndte Hovedfirmaet ogsaa at berejse de andre nordiske Lande, og 1905 etableredes en Filial i Oslo. Samtidig arbejdede M. med stor Energi paa det hjemlige Marked, flere mindre **Firmaer** i Branchen blev opkøbt, og 1901 anlagdes en Damehattefabrik i **Kbh.**, der i sin Art er blevet en af de største i Skandinavien, hvilket ogsaa gælder om selve Hovedfirmaet. Ogsaa paa Felter uden for sit Firma udfoldede M. Initiativ og Virkelyst, saaledes som Formand for Foreningen af danske Straa- og Filthattefabrikanter og Modevaregrossister, som Medlem af Bestyrelsen for Foreningen af Danske Manufakturgrossister og dennes Akkordudvalg og som Medlem af Bestyrelsen for Foreningen til unge Handelsmænds Uddannelse. I særlig Grad ydede han en Indsats inden for Mosaisk Trossamfunds Repræsentantskab, hvori han indvalgtes 1918 og kort Tid efter overtog Ledelsen af Samfundets sociale Forsorg, indtil denne 1932 overgik til **Kbh.s** Kommune. S. A. blev han Repræsentantskabets Næstformand og fik dermed betroet Ledelsen af Trossamfundets Legatuddelinger. — M., der fra sin Ungdom havde en levende Interesse for dansk Malerkunst, var i Besiddelse af en udsøgt Samling Billeder af L. A. Ring, Th. Philipsen, Hans **Smidth**, Alb. Gottschalck, Fynboerne og Poul Christiansen og var fra 1932 Medlem af Bestyrelsen for Dansk Kunstmuseumsforening. — R. 1924. DM. 1933. — Maleri af F. Henriques 1921.

Samleren, VIII, 1931, S. 65—75.

Jens Vestberg.

Melchior, Lauritz Lebrecht **Hommel**, f. 1890, Operasanger. F. 20. Marts 1890 i Kbh. (Frue). **Forældre:** Skolebestyrer Jørgen Conradt M. (1845—1925) og Julie Sophie Møller (1850—90). Gift 1° 2. Nov. 1915 i Kbh. (Slotsk.) med Inger Thora Nathansen, f. 30. Jan. 1889 i Kbh. (Slotsk.), d. 18. April 1929 paa Frbg. (gift 1° 1912 med Skuespiller Harald Holst Rasmussen, f. 1886), D. af Skuespiller Ludvig Michael N. (1858—1907) og Thora Annette Henriette Schmidt (1862—1922). Ægteskabet opløst. 2° 26. Maj 1925 i Kbh. (b. v.) med Anna Maria Katharina Hacker, f. 30. Juli 1903 i Mühldorf am Inn, Bayern, D. af Postinspektør Carl H. (d. 1938) og Marie Huber.

M., der havde studeret Sang hos Poul Bang og Vilh. Herold, var 1912—13 Elev paa Det kgl. Teaters Operaskole. 1913 debu-

terede han som Silvio i »**Bajadser**« og udførte i en Periode en Række større og mindre Baryton-Partier. Imidlertid fik han udviklet sin store og klangfulde Røst i Højden, saaledes at han **1918** kunde debutere som Tenor. **1921** forlod han Det kgl. Teater for at studere dels hos Victor Beigel i London, dels i Paris og Tyskland, og efter endt Studietid var han udrustet til at udføre en Række af Opera-litteraturens mest krævende **Tenor-Partier**. M.s internationale Karriere begyndte i Tyskland, hvor hans Navn som Wagnersanger blev fastslaaet i Bayreuth, og han har siden været en skattet Gæst paa de fleste Verdensscener, deriblandt **Covent Garden** i London, **Metropolitan** i New York, den store Opera i Paris, **Statsoperaen** i Wien, **Operascenerne** i Monte Carlo, **Buenos Aires**, **Chicago** og **San Francisco**. I Sæsonen **1929—30** optraadte han med stor Succes paa Det kgl. Teater. M.s Stemme og sceniske Anlæg gør ham navnlig til en fremragende Fortolker af de store **Wagner**-skikkelser, som han gengiver med betydelig Kraft og Myndighed og i en Aand, der bunder i ægte Bayreuther-Traditioner. Blandt hans Partier kan nævnes **Tristan**, **Siegfried**, **Siegmund**, **Lohengrin**, **Tannhäuser**, **Parcifal**, **Radamés** i **A'ida**, **Othello** i **Verdis Opera**, **Canio** i »**Bajadser**« og **Turiddu** i »**Cavalleria rusticana**«. — Kammeranger **1930**. — R. **1932**. DM. **1933**. Ingenio et arti **1936**. — Maleri fra Barndommen af H. E. Melchior. Maleri som **Siegmund** af **Oscar Matthiesen** **1926**, som **Tristan** af **Nicol Schottenstein** **1937**.

Gads dsk. Mag., XXX, 1936, S. 526—33.

Torben Krogh.

Melchior, Max Joseph, f. 1862, Læge. F. 18. Dec. 1862 i Kbh. (Mos.). Forældre: Grosserer **Joseph M.** (1818—86) og **Mariane Goldschmidt** (1826—92). Gift 19. Juni 1900 i **Kristiania** (b. v.) med **Sigrid Charlotte Asker**, f. 1. Febr. 1879 i **Kristiania**, D. af Direktør **Sigvart Martinius A.** (1849—1931) og **Gina Charlotte Knudsen** (1854—1920).

M. blev Student 1880 fra Mariboes Skole, tog Lægeeksamen 1886 og uddannede sig til Kirurg paa Frederiks Hospital, hvor han efter Kandidat- og Turnustjeneste blev klinisk Assistent 1890—93 hos **Oscar Bloch**, der i sin Vognport havde oprettet et klinisk-kirurgisk Laboratorium, hvor bl. a. de bakteriologiske Undersøgelser foretoges. Her og til Dels hos **C. J. Salomonsen** udarbejdede M. sin Disputats »Om Cystitis og Urininfektion, kliniske experimentelle og bakteriologiske Studier«, som han forsvarede for Doktorgraden 1893. Arbejdet blev stærkt angrebet af **Rovsing**, mildere bedømt af **Saxtorph** og **Tscherning**. Den franske Oversættelse af Disputat-

sen belønnedes 1895 af Académie des Sciences med Prix Godard. M. var nu Reservekirurg 1893—96 hos Wanscher ved Frederiks Hospital, Afd. D., og begyndte derefter privat Praksis og Klinik, særlig interesseret i Urinvejenes Kirurgi. Han foretog flere Studierejser; tillige var han Militærlæge: efter Tjeneste som Reservelæge i Søværnet 1887 og 1890—93 blev han Korpslæge 1900, var Chef ved Garnisonssygehusets kirurgiske Afd. 1903—08 og Overlæge i Hæren 1907—23, desuden Afdelingslæge ved den kirurgiske Poliklinik i Lønporten 1899—1906. M.s kirurgiske Viden fik imidlertid sin største Anvendelse ved Tandlægeskolen, hvor V. Haderup ligesom Forgængeren Lindhardt arbejdede praktisk og videnskabeligt for en fyldigere Undervisning i Kirurgi; M. blev Lærer her i almindelig Kirurgi og Mundhulens Sygdomme 1900 og ansattes fast 1907. Da Haderup 1908 fratraadte som Lærer i Klinik med Ekstraktion og Narkose, blev M. Chef for den nyindrettede Afdeling for speciel Kirurgi. Ved den nye Lønningslov 1919 udnævntes han ligesom de tre andre Klinikchefer til Professor. I denne Stilling virkede han nu til sin Afgang paa Grund af Alder 1933 som en særpræget Lærer for talrige Aargange af Tandlæger. I mange Aar anvendte han mest **Gasnarkosen**; Lokal- og Ledningsanæstesi, for hvis Indførelse Tandlæge Docent Boserup virkede, fik først hans Interesse, men han skrev da flere Artikler derom, holdt Kurser for de praktiserende Tandlæger og udgav 1932 med en udenlandsk Monografi som Forbillede sin Lærebog i Ledningsanæstesi i Mundhulen. M. kæmpede al sin Tid stærkt for at skaffe Tandkirurgien en bredere Plads inden for Undervisningen, hvilket ogsaa til Dels lykkedes ham. For den odontologiske Doktorgrad ved Rostocks Universitet forsvarede M. 1927 Afhandlingen »**Knochenentzündungen als Spätfolgen nach Zahnextraction**«, som hører til hans bedste ligesom Arbejderne om Tænder og Trigemineuralgi. M. var en ivrig Deltager i og Foredragsholder ved de skandinaviske og internationale Tandlægekongresser. 1929—33 var han Formand i Skandinavisk odontologisk Lærerforening (S. O. L.), desuden Æresmedlem af American Society of Stomatologists samt Medlem af den ministerielle Kommission til Tandlægestudiets Omordning. — R. 1917. DM. 1923. — Malerier af S. Wandel 1922, Solveig Melchior 1924 og Margrethe Svenn Poulsen 1933 i Familieej. Buste af V. Gustafson 1925.

Hospitalstidende, XXXVI, 1893, S. 1232—43, 1262—66. Ugeskrift for Læger, 5. Rk., I, 1894, S. 101—14. Bibliotek for Læger, 7. Rk., V, 1894, S. 54 ff. Tandlægebladet, XII, 1908, S. 231. Dansk Tandlægeforening 1873—1923, Jubilæumsskrift ved E. Haderup, 1923, S. 51, 53, 56. Oscar Bloch:

Erindringer fra det gamle Frederiks Hospital i Gads dsk. Mag. 1925, S. 138.
 Hedvig **Strömgren**: Det danske Tandlægevesen 1903—27, 1930, S. 74—105.
 Tandlægebladet, XXXVI, 1932, S. 839 f. Odontologisk Tidsskrift, XLI, 1933,
 S. 74 f. Nationaltidende 13. Dec. 1937.

Otto C. Aagaard.

Melchior, Moritz Gerson, 1816—84, Grosserer. F. 22. Juni 1816 i Kbh. (Mos.), d. 19. Sept. 1884 sst. (Mos.), begr. sst. (Mos. Kgd., Møllegade). Forældre: Grosserer Gerson Moses M. (1771—1845, gift 1° 1794 med Hanne Jacob, 1769—1801) og Birgitte (Jette) Israel (1792—1855). Gift 17. Juni 1846 i Kbh. (Mos.) med (Deiche) Dorothea Henriques, f. 16. Febr. 1823 i Kbh. (Mos.), d. 16. Febr. 1885 sst. (Mos.), D. af Vekselerer Ruben H. (1771—1846, gift 1° 1797 med Frederikke Rée, ca. 1775—1810, gift 1° med Gabriel Benjamin Cohen i Altona) og (Jeruchine) Josika Melchior (1784—1857).

M.s Bedstefader Moses **M.**, der var indvandret fra Hamburg og 1761 havde nedsat sig i Kbh., oparbejdede i Løbet af en Menneskealder en ganske betydelig Forretning, som fra 1796 blev drevet under Firmanavnet Moses & Søn G. M. I en Række Aar var Tobak fra Holland og Bremen Firmaets Hovedartikel, men noget ind i det 19. Aarhundrede kom den vestindiske Forretning, navnlig med Sukker og Rom, væsentlig mere i Forgrunden, hvortil sluttede sig Sejlskibsrederi først med chartrede og siden med egne Skibe. Efter Stifternes Død 1817 var Gerson Moses M. (1771—1845) Firmaets Chef, men optog senere to af sine Sønner, der dog begge døde tidligt, henholdsvis 1834 og 1843. En tredje Søn, **M.**, blev derfor allerede 1840 optaget i Firmaet og blev ved Faderens Død 1845 eneste Indehaver af en efter den Tids Forhold meget omfattende Forretning. 1850 optog han sin yngre Broder Moses M. (s. d.) som Kompagnon, hvorved et meget frugtbringende Kompagniskab etableredes. Da M. var aktiv Købmand lige til sin Død 1884, kom han saaledes til i ca. 40 Aar at staa i Spidsen for et af de mest ansete Handelshuse i Kbh., som tillige førte vort Flag med Hæder til oversøiske Pladser. Og selv om han i sin Broder Moses havde en fremragende Støtte, havde han utvivlsomt selv sin store Andel i de kommercielle Resultater, der naaedes for Firmaet gennem den lange Aarrække, han virkede heri.

M.s betydelige Virkelyst, sympatiske Fremtræden og tillidvækkende Karakter medførte, at der tidligt fra mange Sider var Bud efter ham. Saaledes blev han 1849 valgt til Repræsentant for Det Mosaiske Trossamfund og 1852—53 til dets Formand. 1849 blev han desuden — vistnok som den første Jøde — indvalgt i

Grosserer-Societetets Komite, i hvilken Korporation han stedse blev genvalgt lige til sin Død. 1873—84 var han endog Komiteens Formand og blev som saadan tillige den første Formand for Den danske Handelsstands Fællesrepræsentation, som netop stiftedes i hans sidste Leveaar, idet han kort før sin Død fik Lejlighed til at præsidere ved det første almindelige **Handelsmøde**. Af Sø- og Handelsretten var han Medlem fra dens Oprettelse 1862 til 1883 og af Borgerrepræsentationen 1851—69. I sidstnævnte Egenskab valgtes han til Medlem af Havneraadet 1859, hvilket Hverv han beklædte, ogsaa efter at han var gaaet ud af Borgerrepræsentationen. I øvrigt medvirkede han som Borgerrepræsentant til en Nyordning af **Kbh.s** Politi efter engelsk Mønster. 1866 valgtes han til Medlem af Landstinget for **Kbh.**, hvilket Hverv han bestred til 1874. Desuden var han i Aarenes Løb Medlem af forskellige Kommissioner, bl. a. angaaende Lodsvæsen, Sukkerbeskatning m. v. og Komiteer i nationalt Øjemed. Som Medlem af Grosserer-Societetets Komite var han medvirkende i det Arbejde, der gik forud for Købet af Børsbygningen fra Staten, ligesom han med Interesse deltog i Arbejdet for Restaureringen af Børsens Indre 1858. Til den ydre Restaurering, som paabegyndtes 1879, ydede han i Forening med flere af sine Standsfæller et anseligt pekuniært Tilskud. Som **Komite medlem** interesserede M. sig i høj Grad for det Lovgivningsarbejde, der i 60'erne og 70'erne saa Dagens Lys, og fik gennem Komiteen flere Gange Lejlighed til at øve Indflydelse herpaa. 1861 var han desuden Medstifter af Frihandelsforeningen, men traadte forholdsvis hurtigt tilbage herfra, da han var imod enhver yderliggaaende Politik. Han var i det hele taget — med sin sagtomme og beherskede Natur — mere skikket til at vogte vel, hvad der var ham betroet, end til at erobre og nyerhverve. Allerede 1857 var M. Medstifter af Privatbanken i Kbh. og var for Resten af sin Levetid Medlem af Bankraadet, fra 1876 som Viceformand.

Naar det **M.ske** Hjem — om Vinteren paa Højbroplads, om Sommeren paa Rolighed paa det nuværende Østerbro — i en Aarrække ikke blot var Samlingstedet for en stor Slægtskreds, men ogsaa et Sted, hvor forskellige af den danske Litteraturs og Kunsts Dyrkere havde et kærkomment Tilflugtssted, saaledes navnlig H. C. Andersen og Carl Bloch, saa skyldtes dette særlig hans Hustru. M. selv var trods sin fremragende Position en meget beskeden Mand, men samtidig usædvanlig hjælpsom og gavmild over for alle, der søgte hans Bistand, og han efterlod ved sin Død forskellige Institutioner og velgørende Foreninger anselige Pengegaver.

— Etatsraad 1876. — R. 1861. DM. 1878. — Maleri af B. Wegmann (Fr.borg); Kopier paa Børsen og i Familieeje; gengivet i Træsnit 1884. Maleri af N. Schiøtt 1856 i Firmaet. Maleri af F. C. Lund i Familieeje. Buste af Niels Høgh 1885. Litografi af I. W. Tegner 1883 efter Fotografi. Træsnit af H. P. Hansen 1884.

C. St. A. Bille i Ill. Tid. 28. Sept. 1884. [Nicolaj Bøgh:] Moritz G. Melchior 1816—84, 1885. Jul. Schovelin: Tidens Hjul og Tietgen, 1929, især S. 156—63, 329 f., 381—86. Børsen 27. Dec. 1931. H. C. Andersens sidste Leveaar (J. Clausen og P. F. Rist: Memoirer og Breve, V), 1906. E. Reumert: H. C. Andersen o g det Melchiorske Hjem, 1924.

Jens Vestberg

Melchior, Moses, 1825—1912, Grosserer. F. 28. Jan. 1825 i Kbh. (Mos.), d. 25. Nov. 1912 sst., Urne paa Mos. Kgd., Møllegade. Broder til Moritz G. M. (s. d.). Ugift.

M. fik sin første Uddannelse som Købmand hos Jacob Holm & Sønner 1841—43 og lærte — som han selv senere har fremhævet — meget i denne store og mangesidede Virksomhed. Paa Grund af en Broders Død ønskede Faderen ham 1843 hjem til sin Forretning, og allerede 1850 blev han optaget som sin ældre Broder **Moritz'** Kompagnon og vedblev at være Medindehaver af Moses & Søn G. M. lige til 1912, i de senere Aar — fra 1883 — med sin Brodersøn Carl M. (1855—1934) som Kompagnon. Som Købmand maa M. utvivlsomt betegnes som den mest dristige og spekulative af de to Brødre og var i sine yngre Aar den, der var mest parat til at gaa i Gang med noget nyt. Gennem lange og mange Rejser befæstede og udvidede han Firmaets mange Forbindelser paa de oversøiske Pladser, samtidig med at han var Hovedlederen af den anelige Rederi bedrift, Firmaet gennem mere end to Generationer opretholdt paa Vestindien. 1853—55 opholdt han sig i Melbourne for at oprette en Filial der, og fra bar Bund lykkedes det ham virkelig at faa en Virksomhed i Gang, navnlig baseret paa Udførsel af danske Landbrugsprodukter, men da det australske Landbrug udviklede sig i rivende Tempo, blev Eksporten hurtigt mindre lukrativ, hvorfor Firmaet 1862 tog den Beslutning at ophæve Filialen for at sætte saa meget mere Kraft ind i Handelen paa Vestindien. Gentagne Gange besøgte M. dette **Øomraade**, ikke blot Dansk Vestindien

— hvor Firmaet helt op til 1911 var etableret ved Firmaet M. & Co. i Frederikssted —, men ogsaa Porto Rico og andre af Øerne. Herfra hjemtoges store Partier af Sukker og Rom, og medens Sukkeret solgtes til Danmark, gik en Del af Rommen

videre til de tyske Østersøprovinser. Fra Danmark afskibedes til Gengæld Levnedsmidler af alle Slags, Bygningsartikler, og fra England Kul, og paa den Maade lykkedes det Firmaet at have fuld Last ud og hjem til sine Skibe, som alle var Sejlskibe mellem ca. 200 og 500 N.R.T. Foruden Fuldriggere fandtes der i den M.ske Flaade skiftevis baade Barke, Skonnertbrigger og Brigger, hvoraf de fleste blev realiseret i Slutningen af forrige Aarhundrede. Den sidste, Briggen »Clara«, blev dog først solgt 1905. Da disse Skibe altid nød Anseelse for deres udmærkede og samvittighedsfulde Udrustning, blev de ogsaa benyttet til Befordring af Post og andet for den danske Regering, og endnu 1901 afsendtes et Hold vestindiske Soldater med »Clara« til Vestindien. Da Porto Rico efter den spansk-amerikanske Krig fik toldfri Indførsel af Sukker til U.S.A. imod samtidig at aabne frit for amerikanske Produkter, blev Handelen herfra med Porto Rico voldsomt reduceret, og dette Forhold gav i Særdeleshed Anledning til, at det M.ske Hus for denne Del af sin Forretning søgte nye Veje frem ved Etableringen af Firmaet Armstrong, Melchior & Dessau i New York. — Ud over sin Virksomhed som Købmand fik M. i Kraft af sin store Flid og Energi ogsaa Tid til at beskæftige sig med mange andre Forhold. Han var saaledes 1869—84 Medlem af Borgerrepræsentationen, 1883—1905 af Sø- og Handelsretten og 1885—1904 af Grosserer-Societetets Komite. Desuden havde den filantropiske Virksomhed — i dens mest forskellige Former — i ham en usædvanlig Velynder; navnlig udførte han et stort Arbejde i Arbejdernes Byggeforening, til hvis Bestyrelse han var knyttet fra 1867 til sin Død. Inden for sit Firma blev M. med Aarene noget af en Tyran, men samtidig var han en Mand, der med Fyr og Flamme gik i Kamp for, hvad han ansaa for rigtigt, og det Eftermæle, han fik ved sin Død, vidnede da ogsaa om den Anseelse, han i vide Kredse havde vundet. — Maleri af B. Wegmann i Firmaet. Portrætteret paa L. Tuxens Gruppebillede: Selskab hos Moresco 1906. Mindesten for M. og F. F. Ulrik i Kildevældsgade 1916 efter Tegning af Emil Jørgensen med Medaillon af L. Brandstrup.

Carl H. Melchior og Clara Melchior: Familieminder, 1915. Før og Nu 1. Febr. 1918. Børsen 27. Nov. 1931. Berl. Tid. 26. Nov. s. A. Vikingen 1934.

Jens Vestberg.

Melchior, Nathan Gerson, 1811—72, Øjenlæge. F. 2. Aug. 1811 i Kbh. (Mos.), d. 30. Jan. 1872 sst. (Mos.), begr. sst. Broder til Moritz G. og Moses M. (s. d.). Gift 1° 28. Dec. 1841 i Kbh. (Mos.) med Dorothea (Thea) Bloch, f. 27. Sept. 1814 i Kbh.

(Mos.), d. 20. Febr. 1845 sst. (Mos.), D. af Købmand Magnus Akiba (Ekiva) B. (ca. 1784—1831) og Debora Bloch (ca. 1790—1856). 2° 16. Aug. 1846 i Kbh. (Mos.) med Sophie Bloch, f. 21. Febr. 1824 i Kbh. (Mos.), d. 26. Marts 1894 sst., Søster til 1. Hustru.

M. blev Student 1828, privat dimitteret, og tog 1834 den kirurgiske og 1835 den medicinske Eksamen. Paa en Udenlandsrejse 1836—37, hvor han bl. a. besøgte den Tids berømte Øjenlæge Friedrich von Jager i Wien, vakte hans Interesse for Studiet af Øjensygdomme og da ganske særlig for den paa samme Tid fundne Skeleoperation, der blev Emnet for hans Disputats for Licentiatgraden 1839 og tre Aar senere 1841 for hans Doktordisputats »De Myotomia oculi«. 12. Juli 1840 havde han udført den første Skeleoperation her i Landet, og mange fulgte efter, men paa Grund af Operationens endnu ufuldkomne Teknik var Resultaterne kun delvis gode, og Kritik og Reaktion var Følgen. M. deltog med mange Indlæg i den langvarige og bitre Diskussion, som i Aarene efter 1851 førtes her i Landet om »den militære Øjensygdom« Trachomet, fastslog dens Smitsomhed og fremhævede, at det er samme Øjensygdom, der ogsaa i Udlandet hærger de militære Afdelinger. Vistnok 1852 oprettede han den første Poliklinik for Øjensygdomme her i Landet og opnaaede baade her og i Udlandet en betydelig Position, der bl. a. fik Udtryk i Valget til Vicepræsident for den oftalmologiske Kongres i Bruxelles 1857. Sin største Fortjeneste vandt han ved at give Stødet til Statens Overtagelse af Blindeundervisningen her i Landet gennem Oprettelsen af Det kgl. Blindeinstitut. Hans Henvendelse til Kultusministeriet resulterede i en Kommission, i hvilken han fik Sæde, og dennes Betænkning førte efter lange Forhandlinger til Loven om Blindeinstitutts Oprettelse 1857. Han blev straks efter Institutts Oprettelse Medlem af dets Bestyrelse, men først 1868 officielt dets Læge. Hans varme Interesse for de blindes Skæbne viste sig ogsaa paa andre Omraader; til sin Død var han Medlem af Bestyrelsen for Foreningen til Fremme af Blindes Selvvirksomhed. — Tit. Professor 1853. — R. 1856. DM. 1866. — Maleri og Buste af Th. Melchior ca. 1835. Maleri af ukendt ca. 1840. Tegning af J. V. Gertner u. A. Træsnit af C. L. Sandberg 1872.

Ugeskrift for Læger, 3. Rk., XIII, 1872, S. 95.

Henning Rønne.

Meldahl, Carl (ved Daaben Karl) Eduard, 1835—1926, Officer. F. 2. Marts 1835 i Kbh. (Petri), d. 14. Juni 1926 paa Frbg., begr. sst. Forældre: Jernstøber Heinrich Joachim M. (1776—1840) og Be-

nedicte Louise Hansen (1796—1845). Gift 30. Okt. 1857 i Kbh. med Annine Pauline Hahn, f. 16. Maj 1836 i Kbh. (Garn.), d. 19. Jan. 1904 sst., D. af kar. **Regimentskirurg**, senere Overlæge Christian Henrich Carl H. (1802—68) og Ida Louise Pauline Collstrop (1810—1900).

M. var Landkadet 1848—53 og blev Sekondløjtnant i Infanteriet (Anc. 1852); 1855—59 gennemgik han Højskolen, var indtil 1874 til Tjeneste ved Generalstaben, navnlig topografisk Afdeling, og gjorde 1863 et næsten enestaaende Spring fra Sekondløjtnant til Kaptajn, var til Tjeneste ved Overkommandoen til efter Dybbøls Fald, da han blev Souschef ved Korpset paa Als — en Stilling, der var særlig betydningsfuld, da Valget af Stabschef var mindre heldigt, men hermed fulgte ogsaa Medansvar for de ikke helt mønsterværdige Forsvarsanordninger. Efter Krigen forrettede M. nogle Aar fortrinlig Tjeneste ved Gradmaalingen, 1874—85 var han til praktisk Tjeneste, fra 1879 som Oberst og **Bataillonschef**, var 1885—88 Stabschef ved 2. Generalkommando, og efter et Par Aars Tjeneste som Regimentschef blev han 1890 Generalmajor og Brigadechef, 1895 Generalinspektør, 1901 Generalløjtnant og Chef for 2. Generalkommando, Afsked 1905. M. var Medlem af flere vigtige Kommissioner, har ydet Bidrag til »Statistisk Tabelværk« og skrevet flere Afhandlinger i »**Milit. Tidsskrift**«. — M. var en meget vel begavet, kundskabsrig Mand, stilfærdig og fordringsløs; med Pligttroskab gik han fuldstændig op i sin Livsgerning, søgte mest muligt at lære sine undergivne at kende og fremme deres Vel, og som Generalinspektør og kommanderende General virkede han gennem fortrinligt anlagte Øvelser for at uddanne de højere Chefer til dygtige, selvstændige Førere. Med et behersket, køligt Ydre forbandt han udpræget Retfærdsfølelse og virkelig Humanitet. — R. 1864. DM. 1871. K.² 1887. K.¹ 1893. S.K. 1902.

Generalstaben 1808—1908, 1908. Den dansk-tydske Krig 1864, udg. af Generalstaben, I—III, 1890—92. N. P. Jensen: Livserindringer, II, 1916, S. 14 f., 124 f., 128 f., 131—38. H. Stemann: F. Meldahl og hans Venner, I—VI, 1926—32. Ill. Tid. 1. Nov. 1902. Nationaltidende 1. Marts 1915.

Rockstroh.

Meldahl, Ferdinand, 1827—1908, Arkitekt. F. 16. Marts 1827 paa Frbg., d. 3. Febr. 1908 i Kbh., begr. i Lyngby. Broder til Carl M. (s. d.). Gift 9. Juni 1860 i Kbh. (Garn.) med Caroline Amalie Ræder, f. 8. Nov. 1838 i Kbh. (Garn.), d. 6. Aug. 1906 i Torre Pellice, D. af Stabskaptajn, senere Oberst Jacob Thode R. (s. d.) og Hustru.

M. oplærtes først som Former i sin Faders Jernstøberi. Senere blev han sat i Murerlære og gjorde Svendestykke 1844. Som

Haandværkerlærling havde han besøgt Akademiet fra 1839. Om trent samtidig med at han blev Svend, rykkede han op i den saakaldte Medailleklasse. Men først da han som Murer paa Thorvaldsens Museum 1845 førtes sammen med en Kreds af Kunstnere og andre af den dannede Klasse, blev hans Skønhedssans vakt og hans Lyst til at blive Arkitekt fæstnet. Et letfængeligt Hjerte, en hurtig Tilegnelse, en skarp Forstand og en brændende Ærgerrighed kendetegnede hans Sind, og paa det indpodede han nu en romantisk Begejstring for Kunst. Han opgav Haandværket. I Begyndelsen af 1848 vandt han den lille Sølvmedaille. Derefter afbrødes Studierne en kort Tid ved frivillig Deltagelse i Krigen som Korporal. 1849 vandt han den store Sølvmedaille, 1850 G. F. **Hansen-Medailen**, 1851 den lille Guldmedaille og 1853 den store. Paa den treaarige Stipendierejse efter Store Guldmedaille, der bl. a. gik til Ægypten og Palæstina, reagerede han en kort Tid mod de historiske Stilarter («at spille Maskerade») og mod de boglige Studiers fordærlige Indflydelse paa Tidens Arkitektur, ligesom han — til Dels under religiøs Form, til Dels som Følge af sine kunstneriske Oplevelser — gjorde et Tilløb til Enkelthed og Enfoldighed. Hans Breve og Optegnelser fra disse Aar (H. Stemann: F. M. og hans Venner, I—II) er et aandeligt Monument og tillige af stor kulturhistorisk Interesse til Belysning af Forholdene i Orienten og af Tiden i det hele. Men den aandelige Vækst fortsattes ikke efter Hjemkomsten. I kunstnerisk Henseende blev M. Eklektiker som hele sin Tid, af og til med en vis Finhed og Storhed i Formen, men uden videreskabende Traditionsfølelse. Arkitekturens væsentlige Formaal var for ham at skabe noget malerisk stemningsfuldt og monumentalt, og hertil benyttede han sig i Almindelighed af en detailleret Ornamentik (italiensk og fransk Renæssance samt Christian IV.s nederlandske, romansk, gotisk og **Schweizerstil**). For øvrigt havde han et praktisk Greb paa Tingene. Hans Hovedværker er Fr.borg Slot, genopført efter Branden 1859, og Frederikskirken, populært kaldet Marmorkirken (1876—94). Ved Marmorkirken gav han Afkald paa eget Honorar og tilskød ca. 15 000 Kr. Arealplanen og **Facaderne** til Bebyggelsen omkring Kirken er ogsaa tegnet af ham. Som andre karakteristiske og i flere Henseender smukke Arbejder kan nævnes Blindeinstituttet (1857—58, Sydfløj senere); **Aandsvageanstalten**, Rahbeks Allé 21 (1859—60); Støtten paa Skamlingsbanken, en enkel Obelisk (tegnet 1859, rejst 1863); Ankersmedien paa Orlogsværftet (1861); Frijsenborg Hovedbygning (1860—67, det indre delvis fuldført af Medhjælpere paa egen

Haand). Ogsaa M.s i og for sig dygtige Lærergerning som Professor ved Arkitekturskolen 1864—1905 tog særlig Sigte paa de historiske Stilarters monumentale Former; han lagde megen Vægt paa, at Eleverne foruden Afstøbningerne benyttede Arkitekturværkerne flittigt. M.s eklekticistiske Standpunkt betegnede det, der var internationalt moderne fra 60'erne til 80'erne. Men det blev Herholdts danske Linie, der — bortset fra det særlig bymæssige — kom til at gøre den væsentligste Indsats i Udviklingen, og i Løbet af 80'erne overtog den Ledelsen; dens Romantik var mere ægte følt og dens Sans for det personlige frugtbarere. Denne Retning førte til Kravet om i højere Grad at opbygge Studiet ved Arkitekturskolen paa et hjemligt Grundlag og at give mere Plads for de dagligdags Opgaver ved Siden af det monumentale. Foruden Professoratet beklædte M. i lange **Aarrækker** Akademiets højeste Stilling (Direktør 1873—90 og 1899—1902, Vicedirektør 1890—93 og 1902—05), og siden han 1858 blev Medlem, udførte han et Arbejde af afgørende Betydning for dets Organisation. Det skyldtes ogsaa ham som Formand for Udstillingskomiteen, at Udstillingsbygningen paa Charlottenborg blev opført (af **Alb. Jensen**). I det hele laa Kunstens Understøttelse ham meget paa Sinde; saaledes stiftede han Foreningen for Kunstnerboliger med Ateliers, hvad der førte til Opførelsen af Kunstnerhjemmet i Gothersgade. 1865—1902 var M. **kgl.** Bygningsinspektør for Nordsjælland m. m.; hans Overtagelse af dette Embede var sikkert en medvirkende Aarsag til, at han indskrænkede sin private Praksis. For Udformningen af det nyere Kbh. betød han meget, ikke alene ved det Arbejde med Byplanen, der betroedes ham som Arkitekt, f. Eks. **Gammelholms Anlæg** (1859), men ogsaa i Almindelighed ved sin Stilling inden for Akademiet samt som Medlem af Borgerrepræsentationen (1866—92) og Havneraadet (1883—95). Som hans Indsats maa f. Eks. betegnes den Plantegning til det tidligere **Fæstningsterræns** Anvendelse (1865), der blev Grundlaget for den senere Ordning; i Tilslutning dertil kæmpede han i ca. femten Aar for et sammenhængende Bælte af 80 Alen brede Boulevarder fra Langebro til Sølvgade (endelig Plan approberet 1885). Derimod var han ikke — som Lægen Emil Horne-mann — betænkt paa Bebyggelsen af de ydre Kvarterer; han mente, at Byen indtil ca. 1915 muligvis kunde klare sig med Udvikler paa Pladsen inden for Søerne med enkelte nærmest tilstødende Arealer, selv om ogsaa Dele af Voldene og Stadsgraven bibeholdtes som Parkanlæg. M. havde ogsaa nogen Indflydelse paa Statsstyreisen fra 60'erne til 80'erne, navnlig i Bygge- og Finanssager; til dette bidrog, at han blandt sine Venner talte

Politikerne C. E. Fenger og A. F. Krieger, samt at han efterhaanden var kommet til at staa Kongehuset nær. Da han som gammel fik bedre Tid, ofrede han denne paa sine historiske Interesser og udgav flere større Værker, bl. a. »Frederikskirken i Kjøbenhavn« (1896), »Venedig« (1903) og, sammen med P. Johansen, »Det kongelige Akademi for de skønne Kunster« (1904). Selv paa Omraader, der ikke havde nogen Forbindelse med hans Fag, kunde han »med frisk Dilettant-Blik« fremsætte Forslag af Værdi; saaledes var det først hans Idé at knytte en kemisk Konsulent til dansk Mejeribrug (Th. R. Segelckes Ansættelse 1860 ved Professor B. S. Jørgensen). Nævnes kan det ogsaa, at Redningen af Malerisamlingen ved Christiansborgs Brand 1884 for en væsentlig Del skyldtes M.s Initiativ.

Det mest fremtrædende Træk i M.s Karakter var **maaske** hans Selvvurdering i Forbindelse med hans Tilbøjelighed for det stort anlagte. Men Selvvurderingen trivedes uhindret ved Siden af den Selvkritik, som hans skarpe Forstand ogsaa lod komme til Orde. Det var sikkert hans Selvvurdering, der enkelte Gange bragte ham til at overvurdere sin Andel i andres Arbejde, medens han omhyggeligt vaagede over, at ingen fratog ham Æren for hans Ideer. Han havde megen Trang til at byde; »kue« og »opløfte« er Udtryk, der oftere vender tilbage i hans Optegnelser og Breve. Over for undergivne kunde han til Tider være haard og meget krævende. Samtidig havde han en vis Omsorg for de daarligt stillede. Han var en dygtig Forretningsmand, men var ogsaa i Stand til at ofre meget for en Sag. Naar han vilde det, kunde han i høj Grad være Grandseigneur. Han var i Besiddelse af en fremragende Klogskab, men benyttede undertiden i offentlige Udtalelser Frasen. Et andet fremtrædende Karaktertræk var hans Rastløshed. Altid var han optaget af nye Ideer, altid i Aktivitet (»Livet kun Glæde i Slid«), hurtig i Vendingen og i Besiddelse af stor Arbejdskraft. Han forenede en Kosmopolits kritiske Vidsyn med Interesse for de hjemlige Forhold og med betydelig administrativ Dygtighed. M.s Selvhævdelse og Trang til at herske, hans Tilbøjelighed for den store Dimension og navnlig hans rastløse Arbejde maa muligvis ses paa Baggrund af Anlæg for Tungsind og Blaserthed som ung. Efter et ulykkeligt Frieri (1854) gjorde der sig gældende en nervøs Nedbrudthed, som han bestandig maatte kæmpe med. Hans lange Udvikling fra en daarlig og tidligt afbrudt Skolegang til et højtstaaende intellektuelt Niveau kan ogsaa have bidraget til at fremme Depressionen. Den tidligere nævnte Overgang efter den store Studierejse (1854—56) fra en

ideel Indstilling til en mere jordbunden og udadvendt **maa** vistnok til Dels ses som en Afværgelse af et indre Sammenbrud, der truede som Følge af Tungesind, Usikkerhed over for egne Evner og Skuffelsen over at være blevet afvist. Aarene mildnede og forfinede efterhaanden hans Sind. M. følte sig som Forkæmper for Skønhed, Religion og en som Helhed — om end ikke ensidig — konservativ Samfundsorden; men inden for denne Ramme kunde han godt i sin Politik skifte Standpunkt, som det passede. Han var som Realpolitiker de fleste blandt sine Omgivelser langt overlegen, hvad der kan have bidraget til den ikke ringe Uvillie, der af mange **næredes** mod ham. I den trofaste, varme Følelse for Fortidens store Arkitektur og i den Maade, hvorpaa han gennem sit Arbejde vandt sin Hustrus Beundring, kom maaske det mest menneskelig værdifulde frem hos ham. M. var Medlem af flere udenlandske Akademier og Æresmedlem af Akademiet i Venezia. Saavel ved mange Tillidshverv som ved sin Praksis og ved sit Ægteskab blev han en formuende Mand.

Efterladte Papirer i Rigsarkivet. — Etatsraad 1867. Kammerherre 1892. — R. 1861. DM. 1864. K.² 1874. K.¹ s. A. S.K. 1904. — Tegninger af J. Busch 1846 og 1848 samt Tegning af J. Korne-rup 1852: M. paa Fodvandring (alle i Familieej). Maleri af Ernst Meyer fra Rom ca. 1856: En Kunstner tegnende paa Gaden omgivet af Pigeboern. Buste af Vilh. Bissen 1860 (i Gips i Kunstmuseet og Kunstakademiet, i Bronze 1900 i Randers Museum). Portrætteret paa Maleri af Otto Bache 1872: Den Ræder'ske Portrætgruppe (Familieej). Maleri af P. S. Krøyer 1882 hos Udstillingskomiteen paa Charlottenborg (Karton i Skagens Museum). Maleri afsamme 1882 i Kunstmuseet (Karton i Skagens Museum). Maleri af Otto Bache 1883 (Familieej). Portrætteret paa Maleri af Otto Bache 1887: Christian IV.s Kroningstog (Fr.borg). Mcdailon af Th. Stein 1892. Portrætteret paa Piedestalen af Ubaldino Peruzzis Monument i Firenze 1898 (efter Fotografi) og paa Maleri af Viggo Johansen 1904: Et Akademiraadsmøde (Kunstmuseet). Maleri af Bertha Wegmann ca. 1893 (Fr.borg). Portræthoveder udvendig paa Fr.borg og Rosenborg. Portrætmedaillon af Max Andersen 1936 i Kunstnerhjemmet i Gothersgade. Træsnit 1877 efter Fotografi, 1879 af H. P. Hansen og 1881.

III. Tid. 14. Jan. 1866 og 17. Marts 1907. Architekten, IV, 1901—02, Afd. A., S. 85 ff., 108; X, 1907—08, S. 233—43; XXIX, 1927, Ugeh., S. 55 f.; XXXV, 1933, Ugeh., S. 161 ff. Kunst, V, 1903, P. Johansen: Kunstakademiet i 150 Aar. Gads danske Magasin, II, 1907—08, S. 429—35. Francis Beckett: Københavns Raadhus, 1908, S. 18, 40—47. Samme: Frederiksborg, II, 1914. Danske Herregaarde ved 1920, III, 1923, S. 46 f. Helga Stemann: F. Meldahl

og hans Venner, I—VI, 1926—32 (med Fortegnelse over Bygninger og Skrifter).
Chr. Elling og Viggo Sten Møller: Holmens Bygningshistorie 1680—1930, 1932.

Knud Millech.

Meldal, Julius Sophus, 1827—1901, Søofficer. F. 19. Juli 1827 i Langebæk (Kallehave), d. 9. Marts 1901 i Kbh., begr. sst. (Holmens). Forældre: Sognepræst Carsten Nicolai M. (1767—1833, gift 1° 1800 med Ambrosia Paludan Holfeldt, 1778—1815) og Birgitte Sophie Frederikke Nyholm (1791—1834). Gift 4. Nov. 1855 i Kbh. (Holmens) med Alvilda Nathalie v. Elibrecht, f. 27. Aug. 1831 i Kbh. (Holmens), d. 8. Dec. 1899 sst., D. af Kaptajn-løjtnant, senere Kommandør Carl Ludvig v. E. (1796—1869) og Birgitte Cathrine Kirstine van Deurs (1799—1842).

M., der tidligt mistede sine Forældre, kom i Huset hos Kommandør Frederik August Paludan, blev Kadet 1839, Sekondløjtnant 1846 med Gerners Medaille, Premierløjtnant 1852, Kaptajn-løjtnant 1867, Kaptajn 1868, Kommandør 1874, Kontreadmiral 1885 og Viceadmiral 1886. Efter et langt Togt til Guinea og Vestindien med Briggen »Ørnen« 1847—49 blev han ved sin Hjemkomst udkommanderet med Fregatten »Rota« paa Blokade i Nordsoen og 1850 med Dampskibet »Ægir« i Østersøeskadren. 1851 fik han Tilladelse til at gaa i fransk Tjeneste, hvor han sejlede med Middelhavseskadren og paa Levanten, indtil han ved Udbrudet af Krimkrigen 1854 blev hjemkaldt. Om sit Ophold her har han skrevet »Erindringer fra min Tjeneste i den franske Marine 1852—54« (1883), der vidner lige saa meget om hans hurtige Opfattelse som om hans Veneration for den Nation, under hvis Flag han tjente i ca. tre Aar. Efter sin Hjemkomst var han 1855—57 Skoleofficer ved Søkadetakademiet og om Sommeren med Kadetskibet, 1860—61 med Fregatten »Sjælland« til Brasilien og Vestindien og 1861—64 Fører af Postdampskib. Under Krigen 1864 gjorde han Tjeneste som næstkommanderende i Korvetten »Dagmar« og var n. A. med Fregatten »Niels Juel« i Middelhavet. 1867 blev han næstkommanderende ved Søkadetakademiet, men afgik herfra n. A. for at tiltræde Tjeneste som Adjudant hos Kongen. I Forbindelse med denne Tjeneste var han dog jævnlig udkommanderet, 1870 som Chef for Panserbatteriet »Lindormen«, 1874 for Korvetten »Hejmdal«, Kadetskibet, der eskorterede Fregatten »Jylland«, hvor Kongen var om Bord, paa Rejsen til Island i Anledning af Tusindaarsfesten, og 1878 for Fregatten »Sjælland«. 1881—86 var M. Jagtkaptajn hos Kongen og 1884—86 Formand for Søofficersforeningens Bestyrelse. I Tidsrummet 1885—94 var han

seks Gange Chef for Eskadren, hvor hans Ledelse dog ikke satte sig dybere Spor. 1897 fik han sin Afsked ved opnaaet Aldersgrænse. M. var en velbegavet, dygtig og repræsentativ Officer, hvis elegante og taktfulde Optræden gjorde ham velegnet til Stillingen som Adjutant og Jagtkaptajn hos Kongen, der satte megen Pris paa ham. Hans lange Tjeneste som Viceadmiral faldt i Slutningen af **Provisorieaarene** i en for Søetaten vanskelig Tid, og hans Samarbejde med Marineministeriet forløb ikke uden Gnidninger. — R. 1864. DM. 1869. K.² 1878. K.¹ 1886. S.K. 1888.

III. Tid. 17. Marts 1901. Tidsskr. f. Søv., LXXIII, 1902, S. 16 f.

Th. Topsøe-Jensen.

Meller, Johannes Christensen, d. 1724, Stadshauptmand, Magistratspræsident. D. 10. Okt. 1724 i Kbh., begr. sst. (Frels. K.). Gift 1676 (Bevilling 6. April) med Anna Henriksdatter Hojer, begr. 5. Jan. 1722 i Kbh. (Frels.).

J. C. M. er **maaske** den **M.**, der 1677 var Kornet ved et Rytterregiment i Skaane. 1679 var han Borger (Brygger?) i Kbh. og Meddirektør i Vandkommissionen. Fra 1682 var han en Aarrække tilsynsførende Værge for den under Opførelse værende Frelser Kirke og fik 1688 for Møje og Besvær hermed bevilget fri Begravelse i Kirken. 1687 valgtes han til en af Stadens 32 Mænd, blev 1692 Raadmand, fik 1697 Tilsyn med Opførelsen af Garnisons Kirke, foruden at han efterhaanden blev Medlem af en Række Kommissioner. Da Kbh. 1700 truedes med Angreb fra Sø- og Landsiden, blev han adjungeret den gamle Stadshauptmand Niels Enevoldsen og virkede med Energi for Fæstningsværkernes Forbedring samt Dygtiggørelse af Borgerkompagnierne til Stadens Forsvar. Ved indtrængende Forestillinger paa Borgerskabets Vegne søgte han forgæves at formaa Kommandanten, Generalløjtnant Schack, til at angribe det svenske Korps under Karl XII. N. A. blev han Stadshauptmand. Som Borgmester fra 1710 ledede han et Kæmpearbejde med Underbringeise og Pleje af Tusinder af syge og saarede fra Hæren i Skaane, og sammen med de modigste og handlekraftigste blandt Stadens Læger virkede han energisk og frygtløst i den overordentlige Kommission ved Bekæmpelse af Pesten 1711. Fra 1713 til sin Død var han Præsident for Magistraten og **fratraadte** 1713 Stillingen som Stadshauptmand. Da man Vinteren 1715—16 forberedte sig paa Muligheden af et svensk Angreb over Isen fra Skaane, samarbejdede han med de højeste militære Myndigheder paa Anstalter til Stadens Forsvar. Han ejede en Tid »Marechalsgaarden« ved Købmagergade, den nuværende Postgaard. — Justits-

raad 1709. Etatsraad 1713. Konferensraad 1722. — Maleri paa **Kbh.s** Raadhus.

O. Nielsen: **Kbh.s** Historie og Beskrivelse, VI, 1892. Samme: **Kbh.s** Diplomatarium, VI, 1884—87. **C. Bruun:** Kjøbenhavn, II—III, 1890—1901. Hist. Meddelelser om **Kbh.**, 2. **Rk.**, II, 1925—26, S. 187 f., 347; V, 1931—33, S. 450, 452; 3. **Rk.**, I, 1934—35, S. 182. **A. G. Hassø:** **Kbh.s** Brandvæsens Hist., 1931. Bidrag til den store nord. Krigs Hist., udg. af Generalstaben, I, 1899; II, 1903; VIII, 1927. Museum, 1895, I, S. 295, 315. **P. B. Grandjean:** Meddelelser om Herman Valør og Johannes Valeur, 1915.

Rockstroh (H. W. Harbou).

Melsted, Bogi Thorarensen, 1860—1929, Historiker. F. 4. Maj 1860 paa Klausturholar, Island, d. 12. Nov. 1929 i **Kbh.**, begr. paa Klausturholar. Forældre: Provst Jon Pálsson M. (1829—72) og Steinunn Bjarnadóttir Thorarensen (1824—91). Ugift.

M. blev Student 1882 fra **Reykjavík** og studerede Historic i **Kbh.**, hvor han derefter var bosat hele sit Liv. Han blev mag. art. 1890 og udgav n. A. en Antologi (»**Sýnisbók**«) af det 19. Aarh.s islandske litteratur. 1893 fik han Ansættelse som Assistent i Rigsarkivet, men opgav den igen 1903 af Hensyn til sin anden Virksomhed og levede derefter som Privatmand; en Række Aar var han Arnamagnæansk Stipendiar. M. begyndte 1902 at udgive en stor **Islandshistorie** (»**Íslendinga saga**«), men Arbejdet trak i Langdrag, og der udkom kun tre Bind, som omfattede Tidsrummet ned til ca. 1200; en mindre Haandbog (»**Handbók i Íslendinga sögu**«) forblev ogsaa uafsluttet. Af hans historiske Særundersøgelser er en vidtløftig Kompilation vedrørende Skibsfarten mellem Island og andre Lande i Republikkens Tid den mest omfattende (i **Safn** til **sögu Íslands** IV). Disse Arbejder vidner om stor Flid og Omhu i Indsamlingen af Materialet, men Fremstillingen er meget afhængig af Sagaerne, hvis Betydning som historiske Kildeskrifter overvurderes; heri følger M. Forskere som P. A. Munch og Konrad Maurer, ligesom han ogsaa er paavirket af Finnur Jonssons Syn paa **Saga**-litteraturen. M. var Altingsmand 1893 og deltog nogle Aar senere aktivt i Kampen mod Docent Valtyr Gu'mundssons Forsøg paa at løse den islandske Forfatningssag paa den Maade, at Island fik en særlig Minister, der skulde bo i **Kbh.**; herimod hævdede M., at den eneste tilfredsstillende Løsning var, at Islands øverste Embedsmand fik Bopæl i selve Landet, og dette Standpunkt sejrede til Slut. Den islandske Almues økonomiske og kulturelle Fremgang var en Sag, som laa M. stærkt paa Sinde, og han har skrevet talrige Artikler i islandske Blade og Tidsskrifter om Andelsbevægelsen, Folkehøjskolesagen og lignende Emner; hans Idealisme og uegen-

nyttige Bevæggrunde blev dog næppe vurderet efter Fortjeneste, bl. a. fordi han havde en Tilbøjelighed til at anslaa en moraliserende Tone, som kunde virke noget trættende. Sammen med andre islandske Videnskabsmænd i Kbh. stiftede M. 1912 et islandsk Litteratursamfund (Fræðafélag) i Kbh. og var dets Formand til sin Død; han deltog i Samfundets Udgivervirksomhed og redigerede dets Aarsskrift, men først og fremmest ledede han dets Økonomi med en ualmindelig Dygtighed, saa at det ved hans Død ejede et Fond paa 70 000 Kr. M. ejede en stor Bogsamling, som blev købt af Universitetet i Leeds; Størstedelen af sine Midler skænkede han til et Legat for islandske Historikere ved Kbh.s Universitet. — Efterladte Papirer i Det kgl. Bibliotek.

Islandica, VI, 1913, S. 40 f. Årsrit hins ísl. fræðafélags, X, 1929, S. V—XII. Berl. Tid. 12. Nov. s. A.

Jón Helgason.

Mengel, Christian Gotlob, ca. 1717—69, Forlagsboghandler, Oversætter. F. ca. 1717 i Schweidnitz i Schlesien, begr. 3. April 1769 i Kbh. (Nic. Kgd.). Gift 1749 (Kop. Nic. 19. April) med Engel Margrethe Thodbjerg, f. ca. 1722, begr. 15. Jan. 1762 i Kbh. (Helligg.) (gift ca. 1742 med Studiosus Jacob Lind, ca. 1712—senest 49).

Som saa mange andre danske Haandværkere i 18. Aarh. var M. en indvandret Tysker. Hans bevarede Stambog (1739—62) indeholder (1739) Formaninger af unge Venner og Veninder i Dresden om Nøjsomhed, Dyd, Maadehold i Kærlighed o. 1. 1740 indvandrede han til Kbh. og kom i Tjeneste hos den driftige Forlægger og Bogtrykker Jacob Preuss. Denne vat da lige kommet i Forbindelse med Holberg og havde med stort Besvær faaet ham overtalt til at sælge sig Manuskriptet til »Niels Klim«, som Holberg havde liggende og ikke turde offentliggøre. Preuss havde, som det viste sig med Rette, store Forventninger til Bogen og slog den op i anselige Oplag paa Latin, Tysk, Fransk og Dansk. Men allerede 1741 gik han fallit og flygtede fra Landet. M. aabnede da en egen Forlags- og Sortimentsboghandel paa Hjørnet af Købmagergade og Silkegade. Fra Kreditorerne i Preuss' Bo arvede han dettes bedste Aktiv, Forbindelsen med Holberg, hvis Bøger »var bedre at sælge end andres«, og paa hans Forlag kom forøgede Udgaver af »Niels Klim« paa Latin (1745), Tysk og Dansk. Han foreslog Holberg en tysk Udgave af hele den »Danske Skueplads«, og samtidig fik han fat paa en Afskrift af »Don Ranudo«, som Holberg allerede havde færdig 1723, men ikke havde turdet udgive, da han frygtede, at den skulde opfattes som en Satire paa

den danske Adel. Nu fik han den vanskelige Forfatter til at tillade, at den **maatte »løbe med«** i den projekterede tyske Komedieoversættelse, og endog til at gennemse og rette Manuskriptet bl. a. for nogle »plumpe og incivile **Talemaader«**; kun maatte han love ikke at udgive »Don Ranudo« særskilt og især ikke paa Dansk. Men den store Plan strandede, og Forholdet til Holberg ødelagdes. Boghandler Rothe kom ham i Forkøbet med en tysk Komedieoversættelse. Han besluttede sig da til mod givet Løfte særskilt at trykke baade en tysk og en (slet) dansk Udgave af »Don Ranudo« **1745**; efter Tidens usikre Forfatterforhold mente han sig juridisk berettiget dertil (han havde betalt Renteskriver Coldeway ti **Rdl.** for Manuskriptet af den ellers forsvundne Komedie). Holberg tog Revanche ved at give Berling Eneret til en ny revideret Oversættelse, og en Proces, som M. anlagde, har han rimeligvis tabt.

I 40'erne og 50'erne drev M. en betydelig Forlags- og Sortimentsvirksomhed. Indførelsen af fremmed Litteratur skete da almindeligt ved, at Boghandlerne selv rejste til Messerne i Leipzig og Frankfurt og tilbyttede sig den fremmede Litteratur mod deres egne Forlagsartikler. Til Bytte af den Art sigter M.s store **Oversætter-**virksomhed til Tysk af danske og et Par franske Værker, mest Biografi, Teologi, Filosofi og Nationaløkonomi, omfattende saare mange af Tidens betydeligste Forfattere: Holberg, Eilschow, E. Pontoppidan, La Beaumelle, O. H. Guldborg, Brødrene **Lütken**.

1749 var han blevet gift med **Oversætterinden** Engel Margrethe Thodbjerg. Ægteskabet var meget lykkeligt, og hun hjalp ham med Oversættelserne. Efter hendes Død af Tuberkulose **1762** synes alt at være gaaet i Staa for ham. Oversættervirksomheden standsede pludselig helt, som et lille Symptom ogsaa Stambogen. I sine sidste Aar levede han nødtørftigt af at katalogisere Bogsamlinger. Da han døde af Blodstyrning, bestod hele det tidligere velstaaende Bos »Effekter« af hans Klædning: en **blaa** Kjole, en brun Silkevest, Skindbukser, Sko, Paryk og Muffe. Han var en Mand af ikke ringe Flair, stor Arbejdsevne og Sans for lødig Litteratur i hans nye Fædreland, hvortil han bidrog at sprede Kendskab uden for Landets Grænser.

Stambog i Det kgl. Bibl. Thott 566, 8°. C. Nyrop: Den danske Boghandels Hist., I, **1870**, S. 314—21. Forholdet til Holberg se Werlauff i Dorphs Overs. af Niels Klim, **1874**, S. 307 ff. Holbergs Komedier ved Jul. Martensen, I, **1897**, S. 118—51. H. Ehrencron-Müller: Bibliografi over Holbergs Skrifter, II, **1934**, S. 458—65; III, **1935**, S. 226—29. — Processen med Berling i Byrettingets Domme **1745**, delvis aftrykt i Dansk Minerva, Okt. **1818**, S. 289—321.

Th. A. Müller.

Mengs, Ismael Israel, 1688—1764, Maler. F. 1688 i Kbh. af antagelig reformerte Forældre fra Lausitz, d. 26. Dec. 1764 i Dresden. Gift 1720 med Charlotte Burmann fra Zittau.

I. M. kom i Lære hos Wiedewelts Onkel Maleren Peter Jochumsen, 1699 var han hos Paul Heinicke i Lübeck og har maaske ogsaa arbejdet for d'Agar og le Coffre efter sin Tilbagekomst til Kbh. Da Pest bortrev hele hans Slægt her, rejste han bort, var 1712 i Hamburg, 1713 i Mecklenburg, 1714 i Dresden, hvorfra han rejste i Østrig og ofte opholdt sig i Italien (1718—19, 1741—44, 1746—49, 1763—64). Han malede Figurbilleder, Portrætter (Købmand Raabe i Museet i Leipzig) og Miniaturer (Schwerin, Dresden), tilsyneladende prægede af hans danske Læreaar. Hans Betydning beror dog væsentlig paa hans Opdragelse af Sønnen *Raphael M.* (1728—79), som maaske netop gennem Faderens Tilknytning til Danmark blev Ven og Lærer for Wiedewelt og P. Als. — Selvportræt paa Dresdener Galleriet og i Tegning i Berlins Kobberstik Kabinet. Stik af B. **Folin** efter Selvportrættet.

Paul F. Schmidt i Thieme-Becker: *Allg. Lexikon der bildenden Künstler*, XXIV, 1930, S. 392 f.

O. Andrup.

Mensen, Valdemar Henrik, 1875—1933, Chef for Statspolitiet. F. 12. Juni 1875 i Kbh. (Johs.), d. 4. Aug. 1933 i New York, begr. i Kbh. (Bispebjerg). Forældre: Lejetjener, senere Bankbud Hendrik M. (1840—1920) og Karen Augusta Jacobsen (1839—1926). Gift 18. Febr. 1909 i Kbh. (Jac.) med Kamilla Hansine Jensen, f. 24. Nov. 1877 i Kbh. (Helligg.), D. af Restauratør og Husejer Lars Peter J. (1850—1935) og Ane Kirstine Hansen (1848—1925).

M. blev Student 1893 fra Efterslægtsselskabets Skole, cand. jur. 1901, Assistent i Justitsministeriet 1905, kst. Assessor i Kbh.s Kriminal- og Politiet 1909, Auditør i Hæren 1910 og 1911 den første Chef for det s. A. oprettede Statspoliti. Han byggede det op fra Grunden og førte det gennem 22 Aar frem til en saa betydende Stilling, at det dannede et godt Grundlag for det 1938 oprettede Enhedspoliti, omfattende hele Landets Kriminal- og Ordenspoliti, det Fremtidsideal, M. saa hen til. Statspolitikorpset virkede i de første Aar kun uden for Kbh. ved Efterforskning og Forfølgning af Forbrydelser og fra 1913 tillige som Fremmedtilsyn. Kontrollen med Udlændinge her i Landet blev paa det Tidspunkt aktuel, og den inden længe udbrydende Verdenskrig, der bevirkede, at Landet besøgttes af mange lidet velsete fremmede Statsborgere, gav denne Gren af Statspolitiets Virksomhed, der i høj Grad nød godt af M.s

Energi og Organisationsevne, forøget Vægt. Men ogsaa for det større Omraade, de kriminelle Sagers Vedkommende, kunde der allerede hurtigt paavises gode Resultater, saa gode, at alt Kriminalpoliti i Landet ved **Retsreformen 1919** blev lagt ind under Chefen for **Statspolitiet**, der samtidig overtog Centralbureauet for Forbryderes Identificering, Politiskolen og »**Danske** Politi Efterretninger«. Endelig blev M. efter Nordslesvigs Indlemmelse tillige Chef for det sønderjyske Ordenspoliti og fra 1926 for Statens Færdselspoliti. Selve Statspolitiets Udvikling kan bedst illustreres ved Styrkeforøgelsen fra 36 Mand 1911 til 628 Mand 1933. Uden forudgaaende speciel politimæssig Uddannelse kom M. dog i Kraft af sin stærke Personlighed til med Politimestrene som Mellemed at øve en betydelig Indflydelse navnlig paa Provinsens Kriminalpoliti. I Kbh. gik Udviklingen i højere Grad sine egne Veje. Trods adskillige modgaaende Strømninger lykkedes det den justitsministerielt trænedes og meget myndige Chef at forme Korpset, at skabe en Helhed og et Gennemsnitsniveau for Kriminalpolitiet Landet over, der laa i væsentlig Grad over det, der eksisterede før Statspolitiets Oprettelse. M. var Medlem af Forretningsudvalget for Den internationale Kriminalpolitikkommission i Wien samt af Den internationale Politikonference i **U.S.A.** I den sidste Egen-skab deltog han 1933 i et Møde i Chicago, hvor han valgtes til Vicepræsident i The International World Police. Et Hjerteanfald paa Hjemreisen medførte Døden. — R. 1917. DM. 1922. — Mindesmærke paa Graven 1934.

Nordisk kriminalteknisk Tidsskr., 1933, S. 113 f. Kriminalpolitibladet, s. A., Nr. 16. Brandfare og Brandværn, XIII, 1933, S. 132 f. Berl. Tid. og Politiken 5. Aug. s. A.

H. Vestberg.

Mentz, August, f. 1867, Botaniker. F. 5. Dec. 1867 i Gilleleje. Forældre: Købmand, Kroejer Rudolph Wilhelm Theodor M. (1823—1900) og Philippa Cathrine Bech (1834—89). Gift 1. Marts 1902 i Kbh. (Frue) med Clara Elna Johanne Herrild, f. 26. Okt. 1880 i Kbh. (Garn.), D. af Kaptajn, senere Oberstløjtnant Peter Hansen (1845—1930) og Clara Mohr (1849—1914). Navneforandring 6. Febr. 1901.

M. blev Student 1887 fra Borgerdydskolen i Kbh., ved hvilken han selv blev Lærer i ti Aar (1889—99). Han var en af de første af de mange naturhistoriske studerende, som efter Warmings Tilbagevenden fra Stockholm følte sig tiltrukket af denne Universitetslærers inciterende Forelæsninger og valgte Botanik som Hovedfag. Det var navnlig Warmings første Forelæsninger over Planternes

Biologi og Økologi (Plantesamfund), som begejstrede **M.**, der blev en af de første, som slog til Lyd for en mere biologisk betonet Undervisning i Skolerne. Han vandt Universitetets Guldmedaille for en botanisk Afhandling 1893, og n. A. tog han Magisterkonferens. 1899 blev han ansat som Botaniker ved Hedeselskabets Mose- og Engvæsen og 1911 Leder af Selskabets moseindustrielle Afdeling, hvis Virksomhed under Krigsaarene fik en hidtil uanet Betydning. Under sin mangeaarige Ansættelse ved Hedeselskabet med Bopæl i Viborg har M. udført et flersidigt praktisk og litterært Arbejde, som han underbyggede ved flere Rejser i Udlandet, bl. a. til Les Landes 1907. Ingen har vel et saa indgaaende Kendskab som han til de jyske Enge og Moser, deres Plantevækst og Udnyttelsesmuligheder. Han har, navnlig i »Hedeselskabets Tidsskrift« og i »Botanisk Tidsskrift«, beskrevet flere større og mindre Engdrag, og det videnskabelige Udbytte af sin rige Erfaring publicerede han i sin Doktor-disputats »Studier over danske Mosers recente Vegetation« (1912). Af hans andre videnskabelige Arbejder fra denne Periode maa fremhæves hans to Afhandlinger om danske Hedeplanters Økologi 1906 og 1909. — 1923 blev M. Professor i systematisk Botanik ved Veterinær- og Landbohøjskolen, hvilken Stilling han fratraadte 1938. Den omfattende Lærergerning der og de mange Hverv, han har paataget sig, har i de senere Aar hindret ham i at fortsætte sin videnskabelige Forskning, men han er stadig en meget benyttet Medarbejder ved populærbotaniske Værker. Af disse er flere kendt i vide Kredse, saaledes hans eget Skrift »Danske Græsser« (1902, ny Udg. 1935), hans og C. H. Ostenfelds »Planteverdenen i Menneskets Tjeneste« (i »Frem« 1906), som 1937 er afløst af »Nytteplanter« ved K. Gram, Hj. Jensen og M. Sammen med Ostenfeld skrev han Teksten til det store Tavleværk »Billeder af Nordens Flora« (1901—07, ny Udg. 1917—27) og med Knud Jessen Teksten til »Vilde Planter i Norden« (1937 f.). — M. er en Mand med mange Interesser og er kendt Landet over som Taler og Agitator for sine Ideer. Meget tidligt interesserede han sig for Naturfredning, og som Formand for Naturfredningsraadet fra 1931 har han haft en væsentlig Indflydelse paa Gennemførelsen af større Fredningsarbejder i de senere Aar. I Kampen mod Indførelse af Alkoholforbud tog han fra første Færd livlig Del og blev 1926 Formand for Landsforeningen Den personlige Friheds Værn. I denne udsatte Stilling har han ved sin ikke almindelige Veltalenhed og hurtige Opfattelse forstaaet at hævde sit Standpunkt under de hyppige Diskussioner med Forbudsvenner, og han har sat Foreningens Arbejde ind paa at indskrænke Misbrugen af Alkohol ad

andre Veje end ved Forbud. — R. 1928. DM. 1938. — Tegning af Otto C. Christensen i Den personlige Friheds Værn.

Carl Christensen: Den danske botaniske Litteratur 1880—1911, 1913, S. 157 f., med Tillæg i Botanisk Tidsskrift. Politiken 5. Dec. 1937.

Carl Christensen.

Menz (Mensch), **August Wilhelm**, ca. 1725—1806, Haveinspektør. F. ca. 1725, d. 28. April 1806 i Pløn, begr. sst. Gift med Christina Dorothea, f. ca. 1731, d. 29. Marts 1805 i Pløn.

M. fik 1747 Bestalling som Hof-, Lyst- og Kunstgartner ved Slottet i Pløn, og her kom han til at virke mere end et halvt Aarhundrede, dels i hertugelig, dels i kongelig Tjeneste. 1762 udnævntes han til Haveinspektør, og n. A. fik han tillige overdraget Tjenesten som Slotsforvalter. Da der 1784 (ligesom andre Steder i Riget) skulde indrettes en Frugttræplanteskole ved Pløn, blev det ganske naturligt overdraget M. at udarbejde Planen hertil, og der bevilgedes ham 200 Rdl. Den første Bestand af Træer udgjordes af 80 Frugttræer, der var modtaget fra Frbg. Slots Frugttræplanteskole, og 1785 blev af 5000 Vildstammer de første okuleret; 1790 kunde der udleveres 6000 forædlede Træer, og Sortimentet bestod da af følgende Sorter: 76 Æbler, 31 Pærer, 17 Kirsebær, 21 Blommer og to »valske Nødder«. Planteskolen omfattede ca. 1 ha. — M. fik megen Anerkendelse for sit Arbejde med Slotshaven og den Del deraf, som udgjordes af Planteskolen, og der er ingen Tvivl om, at hans Drift af Planteskolen har hjulpet Sønderjyllands Have dyrkning et betydeligt Skridt fremad. I sit 70. Aar antog M. H. W. Risler som Medhjælper, og denne fik siden Titel af Haveinspektør. Selv afskedigedes han efter sin Ansøgning som Slotsgartner 1798, men han vedblev at fungere som Slotsforvalter til ganske kort Tid før sin Død.

Erhvervsfrugtavlren, 1936—37.

Johannes Tholle.

Merrild, Karl, f. 1889, Solodanser. F. 13. Marts 1889 i Kbh. (Johs.). Forældre: Skræddermester, Musiker Niels Andreas Madsen M. (1861—1931) og Anna Marie Albech (f. 1862). Gift 3. Juni 1913 i Kbh. (Johs.) med Mathilde Franciska Sørensen, f. 16. Juli 1887 i Kbh. (Johs.), D. af Fabrikbestyrer Christian S. (1837—1922) og Karen Petersen (1842—1915).

M. blev 1896 Elev under Valdemar Price paa Balletskolen ved Det kgl. Teater, hvor han debuterede 3. Dec. 1905 som Pulcinello i »Pontemolle« og fik Ansættelse 1907; Solodanser blev han 1915, da han havde udført Solopartier, bl. a. i »Blomsterfesten« og »Den

lille Havfrue«. Hans høje, tilsyneladende ledeløse, men dog fuldkommen beherskede Skikkelse passede i særlig Grad til Pulcinello-Figuren, som gennem ham fik et baade kaadt og animalsk Præg, der sandsynliggjorde den Trolddomsmagt, Skikkelsen udøver («Harlekins Millioner», Harlekin i »Drømmebilleder«). M.s karakterdannende Evne viste sig ogsaa, da han fremstillede Veramadeva i »Lackschmi«, Coppelius i »Coppelia«, Kancelliraaden i »Den lille Idas Blomster« og Satyren i »Artemis«; generelt sagt dannede hans fantastiske Fremtræden med teknisk Beherskelse af Midlerne en interessant og farverig Modsætning til den almindelige Udfoldelse af Ynde og Skønhed i Balletterne. 28. Maj 1934 tog M. Afsked, bl. a. i sin Debutrolle og som Harlekin i »Drømmebilleder«, men fortsatte sin Virken som Lærer ved Balletskolen. Han iscenesatte bl. a. Pantomimen »Den fortabte Søn« og sin egen Harlekinsspøg »Veni, Vidi, Vici!« (1918), som efterfulgtes af »Nips« og »Et Satyrspil«. M. var Formand for Balletforeningen 1922—34. — R. 1934. — Maleri af Hans Henningsen 1934. Rolletegninger som Harlekin af A. Naur. Statuette og Træsnit af Poul Rytter 1920. Tegning af Ebbe Sadolin 1918.

Teatret, XVII, 1916—17, S. 18 ff.

Robert Neiiendam.

Mertins, Carl August Victor, 1853—1930, Tømrmester. F. 26. Juli 1853 paa Frbg., d. 28. April 1930 sst., begr. sst. Forældre: Tømrmester Carl August M. (1815—99) og Caroline Gjerløf (1822—88). Gift 12. Juli 1890 paa Frbg. med Anne Caroline Smidt, f. 27. Juni 1859 i Kbh. (Frue), D. af Skomagermester Madsinus S. (ca. 1812—66) og Laura Andersen (ca. 1824—1905).

M. kom i Tømrerlære 1867, blev 1872 Svend og 1874 Tømrerformand. Han besøgte derefter Teknisk Selskabs Skole og Kunstakademiet, blev Bygningskonstruktør 1877 og nedsatte sig 1881 som Tømrmester paa Frbg. Som Formand i Konsortiet Frbg. Bygge-Selskab, der anlagde og bebyggede Johnstrups Allé, Steenstrups Allé og Adolph Steens Allé, og som Leder af forskellige andre større Byggeforetagender øvede han en ikke ringe Indflydelse paa Udviklingen af det moderne Frbg., ligesom han udførte større Tømrerarbejder for Hæren og Orlogsværftet. M. forenede anerkendt faglig Dygtighed med frodigt Initiativ og gjorde flere byggetekniske Opfindelser, bl. a. en 1911 patenteret Opfindelse vedrørende Anbringelse af Trægulve direkte paa Jernbeton. En Række Tillidshverv samledes i Aarenes Løb paa hans Haand. Han var Medlem af Haandværkerbankens Repræsentantskab fra 1895, af Overskatteraadet paa Frbg. 1904—13, af Regeringens Prisregule-

ringsudvalg 1918—21, af Kirkesynet for Frbg. fra 1907 og deltog i Bedømmelsen af Svendeprøver fra 1906. Gennem en lang Aarrække (1903—21) var han et meget paaskønnet Medlem af Kbh.s Tømmerlavs Bestyrelse og havde under skiftende Oldermænd adskillige Gange Lejlighed til at fungere som Viceoldermænd. Nogle Aar efter, at han var udtraadt af Lavsbestyrelsen, udnævnte Tømmerlavet ham 1924 til Æresmedlem.

C. A. Clemmensen: Haandvaerkerbanken og dens Mænd 1867—1917, 1917. Arbejdsgiveren o. Maj 1930.

J S J J S

P. Koch Jensen.

Messerschmidt, John, f. 1855, Fabrikant. F. 15 Aug. 1855 i Kbh. (Frbg.). Forældre: Fabrikant Carl Anders Emil M. (1829—77) og Françoise Veronique Bølling (1837—74). Gift 1° 29. Okt. 1881 paa Frbg. med Caroline Charlotte Frederikke Evers, f. 21. Juli 1854 i Hamburg, d. 3. Marts 1904 i Valby, D. af Handelsagent Charles E. og Caroline Petersen. 2° 3. Juni 1905 i Kbh. (Jesusk.) med Anne Eothilde (Tit) Hansen, f. 25. April 1877 i Ribe, D. af Købmand Hans H. og Ane Mette Bang.

M. tog Præliminæreksamen 1870 og 1. Del af polyteknisk Eksamen 1879. 1880 indtraadte han sammen med Broderen *Louis M.* (1858—1925) i Garverfirmaet Emil M.s Sønner, der 1844 var grundlagt af Bedstefaderen, Major *Christian William M.* (1804—88), og fortsat af Faderen. M. og Broderen (sidstnævnte var 1904—16 Garverlavets Formand) ledede det gamle Firma, indtil Garveriet paa Gammel Kongevej brændte 1907, hvorefter Fabrikvirksomheden overgik til Akts. M. J. Ballins Sønner, i hvis Bestyrelse M. siden har haft Sæde. Firmaet ophævedes dog først 1930. M. har i Aarenes Løb med stor Samvittighedsfuldhed røgtet en Række Tillidshverv af saavel faglig som filantropisk Art. Han var Medlem af Garveriforeningens Bestyrelse 1888—1916, de sidste tolv Aar som Formand, og udnævntes 1927 til Æresmedlem. Endvidere var han 1905—33 Formand for Garveriforeningens Understøttelses Forening og har i to Perioder, 1908—11 og 1916—34, været Medlem af Industriforeningens Bestyrelse, ligesom han 1911—22 var Medlem af Industriraadet. I Industriforeningens Repræsentantskab havde han Sæde ikke mindre end 45 Aar fra 1893 til 1938. Som Medlem af Industriforeningens Undervisnings Udvalg viste han levende Interesse for Aftenskolen og tog virksom Del i det Arbejde, der førte til Oprettelsen af Teknologisk Institut, i hvis Bestyrelse han indtraadte. Som Formand for Udvalget til Præmiering af den mindre Industri 1911—22 udførte han ligeledes et stort per-

sonligt Arbejde ved Undersøgelse af de mange nye mindre Virksomheder, der søgte Støtte hos Udvalget. I Traad hermed virkede M. mange Aar som Formand for Industriforeningens Legatudvalg. En betydelig Part af sin varme **filantropiske** Interesse har M. viet Kbh.s Understøttelsesforening, hvor han 1910 blev Formand for Valby-Afdelingen og 1920—33 var Formand for Hovedbestyrelsen, en Formandstid, der i Længde kun overgaas af en enkelt af Forgængernes. Han var 1918 Medlem af det raadgivende Udvalg, som forberedte Udskillelsen af Hjælpekassevirksomheden fra Understøttelsesforeningen. Foruden Garveriforeningen har Kbh.s Læderhandlerforening, Kbh.s Garverlav og Rejsestipendieforeningen udnævnt M. til Æresmedlem. M. har ikke alene vist Interesse for sin Branche, men er ogsaa meget kundskabsrig paa sit Felt, hvorom en Række faglige Artikler bl. a. i »Nordisk Garvertidende« vidner. — R. 1923. DM. 1931. — Bronzebuste af L. Brandstrup.

Laurits Pedersen: Københavns Garverlavs Bog 1935, S. 298, 305. J. C. Mogensen: Den frie Fattigforsorg i Kbh., Københavns Understøttelsesforenings Historie, 1924. Tidsskrift for Industri 1. Sept. 1925 og 1. April 1938. Berl. Tid. .3. Aug. .935.

P Koch Jensen.

Methling, Svend Vilhelm, f. 1891, Skuespiller, Sceneinstruktør. F. 1. Okt. 1891 i Kbh. (Garn.). Forældre: Grosserer Ludvig August Johan M. (1850—1904) og Harriet Marie Hansen (1862—1935). Gift 5. Nov. 1916 i Kbh. (Holmens) med Hester Suzette Thomsen, f. 4. Aug. 1892 i Bangkok, D. af Skibsfører Johan T. (1854—1928) og Annie Carlos (f. 1868).

M., der paa mødrene Side udgik fra den C. K. Hansen'ske Skibsrederslægt, blev 1909 Student fra Komtesse Moltkes Skole og tog n. A. Filosofikum. Tre Aar studerede han Polyteknik med praktisk Uddannelse paa Thriges Maskinfabrik i Odense, men afbrød Studiet, da han efter Forberedelse af Poul Reumert 1914 blev optaget i Elevskolen paa Det kgl. Teater, hvor han 6. Marts 1916 debuterede som Erasmus Montanus, en dygtig, gennemarbejdet Præstation, der røbede baade Talent og Kultur. Hans mandige Ydre, naturlige Replik og smukke Sangstemme skaffede ham snart et Repertoire, f. Eks. Helge i »Johan Ulfstjerna«, Prinsen i »Der var engang —«, Charles i »Bagtalelsens Skole«, Gregers Werle i »Vildanden«, og som Skjalden i »Moderen« gav han Folkevisetonen et smukt og personligt Udtryk. 1923 forlod han Det kgl. Teater for n. A. i Casinos lille Sal at grundlægge Dansk Skole-scene, som han snart udvidede med Institutionen Folkescenen, der hvilede paa et **Abonnementskøb** af Billetterne; de to Foretagender

var 1926—29 til Huse i Det ny Teater, men fik fra Efteraaaret 1929 eget Lokale i Komediehuset, det tidligere Arenateater ved Tivoli. Dette Foretagende betalte sig imidlertid ikke, og M. forlod da Ledelsen, men det udførte Arbejde tjente ham til Ære; han havde som Instruktør skabt smukke klassiske Helhedsforestillinger og selv med Varme og Begejstring i Sindet udført et stort Repertoire, deriblandt Aladdin og Peer Gynt. 1930 vendte M. tilbage til Det kgl. Teater, ogsaa som Instruktør, og siden har han bl. a. spillet Faust i Goethes »Faust« og Aristofanes i »En Sjæl efter Døden«, hvori der var mere fra M.s egen Personlighed bortvendt Karakteristik, end det ellers er hans Sædvane at yde. Han er en kultiveret Skuespiller med sikker musikalsk Evne og megen Virketrang, hos hvem Fortidens Romantik og Nutidens Sport har indgaaet en ualmindelig Blanding. Han ejer Udtryk saavel for tung Lyrik som for ung Energi paa Baggrund af et aabent Væsen, der virker tiltalende. Med afgjort Held satte han bl. a. Kaj Munks historiske Skuespil »Cant« og den russiske Opera »Katarina Ismajlova« i Scene og løste paa virkningsfuld Maade den vanskelige Opgave at faa scenisk Liv i Johs. V. Jensens uddramatiske Eventyr »Darduse«. Den Oprensning for et tidligere Nederlag, som Genopførelsen 1938 af Kaj Munks »En Idealist« betød, havde M. sin Andel i, og hans Iscenesættelse af Stavnsbaandsfilmen »Kongen bød —« stod kulturelt set paa et højere Stade end tidligere danske Talefilm og viste billeddannende Evne. Fra Jan. 1939 afløste han Th. Roose som Teatrets første Sceneinstruktør og Chefens kunstneriske Raadgiver. — R. 1927. — Buste af Gunnar Hammerich 1925 i Familieeje. Teatret, XXVIII, 1928—29, S. 7—10.

Robert Neiiendam.

Metzner v. Salhausen, Leonhard, 1571—1629, Kancelliembedsmand, Retslærd. F. 10. Juni 1571 i Lüneburg, d. 16. el. 25. Juli 1629 i Kbh., begr. i Nic. K. sst. Forældre: Senere Møntmester hos Frederik II. Andreas Metzner (d. 1596) og Anna Cröger. Gift Aug. 1603 med Lisbet Hess, d. senest 1630, D. af Borgmester i Kbh. Markus H. (s. d.) og 2. Hustru.

L. M. v. S. gik i Skole i Hamburg, studerede ved tyske Universiteter, blev Dr. jur. i Basel og ansattes 1602 som Sekretær i Tyske Kancelli. S. A. fulgte han som »Orator« Christian IV.s Broder Hertug Hans paa hans Ruslandrejse. Aug. 1605 blev han paa anbefaling af den tyske Kammerjunker Apitz v. Grönnenberg Professor i Retsvidenskab ved Universitetet, i hvilken Stilling han var Genstand for en Del Kritik fra Kollegers Side. Samtidig fortsatte han sin Kancellitjeneste. 1610 sendtes han til Kejseren, som

skal have adlet ham, og fulgte 1611 Kongen paa Toget mod Kalmar. Juni 1615 udnævntes han til Hofraad og samtidig eller noget senere til tysk Vicekansler; han nedlagde nu sit Professorat. 1618 fik han et Kanonikat i Oslo. Han anvendtes i den følgende Tid en Del i diplomatiske Sendelser, saaledes 1615 til Braunschweig, hvor han fangedes af hanseatiske Tropper, og 1624 til Schwerin; i øvrigt skal han allerede April 1623 have faaet Afsked som Kancellisekretær. 1622—23 lod Kongen undersøge en Strid mellem ham og Hustruen, som da for længere Tid siden havde taget Ophold i Udlandet. Hun beskyldte ham for at sende deres Formue ud af Riget; efter hans Død oplystes det, at han hemmeligt havde ladet sætte næsten hele sin Formue paa Rente i Tyskland. 1625 flyttede han til Flensborg, men Krigen drev ham 1627 tilbage til Kbh. Han forfattede nogle smaa juridiske Disputatser, bl. a. om Ægteskabsret, og menes at have udarbejdet den »Titulatur- und Formular-Buch der Könige Christian IV. und V. in Danemark«, som nu findes i Kgl. Bibl.s Haandskriftsamling (Ny kgl. Saml. 395 m, 4°). — Stik af Simon de Pas 1617.

E. Vinding: Regia Academia Hauniensis, 1665, S. 218—20. H. F. Rørdam: Kjøbenhavns Universitets Historie fra 1537 til 1621, III, 1873—77, S. 625—31; IV, 1868—74, S. 556 f. Kbh.s Diplomatarium, V, 1882, S. 50 f. C. F. Bricka og J. A. Fridericia: Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve, I, 1887—89. L. Laursen: Danmark-Norges Traktater 1523—1750, III, 1916. Kanc. Brevbøger 1603—23, 1630—32, 1915—22, 1932.

C. O. Bøggild Andersen (J. A. Fridericia).

Meulengracht, Jens Einar, f. 1887, Læge. F. 7. April 1887 i Assens. Forældre: Ingeniør, Sukkerfabrikbestyrer Rasmus Alfred M. (1852—1906) og Marie Theodora Mortensen (1859—1922). Gift 18. Marts 1920 i Kbh. (Jac.) med Olga Petra Rames Herbst, f. 22. Nov. 1885 i Kbh. (Garn.) (gift 1° 1910 med Læge Viggo Lund, f. 1865, gift 1° 1900 med Ellen Emma Marie Anette Kauffmann, f. 1861. Ægteskabet opløst), D. af Kaptajn, senere Oberst, Kammerherre Peter Michael H. (1849—1930, gift 2° 1900 med Marie Ingerslev Bülow, 1858—1902) og Elisabeth Margrethe Rames (1853—97).

M. blev Student 1905 fra Sorø og medicinsk Kandidat 1912. Han var Læge ved et serbisk Krigslazaret i Valjevo under Balkan-krigen 1912—13, derefter Kandidat ved forskellige Hospitaler, 2. Reservelæge ved Rigshospitalet 1916—18, 1. Reservelæge ved Bispebjerg Hospital 1918—23. Han gjorde Studierejser 1920 til Wien, Zürich og Berlin og 1927 til Boston og New York. 1928 blev han Dr. med. (»Studier over den kroniske, hereditære, hæmolytiske Ikterus (Konstitutionel Hyperspleni)«). Han deltog sam-

men med C. Lundsgaard, C. Sonne og Th. Hess Thaysen i Konkurrencen om Professoratet i Teoretisk Medicin Sept. 1923 (Forelæsning over Arvelighedens Betydning og Anvendelse ved Erkendelsen af Sygdomsaarsager). Fra 1918 praktiserede han i Kbh. som Specialist i Mave-, Tarm- og Blodsygdomme, blev Overlæge ved Bispebjerg Hospital Afd. B. 1924, Professor i Medicin ved den kliniske Praktikantundervisning 1935. Han var Medlem af den permanente Farmakopékommision 1925—33, sidder i Bestyrelsen for Vejle-fjord Sanatorium fra 1926 og i Bestyrelsen for Foreningen af kommunale Overlæger fra 1926, Formand fra 1934. Han var Formand for Dansk Selskab for intern Medicin 1928—30, er dansk Hovedredaktør af »Nordisk medicinsk Tidsskrift« fra 1929, Medlem af Hospitalskommissionen af 21. Juli 1932 og af Komiteen vedrørende islandske Lægers Uddannelse i Danmark. Juli 1933 holdt han Gæsteforelæsning paa Island. Han er Medlem af den af Indenrigsministeriet nedsatte Farmakopékommision fra 1932, af Sundhedsstyrelsens Ernæringsudvalg fra 1935 og Præsident i Medicinsk Selskab i Kbh. fra 1936, Corresponding honorary member of the Royal Society of Medicine London fra 1934, udenlandsk Medlem af Finnska Läkarsällskapet fra 1935. Endelig er han Formand for Hovedbestyrelsen og Direktionen for Landsforeningen til Kræftens Bekæmpelse fra 1938. — M. har publiceret en Mængde videnskabelige Arbejder om Fordøjelses- og Blodsygdomme, deraf nogle banebrydende, særlig angaaende den perniciøse Anæmi, til hvis Ætiologi og Terapi han har bidraget ved sine Studier over Lever- og Ventrikelpreparaternes Virkning samt ved Studier over Lokaliseringen af den antianæmiske Faktor i Ventriklen, hvis Produktionssted han har paavist at være Pyloruskirtlerne. Endvidere har han angivet en Maalemetode for Galdefarvestof i Blodet udtrykt ved M.s Ikterusindeks. Opmærksomhed og Anerkendelse har han vundet ved sin Behandling af blødende Mavesaar med rigelig Madtilførsel. Sammen med H. C. Gram har han udgivet »Haandbog i hæmatologisk Teknik« (1922, 2. Udg. 1930). — R. 1933. — Maleri af Hans Henningsen.

Univ. Progr. Nov. 1918, S. 168.

Axel *Borgbjærg*.

Meulengracht, Lars Christopher, 1837—1903, Brygger. F. 14. Febr. 1837 i Aarhus, d. 9. April 1903 i Monte Carlo, begr. i Aarhus. Forældre: Købmand, senere Justitsraad Harboe M. (1767—1853) og Maren Schmidt (ca. 1769—1844). Gift 29. Juli 1868 i Aarhus med Ingeborg Christiane Lottrup, f. 11. April 1845 i Aarhus, d. 11. April 1904 sst., D. af Købmand Malthé Conrad L. (1815

—70) og Maren Wissing (1801—72, gift 1° 1824 med Købmand Niels Hansen Bech, ca. 1796—1838).

M. voksede op i den gamle **Handelsslægts** anselige Gaard paa Lille Torv i Aarhus og kom femten Aar gammel i Lære hos sin Onkel og senere Svigerfader Købmand M. C. Lottrup, der paa dette Tidspunkt var Ejer af et større Brænderi. 1858 var han i Kbh. for at blive videre uddannet i Handelen, og 1862 begyndte han i London paa egen Haand en Forretning, som han drev med godt Resultat. Lottrup havde imidlertid (1856) startet Bryggeriet Ceres, som med ikke ringe Held optog Produktion af Bayerskøl, og da han 1870 følte, at Kræfterne begyndte at svigte, hjemkaldte han nogle Maaneder før sin Død M., der overtog Ledelsen af Ceres fra 1. Jan. 1871. Gennem det meste af en Menneskealder ledede M. Bryggeriet. Han knyttede sagkyndige, initiativrige Medarbejdere til Foretagendet, var opmærksom paa nye tekniske Fremstød inden for Branchen og gennemførte 1872—88 et stort anlagt Byggeprogram, saaledes at Ceres, da det 1898 gik op i Sammenlutningen Østjydske Bryggerier, var Jyllands største Bryggeri. M. hørte sammen med Hans Broge til Forgrundsfigurerne i det fra Slutningen af forrige Aarhundrede stærkt fremvoksende Aarhus og øvede sammen med sin Hustru en storstilet Velgørenhed. Som Arbejdsgiver var han kendt for sin Evne til at skabe Harmoni mellem de forskellige Faktorer i Bedriften, Chef, Funktionærer og Arbejdere; og i Byraadet, hvor han en Del Aar var Medlem, virkede han ligeledes for Samarbejde og Fordragelighed. Afkræftet ved Sygdom levede han de sidste Aar meget stille og døde under et Ophold i Syden, hvortil han var rejst for at søge Helbredelse. — Etatsraad 1892. — R. 1887. DM. 1902. — Maleri af A. Fritz i Familieej. Litografi af Harald Jensen 1903. Medaillon derefter paa Gravstenen.

Carl Jacobsen og E. H. C. Mikkelsen: Dansk Brygger-Stat, II, 1935, S. 360 f. Aarhus Stiftstidende 11. April 1903. Børsen 12. April s. A. III. Tid. 26. April s. A. Aarhus Stiftstidende 24. Dec. 1933. P K. h 7

Meursius, Johannes (Johan van Meurs), 1579—1639, Filolog og Historiker. F. 1579 i Loosduinen ved Haag, d. 20. Sept. 1639 i Sorø, begr. i Sorø K. Fader: Jacob van Meurs. Gift 1612 med Anna Catharina van Bilderbeck, d. tidligst 1646.

Allerede 1591 blev J. M. immatrikuleret ved Universitetet i Leiden. Her hvor den klassiske Filologi ved denne Tid havde en rig Periode, fik han den bedste Uddannelse, og da Provinsen Hollands Advokat, den store Politiker Jan van Oldenbarnevelt, tog

ham til Lærer for sine Sønner, bød der sig Lejlighed for ham som Rejsseledsager for de unge Herrer at komme rundt i Europa og besøge **Fyrstehofferne** saavel som Bibliotekerne med deres Manuskripter. 1608 tog han den juridiske Doktorgrad i Orleans. Efter Hjemkomsten blev han knyttet til Universitetet i Leiden, idet man 1610 overdrog ham at læse over **Byzans' Historie**. 1613 blev han Professor i Græsk. Han var i disse Aar overmaade produktiv som Filolog, samtidig med at han arbejdede paa den Opgave, **Generalstaterne** 1611 havde lagt i hans Hænder, at give en Fremstilling paa Latin af Frihedskampene og Løsrivelsen fra Spanien. 1612 udsendte han et Skrift om den 1609 afsluttede Vaabenstilstand, 1614 en Fremstilling af Hertugen af Albas Regimente, 1620 Vilhelm af Oraniens Historie. — Ved denne Tid hjemsøgte Nederlandene af religiøse og politiske Stridigheder. Oldenbarnevelt, i hvis Hus M. havde været i ti Aar, blev styrtet og henrettet 1619, og M.s gode Ven Hugo Grotius flygtede. Under disse Forhold **maatte** Tilbud udefra være kærkomne. En Bibliotekarpost i Uppsala var paa Tale, men 1624 blev J. M. kaldet til Professor i Historie og Statsvidenskab ved Akademiet i Sorø og til **kgl.** dansk Historiograf med det Hverv at skrive de danske Kongers Historie fra Christian I. »saa og hvad sig tildrager i Hans Majestæts Levetid«. Kaldelsen var foranlediget af Holger Rosenkrantz, hvis Søn Gunde havde studeret under J. M. Holger Rosenkrantz havde 1622 været i Leiden, og J. M. dedicerede n. A. sin »Pisistratus« til den lærde danske Adelsmand, ligesom han 1625 tilegnede Kansler Christian Friis »Athenæ Batavæ«. 1625 kom J. M. til Danmark, hvor han blev Resten af sine Dage. Blandt Professorerne i Sorø sluttede han sig især til Stephanius og vedligeholdte i øvrigt Forbindelsen med den lærde Verden uden for Danmark gennem en omfattende Brevveksling. Som Professor i Historie og Statsvidenskab læste han efter Tidens Skik udelukkende over antik Historie og **Oldtidsforfatninger**, og han fortsatte stadig sin filologiske Produktion. Men hertil kom Historiografembedets Pligter. Den danske Regering havde haft sin gode Mening med at sikre sig den Mand, der havde været Generalstaternes officielle Historie-skriver. Gennem et Par Menneskealdre havde man stræbt at fremkalde et Værk paa Latin, en Rigshistorie, der ude i Europa skulde hævde Danmarks Ære. Senest var Opgaven blevet overdraget Nederländeren Pontanus, der 1618 var udnævnt til kgl. Historiograf med Anvisning paa at begynde med de ældste Tider, men det syntes, som han aldrig vilde naa til Vejs Ende. Nu skulde J. M. altsaa tage fat ved 1448. Om et dybere Studium kunde der dog

ikke være Tale, thi J. M. stod ganske fremmed over for vor Overlevering og kunde vel næppe Dansk. Han fik **Historiografernes** Materiale til Laans fra Universitetsbiblioteket, og Kansler Christian Friis sørgede for, at tredie Bind af Hans Svanings store latinske Danmarkshistorie kom ham i Hænde. I Overensstemmelse med Aftalerne fuldførte J. M. »Historiæ **Danicæ libri tres**, in quibus res commemorantur gestæ a **Christiano I ac Joanne et Christiano II**«, som blev trykt i Kbh. 1630. Men otte Aar efter udkom i Amsterdam et større Bind med Titel »Historica Danica pariter et **Belgica**«, betegnet som Vol. I af J. M.s samlede Værker, indeholdende først en Fremstilling af Danmarks Historie fra de ældste Tider til den oldenborgske Slægts Tronbestigelse, dernæst nysnævnte Arbejde fra 1630, endelig de tre Skrifter, J. M. i sin Tid havde publiceret i Egenskab af Generalstaternes Historiograf. Det synes at have været et Arbejde paa egen Haand, **maaske** Bogtrykkeren Joh. Blaeus Spekulation. — Imidlertid sled J. M. med Danmarkshistorien efter 1523, men naaede kun til 1550, og hans Manuskript blev liggende utrykt et Hundrede Aar, kom først frem, da Danmarkshistorien som Helhed blev trykt i Bd. IX. af den store Firenze-Udgave af J. M.s samlede Værker (1741—63). Hans Gram fraraadede Offentliggørelsen, eftersom J. M.s Arbejde var et ganske uselvstændigt Produkt, i Hovedsagen Svanings Danmarkshistorie sat i Form og Stil efter det 17. Aarh.s Krav, for de sidste Aartiers Vedkommende en kort Bearbejdelse af Krag's Christian **III.**, men alligevel paatog han sig at give Kommentarer dertil. Disse Grams Noter blev banebrydende i dansk Forskning, J. M.s Navn lever alene gennem dem blandt Historikerne nu om Dage. Men hvis man tager Stade i 17. Aarh., **maa** det siges, at J. M.s Danmarkshistorie paa sin Vis gjorde Regeringens Krav Fyldest; den citeredes ligesom den af Pontanus forfattede latinske Danmarkshistorie atter og atter i udenlandske Skrifter. — Miniature af A. van Halen i **Rigsmuseet**, Amsterdam. Mindetavle med Portræt i Sorø K. Maleri i Palazzo Pitti i Firenze. Stik bl. a. af Simon de Pas 1631, af S. Furck og M. van Someren.

Album studiosorum academïæ Lugduno Batavæ, 1875, Sp. 30. J. Meursius: **Athenæ** Batavæ, 1625, S. 192—98. P. C. Molhuysen: Bronnen tot de Geschiedenis der Leidsche **Universiteit**, II, 1916. A. J. van der Aa: Biogr. Woordenboek der Nederlanden, XII, 2, 1869, S. 750. **Nieuw** Nederl. biogr. Woordenboek, VII, 1927, Sp. 872—73 (Bibliografi). Johan Grundtvig: Meddelelser fra Rentekammerarchivet, 1872, S. 182. J. Oskar Andersen: Holger Rosenkrantz den Lærde, 1896. H. F. Rørdam: Historiske Samlinger og Studier, I, 1890, S. 278, 287. Ellen Jørgensen: Historieforskning og Historieskrivning i

Danmark, 1931. O. Walde: *Storhetstidens litterära krigsbyten*, II, 1930.
I. B. Løffler: *Gravmonumenter i Sorø Kirke*, 1888.

Ellen Jørgensen.

Som *klassisk Filolog* karakteriseres J. M. mere ved sin uhyre Belæsthed og Flid end ved kritisk Skarpblik; han kan langt fra maale sig med de bedste i Tiden. Men hans talrige Værker, der hovedsagelig behandler græsk Religion og Kulturhistorie (Antikviteter), har som Stofsamlinger trods al Konfusion været uundværlige, indtil moderne Haandbøger fremkom; saaledes blev Hovedværket »*Graecia feriatæ*» (1619) først 1906 afløst af Martin P. Nilsens »*Griechische Feste*«. J. M.s Udgaver, især af byzantinske Forfattere, har ogsaa gjort god Tjeneste. Hovedmassen af hans filologiske Værker var udkommet, før han kom til Danmark.

Ada Adler.

Meybusch, Anton, ca. 1645—1702, Medaillør. F. 1640'erne i Tyskland, d. 14. Maj 1702 i Kbh., begr. i Petri K. Gift 1° 1675 i Stockholm med Margaretha Romer (gift 1° med Guldsmed Christopher Wulff, d. 1674). 2° 1689 i Stockholm med Anna Cathrina Warberg, begr. 5. Maj 1731 i Kbh. (Petri K.).

A. M. kom som Guldsmedesvend i 1660'erne til Stockholm og fik Arbejde hos Hofjuveleren Valentin Toutin. 1669 blev han ansat som Stempelskærer ved den kgl. Mønt. Han udførte et Par Medailler over Karl XI.s Regeringstiltrædelse 1672 og Eriksgatan 1673 og blev 1674 udnævnt til kgl. Medaillegravør med 300 Daler Sølv mønt i aarlig Lønning. Til Uheld for A. M. fik den fhv. Møntmester Abraham Cronström 1675 Privilegium paa Medailleprägning, et Privilegium, som han udnyttede ved den unge, dygtige, svenskfødte Medaillør Arved Karlsten. Det kom straks til bitter Strid, som varede ved til 1683, da A. M. maatte give tabt efter at have udført seksten officielle Medailler (over Karl XI.s Kroning 1675, Sejre i den skaanske Krig, Freden i Lund 1679, Bryllup med Ulrika Eleonora 1680, Dronningens Kroning s. A., Karl XII.s Fødsel 1682, Kongefamilien 1683 m. m.). A. M. efterkom en Kaldelse fra Ludvig XIV. og virkede 1684—87 som den franske Konges Medaillør i Paris, hvor han udførte ca. tolv Medailler til Kongens Forherligelse. 1688 synes han at have arbejdet i England (Medaille over Vilhelm III. og Dronning Maria). 1689 var han tilbage i Stockholm, hvor han atter udførte et Par officielle Medailler; men han kunde ikke optage Konkurrencen med Karlsten og gik snart efter i Christian V.s Tjeneste. Han kom til Kbh. i Efteraaret 1691 og fik fra 1. Jan. 1692 en kvartaarlig Løn af 250 Rdl. Trykningen af Holger Jacobæus' store Katalog over det

kgl. Kunstkammer var just paabegyndt, og man ønskede her at kunne fremvise saa mange storslaaede Medailler som muligt. A. M. fik derfor mange Medailler at udføre, og enkelte angik endog meget ældre Begivenheder (**Lüneburgs** Frafald **1626**, Kronprinsparrets Bryllup **1667**, **Frederik III.s** Død **1670** og **Christian V.s** Salving **1671**). Samtidig skar han Stempler til Mønten, der **1693** blev sat i bedre Skik. Blandt A. M.s henved 40 danske Medailler kan nævnes **Medaillerne** over Ridderordnerne **1694**, Kongefamilien **1695**, Kronprinsparrets Bryllup **1695**, **Frederik I V.s** og **Dronning Louises** Salving **1700**, **Prins Carl** **1701**. A. M. var ved sit Giftermaal med **Margaretha Romer** blevet en velstaaende Mand; han efterlod sig en betydelig Formue, der var anbragt i københavnske Ejendomme og gik tabt ved Hovedstadens Brand **1728**. — Stik af en nu ukendt Portrætmedaille af A. M. og **Margaretha Romer** **1685** i »Beskrivelse over danske Mynter og Medailler i den kgl. Samling« (**1791**), Chr. V., Tab. LXI, Nr. 3.

Personalhist. **Tidsskr.**, 2. Rk., IV, **1889**. Oscar Levertin i **Nordisk tidsskr.**, **1903**, S. **126—31**. Georg Galster: Danske og norske Medailler og Jetons, **1936**, S. .03-24. Georg Galster.

Meyer. Af de mange Slægter M. føres en baade i Danmark og Norge stærkt forgrenet Slægt tilbage til Sognepræst i Aggersborg Melchior Iversen (Edwardsen) (d. **1612**), hvis Søn og Efterfølger Edvard Melchiorsen M. (Demeyer) (d. **1625**) var Fader til Efterfølgeren i Aggersborg, Provst Jørgen Brørup Edwardsen (d. efter **1653**) og til Foged i Strinden og **Selbu** i Norge Hans Edwardsen (levede **1688**). Denne sidste var Fader til **Krigskommissær** Niels M. (d. **1706**), til Provst, Sognepræst i Ørkedalen, Mag. Edvard Hansen M. (ca. **1647—1716**) og til Sognepræst til Alstahaug Peder M. (ca. **1648—89**), hvis Datter Salome M. (**1683—1754**) i Ægteskab med Købmand i Trondhjem Ove Gjerløvsen v. Nettelhorst (**1687—1736**) var Farmoder til Forfatteren Ove Gjerløv M. (**1742—90**). **Krigskommissær** Niels M. (d. **1706**) var Bedstefader til Oberst Søren Johan M. (**1738—1811**) og hans Broder Major Nicolaus (Nicolaj) M. (**1735—1801**), hvis Søn nedenn. Biskop Peder Krog M. (**1780—1819**) var Fader til Sognepræsterne Hans Wexels Krog-M. (**1805—83**) i Tune og Christian Carl Frederik Emil August Krog-M. (**1818—97**) i Nidløse. Af ovenn. Oberst Søren M.s Børn skal nævnes Anna Cathrine M. (**1781—1869**) — i sit første Ægteskab med Kapelmusikus Frederik Philip Carl August Barth Moder til Oberst Søren Christian Barth (**1803—95**, s. d.) — Oberst Andreas Brun M. (**1777—1836**), Oberst Frederik

Carl Emil M. (1788—1863) — hvis Datter Cathrine **Wilhelmine** Camilla M. (1824—79) var gift med Journalisten Carl Rudolph **Prahl** (1826—97) — og Stabskaptajn, Toldinspektør i Grenaa Christian Frederik M. (1785—1836), der var Fader til nedenn. Brandinspektør, Oberst Deodatus Fredericus Sextus M. (1834—1921) og til Magdalene M. (1831—1917), som i sit Ægteskab med Manufakturhandler Julius Larsen Miskow var Moder til **Komponisten** Sextus M. Miskow (1857—1928, s. d.) og til Antropologen Johan M. Miskow (1862—1937, s. d.). Ovenn. Oberst Andreas Brun M. (1777—1836) var Fader til Andrea M. (1817—90), gift med Navigationsdirektør, Kommandør Georg Emil Tuxen (1814—85), til Oberst Christian Vilhelm M. (1808—87) — hvis Sønner var Departementschef, Oberst Nicolai Andreas M. (1843—1906) og Lægen Sophus Julius Christian M. (1846—1936) — og til Lægen Jørgen Scheel M. (1813—80), hvis Sønner var nedenn. Kantor Peder Mandrup M. (1841—1919) og Lægen Ludvig Vilhelm M. (1847—78), der var Fader til Elna Margrethe M. (f. 1872), Enke efter Redaktør Sønn Poulsen (1872—1937, s. d.). — En navnlig til Søetaten knyttet Slægt føres tilbage til Henrik **Gerdts(sen)** M. i Bergen, hvis Søn Kommandørkaptajn, Overlods Hans Mathiasen M. (1732—1810) var Fader til Kommandørkaptajn Christian Nicolay M. (1768—1820) — hvis Søn var Kommandør Carl Adolph M. (1806—72) — og til Premierløjtnant i Søetaten Jacob M. (1764—99), af hvis Børn nedenn. Kommandør Johan Anton M. (1799—1875) var Fader til Forfatteren, Overlæge Johan M. (1848—1921).

Af oprindelig tyske Slægter M. skal nævnes en Embedsmandsslægt, hvis Stamfader Friederich M. fra Hayen var Fader til Klosterforvalter ved Abbediet Gandersheim Johann Christian M. (1730—98), der var Fader til de nedenn. Leksikografen Ludvig Beatus M. (1780—1854) og Rentekammerdeputeret, Konferensraad Johann Heinrich Elias M. (1766—1839), af hvis Børn Højesteretsassessor Christian Adolph M. (1803—78) var Bedstefader til Højesteretspræsident **Cosmus** Adolph Christian M. (f. 1866). — En i Bispedømmet **Münster** hjemmehørende Præsteslægt M. el. Meier føres tilbage til Præst i **Werlte** Herman Meier, hvis Sønnesøn her-tugelig mecklenburgsk Raad, Dr. jur. Hermann Meier (d. 1659), der senere blev Staller i Ejdersted, var Fader til Krigsdeputeret Reinholt Meier (1634—1701, s. d.) og til Krigssekretær Herman Meier (1631—85, s. d.). — Nedenn. Diplomat Bendix M. (d. 1721) var vistnok Broder til Kommitteret i Rentekammeret, Etatsraad Hans M. (d. 1733), men om deres Oprindelse vides intet. — En

fra Hertugdømmerne stammende Familie M. føres tilbage til Løjtnant Johann Octavius M. (lever 1765), der var Fætter til Præsten Johann Samuel M. (1710—78) i Hennstedt og saaledes formentlig Sønnesøn af Købmand Hans M. i Hamburg. J. O. M. var Fader til Institutbestyrer i Odense Frederik M. (1762—1823), hvis Søn nedenn. **Voksdugsfabrikant** Jørgen Ernst M. (1802—73) var Fader til de ligeledes nedenn. Fabrikanter Axel Octav Julius M. (1846—1914) og Emil Georg M. (1856—1930).

N. Meyer: Den dansk-norske Slægt Meyer, Mejer, **Krog-Meyer** (maskinskrevet), 1926. — Sofus Elvius og H. R. Hiort-Lorenzen: Danske Patriciske Slægter, 1891, S. 183—87. — **Universitetsprogrammer** over Herman Meier, 1685, og Reinholt Meier, 1701. — Personalhist. Tidsskr., 3. Rk., IV, 1895, S. 81.

Albert Fabritius.

Meyer, jødiske Slægter. Den mest udbredte nedstammer fra **Amsel** Jacob M. (ca. 1728—98), der var født i Altona og ca. 1749 havde nedsat sig i Kbh., hvor hans Fætter Meyer Moses (d. ca. 1760) havde oprettet en Plysfabrik og drev Handel med Guld- og Sølvgaloner. Slægten kaldes i de gamle hebraiske Protokoller Hausen, hvilket tyder paa, at den oprindelig stammer fra en lille By af dette Navn i Nærheden af Frankfurt a. Main. I sit første Ægteskab med Meyer **Moses'** Datter Brendel (d. 1763) fik A. J. Meyer tre Sønner: Moses Amsel M. (1753—82), der var den første Jøde, der tog Borgerskab i Kbh. som Grosserer, nedenn. Handels- og Finansmand David Amsel M. og Salomon Amsel M. (1759—95), hvis eneste Søn var Grosserer Jacob Salomon M. (ca. 1782—1845), der var Fader til Sønnerne Alfred Jacob M. (1806—80), der bl. a. havde nedenn. Søn Louis M. (1843—1929), hvis Sønner er nedenn. Ernst Sally M. (f. 1870) og Vilhelm Octavius M. (1878—1935), og Meyer Jacob M. (1814—72), der i sit Ægteskab med Rebekka Levysohn (1823—95) fik Sønnerne nedenn. Ingeniør Jacob Frederik M. (1849—1905) — Fader til Brødrene Ingeniør Ove M. (f. 1885) og Højesteretssagfører Karsten M. (f. 1887) —, Lægen Leopold M. (1852—1918), Nationaløkonomen Emil Laurids M. (1856—1913), Ingeniør Frederik Valdemar M. (1859—1923) og Kemikeren Karl Martin M. (1862—1935). Blandt Døtrene af A. J. M.s første Ægteskab var Hitzelia (1752—1834), som var Moder til nedenn. nationaløkonomisk Forfatter og Bladredaktør Mendel Levin Nathanson (1780—1868); blandt Døtrene af hans andet Ægteskab med Hitzelia Meyer (ca. 1746—1819) var Rachel (ca. 1768—1846), der var Farmoder til Louise v. **Halle**, som blev gift med Digteren Henrik Hertz (s. d.), og Brendle

(ca. 1775—1836), der var Moder til nedenn. Maler Ernst M. (1797—1861). — En anden Slægt nedstammer fra Jacob Michael M. (ca. 1776—1837), der var født i Altona og havde nedsat sig i Kbh. 1807. Blandt hans Sønner var Glashandler, Grosserer Meyer Jacob M. (1815—96), der i sit Ægteskab med Augusta Kaikar (1828—78) fik Sønnen nedenn. Snedkermester Otto Henrik M. (1864—1927), hvis Enke er nedenn. Forfatterinde Carla, f. Wulff (f. 1877), og Grosserer Michael Jacob M. (1822—88), der i sit Ægteskab med **Fromma** Eichel (1834—1919) fik Datteren Clara (1864—1920), der var gift med Godsejer Jacob Lachmann (1844—1909) og har stiftet Clara Lachmanns Fond til Fordel for skandinavisk Samarbejde. — En Gren af en Slægt, som stammer fra Rendsborg, har først i de sidste Slægtled antaget Navnet som Slægtsnavn, medens andre Grene kaldte sig Hambro, sikkert en Forvanskning af Navnet paa den By, hvor den en Tid lang havde boet, Hamburg; andre Grene bar Navnet Matthiassen, Matthiasson. Matthias **Calmer** (d. 1775) bosatte sig i Kbh. ca. 1762, hans Søn Meyer Matthiassen (1775—1819) havde i sit Ægteskab med Frederikke Salomon (1786—1832) Sønnerne nedenn. Journalist Edvard M. (1813—80) og Blikkenslager Matthias M. (1811—77), der var Fader til nedenn. Sanglærer Albert M. (1839—1921). — En Forsanger ved Synagogen i Fredericia, Meyer Wulff (ca. 1735—1804) har givet Navnet M. som Slægtsnavn til sine talrige Efterkommere, hovedsagelig bosat i Jylland. Hans Søn Hartvig M. (ca. 1778—1846), der var Konditor i Vejle, havde Døtrene Henriette (1809—92), gift med Distriktslægen i Middelfart **Max-**millian Seligmann (1842—1929), hvis Søn er Musikkritikeren Hugo S. (f. 1877), Vilhelmine (1817—83), hvis Sønner var Skolebestyrer Hartvig Isak Cohn (1848—1928) og Fabrikant i Paris Abraham Cohn (1850—1925), og Flora (1827—96), der var Moder til Brødrene Benny, Harry, Hartvig og Martin Dessau (s. d.). — Børnene af en jødisk Teolog og Forfatter, Meyer **Isac** Littau (ca. 1736—1809), der 1777 blev indkaldt fra Litauen som Privatlærer, antog Faderens Fornavn som Slægtsnavn. En af Sønnerne, Silke- og **Klædekræmmer** Raphael M. (1794—1867) var Farfader til nedenn. Bibliotekar Raphael Ludvig M. (1869—1925). *Josef Fischer*

Meyer, Adolph Frederik Charles, 1858—1938, Journalist, Politiker. F. 11. Juni 1858 i Kbh. (**Trin.**), d. 7. Aug. 1938 i Skodsborg, begr. i Kbh. (Vestre). Forældre: Skomager, Detailhandler Ludvig Rudolph M. (1819—61) og Jensine Knudsen (1820—1904). Gift 1° 9. Sept. 1883 i Kbh. (Johs.) med Dagmar Kathinka Frederikke

Rantzau, f. 10. April 1864 i Slagelse, d. 27. Dec. 1929 paa Frbg., D. af Metaldrejer Carl Wilhelm R. og Ida Olavine Veststrøm. Ægteskabet opløst. 2° med Karen Sophie (Sonja) Pedersen, f. 1. Maj 1874 i Estrup, Allindemagle Sogn, d. 28. Sept. 1925 i Kbh., D. af Ølhandler Christen P. og Karen Marie Madsen. 3° 18. Juni 1927 i Kbh. (Allehelgens) med Olga Christine Meyer, f. 6. Sept. 1889 i Kbh. (Matth.), D. af Kedel- og Maskinpasser Ole Urban M. (f. 1866) og Marie Petersen (f. 1870).

M.s Barndomshjem var en Kælderbeværtning paa Nørrebro; han lærte tidligt Fattigdommens Vilkaar at kende. Fra Blegdamsvejen overværede han som fjortenaarig »Slaget paa Fælleden« 1872. Allerede som Lærling paa en Symaskinefabrik holdt han politiske Taler, skrev Viser og sendte Bidrag til Pios »Social-Demokrat«. Som Svend 1876 kom han i Bestyrelsen for Smedenens Fagforening, var med til at stifte Socialdemokratisk Forbund 12. Febr. 1878 og blev dettes første Forretningsfører, men rejste Aug. s. A. til Tyskland paa Faget. I Kbh. igen arbejdede han 1880—84 som Stukkator og Gipsformer og oprettede en Fagforening, men Sept. 1884 blev han af P. Knudsen og Wiinblad engageret som **Rejse-**agitator for Partiet og som Journalist ved »Social-Demokraten«. I hans Spor opstod i den følgende Tid en Række socialdemokratiske Foreninger rundt i Landet, men ogsaa i Kbh. vandt han Ry og Popularitet i Kraft af sin Veltalenhed og sit eksotiske, »romantiske« Ydre. 1886 blev han tiltalt og idømt Fængsel for Udgivelsen af en Arbejdersangbog med »revolutionære Sange« (mest af Carl Ploug!), men frifundet ved Højesteret. Paa hans Forslag oprettedes 1886 Diskussionsklubben Karl Marx, hvis første Formand han blev. Han kom 1885 i Partiets Hovedbestyrelse og deltog i den internationale Arbejderkongres i Paris 1889. Han var opstillet ved Folketingsvalgene i Kbh.s 8. Kreds 1887, 1890 og 1892 uden at besejre Marineminister Ravn, men valgtes, ja næsten kaaredes 1895 i den nyoprettede 13. Kreds og repræsenterede herefter Vesterbros Arbejdere i Folketinget, til han udtraadte 1932. Skønt han selv siger, han nu fik »lært at gaa i Række«, blev han aldrig særlig fremtrædende i Rigsdagsarbejdet, men havde dog i Tidens Løb adskillige Ordførerskaber, særlig paa Omraader, hvor han kunde gaa ind for Kunst og Skønhed, Idræt og Ædruelighed. Nævnes kan saaledes Teatervæsen, Forlystelsesskat, Billetgrosserere, Beværterlov, Billov, Kvindevalgret, Naturfredningsloven; 1911 gik han imod sit Parti i Spørgsmaalet Militærmusikkens Nedskæring. Han spredte **maaske** nok sine Kræfter lidt rigeligt, men han havde

mange af dem. Han var en af Pionererne for Idrætsbevægelsen og for Arbejder-Idrætten. Sammen med Norman Bryn stiftede han 1888 Kbh.s Atletikklub, medvirkede ved Idrætsforeningers Opretelse, saaledes Arbejdernes Bicykle Club 1894 og Arbejdernes Idrætsklub 1895, og havde daglig Omgang med stærke Mænd og tunge Vægte. — M. deltog, som Referent, i de olympiske Lege 1906 i Athen og 1908 i London og redigerede »Idrætsbogen« 1909. Sammen med Louis Florin oprettede han 1905 Arbejdernes Børneorganisation De Unges Idræt, som siden er vokset til en landsomspændende Bevægelse. I 80'erne indmeldte han sig i Herman Triers Afholdssamfund, skrev en Pjece »Afholdssagen og Arbejderne« og var en ivrig Forkæmper for Ædruelighed, men ikke for Forbud. — Ved Hjemkomsten 1899 fra England, hvor han havde søgt at rejse Penge til de lockoutede, udtalte han sig kritisk om Drikkeriet paa Arbejdspladserne og blev haardt angrebet, fordi han mentes derved at have givet Arbejdsgiverne Anledning til at indføre det 9. Punkt i Septemberforliget, bl. a. om »overdreven Nydelse af spirituøse Drikke«, hvad dog næppe var rigtigt. M. havde et varmt Hjerter for nødlidende og især for Børn. Ud af hans Medarbejderskab ved Bladet voksede en omfattende social Hjælpevirksomhed, han arrangerede Velgørenhedskoncerter, iværksatte Julehjælp, drog paa Dyrehavsbakken med Børn, som ikke kom paa Ferie, og ud af hans Indsamling til Fattigbørns Beklædning voksede Børnenes Kontor, som senere forestodes af Marius Jensen. For sin Indsats paa dette Omraade fik han 1938 Fortjenstmedaillen i Sølv, som han imidlertid afslog at modtage. — Som han var en betydelig Taler, der let fandt blomstrende Udtryk og kunde lade et vist Københavnervid spille, fik hans lyriske Aare Afløb i talrige Digte og Sange. Han blev U. P. Overbys Afløser som Arbejderbevægelsens Digter, oftest under Mærket Phosphorus (Lysbringeren) fremkom hans Digte i »Social-Demokraten«; siden udgav han dem i Samlinger: »Under rødt Flag« (1892), »Frie Sange« (1894), »Brænding« (1896), »Haandværkerviser« (1900), »Digt og Sang« (1903), »Nattens Sange« (1906), »Mindedigte« (1920), »Nogle oprørske Digte« (1923), »I Fred og Fejde« (1924). Er der end megen Efterklangs-Lyrik og en Del Godtkøbs-Rimeri iblandt, træffer man ikke sjældent paa ægte og lydefri Poesi i hans Digte. De giver Udtryk for hans lyse Sind, hans Fremtidstro, hans Naturlglæde; de er hans Hyldest til Kvinden og Kærligheden og den frie Landevej. Selv de »sociale« Digte og Kampsange, som er de fleste, handler mere om Haab end om Had, mere om Arbejdets Glæde og Ære end om Trængsel og Nød. Hans Majsange hører til de mest sungne, og

fremfor alle synges hans Omdigtning af Eugène Pottiers »Internationale«: »Flyv højt, vor Sang, paa stærke Vinger«, der var et Led af M.s Kantate til den internationale Socialist-Kongres i Kbh. 1910. Ved denne Tid startede M. De vandrende Sangere, Arbejdersangkor, som i deres Ferie til Fods drog Provinsen rundt, ofte med M. i Spidsen, og gav Koncerter og vakte Interesse for Sang og Friluftsliv. Han har ogsaa skrevet et Par folkelige Kolportagebøger: »En Gøglers Roman« (1901—02) og »Et Fattigbarns Æventyr« (1902—03) samt »Æventyr og Historier« (1923) og »Bjørnen paa Kunstrejse« (1925). Hertil kommer en Biografi af P. Knudsen (1916). Han optraadte selv paa Tribunen som Oplæser og Konferencier og skrev nogle Skuespil, som under stort Bifald opførtes paa Arbejdernes Teater i Folkets Hus, saaledes »Sypiger« (1900), »Skøn Valborgs Dag« og »Stormesteren« (1901) og »En Oprører« (1927). 1917—19 var han Direktør for Thalia-Teatret i Allégade og fik 1922 en Biografbevilling. Hans sidste Værker var to Bind Livserindringer. — M. hørte til de Livets Lykkebørn, som bringer Sang og Festlighed med sig, hvor de gaar. Han blev Arbejderbevægelsens farende Troubadour, dens henrykkende Agitator. Trods det Fribytte, som han ikke var fri for at kokettere med, og som nu og da bragte ham i Modsætning til Partiledelsen, var han en betydelig Arbejdskraft for det fremvoksende Socialdemokrati. Hans Provinskampagner, hvor Tusinder samledes om hans Talerstol, har haft afgørende Betydning for dets Vækst. I sin levende Interesse for Fritidens frugtbare Anvendelse, sin Iver for sunde Sjæle i sunde Legemer var han en Forløber for de Kulturbestræbelser og det Oplysningsarbejde, som efter Verdenskrigen tog Form af en ny Bevægelse i Arbejderklassen, Side om Side med dennes faglige, politiske og kooperative Aktivitet. — M.f.D.R. 1908. — Tegninger af Fridolin Johansen 1887, Eigil Petersen 1907, Gerda Ploug Sarp 1928 o. fl. Radering af N. Pech 1927, Maleri af Johannes Nielsen 1927. Buste i Gips af Chr. Emiland, 1923. Portrætteret paa Asor Hansens Maleri 1888 paa »Social-Demokraten«, paa Oscar Matthiesens Maleri af den grundlovgivende Rigsdag 1923, paa Marie Luplaus Fra Kvindevalgrets kampens Tid, begge i Rigsdagen, og paa Edv. Saltofts Gruppebillede 1934 i Folkets Hus, Enghavevej; Studie til Oscar Matthiesens Billede paa Christiansborg. Træsnit paa: Oppositionens Folketingskandidater 1887.

Frejlif Olsen: Danske Socialister, 1892, S. 30—35. N. Bransager og Palle Rosenkrantz: Den danske Regering og Rigsdag, 1901—03, S. 309—12. Fr. Borgbjerg og C. E. Jensen: Socialdemokratiets Aarhundrede, II, 1902—04, S. 388. E. Wiinblad og Alsing Andersen: Det danske Socialdemokratis Historie,

1921, I, S. 152; II, S. 338, 340. Frederik Humlebæk: Anno 1911, S. 25 ff. A. C. Meyer: En Agitators Erindringer, I—II, 1929—33. Børstidende 1. Jan. 1892. Nordisk Good Templar 15. Juni 1895. Kristeligt Dagblad 17. Sept. 1932. Journalisten 15. Sept. 1934. Berl. Tid. 8. Juni 1928, 8. Aug. 1938. Politiken 8. Aug. s. A. Social-Demokraten 11. Juni 1918, 5. Juni 1928, 8. og 15. Aug. 1938.

Oluf Bertolt.

Meyer, Albert, 1839—1921, Sanger, Sanglærer. F. 29. Okt. 1839 i Sorø, d. 29. Maj 1921 i Kbh., begr. sst. (Mos. Kgd., Møllegade). Forældre: Blikkenslagermester Matthias M. (1811—77) og Sophie Bauer (1799—1858). Gift 28. Dec. 1881 i Kbh. (Mos.) med Camilla Oettinger, f. 16. Marts 1852 i Køge, d. 9. Juli 1936 i Kbh., D. af Bogtrykker Sally Ezechiel O. (1821—79) og Sophie Salomon (1825—1905).

M. flyttede 1850 med Forældrene til Kbh., gik ind i Faderens Profession og blev 1859 Blikkenslagersvend, men kastede sig straks over Sangen og optoges ved en Konkurrence 1860 som Tenor i Det kgl. Teaters Kor, hvor han kom til at nyde sanglig Uddannelse hos Henrik Rung. Det varede ikke længe, før han takket være sin klangfulde Stemme og udprægede Musikalitet blev stærkt anvendt ved Koncerter, bl. a. i Cæciliaforeningen og i mindre Operapartier. Debut'en vinkede allerede (Max i »Jægerbruden«), da Krigen 1864 brød ud og M. meldte sig som frivillig. Efter Krigen valgte han i Stedet for at fortsætte ved Teatret at give en egen Koncert og sattes ved den i Stand til at studere et Aar hos Francesco Lamperti i Milano. Da han vendte hjem, engageredes han 1866 til Folke-teatret og sang i de følgende Aar Tenorpartierne i en Række Operetter: Paris i »Den skønne Helene«, Pluto i »Orfeus i Under-verdenen«, Titelrollen i »Rolf Blaaskæg«, Ganymedes i »Den skønne Gaiathea« o. fl. Ogsaa paa Casino optraadte han en enkelt Sæson, medens han i nogle Sommersæsoner var engageret til norske Scener. Pædagogisk Virksomhed interesserede ham imidlertid mere end Teatervejen, han udgav en »Theoretisk-praktisk Sangskole« (1873), fik flere og flere Elever og indrettede 1876 efter en Studierejse til udenlandske Konservatorier selv et Sangkonservatorium, der blev meget søgt, og som paa sit Højdepunkt havde fjorten Lærere og 400 Elever. 1882 nedlagde M. atter Konservatoriet efter at være blevet kaldet til Kantor ved Synagogen og helligede sig helt sit nye Arbejde, der ogsaa omfattede Undervisning i Sang ved den mosaiske Skole. Ved Siden heraf beholdt han dog Stillingen som Dirigent for Sangkoret Arion, en Post, han beklædte under den største Paaskønnelse 1874—1904. I sine senere Aar var han Medlem af Bestyrelserne for Tonekunstnerforeningen og Musikpæda-

gogisk Forening. M. udgav, foruden forskellige instruktive Værker til Sangundervisning som den nævnte Sangskole med Tillæget »Øvelser for en dyb Stemme«, *Smaaskrifterne* »Vejledning for Syngende« 1877, »Lille Musiklære« 1877, »Ledetraad ved Sangundervisningen for Børn« 1878 m. m.; endvidere komponerede han nogle Kantater, et Korværk »Sommerfuglen« for Mandskor, Klaver og Strygere (ogsaa i Udg. for tre Damestemmer og Klaver 1894) og udgav »Sopran og Altstemmer til Synagokekorets Melodier«, hvori ogsaa nogle Melodier af ham selv, 1892. — Malerier af Ingeborg Rode 1899 og Heinrich Sommer 1914, begge i Familieej. Tegning af sidstnævnte s. A. ligesaa. Buste af Nielsine Petersen i Arion.

J. Fischer: Slægten Levin-Fridericia, 1916. A. Sædder: Sangforeningen Arion, 1899, især S. 63 f., 117 ff. Ch. Kjerulf: Grøn Ungdom, 1915.

Nils *Schiørring*.

Meyer, Axel Octav Julius, 1846—1914, Fabrikant, Erhvervs-politiker. F. 22. Nov. 1846 i Kbh. (Trin.), d. 17. Sept. 1914 sst., begr. sst. (Ass.). Forældre: Voksdugsfabrikant J. E. M. (s. d.) og Hustru. Gift 18. Dec. 1877 i Kbh. (Johs.) med Fanny Johanne Hortense Jensen, f. 2. Sept. 1855 i Kbh. (Garn.), d. 23. Marts 1920 sst., D. af Formand, senere Regnskabsfører ved Orlogsværftet Carl Gotfred J. (ca. 1818—95) og Caroline Lund (ca. 1813—88).

M. gik i Borgerdydskolen i Kbh. og kom efter Konfirmationen i Maler- og Lakererlære i Faderens Virksomhed. Samtidig tog han Undervisning i Sprog, Kemi og Tegning og supplerede sin faglige Uddannelse ved Rejser i Udlandet. Efter Faderens Død ledede han Virksomheden for Moderen, løste 1877 Borgerskab og blev 1882 sammen med Broderen Emil M. (s. d.) Indehaver af Firmaet. Han udtraadte 1899 af Ledelsen for helt at hellige sig sine offentlige Hverv, der efterhaanden var blevet mange og betydningsfulde. Allerede 1874 var han indvalgt i Industriforeningens Forevisningsudvalg, var 1882 blevet Medlem af Repræsentantskabet og 1888 af Bestyrelsen. Under Udstillingen 1888 havde han som Medlem af Udstillingskomiteen med stor Dygtighed sammen med Hofjuvelerer Carl Michelsen forestaaet Ledelsen af Udstillingens Industri-Afdeling. 1882 havde han været med til at stifte Rejsestipendieforeningen, hvis Formand han var 1885—94 med Broderen som meget aktiv Sekretær, og hvor han kom i direkte Kontakt med en stor Del af Landets Haandværkere. Det blev imidlertid inden for den 1879 stiftede Fællesrepræsentation for dansk Industri og Haandværk, at M. kom til at yde sit Livs Hovedindsats. Her

blev han 1885 valgt til delegeret i den københavnske Afdeling, og 1889 blev han Formand, idet man for første Gang fraveg den Regel, at Industriforeningens Formand skulde være født Formand for Fællesrepræsentationen. Siden genvalgtes han Gang paa Gang i 25 Aar til sin Død. Som Organisationsleder viste M. sig i Besiddelse af en ikke helt almindelig erhvervspolitisk Begavelse. Med stor Energi gik han ind i Arbejdet for Haandværkets og den mindre Industris Selvhævdelse, deltog i utallige Møder Landet over og bidrog ikke alene til en stærk Vækst i Fællesrepræsentationens Medlemstal, men sikrede sin Organisation en førende og meget anset Position inden for Erhvervslivet. Han havde imidlertid ikke Øje for, at han ved sin meget aktive **Haandværkerpolitik**, hvorunder Industriforeningen gled stærkt i Baggrunden, skabte Trang til et særligt Organ for de rent industrielle Interesser, og Industriraadets Oprettelse 1910 følte han som et Nederlag, selv om han var Opportunist nok til at forsone sig med det uundgaaelige og selv indtræde i Industriraadet, hvor han bevarede Sæde til sin Død. M. var 1898 Medstifter af den industrielle Kreditforening og fra 1910 Formand for Kontrolkomiteen. Han var Medlem af Borgerrepræsentationen 1889—97, sad 1896 i Komiteen for Danmarks Deltagelse i Udstillingen i Stockholm og var 1906 sammen med Industriforeningens daværende Formand Professor C. Nyrop meget virksom i det Arbejde, der gik forud for Oprettelsen af Teknologisk Institut, i hvis Bestyrelse han indtraadte. Endvidere var M. Bestyrelsesmedlem i Arbejdsgivernes Ulykkesforsikring og sad i Tivolis Bestyrelse 1894—1914, de fleste Aar som Formand. — R. 1887. DM. 1894. K.² 1904. — Maleri af G. Achen 1904 i Fællesrepræsentationen; Skitse paa Fr.borg. Træsnit 1888 efter Fotografi, 1889 og fra Allers Atelier 1904 samt paa Bladet De nye Borgerrepræsentanter 1889.

Carl Muusmann: **Udstillingsportraiter** 1888. C. Nyrop og Aage Sølvér: Fællesrepræsentationen for Dansk Industri og **Haandværk** 1879—1929, 1929. R. Berg i Teknologisk Instituts Jubilæumsskrift, 1931. Johannes Hansen: Hovedtræk af Industriraadets Historie, 1935. Samme i Tidsskrift for Industri, Jubilæumsnummer, Industriforeningen i Kjøbenhavn 1838—1938, 1938. Se endvidere under J. E. M.

P. Koch Jensen (C. Nyrop).

Meyer, Bendix, d. 1721, Officer, Diplomat. D. 16. Nov. 1721 i Berlin. Gift 1° 1710 (el. 11) med Charlotte Amalie Scholten, D. af General Jobst S. (s. d.) og 1. Hustru. 2° med M. A. Lincker.

Efter at have været i fransk Tjeneste var B. M. som Løjtnant i Staben hos Carl Rudolph af **Württemberg** under Felittoget ved

Sydgrænsen **1700** og tjente derefter med Udmærkelse i General Scholtens Stab i Flandern m. m. og blev **1705** Kaptajn og Major. Ved Forberedelsen til Felttoget i Skaane **1709** blev han hjemkaldt, fik Obersts Karakter og blev 1. Generaladjutant hos Overgeneralen C. D. Reventlow, der benyttede ham meget under Felttoget, og navnlig i Slaget ved Helsingborg var han til Stede paa de afgørende Punkter og viste Aandsnærværelse og Initiativ. Han var bagefter blandt dem, som Kongen »paa Ære og Samvittighed« afæskede Enkeltheder om Slagets Gang, navnlig Førernes Forhold, men B. M. erklærede, at hans mangfoldige Tjenesteforretninger havde forhindret ham i at føre Journal; han bad Kongen nøjes med, hvad han alt ved en forudgaaende Lejlighed havde udsagt. Da Kongen **1710** med sine nærmeste fortrolige drøftede Spørgsmaalet om en ny Overgeneral, anbefalede Vibe General Scholten fremfor nogle udenlandske Generaler, men foreslog, at man, inden endelig Bestemmelse toges, raadspurgte B. M., der nøje kendte de høje Generaler i Ud- og Indland. S. A. blev B. M. Oberst og Generaladjutant hos Kongen og udsendtes straks til Forhandlinger med Kong August og Tsar Peter om Fællesoptræden mod Sverige. Han gjorde herved i St. Petersborg Bekendtskab med Løvenørn, hvem han stærkt anbefalede til Kongen og senere ofte samarbejdede med. **1711—12** var han stadig paa Rejse til de to Fyrsters Hoffer og bragte Konventionerne med dem til gunstig Afslutning. **1713—15** var han fast militærdiplomatisk Udsending hos Kong August og, som Generalmajor, fra **1715** indtil sin Død Envoyé extraordinaire ved det preussiske Hof, hvor han med Dygtighed og Held virkede for sin Konges Interesser og var vel lidt. Da Kongen og Gabel **1719** forberedte til Felttog fra Norge, og det var mislykkedes at faa en høj inden- eller udenlandsk General til at tage Overbefalingen under Kongen, blev B. M., der dog aldrig havde haft Lejlighed til Kommandoføring i større Stil, beordret til hurtigst muligt at indfinde sig i Hovedkvarteret. **1721** blev han adlet og Hv. R.

Bidrag til den store nordiske Krigs Hist., udg. af Generalstabens, II—X (Hovedregister i X), **1903—34**. Hist. Tidsskr., 5. Rk., III, **1881—82** (se Registeret). Dsk. Mag., 5. Rk., III, **1893—97**, S. 332 f., 336, 342. A. P. Tuxen: Poul Vendelbo Løvenørn, 1924.

Rockstroh (H. W. Harbou).

Meyer, Carl Gustav Leuenbach, **1839—1918**, Skuespiller, Lutsanger. F. **12. Sept. 1839** i Randers, d. **4. Okt. 1918** i Kbh., begr. sst. (Ass.). Forældre: Premierløjtnant, senere Ritmester Ernst Heinrich August M. (s. d.) og 2. Hustru. Gift **1° 9. Dec. 1863** i Kbh.

(Slotsk.) med Olga Sabina Annette Drewes, f. 12. Sept. 1842 i Kbh. (Slotsk.), d. 11. Marts 1924 sst. (gift 2° med Skuespiller Jensen), D. af kgl. Kapelmusikus Frederik Christian D. (1805—79) °S Marie **Bernhardine** Margrethe Lindgreen (1810—93). Ægteskabet opløst. 2° 2. Juni 1874 i Søllerød med Johanne Marie **Gertner**, f. 6. Marts 1853 i Kbh. (Frue), d. 29. Aug. 1924 sst., D. af Maleren J. V. G. (s. d.) og Hustru.

M., der var en lille, væver Mand med markerede Ansigtstræk, havde faaet sin gode Sangstemme uddannet af Operasanger Seest. 26. Febr. 1860 debuterede han som Anker i »Soldaterløjer« paa Aarhus Teater, og 1864 kom han ind i Det kgl. Teaters Kor. Derfra arbejdede han sig frem til en Debut 10. April 1867 som Gratiano i »Købmanden i Venedig« og ansattes 1872. I Aarens Løb hævdede M. en Særstilling ved sin Evne til at skabe Typer ud af ofte ubetydelige Roller. Skønt han ikke var Jøde, blev især nogle israelitiske Figurer karakterfuld Kunst i hans Fremstilling, f. Eks. **Tubal** i »Købmanden i Venedig«, Ephraim i »Abracadabra« og Jøden i »Aladdin«. Men især var Skrивerhans i »Eventyr paa Fodrejsen« (1882) hans Livsrolle, en fantasifuld, baade melodramatisk og realistisk Skikkelse, som han paa sine ældre Dage gentog under Gæstespil paa Folketeatret og paa den kgl. dram. Scene i Stockholm. Der er ingen Tvivl om, at **M.s** Evner berettigede ham til en større Stilling i Repertoiret end den, han **opnaaede**. Efter sin Afgang 1895 blev han Klasselotterikollektør og gjorde sig fortjent som Fortolker af Bellman, Blicher og Aakjær til eget Lutakkompagnement. Trods beskedne Livsforhold var han rig nok til under Verdenskrigen at stille over 20 000 Kr. af de indkomne Beløb til Raadighed for velgørende Formaål, især til belgiske Børn. De Skuffelser, han havde lidt paa Teatret, gjorde ham vel til en Pessimist, men røvede ikke hans Humør og Livsmod, der var beundringsværdigt langt ud over Støvets Aar. — Tegning af islandske Student Jonsson 1914 i Familieej.

Robert Neiiendam: Det kgl. Teaters Historie, I—V, 1921—30. Samme i Teatret Nov. 1918. Albrecht Schmidt: I Liv og Kunst, 1937, S. 81 ff.

Robert Neiiendam.

Meyer, Carl Vilhelm, 1870—1938, Maler. F. 22. Febr. 1870 i Aalborg, d. 23. Aug. 1938 paa Frbg., begr. sst. (Solbjerg). Forældre: Skomager Christian Lassen M. (1842—96) og Jacobine Cathrine Helene Lassen (1842—97). Gift 18. Dec. 1893 i Kbh. (Pauls) med Maren Sophie Albertine Madsen, f. 30. Juli 1864

paa **Frbg.**, d. 30. Sept. 1935 sst., D. af Arbejdsmand Ole M. (ca. 1829—73) og Caroline Regine Merkelsen.

M. blev efter Konfirmationen sat i Lære hos Dekorationsmaler S. Simonsen i Aalborg, blev Svend og gik tillige paa Teknisk Skole sst. Derpaa tog han til **Kbh.**, hvor han søgte Kunstakademiets Skoler under F. Vermehren, Frants Henningsen og Otto Bache fra Okt. 1890 til sin Afgang Maj 1897. Han debuterede paa Charlottenborg Foraarsudstilling 1898 og har siden udstillet der hvert Aar. Først 1927 kom han udenlands, med Understøttelse af Grosserer Theodor Jensen, paa en fem Maaneders Rejse, der gik til Italien (Rom, Firenze, Venezia, Verona, Siena) og Paris. Akademiet tildelte ham 1909 Eckersbergs Medaille og Serdin Hansens Præmie for Genremaleri, begge for »Generalprøve paa en ny **Geschäft**«, og 1911 Eckersbergs Medaille anden Gang for »En Sulten ved Døren«. — M. har malet en Del Landskaber og Portrætter (»Kr. Zahrtmann i sit Atelier«, 1907; Overkirurg Ludv. Kraft, Thorkild Roose, begge 1921), men hans Hovedindsats er en anselig Række store Figurbilleder, der skildrer Smaakaarsfolk i Hovedstaden eller paa symbolsk Maade Livets haarde Virkelighed. Han dyrkede et »socialt Maleri«, undertiden temmelig naivt og lige saa trist i Farven som hans Motiver. Men bag de lidt hasarderede Billedtitler, som han yndede, kan der ogsaa ligge virkeligt Lune (»Morgenstund har Guld i Mund« (1907): den fattige Familie staar op ved Lampelys, Mælkedrengen tager sin Taske ned fra Væggen, lille Bror tudbrøler, og i Vuggen sover **Trillingerne**). Hans Styrke var den grundige Karakteristik, hans Redelighed og Medfølelse med de stakkels Mennesker, han malede. Der findes originalt sete Typer i hans Persongalleri (Hovedværket »Week-end«, 1929), og af og til har han vist, at han tillige kunde være en Maler, der førte en saftig Pensel og behandlede Materiale, Lys og Kolorit saaledes, at Billedet fik stofflig Fornemhed (»Seksogtres om en Morgenbitter«, 1914). Dette gjorde sig stærkt gældende paa Foreningen af 18. Nov.s Udstilling 1934, hvor han havde en større retrospektiv Opvisning. To Billeder i Aalborg Museum. — Flere Selvportrætter (bl. a. »Med den brede Pensel« 1914; et andet 1925).

Sigurd Schultz i Dagens Nyheder 19. Sept. 1934. Berl. Tid. og Politiken 24. Aug. 1938.

Sigurd Schultz.

Meyer, Carla Josephine, f. 1877, Redaktør. F. 2. Nov. 1877 i Hamburg. **Forældre:** Grosserer Philip Carl Wulff (1827—86) og

Henriette Meyer (1842—1912). Gift 9. Jan. 1898 i Kbh. (Mos.) med Snedkermester Otto M. (s. d.).

C. M. var blandt de første, der gik ind i Kampen for at hæve Husmoderens Arbejde op til den Anseelse, som dets Betydning for baade Hjem og Samfund berettiger det til. Hun indsaa, at hertil krævedes Sammenslutning og Organisation, der baade tog Sigte paa at dygtiggøre Kvinderne til dette Arbejde og samtidig over for Samfundet fremhæve, paa hvor mange Omraader deres Arbejde som Hustruer og Mødre er af Betydning for en sund og god Samfundsudvikling. Med denne Opgave for Øje indtog hun 1917 Posten som Formand for den nystiftede Kbh.s Husmoderforening og bestred dette Hverv til 1922. Hun satte sig straks som Formaals at samle Husmødrene fra alle Egne og Samfundsklasser, og der blev ret hurtigt oprettet Kredse i forskellige Provinsbyer, som allerede 1920 resulterede i Sammenslutningen De danske Husmoderforeninger, som nu omfatter 110 Kredse med tilsammen ca. 16 000 Medlemmer. For denne Forening var C. M. Formand til 1931. Til Trods for hendes energiske Arbejde paa at samle de danske Husmødre i en stor Fællesorganisation forblev Landbohusmødrene dog inden for deres egen Organisation, De samvirkende danske Husholdningsforeninger, men de to Organisationer arbejder dog paa samme Linie. Paa Initiativ af C. M., Fru Michelet, Norge, og Fru Ingelmann, Sverige, sluttede de fire nordiske Landes Husmoderforeninger sig 1920 sammen i Nordens Husmoderforbund, af hvis Bestyrelse C. M. var Medlem til 1931, Formand 1924—28. Paa C. M.s Initiativ blev der udarbejdet og udstillet Planer for rationelle Køkkener og foranstaltet Undervisning i forskellige Fag som Barnepleje og Varekundskab, alt med det Formaals at klargøre for Kvinderne, at Husmoderens Arbejde er det værdifuldeste Kvindearbejde og bør vurderes som saadant af Hjem og Samfund. C. M. har redigeret »Nutids Mad« (1930, ny Udg. 1936), der er trykt i 60000 Ekspl. Hun udgav og redigerede 1920—32 »Husmoderen« og har sammen med Fru Herløv-Mi i ller efter sin egen Idé udarbejdet det moderne Husholdningskartotek »Mad paa Kort« (1937). Hun er Redaktør af Tidsskriftet »Haandarbejdets Fremme«. 1932 trak C. M. sig tilbage fra offentlig Virksomhed, men er dog stadig som Ærespræsident for De danske Husmoderforeninger i nær Kontakt med Arbejdet. — Maleri af N. V. Dorph 1905.

Berl. Tid. 2. Nov. 1937.

Karen Hessel.

Meyer, David Amsel, 1755—1813, Handels- og Finansmand. F. 19. Sept. 1755 i Kbh., d. 30. Aug. 1813 sst., begr. sst. (Mos.)

Kgd., Møllegade). Forældre: Købmand **Amsel** Jacob M. (Hausen) (ca. 1728—98, gift 2° med Hitzelia Meyer, ca. 1746—1819) og Brendel Meyer (d. 1763). Gift April 1776 i Altona (Mos.) med (Jochebed) Jacobine Meyer, f. ca. 1754 i Altona, d. 24. Maj 1843 i Kbh. (Mos.), D. af Vekselerer Israel Jacob M. (d. 1802) og 1. Hustru Edel Minden (d. 1782).

M. havde faaet en meget mangelfuld Opdragelse, og Virkningerne heraf fulgte ham hele Livet igennem; men han havde lyse Evner for Købmandsvirksomhed, og disse kom allerede frem i hans tidligste Ungdom. Takket være en betydelig Kredit fra nære Slægtninge i Altona og i Amsterdam var han hurtigt i Stand til at skabe en stor, levedygtig Virksomhed, og de glimrende Handelskonjunkturer i 90'erne hjalp ham yderligere fremad. Det var oversøisk Handel og Vekselforretninger, der især var hans Speciale, og 1780 erhvervede han som den første Jøde, ikke uden megen Modstand, Borgerskab som Grosserer i Kbh. 1793 dannede han sammen med sin Nevø det store Handelshus M. & Trier. Med stor Lethed overvandt han Tabene ved Kbh.s Brand 1795, og efter en Del Vanskeligheder klarede man ligeledes den store Handelskrise 1799, der fra England over Hamburg ogsaa naaede Kbh. M. fik kort efter den udmærkede Idé at faa dannet en Komité, der skulde have Ret til at udstede rentebærende Sedler, der kunde udlaanes til Købmænd, som var kommet i Vanskeligheder, mod Sikkerhed i deres Varelagre. Komitésedlerne vandt hurtigt Indpas, og M. blev selv indvalgt i Komiteen.

M.s omfattende Forretninger gjorde ham hurtigt til en meget velstaaende Mand, og ligesom andre af Kbh.s Matadorer indrettede han sig komfortabelt i sin Købmandsgaard (Frederiksholms Kanal 6), medens han om Sommeren boede i Gentofte, hvor han ejede den saakaldte la Fontaines Gaard. M. var dog i mange Henseender en paaholdende Mand, der med Mistro og Uvillie betragtede Tidens store Luksus, og trods hans vitterlig store Godgørenhed blev han anset for at være meget gerrig. Hans Mangel paa Dannelse gjorde ham heller ikke velset i Byens finere Kredse, men paa dette Punkt indtraf med Aarene en Bedring, og han blev i Tiden efter 1800 en fremtrædende offentlig Personlighed.

Med den finansielle Position, som M. havde skabt sig, **maatte** han før eller senere faa Interesse for de danske Statsfinanser, og ved Krigens Udbrud blev Forholdene snart saadanne, at Staten havde Brug for M.s finansielle **Forretningsdygtighed**. Han havde allerede tidligere haft **Forbindelse** med Finansminister Schimmel-

mann, men fra 1806 paabegyndtes et nærmere Samarbejde. M. havde tidligt kritiseret den uafbrudte Udstedelse af ufunderede Sedler, ligesom han skarpt angreb den herskende Luksus. Det var nu hans Plan at **skaffe** et fast Grundlag for den store cirkulerende Seddelmasse ved en 5 pCt. Skat paa alt Sølvtøj. Vilde man undgaa denne Skat, kunde man indlevere alt det Sølvtøj, man kunde undvære, og i Stedet for modtog man 4 pCt. Obligationer, der langsomt amortiseredes. Ved Bedømmelsen af dette Forslag **maa** man erindre, at Tiden var rig paa **Tvangslaan** af forskellig Art, men Planen blev ikke desto mindre henlagt som upraktisk og alt for odios.

Snart kaldtes M. direkte til Kongen for ved nye Forslag at modarbejde den truende **Déroute** og skaffe Statskassen Realiteter i Hænde i Stedet for de dækningsløse Papirer. Han tilraadede Staten at opkøbe Varer, hvormed man kunde spekulere, og at gennemføre Love, der skærpede Udførselsforbudene. Nye Formueskatter blev indført, man skred ind mod Tidens Luksus, og man forsøgte at **hemme** Kursspekulationer. I Stedet for at medføre en Bedring i Situationen øgede disse Foranstaltninger med Aarene Usikkerheden, og der skabtes en Forvirring i alle Penge- og Omsætningsforhold, der fremkaldte en ikke ringe Uvillie.

Hidtil havde M. blot fungeret som en Art uofficiel Raadgiver, men fra 1811 **optraadte** han som Regeringens betalte Agent. Seddelkursen var nu steget til ca. 800 (Parikurs 125), hovedsagelig paa Grund af det voldsomme Seddeludbud. Da Udlandet skulde betales med Sølv eller **Banko-Veksler** paa Hamburg, og man intet Sølv fik ind, da Udførslen var gaaet i Staa, steg Kurserne yderligere. Situationen forværredes dernæst ved omfattende Spekulationer. Spekulanterne opkøbte **Banko-Vekslerne**, og naar Trangen til disse var steget, og Kursen gaaet yderligere op, kastede man dem ud paa Markedet og begyndte forfra. Ved nye Omsætnings- og Veksellove søgte man at dæmme op for dette Uvæsen, og fra 1811 stillede man betydelige Beløb til M.s Raadighed, for at han skulde »styre« Kursen. Det lykkedes ham ogsaa at opsamle en betydelig Bankomængde, og det var derefter Meningen, at Købmændene skulde henvende sig til ham og godtgøre, at deres Ønske om at erhverve Banko ikke var dikteret af Spekulationstrang, men udsprunget af et reelt Formaal. I Længden vilde Købmændene ikke finde sig i dette Diktat, og man opsamlede private Forraad af **Hamburg-Veksler**. Hele Aktionen faldt derpaa sammen, og ved Udgangen af 1812 stod Kursen i over 1400.

1811 havde **M.** trukket sig ud af Huset **M.** og Trier, men Huset fortsatte med **Bankoforretningerne** under Ledelse af Trier og **M. L. Nathanson**, der var blevet optaget i Firmaet. Det fik stadig Tilskud fra Staten, og alle Transaktionerne foregik med Kongens Billigelse. Først i Sept. **1812** ophørte de, og Frederik VI. sendte Huset en varm Takkeskrivelse for dets Virksomhed, som det havde udført »efter vor Ønske og Vilje med lige saa overordentlig Anstrængelse som umiskjendelig **Opofrelse**«. Samtidig udnævntes den egentlige Leder af alle disse Spekulationer, nemlig **M. selv**, til Hofraad. Meget karakteristisk for Stemningen i den københavnske Handelsstand var følgende Ytring af **M.** ved Modtagelsen af den kgl. Naadesbevisning: »Det koster mit Liv, den kgl. Naade vil gøre mine Fjenders og Avindsmænds Tal ti Gange saa stort«.

Godt et Aars Tid efter døde **M.**, ved Begyndelsen af »den litterære Jødefejde«, der utvivlsomt var fremkaldt og paavirket af den Misstemning, som hans store Indflydelse paa Regeringen havde skabt. Selv om adskilligt i denne Misstemning var berettiget, er det dog lige saa utvivlsomt, at **M.** var et betydeligt Finansgeni, der havde mange rigtige Ideer, som Samtiden blot ikke formaaede at gribe. Han var desuden en loyal og patriotisk Kongens Tjener, blot uden Betingelser for at indtage en ledende Stilling i offentlige Forhold. Ifølge hans Testamente tilfaldt ca. 300 000 **Rbdl.** Sølvs forskellige offentlige Formaal, først og fremmest jødiske Skoler og Fattiganstalter, men ligeledes en Række Institutioner for Videnskab, Kunst, Skolevæsen og Sygepleje. Huset **M.** og Trier fortsatte endnu i syv Aar, men Spekulationer i Forbindelse med de faldende Konjunkturer fremkaldte dets Fallit **1820**. Paa ny forsøgte de tidligere Interessenter at oparbejde det, men efter flere Aars fejlslagne Forsøg gik det for anden Gang fallit og ophørte derpaa for stedse. — Hofraad **1812**. — Relief i Mosaik Skole. Medaillon af **Alb. Jacobson 1829**.

Jos. Fischer i Tidsskr. for jødisk Historie og Litteratur, I, **1917—19**, S. **180**. Penia, **1815**, S. **90—95**. **M. L. Nathanson**: Hofraad David **Amsel Meyers** Levnet, **1816**. Samme: Børs-Operationerne og **Coursens** Gang, fornemmelig fra **1807** til **1814**, **1857**. **A. S. Ørsted**: Af mit Livs og min Tids Historie, IV, **1857**. **M. Rubin**: **1807—14**, **1892**. Samme: Frederik VI.s Tid, **1895**. **Carl Bruun**: Kjøbenhavn, III, **1901**. **Johs. Werner**: Chr. Duntzfelt. En dansk Storkøbmand fra den glimrende Handelsperiode, **1927**. **L. Bobé**: Efterladte Breve fra den Reventlowske Familiekrede, **VIII—IX**, **1917—22** (se Registeret i X).

Marcus Rubin (*Harald Jørgensen**).

Meyer, Edvard, 1813—80, Journalist. F. 6. Aug. 1813 i Kbh. (Mos.), d. 4. Aug. 1880 sst. (Mos.), begr. sst. (Mos. Kgd., Mølle-gade). Forældre: Handelsmand Meyer Matthiassen (1775—1819) og Frederikke Salomon (1786—1832). Gift II. Febr. 1835 i Kalundborg(?) med Hanne Engell, f. 8. Okt. 1816 i Kalundborg, d. 26. April 1885 i Kbh. (Mos.), D. af Købmand, senere Slagter Meyer Levin E. (ca. 1782—1867) og Peroline Salomon (1793—1872).

M. var af fattig jødisk Slægt og fik den allerjævneste boglige Uddannelse, men stræbte frem med ukuelig Foretagsomhed og Optimisme. Han kom i Drejerlære i Køge, blev 1831 Svend, 1837 Mester i Kalundborg; alt imedens skaffede han sig en Del spredt, meget usikker Kundskab. 1837 grundede han »Kalundborg Ugeblad«, senere »Sjællandsposten«, men efter at være stødt an mod det ledende Borgerskab forsøgte han sig paa ny uden Held med sit Haandværk i Slagelse og tog 1842 til Kbh., hvor han ret snart skaffede sig Udkomme som Udgiver af underholdende Ugeblade (»Kjøbenhavns Morskabsblad«, »Friskytten«) og ved Nytaar 1845 oprettede Dagbladet »Flyve-Posten«. Dette var ogsaa fra først af væsentlig et Blad for Underholdning og Smaanyheder. Redaktørens egne Bidrag i Prosa og Vers var formelt og reelt lige naive; men han havde Føling med folkelig Smag og Tænkemaade, og han vandt Tillid hos de bredere Hovedstadslag, da han under Dyrtiden 1847 traadte op mod Prisfordyrere og lagde en Del af Skylden paa Bønderne, de toneangivende Nationalliberales Protegeer. Ogsaa praktisk Velgørenhedsarbejde satte han i Gang, virkelig godsindet som han var. Det var dog nærmest takket være J. Davidsen og G. Siesbye, at Bladet fik en vis Holdning som Meningsorgan. For M. selv var Hovedsagen det lettere Stof; han blev f. Eks. den, der om ikke først, saa mest virkningsfuldt, indførte den daglige »Feuilleton« (i Betydningen fortløbende Roman) i dansk Presse. Sikker med Rette tillagde den selvglade, taktløse Autodidakt sig den meste Ære for Bladets længe voksende Popularitet; han reklamerede — hvad dengang følte som ufint — med Oplagets Størrelse: 3000 — 6000 — 8000, og han slog stort paa med sine rigelige Indtægter. De simple og komiske Sider ved hans Virksomhed gav den akademiske Nationalliberalisme Lejlighed til at hævne sig over »Flyve-Posten«s politiske Tendens; han blev spottet for sine talrige Smagsforsyndelser, hans Sprogbonneter gentoges idelig, og ved sin Lettroenhed og Nyhedstørst blev han Genstand for grove Mystifikation. Kronen paa sin ufrivillige Art af Berømmelse satte han selv, dengang Hostrup havde benyttet

Træk af hans offentlige Personlighed til Skildringen af Redaktøren i »Mester og Lærling«; han forkyndte forrest i sit Blad: »hele Stykket er møntet paa mig!« Snart efter fik hans to Medarbejdere købt ham ud af Foretagendet for 100 000 Rdl. Okt. 1852 drog han til Paris, hvor han paa faa Aar satte sin Formue til, for en stor Del ved haabløse Forsøg paa at vinde frem som fransk Forfatter. En Selvbiografi, han satte som Indledning til en Samling »Contes de la mer Baltique« (1855), blev uden hans Samtykke oversat paa Dansk (»Løse Blade«) med det Formaal at gøre ham yderligere latterlig. Et Skuespil om Struensee fik han opført en enkelt Gang. 1856 vendte han tilbage til Kbh., var Fotograf, derefter Traadhandler, udgav Maanedsskriftet »Folket« 1858—60 og flere Ugeblade, skrev Romaner, f. Eks. en Hofkriminalhistorie om en **understukken** Søn af Frederik VI. Sine sidste tretten Aar tilbragte han i en velgørende jødisk Stiftelse. — Tegning af J. V. Gertner 1853 (Fr.borg). Træsnit.

F. Dreier: M. Goldschmidt, 1852. Løse Blade af en dansk Journalists Album, 1.—2. Hft., 1855. Folket 15. Nov., 15. Dec. 1859, 1. og 15. Jan. 1860. P. Hansen i Nær og Fjern 15. Aug. 1880. J. Davidsen i Avisen 1. Dec. 1889, 1. Jan. og 27. Jan. 1890. J. Michaelsen: Fra min Samtid, I, 1890, S. 67 ff. J. C. Hostrup: Erindringer fra min Barndom og Ungdom, 1891, S. 251 ff. [F. Møller:] Fars gamle Minder, 1914, S. 89—95. *PauLæssøe Müller.*

Meyer, Elias, 1763—1809, Maler. F. 1763 i Kbh., d. 26. Maj 1809 sst. (Frue), begr. sst. (Ass.). Gift 1. Maj 1798 i Kbh. (Holmens) med Catharine Charlotte Ehrhardt, D. af Sekretær i Konsulatskontoret Frantz Engelbrecht E. (1739—1800) og Sophie Elisabeth Borchorst (1747—94).

M. besøgte Kunstakademiet, blev 1785 Elev paa Modelskolen og vandt n. A. den mindre Sølvmedaille. 1792 var han Maler paa Porcelainsfabrikken. 1793—95 var han Tegnælærer ved Realskolen i Trondhjem. 1799 ønskede han at blive agreeret, men kunde ikke blive det, fordi han ikke havde været i Udlandet. Han søgte derfor om Rejseunderstøttelse og fik 1800 200 Rdl. af Fonden ad usus publicos til et Studieophold i Dresden. Efter Hjemkomsten agreeredes han 1801 paa to Malerier i Gouache »efter Naturen« og tre Kopier efter Ruisdael. Til Opgave fik han: »et Landskab at male i Goasse i Egnen ved Friederichsdal og et Blomsterstykke, ligeledes i Goasse, begge efter Naturen«. 7. Okt. 1801 valgtes han til Medlem af Akademiet. 1803 fik han 100 Rdl. aarlig af Kongens Kasse. M. var »af Fag« Landskabs- og Blomstermaler, men under Opholdet i Norge har han ikke givet Afkald

paa Portrætbestillinger. De Portrætter, der kendes, er ret ubehjælpssomme. Senere har han imidlertid holdt sig inden for sit særlige Omraade. Hans Landskaber er kendetegnet ved en Fremhævelse af Stemningsindholdet, især de rolige Aftenstemninger, hvorved de faar Lighed med Erich Pauelsens Landskaber. De er bedre end Portrætterne, men hæver sig dog ikke over det middelmaadige. I Kunstindustrimuseet findes Porcelæn dekoreret af **M.**, i By-museet i **Kbh.**, Fr.borgmuseet o. a. St. er fremhængt Malerier af ham. I Kobberstiksamlingen findes Tegninger og Raderinger.

A. Hayden: Royal Copenhagen Porcelain, 1911, S. 113, 133, 155. E. Hannover: Keramisk Haandbog, II, 2, 1924. C. W. Schnitler: Malerkunsten i Norge i det attende Aarhundre, 1920, S. 62.

H. ' ' D

Meyer, Emil Laurids, 1856—1913, Bankmand, Nationaløkonom. F. 24. Maj 1856 i Kbh. (**Mos.**), d. 2. Jan. 1913 paa Frbg., begr. i Kbh. (Mos. Vestre). Forældre: Grosserer Meyer Jacob M. (1814—72) og Rebekka Levysohn (1823—95). Gift 12. Aug. 1888 i Kbh. (Mos.) med Johanne Laura Friedländer, f. 22. Nov. 1854 i Kbh. (**Mos.**), d. 7. Maj 1931 sst., D. af Grosserer Albert F. (1825—73) og Rosalie Bloch (1826—62).

M. blev Student 1872 fra Mariboës Skole, kom straks i Vekselervirksomhed, først hos sin Fader og n. A. hos D. B. Adler, men læste samtidig i sin knappe Fritid til statsvidenskabelig Eksamen, som han tog 1878. Han ansattes 1879 i Nationalbanken, hvor han 1883 blev Fuldmægtig. 1888 avancerede han til Kontorchef, men da han tilhørte den radikale Fløj, skete dette først, efter at hans Chef, M. Levy, med al sin Indflydelse havde overvundet en baade af politiske og konfessionelle Grunde rejst Modstand. Ved Levys Død 1892 holdtes M. af de samme Grunde ude fra den Direktørpost, hvortil han var selvskreven, og i de mange Aar indtil 1908 sad han da som Kontorchef i Banken. Her kom saaledes hans Livs **Hovedvirke** til at ligge, udøvet inden for Murene, men derfor ikke af mindre Betydning, idet hans store teoretiske Viden, der øgedes ved flittige Studier, og hans enestaaende Hukommelse gav ham en stadig stigende Autoritet i Banken, der viste ham sin Paa-skønnelse ved at gøre ham til ledende Kontorchef og ogsaa gjorde stærk Brug af hans Indsigt, bl. a. ved **Oktrojfornyelsen** 1908. Efter Bankkatastrofen s. A. betroede Bankkomiteen ham Ledelsen af Grundejersbankens Afvikling, et Hverv, der krævede et uhyggeligt Oprydningsarbejde og derfor for **M.**, der var Redeligheden selv, en Uriaspost. To Aar efter overtog han Direktørstillingen i Statens Hypotekbank, hvortil han var paa Tale allerede ved dens

Oprettelse 1906, og endelig 1912 naaede han sit **Maal**, Nationalbankdirektørposten, tyve Aar for sent og som en dødsmerket Mand, der saaledes fik den Skæbne aldrig i eget Navn at virke i første Række. Ud over sin Bankvirksomhed tog M. ikke megen Del i det praktiske Liv og følte sig heller ikke tiltrukket deraf. Han sad i Repræsentantskabet for Nordisk Livsforsikring af 1897 og Nordisk Ulykkesforsikring af 1898. 1892—97 var han Lærer i Nationaløkonomi ved de Brock'ske Handelsskoler, og 1906—12 holdt han Forelæsninger ved Universitetet for de statsvidenskabelige studerende. Trods M.s grundige Kendskab til den nationaløkonomiske Litteratur blev hans Produktion dog ikke omfattende og satte sig ikke Spor i noget Hovedværk, hvilket skyldtes ikke blot, at hans Dag var stærkt praktisk optaget, men ogsaa, at han i videnskabelig Henseende var mere receptivt end produktivt anlagt, og at hans skarpt analyserende kritiske Evne lige saa vel var rettet mod eget Arbejde som mod andres. Som hans betydningsfuldeste Arbejde staar hans af den østrigske Skole prægede Fremstilling af Nationaløkonomiens Teori i Hages »Haandbog i Handelsvidenskab«, 2. og 3. Udg., hvori han ogsaa skrev om Bank- og Vekselsforhold og Terminshandel. Vægtige er ogsaa hans Afhandlinger »Penge« (1887; oversat til Svensk), »Frihandel og Beskyttelse« (1889) og »Skatter« (1895) i »Studentersamfundets Smaaskrifter«. Yderligere var han en flittig Medarbejder ved »Nationaløkonomisk Tidsskrift«, »Tilskueren«, »Dansk biografisk Lexikon« og »Salmonsens Konversationsleksikon«. M. var en nobel og helstøbt Personlighed, ubestikkelig i sin Færd, under alle Forhold sine Meninger bekendt og de smaa i Samfundet en god Ven. — R. 1898. — Buste af Jens Lund 1912 i Nordisk Livs- og Ulykkesforsikringselskab.

Nationaløkonomisk Tidsskrift, 3. Rk., XXI, 1913, S. 1—10. Tilskueren, XXX, 1913, S. 155—61.

P. Grønvold.

Meyer, Emil Georg, 1856—1930, Linoleumsfabrikant. F. 4. Nov. 1856 i Kbh. (Trin.), d. 18. Marts 1930 sst., begr. sst. (Ass.). Broder til Axel M. (s. d.). Gift 31. Juli 1882 i Kbh. (Johs.) med Julia Angelica Petersen, f. 12. Juli 1859 i Kbh. (Holmens), d. 7. Jan. 1922 sst., D. af Professor Magnus P. (s. d.) og Hustru.

M. gik i Borgerdydskolen i Kbh., kom 1872 i Handelslære og var paa et længere Studieophold bl. a. i England, hvorefter han 1876 ansattes i Moderens Forretning, som han 1. Jan. 1882 overtog sammen med Broderen Axel M. (s. d.). Medens Broderen optoges af sine mange Tillidshverv, blev det M., der især fik den forret-

ningsmæssige Ledelse af Firmaet, der efterhaanden omlagdes til Linoleumsfabrikation, idet Voksdugsfabrikationen blev ophævet, samtidig med at Lakvarefabrikationen overdroges til Carl Lunds Fabriker. Han oparbejdede under Firmanavn E. M., 1914 ændret til Em. M., en betydelig Linoleumsforretning, men var samtidig — impulsiv og mangesidigt interesseret som han var — virksom paa en Række Omraader. Han var saaledes 1882 Medstifter af Rejestipendieforeningen for Haandværkere og Industridrivende, hvor han 1882—93 var Sekretær og 1894—96 Formand. Medens Broderen i Størstedelen af denne Periode var Formand, ydede M. et meget stort Arbejde, og det samme var Tilfældet under Udstillingen 1888, hvor han udfoldede et frugtbringende Initiativ. 1893 var han Danmarks Generalkommissær ved Verdensudstillingen i Chicago, hvorom han udgav en stor Beretning, og vendte hjem med mange nye Impulser, som i første Omgang kom Rejestipendieforeningen til gode. Senere kastede han sig med stor Iver over Arbejdet i Industriforeningens Industriudvalg samt Foreningens Undervisningsudvalg, hvor han var Formand 1904—11 og personlig ledede Udvalgets Aftenundervisning. I det hele sporedes hans rastløse Energi paa mange Felter: kommunal Agitation, Arbejdet i Sønderjylland, Indkvartering af Krigsfanger 1918, Telefonabonnenterne, Velgørenhedsforeninger og Skøjtøløbersporten. Som Regel var han ikke i Forgrunden, men virkede stærkt i de forskellige Bestyrelser og Foreninger. Kort før sin Død deltog han 1929 i Haandværkerforeningens Rejse til Udstillingen i Barcelona. 1906 stiftede han Foreningen af Arbejdsgivere i Linoleumsbranchen i Kbh. og Frbg., for hvilken han var Formand 1906—08, og som 1929 udnævnte ham til Æresmedlem. Firmaet fortsattes under Navn Em. M.s Eftf. af hans mangeaarige Medarbejder Einer Robert Tjørn. Størsteparten af sin ret betydelige Formue testamenterede han til Kunstindustrimuseet. — R. 1888. — Træsnit 1888 efter Fotografi.

Berl. Tid. 20. Marts 1930. Se i øvrigt under Axel M. og J. E. M.

P. Koch Jensen (*C. Nyrop*).

Meyer, Ernst (egtl. Ahron), 1797—1861, Genremaler. F. 11. Maj 1797 i Altona, d. 31. Jan. 1861 i Rom, begr. sst. Forældre: Mægler Salomon Abraham M. og Brendle M. (ca. 1775—1836; Ægteskabet opløst, hun gift 2° 1801 med Købmand i Kbh. Gottschalk Salomon, ca. 1775—1843). Søstersøn af D. A. M. (s. d.). Ugift.

M. blev fra først af opdraget hos sin Fader i Altona, men da hans kunstneriske Anlæg tidligt viste sig, blev han 1812 sendt til Kbh.,

hvor hans Moders Familie kunde tage sig af ham. Navnlig hans Fætter, den rige M. L. Nathanson, sørgede trofast for ham, hvilket M. endnu i sine seneste Aar taknemmeligt erindrede. Han kom ind paa Kunstakademiet og vandt et Par Medailler, samtidig malede han hos G. A. Lorentzen. Imidlertid var Eckersberg kommet hjem og 1818 blevet Professor ved Akademiet; det var ham, der nu blev den toneangivende, og i en selvbiografisk Optegnelse fremhæver M., at det især blev Eckersberg, der fik Indflydelse paa hans Kunst; det spores ogsaa i nogle af hans tidlige Tegninger. Allerede 1813 var han begyndt at udstille, bl. a. forskellige Kopier efter gammel Kunst, og 1819 forsøgte han at vinde den mindre Guldmedaille; det mislykkedes, og han rejste da til Munchen, hvorfra han dog vendte tilbage 1821 for endnu en Gang at gøre Forsøget; da det atter glippede, tog han igen Ophold i Munchen, hvor han blev i ca. tre Aar og efter eget Sigende mest malte Sujetter af Faust. Han og den jævnaldrende J. A. Krafft er vist de første af de yngre, der fristedes af Munchen — siden fulgte bl. a. Bendz, Chr. Holm og Marstrand efter; for alle blev det til tvivlsom Gavn for deres Kunst. 1824 fik H. V. Bissen, hans Ven fra Kbh., ham dog med til Rom, hvor han derefter levede det meste af sit Liv. Han skildres som en Mand af ridderlig Karakter og med udpræget Lune og komisk Sans, der ogsaa bestandig præger hans Genrebilleder; med disse Egenskaber fandt han sig glimrende til Rette i de burschikose tysk-danske Kunstnerkredse i Rom, der bl. a. samledes omkring Thorvaldsen; alle disse Kunstnere, som vi kender fra Malerisamlingen i Thorvaldsens Museum, blev hans Venner, Riedel, Thøming, Werner, Catel, Küchler o.s.v., hans Bysbarn Bravo, der var hans Studiekammerat allerede fra Kbh., ikke at forglemme. Hvad Høyen engang skrev om Marstrand, at hans Fag var »genre decideret«, gælder i langt højere Grad om M., der ved sine Scener af det italienske Folkeliv erhvervede sig Yndest i vide Kredse, ikke alene i Kbh., til hvis Udstillinger han jævnligt indsendte sine Billeder, men ogsaa i Tyskland og andre Lande; i Nationalgalleriet i Berlin blev han saaledes repræsenteret med et Billede, »En Lazzaron-Familie« 1831. Typiske for hans Motivvalg er de kendte Billeder, der findes saavel i Thorvaldsens Museum som i Glyptoteket, af en romersk Gadeskriver, der læser et Kærlighedsbrev op for en ung Pige, og af den unge Pige, der dikterer ham et Brev, af den lille Abbate, der føres til Klosteret (et Eksempel i Kunstmuseet), og af den lille Dreng, der sover lænet til et Svin (ligesaa). Det var i udpræget Grad det idylliske Italien, han skildrede i sine Folkelivsbilleder, ligesom de fleste andre Nord-

boere, der i disse Aartier søgte **derned**. Undertiden synes man i en eller anden Detaille i hans Billeder **endnu** at kunne spore Eckersberg-Skolen fra de unge Aar, men i det væsentlige har de tyske Kredse præget ham; det er derfor ikke underligt, at Høyen, efter hvad Ph. Weilbach anfører, ikke kunde »faa Øjet aabnet for hvad M. virkelig besad«; træffende siger Weilbach, at hans Kunst danner en særegen »meyersk-italiensk« Verden, i hvilken ingen vil kunne genkende Naturen, men i hvilken der dog er en vis indre Sandhed eller Konsekvens; for Nutidens Øjne er unægtelig det konventionelle det mest fremtrædende Træk. Det bør dog fremhæves, at der findes italienske Landskabsstudier af M. (et Par i Kunstmuseet fra 1836 og 1845), som hæver sig langt over hans Genrebilleder ved en frisk malerisk Følelse for Naturen ude i Bjergene omkring Rom.

Allerede i det første Aar af sin Italientid havde M. været paa en længere Rejse i Landet og bl. a. besøgt Sicilien, senere rejste han ofte ud til Smaabyerne; først 1841 forlod han Italien for i et Par Somre at søge Helbredelse for en Sygdom ved Badestedet **Gräfenberg**; 1843 forlængede han Rejsen til **Kbh.**, hvor Akademiet viste ham den Hæder at optage ham som Medlem uden Receptionsarbejde; i Foraaret 1844 rejste han herfra gennem det nordlige Sverige til England, Skotland og gennem Frankrig og Tyskland tilbage til Italien. Urolighederne 1848 drev ham atter ud, og han levede nu i henved fire Aar i Tyskland og Frankrig; 1850 var han i Hamburg, men til Danmark kom han ikke. Den Sygdom, han led af, Gigt eller efter R. Lehmann Muskelsvind, tog mere og mere Overhaand, saa at han til sidst **maatte** bruge Krykker; det blev ham besværligt at male i Olie, og han vendte sig derfor til Akvarelmaleriet, i hvilket han **opnaaede** stor Rutine; det lette Udkast paa Papiret havde altid fængslet ham, og allerede tidligt, i Slutningen af Tyverne, begyndte han at danne sig sin egen Tegnestil; de første Aars plastiske Opfattelse forsvinder og afløses af en bred Streg, der søger at give et hastigt Indtryk af Bevægelsen og af de maleriske Toner. En væsentlig Part af disse Tegninger, i et Antal af ca. 3000, opbevares i Kobberstiksamlingen. Fra de tidligere Aar findes ogsaa nogle Raderinger og fra 1844 et litografisk Portræt af Thorvaldsen. — Breve i Det **kgl.** Bibliotek. — R. 1852. — Tegning af Blunck 1818 (**Kobberstiksaml.**). Tre tegnede Selvportrætter ca. 1820 (ligesaa). Tegning af H. V. Bissen 1821 (ligesaa). Raderet Selvportræt 1821 og 1825. To Tegninger af A. **Küchler** (**Kobberstiksaml.**); to Tegninger af J. A. **Krafft** (sst.). Portrætteret af Blunck paa: Thorvaldsen mellem danske Kunstnere i Rom, 1837 (Thorvaldsens Museum). Litografi af A. **Kittendorff** efter

Maleri af **Blunck**, 1837. Maleri af W. Marstrand 1848 (**Fr.borg**), litograferet i Bærentzens Institut. Tegning af F. **Vermehren** 1856 (**Kobberstiksaml.**). Tegning af H. Olrik 1859 (**Fr.borg**), skaaret i Træ af C. Henneberg. Kultegnings af samme 1877 (**Hirschsprung**). Marmorbuste af A. Saabye 1861 (**Fr.borg**).

Ph. Weilbachs Papirer i Det kgl. Bibliotek. G. Siesbye: M. L. Nathanson, 1845, S. 97. Fædrelandet 15. Febr. 1861. Ill. Tid. 24. Febr. 1861. Ph. Weilbach: Konst og Æsthetik, 1870, S. 70—77. R. Lehmann: Erinnerungen eines Künstlers, 1896, S. 219—23. J. v. Kopf: Lebenserinnerungen eines Bildhauers, 1899, S. 215—30. Bogvennen 1907—10, S. 8—10 (af Sigurd Muller). J. M. Thiele: Af mit Livs Aarbøger, 1917, I, S. 203, 205—20; II, S. 104 f., 177—80. M. Galschiøt: Skandinaver i Rom, 1923, S. 43 f., 46. Fr. Noack: Das Deutschthum in Rom, II, 1927, S. 398 f. Carl V. Petersen: Italien i dansk Malerkunst, 1932. Danmarks Malerkunst, red. af E. Zahle, 1937, S. 140 (af J. Rubow). Rom og Danmark, II, 1939.

Leo Swane.

Meyer, Ernst Heinrich (Henrich) August, 1802—50, Officer. F. 9. Marts 1802 i **Glückstadt**, dødeligt saaret 25. Juli 1850 ved Øvre **Stolk**, d. s. (el. n.) D. i Flensborg, begr. i Fællesgraven sst. Forældre: Kaptajn Johann Ferdinand Christoph M. (1753—1813) og Agathe Frederikke Louise Stage (1770—1841). Gift 1° 20. April 1831 i Randers med Frideriche Henriette Christensen, f. 23. April 1804 i Randers, d. 30. Aug. 1834 sst., D. af Sekondritmester, senere kar. Generalmajor Christian Peter C. (1765—1836) og Kirstine Bang (1772—1855). 2° 15. Marts 1837 i Ribe med Jacobine Christiane Ørum, f. 6. Maj 1817 i Randers, d. 4. Nov. 1902 paa **Frbg.**, D. af Premierløjtnant, senere Branddirektør i Ribe, Justitsraad Christen Juul Ø. (1789—1865, gift 2° 1822 med Else Cathrine Christensen, 1799—1883) og Anne Sophie Margaretha Christensen (1794—1818).

M. var 1814—21 Volontær og Kadet, det sidste Aar opvartende Page, Sekondløjtnant i Rytteriet fra 1822 (Ancienn. 1820), fik 1832 reserveret Premierløjtnants, 1841 Ritmesters Anciennitet og blev 1842 Premierløjtnant. Han var en lang Aarrække Regimentsadjutant samt en fortrinlig dygtig Forstander for Regimentets Undervisningsanstalt og blev 1848 Ritmester II og I samt Skoleforstander. Han deltog i Treaarskrigen, først ved 5., derefter ved 4. Dragonregiment. I Slaget ved **Isted** var han med sin Eskadron ved Divisionsstaben under Overraskelsen i Øvre **Stolk**, og under en sidste Attak paa det fjendtlige Infanteri for at skaffe et Par Kanoner Lejlighed til at slippe bort blev han truffet i Underlivet af en Geværkugle. — R. 1843. — Portrætteret paa Træsnit af Mindestenen over de ved **Isted** faldne.

Den dansk-tydske Krig 1848—50, udg. af Generalstaben, III, 1880—87, S. 604, 681, 1507—10. Milit. Tidsskr. 1910, Tillægshæfte II, S. 29 f. E. Leschly: Hist. Beretning om 5. Dragonregiment, 1929. 4. Dragonregiment 1670—1920 ved H. D. Hansen, 1921, S. 77—81. J. T. Ræder: Krigserindringer fra 1848—50, 1911, S. 227. W. G. O. Bauditz: Livserindringer, 1903, S. 240.

Rockstroh (H. W. Harbou).

Meyer, Ernst Sally, f. 1870, Grosserer. F. 11. Juli 1870 i Kbh. (Mos.). Forældre: Grosserer Louis M. (s. d.) og Hustru. Gift 27. Aug. 1896 i Kbh. (Cit.) med Johanne Tryde, f. 19. Jan. 1875 i Kbh. (Holmens), D. af Kommunelæge, Dr. med. Just Adam Christian T. (1834—1904) og Thora Maria Augusta Drejer (1840—1927).

M. blev Student 1888 fra Hauch's Skole, og da han allerede fra Dreng havde været interesseret i Forretningsvirksomhed, kom han straks paa Kontoret i Faderens Firma Beckett & M. 1889 rejste han til Hamburg og fik Ansættelse i et af denne Bys store Kaffe-firmaer Gebrüder Michaelles, hvor han blev i halvtredie Aar. Læretiden her betød overordentlig meget for ham, hvilket derimod ikke kan siges om det paafølgende halve Aars Uddannelse i London hos det tyske Kaffefirma Landsberg & Co. 1891 fik han Ansættelse i sit fædrene Firma og arbejdede det første Aar inden for Kaffe-afdelingen, derefter kom han til Gødningsafdelingen, som under H. Heilbuths Ledelse netop i disse Aar gennemgik en meget betydelig Udvikling. Da Beckett & M. 1897 overdrog denne Afdeling til Dansk Svovlsyre- og Superfosfatfabrik, havde Firmaet ikke mindre end 43 pCt. af Danmarks daværende Gødningssalg. Heilbuth forlod samtidig med Salget af Gødningsafdelingen B. & M., og M. blev nu Leder af Melasseafdelingen, som i de følgende Aar udviklede sig til en betydelig Afdeling, og 1906 optoges han som Kompagnon i Firmaet. Allerede paa dette Tidspunkt havde han vundet sig et saa godt Navn inden for Forretningsverdenen, at han 1907 valgtes til Formand for Foreningen af Kolonial-Grossister i Kbh. og n. A. til Formand for Kreditorforeningen af 2. Aug. 1905, Hverv, som han beholdt til henholdsvis 1922 og 1921. Dermed indledtes M.s gradvise Overgang til at varetage offentlige Hverv ikke blot inden for hans egne Standsfællers Kreds, men ogsaa derudover, og efterhaanden som disse i stigende Grad lagde Beslag paa hans Arbejdsevne, Interesse og Tid, maatte han tilsvarende trække sig mere og mere tilbage fra den aktive Købmandsvirksomhed, selv om han vedblivende, bortset fra en kortvarig Periode i 1922—23, stod og fortsat staa som Indehaver af sit fædrene Firma. I Verdenskrigens Aar fik M. i Medfør af den Tillid, han nød, overdraget flere vigtige Hverv, saaledes blev han Formand i det

Udvalg, som havde Kaffefordelingen mellem Importørerne i sin Haand, og desuden blev han Medlem af den Voldgiftsret — bestaaende af en Jurist og to Købmænd —, som skulde paadømme de Tilfælde, hvor Importører ikke overholdt de Garantitilsagn, de havde afgivet i Henhold til Handels-Overenskomsten af 1915 mellem den britiske Regering, Grosserer-Societetets Komite og Industriraadet. 1916—21 var han Medlem af Sø- og Handelsretten, et Hverv, som ikke blot interesserede ham meget, men som han ogsaa havde udmærkede Forudsætninger for at kunne bestride, og 1918 indvalgte han i Grosserer-Societetets Komite. Her gjorde han sig hurtigt bemærket, allerede 1920 blev han 2. Viceformand og 1922 Formand. Faktisk var hans Indflydelse i Komiteen meget stor inden dette Tidspunkt, idet Lillienschield i hele sin Formandstid (1920—22) i høj Grad støttede sig til M. Med Overtagelsen af Formandshvervet gik M.s aktive Købmandsvirksomhed yderligere tilbage, og da han tilmed i Aug. s. A. paa Opfordring fra flere Sider lod sig overtale til at overtage en Direktørstilling i Landmandsbanken paa et for denne Bank meget kritisk Tidspunkt, blev det nødvendigt, at han udtraadte af sit Firma. Direktørstillingen kom han dog ikke til at beklæde længe. Den megen Afhængighed af Bankraad og andre Faktorer tiltalte ham ikke, og det laa utvivlsomt heller ikke for hans Naturel at føre den strenge og haarde Haand mod Bankens Skyldnere, som i mange Tilfælde var nødvendigt paa det Tidspunkt. Resultatet blev da ogsaa, at han allerede 1. April 1923 trak sig tilbage som Direktør for derefter at gaa over i Bankraadet, hvoraf han siden har været Medlem. Medvirkende til at nedlægge Direktørposten har utvivlsomt ogsaa været Ønsket om at bevare Formandsposten i Grosserer-Societetets Komite, og disse to Poster vilde umuligt kunne forenes over en længere Tid. Allerede i Juni 1923 indtraadte M. paa ny i sit gamle Firma og fik dermed den Tid, der skulde og maatte ofres paa Formandsposten i Grosserer-Societetets Komite, en Virksomhed, som utvivlsomt i en helt anden Grad havde hans Sympati og Interesse.

Aarene efter Krigen var i udpræget Grad de store Kommissioners Tid, og i adskillige af disse fik M. i Kraft af sin offentlige Stilling Sæde. Saaledes sad han i Arbejdskommissionen, Trafikkommissionen og Næringslovskommissionen, som forberedte den nye Næringslov (af 1931), og hvori han afgjort gik ind for Opretholdelsen af det tvungne Medlemsskab i Grosserer-Societetet. Desuden var han Medlem af to Valutakommissioner og Deltager i forskellige internationale Konferencer, saaledes bl. a. 1926 angaaende international Vekselret og 1927 i den store økonomiske Konference,

begge i Geneve. Da Det Internationale Handelskammer blev dannet i Paris 1922, var ogsaa M. med i det stiftende Møde og var siden i hele sin Formandstid Formand for dette Handelskammers danske Afdeling. Som Formand for Grosserer-Societetets Komite forstod M. i en lang Aarrække at være ubetinget ledende og var samtidig meget afholdt i Medfør af sin betydelige Indsigt i Handelsforhold, sin Slægtskultur, værdige Fremtræden samt sit vennesele og humørfyldte Sindelag. Men da den økonomiske Verdenskrise ogsaa naaede Danmark og gav Anledning til stigende Statsindgreb og økonomiske Vanskeligheder for Handelsstanden, rejste der sig fra en ny Kreds afutilfredse samlet i Grossistsammen slutningen af 1930 en Kritik mod Komiteen og dens Formand gaaende ud paa, at Komiteen ikke optraadte energisk nok over for Offentligheden, ikke pointerede sin Fagbegrænsning nok og i øvrigt ikke holdt den Kontakt mellem Komiteen og Societetets Medlemmer, som var ønskelig. Efter langvarige Forhandlinger inden for et Udvalg af Societetet blev Resultatet for det sidste Punkts Vedkommende 1931 Oprettelsen af Grosserer-Societetets Repræsentantskab bestaaende af 44 Medlemmer. I Foraaret 1932 meddelte M., at han havde i Sinde at trække sig tilbage fra Formandshvervet i Grosserer-Societetets Komite, men paa indtrængende Opfordring fra Komiteens og et Flertal af Repræsentantskabets Medlemmer lod han sig overtale til at sidde sin Valgperiode ud, d. v. s. til ult. Marts 1933, fra hvilket Tidsrum han derefter trak sig tilbage med fuld Honnør. — M.s Evne til at gøre sig gældende strakte sig i øvrigt betydeligt ud over Komiteens Virksomhed, og i Aarenes Løb kom han til at beklæde adskillige Bestyrelsesposter bl. a. i nogle af vore største Aktieselskaber. Endda fik han ogsaa Tid til at beklæde Formandsposten i Handels- og Kontorist-Foreningen 1927—36, ligesom han i en lang Aarrække var Medlem af Bestyrelsen for Handels- og Kontoristforeningens Understøttelsesfond. — R. 1921. DM. 1923. K.² 1927. — Maleri af J. Paulsen i Komiteens Formandsværelse paa Kbh.s Børs.

Børsen 11. Juli 1930 og 30. Marts 1933. Gads dsk. Mag., XXIV, 1930, 7 94.

Jens Vestberg.

Meyer, Fritz, 1806—77, Industridrivende. F. 30. Okt. 1806 i Aalborg, d. 24. April 1877 i Kbh. (Petri), begr. sst. (Ass.). Forældre: Blikkenslagermester Friederich Wilhelm M. (1774—1844) og Johanne Marie Wulff (1773—1843). Gift 2. Okt. 1835 i Kbh. (Petri) med Therese Charlotte Wilhelmine Zincke, f. 19. Marts 1810 i Dresden, d. 11. Marts 1869 i Kbh. (Petri), D. af Herskabs-

tjener Johann Friedrich Christian Z. og Johanne Christiane Eleonore **Röding**.

M.s Fader drev i Aalborg en stor Blikkenslagerforretning, som han havde grundlagt, da han 1802 indvandrede fra Hamburg, og han fik selv en udmærket Oplæring i Faget, først hos en Fætter Diderich M. i Hamburg, senere i Dresden. 1835 etablerede han sig i **Kbh.**, hvor han anlagde et **Blikkenslageri** og Lakereri, hvis Arbejder fik et godt Omdømme allerede paa Udstillingen 1836. Han udnævntes 1843 til **Hof** blikkenslager og blev hurtigt en af Professionens Førstemænd, saaledes at han i to Perioder, 1842—46 og 1865—72, var Oldermænd i Blikkenslagerlavet. Han var 1838 Medstifter af Industriforeningen og indvalgte straks i Repræsentantskabet, hvor han bevarede Sæde længere end nogen anden af Industriforeningens Stiftere, idet han først udtraadte 1866. M. var inden for Industriforeningen ofte tilsluttet den Kreds, som ved forskellige Lejligheder arbejdede for, at Foreningen skulde udfolde noget mere Initiativ. Straks efter Industriforeningens Stiftelse var han saaledes med til at starte »Den merkantile Industriforening«, som skulde arbejde for »Tilnærmelse imellem Købmænd og Industrielle«. Ligeledes var han medvirkende til Starten af **Teknisk** Institut 1843 og Haandværkerskolen 1868, og han var nogle Aar Formand for **Haandværkerforeningen** og sad i Teknisk Selskabs Bestyrelse. Virksomheden er fortsat af Sønnen *Torben M.* (1848—1911) og Sønnesønnen *Torben M.* (f. 1879).

O. J. Rawert: *Industrien i de danske Provindser*, 1820. C. Nyrop: *Industriforeningen i Kjøbenhavn* 1838—1888, 1888. A. Bauer: *Haandværkerforeningen i Kjøbenhavn*, 1890. *Torben Meyer*: Fritz Meyer. Nogle Mindeblade, 1928. Anna **Levin**: *Ferslew-Slægten* fra Skagen, 1927.

P. Koch Jensen (C. Nyrop).

Meyer, Fritz, 1817—91, Højesteretsassessor. F. 12. Dec. 1817 paa Jægerspris, d. 4. April 1891 paa **Frbg.**, begr. sst. (Solbjerg). Forældre: Godsinspektør Adolph M. (1780—1849) og Cæcilie Birgitte Jacobsen (1796—1867). Gift 24. Juni 1855 i Vinderød med Marie Frederikke Dalberg, f. 1. Marts 1832 paa Frederiksværk, d. 28. Febr. 1917 paa **Frbg.**, D. af Kaptajn, senere Major og Skovkasserer Carl Gunder D. (1800—62) og Albertine Andrea **Tscherning** (1805—89).

M. blev Student 1836 fra Sorø og tog juridisk Embedseksamen 1842. Foruden at øve en betydelig Manuduktionsvirksomhed fik han 1844 Ansættelse som Volontør i Danske Kancelli. 1848 blev

han Kancellist, 1852 Fuldmægtig i Justitsministeriet. Maj 1852 udnævntes han til Medlem af den slesvigske Appellationsret i Flensborg, hvor han indtil 1864 fik en meget anset Position baade som Embedsmand og som initiativrig Ven af den indfødte danske Befolkningsdel. Fra sine Drengenaar havde han sluttet et varmt Ven-skab med Departementschef A. Regenburg, og Flensborg-Tiden prægedes af hans nære Samarbejde med denne. Samtidig med at han ønskede bibeholdt en energisk og skarp Kurs i Sprogsagen, ansaa han det for at være af største Betydning, at man ikke skabte Tyskheden noget Martyrium. Hans Hovedinteresse inden for Politikken gjaldt Udlandet. Det var derfor naturligt, at det 1862 blev ham, som — i Fællesskab med Regenburg — udarbejdede og udgav »Schleswigsche Beleuchtung einer Preussischen angeblich Officiellen Denkschrift, schleswigsche **Verhältnisse betreffend**«. Det betydelige Værk udkom pseudonymt, men 1872 ønskede M. offentligt tilkendegivet, at det var et fælles Arbejde af de to kendte Navne, hvilket dog Regenburg satte sig imod. Efter 1864 vedblev M. at nære den varmeste Interesse for den sønderjyske Sag og for Sorø Akademi — 1871 indvalgtes han i Bestyrelsen for Soransk Samfund —, men hans Indsats angik nu mere og mere Juraen. 1865 udnævntes han til Medlem af den midlertidige Overjustitskommission for den Del af Slesvig, som efter Krigen forblev ved Danmark, for saa n. A. at blive Assessor i Landsover- samt Hof- og Stadsretten og fra 1868 til sin Død Assessor i Højesteret. — Breve i Regenburgs Privatarxiv i Rigsarkivet. — R. 1856. DM. 1877. K.² 1881. K.¹ 1886. — Portrætteret paa Træsnit: Holstebro-sagen for Højesteret.

ff

F^{Petersen}.

Meyer, Jørgen Ernst, 1802—73, Malermester og Voksdugsfabrikant. F. 17. Maj 1802 paa Charlottenlund, Langeland, d. 11. Sept. 1873 i Kbh. (Johs.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Informator, cand. phil., senere Institutbestyrer Frederik M. (1762—1823) og Adamine Juliane Christine Thode. Gift 15. Marts 1845 i Kbh. (Trin.) med Johanne Nicoline Schneider, f. 15. Marts 1820 i Kbh. (Fødsst.), d. 18. Nov. 1897 sst.

M. kom i Malerlære i Odense, hvorhen Faderen var flyttet inden hans Konfirmation. 1822 blev han Svend hos S. Hambroe, dengang en af Kbh.s største Malermestre, der bl. a. var knyttet til Orlogsværftet, og fik samtidig Lejlighed til at uddanne sig paa Kunstakademiet. Hos Hambroe blev M. en betroet Mand, og det var formentlig paa hans Tilskyndelse, at denne 1832 oprettede den første Voksdugsfabrik her i Landet. Efter Hambroes Død løste

M. 28. Juni 1834 Borgerskab som Malermester og indrettede selv en Voksdugsfabrik, idet han 1838 fik Patent paa Tilvirkning af vandtætte Tøjer. Hertil føjedes 1842 Fabrikation af lakerede Varer i en ny Fabrik paa Blegdamsvej, hvor M. lagde Grunden til Lakvareindustrien i Danmark. Hans Specialitet var lakerede **Bakker**, som han med Held præsenterede paa en Række Udstillinger, bl. a. i Wien 1873. Som en af Tidens fremsynede industridrivende var han med til at stifte Industriforeningen i Kbh. 1838, og de første Par Aar sad han i Repræsentantskabet. Han tog ofte Ordet paa Industrimøderne og var i det hele en alsidig interesseret Samfundsborger, som bl. a. var virksom ved Indsamlingen til Opførelsen af St. Johanneskirken (1856—61); en Tid var han Kaptajn i **Brandkorps**et. **Virksomheden** fortsattes af hans to Sønner Axel og Emil M. (s. d.). — Maleri af C. Balsgaard i Familieeje. Træsnit 1874.

III. Tid. 15. Febr. 1874. C. Nyrop: Industriforeningen i **Kjøbenhavn** 1838—1888, 1888. Carl Muusmann: Firmaet Em. Meyers Eff. 1834, 28. Juni, 1934, 1934.

P Koch Jens (C. Nyrop).

Meyer, Jacob Frederik, 1849—1905, Ingeniør. F. 6. Dec. 1849 i Kbh. (Mos.), d. 13. Aug. 1905 sst., Urne paa Mos. Vestre Kgd. Broder til Emil Laurids M. (s. d.). Gift 2. Dec. 1884 i Kbh. (Mos.) med Agnes Louise Bing, f. 1. Aug. 1863 i Kbh. (Mos.), d. 20. Juli 1936 sst., D. af Grosserer, senere Etatsraad Jacob Martin B. (1833—1903) og Amalia Warburg (1837—1916).

M. blev Student 1867 fra v. Westens Institut og tog n. A. Filosofikum og polyteknisk Adgangseksamen. 1875 blev han cand. **polyt.** i Ingeniørfaget. Samme Sommer aftjente han sin Værnepligt ved Ingeniørregimentet og kom om Efteraaret til **Kbh.s** Bro-lægnings- og Vejvæsen som assisterende Ingeniør, hvor han n. A. blev det, man dengang kaldte »**Opsigtsfører**«, d: anvendtes til Tilsynsarbejde. 1877 blev han Fuldmægtig og var som saadan fra Sommeren 1883 til Febr. 1884 konst. Vandinspektør i Kbh. Juli 1886, da **Ambt** blev Stadsingeniør efter Colding, blev M. Viceinspektør og Dec. s. A., ved P. M. Lindbergs Afgang, Inspektør for **Kbh.s** Bro-lægnings- og Vejvæsen. 1897 forandrede denne Stilling til et Direktorat, og i denne Stilling øvede M. en ikke ringe Indflydelse i tekniske og kommunale Kredse. M.s Speciale var i hans Tid i stærk Udvikling, baade fordi Byen voksede, og fordi man tog nye Opgaver op, f. Eks. et mere indgaaende Tilsyn med private Spildevandsledninger, for hvilke M. udarbejdede et Regulativ, ændret System for Natrenovationens Bortførsel og Indførelse af Vandklosetter, Forhold vedrørende Dagrenovationen o. m. a. Hertil kom

en Række **Spørgsmaal** vedrørende Sporvejsdriften, hvorom M. i Slutningen af 90'erne kom til paa Kommunens Vegne at forhandle med det nye Sporvejselskabs evnerige og energiske Anlægsingeniør Fr. Johannsen (s. d.). M. var en udpræget administrativ Begavelse og en Mand med mange Interesser. Fra 1879 var han Medlem af Bestyrelsen for Hjælpeforeningen for polytekniske Eksaminander, fra 1883 Medlem af Bestyrelsen for Selskabet for Sundhedsplejen, fra 1891 tillige Medlem af Redaktionsudvalget for det af Selskabet udgivne Tidsskrift. 1893—1902 var han Repræsentant i Mosaik Trossamfund, og saavel ved Det nordiske Teknikermøde i Stockholm 1897 som ved den teknisk-hygieniske Kongres i Kbh. 1903 tog han betydelig Del i Forberedelserne. For den 1892 stiftede Dansk Ingeniørforening nærede M. stor Interesse; i en **Aarrække** var han Revisor i den. — Justitsraad 1888. — R. 1900.

O. Didrichsen i Ingeniøren, 1905, S. 215. A. B. i Maanedsskrift for Sundhedspleje, s. A., S. 209 ff. Berl. Tid. 14. Aug. s. A. Politiken 15. Aug. s. A.

Povl Vinding.

Meyer, Johann Heinrich Elias, 1766—1839, Rentekammerdeputeret, Matematiker. F. 7. Jan. 1766 i Braunschweig, d. 23. April 1839 i Kbh. (Petri), begr. sst. (Ass.). Forældre: Klosterforvalter ved Abbediet Gandersheim Johann Christian M. (1730—98, gift 2° 1790 med N. N. Angerstein) og Catharina Wilhelmine Philippine Bode (1740—89). Gift 28. Sept. 1798 i Kiel med Anna Christiana Augusta Schliiter, f. 3. Marts 1772 i Kiel, d. 22. Marts 1836 i Kbh. (Petri), D. af Sergeant, senere Skovfoged Peter Friedrich S. (1737—1822) og Margrethe Eisabe Schultz (1748—98).

M. studerede i Helmstedt, var en Tid Huslærer i Holsten og blev 1791 Dr. phil. ved Universitetet i Kiel, hvor han kort efter begyndte at holde Forelæsninger og Øvelser som Privatdocent. 1796 blev han Adjunkt ved det filosofiske Fakultet og hermed dansk Statsborger. Herfra hentes han allerede n. A. til Kbh., hvor han blev Renteskriver i 2. holstenske Kontor. I over 40 Aar tilhørte han derpaa Rentekammeret, idet han 1811—15 var tysk Sekretær i Kammerkancelliet, blev Kommitteret 1814 og Deputeret i Rentekammeret og for Finanserne 1827. Som sit særlige Speciale havde han alt, hvad der vedrørte Enkekasser og Understøttelsesselskaber, og paa Grund af hans store Arbejdsevne og omfattende matematiske Kundskaber blev han kaldet til at tage Sæde i den Komité, der skulde undersøge alle private Forsørgelses- og Understøttelsesselskaber, et Hverv, han stedse omfattede med den største Interesse. 1813 fik han Ordre til sammen med Navigationsdirektør Wleugel

at undersøge den almindelige Enkekasses og Forsørgelsesanstalts Tilstand, 1815 blev han Medlem af en ny Kommission til Ordning af Forsørgelsesanstalten, og s. A. blev han ulønnet Medlem af Direktionen for den almindelige Enkekasse »med Forpligtelse til at forfatte alle de mathematiske Kalkuler og, naar det behøvedes, nøje at undersøge Kassens Tilstand«. I denne Egenskab udførte han et stort og fortjenstfuldt Arbejde, og havde man fulgt hans Forslag om Præmiebetaling i Stedet for Kapitalindskud og nye **Dødelighedstariffer**, var Kassens Underskud muligvis blevet mindre. Ved Siden af sit praktiske Arbejde fik han Tid til ligeledes at fortsætte sine teoretiske Studier over Forsikringsmatematik. 1823 udsendte han to Binds Værket »Allgemeine Anleitung zur Berechnung der Leibrenten und Anwartschaften«, der i meget byggede paa **Tetens**: »Einleitung zur Berechnung der Leibrenten und Anwartschaften« (1785—86). Noget nyt bragte Værket ikke, men det var et forsvarligt og godt Arbejde, hvori paa pegedes Manglerne ved de indtil da udkomne Dødelighedstavler. — Kammerraad 1805. Justitsraad 1812. Virkelig Etatsraad 1817. Konferensraad 1831. — R. 1826. DM. 1829. K. 1836. — Silhouet i Familieejje.

De statsgaranterede danske **Livsforsikringsanstalter**, 1892.

Sofus Elvius (Harald Jørgensen)*.

Meyer, Johan Anton, 1799—1875, Søofficer. F. 12. April 1799 i Kbh. (Holmens), d. 17. Nov. 1875 paa Frbg., begr. i Kbh. (Holmens). Forældre: Premierløjtnant i Søetaten Jacob M. (1764—99) og Eleonora Henningette Gether (1770—1843). Gift 26. Febr. 1831 i Kbh. (Holmens) med Karen Cecilia Hall, f. 1. Juli 1807 i Kbh. (Frels.), d. 18. Febr. 1870 sst. (Holmens), D. af Bødkermester, Oberstløjtnant i det borgerlige Infanteri Mads Christensen H. (1766—1839, gift 1° med N. N., 2° 1791 med Karen Cecilia Haagen-sen Falck, 1775—1801) og Anna Helene Lykke (1770—1850).

M., der ca. fire Maaneder gammel mistede sin Fader ved Fre-gatten »Hvide Ørn«s Forlis, blev som Hjælp for Moderen sammen med to Brødre tidligt optaget paa Søkadetakademiet. Han blev Kadet 1810, Sekondløjtnant 1820, Premierløjtnant 1827, Kaptajn-løjtnant 1840, Kaptajn 1847, Kommandørkaptajn 1852 og Orlogs-kaptajn 1858. Han var 1822—23 med Korvetten »Najaden« i Vestindien og 1827—34 paa Opmaaling i danske Farvande, hvor han viste sig særdeles aktiv og dygtig. 1835—37 var han Kryds-toldinspektør, 1838—39 næstkommanderende i Briggen »St. Croix« til Vestindien og 1840 næstkommanderende i Kadetskibet, Kor-vetten »Flora«. 1842 fik han som Chef for Vagtskibet ved Altona,

Skonnerten »Elben«, Lejlighed til at yde virksom Hjælp under Hamburgs Brand 4.—8. Maj s. A. og modtog derfor en i denne Anledning præget **Medaille**. De følgende Aar var han Vagtskibschef henholdsvis i Store Bælt, Sundet og ved Kbh. og 1846—47 Chef for Briggen »**Mercurius**« til Guinea og Vestindien. I Krigsaaret 1848 var han Chef for Fregatten »**Gefion**« paa Blokade af Elbmundingen og n. A. for samme Skib i Eskadren i Østersøens vestlige Del. Han deltog under Kommando af Kommandørkapitajn C. A. Paludan, der var Chef for Linieskibet »Christian VIII.« og for den danske Styrke, der foruden af ovennævnte Skibe bestod af to Dampskibe, i den ulykkelige Ekspedition mod **Eckernförde**, hvor »Christian VIII.« sprang i Luften, medens »Gefion« efter en heltmodig Kamp, hvor M. lagde en enestaaende Ro og Koldblodighed for Dagen, **maatte** stryge Flaget. M. kom i tysk Fangenskab, indtil han midt i Aug. s. A. blev udvekslet. Ved sin Hjemkomst blev han stillet for en Generalkrigsret, men frikendt, da han »under hele Træfningen har forholdt sig som en ærekiær Officer, udviist Mod, Kiækhed og Udholdenhed, samt ikke strøget sit Flag, før Fregatten »Gefion« var i en saadan Tilstand, at ethvert Haab om Frelse for samme var tabt«. 1850 var han Chef for Fregatten »Havfruen« paa Blokade i Nordsøen. 1852—53 var M. konstitueret Havnekaptajn i **Kbh.**, 1855 Chef for Linieskibet »Valdemar« og 1860—62 Flaadeinspektør. Under Krigen 1864 var han Formand i Priseretten og fik s. A. ved Reduktionen efter Krigen sin Afsked. 1869 tillagdes der ham Kommandørs Karakter. M. var en ualmindelig dygtig Sømand, en retsindig og pligtopfyldende Officer, agtet og afholdt af alle, som kom i Berøring med ham. — R. 1842. DM. 1856. K.¹ 1864. — Træsnit 1875 efter Fotografi.

Nyt Archiv f. Sov., 2. Rk., V, 1850, S. 134—76. Tidsskr. f. Søv., Ny Rk., XI, 1876, S. 56; XXXV, 1900, S. 501—25.

Th. Topsøe-Jensen (C. Wilh-Seidelin).

Meyer, Johanne Marie Abrahammine, 1838—1915, Journalist. F. 1. Juli 1838 i Aalborg, d. 4. Febr. 1915 i **Kbh.**, Urne sst. (**Vestre**). **Forældre**: Toldbetjent Lauritz Petersen (1802—56) og Sophie Frederikke Lundberg. Gift 13. Aug. 1858 paa Frbg. med Købmand Emil Lauritz M., f. 14. April 1833 i Kbh. (**Mos.**), d. 22. Maj 1917 sst., Søn af Silke- og Klædehandler Raphael M. (1794—1867) og Rose Salmonsens (1800—68). Ægteskabet opløst 1901.

J. M. boede efter sit Giftermaal nogle Aar i Nyborg, hvor hendes Mand var Detailhandler. Hendes Børn døde som **smaa**, men i Overensstemmelse med sin ægte Samfundsfølelse opdrog hun flere

Plejebørn. Fra midt i 1880'erne begyndte hun en omfattende journalistisk Virksomhed. Hun blev 1885 Medarbejder ved »Social-Demokraten« og skrev i flere andre Blade. Hendes Ønske om at være med til at forbedre Kvinders og Børns retslige Stilling førte hende i Samarbejde med Dansk Kvindesamfund, men da Provisorieaaret 1885 havde bragt Splittelse inden for denne Forening, sluttede J. M. sig til et Mindretal, der mente, at den politiske Situation nødvendiggjorde partipolitisk Bekendelse. De misfor-nøjede traadte ud af den upolitiske Forening og stiftede 1886 Kvindelig Fremskridtsforening med Matilde Bajer som Formand, senere afløst af J. M. Den nydannede Forening udgav Bladet »Hvad vi vil«. J. M. var dets Redaktør i de syv Aar, det udkom (1888—95). Hun holdt fra 1885 mere end 1000 Foredrag dels om Kvindevalgretten, dels om sociale filantropiske Emner: Freds-sag, Afholdssag, Dyrebeskyttelse, Sundhedsspørgsmaal (stiftede sam-men med Johanne Ottesen Sundhedsforeningen 1898) og var Med-lem af adskillige Bestyrelser. Afholdssagen arbejdede hun for indtil sin Død; paa andre Omraader indstillede hun sin sociale Virksom-hed. Hun blev Medlem af Teosofisk Samfund og derigennem ensidig religiøst optaget. Hendes redelige Villie til at bekæmpe, hvad hun ansaa for at være Uret, var altid beredt, men hendes Tankes Klarhed var ikke paa Højde med hendes Energi. Hun udgav »Borgerlig Vielse og Bruderitualet« (1895), hvor hun bl. a. kraftigt bekæmpede Kvindens Underdanighedsløfte i det kirkelige Vielses-ritual. I »Barnet og det seksuelle Spørgsmaal« (1906) og i »Køns-moral og friere Form for Ægteskab« (1910) forfægtede hun vidt-gaaende Frihedsidealer. — Portrætteret paa Gruppebillede af Marie Luplau: Fra Kvindevalgretskampens Tid (Rigsdagen).

Højskolebladet 19. Febr. 1915. Kvindevalget Marts—April s. A.

Anna Koch Schiøler.

Meyer, Johannes Siegfried, f. 1884, Skuespiller. F. 28. Maj 1884 i Skodsborg. Forældre: Kgl. Agent, Brændevinsbrænder Christen Hansen M. (1835—1914) og Olga Julie Augusta Klamke (1840—1920). Gift 1° 7. Juli 1909 i Vedbæk med Dagny Hecksher, f. 24. Nov. 1883 i Korsør (gift 2° 1913 med Teaterdirektør Oskar Ingenohl, Berlin, f. 1887), D. af Premierløjtnant i Flaaden, senere Generalkonsul, Direktør Herman Otto Sophus Christian H. (1855—1934, gift 2° med Laurine (Lave) Henriette Marie Christensen, f. 1860) og Thyra Theodora Kirstine Søderberg. Ægteskabet opløst. 2° 27. April 1917 i Lyngby med Harriet Kirstine Brinkmann, f. 9. Marts 1893 i Nykøbing M. (gift 1° med Konsul Henrik Christian Rasch,

d. 1924), **D. af Købmand**, senere **Dentist Franz Joseph B.** (1862—1921, gift 2° med Agnes Christensen, f. 1868, gift 2° med Organist Joseph **Hammermüller**, s. d.) og Sofie Dorothea Bendix (f. 1868). Ægteskabet opløst. 3° 9. Aug. 1932 paa Frbg. (Solbjerg) med Oda Erika Sedlazeck, f. 29. Aug. 1904 i Vejlbj ved Aarhus (gift 1° med Axel Julius Petersen), **D. af Vinhandler Henning Erik Kiær** (f. 1877) og Oda Kristiane Antonie Weiss (f. 1883) og adopt. Sedlazeck.

M. blev 1904 Student fra Schneekloths Skole og tog n. A. Filosofikum. Efter Forberedelse hos P. **Jerndorff** debuterede han 24. Sept. 1905 som Unge Strange i »Dansen paa Koldinghus« paa Dagmar-teatret, hvor han var ansat til 1907; de følgende Aar til 1916 kom han under scenisk Vejledning af Johs. Nielsen og Einar Christiansen paa Folketeatret og brød navnlig igennem som den gamle, patriarkalske Købmand Barning i »Fred paa Jorden«, en smuk Skikkelse med stor indre Autoritet; siden virkede M. ved alle de københavnske Privatscener, Casino undtaget, og 1931—32 var han Direktør for Nørrebros Teater, baade det gamle og efter Branden det nye; senest, fra 1935, tilhører han atter Folketeatret, hvor han ogsaa spillede 1925—28. M. har udført et meget omfattende Repertoire: han var som Elsker ikke den unge Johs. Poulsen ulig; han har med komisk Fantasi slaaet Gækken løs i muntre Roller, baade klassiske og moderne (»Den indbildt Syge«, Scapin, Detektiv-Forfatteren i »Den røde Bande«, Hosekrammeren i »Ballettes Bryllupsfærd«); vigtige Karakterfremstillinger med udpenslede Enkeltheder som Hjalmar **Ekdal** i »Vildanden« og Advokat Berent i »En Fallit« staar paa hans Rolleliste, men han har ogsaa ageret i den brede, folkelige Stil som Kaptajnen i »Styrmand Karlsens Flamme« og været Revuskuespiller, bl. a. i Tivolis »Gøgler-vogn«, og Co-Optimist. Generelt kan det siges, at M. paa sin brogede, urolige Teaterbane altid i store Træk har gennemarbejdet Stoffet, og at hans smukke Skikkelse, det vaagne Ansigt med den skarpskaarne Profil hjælper ham til at bære vigtige Opgaver frelst igennem, selv naar Rollen ikke helt passer for ham; Stemmen er ofte klangløs, men Diktionen bred og distinkt, præget af robust Sundhed; svagest har han virket i en lyrisk Karakter som Cyrano de Bergerac, bedst i tragi-komiske Figurer (Fager i »Den store Rolle«) eller som ældre, distingverede Gentlemen (Barning i »Fred paa Jorden«, Godsejer Woller i »Moderate Løjer«, Præsten i »Præster«). Blandt hans seneste Roller (indtil 1938) er Rigsdagsmanden i »Hansen-Bramslev« og Kansleren i »Sejren«. Ved sin mandige Styrke og sit Karakteriseringstalent er M. altid en værdifuld Kraft for sit Teater.

[S. O. Brenner og] Fritz Meyer: Boye Meyers Slægt, 1923, S. 19. Teatret Dec. 1917. Forum Okt. 1937.

Robert *Neiiendam.*

Meyer, Karl Martin, 1862—1935, Kemiker. F. 9. Nov. 1862 i Kbh. (**Mos.**), d. 20. Maj 1935 sst., begr. paa Bispebjerg. Broder til Emil Laurids M. og J. F. M. (S. d.). Gift 18. Sept. 1888 i Goteborg med Elise **Fürstenberg**, f. 1. Maj 1864 i Goteborg, D. af Manufakturhandler Ludvig Philip F. (1835—96) og Julia Heyman (1843—1903).

M. blev Student 1879 fra **Maribo**es Skole, cand. phil. n. A. og 1884 polyteknisk Kandidat i anvendt Naturvidenskab. I Studietiden havde han tillige dyrket sine kunstneriske Interesser og var begyndt at male hos Carl Thomsen, men Interessen herfor gled efterhaanden i Baggrunden for Studiet. Efter at have aftjent sin Værnepligt ved Forplejningskorpset 1884 fik han Ansættelse paa Bryggeriet Gamle Carlsberg. 1885 rejste han paa det **Eibes**chutzske Legat i Tyskland og England for at studere Stivelsefabrikation og kom s. A. til Sukkerfabrikken ved Assens som Kemiker. Nytaar 1886 blev han Kemiker paa Chr. Hansens Osteløbefabrik i Kbh. og arbejdede her et Aars Tid, hvorefter han uddannede sig i Trikotageindustrien, dels paa en Fabrik i Kbh. og dels ved 1887—88 at gennemgaa et Kursus paa Werkschule i Limbach i Sachsen og være i Lære paa en Strikkemaskinefabrik i Chemnitz. Efter denne Forberedelse anlagde og idriftsatte han en Trikotagefabrik i Goteborg for et dansk Firma. Imidlertid vilde **M.**, der havde forlovet sig i Goteborg, gerne tilbage til **Kbh.**, og han tog nu imod et gammelt Tilbud fra Philip W. Heyman om at komme til Tuborg Bryggeriet som Laboratorieforstander. Han studerede nu **Zymo**teknik og Bakteriologi og uddannede sig praktisk ved Ringnes Bryggeriet i Kristiania. Ved Tuborg blev M. til Okt. 1894. Alle-rede 1890 havde han sammen med C. P. Detlefsen stiftet et analytisk kemisk Laboratorium, som han nu gik helt over til at arbejde i, og som han først udtraadte af 1914. Samtidig hermed var M. fra 1893 Ekspedient for Polyteknisk Læreanstalts **Betænk**ningsudvalg vedrørende Eneretsbevillinger, som bestod, indtil der i Henhold til Lov af 13. April 1894 oprettedes en Patentkommission fra 1. Juli s. A. Af denne Kommission var M. Medlem fra Stiftelsen til 1929. Sept. 1894 døde Professor i teknisk Kemi Aug. Thomsen, **Jul.** Thomsens Broder, og M. gjorde sig ikke med Urette Forhaabning om at blive hans Efterfølger, idet han baade teoretisk og praktisk besad en omfattende og indgaaende Uddannelse. Stillingen besattes imidlertid 1. Marts 1895 med N. G. Steenberg, idet Polyteknisk

Læreanstalts myndige Direktør Jul. Thomsen bestemt modsatte sig M.s Ansættelse, dels vistnok paa Grund af den begavede M.s selv-sikre Frisprog, men vistnok ogsaa, fordi Thomsen var lidt anti-semitisk indstillet. M. tilgav aldrig Thomsen dette og nærede hele sit Liv de bitreste Følelser over for ham. 1893—96 var M. Med-redaktør af »Ingeniøren«, og han udfoldede i de følgende Aar en ikke ringe litterær Virksomhed, 1898—99 udkom »Haandbog i Vare-kundskab« med særligt Henblik paa Kolonialhandelen, 1902—04 fulgte hans Vareleksikon, som udkom i 4. Udg. 1924; 1916 skrev han De forenede Bryggeriers 25 Aars Jubilæumsskrift, 1919—21 var han Redaktør af det af Hasselbalchs Forlag udgivne »M.s Konversationsleksikon«. 1929 var han Medarbejder ved **Brand-værnshaandbogen** og ved »De tekniska Vetenskaperna«. M.s store Arbejdskraft blev beslægtet fra mange Sider. 1896 var han Medlem af Juryen ved Udstillingen i Malmø og 1897 i Stockholm. Fra 1901 var han tilsynsførende ved Statsprøveanstaltens Laboratorium, indtil Staten 1909 overtog dette sammen med **Prøve-anstalten**. 1910 blev han Medlem af Industriforeningens Repræ-sentantskab og 1911 af Industriraadet. 1910—12 var han Næst-formand i Kemisk Forening. 1915—20 og 1926 var han Censor ved polyteknisk Eksamen i Gæringsfysiologi og kemisk Teknologi. 1915 kom han ind i en meget betydningsfuld Virksomhed som Industriraadets og Grosserer-Societetets Ekspert ved Udstedelse af de af de danske Erhvervsorganisationers Overenskomster med de krigsførende Lande nødvendiggjorte Oprindelsescertifikater. 1915—19 var han Formand for Dansk Ingeniørforenings kemiske Sek-tion og 1915—20 Formand for den saakaldte **Forsikringstager**-forening, der afgav Basis for Dannelsen af den 1920 stiftede Dansk Brandværns Komité. Ogsaa i praktisk Industrivirksomhed har M. taget betydelig Del. 1897—1918 var han saaledes Medlem af Bestyrelsen for Akts. **Hertz'** Garveri og Skotøjsfabrik, af hvilket han var Medstifter. Fra 1909 var han Medlem af Bestyrelsen for Akts. De forenede Bryggerier. 1912 var han Medstifter af Akts. Jens Villadsens Fabrikker, der fremstiller Tagpap o. l., og var siden Medlem af dettes Bestyrelse, 1914 var han Medstifter af og Medlem af Bestyrelsen for Akts. Sporvognsreklamen, 1917—22 var han Medlem af Bestyrelsen for De danske Cichoriefabrikker, 1918—21 Medlem af Bestyrelsen for Akts. M. J. Ballins Sønner & **Hertz'** Garverier og Skotøjsfabrik. Fra 1923 var han Medlem af Bestyrelsen for Akts. Schiønning & **Arvé** og for Krystalisværket, fra 1924 var han desuden Medlem af Bestyrelsen for Forsikrings Akts. Danske Phønix, for Akts. Nordisk Kulsyrefabrik og for Akts. Skandinavisk

Gummikompagni. Fra 1928 var M. Medlem af Handelsministeriets Udvalg angaaende Laan til Industrien af Erhvervenes Laanefond. 1929 blev han efter G. Garde Formand for Dansk Standardiseringskommission, der senere kaldtes Dansk Standardiseringsraad, og som under M.s Ledelse udarbejdede en lang Række danske Standardbestemmelser. 1933—35 var M. Industriraadets Formand og Formand for Industriforeningen; ved sin Afgang blev han Medlem af Bestyrelsen og Æresmedlem af Industriforeningen. Fra 1933 var han Medlem af det internationale Handelskammers danske nationale Komité. M. var en udpræget Enspændernatur, som altid besad sine Meningers Mod; han frygtede aldrig for Følgerne af at udtale selv meget skarpe Meninger med usminket Tydelighed. I adskillige Retninger kunde M.s Personlighed maaske betegnes som typisk for Aarhundredskiftets radikale københavnske Intelligens. Han kom i sit lange Liv sikkert nok til at støde adskillige og var mere frygtet end elsket hist og her, men som ældre var den Respekt, hans Arbejde og store Viden og hans retlinede Adfærd i alt forlenede ham med, det, der i særlig Grad bestemte Opfattelsen af ham, og dertil kom, at de, der kom ham paa lidt nærmere Hold, mødtes af en Finhed i Tænkemaade og en Hjertervarme, som besejrede alle. — Tit. Professor 1909. Dr. techn. h. c. ved Polyteknisk Lærestalt 1933. — R. 1919. DM. 1928. K.² 1934. — Maleri af Carla Colsmann Mohr 1914 i Familieej. Buste af Hugo Liisberg 1932 i De forenede Bryggerier. Pennetegning af Gerda Ploug Sarp 1922 og Rødkridtstegning af O. Neumann 1927.

Politiken 8. Nov. 1922. Nationaltidende s. D. Polyteknisk Tidsskrift, IX, 1928, S. 185. Harald Høffding: Erindringer, s. A., S. 236. Gads dsk. Mag., XXVII, 1933, S. 279—88. Povl Vinding i Berl. Tid. 16. Febr. 1935. H. E. Glahn i Ingeniøren, XLIV, 1935, Afd. III, S. 25 f. Tidsskrift for Industri,

Meyer, Kirstine, f. Bjerrum, f. 1861, Fysiker. F. 12. Okt. 1861 i Skærbæk, Hviding Herred. Forældre: Farver og Gaardejer Niels Janniksen B. (1826—80) og Christiane Degn (1826—77). Gift 7. Nov. 1885 i Kbh. (Johs.) med cand. mag. Adolph Constantin M., f. 20. Maj 1854 paa Børglum Kloster, d. 18. Dec. 1896 i Kbh., Søn af Forpagter paa Børglum Kloster, senere Ejer af Ny Skivehus Georg Theodor M. (1821—1905) og Johanne Schibbye (1827—84).

K. M.s første Udvikling bestemtes ved, at hendes Forældre var aktive i den begyndende nationale Kamp og Højskolebevægelsen. 1880 tog hun til Kbh., hvor hun nogle Aar boede hos sin Broder, Oftalmologen Professor Jannik B., og gennem hans Venner kom

i Berøring med en naturvidenskabeligt interesseret og rationelt indstillet Kreds, foruden Broderen særlig Matematikerne Eigil Schmidt og Adolph M., hvilken sidste blev hendes Mand. Hun tog 1882 Lærerindeeksamen paa N. Zahles Seminarium, blev 1885 Student, privat dimitteret fra N. Zahles Kursus, og tog 1892 Magisterkonferens i Fysik. 1885—1909 virkede hun som Lærer ved N. Zahles Skoles forskellige Afdelinger, 1892—93 som Vikar ved Metropolitanskolen (hvor hun som Kvinde dog ikke kunde faa fast Ansættelse), 1900—30 som Lærer (fra 1920 som Lektor) ved H. Adlers Fællesskole, nu Sortedams Gymnasium. Hendes videre Indsats inden for dansk Undervisningsvæsen markeres udadtil ved følgende Hverv: Medlem af forskellige Udvalg vedrørende Skoleloven af 1903, 1909 Medlem af Eksamenskommissionen for Seminarierne, 1910—32 faglig Medhjælper hos Undervisningsinspektøren for Gymnasieskolerne (allerede flere Aar forud indstillet dertil af Professor C. Christiansen, da han trak sig tilbage, men den daværende Formand, Professor Gertz, turde ikke tage en Kvinde), 1909 Leder af Faglærerinders praktisk pædagogiske Uddannelse, 1916 Formand i Bestyrelsen for Faglærerinde- og Faglærereksamen, 1919—23 Medlem af den store Skolekommission, 1928 Censor i Fysik ved Universitetets Skoleembedseksamen og **Censorformand**. Forudsætningen for denne omfattende Virksomhed, der har ladet K. M. sætte sit Præg paa Fysikundervisningen inden for alle Grene af vor Skole og givet hende Indflydelse langt ud over hendes egentlige Fag, er hendes store faglige og pædagogiske Dygtighed og hendes afklarede, fine og stærke, sagligt indstillede Personlighed. Især har hun haft afgørende Indflydelse paa, hvorledes Skoleloven af 1903 førtes ud i Livet for Fysikkens og Kemiens Vedkommende, hvorved Vægten blev lagt paa Eksperimenter som Grundlag og i videst muligt Omfang Elevernes egne Eksperimenter. Ved sin »Lille Naturlære« (1902) brød hun allerede disse nye Baner for den elementære Fysikundervisning. S. A. grundlagde hun »Fysisk Tidsskrift«, efter at det forudgaaende »Nyt Tidsskrift for Fysik og Kemi« nogle Aar forud var gaaet ind. Hun redigerede det 1902—13 og gav det en central Stilling inden for Skolevæsenet, dels som Forum for Drøftelser af **Undervisningsspørgsmaal**, dels som refererende Tidsskrift, hvor Fagets nye Resultater fremlægges. Særlig værdifulde var i de første Aar hendes kritiske Referater af Resultaterne af den hurtigt fremadskridende Radiumforskning, hvorom hun tillige udgav »Radium og radioaktive Stoffer samt nyere Opdagelser angaaende Straaler« (1904), Gengivelse af Folkeuniversitetsforedrag.

Ikke mindre betydningsfuldt er K. M.s videnskabelige Arbejde. 1899 fik hun Videnskabernes Selskabs Guldmedaille for »Om overensstemmende Tilstande hos **Stofferne**«, hvor denne Teori prøvedes og udvidedes. Arbejdet er trykt i »Vid. Selsk. Skrifter« 1900 og i Uddrag i »Zeitschrift für physikalische **Chemie**« (1900). 1903 udkom »Om Antiperistasis« i »Vid. Selsk. Oversigt« og ogsaa paa Tysk i »Annalen der Naturphilosophie« (1904). Hun disputerede 1909 med »Temperaturbegrebets Udvikling gennem Tiderne«, der ogsaa er udkommet paa Tysk som selvstændig Bog (1913). Heri paaviste bl. a., at Grundlaget for vor Temperaturmaaling, Anvendelsen af Vandets Frysepunkt og Kogepunkt som faste Punkter, stammer fra Ole Rømer, og gjordes sandsynligt, hvad nu er sikkert opklaret, at Fahrenheit har faaet Tanken fra ham. Dermed var K. M. kommet ind paa de historisk-fysiske Undersøgelser, som skulde sætte saa rig Frugt i hendes Arbejder over nogle af vore største Fysikere, Rømer, Ørsted og Bartholin. 1910 udgav hun sammen med Thyra Eibe Ole Rømers Haandskrift »Adversaria«, der indeholdt ukendte videnskabelige Pionerarbejder; 1915—16 kom forskellige Afhandlinger om Ole Rømer. 1920 i Hundredaaret for Ørsteds Opdagelse af Elektromagnetismen udgav hun »H. C. Ørsteds naturvidenskabelige Skrifter«, I—III, med to omfattende og værdifulde indledende Afhandlinger: »The scientific life and works of H. C. Ørsted« og »H. C. Ørsteds Arbejdsliv i det danske Samfund«. I den første af disse gøres for første Gang historisk Rede for Ørsteds Opdagelse. 1933 udkom »Erasmus Bartholin. Et Tidsbillede«. Derudover kan nævnes mange mindre Afhandlinger, saaledes Talerne ved **Afsløringen** af Rømers Statue (1918) og ved Ørsted Mødets Aabning (1920, begge trykt i »Fysisk Tidsskrift«), velafvejede klare Sammenfatninger af de nye Oplysninger, som K. M.s større historiske Arbejder har givet om disse betydelige Personligheder. — F.M.G. 1920. — Maleri af Herman Vedel 1922 i Familieeje.

Selvbiografi i Univ. Progr. Nov. 1909, S. 157 ff. H. M. Hansen.

Meyer, Leopold, 1852—1918, Læge, Obstetriker og Gynækolog. F. 1. Nov. 1852 i Kbh. (Mos.), d. 23. Maj 1918 sst., Urne paa Bispebjerg. Broder til Emil, J. F. og Karl M. (s. d.). Gift 28. Okt. 1884 i Kbh. (Mos.) med Emma Josephine Bendix, f. 16. April 1863 i Kbh. (Mos.), d. 8. Sept. 1907 sst., D. af Hof-Manufakturhandler Jacob Moritz B. (1821—97) og Frederikke Emilie Weil (1838—97).

M. blev Student 1870 fra Mariboës Skole, tog Lægeeksamen 1875, var 1876—77 Kandidat ved Frbg. Hospital og Assistent hos

Frantz Howitz, der vel havde tabt i Konkurrencen med Stadfeldt om Professoratet i Obstetrik, men i Stedet var blevet en Fører for Nordens unge Læger i Gynækologi og Underlivskirurgi. Howitz kom foruden ved sin **faglige** Dygtighed ogsaa ved sin Personlighed til at øve megen Indflydelse paa **M.s** Udvikling. M. søgte derefter obstetrisk Uddannelse som Kandidat og klinisk Assistent hos Stadfeldt ved **Den** kgl. Fødsels- og Plejestiftelse i Amaliegade, og efter Turnustjeneste ved Kommunehospitalet i et Aar forsvarede han **1880** for Doktorgraden Disputatsen »**Uterinsygdomme** som Sterilitetsaarsag«; Ideen til det grundige Arbejde og det kliniske Materiale dertil var ham overladt af Læremesteren Howitz. M. foretog nu en godt etaarig Studierejse **til** de betydeligste Accouchører og Gynækologer i Tyskland, Frankrig og England, hvor han bl. a. besøgte Spencer Wells i London og studerede ved det endnu i vore Dage berømte Rotunda Hospital i Dublin, samt i Nordamerika, hvor han bl. a. besøgte Emmet. Efter Hjemkomsten var M. Reservekirurg ved Kommunehospitalet **1882—84** hos **Howitz' Ven, Studsgaard**, og blev saa Underaccouchør hos Stadfeldt **1885—87**, hvorefter han praktiserede i Kbh. som Gynækolog og Fødsels-hjælper med Privatklinik i de følgende ti Aar, samtidig med at han udfoldede en rig litterær Produktion. Fra Barndomshjemmet var M. opdraget til **Jernflid**, Pligtfølelse og Nøjsomhed, Egenskaber, der prægede hele hans Livsførelse; hans Intelligens var usædvanlig klar, skarp og meget kritisk — ogsaa **selvkritisk** —, hans Opfattelse hurtig og hans Tilegnelsesevne for teoretisk Stof nærmest ubegrænset; hans Belæsthed blev derfor uhyre og var tillige støttet af en sjælden Hukommelse. Med disse store Evner var det naturligt, at M. tidligt var videnskabeligt interesseret og litterært meget produktiv.

Straks efter Hjemkomsten fra Udlandet begyndte M. at forelæse som Privatdocent i Fødselsvidenskab og Gynækologi over »Det normale Svangerskab, Fødsel og Barselseng«; Forelæsningerne udkom **1882** (2. Udg. **1891**, 3. Udg. **1899**), og endvidere udgav han **1890** »Menstruationsprocessen og dens sygelige Afbigelse« (**overs.** til Tysk) og **1891** »Den første Barnepleje populært fremstillet« (8. Udg. **1915**). Sammen med Howitz udgav han **1897** »Lærebog i Gynækologi« (2. Udg. **1901**) og skrev i disse Aar desuden talrige mindre Afhandlinger, fortrinsvis i **Howitz' »Gynækologiske og obstetriske Meddelelser«** (**1877—93**), hvori ogsaa de meget grundige **obstetrisk-gynækologiske** Litteraturoversigter, der senere fortsattes i »Nordisk medicinsk Arkiv«. Efter Stadfeldts Død sejrede M. **1897** i Konkurrencen om Professoratet i Fødselsvidenskab, Kvindesyg-

domme og spæde Børns Sygdomme over Kaarsberg, den anden af **Howitz'** betydeligste Elever, der vel som Praktiker var M. overlegen, men var betydelig mindre produktiv i videnskabelig Henseende. Ogsaa som Universitetslærer vedblev M. at udfolde en rig litterær Virksomhed og ydede flere originale Bidrag til Tidens obstetrisk-gynækologiske Spørgsmaal; han var ikke nogen nyskabende Videnskabsmand, men søgte ivrigt at tilegne sig alt nyt i Faget og gennemprøvede det grundigt og kritisk, inden han tog Stilling dertil. Obstetrikken blev alle Dage hans Hjerterbarn, og der er næppe det Omraade her, hvortil han ikke har ydet selvstændigt Bidrag, men baade her og i Gynækologien hemmedes hans praktiske Virke af, at han som Operatør ikke havde nogen heldig Haand; til Trods for, at han utrættelig søgte at forbedre sin Operationsteknik, naaede hans praktiske Færdighed aldrig paa Højde med hans Evne til at stille den rette Diagnose og Operationsindikationerne. Paa sin Vis kom dette dog ogsaa den danske obstetriske Skole til gode, idet den derved blev holdt i nogen Grad fri af den store og ukritiske Operationsbølge, der i **M.s** Overlægetid skyllede hen over Landene. Sammen med Howitz stiftede M. 1898 Foreningen for Gynækologi og Obstetrik, den første Specialforening i Danmark, og efter **Howitz'** Død 1902 var M. dens permanente og usvækket interesserede Formand; i Diskussionerne her kom hans store Viden og kritiske, dialektiske Begavelse til fuld Udfoldelse. Den gamle Fødselsstiftelse i Amaliegade overtog og videreførte M. i god Stand efter Stadfeldt med nogle faa Senge for Kvindesygdomme; efter M.s spartanske Planer byggedes de nye Fødeafdelinger paa Rigshospitalet, der aabnedes 1910; til Universitetsafdelingen A knyttedes nu en gynækologisk Afdeling med 35 Senge, og **Jordemoder-**undervisningen, der i mange Aar havde slidt paa Universitetslærerens Kræfter, henlagdes til Fødeafdeling B, som blev Jordemoderskole og overtoges af E. Hauch. Sin Afdeling og Undervisningen af de unge Læger der ledede M. med fast Haand, Præcision og utrættelig Energi ved Nat som ved Dag. Som Lærer for Studenterne havde M. usædvanlige pædagogiske Evner til personlig, klar og kritisk Fremstilling af Stoffet, og han trættedes aldrig ved de gennem Aarene nødvendige Gentagelser. Han nedlagde et stort Arbejde i Forelæsningerne, som han efterhaanden udgav; til de tidligere Bøger føjede han 1906 Svangerskabets Patologi og 1914 anden Del af Hovedværket »Lærebog i Fødselshjælpen«, Fødselens og Barselsengens Patologi, 1915 første Del, som var en omarbejdet 4. Udg. af »Det normale Svangerskab, Fødsel og Barselseng«, og 2. Udg. af Svangerskabets Patologi (Ny Udg. 1920 ved Gammel-

toft og **Essen-Möller**). Denne for sin Tid og Norden betydelige Lærebog giver et fuldgældigt Udtryk for den danske Obstetriks Standpunkt i Begyndelsen af det 20. Aarhundrede og viser **M. som** en værdig Arvtager af den danske Obstetriks store Traditioner fra Bergers og Saxtorphs Dage. — For Jordemødrene og deres Kaar interesserede **M.** sig varmt, og han var Formand for Den **alm.** danske Jordemoderforening 1902—11; hans mangesidige og altid dybtgaaende Interesser spændte i øvrigt foruden over Politik og Samfundsforhold ogsaa over Litteratur og Kunst. Af Sundhedskollegiet var han Medlem 1905—07. **M.s** Navn og Virke var meget anset i Udlandet, og han var Medlem og Æresmedlem af adskillige udenlandske Selskaber. For det skandinaviske Samarbejde var han meget virksom og skattet som personlig Ven med de samtidige betydelige Fagfæller, Brandt i Oslo og **Essen-Möller** i Lund; i Nordisk kirurgisk Forening var han Medlem af Styrelsen 1899—1907. — R. 1903. DM. 1917. — Maleri af G. Seligmann (Fr.borg). Tegning af Kr. Sinding-Larsen 1915 i Privateje. Buste af L. Brandstrup skænket af Elever og Kolleger og opstillet 1917 paa Fødegangen Afd. A, Rigshospitalet. Træsnit 1894 efter Fotografi.

Bibliotek for Læger, 6. Rk., XI, 1881, S. 148—52. Foreningen for Gynækologi og Obstetrik's Forh. 4. Dec. 1918, S. 1 ff. Ugeskrift for Læger, LXXX, s. A., S. 881—88. Hospitalstidende s. A., S. 749—52. V. Meisen i Politiken 24. Maj s. A. Univ. Progr. Nov. s. A., S. 141 ff. J. P. Hartmann i Ill. Tid. 2. Juni s. A. C. J. Salomonsen i: Lægeportrætter fra det 19. Aarhundrede ved Ludvig Kraft, 1931, S. 87, 152 f. Gordon Norrie: Danmarks Jordemødre, 1935, S. 129. Gustav Albeck i: Asklepios' Tjenere, II, 1937, S. 126 ff. A. Tofte sst., S. 197—200. Paul Bar i Archives mensuelles d'Obstétrique et de Gynécologie, 1918. Martin i Monatsschr. f. Geburtshülfe und Gynäkologie, s. A.

Otto C. Aagaard.

Meyer, Louis, 1843—1929, Grosserer. F. 6. Marts 1843 i Kbh. (Mos.), d. 12. Sept. 1929 i Vedbæk, begr. i Kbh. (Mos. Vestre). Forældre: Grosserer Alfred Jacob M. (1806—80) og Sophie Melchior (1809—83, gift 1° 1827 med Overretsprokurator Meyer Abrahamson, 1798—1833). Gift 15. Aug. 1867 i Kbh. (Mos.) med Thea Marie Johanne Friedländer, f. 7. Nov. 1845 i Kbh. (Mos.), d. 21. Jan. 1908 sst., D. af Papirhandler Sally F. (1808—69) og Betzy Rosalie Bloch (1817—52).

M. fik sin købmandsmæssige Uddannelse hos sine Onkler Moritz og Moses Melchior og stiftede Marts 1866 med H. L. Beckett, der ogsaa havde faaet sin Uddannelse i det Melchior'ske Hus, Firmaet Beckett & M. med en Kapital paa

20 000 Rdl. Med Dygtighed optoges først Handelen med Sukker, og nye Baner betraadtes med Importen af skotske Fariner, hvoraf Forbruget navnlig i 70'erne tog et stærkt Opsving. Allerede 1879 udtraadte H. L. Beckett af Firmaet, og faa Aar efter blev A. Abrahamson optaget som Medindehaver indtil 1906, hvorefter M.s Søn Ernst M. indtraadte som Kompagnon. I hele dette Tidsrum var M. dog den ubestridt dominerende. Efterhaanden som den hjemlige Sukkerindustri i 80'erne tog et betydeligt Opsving, blev det nødvendigt for Firmaet at optage andre Artikler end Sukker, og i Særdeleshed blev Kaffen i denne Periode af Betydning. Fra 1884 kom hertil Importen af kunstige Gødningsstoffer, men denne Del af Forretningen gik allerede 1897 over til Akts. Dansk Svovlsyre- og Superfosfat-Fabrik, hvorefter Firmaet søgte over i Foderstofbranchen ved Optagelsen af Handelen med Melasse og Blod til Fremstillingen af et Melassefoderstof efter en særlig Metode, og selv om denne Metode ikke kom til at indfri de Forventninger, der oprindelig næredes til den, var Handelen med Melasse og tørret Blod stadig af Betydning for Firmaet. 1883 havde Beckett & M. desuden i Forening med Moses Melchior købt Kbh.s Hesteskofabrik, som efter en Del vanskelige Aar senere blev et usædvanlig værdifuldt Aktiv for Firmaet. 1902 overtog Beckett & M. Moses Melchior's Andel i Fabrikken, som derpaa omdannedes til et Aktieselskab. Endelig optog Firmaet omkring Aarhundredskiftet Handelen med Sirup, Cigarer og Tobakker. I denne stadige Variering af **Handelsartiklerne** finder man utvivlsomt en for M. karakteristisk Egenskab: han var først og fremmest »general merchant«, som søgte at handle med de Artikler, hvori der var Nyhed eller Konjunkturer. Hans Indsigt i Handelsforhold blev derved meget alsidig, hvad der ogsaa kom den Stand, han tilhørte, til Nytte, da han 1910—18 var Medlem af Grosserer-Societetets Komite. I ganske særlig Grad havde han her Interesse for Toldspørgsmaal og var bl. a. 1910—22 Medlem af Toldraadet. Som Købmand forstod M. at forene betydelig Aktivitet og Dristighed med rolig Overvejelse og en vis Nøgtternhed, og ikke blot 1916 — ved sit Firms 50 Aars Jubilæum —, men ogsaa længe efter besad han en Virketrang og Livslyst, som var usædvanlig for hans Alder. Om nogle af sine Oplevelser udgav han 1916 en Bog under Titlen »Bedstefaders Rejse til Amerika«. — R. 1906. DM. 1916. — Portrætteret paa P. S. Krøyers Maleri fra Kbh.s Børs 1895. Medaille af Lindahl 1892.

J. Schovelin i De danske Byerhverv, 1910—12. Børsen 6. Marts 1913 og 9. Marts 1916.

Jens Vestberg.

Meyer, Ludvig Beatus, 1780—1854, Leksikograf. F. 3. Jan. 1780 i Gandersheim i **Braunschweig**, d. 28. Juli 1854 i Vester Velling, begr. sst. Broder til J. H. E. M. (s. d.). Gift 21. Okt. 1812 i Tikøb med Frederikke Louise Charlotte Platou, døbt 25. Jan. 1790 i Øster Egesborg, d. 9. Aug. 1853 i Kbh. (Holmens), D. af Sognepræst Christian Frederik P. (1749—1815) og Cathrine Stoud (1751—1824).

M. studerede 1799—1801 Retsvidenskab i Kiel, blev derefter Lærer i Stockholm, men kom 1803 til Kbh. som Lærer ved en Privatskole og blev Hovmester i Grev Schimmelmanns Hus. Dansk Indfødsret fik han 1810 og ansattes s. A. som Fuldmægtig i Finanskollegiets Sekretariat, blev 1816 Kontorchef og afskedigedes 1821. Siden privatiserede han i Kbh. og udgav 1823 »Haandbog i den tyske poetiske Literatur« (som 2. Del af en større Haandbog ved H. Behrmann og M.), hvis Indledninger viser hans samvittighedsfulde Stræben efter Orden og Korrekthed, men manglende Evne til fyndig Karakteristik. En vis tysk Udførlighed og Tilbøjelighed til stærkt at fremhæve de uhyre Vanskeligheder, han har overvundet, viser sig baade her og senere. En ældre, anonym Skildring (i Brevform) af Belejringen og Bombardementet: »Seeland im Sommer 1807« vidner om megen alvorlig Følelse, patriotisk og menneskelig. Senere er M. selv paa Krigsstien. Det gik ved en mærkelig Tilskikkelse saaledes, at denne Tysker kom til at skænke de Danske den Ordbog over Fremmedord, som blev staaende: »Kortfattet **Lexikon** over fremmede, i det danske Skrift- og Omgangssprog forekommende Ord« (1837), i senere Udgaver stærkt omarbejdet, endnu 1924 udsendt i 8. Udgave som »Meyers Fremmedordbog« af J. P. F. D. og F. V. Dahl. Ikke at saadanne Vejledninger havde manglet; M. havde selv deltaget i den nye Udgave af Badens (1824), og nu fik han en hidsig Konkurrent i J. N. Høst, der ogsaa 1837 udsendte en »Fuldstændig Fremmedordbog«. Om Principper, Fortrin og Fejl førte de to Forfattere en fleraarig Polemik i Aviser og Forord, rigelig udspækket med Fremmedord, og hvori M. virkede med en noget tungfodet Satire, der ikke skyede ret personlige Hentydninger; især i »Anthologie« af Høsts Ordbog (1848) med en »Efterhøst« 1849; Bibliografi i Forord til M.s 3. Udg. (1853). M. var tilbøjelig til at ville lære Folk en »bedre« Udtale end den gængse, hemmedes dog selv af manglende dansk Sprog-sikkerhed; alligevel har hans Værk hævdet sin Plads i hundrede Aar. — Tit. Professor 1821. — Maleri af N. P. Holbech 1841 i Familieeje.

E Gigas (H A. Paludan).*

Meyer, Peder Mandrup, 1841—1919, Orgelspiller. F. 4. Febr. 1841 paa St. Thomas, d. 12. April 1919 paa Frbg., begr. sst. (Solbjerg). Forældre: Læge Jørgen Scheel M. (1813—80) og Halvordine Elise Tuxen (1816—93). Gift 12. Juli 1889 paa Frbg. med Marie Caroline **Klenz**, f. 12. Juli 1860 i Kbh. (Petri), D. af Snedkermester Wilhelm Otto K. (1831—1909) og Nielsine Birgitte Nielsen (1830—1916).

M. havde allerede, inden han 1859 blev Student fra **Borgerdydskolen** i **Kbh.**, bestemt sig til at blive Musiker, studerede i nogle Aar Klaver hos Rée og Teori hos Gebauer, der som gammel Elev af Kuhlau satte stor Pris paa M.s i den Tid forholdsvis sjældnere Begavelse for det kontrapunktiske, og lagde sig med Iver efter Orgelspil, hvori Gade, der benyttede ham som Vikar i Holmens Kirke, 1861—63 gav ham videre Uddannelse. I Krigen 1864 deltog M. som menig, og hjemvendt fra Felten gav han 1865 en Orgelkoncert i Slotskirken, der bragte ham megen Anerkendelse paa Grund af hans betydelige Teknik, klare Spil og smagfulde Registrering. Senere levede M. som søgt Lærer, og fra 1874 til sin Død var han Indehaver af det betydelige Embede som Kantor ved Frbg. Kirke. M. komponerede en Del, men kun et Hæfte »**Pedal-Etuden** for Orgel« og to Hæfter »Compositioner for Pianoforte« foreligger trykt. M. var Censor ved Det kgl. Musikkonservatoriums **Organist**-eksamen. — Tegning af Valdemar Gyllich ca. 1865 i Familieej.

S. A. E. Hagen (*NilsSchjørring**).

Meyer, Otto Henrik, 1864—1927, Snedkermester. F. 12. Maj 1864 i Kbh. (Mos.), d. 20. Febr. 1927 i Taarbæk, begr. sst. Forældre: Glarmester, Grosserer Meyer Jacob M. (1815—96) og Augusta Kaikar (1828—78). Gift 9. Jan. 1898 i Kbh. (Mos.) med Carla Josephine Wulff (se Meyer, Carla).

M. blev sat i Snedkerlære hos J. P. Mørck, en af Fagets dengang mest ansete Mestre. Efter fem Aars Læretid rejste han fem Aar i Udlandet, arbejdede paa forskellige større Værksteder i Hamburg, Berlin, Bruxelles, Paris og London. 1889 etablerede han sig i Kbh. Han sluttede sig til den Kreds af dygtige Haandværkere, der efter Udstillingen 1888 arbejdede for at højne Haandværkets Standard i Samarbejde med ligesindede Kunstnere. I udstrakt Grad anvendte M. Kunstnere i sin Virksomhed, bl. a. har Johan Rohde, Carl Brummer, Jens Møller Jensen, **Helweg-Møller** o. fl. tegnet Møbler for ham. Inden for sit Fag fulgte M. opmærksomt med Tiden, og han var ikke bange for at prøve det nye. I sit Samarbejde med Kunstnerne bevarede han Haandværkerens Sans for Materialet og

dets Ydeevne og var altid sin Medarbejder en god og nyttig Raad-giver; de Møbler, der udgik fra hans Værksteder, var helt igennem mønsterværdigt Haandværk. Inden for Forening for Kunsthaandværk var han i mange Aar en ledende Kraft, særlig ved Arrangementet af Foreningens Udstillinger.

Josef Fischer: Simon **Isac** Kaikar og hans Slægt, 1917, S. 59. Thomas Barentzen i Skønvirke, 1917, S. 177—192. Sst., 1927, S. 49—64. Georg Nygaard: Forening for Kunsthaandværks Historie og Virksomhed, 1932, S. 40.

Georg Nygaard.

Meyer, Peder Krog, 1780—1819, Biskop. F. 7. Jan. 1780 paa Øgstad Gaard i Værdalen, d. 24. Juni 1819 i Kbh. (**Trin.**), begr. sst. (**Ass.**). Forældre: Major Nicolaus (Nicolaj) M. (1735—1801) og Inger Maria Krog (1743—1801). Gift 24. Juni 1804 i **Kristiania** med Frederike Wilhelmine Wexels, f. 12. Sept. 1785 i Kbh. (**Nic.**), d. 24. April 1830 sst. (**Trin.**), D. af Kammerraad, Administrator Hans W. (1754—1808) og Hedevig Elisabeth With (1752—1832).

M. gik i Skole i Trondhjem, hvor han især lærte godt Latin hos sin Rektor Søren Monrad («**Søren Latiner**»). Efter 1796 at være blevet Student rejste han n. A. til Kbh. og tog her teologisk Attestats 1800. Han fik Plads paa Borchs Kollegium, blev optaget i det nye pædagogiske Seminarium og underviste i forskellige Skoler. Samtidig fortsatte han sine Studier og vandt 1801 Universitetets Guldmedaille. S. A. blev han Adjunkt ved Metropolitanskolen, men allerede 1802 forflyttedes han til Kristiania som Overlærer ved den nyorganiserede lærde Skole. 1806 blev han ekstraordinær Professor i Teologi ved **Kbh.s** Universitet samt Overlærer ved Metropolitanskolen. I disse Stillinger oplevede han 1807 Englændernes Bombardement, der lagde hans Hjem og Bibliotek, Skolen og Universitetet i Aske. Det var da kun naturligt, at han under saadanne Omstændigheder 1808 med Glæde modtog Tilbudet om at blive Huslærer hos Hertug Frederik Christian af Augustenborg for dennes Sønner, hvortil han var blevet anbefalet af sin store Velynder D. G. Moldenhawer. Hans Evner gjorde ham det pædagogiske Arbejde let, Forholdet mellem ham og den hertugelige Familie blev meget hjerteligt, og disse Aar maa sikkert kaldes det lykkeligste Afsnit af hans Liv. 1815 vandt han i Kbh. den teologiske Doktorgrad paa en smukt skrevet, grundig og skarpsindig Afhandling om den oldkristelige Apologet **Arnobius** (De ratione et argumento apologetici **Arnobiani**), et Skrift, som ogsaa i Udlandet vandt fortjent Anerkendelse, og 1816 vendte han tilbage til sit

Professorat i Hovedstaden. 1817 blev han Professor ordinarius, og 1819 udnævntes han til den første Biskop over Als-Ærø Stift. Han kom dog aldrig til at tiltræde sit nye Embede, da en snigende Kræftsygdom, der i lang Tid havde pint ham, s. A. gjorde Ende paa hans Liv. — M. var af Type den udprægede Akademiker. Han var et afgjort pædagogisk Talent, og Samtiden priste ham højt for hans klare, overskuelige Fremstillingsform og solide Kundskaber. Som Forfatter var han ikke meget produktiv. Mest bekendt er han blevet ved sin »Lærebog i den christelige Religions- og Sædelære« (1818) til Brug for de lærde Skoler. Den er paa sin Vis et dygtigt Arbejde, men føltes ved sin fortættede, stringente Form som alt for vanskelig for Skoledisciple. I teologisk Henseende viser den, at M. var en Overgangsskikkelse, der fra et rationalistisk Stade var ved at arbejde sig frem i mere positiv Retning. De gamle kirkelige Dogmer nægttes ikke, men fremtræder i stærkt afsvækket Skikkelse, og Forfatterens Hovedinteresse ligger saa afgjort paa det rent moralske Omraade. En latinsk Tale fra hans sidste Tid (Theol. Bibl., XVII, 1820, S. 1—58) tegner et tydeligt Billede af M.s videnskabelige Ideal: den alsidigt uddannede Personlighed, der med fast Grundlag i den antikke Kultur forbinder Viden i mange forskellige Fag.

Selvbiografi i Kbh.s Universitets Acta solennia ved Kroningsfesten, 1815, S. 15—18. Dansk Litteratur-Tidende, 1819, S. 442—47. Theol. Bibl., udg. af Jens Møller, XVII, 1820, S. 257—93. Joh. H. Gebauer: Christian August Herzog von Schleswig-Holstein, 1912, S. 18 f. Af efterladte Breve til J. P. Mynster, 1862, S. 102 f. Udvalg af Breve til P. Hjort, I, 1867, S. 120. L. Zeuthen: Mine første 25 Aar, 1866, S. 53, 56 f. Benedicte Arnesen-Kali: Livserindringer, 1889, S. 35—40. J. P. Mynster: Kirkelige Leiligheds-Taler, II, 1854, S. 187—89. Personalthist. Tidsskr., 5. Rk., VI, 1909, S. 75 f.

Bjørn Kornerup.

Meyer, Raphael Ludvig, 1869—1925, Biblioteksmand, Filolog. F. 29. Marts 1869 i Kbh. (Mos.), d. 5. Sept. 1925 sst., Urne paa Bispebjerg. Forældre: Boghandler, senere Lotterikollektør Ludvig Raphael M. (1831—1914, gift 2° 1889 med Adele Simon, 1852—1926) og Dina Kalisch (1838—85). Gift 2. Juni 1895 i Kbh. (Mos.) med Betty Rosa Jacobsen, f. 28. Jan. 1871 sst. (Mos.), D. af Isenkræmmer Jacob J. (1831—1905) og Albertine Meyer (1842—1926).

M. blev Student 1887 fra Borgerdydskolen i Kbh., cand. mag. 1893 med Tysk som Hovedfag, Translatør 1895 i samme Sprog og underviste i dette ved flere Skoler. 1897—1903 var han ansat ved Universitetsbiblioteket, dog med en Afbrydelse 1899—1902,

da han opholdt sig i Rom for at afskrive Pavebreve. 1903 blev han Bibliotekar ved Landbohøjskolens Bibliotek, og under hans Ledelse udviklede dette vort største Fagbibliotek sig saa stærkt, at det 1921 **maatte** udvides med en fire Etagers Tilbygning. M. lagde Vægt paa at gøre det til et effektivt Institutbibliotek, men havde samtidig megen Sans for dets Virksomhed udadtil og skaffede det efterhaanden en smuk Position blandt dets stadig voksende Kredse af Benytttere. I sine Biblioteksanskuelser var han paavirket af A. A. Bjørnbo (s. d.), og 1908—15 var han Formand for den af denne stiftede **Bibliotekarforening**, 1916—19 sad han i Bestyrelsen for dens Afløser Dansk Biblioteksforening. Som Formand 1913—22 for den Sektion af Statsembeds mændenes Samraad, der omfatter Universitetet og de andre højere Læreanstalter, gjorde han et betydeligt Arbejde for Forbedring af den akademiske Embedsstands Kaar. 1924 blev han Medlem af Udvalget vedrørende Statens Biblioteksvæsen, og 1925 var han blandt Ansøgerne til Chefstillingen ved Universitetsbiblioteket, men døde faa Dage før Afgørelsen. M.s litterære Virksomhed bestod dels i en Række Oversættelser til Tysk, dels i Bøger om sproglige Emner (»Einführung in das ältere Neuhochdeutsche«, 1894; »Jiddisch«, 1918) og af litteraturhistorisk Art (»Gotz von Berlichingen, Selvbiografien og Goethes Gotz«, 1895; »Gerbertsagnet«, 1902; Fuldførelse af P. Hansens Bog om Goethe, 1906, m. m.). Endelig udgav han 1896 den gamle danske »Dødedans« og 1904 for Fru Regine Schlegel »Kierkegaardske Papirer« om Forlovelsen (tysk Udg. 1905). — M. var stærkt socialt og politisk interesseret og tilhørte den Kreds inden for Socialdemokratiet, der stod Gerson Trier nær. — Relief af Utzon Frank i Landbohøjskolens Bibliotek.

G. Brammer: Studenterne fra 1887, 1912. A. Sachs i Ministeriernes Maa-
nedsblad Jan. 1923. Dansk Biblioteksforenings Aarsskrift, II, 1919. Berl. Tid.
29. Marts 1919 og 5. Sept. 1925. Politiken 6. Sept. 1925. Bogens Verden,
VII, 1925, S. 101 f. Jos. Fischer: Slægten Salomonsen (Nyborg), 1927, S. 69, 73.

Svend Dahl.

Meyer, Sophus Napoleon, 1856—1921, Grosserer. F. 14. Marts 1856 i Kolding, d. 16. Maj 1921 i Hellerup, Urne paa Mos. Vestre. Forældre: Købmand Hartvig Wulff M. (1812—87) og Ester Cohen (1812—87). Ugift.

Efter at M. havde gennemgaaet sin Læretid i W. Klenows Garverier, som dengang laa paa Aaboulevarden, rejste han til England for videre Uddannelse inden for Hudebranchen. 23. Sept. 1880 grundlagde han sit eget Firma i Baggaarden Vesterbrogade 66, men paa Grund af Indehaverens Ungdom varede det nogle Maa-

neder, inden han fik Formaliteterne i en saadan Orden, at S. N. M. & Co. kunde træde i Virksomhed med en Startkapital paa 2000 Kr., en Prokurist og et Bud. Lige fra Starten var Firmaets Virksomhed Opkøb af danske Huder med Eksport for Øje, og denne Opgave blev siden fastholdt med aldrig svigtende Energi fra Indehaverens Side, selv om Firmaet, da det i indeværende Aarhundredes Begyndelse var blevet stort, ogsaa optog Køb af svenske Huder gennem en Filial i Malmø og finske Huder fra en Filial i Helsingfors. Senere udstrakte M. yderligere sin Virksomhed til Rusland og etablerede Opkøbskontorer i St. Petersborg, Riga og Nisnij Novgorod, som bestod indtil Revolutionen; desuden indrettede han sit eget Salgskontor i New York. Medens Firmaets Omsætning i dets første Leveaar androg 175 000 Kr., var det tilsvarende Tal tyve Aar senere 2½ Mill. Kr., og siden hen blev Omsætningen endda flere Gange fordoblet; i M.s sidste Leveaar hørte Firmaet utvivlsomt til de største inden for Hudebranchen i de nordiske Lande. — Ved Siden af denne Virksomhed havde M. ogsaa stor Interesse for københavnske Ejendomme, og han blev i Aarenes Løb en meget stor Ejendomsbesidder, ligesom han flere Gange optraadte som Bygherre i større Stil, bl. a. byggede han Westend og Vesterbrogade 80—82. Krigsaarenes store Spekulationsvirksomhed paa Kbh.s Aktiebørs fangede imidlertid ogsaa hans Interesse, og ved sin Deltagelse i forskellige Spekulationskonsortier kom han ud for store Tab, hvilket dog ikke forhindrede, at han ved sin Død efterlod sig en anelig Formue, hvoraf en betydelig Del kom almene Formaal til gode. I Mindet om sine Drengaar i Kolding skænkede han 100 000 Kr. til Oprettelsen af en Købmandsskole i denne By, ligesom Museet paa Koldinghus blev støttet paa forskellig Maade. Hans Forstaaelse af, hvor vigtigt det var at række den unge vordende Købmand en hjælpende Haand, gav sig Udslag i Stiftelsen af S. N. M.s Legat til Uddannelsen af unge danske Handelsmænd med en Kapital paa næsten en kvart Mill. Kr., hvilket Legat sorterer under Grosserer-Societetet. — Som Købmand var M. i Besiddelse af meget betydelige Evner, og fra en beskeden Start opbyggede han en Virksomhed inden for Hudebranchen i virkelig stort Format, som fra 1920 er blevet videreført af hans to Brodersønner. Han var desuden Medstifter af og Formand i Bestyrelsen for Akts. Dansk Chromlæderfabrik samt Medstifter af og Bankraadsmedlem i Frbg. Bank. Ogsaa Sportslivet havde hans virksomme Støtte, og han var bl. a. Medlem af Bestyrelsen for Dansk Idrætsforbund. — Tegning af Gerda Ploug Sarp 1920 i Familieeje.

Fyrretyve Aar mellem Huder og Skind, 1921. S. N. Meyer & Co. 1880—23. Sept. ,930, 1930.

Jens Vestberg.

Meyer, Deodatus Fredericus **Sextus**, 1834—1921, Ingeniørofficer, Brandchef i Kbh. F. 11. Maj 1834 paa Frbg., d. 2. Juli 1921 i Kbh., begr. sst. (Vestre). Forældre: Afsk. Kaptajn i Infanteriet, Told- og Konsumptionsinspektør i Grenaa Christian Frederik M. (1785—1836) og Maren Fries (1796—1874). Gift 10. Maj 1866 i Kbh. (Cit.) med Anna Emilie (Hanne) Levison, f. 1. Febr. 1838 i Kbh. (**Mos.**), d. 30. Juni 1913 paa Steensgaard, Langeland, D. af Grosserer Pinnes L. (1792—1866, gift 2° 1854 med Gitta Hertz, 1815—1900) og Sanne Bloch (1812—42).

M., hvis Fornavne skyldtes Opkaldelse efter Frederik VI., bestemtes naturligt for den militære Løbebane, ogsaa af den Grund, at Moderens Kaar som Enke var meget **smaa**. Efter at have gaaet i Skole først i Nyborg og senere i Mariboers Realskole i Kbh. kom han 1848 ind paa Kadetskolen og afgik herfra 1853 som Sekondløjtnant i Infanteriet. Han kom herefter bl. a. til Tjeneste ved Befæstningsanlæggene ved Danevirke. 1857—61 gennemgik han den militære Højskole og afgik herfra til Ingeniørkorpset. Under Krigen 1864 var han først ansat ved Befæstningsanlæggene ved Danevirke og senere ved Forsvaret af Fredericia. 1865 blev han kar. og 1867 virkelig Premierløjtnant i Ingeniørkorpset, 1872 Kaptajn og gjorde som saadan Tjeneste som Kompagnichef, Stabschef ved Ingeniørkorpset og Chef for 2. Ingeniørdirektion. 1884 kom han ind i den Gerning, hvor han ydede sin betydningsfuldeste Indsats, nemlig som Brandchef i Kbh., eller som det da kaldtes Brandinspektør. Brandvæsenet i Kbh. var 1870 overtaget fra Staten og lededes nu ligesom de andre kommunale Institutioner af en Inspektør. Da denne Stilling var blevet ledig ved Schönheyders Afgang 1. Febr. 1884, søgte M. den og valgtes af Borgerrepræsentationen. Efter at Kongen havde stadfæstet Valget, tiltraadte han 1. Maj og traadte samtidig uden for Nummer i Hæren. Allerede i Okt. s. A. indtraf Christiansborg Slots Brand, og M. blev her sat paa en haard Prøve. Det andet Christiansborg, der byggedes efter Branden 1794 og toges i Brug 1828, var ikke bygget stort bedre end det første. Træværk og Hulrum, Rør og Kanaler fandtes snart sagt overalt i Slottets Vægge og Etageadskillelser, og skønt man var klar over Slottets Brandfarlighed, havde man intet faaet gjort for at sikre de store Værdier, der rummedes i dets Indre, hvor foruden Rigsdagen og Den kgl. Malerisamling bl. a. Højesteret, Finanshovedkassen, Chatolkassen, **Kabinetsskre-**

tariatct og Ordenskapitlet havde til Huse. Ilden udbrød i et af Rigsdagens Stenografværelser i Sydfløjen 3. Okt. Kl. ca. halvfem om Eftermiddagen — omtrent paa samme Tid af Døgnet og paa samme Sted i Sydfløjen, som Branden 1794 udbrød — og Branden blev hurtigt meget alvorlig, ikke mindst efter at der ved Nitiden om Aftenen ogsaa gik Ild i Nordfløjen, mulig ved Uforsigtighed fra Redningsmandskabet. Da man noget efter Midnat var Herre over Ilden, var Brandskaden ca. 8 1/2 Mill. Kr. Dagspressens Omtale af M. var gennemgaaende velvillig, dog rettede »Dagsavisen« et kraftigt Angreb paa ham og hævdede, at han ikke magtede Overledelsen, men var konfus. I den heraf følgende Presse-debat blev dog dette Angrebs Uholdbarhed klargjort. Et af de virkningsfuldeste Presseindlæg kom fra Brygger, Dr. phil. J. C. Jacobsen, der paapegede Brandvæsenets utilstrækkelige Udrustning og Organisation og hævdede, at Borgmester Ehlers ikke havde forelagt de Forslag til Afhjælpning af Manglerne, bl. a. om en Centralstation ved Nikolaj Taarn, som Brandinspektøren havde fremsat, for Borgerrepræsentationen, en Oplysning, der gav Anledning til en livlig Debat i Borgerrepræsentationen. Nu var man fra alle Sider klar over, at der maatte foretages en Reorganisation. M. fremsatte flere Forslag, som dog ændredes noget, efter at han i Marts 1885 havde været paa Studierejse til Stettin, Berlin, Breslau og Hamburg og i Juni s. A. til London, Bristol, Bruxelles og Amsterdam. Han udarbejdede udførlige Beretninger om disse Rejser og fremsatte paa Grundlag af de indhøstede Erfaringer nye Forslag til Omorganiseringen. I Febr. 1887 forelagde Magistraten et fuldstændigt Forslag til Brandvæsenets Omordning for Borgerrepræsentationen. Forslaget behandledes i et Fællesudvalg af Magistrat og Borgerrepræsentation, der afgav Betænkning i Juni 1889, og i Juli s. A. vedtoges Forslaget med de i Betænkningen foreslaaede Ændringer. Samtidig hermed var M. paa en afsluttende Studierejse til Berlin og Paris. I Marts 1890 sanktionerede Justitsministeriet det nye Regulativ for Kbh.s Brandvæsen, hvorefter der skulde være seks Stationer med fast Vagt, Officerskorpset udvidedes, og M. krævede for Ansættelse heri, at man var cand. polyt. og havde gennemgaaet en Løjtnantskole i Hæren. Uniformeringen reformeredes, og Materiellet skulde bl. a. bestaa af fire Dampsprøjter, fem mekaniske Redningsstiger foruden en Række andre Køretøjer. M. havde herved indført et nyt Princip: større og selvstændigt virkende Stationsenheder i Stedet for mange svage. Ogsaa Alarmeringssystemet fornyedes ved ret store brandtelegrafiske Anlæg, og paa dette Omraade kom tillige Telefonen, som paa

dette Tidspunkt begyndte at blive anvendt i **Kbh.**, til megen **Nytte**. Det var et meget stort Fremskridt, der hermed var sket, det havde sikkert været utænkeligt blot ti Aar tidligere, og det var ubetinget **M.**, der var Drivkraften i Arbejdet. Det af **M.** udarbejdede System var godt gennemtænkt, og de Ændringer, der senere nødvendiggjordes, var ikke store. Ved Indlemmelserne i **Kbh.** i Begyndelsen af Aarhundredet, der omtrent tredoblede Arealet, voldte det ingen Vanskeligheder at bevare Systemet i udvidet Form. 1892 toges den store nye Hovedbrandstation bag Raadhuset i Brug, 1901 fik man en stor Brandstation i Østbanegade til Sikring af Frihavnen, 1904 fik man en ny Station paa Amager og 1907 en i Brønshøj. 1886 havde **M.** taget sin Afsked fra Hæren som kar. Oberstløjtnant, 1895 fik **han** fornyet Afskedspatent som Oberst, og under denne Titel er **M.** i særlig Grad kendt af Samtid og Eftertid. 1898 ændredes **M.s** Titel Brandinspektør til Branddirektør og 1908 til Brandchef.

Det er **M.s** Fortjeneste, at han efter en aarhundredlang Udvikling, der aldrig var kommet ud over et vist Niveau, og som jævnlig havde vist sin Utilstrækkelighed, ledede Udviklingen ind i et nyt Spor og skabte en Løsning saa rationel, som det overhovedet kunde gøres, før man havde Automobilet, og det er ligeledes hans Fortjeneste i **Kbh.s** Brandvæsen gennem Forvaltningen af den københavnske Brandlovs og de dertil knyttede justitsministerielle Bekendtgørelsers Bestemmelser om Forsamlingslokaler, Fabrikker, brandfarlige Oplag o. s. v. at have skabt et Centralsted for brandteknisk Indsigt i Danmark, som hele Landet ikke sjældent har draget Nytte af.

Af Erfaringerne fra Teaterbrandkatastroferne i Wien, Paris og Chicago noget før og lige efter Aarhundredskiftet tog **M.** Anledning til at faa gennemført en Række nye effektive Sikkerhedsbestemmelser for de københavnske Teatre, som har virket meget tilfredsstillende. Til Personalet var Forholdet stedse godt, selv om Dannelsen af Brandfolkenes Organisation 1898 som den første af københavnske Tjenestemænd bragte et forbigaaende Mod-sætningsforhold mellem **M.** og Personalet. Magistraten nægtede at forhandle med Organisationen, og **M.** afskedigede Formanden. Det var jo kun fem Aar efter, at det var lykkedes at sætte **K. M. Klausen** og **J. Jensen**, den senere Overpræsident, ind i Borgerrepræsentationen som de første Socialdemokrater. Støttet af Dansk Arbejdsmandsforbund og dets Formand **Lyngsie** truede imidlertid hele Brandmandskabet med Strejke, hvis ikke Organisationsretten blev anerkendt, og heroverfor faldt Borgmester **Øllgaard** og **M.**

til Føje. M. tog resolut Konsekvensen af den nye Tingenes Tilstand. Han var loyal til det yderste over for Organisationen, og lige til hans Afgang 1909 var Forholdet til den det allerbedste. 1. Nov. 1909 tog M. Afsked med Korpset og overgav Kommandoen til E. Liisberg. Hvor langt Udviklingen i M.s Tid i Virkeligheden strakte sig, kan belyses ved, at M. naaede at faa paabegyndt **Au to** mobiliseringen ved det 1906 anskaffede Personautomobil. Ogsaa i Udlandet nød M. betydelig Anseelse i faglige Kredse; han blev i en Periode valgt til Præsident for den 1901 stiftede internationale Sammenslutning Grand Conseil des Sapeur-Pompicrs. Efter sin Afgang tilbragte M. en stor Del af sin Tid med at samle Materiale til en Fremstilling af Kbh.s Brandvæsens **Historie**, et Materiale, der ogsaa er kommet til Nytte ved den 1931 ved Kbh.s Brandforsikrings 200 Aars Jubilæum udgivne store Fremstilling af Kbh.s Brandvæsens Historie. — R. 1877. DM. 1892. K.² 1901. K.¹ 1903. — Posthumt Maleri af Knud Sinding paa Hovedbrandstationen. Træsnit 1892 efter **Fotografi**.

V. E. Tychsen: Fortifikations-Etaterne og Ingenieurkorpset 1684—1893, 1893. Aftenposten 1. Maj 1909. Brandvæsenets Aarsberetninger 1909—10 og 1936—37. C. H. Rørdam: Hofliv hos Christian IX., 1918, S. 219. Nationaltidende 2. Juli 1921. A. E. Friis i: Brandfare og Brandværn, 1921, S. 109. V. Ipsen: Brandfolkenes Organisation i 25 Aar, 1923, S. 15, 72. Arthur G. Hassø: Københavns Brandvæsens Historie, 1931, passim. E. Schrøder: Træk af Københavns Brandvæsens organisatoriske Udvikling, Brandfare og Brandværn, 1937, S. 84. J. Bækgaard: Materiellets Udvikling gennem 250 Aar, ss., 9

Povl Vinding.

Meyer, Hans Wilhelm, 1824—95, Læge. F. 25. Okt. 1824 i Fredericia, d. 3. Juni 1895 i Venezia, begr. sst. Forældre: Bataillonskirurg, senere **Overlæge** Heinrich Christian M. (1794—1874) og Henriette Catherine Hornemann (1802—76). Gift 18. Febr. 1870 i Kbh.(?) med Baronesse Catherine (Kate) Jane de Bretton, f. 29. Nov. 1831 i Christianssted, d. 17. Aug. 1900 i Snekkersten (gift 1° med Købmand, engelsk Konsul paa St. Thomas William Joseph Emerson), D. af Læge, Baron Frederik (Fritz) de B. (1793—1842) og Jane Elliot Lytton (1794—1871).

M.s Fader blev 1826 forflyttet til **Glückstadt**, i hvis tyske Gymnasium Sønnen fik sin Undervisning, til han 1843 immatrikuleredes ved Kbh.s Universitet. Han studerede Medicin og tog allerede 1847 Lægeeksamen med den meget sjældne Karakter egregie. Da han derefter opholdt sig hos Forældrene ved Krigens Udbrud, og da Faderen, der hørte til en tysk Slægt og var Tilhænger af Slesvigholstenismen, trods sin danske Militærlægestilling straks overtog

en ledende Lægepost ved den slesvigholstenske Hær, besørgede han dennes Praksis i Gliickstadt og lod sig desuden **formaa** til at modtage Lægeansættelse ved Insurgentlazaretterne. Efter Krigens Ophør foretog han en for sin hele Udvikling betydningsfuld, **fleeraarig** Studierejse **til** Tyskland, Frankrig og England og nedsatte sig derefter **1853** som Læge i **Kbh.**, hvor han efterhaanden fik en meget betydelig Praksis. Hans distingverede Personlighed og Noblesse, hans omfattende Dannelse og alsidige videnskabelige og kunstneriske Interesser ikke mindre end hans opofrende Utrættelighed erhvervede ham et varmt hengivent og varmt beundrende Klientel.

Imidlertid blev ved hans nævnte Forhold under den slesvigske Krig hans Stilling ret pinlig i **Kbh.**; den stærke nationale Strømning gjorde det vanskeligt at glemme eller tilgive det passerede, hvor forklarligt det end efter de foreliggende Omstændigheder kunde siges at være. Da hans Lærer og Velynder C. E. Fenger, der i sin begavede Discipel saa et særlig lovende Docentemne, vilde have ham offentligt ansat, fremkom der kategoriske Protester baade i den nationalliberale Presse, fra hans Kolleger og paa et sammenkaldt Studentermøde (**1855**). Han opnaaede da ingen Ansættelse, men **maatte** nøjes med at virke privat som en overordentlig skattet Manuduktør i medicinsk Sygdomslære. I Litteraturen fremtraadte han samtidig med en interessant historisk Afhandling om den medicinske Skole i Montpellier og med et større statistisk Arbejde om Dødelighedsforholdene i Danmark, der sluttede sig til Fengers forudgaaende betydelige Arbejder paa dette Omraade.

Efterhaanden arbejdede han sig nu i al Stilhed og autodidaktisk ind i den Specialitet, i hvilken han har gjort sit Navn berømt Verden over, i Ørets Sygdomme, der dengang endnu kun var lidet ænsede inden for Lægevidenskaben. **1865** var han saa vidt, at han kunde indrette sig en formelig Øreklíník, og **1867** gjorde han den Opdagelse, som blev hans Livs store lægevidenskabelige Triumf. Han fandt i Rummet bag Næsehulen en hidtil væsentlig upaaagtet Sygdomsproces, en Udvikling af bløde, kirtelagtige Svulstdannelser, og efter at han havde undersøgt disse nøjagtig og konstateret dem som en hyppig Lidelse med skæbnesvangre Følger først og fremmest for Patienternes Høreevne, men tillige for deres Aandedræt, Stemme, Ansigtsudtryk og hele Liv, gav han **1868** den første Meddelelse derom i »Hospitalstidende« og indførte den senere saa bekendte Betegnelse for Sygdommen »adenoide **Vegetationer**« i Videnskaben. I Begyndelsen blev Sagen kun lidet anset i de lægevidenskabelige Kredse, men da han **1873—74** i Specialitetens tyske

Hovedorgan, »Archiv für Ohrenheilkunde«, havde offentliggjort en udtømmende Fremstilling af Vegetationernes patologiske Forhold og deres effektive operative Behandling, trængte Opdagelsen snart igennem, saaledes at han i Udlandets Øjne kom til at staa som en Forsker og Læge af fremragende Betydning; han fejredes som en saadan, da han 1881 deltog i den internationale Lægekongres i London, og i endnu højere Grad var det Tilfældet ved den paafølgende Kongres i Kbh. 1884.

Denne Kongres medførte ogsaa et Omslag i hans hele Stilling her hjemme, hvor han hidtil bestandig havde levet i en vis reserveret Tilbagetrukkenhed uden ret at formaa at assimilere sig med de herskende Aandsretninger i og uden for de kollegiale Kredse. Men netop hans ejendommelige, noget fremmedartede personlige Egenskaber, hans afgjort kosmopolitiske Anlæg, store lingvistiske Talent og repræsentative Evne var der ganske særlig Brug for ved et saadant internationalt Møde, og han blev optaget som Medlem af Kongresbestyrelsen og Præsident for den otologiske Sektion. Han opfyldte fuldt ud de til ham stillede Forventninger og var Genstand for megen Hyldest fra de udenlandske Lægers Side. Efter Kongressen strømede der ogsaa Hædersbevisninger ind til ham rundt om fra Udlandet. Fra det **Halle-Wittenberg'ske** Universitet modtog han s. A. Æresdoktordiplomet, og han optoges som Medlem eller Æresmedlem af talrige lægevidenskabelige Selskaber. 1894 hædredes han i Anledning af sin 70 Aars Fødselsdag ved en i varme Udtryk affattet Adresse fra Landets yngre Ørelæger, der alle var hans Disciple. Vinteren derefter blev hans hidtil særdeles kraftige Konstitution svækket af et alvorligt Influenzaanfald, og da han i det paafølgende Foraar foretog en **Rekreatjonsrejse** til Italien, døde han i Venezia af en ondartet Febersygdom.

M.s litterære Produktion er kun ringe i Omfang, men udmærker sig i høj Grad ved Grundighed og fuld Gennemarbejdelse af Stoffet ligesom ved sin klare, koncise, i alle Henseender mønsterværdige Form og Fremstilling, hvad enten Arbejderne er skrevet paa Dansk, Tysk eller Engelsk. Over hans fint formede Stil er der udbredt et ejendommelig solent, klassisk Præg. Denne Karakteristik gælder baade hans nævnte banebrydende Afhandlinger angaaende de adenoide Vegetationer og andre litterære Arbejder, der i hans senere Periode alle omhandler hans Specialitet, og mellem hvilke hans Otologiens Historie, trykt i Schwartzes »Handbuch der Ohrenheilkunde«, fortjener særlig at fremhæves, ogsaa som Vidnesbyrd om hans omfattende medicinalhistoriske Indsigt. I sin sidste, i »**Hospitalstidende**« trykte, Publikation har han givet et

Omrids af de adenoide Vegetationers Opdagelses Historie og dernæst behandlet dem i deres Forekomst, dels under forskellige Klimater og Himmelstrøg, paa Grundlag af Efterforskninger, som paa hans Initiativ var anstillede rundt om af andre Læger, dels i ældre Tider, idet han i saa Henseende støttede sig til udstrakte Undersøgelser, særlig af Kunstværker. Aanden i disse mærkelige Undersøgelser ligesom ogsaa i andre af hans litterære Arbejder **peger** hen paa, hvad der i hans personlige Liv og Færd altid traadte tydelig frem, at han, skønt lægevidenskabelig Specialist og netop verdensberømt ved sin Specialisme, i sin Grund var polyhistorisk anlagt, bestandig søgende og samlende Kundskab paa de forskellige Omraader, bestandig optaget af Interesser og Studier i mere universel Retning. Karakteristisk er det ogsaa for ham, at han nærede Uvillie mod den indsnævrende Betegnelse »Specialist«.

Etatsraad 1894. — Mindesmærke paa Graven. Monument paa Strandboulevarden i Kbh. 1898 med en **Hygieæ**figur af V. Bissen af M.s Buste af V. Runeberg, rejst af Læger o. a. fra alle Lande.

Felix **Semon** i Internationales Centralblatt für **Laryngologie**, Rhinologie und verwandte Wissenschaften, XIV, 1898, Nr. 12. Holger Mygind i Adam Politzer: Geschichte der Ohrenheilkunde, II, 1913. Dansk oto-laryngolog. Selskabs Forhandling 22. Nov. 1918. E. **Schmiegelow** i Acta oto-laryngologica, I, 1918—19, S. 557. K. Nørregaard i Ugeskr. f. Læger, 1919, S. 841. E. **Schmiegelow** i **Lægeportræter** fra det 19de Aarhundrede, samlede af Ludv. Kraft, 1931. Samme i Prominent Danish Scientists, 1932.

Jul. Petersen (A. Thornval).*

Meyer, Vilhelm Octavius, 1878—1935, Generaldirektør. F. 14. Juni 1878 i Kbh. (Mos.), d. 7. Jan. 1935 i Shanghai, begr. i Kbh. (Vestre). Broder til Ernst M. (s. d.). Gift 27. Okt. 1909 i Shanghai med Kirsten Bramsen, f. 31. Maj 1884 paa **Frbg.**, d. 30. Aug. 1934 paa Montebello, D. af Assurandør Aage Peter B. (1855—1921) og Ottilie Grip (1853—1933).

M. fik sin første Købmandsuddannelse i Albert Berendsens **Jernforretning** og senere i Antwerpen. Herefter var han en kort Tid hos Moses & Søn G. Melchior og rejste 1902 ud til Shanghai for Det østasiatiske Kompagni. 1905 traadte han og to af hans Medarbejdere, I. Andersen og A. Petersen, ud af Kompagniets Tjeneste og startede deres eget Firma. Først Marts 1906 blev Firmaet dog formelt organiseret, men allerede 1907 udtraadte den ene Kompagnon og 1908 den anden, hvorefter M. blev Eneindehaver, uden at dog Firmaet — Andersen, M. & Go. — af den Grund skiftede Navn. I Begyndelsen drev Firmaet, der startede med en beskednen Kapital, baade en **Kommissionsforret-**

ning inden for Maskinbranchen og en Virksomhed som Administrator for Gummiplantager, ligesom det medvirkede ved Starten af flere Plantageselskaber. Denne Virksomhed blev dog efterhaanden opgivet. Til Gengæld tog Kommissions- og Agentvirksomheden hurtigt et betydeligt Opsving, idet M. i Kraft af sin vindende Fremtræden og sin Evne til hurtigt at gribe en Chance blev en ofte benyttet Formidler i den Industrialisering af Kinas Erhvervsliv, som ikke mindst den amerikanske Eksportindustri var ivrig efter at opbygge. I Juli 1915 fik M. sit Firma omdannet til et amerikansk Aktieselskab med en Kapital paa 350000 \$, og i den følgende Periode skete der en mægtig Vækst i Firmaets Forretningsomraade, særlig efter at det amerikanske Firma Stone, Straight and Bruce 1916 havde oprettet et Holding Selskab under Navnet The Pacific Development Corp., hvem Andersen, M. & Co. kom til at repræsentere i Kina og paa Philippinerne. Derved blev Firmaet selv Deltager i Finansieringen af den industrielle Ekspansion i Kina, men til Held for M. blev The Pacific Development Corp. snart Ejer af alle Aktierne i Andersen, M. & Co., saaledes at det i første Række blev Amerikanerne, der kom til at bære Tabet ved Krisen 1921. M. vedblev dog stadig at staa som Leder af sit gamle Firma og deltog virksomt i Reorganisationsarbejdet i de følgende Aar, saaledes at Firmaet stadig kunde staa som en betydelig Formidler af Handelen med Maskiner og Maskin-anlæg inden for en Række Specialbrancher. M.s Styrke i disse vanskelige Aar var navnlig hans blændende Elskværdighed og hans Koldblodighed, som hverken Kineserne eller Amerikanerne kunde staa for, og som kort før hans Død gav ham Chancen til en af hans største Forretninger, som han med heldig Haand gennemførte, nemlig Salget af Shanghais Elektricitets- og Telefonvæsen til amerikanske Finansgrupper. Ved M.s tidlige Død mistede den danske Koloni i Shanghai en af sine mest særprægede Skikkelser, der samtidig havde forstaaet at skabe sig en fremskudt Placering i den internationale Koloni. — Dansk Vicekonsul i Shanghai 1906—11. — R. 1919. DM. 1930. — Pastel af J. V. S. Oppenheim 1931. Plaque af russisk Kunstner paa Andersen & M.s Kontor, Shanghai.

Børsen 9. Jan. 1935.

Jens Vestberg.

Meyercrone, Henning, 1645—1707, Diplomat. F. 1. Aug. 1645 i Kbh., d. 28. Juli 1707 i Roskilde, begr. i Kbh. (Nic. K.). Forældre: Hof- og Stadsapoteker Samuel Meier (1609—58, gift 1° med N. N., d. 1647) og Magdalene Friis (d. 1659). Brodersøn af Karto-

grafen Johannes Mejer (s. d.). Gift 1674 (Vielsesbrev 17. Aug.) med Christiane Schrøder, f. ca. 1652, begr. 14. Dec. 1737 (Nic. K.), D. af Borgmester i Roskilde Herman S. (1615—65) og Eva Motzfeld (1626—1706).

H. M.s Fader blev Hofapoteker 1639 og opnaaede betydelig Velstand. De første Enevoldskongers Regering aabnede det velhavende Borgerskabs Sønner nye Perspektiver; ogsaa H. M. brød med sin slesvigske Præsteslægts Overleveringer og blev 1667 immatrikuleret ved Universitetet i Leiden, hvor han studerede Jura. Allerede 1670 fik han Ansættelse i Tyske Kancelli. Hans første selvstændige Post i Udlandet blev **Köln** i Anledning af den i Juni 1673 i denne By paa svensk Initiativ sammentraadte Konference. H. M.s Instruks paabød ham at skaffe Underretning om Udsigterne til Krig eller Fred, men uden at forpligte Danmark-Norge over for nogen af de stridende Parter, hvis Hovedmagter var Frankrig-England og Kejseren-Spanien. Han indberettede 16. **Sept.**, at Ludvig XIV.s Repræsentant paa Konferencen havde gjort ham Tilbud om »et særligt Forbund« mellem Frankrig og Danmark, »saaledes at ogsaa Sverige optoges i det«. Han kunde 7. Nov. tilføje, at den franske Konge i givet Fald vilde nøjes med Danmark-Norges Neutralitet og betale en god Pris for den. Disse Indberetninger kom Griffenfeld i Hænde paa det Tidspunkt, da han syslede med sine subtile Planer om Danmark-Norges Tilslutning til det kejserlige Alliancesystem, men uden Brud med Frankrig eller endog med denne Magts Tilsagn om Løn for udviste Tjenester. Da samtidig den franske Ambassadør i **Kbh.**, Terlon, fornyede Tilnærmelserne, fandt Griffenfeld, at H. M. havde vist sig egnet til at blive Envoyé ved Ludvig XIV.s Hof, og Udnævnelsen fulgte Okt. 1674. Den 29-aarige unge Mand havde s. A. ægtet Griffenfelds Kusine paa mødrene Side; at her forelaa et for Kansleren karakteristisk Tilfælde af Nepotisme, var utvivlsomt, men Tiden skulde vise, at H. M., som ved Patent af 9. Nov. s. A. adledes under Navnet **M.**, var Stillingen voksen.

H. M. ankom til Paris Jan. 1675 med den Opgave at faa Christian V. antaget som Fredsmægler. Ved Tiltrædelses-Audiensen udtalte Ludvig XIV. sig beundrende om den danske Envoyés Slægtning, Rigskansleren, og kort efter søgte Kongen ved personlig Paavirkning af H. M. at sikre sig Danmark-Norges Neutralitet, ligesom han benyttede H. M. som Redskab til Fremme af Planerne om et Ægteskab mellem Griffenfeld og **Charlotte-Amélie de Trémoille**. Trods den Klogskab og Behændighed, H. M. udfoldede, var det ham imidlertid ikke muligt at dække dansk Politiks Tve-

tydighed, og til hans Stillings Vanskeligheder bidrog, at Frankrigs Fjender, vore allierede, førte Klager over hans Virksomhed. Det blev nødvendigt at kalde ham tilbage (Jan. 1676). Umiddelbart inden sin Afrejse havde han sendt Terlon et Brev, i hvilket han gjorde sig til Talsmand for et »nøje Forbund« mellem Frankrig og Danmark-Norge og udtalte Haab om, at Terlon og han selv snart **maatte** opleve dets Virkeliggørelse. Dette Brev blev af vore allierede opsnappet i Hamburg og kom til at spille en betydelig Rolle under den Aktion mod Griffenfeld, som iværksattes af Spaniens Gesandt i **Kbh.**, Fuenmayor. Paa dette Tidspunkt var H. M. blevet udnævnt til Gesandt i Holland og Kongens Repræsentant paa Fredskongressen i Nijmegen; en af Griffenfelds sidste vigtigere Regeringshandling var den Instruks, han 13. Jan. 1676 udarbejdede for H. M., og som paalagde ham at virke for Krigens Fortsættelse, ligesom han skulde fremskynde Afsendelsen af en hollandsk **Hjælpeflaade**, hverve Søofficerer og Matroser m. v. Under de vidtløftige Fredsforhandlinger indtraf Griffenfelds **Fald**; Christian V. lod imidlertid H. M. vide, at han uforandret var ham naadig.

I den for Danmark-Norge farlige Situation, der opstod, da Riger-nes Forbundsfæller i Løbet af 1678 alle sluttede Fred med Frankrig, saa vi nu stod ene mod denne Stormagt og Sverige, blev H. M. atter (Febr. 1679) sendt til Paris. Han var bemyndiget til at gøre vidtgaaende Indrømmelser for at opnaa Fred paa taalelige Vilkaar, men havde saa lidt Held med sig, at en fransk Hær rykkede ind i og brandskattede de for Christian V. nys erhvervede Grevskaber Oldenburg og Delmenhorst. I Aug. s. A. fik H. M. da Ordre til at lægge Kongens Interesser i Ludvig XIV.s Haand, og hans Underskrift staar paa Fontainebleau-Traktaten 2. Sept. 1679. Hjemme blev han Genstand for ildesindede Angreb, og Dec. s. A. rappelleredes han i Unaade. Anklagerne kunde imidlertid ikke staa for nærmere Prøvelse, og de nye Ledere af dansk Udenrigspolitik, Ehrenschild og T. B. v. Jessen, som i Oprindelse, Uddannelse og politisk Opfattelse stod H. M. saa nær, knyttede ham snart atter til Stats-tjenesten. For tredie Gang blev han (Juli 1681) udnævnt til Envoyé ved Ludvig XIV.s Hof, og han kom til at beklæde denne Post i 25 Aar, til 1706.

Under de skiftende Alliancesystemer lykkedes det H. M. længe at bevare Frankrigs Venskab for Danmark-Norge. Han og hans begavede Hustru vandt stor Anseelse; det danske Gesandtskabs-palæ samlede ved glimrende Fester en Kreds af fornemme og indflydelsesrige Gæster, men ogsaa Landsmænd nød i rigeligt **Maal** det fint kultiverede Diplomatars Støtte. Gesandtskabskapellet blev

et Samlingssted for Calvinister og Lutheranere, og dristigt udstrakte H. M. og Hustru deres Præsters Sjæle- og Sygepleje til Trosfæller ude i Byen; naar det efter det nantiske Edikts Ophævelse 1685 gjaldt at hjælpe Huguenotter, gik de overhovedet meget vidt i Udnyttelsen af Eksterritorial-Rettighederne.

Som alle Tidens danske Diplomater kæmpede H. M. med Penge-sorger. For noget at bøde paa de berettigede Klager tildeltes der ham i Hjemlandet Embeder, som han lod bestyre af andre; saaledes udnævntes han 1686 til Vicestiftsbefalingsmand paa Fyn, n. A. til Stiftsbefalingsmand over Aalborg Stift, og 1697—1703 var han Amtmand over Aastrup og Børglum Kloster. — Han erhvervede 1693 Vennergaard i Hinds Herred.

Da ved Hundredaarsskiftet den nordiske Krig og den spanske Arvefølgekrig satte Europa i Brand, blev M.s Stilling i Paris vanskelig. Ludvig XIV.s Mistillid til Gesandtens og hans Regerings Loyalitet slog ud i Uvillie ved Efterretningen om de danske Hjelpe-troppers ypperlige Indsats paa kejserlig Side i Slaget ved Hochstädt 1704. Han krævede H. M.s Hjemsendelse og nægtede at bevilge ham Afskedsaudiens; Fru M. blev med kort Varsel udvist af Paris, maaske paa Grund af hendes Virksomhed for Protestanterne. Paa Hjemreisen skød en omstrefende Soldateske i Nærheden af Aachen paa Gesandtens Vogn; hans Rejseledsager, Hans Numsen, blev dræbt ved hans Side. Det hed sig, at Attentatet var anstiftet af den franske Regering.

Fru M., som 8. April 1682 havde faaet Vaabenbrev (med et fra H. M.s forskelligt Vaaben), oprettede i Roskilde Meyercrones Stiftelse for fattige Enker (Fundats 1739).

Kgl. Raad 1674. **Etatsraad** 1684. **Gehejmerraad** 1695. — Hv. R. 1685. — Maleri af Hyacinthe Rigaud 1691, gengivet i Kobberstik af C. Vermeulen.

Danmarks Adels Aarbog, **XLVII**, 1930, II, S. 5 f. A. D. Jørgensen: Peter Schumacher **Griffenfeld**, II, 1894, S. 215 ff., 313—18, 335, 382, 394 o. fl. St. Knud Fabricius: Griffenfeld, 1910, S. 235 ff, 254, 256 o. fl. St. Franz v. Jessen: Danske i Paris gennem Tiderne, I, 1936, S. 129 ff, 142—46, 179 ff,

Meyn, Peter, 1749—1808, Arkitekt. Døbt 11. April 1749 i Kbh. (Nic), d. 11. April 1808 sst. (Frue), begr. sst. (Ass.). Forældre: Snedkermester Anton (Anthoni) Christian M. (1712—82) og Helena Klefts (ca. 1714—80). Gift 1° 14. Marts 1783 i Maribo med Mette Marie Jensen, døbt 24. Aug. 1763 i Maribo, d. 23. Sept.

1785 i Kbh. (Nic), D. af Købmand, Skipper og Fattigforstander Peter J. (ca. 1702—77, gift 1° med N. N., d. 1740) og Anna Marie Reimer (1722—92). 2° 3. Juli 1786 i Kbh. (Slotsk.) med Charlotte Amalie Avemann, døbt 14. Febr. 1763 i Kbh. (Slotsk.), d. 13. Marts 1830 sst. (Frue), D. af kgl. Kældermester Johan Vilhelm A. (ca. 1708—92) og Charlotte Amalie Svendsen (ca. 1719—82).

M. blev Elev af Kunstakademiet, fik den lille **Guldmedaille** 1767, den store 1768 og var derefter kvalificeret til det første ledige Rejestipendium, som han dog først opnaaede 1777 efter Abildgaards Hjemkomst. S. A. rejste han til Frankrig og Italien, 1782 vendte han tilbage og blev straks agreeret ved Akademiet, n. A. Medlem. M. havde fra 1767 arbejdet paa Harsdorffs Tegnestue og var 1774—77 dennes Konduktør ved Opførelsen af Frederik V.s Kapel ved Roskilde Domkirke; 1771 var han blevet ansat som Konduktør under Overbygningsdirektionen og hørte som saadan til Harsdorffs nærmeste Medarbejdere. Efter Hjemkomsten 1782 blev han Bygningsinspektør, 1783 fik han det Professorat i Bygningskunst ved Akademiet, der havde staaet ledigt efter Jardins Afgang, 1789 udnævntes han til Hofbygmester efter Zuber og arvede s. A. Embedet som Stadsbygmester i Kbh. efter Rosenberg; 1785—88 var han konstitueret som Søetatens Bygmester. M. sluttede sig i Aarene før Udenlandsrejsen nær til Harsdorffs Stil, men vel særlig under direkte Indflydelse fra den italienske Senrenæssances Arkitektur, som han nok havde lært at kende paa første Haand, naaede han en meget markeret personlig Udtryksform som Klassicist. Han var en djærv Plastiker, der med enkle og kraftige Detailler — ofte i Rustika — forstod at give sine **Facader** en fast og sluttet Holdning. Hovedværket i hans sparsomme Produktion er Kirurgisk Akademi i Bredgade (1803—05), et mesterligt Arbejde; desuden har han givet Tegninger til Portene, Gitteret og Pavillonerne omkring Kongens Have (1786, 1800) og ledet Opførelsen af Bankbygningen ved Børsen (1785—86) efter Harsdorffs Tegninger; kun mindre Ændringer i Projektet skyldes ham. 1791—94 foretog han en Ombygning af Sorgenfri. Som Marinens Arkitekt byggede han den endnu staaende Hovedvagt i Nyboder (1787) og gav Tegninger til et ikke udført Monument for Tordenskiold ved Holmens Kirke (1788, 1790—91). Endelig har han leveret Udkast til en Ombygning af Nicolai Kirkes Taarn (1796) og til en Synagoge (1804—08), men de blev ikke virkeliggjort. — Silhouet i Kgl. Bibliotek; Litografi derefter. Maleri paa Fr.borg.

Fr. Weilbach: Dansk Bygningskunst i det 18. Aarhundrede, 1930, S. 184—88.
 Samme: Architekten C. F. Harsdorff, 1928, S. 263—65 (Breve til Harsdorff).
 Christian Elling: Holmens Bygningshistorie 1680—1770, 1932, S. 116, 122 f.

Christian Elling.

de Meza, Christian Julius, 1792—1865, Officer. F. 14. Jan. 1792 i Helsingør, d. 16. Sept. 1865 i Kbh. (Garn.), begr. sst. (Garn.). Forældre: Dr. med., Læge i Helsingør, senere Stadsfysicus, Justitsraad Christian Jacob Theophilus de M. (1756—1844, gift 2° 1814 med Anne Marie Prip, 1783—1862) og Anna Henriette Lund (1768—1825; Ægteskabet opløst). Sønesøn af Chr. J. F. de M. (s. d.). Gift 17. Juni 1821 i Frederiksværk med Elisabeth Birgitte Tscherning, f. 24. Juli 1793 i Kbh. (Garn.), d. 20. Jan. 1861 i Flensborg, D. af Kaptajn, Inspektør ved Fabrikkerne i Frederiksværk, senere kar. Oberst Eilert Peter T. (s. d.) og Hustru.

de M. var 1802—04 Elev i Opdragelsesanstalten Bernstorffsminde, blev 1803 indskrevet som Artillerivolontør, fulgte fra n. A. Undervisningen for disse og blev 1806 virkelig Kadet. Som Styk-junker forrettede han 1807 Tjeneste paa Kbh.s Volde, blev Sekondløjtnant II 1808 og var afvekslende ved Studierne og til praktisk Tjeneste, til han 1810 aflagde Officerseksamen; herefter kom han til Tjeneste i Frederiksværkegnen under sin tilkommende Svigerfader, der sikkert har øvet betydelig Indflydelse paa den unge Løjtnant, som var stadig Gæst i hans Hus. 1811 blev de M. Lærer for Artillerikadetterne i Historie og Geografi og fik Tilladelse til at gennemgaa Kursus for Ansættelse i Generalstaben, udnævntes 1813 til Adjoint ved denne, men sattes ved Reduktionen 1816 tilbage til Artilleriet, hvad han betragtede som en Ydmygelse. Han kastede sig herefter med Iver over sine Yndlingsstudier, levende Sprog og Matematik, blev Lærer for Kadetterne i Tysk og Fransk og fik 1825 Rejsetilladelse og Stipendium til Studier i Udlandet. Rejsen varede omtrent to Aar, der flittigt udnyttedes, og 1830 blev han Docent i Tysk og Fransk i Højskolens Fællesklasse, men lagde sig særlig efter Studiet af romanske Sprog og blev 1834 Docent i Fransk i den særlige Generalstabsafdeling. Han var en fortrinlig Lærer, der lagde særdeles Vægt paa korrekt Udtale af de fremmede Sprog og paa Behandlingen af Modersmaalet. Han var ikke afholdt af Eleverne; han irriterede dem med haanlig Behandling, hvis de mødte utilstrækkelig forberedt. 1837 opholdt han sig længere Tid i Paris for at faa trykt et stort Udtaleleksikon i Fransk, hvad der dog mislykkedes. 1821 var han blevet Kaptajn, fik 1837 forbeholdt Majors Anciennitet, blev 1840 kar., 1842 virkelig Major, men samtidig forbigaaet af flere yngre, ikke særlig fremragende

Kammerater og fratraadte n. A. som Lærer, efter at han i en lang Aarrække dels havde været til Raadighed for Skolerne alene, dels ogsaa til praktisk Tjeneste. 1844 blev han forbigaaet til Oberstløjtnant, noget i Artilleriet næsten uhørt, og ansøgte straks i lidet underdanige Udtryk om Afsked med Pension og Oberstløjtnants Karakter, hvad Brigaden, om end med Beklagelse, anbefalede, men af Kongen koldt afsloges; de M. maatte bide Harmen i sig, og i de nærmest følgende Aar forrettede han samvittighedsfuldt Tjeneste ved Regimentet. Forbigaaelsen savnede dog ikke Grunde. Hans Udførelse af den praktiske Tjeneste var ikke altid dadelfri; han havde gentagne Gange søgt bort fra Vaabnet og gik op i udentjenstlige Interesser, og hans tiltagende Ekscentricitet i flere Retninger paakaldte Smilet hos de unge Officerer og irriterede de ældre. En meget kendt Officer fortæller om ham nærmest ved denne Tid: Han var middelhøj, spinkel af Bygning, havde fine Ansigtstræk og et behageligt Smil; under den højt optaarne krusede Haarvækst lyste smukke blaa Øjne, og intet hos ham mindede om den jødiske Typus, som den findes i Nordeuropa; skønt hans Maniererthed kunde nærme sig det ridicule, var han med sin sikre Optræden, sine sjældne Sprogkundskaber stedse en distingveret Personlighed. I sin Paaklædning var han yderst soigneret, bar stedse kreppede, fremskudte Manchetter og var altid i Snittet af sin Dragt afvigende fra den gængse Mode. Hans Skræk for fugtige Gulve og Træk er vel bekendt. Før Krigen 1848 erklærede Regimentet, at han næppe kunde holde i et Felttog. Hans Stabschef 1849 siger derimod, at hans Konstitution sikkerlig er stærkere end de fleste Menneskers. Hans Fordøjelsesfunktioner var ham et dagligt Studium. Han var lidenskabelig Elsker af Musik, sad daglig i Timer ved Klaveret, sang og spillede til dette og til Guitar. For Teater og Æstetik interesserede han sig meget. Han var en forstandig Økonom; Husets Venner og hans Elever var velkomne — til musikalsk Underholdning, aandrig Samtale og frugal Beværtning.

Ved de første Efterretninger om den slesvigholstenske Rejsning 1848 anmodede de M. om at blive udkommanderet; han udnævntes til ledende Artilleriofficer ved Hovedkvarteret, og i Kampene i dette Aar viste han Feltsoldatens vigtigste Egenskaber: uforlignelig Koldblodighed, fysisk og moralsk Mod, Overblik over Fægtningsforhold og Beslutningsdygtighed. Han erhvervede sig Overkommandøens og General C. F. Hansens særdeles Anerkendelse for Duelighed og Aktivitet, og Juni s. A. udnævntes han til Oberstløjtnant og efter Hansens Overtagelse af Krigsministeriet s. A. til kar. Oberst

i Artilleriet og Kommandør for en Infanteribrigade. Den Overraskelse, dette sidste fremkaldte, tabte sig efter hans Deltagelse i Fægtningerne i Sundeved April 1849; han blev straks efter kar. Generalmajor og Chef for Aiskorpset. Ved Fredericia s. A. førte han med Fasthed og Omsigt Brigade og blev ved sit Mod, sin Koldblodighed, til Hest i forreste Træfning, med eet Slag kendt overalt i Hæren og beundret uden for denne. Han udnævntes til virkelig Generalmajor og kommanderede paa **Als**, til han i **Dec.** blev Chef for Artilleribrigaden. Som Emne til Overkommandoen 1850 havde Krigsministeren tænkt paa de **M.**; men denne havde om Foraaret gennemgaaet en alvorlig Operation og stilledes til Raadighed for Hovedkvarteret. Ved **Schleppegrells** Fald ved **Isted** overtog han paa staaende Fod og under meget vanskelige Forhold Kommandoen over dennes Division, tilvejebragte Ro og Fasthed og ledede det videre Angreb paa Fjendens Stillinger. Ved **Fredslutningen** overtog han atter Artilleribrigaden og blev senere Generalinspektør over Artilleriet. Han var Formand i den afsluttende Befæstningskommission 1855—57, der bl. a. foreslog en Stilling bag Danevirke til »Hoved-Frontalforsvaret«, men fremhævede, at i haarde Vintre tabte denne en væsentlig Del af sin Styrke. 1858 blev han kommanderende General i Flensborg. Som Helstatsmand søgte han at virke forsonende i Grænselandet, men paadrog sig skarp Kritik fra **ultra-nationalliberal** Side, skønt hans stærkt patriotiske Sindelag var almindelig kendt.

Nov. 1863 blev han kommanderende General i **Kbh.**, og ved Juletid udnævntes han til Overgeneral over den mobiliserede Hær. Der kunde rejses vægtige Indvendinger mod dette Valg, navnlig hvad de **M.s** gamle Ven, General Hansen, udtalte straks efter Krigen om hans »i høj Grad sensible« fysiske Tilstand, samt at det længe havde »været vitterligt, at hans Interesser og Beskæftigelse med den militære Tjeneste kun har været meget ringe«. Men nogen absolut egnet fandtes ikke; de **M.** var Hærens ældste tjenstgørende General; han ønskede Stillingen, mente, at hans Helbredstilstand ikke vilde blive nogen Hinder, »hvor en virkelig militær Aktivitet er paa Færde« — og Kongen ønskede hans Valg. I Hæren fandt man Valget rigtigt; uden for denne havde de **M.s** Navn Klang som intet andet, og kort efter Nytaar overtog han Kommandoen. Efter sin Sædvane fra Fredsaarene gav han sig ikke meget af med de daglige Forretninger og overlod alt for meget til Stabschefen. Om Aftenen spadserede han en Tur, men holdt sig ellers indelukket i sine Værelser, og Rideture som i forrige Krig til Inspicering af vigtige Punkter i Stillingerne, til Drøftelser med de højere Førere,

til at vise sig i Afdelingerne undlod han ganske, og selv over for Stabschefen undlod han sig ikke om sine Hensigter. Hvorvidt en Beslutning om ved en afgørende Situations Indtræden at forlade Stillingen er naaet til Modenhed hos ham før Krigsraadet, vides ikke. Stabschefen, H. Kauffmann, har senere udtalt, at han (K.) den 4. Febr. om Morgen, efter Opfordring fra mange Sider til Tilbagetog, forlangte Sagen forelagt et Krigsraad, og han tilføjer, at havde han foreslaaet de M. at slaas til sidste Mand, vilde denne have fulgt ham. Efter et kort Inspektionsridt om Formiddagen vendte de M. tilbage til Hovedkvarteret uden at have vekslet Ord med Cheferne, men den ham ledsagende Stabschef beordrede disse til Møde i Hovedkvarteret Kl. 6 *Eftm.* Kauffmann søgte vel i Krigsraadet og senere at forplumre, hvad *han* egentlig vilde, men der kan ikke være Tvivl om hans Standpunkt: Tilbagetog. De M.s personlige Standpunkt er derimod uklart. Han gav Overblik over samtlige Forhold af Betydning for Afgørelsen og begærede Udtalelser for eller imod Stillingens Opgivelse, idet han herefter lod Kauffmann deltage i Diskussionerne paa Stabens Vegne. Dog skal han, da General Steinmann stærkt fremhævede, hvad der af politiske Grunde talte mod frivilligt Tilbagetog, have sagt: »Ja, naar der ikke er **Enstemmighed** for Opgivelsen, saa bliver vi her.« Enstemmighed opnaaedes imidlertid — bortset fra Lüttichaus Vægring mod fuld Tilslutning. Ansvar og hævdede de M. for sig alene til sin sidste Stund. Anordningerne for og Ledelsen af Afmarchen overlod han til Staben og kørte til Flensborg, hvor han havde en Samtale med Monrad, der ikke indvendte noget mod Danevirkes Opgivelse; men et Par Dage efter kaldtes han og Kauffmann til Kbh. for at give Oplysninger, og efter Udveksling af skriftlige Erklæringer mellem de M. og Krigsministeren krævede denne, støttet af Monrad med eventuel **Demissionsbegæring**, de M.s Tilbagetræden fra Overkommandoen, og 28. Febr. gik Kongen endelig med hertil. De M. overtog atter Generalkommandoen i Kbh. **Dec. 1864** afskedigedes han, som General i Armeen, fra 1. April n. A. og stilledes å la suite. — De M. indsluttede sig herefter i sin Bolig og modtog ingen; han døde ensom, uden egentlig Sygdom, og uden at det vidstes, at hans Endeligt var nær. De sidste Uger før sin Død udarbejdede han to Henvendelser til sin Samtid, bestemte til at offentliggøres. Den mest indgaaende, omfangsrigeste har han kaldt »Mit sidste og uigenkaldelige Votum med Hensyn til Krigsførelsen og dennes Forhold til Statsførelsen« (delvis gengivet i »General de Mezas Krigsdagbøger 1849—51«, 1928, S. 251—61). Hans Udtalelser her om den rette

Afgrænsning mellem Statsstyrelse og Overkommando er mønstergyldige for alle Tider, for store Forhold som for **smaa**, og vil staa som Vidnesbyrd om den grundigste Forstaaelse af Krigsproblemerne. De viser, at var end de M. legemlig ældet, var hans aandelige Kapacitet endnu langt over Jævnmaalet, hans Intelligens frisk og skarp, hans Fremstillingsevne beundringsværdig. Det meste af Dokumentet er et skarpt Opgør med de ledende Politikere, med Folkerepræsentationen, Aviserne og enkelte blandt hans Standsfæller. — R. 1829. DM. 1848. K. 1849. S.K. 1850. — Maleri af A. Schiøtt 1850 (Fr.borg). Tegning af L. A. Smith (sst.). Tuschtegning af Magnus Petersen (sst.). Tegninger af J. Sonne og af A. Fritz 1852 (Officersforeningen). Medaille 1850 fra Allen & Moore. Portrætteret paa Litografiet af de øverstkommanderende 1850 efter Tegning af S. Schack. Litografi fra C. M. Tegner efter egen Tegning 1850 og fra Em. Bærentzen s. A. efter Tegning af L. A. Smith, fra E. Fortling 1864. Stik fra Weger, Leipzig, s. A. Træsnit 1864 bl. a. af A. N. efter Fotografi. Portrætteret paa Litografiet: Krigsraadet i Vejlbj 1849.

Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen, 1900, S. 610 f. Den dansk-tydske Krig 1848—50, udg. af Generalstaben, I—III, 1867—87. Den dansk-tydske Krig 1864, udg. af Generalstaben, I, 1890. Hæren ved Danevirke 1864, udg. af Generalstaben, 1938. Der deutsch-dänische Krieg 1864, udg. af Den store Generalstab, I, 1886 (især S. 178—82). W. Rüstow: Der deutsch-dänische Krieg 1864, 1864 (især S. 169 f., 218—24). General de Mezas Krigsdagbøger 1849—51, 1928. C. Th. Sørensen: Den anden slesvigske Krig, I, 1883 (især S. 336—42). N. P. Jensen: Den anden slesvigske Krig 1864, 1900 (især S. 132—38). K. C. Rockstroh: General de Meza og Dannevirkes Rømning, 1930. A. Friis: Statsraadets Forhandlinger 1863—79, 1936. N. Neergaard: Under Junigrundloven, I—II, 1892—1916. A. F. Kriegers Dagbøger 1848—80, I—III, 1920—21. D. G. Monrad: Politiske Breve Nummer 4, 1874. A. Friis: D. G. Monrads Deltagelse i Begivenhederne 1864, 1914. Hist. Tidsskr., 9. Rk., I, 1918—20, S. 282—94. C. Hegermann-Lindencrone: Betragtninger i Anledning af Monrads politiske Breve, 1875. Samme: Om Krigsaaret 1864, 1874. Rigsdagstidende 1863—64, Folketinget, Sp. 951—58. Rigsraadstidende, Overord. Saml. 1864, Folketinget, Sp. 147 ff., 151—55, 1371—78, 1427—38, 1445. W. F. L. Kauffmann: Tilbagetoget fra Dannevirke og dets hemmelige Hist., 1865. D. Bruun: Fyrretyve Aar efter, 1904 (især S. 6g, 71 ff., 74 ff., 180). J. Nørregaard: Tre Hovedpersoner og Hovedbegivenheder 1864, 1884. Dansk milit. Tidsskr. 1865, S. 196—202. Det ny Aarhundrede, 1903—04. Flyveposten 27. Aug. 1865. Dagbladet 18. Sept. s. A. Fædrelandet 18. Sept. og 23. Sept. s. A. Museum 1890; 1894, I. A. D. Cohen: De Faldnes Minde, 1851. J. Clausen og P. F. Rist: Af Eleonora Christine Tschernings efterladte Papirer, 1908. Personalhist. Tidsskr., 3. Rk., VI, 1897; 6. Rk., III, 1912; 7. Rk., I, 1916. Vort Forsvar 3. Febr. 1889, 13., 27. Sept., 11., 25. Okt. 1891, 28. Juni 1896. Dannevirke 29. Juli 1859. Flensburger Zeitung 23. Aug. s. A. J. T. Ræder: Krigserindringer 1848—50, 1911. C. F. v. Holten: Erindringer, 1899, S. 198 ff., 212.

N. P. Jensen: Livserindringer, I, 1915. W. G. O. Bauditz: Livserindringer, 1903, S. 104, 164 f., 217, 259. M. Galschiøt: Helsingør, 1921, S. 285 ff.

Rockstroh.

de **Meza**, Christian Julius Frederik (Salomon Theophilus), 1727—1800, Læge. F. 4. Sept. 1727 i Amsterdam, d. 24. Juni 1800 i Kbh. (Frue), begr. sst. (Ass.). **Forældre**: Rabbiner Abraham de M. og Rachel Cahanet de Lara. Gift med Regina **Cahanet** Belinfante, f. ca. 1714, d. 27. Juli 1783 i Kbh.

de M. var Jøde og fik Fornavnet Salomon, hvortil han senere selv fjøede Theophilus, og fik endelig ved sin Daab Fornavnene Christian Julius **Frederik**. Han blev Student i Utrecht og Dr. med. der 1749. Efter at have praktiseret i Harderwijk, Hamburg og London kom han 1753 til **Kbh.**, hvor han snart fik Praksis og skaffede sig en anset Stilling mellem Kollegerne. Han blev Medlem af Medicinsk Selskab ved dets Stiftelse 1772 og skrev en Del Afhandlinger, som dog ikke alle blev vel modtaget. Tillige gjorde han sig bemærket ved sin smukke Sangstemme. Da hans Hustru var død, lod han to af sine Børn og senere sig selv døbe (26. Okt. 1783 i Fredensborg) af Bastholm, som udgav sin Tale og de M.s Trosbekendelse. — Maleri af C. A. Lorentzen. Stik derefter af F. Schüerer.

Th. **Hauch-Fausbøll**: *Slægthaandbogen*, 1900, S. 610 f. J. C. Tode i Nyeste Sundhedstidende, 1800, S. 621—29. *Hist. Tidsskr.*, 4. Rk., IV, 1873—74, S. 353. G. Norrie i *Bibl. f. Læger*, 7. Rk., III, 1892, S. 127—35. J. M. L. Nathanson: Jødernes Forhold og Stilling i Danmark, 1860, S. 92.

Gordon Norrie.

Miani, Hieronimo, —1740—, Maler. F. i Venezia, formentlig af adelig Herkomst. Om hans Uddannelse og Ankomst hertil vides intet, men han synes at have deltaget i Udsmykningen af Christiansborg med store Malerier (Allegorier og Figurbilleder fra **Moses' Historie**). Han træder specielt frem efter Krocks Død 1738, idet han med le **Clerc** overtog Ledelsen af Malerakademiet, som nu fik Lokaler hos ham paa Gl. Strand; 1740 opnaaede det Støtte af Kongen, men 1743 overtog Eigtved Ledelsen. 1745 fik H. M. 500 Rdl. som Gave til Hjemrejsen, men endnu 1746 var han her i Landet. Han har udsendt en middelmaadig stor Radering af Frederik V. til Hest (1745); den betales ham 1746 af Kronprinsens Kasse. Han arbejdede for Hoffet med Malerireparationer. Intet Maleri kendes af ham. Han var ved Akademiet Lærer for Johs. **Wiedewelt**.

O. Andrup.

Michael Nicolai (Mikkel Nielsen el. Clausen), d. mellem 1496 og 1514, Præst, Digter.

Hr. **M.**, som han almindelig kaldes, var Præst ved Albani Kirke i Odense, hvor han 1492 deltog i Stiftelsen af et Alter for Jomfru Marie Psalters Broderskab. Ideen til saadanne »Rosenkrans-Broderskaber« inden for Dominikanerordenen stammer (1470) fra Alanus de Rupe, en fransk religiøs Agitator, der skabte en international Vækkelse til Andagtsøvelser bestaaende i Rosenkrans-Bønner til den hellige Jomfru. Med Udgangspunkt i Alanus' Skrifter digtede Hr. **M.**, paa Opfordring (1496) af Kong Hans' Dronning Christine, sit Hovedværk »Om Jomfru Marie Rosenkrans og dens Broderskab«, en rimet Indførelse i Rosenkrans-Andagten med frie poetiske Ekskurser, trykt 1515 paa Dominikaneren Hans Bartholomei Foranledning. To mindre Digte, hvoraf det ene handler om Adam og Evas Syndefald, det andet om »alt Menneskens Levnet« fra Vuggen til Graven, er vistnok skrevet før Rosenkrans-Digtet og, skønt begge med Trykkeaar 1514, øjensynlig udkommet samtidig dermed. »Menneskens Levnet«, der sikkert er digtet efter latinsk Forlæg, blev med tillempet Tekst udgivet paa ny af A. S. Vedel (1571 og 1576). I Hans Thomissøns Salmebog (1569) optoges fem Salmer, der er lutherske Bearbejdelser efter »Menneskens Levnet« og Rosenkrans-Digtet; tre af dem bruges endnu i »Salmebog for Kirke og Hjem« (1898; Nr. 462, 588, 635). — Hr. **M.** er foruden Peder Reff den eneste navngivne Dyrker af den gudelige Lyrik i dansk Middelalder. Der er poetisk Kraft i hans religiøse Vækkelse, han kan skrive flydende Vers og har tillige Sans for Bogstavrim. — Udgave ved C. Molbech (1836); Udvalg (med moderniseret Retskrivning) ved C. J. Brandt (i »Ældre danske Digtere«, 1860—61). — Mindetavle af M. Borch (1897, paa Thor Langes Foranledning) i St. Knuds K. Odense.

Aarsberetninger fra Det kgl. Bibliotek, I, 1865—70, S. 220—30. W. Schmitz: Das Rosenkranzgebet, 1903, S. 24—42. J. Brøndum-Nielsen: Sproglig Forfatterbestemmelse, 1914, S. 88—104. H. Nutzhorn: Den danske Menigheds Salmesang, II, 1914—18, S. 52—58, 63 f., 110—13, 322—25, 353—57.

R. Paulli.

Michaelis, Katharina (**Karin**) Marie Bech, f. 1872, Forfatterinde. F. 20. Marts 1872 i Randers. Forældre: Telegrafist Jacob Anthoniusen Brøndum (1837—1921) og Kransebinderske Nielsine Petrine Bech (1839—1932). Gift 1° 29. Okt. 1895 i Randers med Forfatteren Sophus M. (s. d.). Ægteskabet opløst. 2° 22. Febr. 1912 i New Rochelle, New York, med amerikansk Legationssekretær, senere Professor i Berlin, Dr. phil. Charles Emil Stangeland, f. 1. Maj

1881 i Sheldahl, Iowa, Søn af Adolf S. og Thora Marie Signeland. Ægteskabet opløst.

K. M. debuterede med »Højt Spil« (1898) og har siden da udgivet et anseeligt Antal Romaner og store Fortællinger: »Fattige i Aanden« (1901), »Birkedommeren« (1901), »Barnet« (1902), »Lille-mor« (1902), »Hellig Enfold« (1903), »Sønnen« (1903), »Gyda« (1904), »Backfische« (1904), »Munken gaar i Enge« (1905), »De smaa Men-nesker« (1906), »Tommelise« (1906), »Kyllingesorger« (1907), »Ghet-toens Blomst« (1907), »Over al Forstand« (1907), »Betty Rosa« (1908), »Tro som Guld« (1909), »Den farlige Alder« (1910), »Elsie Lindtner« (1912), »Bogen om Kærlighed« (1912), »Grev Sylvains Hævn« (1913), »Glædens Skole« (1914), »Hjærtets Drømme« (1915), »En Mors Øjne« (1915), »Krigens Ofre« (1916), »Atter det skilte —« (1918), »Don Juan efter Døden« (1919), »30 Dages Laan« (1920), »Lille unge Kone« (1921), »Mette Trap« (1922), »Syv Søstre sad —« (1923), »Pigen med Glasskaarene« (1924), det første Bind af Roman-serien »Træet paa Godt og Ondt«, der efterfulgtes af de fire Bind: »Lille Løgnerske« (1925), »Hemmeligheden« (1926), »Synd og Sorg og Fare« (1928) og »Følgerne« (1930). 1927 kom »Perlerne«, 1929 »Pigen der smilede«, 1930 »Hjærtets Vagabond«, 1931 »Justine« og 1935 »Mor«. Endvidere har K. M. udgivet en Serie Børnebøger: »Bibis store Rejse« (1930), »Bibi og Ole« (1932), »Bibi og de Sam-mensvorne« (1932), »Bibi i Danmark« (1935).

K. M. har ført et omflakkende Liv. I Aarene mellem 1903 og 1913 var hun hvert Aar i Amerika, dels i New York, dels i Washing-ton, og ca. fem og tyve Aar efter vendte hun to Gange tilbage, gjorde Ophold paa ni og syv Maaneder og fik Lejlighed til at stu-dere de meget store Forandringer, som det amerikanske Overklasse-liv, navnlig Kvindernes, havde undergaaet. For øvrigt har hun som Foredragsholder berejst næsten alle Europas Lande, ogsaa de baltiske, og særligt lange Ophold har hun gjort i Wien, hvor hun havde faaet en omfangsrig Vennekreds. Men hun glemte aldrig sin jyske Fødeby, der havde givet hende Indtryk, som kom til at spille en meget betydelig Rolle i det bedste af hendes Produktion. Hun var dybt knyttet til sine Forældre, og Moderen har hun skildret i to afsine mest fremragende Arbejder, »Lille unge Kone« og »Mor«. Den sidste Snes Aar har hun haft sit Hjem paa Thurø, hvor hun med den Offervillie, der er et af hendes Karakters Kendemærker, har ladet opføre Barakker til at huse emigrerede Tyskere. Skønt hun kunde have været rig, er hun forblevet ubemidlet, fordi hun, drevet af sin Karakters mest elementære Trang, ustandselig har givet og givet.

Sit litterære Gennembrud fik K. M. 1901 med Fortællingen »Barnet«. Den gjorde ligesom »Lillemor«, der kom et halvt Aar efter, stor Lykke, i Løbet af kun eet Aar forelaa disse to Bøger henholdsvis paa tretten og femten Sprog. Sin næste store Succes fik hun med Fortællingen »Den farlige Alder«. Den gik i Tyskland i flere Hundredtusinde, i Italien, Frankrig, Ungarn i Hundredtusinde i hvert Land, den udkom i Amerika og i Japan — en international Succes af usædvanlige Dimensioner. Sin tredie store Succes fik K. M. med Serien om »Bibi«. Den lille danske Pige begynder som tiaarig, og i hvert af de efterfølgende Bind er hun et Aar ældre. Den er oversat til en Mængde Sprog. K. M. har skildret ikke sin egen Barndom, men en saadan Barndom, der var hendes Ønskedrøm. Børn i Afrika, i Island, i Italien, Polen, Tyskland, Norge og Sverige er betagne af disse Bøger og skriver i Hundredvis af Breve, en Bøn om flere og atter flere. Den største litterære Succes, K. M. har oplevet, blev imidlertid hendes Bog »Pigen med Glasskaarene« til Del. Den efterfulgtes af fire Bind, hvoraf intet har formaaet at gøre sig gældende i den Grad som det første. Dette Værk er Typen paa Sammensmeltningen af Virkelighed og Fiktion — men i det første Bind har Virkeligheden Suprematiet, og **maaske** er det derfor, at det er kommet til at virke saa umiddelbart, saa baade dybt og intenst i sin Umiddelbarhed. Bogen er en uhyre Mosaik af Erindringer, intet er kun skildret, alt er fremmanet med et man tør sige enestaaende Opbud af Indfølgningsevne i Fortiden. Man møder i dette Værk, og det gælder ikke blot det første, men ogsaa de efterfølgende fire, alle K. M.s Dyder: hendes Evne til at levendegøre, hendes Hjertes Rigdom og Varme, det urolige, brændende og flammende i hendes Fantasi — og forholdsvis faa af hendes Laster: en vis Mangel paa Kritik, paa intellektuel Selvbeherskelse, der kan føre Følelsen ud i Sentimentaliteten, og en vis Trang til Overdrivelser, der gør, at man mister Tilliden til Skildringernes Troværdighed. Den anden Gang, K. M. har naaet det udmærkede, var i Bogen »Mor«, ogsaa en **Biografi** i Romanform. Det Billede, hun her giver af den meget gamle, men stadig lige livsinteresserede og lige følelsesstærke Kvinde, der var hendes Moder, er beundringsværdigt ved Karakteristikkens Spontanitet, Mangfoldighed og uafbrudt tindrende Liv.

K. M. har manet mange besynderlige, overfølsomme, stundom helt bizarre Ungpigefysiognomier frem; man behøver kun at minde om Bøger som »Gyda« (der har sjælden poetisk Suggestionsevne), »Munken gaar i Enge«, »Barnet«, »Lillemor« og »Hjertets Vaga-

bond« (der er som een eneste svimmelfuld **Karruseltur**). Teknisk set er flere af disse Arbejder, og først og fremmest »Munken gaar i **Enge**«, højst bemærkelsesværdige: før de moderne Englændere og Franskmænd har K. M. i rig Maalestok benyttet Kunstmidlet: den indre **Monolog**; Fremgangsmaaden passede hende særlig godt, fordi den giver Stødet til saa at sige ubegrænsede Eksplosioner af Idé-, Sansnings- og Følelsesassociationer. Her er der ikke Tale om Forbehold af nogen Art, ingen Hemninger, ingen Kritik — Idealet er netop, at **Forestillingsbrudstykkerne** skal jage hverandre med en ubændig Styrke og Hast, Maalet er at give et Indtryk af det indre Livs Kaos — og flere Gange er dette hasarderede lykkedes K. M. bedre end for nogen anden dansk Romanforfatter. — Malerier af Knud Søbørg og Niels Hansen.

Harald **Nielsen**: Af Tidens Træk, 1909, S. 8—12. Kjeld **Elfelt**: Litteraturen idag, 1926, S. 53—56. Berl. Tid. 19. Marts 1932. Nationaltidende 19. og 20. Marts s. A. Politiken 20. Marts s. A.

Cl. n. 1

Michaëlis, Sophus August Berthel, 1865—1932, Forfatter. F. 14. Maj 1865 i Odense, d. 28. Jan. 1932 i Kbh., begr. sst. (Vestre). Forældre: Skræddermester Johan August M. (1832—1912, gift 2° 1867 med Martine Andresine Nielsen, 1825—87 (gift 1° med Sadelmager Carl Frederik Westerberg, d. 1866)), 3° 1892 med Hansine Kristine Petersen, 1847—1908) og Hedeveg Greve (1834—67). Gift 1° 29. Okt. 1895 i Randers med Katharina (Karin) Marie Bech Brøndum (se Michaëlis, Karin). Ægteskabet opløst. 2° Nov. 1911 med Astrid Nystrøm, f. 23. Juni 1873 i Stockholm (gift 1° 1897 med Ingeniør G. Lorenz, s. d., 3° 1928 med Major Jean Oswald Ek, f. 1869 (gift 1° 1907 med Anna Helena (Néné) Kyhne, f. 1885)), D. af Læge Anton Kristen N. (1842—1931) og Thyra Hammerich (1846—1921, gift 2° 1880 med Senator Rudolf Eduard Neovius, 1851—1917). Ægteskabet opløst. 3° 2. Dec. 1921 paa Frbg. med Louise Lucie Charlotte Peschardt, f. 30. Okt. 1889 i Vejle, d. 26. Maj 1937 i Kbh. (gift 1° med Købmand Joseph Levin), D. af Løjtnant, Grosserer Frederik Christian P. (1860—1926) og Jenny Sørine Jensen (1862—1935).

Faderen var tysk, Moderen af spansk Afstamning. M. blev støttet af Etatsraad Gustav Lohse, blev Student 1884 fra Odense og 1891 cand. mag. med Fransk som Hovedfag. I sin Studentertid havde M. følt sig i lige høj Grad tiltrukket af Litteraturen og Kunsten. Hans Læremester blev Georg Brandes, hvem han gentagne Gange har hyldet i Digte, første Gang i »Solblomster«, og Julius Lange, hvis Forelæsninger han fulgte. Han interesserede sig

ogsaa meget for Musik og Teater, og da han 1896—98 var litterær Redaktør af det nyoprettede Dagblad »Tidens Krav«, udførte han selv Arbejdet som Anmelder baade af Litteratur, Kunst, Musik og Teater; hver eneste Artikel, der udgik fra hans Haand, var til det yderste sprogligt gennearbejdet, og hvad Indholdet angik, bar disse mange Artikler Vidnesbyrd baade om hans **Kyndighed**, hans **Skønhedsglæde** og hans naturbestemte Entusiasme. Han skrev siden i en **Aarrække** formelt blændende Teateranmeldelser i »København« og var 1900—06 Redaktør af Tidsskriftet »Kunst«. Fra 1915 til sin Død var han en skattet Formand i Forfatterforeningens Bestyrelse. 1937 stiftede Foreningen et Legat med hans Navn. Han var Medlem af talrige Legatbestyrelser (Otto Benzon-Legatet, Drachmann-Legatet, Det Ancker'ske Legat, Carl Møller-Legatet). Han foretog talrige Rejser, bl. a. 1909—10 en Jordomrejse.

M. debuterede 1889 med »Digte«, der efterfulgtes af følgende Samlinger: »Solblomster« (1893), »Sirener« (1898), »Livets Fest« (1900), »Palmerne« (1904), »Blaaregn« (1913), »Romersk Foraar« (1921). Samtidig udfoldede M. en betydelig Produktion som Romanforfatter. »Synd«, to store Fortællinger (1891), »Vanemennesker« (1892), »Æbelø« (1895), »Dødedansen« (1900), »Giovanna« (1901), »Den evige Søvn« (1912), »Hellener og Barbar« (1914), »Himmelskibet« (1921). Færre i Tallet er hans Teaterstykker, »Lægen« (1906), opført paa Det kgl. Teater, »Revolutionsbryllup« (1906), opført paa Dagmar-teatret og tillige paa Teatre i mange europæiske Lande samt i Amerika (filmatiseret 1928), »St. Helena«, opført paa Det kgl. Teater (1911), og »Digteren og Amor«, H. C. Andersen Festspil i Odense 1930.

M.s Interesse for Kunst satte Frugt i Bogen om Vilh. Hammershøi (en Række Digte til Billeder) (1918) og en Bog om Billedhuggeren Jens Adolf Jerichau (1906). Blandt hans Oversættelser maa fremhæves Flauberts »Salammbô« og »Den hellige Antonius' Fristelser«, Wolfram af Eschenbachs »Parzival«, I—II (1917) samt Goethes »Faust«, I—II (1927).

M. fik sit litterære Gennembrud med Digtsamlingen »Solblomster« og Romanen »Æbelø«, som Georg Brandes erklærede var »et Kunstværk uden Lyde«. Den er skrevet i en syngende J. P. Jacobsen'sk Stil, og det bemærkelsesværdige i dens Ny-Romantik beroede paa, at de sjælelige Fænomener var legemligt begrundede. M. var vel Romantiker, men hans rationelle Opdragelse fornægtede sig ikke, alt hvad han havde indsuget af sine Læremestre Georg Brandes og Julius Lange, ikke mindre end Indflydelsen af den Digter, der mere end nogen anden fik afgørende Betydning for ham: Gu-

stave Flaubert, en Indflydelse, som blev stadig mere følelig i hans Romaner.

M. tilhørte den Gruppe af Lyrikere, der fornyede den danske Poesi i Slutningen af det 19. Aarh. Men han staar ret isoleret. »Solblomster« havde intet af den Undergangsstemning, som prægede meget af en Johs. Jørgensens og en Stuckenberg's Poesi, det var en frodig og festlig Lyrik, som forkyndte et rent hedensk Evangelium. Han svælgede i Farver, og Udtrykket for Følelsen og Sansningen skød ofte, ligesom i hans senere Lyrik, over Maalet. Denne højt kultiverede Digter manglede stundom Selvkritik og forfaldt da til en temmelig tom og banal Retorik. I »Livets Fest« møder man disse Oversættelser i Ord af Kunstværker, hvorpaa M.'s Berømmelse en Tid lang kom til at hvile. Digtene om Værker, bl. a. af Rembrandt, Tizian, Verocchio, viste, ligesom senere den lange Serie af Hammershøi - Fortolkninger, en Evne baade til at male i Ord og til at udløse et Billedes Aand. Han havde her en stor Forgænger *Théophile* Gautier og naaede ham undertiden. M. er blevet karakteriseret, ligesom Gautier, som en Digter, »for hvem den ydre Verden eksisterede«, denne Karakteristik er blevet slaaet fast saa ofte og saa eftertrykkeligt, at den er kommet til ganske at overskygge andet, mere uanseligt, mere dulgt og mere sjæleligt bestemt i hans Lyrik. »Realisten«, Oversætteren af Virkelighedsindtryk, viser sig alle Vegne i hans Samlinger, der har bevaret stærke Mindelser om, hvad han har set i Ægypten, Amerika, Japan og Kina; men disse Digte er saa at sige aldrig kun beskrivende: de udmunder i Meditationer, hvor M. er meget mere end en Retoriker, hvor han Gang paa Gang naar en storstilet Patos, af en egen dyster Klang, en Patos, som efterlader en lang Resonans i Sindet. M. havde en medfødt Sans for det yndige, det søde, det delikate, og denne Sans gjorde, at han kunde skildre japansk Natur og den japanske Kvinde saa naturligt fint, som om han var født i det Land. Men han havde ogsaa en ganske anden Trang i sit Indre: Trangen til det storladne, det monumentale, det, der er tyngt og gennemtrængt af Aartusinder, og derfor hører hans Digte om de ægyptiske Pyramider, den kinesiske Mur til det bedste i hans Poesi.

Fordi han havde Øjet aabent over for den ydre Verden, var imidlertid den indre Verden ikke en lukket Bog for ham. Digtene om hans Moder, han mistede som lille, om hans Fader og hans Søster har Inderlighed og en egen Sindets sarte Blufærdighed. Og selv om han ikke var en Aand, man kunde kalde egentlig religiøs, saa har han dog tolket Menneskets Drøm om et tabt

Paradis, den sugende Længsel efter dette forsvundne Atlantis, i Digte, der har et langt Perspektiv og en bølgende Musik. Det ypperste, det mest naturligt ekstatiske Digt, M. har skrevet, er det henførende »Hvad er det for en Sommer . . .«, som staar i »Blaaregn«.

Af **M.s** Prosabøger **maa** fremhæves »Hellener og Barbar« og Napoleonsromanen »Den evige Søvn«. Disse Bøger rummer meget mere Skildring end Psykologi. Skildringerne kan antage en hektisk Karakter, Billederne kan synes søgte, mere tænkte end sete — alligevel er disse Bøger en usædvanlig Mosaik af Fakta, Vidnesbyrd om hvad en digterisk sensuelt bestemt Fantasi kan udvinde af et gennem lange Studier tilegnet Stof.

Samlede Romaner, **I—III**, 1919. — R. 1919. DM. 1929. — Maleri af Harald Moltke 1927 i Forfatterforeningen. Buster af Axel Hansen 1907, Rudolph Tegner 1917 og Gyde Petersen 1918. Tegning af G. Hentze 1932. Træsnit af K. Almqvist s. A. Mindesmærker 1932 paa Graven med Tegnens Buste, 1937 ved Bakkehuset med Axel Hansens Buste.

C. E. Jensen: Vore Dages Digtere, 1898, S. 175—88. Vilh. Andersen: Goethe, II, 1916. Chr. Rimestad: Fra Stuckenbergs til Seedorfs, I, 1922, S. 57—77. Berl. Tid. 28. og 29. Jan. 1932. Politiken 29. Jan. s. A.

Chr. Rimestad.

Michaelsen, jødiske Slægter, af hvilke den ene nedstammer fra Købmand Michael Juda (ca. 1758—1829), der omkring 1784 var indvandret fra Rendsborg og 1794 fik Tilladelse til at bosætte sig i Kbh. og drive selvstændig Handel. Hans Børn antog Slægtnavnet M. Af disse tog Juda M. (1797—1852) 1815 Børgerkab i Næstved, hvor han drev Købmandshandel. Han blev gift med Rebekka (Rikke) (1791—1864), som var Datter af Købmand i Roskilde Israel Levin (ca. 1756—1826), af hvis Børn nogle kaldte sig Israel, andre Levin, Roeskilde eller Rothschild. Sønner Elias Roeskilde (1792—1881) var Tømmerhandler i Kalundborg, Datteren Lea (1797—1870) blev i sit Ægteskab med Aron Goldschmidt (1792—1848) Moder til Forfatteren **Meïr** Goldschmidt (s. d.). Blandt Juda M.s Børn var nedenn. Postembedsmand Joseph M. — En anden Slægt M. indvandrede ca. 1784 med Jacob M. (ca. 1760—1831), der var født i Bamberg (Bayern) og tog Plads som Handelsmedhjælper i Middelfart. Efter faa Aars Forløb etablerede han sig som Købmand i Kerteminde, hvor han boede til sin Død, bortset fra Aaret 1795, da han var bosat i Kalundborg. Blandt hans Børn var Datteren Eline (Elisabeth) (1806—80), der var Moder

til Sognepræst i Roskilde Hans Emil Meyling (1837—1921), og Sønnen Michael Jacob M. (1800—61), der har grundlagt det endnu bestaaende Firma M. J. M. Dennes Søn var Jacob Carl Emil M. (1835—1911), Direktør for De forenede Papirfabrikker, der i sit Ægteskab med Helene Heyman (1842—1924) bl. a. fik Sønnen Direktør Ernst M. (f. 1872), der har stiftet Børnehjemmet Jacob Michaelsens Minde og Helene Michaelsens Hjem for ældre Kvinder, og Datteren Laura, der var gift med Ingeniør Harald Immanuel Hannover (s. d.).
Josef Fischer.

Michaelsen, Joseph, 1826—1908, Postembedsmand, politisk Forfatter. F. 31. Aug. 1826 i Næstved (Mos.), d. 12. April 1908 paa Frbg., begr. i Kbh. (Vestre). Forældre: Købmand Juda M. (1797—1852) og Rebekka Israel Levin (1791—1864). Gift 2. Juni 1854 paa Frbg. med Dorothea Frederikke Louise Hammer, f. 6. Febr. 1831 paa Frbg., d. 6. Maj 1909 sst., D. af Murermester Johan Frederik H. og Jacobine Christine Holm.

M. gik i Skole i Vordingborg, senere i det von Westen'ske Institut i Kbh. og blev 1845 Student herfra. 1846—51 var han Medarbejder ved »Fædrelandet«, derefter en kort Tid ved »Flyveposten«. Efter 1853 at være blevet cand. polit. ansattes han i Finansministeriet, Øresunds- og Strømtoldkontoret og dyrkede samtidig journalistisk Virksomhed, var 1855—61 Redaktør af »I Hjemmet«, 1861—63 af Goldschmidts »Hjemme og Ude« (senere »Norden«) og Jan.—Marts 1863 af Dagbladet »Danmark«. 1858 ansattes han som Assistent i Generaldirektoratet for Postvæsenet, hvor han 1865 konstitueredes og n. A. udnævntes til Fuldmægtig. 1876 blev han Postmester i Slagelse, fra hvilket Embede han afskedigedes 1879. — 1859 udarbejdede M. et lille Skrift »Om Transitportoens og den internationale Portos Afskaffelse og Afløsning«. Skriftet blev ikke trykt eller paa anden Maade kommunikeret fremmede Poststyrelser og Regeringer før 1868, og da havde allerede en paa amerikansk Initiativ 1863 sammenkaldt Konference drøftet Transitspørgsmaalet og andre for den internationale Udveksling vigtige Spørgsmaal. Da Verdenspostforeningen stiftedes 1874 »som født af et universelt Behov«, skete dette da heller ikke paa Grundlag af M.s Krav om Transitfrihed, men derimod med Transitpligt efter nærmere fastsatte Regler. M.s Pjece bærer dog Vidnesbyrd om, at han har haft en Forstaaelse af, at de meget indviklede Porto- og Transitaftregningssystemer var i høj Grad forældede og maatte afløses af andre, og som en Anerkendelse heraf fik han 1906 tildelt Fortjenstmedaillen i Guld. — M.s journalistiske Virksomhed bragte

ham i nær Forbindelse med mange af Tidens ledende Mænd. Han stod i Opposition til den raadende Nationalliberalisme og dennes Arvtagere, og 1865 var han meget virksom ved Dannelsen af Ministeriet Frijs-Frijsenborg paa Basis af, hvad man senere vilde have kaldt et agrarisk Program. 1871 var han Medstifter af Den danske Landmandsbank. M., der var en god Stilist, har skrevet en Mængde politiske Artikler, forskellige Brochurer samt besørget adskillige Bearbejdelser og Oversættelser. Desuden har han undet Titlen »Fra min Samtid« (I—II, 1890—93) skrevet sine Erindringer, et værdifuldt Memoireværk, der giver mange Oplysninger til hans Samtids Historie, navnlig i politisk Henseende. — F.M.G. 1906. — Buste af Johs. Mølgaard, 1905 i Marmor skænket til Fr.borg, i Gips i Dansk Post- og Telegrafmuseum. Medaille af S. Lindahl 1906.

Ovenn. Erindringer. III. Tid. 18. Nov. 1900. E. P. Kannik: *Suum Cuique*, 1907. J. Schovelin: Landmandsbanken, 1921. Jacob Andersen: Fra Hovedstaden til den nye Grænse, 1926, S. 121—67. C. Hollnagel-Jensen: Om Verdenspostforeningens Tilblivelse, 1934. *H Hjorth-Nielsen (C. Christensen).*

Michelbecker, Gysbert Wigand, 1636—92, Købmand, Skibsreder. F. 17. Jan. 1636 i Marburg, d. 25. April 1692 i Kbh., begr. sst. (Petri K.). Forældre: Raadsforvandt og Hospitalsforstander Erich M. og Elisabeth v. Saltz Budden. Gift 24. Aug. 1663 i Kbh. med Anne Ludewigs, f. 15. Juli 1647, d. 4. Okt. 1724 i Kbh., D. af Købmand Johan L. (f. 1619) og Elisabeth Martens.

G. W. M. lærte Bødkerhaandværket i Nachern, St. Goar og Frankfurt a. M. og kom 1657 til Kbh., hvor han først var Kyper i Johan Lehns Vinstue og derpaa fra 1659 Prokurist hos Vinhandler Johan Edinger. 1661 aabnede han selv en Vinhandel med et større Parti Vine, som han personlig havde indkøbt i Amsterdam, og oparbejdede den i Aarenes Løb til en stor og anset Forretning. Han drev ogsaa Import- og Eksporthandel af anden Art og regnedes 1691 blandt Byens største Skibsredere. Han var først etableret i et mindre Hus paa Frederiksholm, men byggede 1687 en stor Gaard med Huse og Lejevaaninger ved Frederiksholms Kanal, der hvor nu Prinsens Palæ (Nationalmuseet) ligger. Da den var »Staden til god og mærkelig Sirat«, benaadedes han s. A. med tyve Aars Skattefrihed og ret omfattende Handelsprivilegier. I mange Aar kaldtes Gaden (nu: Ny Vestergade) efter ham Wigandsgade. 1682 var han blevet udnævnt til kgl. Kældermester; han var desuden en af Stadens 32 Mænd og Meddirektør for Vandledningen. Den første Kirke for de Reformerte

indrettedes **1685** i hans Hus. Mod Slutningen af sit Liv rantes han af store personlige Sorger, idet en Datter omkom ved Hofteatrets Brand **1689** og den ældste Søn Johan druknede i Marts **1692** ved Forliset af Faderens Skib »Sophia Amalia« under Norgeskysten; sandsynligvis har den sidste Ulykke fremskyndet den gamles Død. Den anden Søn, *Henrik W. M.* (**1672—1720**), døde som Ejer af Herregaarden Gundetved (Selchausdal), mens seks Døtre ægtede ansete Mænd af Købmandsstanden og den borgerlige Embeds- og Godsejerstand. — Stik af *G. W. M.* af Hub. Schaten efter Maleri af Andr. **Quant.**

C. Giessing: Ny Samling af Jubellærere, III, **1786**, S. **413**. Hist. Tidsskr., II, **1841**, S. **118**. O. Nielsen: Kjøbenhavns Historie og Beskrivelse, V, **1889**. L. Bobé: Die deutsche St. Petri Gemeinde zu Kopenhagen, **1925**. Personalhist. Tidsskr., 9. Rk., II, **1929**, S. **205—13**.

C O BøggilAndersen.

Michelsen, Andreas Ludvig Jacob, **1801—81**, Historiker og Politiker. F. **31. Maj 1801** i Sottrup, Sundeved, d. **11. Febr. 1881** i Slesvig, begr. sst. Forældre: Andenpræst i Sottrup, senere Sognepræst i Ødis Frants M. (**1766—1806**) og Johanne Henriette v. **Born** (**1782—1861**). Gift 2. Okt. **1840** i Pløn med Komtesse Ernestine Sophie Frederikke **Brockdorff**, f. 26. Maj **1803** i **Glückstadt**, d. **19. Maj 1872** i Slesvig, D. af Præsident for Overretten i Glickstadt, Kansler, Greve Cai B. (s. d.) og Hustru.

Efter Faderens Død flyttede Moderen til Aabenraa, hvor M. voksede op i tarvelige Kaar, indtil han **1816** ved Grev **Blücher-Altonas** Hjælp kom til Gymnasiet i Altona og optoges i hans Hus. Han studerede derefter Jura i **Kiel** og **Göttingen** og tog **1823** Eksamen ved Overretten paa Gottorp. For engang at blive Professor i Kiel søgte og fik han herefter en Understøttelse til at fortsætte sine Studier i Udlandet. Han gik først til Berlin, hvor han tog den juridiske Doktorgrad, derpaa til Heidelberg og endelig til Paris. **1826—29** opholdt han sig i **Kbh.**, dels for at studere dansk og overhovedet nordisk Ret til Hjælp ved Fortolkningen særlig af Hertugdømmernes **Retsforfatning**, dels for at samle Stof til disses Historie i Arkiver og Biblioteker. I Kbh. kom M. i Forbindelse med danske Videnskabsmænd, A. S. Ørsted, Kolderup-Rosenvinge, Chr. Molbech og Velschow, og optoges i det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie og Sprog, det islandske Litteraturselskab og det norske Videnskabernes Selskab. Efterhaanden samlede hans Interesser sig mere og mere om de rent historiske Forhold; han anlagde betydelige Samlinger af Afskrifter til Hertugdømmernes Historie og offentliggjorde værdifulde Afhandlinger, især til **Oplys-**

ning af Strandfrisernes og Ditmarskernes ældre Samfundsforhold. I Kbh. kom han ligeledes i nær Forbindelse med Uwe Jens Lornsen og talte i Læseselskabet Athenæum for en fri Forfatning, ønskede ogsaa en særlig Forfatning for Hertugdømmerne paa demokratisk Grundlag. 1829 blev han Dahlmanns Efterfølger som Professor i Historie ved Universitetet i Kiel, og han udfoldede fra nu af en rig Virksomhed til Oplysning af Hertugdømmernes Historie, særlig ved Udgivelse af Aktstykker fra Middelalderen. 1833 gav han Stødet til Dannelsen af Gesellschaft für Schleswig-Holsteinische Geschichte, og han var indtil 1842 dets første Sekretær og Udgiver af dets Tidsskrift. I Kiel knyttede han Venskab med Th. Olshausen, og Kredsen omkring denne sendte 1830 M. til Kbh. for at undersøge Muligheden for en Petition til Kongen om Opnaaelse af en Forfatning. Han fulgtes s. A. med Uwe Jens Lornsen tilbage til Kiel, hvor denne begyndte en Agitation for Forfatningen. M. deltog heri, optraadte som Talsmand for de uadelige Stænders, især Bondestandens, historiske Ret til Deltagelse i det offentlige Liv og sluttede sig til det liberale slesvigholstenske Parti. Denne hans Virksomhed og tyske Sindelag vakte Regeringens Mishag, hvorfor han 1842 modtog en Kaldelse til Professoratet i Stats- og Folkeret i Jena. Her steg han til Gehejmejustitsraad og Medlem af Overappellationsretten og udfoldede en rig Forfattervirksomhed i tysk Historie og Ret. Han glemte dog ikke sit snævrere Fædreland. 1844 bragte »Polemische **Erörterung über** die schleswig-holsteinische Staats-succession« ham i snæver personlig Forbindelse med Hertugen af Augustenborg, hvis statsretlige Raadgiver og Pennefører han blev. 1848 stillede han sig til den slesvigholstenske Regerings Raadighed og blev brugt til en Sendelse til Berlin; noget senere valgtes han til Repræsentant for 1. slesvigsk Valgkreds i Frankfurt, indtil han i Maj 1849 skuffet vendte hele denne Bevægelse Ryggen. Herefter helligede han sig sin Professorgerning, indtil han 1862 blev Bestyrer (»erster Vorstand«) for Germanisches Museum i Nürnberg. Da **Augustenborgerne** efter Frederik VII.s Død 1863 igen rejste deres Arvekrav, opgav M. sin Stilling og drog tilbage til Kiel for helt at hellige sig deres Sag. Efter at have oplevet Augustenborgernes Nederlag over for den preussiske Politik, trak han sig, dybt skuffet og saaret, tilbage fra al offentlig og Embedsvirksomhed, bosatte sig i Slesvig og syslede med de nærmest liggende historiske Emner. Saaledes bearbejdede og udgav han H. N. A. Jensens »Schleswig-Holsteinische Kirchengeschichte«. I Aarene efter 1864 skænkede han sin store juridiske Bogsamling til det kgl. Bibliotek i Stockholm — Danmark havde han jo uigenkaldelig brudt med. Senere

testamenterede han dog sine historiske Samlinger til Universitetet i Kiel. — Breve i Det kgl. Bibliotek. — **Gehejmejustitsraad.** — Litografi fra Lenhardt i Mainz efter Billede af Ph. Winterwerb 1848. Træsnit af Neumann efter Fotografi. Litografi af Fritz Ries.

Zeitschr. des Vereins für thüring. Gesch., Neue Folge, II, 1881, S. 441—60. **Zeitschr. für Schlesw.-Holst.-Lauenb. Gesch.**, XII, 1882, S. 301—13. **Allg. Deutsche Biographie**, XXI, 1885, S. 695—98. V. Pauls: Hundert Jahre, 1933, S. 28—68. Sitzungsberichte der Akad. der Wissenschaften zu München, 1881. **M. Liepmann:** Von Kieler Professoren, 1916. Kieler Zeitung 15. Febr. 1881. Knud Fabricius i Sønderjyllands Historie, IV, 1937, S. 156, 161, 170. Hans Jensen: De danske Stænderforsamlings Historie 1831—48, I, 1931, S. 41, 90.

Gudrun Nissen (A.D. Jørgensen).

Michelsen, Carl Richard, f. 1874, Telefondirektør. F. 16. Juli 1874 i Kbh. (Frue). Forældre: Postskriver i Kbh., senere Postmester i Roskilde Valdemar Christian Nicolaus M. (1844—1927) og Sophie Dorothea Christiani (1850—1901). Gift 2. Juni 1905 i Kbh. (Frue) med Ingrid Emilie Thomsen, f. 22. Okt. 1879 i Kbh. (Johs.), D. af Boghandler, senere Etatsraad Thorvald Emil T. (1845—1927) og Julie Kirstine Fischer (1848—1936).

M. tog polyteknisk Adgangseksamen 1892 og blev 1898 cand. polyt. i Ingeniørfaget. Efter en kortvarig privat Ansættelse kom han 1898 til Frbg. Sporvejs- og Elektricitets Akts., der 1897 havde faaet Indenrigsministeriets Koncession paa Anlæg og Drift af Gammel Kongevej- og Falkonerallélinierne. Da den ledende tekniske Kraft i dette Selskab, Fr. Johannsen (s. d.), i Efteraaret 1898 var blevet ledende Ingeniør ved det s. A. stiftede Akts. De københavnske Sporveje's Elektrificeringsarbejder og Nyanlæg, hørte M. til de unge Ingeniører, han ønskede at have som Medarbejdere. 1899 fik M. derfor Ansættelse i Entreprenørfirmaet Fr. Johannsen og J. Saabye og overgik hermed til dette Arbejde, som var afsluttet med Udgangen af 1902. I dette Tidsrum assisterede han tillige Fr. Johannsen ved Udarbejdelse af et Projekt til den Maj 1900 afsluttede Konkurrence om Kbh.s Banegaardsforhold, som belønnes med 3. Præmie. Endvidere var M. i dette Tidsrum paa Firmaets Vegne beskæftiget ved Bygningen af Bropillerne til St. Eriksbroen i Stockholm. Da Fr. Johannsen fra Nytaar 1903 blev Direktør for Kbh.s Telefon Akts., antog han samme Foraar M., som i nogle Maaneder havde været ansat i Entreprenørfirmaet Saabye & Lerche, som Ingeniør i Telefonselskabet. 1912 blev M. Afdelingsingeniør og 1914 Overingeniør og Leder af Selskabets Provinsanlæg, 1930 Chef for Linieafdelingen. Ved sin Fratræden som administrerende Direktør efterfulgtes Fr. Johannsen af

Kristen Møller, men dennes Helbred var ikke stærkt, han traadte tilbage s. A. og afløstes fra Nytaar 1933 af M. 1920 blev M. Medlem af Repræsentantskabet for Dansk Arbejdsgiverforening. 1920—23 og igen fra 1926 er han Medlem af Telefonvoldgiftsnævnet. 1921 blev han Medlem af Trafikministeriets Udvalg angaaende Besparelser i Telegrafvæsenets Drift og 1934 Medlem af Bestyrelsen for Nordsjællands Elektricitets- og Sporvejs-Akts., 1937 Formand for dette Selskabs Bestyrelse. S. A. var han Medlem af det af Ministeriet for offentlige Arbejder 21. Jan. 1937 nedsatte Telefonudvalg, der afgav Betænkning 21. Dec. s. A. — R. 1924. DM. 1931.

Povl Vinding.

Michelsen, Carl Adolph, 1842—1911, Sproglærer. F. 31. Jan. 1842 i Thisted, d. 20. Maj 1911 i Kbh., Urne paa Bispebjerg. Forældre: Provst Marcus Christian Vilhelm M. (1804—55, gift 1° 1831 med Frederikke Vilhelmine Faber, 1810—91, Ægteskabet opløst; hun gift 2° 1840 med Vicekonsul Alfred Hage, s. d.) og Marie Amalie Hansen (1815—89). Gift 1° 11. Jan. 1879 paa Næsbyholm, Skaane, med Henriette Hastrup, f. 4. Okt. 1856 i Ringsted, d. 4. April 1902 i Kbh., D. af Forpagter, senere Ejer af Agersbøl ved Vejle Harald H. (1819—1904, gift 2° 1878 med Emilie Frederikke Elisabeth Rønne, 1843—1920) og Marie Frederikke Grønvold (1827—69). 2° 28. Aug. 1903 i Kbh. (b. v.) med Therese Elise Henriette Stamer, f. 13. Okt. 1869 paa Fusingø, D. af Forpagter Jacob August Ditlev S. (1827—1900) ^oS Therese Sophia Henriette Albers (1839—1919).

M. blev Student 1860 fra Sorø og tog Filosofikum 1862. Bortset fra, at han 1867 blev Sekondløjtnant i Reserven og 1872 Løjtnant i Forstærkningen (afsk. 1880), virkede han hele sit Liv som Lærer i Fransk ved forskellige private Undervisningsanstalter (Mariboos Skole, Slomanns Skole, Efterslægtens Skole, Borgerdydskolen i Helgolandsgade o. fl.) og havde som saadan et meget anset Navn. Han forfattede talrige, i sin Tid med god Grund meget benyttede Hjælpemidler til Undervisningen i Fransk, som »Fransk for Begyndere« (2. Udg. 1891), »Fransk for Mellemlasser« (1890), »Franske Stiløvelser«, I—II (1880—82), »Franske Læsestykker« (1893), »Historiske Læsestykker«, I—II (1896—97). 1904 besørgede han en ny Udgave af Sicks fransk-danske Ordbog. — Tegning af K. Gamborg 1885 (Fr.borg).

S. Schandorph: Oplevelser, I, 1889, S. 211, 241. Soransk Tidsskrift, IV, 1901—05, S. 107. Ch. Kjerulf: Grøn Ungdom, 1915, S. 108. Politiken 21. Maj 1911. Berl. Tid. 22. Maj s. A. Program for Borgerdydskolen i Helgolandsgade 1910—11, S. 7.

Kr. Sandfeld.

Michelsen, Carl, 1853—1921, Ordensjuvelerer. F. 30. Sept. 1853 i Kbh. (Helligg.), d. 14. Dec. 1921 sst., Urne paa Bispebjerg. Forældre: Hofjuvelerer Anton M. (1809—77) og Ida Johanne Cecilie Margrethe Hansen (1815—89). Brodersøn af Gustav M. (s. d.). Gift 12. Maj 1880 i Kbh. (Frue) med Ellen Margrethe Ulrich, f. 21. Sept. 1861 i Kbh. (Frue), D. af Revisor i Justitsministeriet, senere Direktør i Den alm. Brandforsikring for Landbygninger, Etatsraad Georg Henning Julius U. (1828—1907) og Gyrithe Christine Margrethe Kemp (1831—86).

M. blev af sin Fader, den ansete Hofjuvelerer Anton M., sat til Studeringerne. Han blev Student 1872 fra Metropolitanskolen og begyndte at studere Jura. Sin merkantile Uddannelse fik han hos G. A. Gedalia og hos Istel fréres i Paris. Det var Meningen, at han og en Broder skulde overtage henholdsvis Forretningsledelsen og den tekniske Ledelse af Faderens Virksomhed; men da baade Broderen og Faderen døde, maatte M., kun 24 Aar gammel, overtage det hele. Allerede under Faderen var Virksomheden udvidet med det gamle ansete Dalhoff'ske Værksted, og under M. voksede Forretningen stadig. En Række store Arbejder udførte med kunstnerisk Hjælp, bl. a. til Christian IX.s og Dronning Louises Guldbryllup og Kronprins Frederiks og Kronprinsesse Louises Sølvbryllup, udgik fra Værkstedet, og paa de store Udstillinger, bl. a. Malmø 1881, Kbh. 1888, Chicago 1893, Paris 1900 o. s. v., hævdede Firmaet sig som et af de førende i Norden. 1898 var M. blevet Ordensjuvelerer, 1880 Hofjuvelerer. M. var meget virksom i Arbejdet for dansk Kunstindustris Udvikling. Han var 1881 blevet Medlem af Industriforeningens Repræsentantskab, 1889 af Bestyrelsen og endelig 1890 Foreningens Formand (fra 1913 Æresmedlem), og han kom derved ind i et meget omfattende Arbejde for Tilrettelæggelsen af Danmarks Deltagelse i de foran nævnte Udstillinger. Som Formand for den københavnske Afdeling af Fællesrepræsentationen for dansk Industri og Haandværk, Bestyrelsesmedlem i Det tekniske Selskabs Skole, Rejsestipendieforeningen o.s.v. var han meget virksom, især arbejdede han for Oprettelsen af Det danske Kunstindustrimuseum, hvis første Formand han blev. Han havde Sæde i Boligkommissionen, Rosenborg Revisionskommission og Kommissionen angaaende Stempling af ædle Metaller. Desuden var han Formand for Skodsborg og Omegns Kommunalforening. Der blev i det hele taget lagt stort Beslag paa M.s betydelige Arbejdskraft, der var forenet med en repræsentativ Fremtræden og en sjælden Forhandlingsevne, som ofte skaffede ham Resultater, hvor Vejen for andre syntes spærret. — R. 1888. DM.

1894. K.² 1900. K.¹ 1911. — Mindesten i Skodsborg 1923 med Portrætmedaillon af Svend Jespersen. Plakette af S. Lindahl 1922. Træsnit 1888 efter Fotografi.

Eiler Nystrom: Guldsmed Anton Michelsens Slægt, 1909. Carl Muusmann: Udstillingsportraiter, 1888. Det danske Kunstindustrimuseum i de første 25 Aar, 1920. Skønvirke 1921. Tidsskrift for Industri 1. Jan. 1922. Guldsmedebladet 1. Jan. s. A.

Georg Nygaard.

Michelsen, Gustav Michael, 1800—46, Veterinær, landøkonomisk Forfatter, Maler. F. 25. Febr. 1800 i Martofte, Fyn, d. 28. Juni 1846 i Kbh. (Frels.), begr. sst. (Frels. Kgd.). Forældre: Stiftsdyrlæge, Smedemester, senere i Odense Peder M. (1774—1830) og Mette Nielsdatter (1775—1867). Gift 2. Aug. 1845 paa Frbg. med Murdochine Nicoline Brinck, f. 12. Juni 1817 i Kbh. (Frels.), d. Maj 1892 i Berlin (gift 2° 1852 med fhv. Skibspræst Wilhelm August Muller, 1816—92), D. af Proprietær Murdoch Nicolay B. til Friheden (ca. 1786—1817) og Andrea Cathrine Bang (1788—1832).

Allerede medens M. gik i Odense Latinskole, lærte han Smede-
haandværket hos sin Fader. 1821 rejste han til Kbh. for at gøre Svendestykke. Paa Tilskyndelse af E. Viborg og Helper læste han derefter til Dyrlæge og tog Eksamen 1825. Han synes at have været en lovende ung Mand, han fik kgl. Rejsestipendium og led-sagede Stutterikommissionen paa en Rejse i Jylland og Hertugdømmerne, hvorefter han rejste videre til Göttingen, hvor han studerede Husdyrbrug og Landøkonomi hos Blumenbach og Kemi-keren Stromeyer. Senere opholdt han sig et Aars Tid paa Landvæsensakademiet i Möglin under den berømte Agronom Albr. Thaer og fik her Kendskab til Faareavl. Studierejsen afsluttedes med Besøg paa tyske og ungarske Stutterier, Veterinærskoler og Landbrugsinstitutioner. Da han 1828 kom hjem, blev han ansat som Dyrlæge ved de kgl. Gaarde i Jylland og paa Sjælland. 1830 opgav han Stillingen og blev Leder af Lerchenborgs Schæferier (ca. 10 000 Faar). 1832 udnævntes M. til Landvæsenskommissær i Holbæk Amt. M. var grebet af de tyske Hippologers »Anglo-mani«, og da Lensgreve Lerche var ivrig Fuldblodsmand, foranledigede det, at M. besvarede og fik Prisen for en af Landhusholdningsselskabet udsat Opgave om de Grundsætninger, hvorefter Danmarks Hesteavl burde ledes. M. fastslog, at Fr.borgstutteriet burde erstattes med et Fuldblodsstutteri. Skriftet udtrykte Datidens hippologiske Opfattelse, men hele Fuldblodsperioden var en Misforstaaelse, og M. havde sin Andel deri, selv om det skal indrømmes,

at han arbejdede under vanskelige Forhold. J. V. Neergaard kritiserede ham stærkt (»Danmarks forqvaklede Hestevæsen«, 1842). Ogsaa paa andre Husdyrbrug-Områder arbejdede **M.**; han udgav 1833—34 »Landøkonomisk Veterinærtidende«, indførte de Guénonske Malketegn (1846), oversatte Skrifter om Køers Vinterpleje, om finuldede Faar og skrev Landbrugsartikler i »Berlingske Tidende«, var endvidere Stutterikommissær og fra 1837 Hjælpelærer ved Veterinærskolen i Schæferivæsen, Hesteavl og Beslaglære. Han siges at have været velbegavet, et »let Hoved«, men uden fornøden videnskabelig Grundighed. Han havde ogsaa kunstneriske Anlæg og gik under sin veterinære Studietid paa Kunstakademiet, hvor han 1824 konkurrerede til den lille Sølvmedaille, men Sygdom afbrød hans Kunstnerbane. Det hang sammen med hans Interesse for Kunsten, naar han 1836 holdt Kursus over »Hestens Exterieur« for Akademiets Elever. Han var kendt som en dygtig Tegner, der har portrætteret flere af sine Lærere (Litografier af N. F. Hausmann 1825 og Thaer 1830, Pastelmaleri af P. C. Abildgaard (Kopi efter J. Juel) i Veterinær- og Landbohøjskolens Bibliotek). — **Kammeraad** 1832. — Tegning af Em. Bærentzen 1829. Litografi af I. W. Tegner 1847.

G. W. Schrader und E. **Hering**: Thierärztliches biographisch-literarisches Lexicon, 1863, S. 278 f. E. **Nystrøm**: Guldsmed **Anton** Michelsens Slægt, 1909, S. 14—17. B. Bang i Medlemsblad f. Den danske Dyr lægeforening, VI, 1923, S. 69 ff. J. Jensen: Hestens Historie i Danmark, 1925, S. 52—55.

Hj. Friis (B. Bang).

Michelsen, Paul Ulrich, f. 1881, Ordensjuvelerer. F. II. Okt. 1881 i Kbh. (Garn.). Forældre: Ordensjuvelerer Carl M. (s. d.) og Hustru. Gift 6. Maj 1911 i Hanau med Margarethe Elisabeth Maria Karola **Inez** Eisenach, f. 27. Jan. 1888 i Hanau, D. af Dr. med., Geheimrat Paul Heinrich Otto E. (1847—1917) og Anna Katharina Margaretha Zeuner (1855—98).

Efter at være blevet Student 1900 fra Birkerød gik M. den militære Vej, blev Sekondløjtnant i Fodfolket 1904, Premierløjtnant s. A. og Kaptajn 1917. 1923 tog han sin Afsked. Samtidig med Officersgerningen uddannede han sig 1908—09 merkantilt i Landmandsbanken og 1909—11 haandværksmæssigt paa tyske Værksteder og paa **Königliche** Zeichenakademie i Hanau. 1911 bestod han Svendeprøve som Sølvsmed og indtraadte 1914 som Medindehaver af Firmaet A. M. Efter Faderens Død blev han Hof- og Ordensjuvelerer. M. er paa flere Områder fulgt i Faderens Fodspor og har delt de samme Interesser navnlig inden for Kunstindustrien.

Allerede 1918 blev han Formand for Forening for **Kunsthåndværk**, ligesom han sidder i Det danske Kunstindustrimuseums Bestyrelse og **flere** andre Bestyrelser inden for Industri og **Haandværks** Organisationer. Ogsaa som Udstillingsadministrator har han fortsat Faderens Virksomhed. Han har været Medlem af Kommissariatet for en Række Verdensudstillinger og Generalkommissær for Danmark ved Verdensudstillingen i Paris 1925. Han er Formand for Skodsborg og Omegns Kommunalforening. M. har 1918 udgivet »21. Bataillons Historie 1788—1918«. — R. 1918. DM. 1932.

Georg Nygaard: Forening for **Kunsthåndværks** Historie og Virksom-

Georg Nygaard.

Michelsen, Ove Wilhelm, 1800—80, Søofficer, Marineminister. F. 29. Aug. 1800 i Tønning, d. 20. April 1880 i Kbh. (Holmens), begr. sst. (Holmens). Forældre: Raadmand og **Stadssekretær** Christoph Friederich M. (ca. 1763—1817) og Margrethe Christine Wallert (f. 1777). Gift 1° 13. Dec. 1822 i Kbh. (Holmens) med Nicoline Christine Sigbiørn, adopt. Wleugel, f. 26. Juli 1798 i Kbh. (Holmens), d. 18. Okt. 1844 sst. (Holmens), D. af Tambur ved Holmen Christian S. og Johanne Petersen og Adoptivdatter af Kontreadmiral Peter Johan W. (s. d.) og Hustru. 2° 14. Maj 1856 i Kbh. (Fr. Ref.) med **Jeanne-Marie** Sophie Duntzfelt, f. 14. Juli 1819 i Kbh. (Fr. Ref.), d. 10. Marts 1871 sst. (Holmens), D. af Grosserer, senere Etatsraad William Frederik D. (s. d.) og Hustru.

M. blev Kadet 1811, Sekondløjtnant med Gerners Medaille 1818, Premierløjtnant 1825, Kaptajnløjtnant 1834, Kaptajn 1842, Kommandørkaptajn 1850 og Kommandør 1852 (Orlogskaptajn 1858). M. var 1820—21 med Korvetten »Najaden« i Vestindien, hvor den gule Feber rasede haardt om Bord og bortrev mange af Besætningen. Efter sin Hjemkomst ansattes han ved Søartilleriet og samtidig som Auskultant i Konstruktionskommissionen. 1828—30 foretog han en Rejse til Sverige, Holland, Frankrig og England for at studere disse Landes Artilleri, blev ved Hjemkomsten Under-tøjmester og Medlem af Konstruktionskommissionen og 1833 Lærer i Artilleriet ved Søkadetakademiet. Han udarbejdede »Lærebog i Artilleriet for de kgl. Søcadetter« (1836), der i mange Aar anvendtes ved Akademiet. 1835 udnævntes han til Tøjmester og Chef for Artillerikorpsset og forblev i denne Stilling, til han 1854 indtraadte som Marineminister i Ministeriet Bang; som saadan fortsatte han til Dec. 1859 i Andræs og Halls Ministerier, hvor han tillige April 1857—Juli 1858 var Udenrigsminister ad interim. 1855—58 var han Folketingsmand for Fredericiakredsen. Som Marineminister

faldt det i hans Lod at gennemføre Søværnsloven af 1856. Ved hans Afgang som Minister og fra Søetaten tillagdes der ham Kontre-admirals Karakter. **M.** var en kundskabsrig, dygtig og flittig Officer med gode tekniske Anlæg. Han har særlig som **Tøj** mester og mangeaarig Lærer i Artilleri paa Søkadetakademiet gjort sig meget fortjent, bl. a. ved Konstruktion af en ny Kanontype, »System 1833«, medens hans Virksomhed som Minister ikke har sat sig noget varigt Spor i Søetaten. Hans med rolig Værdighed forbundne Velvillie mod alle, med hvem han kom i tjenstlig Berøring, harmonerede godt med hans smukke og mandige Skikkelse. — Kammerherre 1855. — R. 1836. DM. 1840. K. 1852. S.K. 1858. — Tegning af J. V. Gertner 1855 (Fr.borg). Litografi 1856 af L. A. Kornerup efter Tegning af Gertner. Portrætteret paa **Træsnit**: Ministeriet Bang.

A. F. Kriegers Dagbøger, I, 1920, S. 205, 222, 226, 228, 239 ff., 246 f., 318 ff., 331; II, 1921, S. 24. Tidsskr. f. Søv., Ny Række, XVI, 1881, S. 18—21.

Th. Topsøe-Jensen (C. With-Seidelin).

Michgell (Michael), Brix, —1618—, Snedker og Billedskærer. Familieforhold ukendte.

Brix Snedker, som han hyppigst kaldtes, blev optaget i Roskilde Snedkerlav 1612 efter at have udført to Mesterstykker, et Træsur (Skab) og en Kiste. I de følgende Aar leverede han ifølge Kirke-regnskaber en Række større og mindre Arbejder til Roskildeegnens Kirker. Arkivalsk kan hans Navn kun knyttes til Prædikestolen i Jyllinge Kirke, som 1618 betales med 400 Slettedaler, men efter Stilen at dømme maa i det mindste tre Altertavler og fjorten Prædikestole være udgaaet fra hans Værksted, bl. a. Inventaret i Roskilde Vor Frue Kirke. Af hans verdslige Møbler findes et pragtfuldt Skab paa Nationalmuseet. De dygtigt gjorte Snitværker med de manierede Figurer præges af den tyske Senrenæssance, som paa dette Tidspunkt dominerede i Kbh. og de andre Øresunds-byer, og hvis ypperste Repræsentant var Statius Otto fra Luneburg; det er sandsynligt, at ogsaa Mester Brix var indvandret fra Tyskland, og at han ved 1612 har samarbejdet med Otto paa Christian IV.s Kongestol i Roskilde Domkirke. Lensregnskaberne for Roskildegaard nævner ham endnu 1627, men snart efter maa han være død, og i sine sidste Aar synes han i stigende Grad at have søgt Medhjælp hos andre Billedskærere. Traditionerne fra Roskildeværkstedet førtes senere videre af Peder Jensen Kolding (s. d.) og hans Horsens-Elever.

C. A. Jensen i: Fra Nationalmuseets Arbejdsmark, 1928, S. 49—60.

Chr. Axel Jensen.

Middelboe, oprindelig norsk Bondeslægt, der føres tilbage til **Asmund Høskuldsen** (f. 1637) paa Inder Mydland, hvis Søn **Ole Asmundsen** (f. 1693) paa Gaarden Midboe — hvoraf Navnet — senere Borger i Stavanger, var Fader til Biskop i Ribe **Stephan M.** (1730—1811), hvis Søn nedenn. Kommandørkaptajn **Bernhard Ulrich M.** (1768—1825) var Fader til Kaptajnløjtnant **Stephan M.** (1802—56), Oberst **Daniel Ernst M.** (1815—74) og Toldkasserer, Justitsraad **Christian M.** (1805—87), hvis Sønner var de nedenn. Reproduktionsteknikeren, Maleren **Bernhard Ulrik M.** (1850—1931) — Fader til Ingeniør **Kristian M.** (f. 1881) og til nedenn. Fodboldspiller **Nils M.** (f. 1887) — og Marine-minister, Kontreadmiral **Christian Giørtz M.** (1852—1920), hvis Søn Kaptajnløjtnant, Ingeniør **Poul M.** (f. 1883) var gift med Skuespillerinden **Ingeborg Elisabeth M.**, f. **Larsen** (1887—1931) og med Skuespillerinden **Gudrun Nissen**, f. **Houlberg** (f. 1889), Enke efter **Kammersanger Helge Nissen** (1871—1926, s. d.).

B. Middelboe: Familien Middelboe, 1901.

Albert *Fabritius*.

Middelboe, Bernhard Ulrich, 1768—1825, Søofficer. F. 16. Nov. 1768 i Aarhus, d. 25. Okt. 1825 i Kbh. (Holmens), begr. sst. (Holmens). Forældre: Sognepræst ved Frue Kirke i Aarhus, senere Biskop i Ribe **Stephan M.** (1730—1811, gift 2° 1807 med **Georgine Grubbe Kaas**, 1760—1835) og **Maria Christina Bildsøe** (1742—1807). Gift 21. Maj 1800 i Malt med **Magdalene Foersom**, f. 1. Juli 1772 i Øster Lindet mellem Ribe og Haderslev, d. 22. Dec. 1861 i Ribe (gift 1° 1792 med **Konsumptionsinspektør i Viborg, senere Tolder ved Foldingbro Peder Buch**, 1753—96), D. af Sognepræst, sidst i Hygum, Provst **Christian F.** (1735—96) og **Ellen Sophie Thun** (1745—1829).

M. blev Kadet 1782, Sekondløjtnant 1789, Premierløjtnant 1796, Kaptajnløjtnant 1804 og Kaptajn 1810. Han fik 1793 Tilladelse til at gaa i hollandsk Tjeneste og sejlede med en Fregat paa de hollandske Besiddelser i Sydamerika og Vestindien. Han befandt sig imidlertid saa daarligt der om Bord, at han 1795 søgte og fik Tilladelse til at afgaa fra Skibet i St. Thomas, da han — som han skrev til Admiralitetet — »ikke med Satisfaction kunde blive længere i samme Tjeneste«. N. A. ansattes han ved den **glückstadt-**ske Ekvipage og blev 1798 Indrulleringsofficer i Aabenraa, men afgik s. A. med Fregatten »Freja« til Vestindien, hvor han blev Chef for Skonnerten »Den Aarvaagne«. Med denne bestod han 1. Maj 1799 en ærefuld Kamp med en stor engelsk Kaper »Experiment«. Ved Hjemkomsten til Danmark n. A. ansattes han som

Indrulleringsofficer i Randers og beordredes 1801 til Chef for Stykprammen »Søhesten«, der blev placeret i den nordlige Del af den danske Defensionslinie paa Kbh.s Yderred. Efter en tapper Deltagelse i Slaget paa Reden 2. April s. A., hvor ca. en Femtedel af Prammens Besætning faldt eller saaredes, og Skibet blev sønderskudt, maatte M. stryge Flaget. Ved Englændernes Angreb paa Kbh. 1807 ansattes M. som Chef for et af de ved »**Prøvesten**« grundsatte Blokskibe og kommanderede dette under hele Krigen. Han blev afskediget ved Reduktionen 1815, og n. A. tillagdes der ham Kommandørkaptajns Karakter. Han købte Landejendommen Pedersdal paa Amager, men kom i de følgende daarlige Tider i økonomiske Vanskeligheder og døde i trange Kaar. — Portrætteret paa Mindebladet fra 1848 fra Em. Bærentzen over Slaget paa Reden 1801.

P. C. Bundesen: Slaget paa Reden, i Tidsskr. f. Søv., LXXII, 1901.

Th. Topsøe-Jensen.

Middelboe, Bernhard Ulrik, 1850—1931, Maler og Reproductivekniker. F. 31. Marts 1850 i Ribe, d. 12. Nov. 1931 i Kbh., begr. sst. (Holmens). Forældre: Toldkasserer, Justitsraad Christian M. (1805—87) og Caroline Christiane Giørtz (1831—75). Gift 1. Juni 1880 i Kbh. (Jac.) med Hilda Horndahl, f. 21. Okt. 1852 i Flundarp, Skaane, d. 26. Marts 1924 paa Frbg., D. af Skibskaptajn Hans Nilsson H. (1820—59) og Mathilda Hoberg (1822—79).

M. sattes 1867 i Lære hos Muremester Prahl i Kbh. og kom, efter at have tegnet hos C. V. Nielsen, ind paa Kunstakademiet Okt. s. A. Her gik han, til han tog Afgang som Maler 1876. Med »Mogens Munk tager Afsked med Christian II. efter at have ladet Opsigelsesbrevet ligge i sin Handske« konkurrerede han forgæves om den Neuhausen'ske Præmie 1875, men vandt den 1877 for »Ewalds sidste Dag«. Sammen med Viggo Johansen, Krøyer og andre havde han i Sommeren 1873 været paa Studieophold i Hornbæk. 1877—78 opholdt han sig et Aars Tid i Frankrig, hvor han søgte Bonnats Atelier i Paris, bl. a. omgikkes Tuxen og Krøyer og i Begyndelsen af 1878 boede sammen med Karl Madsen og Holger Drachmann ved Saint-Briac i Bretagne. 1880—91 drev M. sammen med sin Hustru dennes Fødegård Flundarp ved Arildslæge, samtidig med at han dyrkede Malerkunsten. M. malede mest Genrebilleder og Portrætter (f. Eks. Portræt af Marinemaleren Carl Neumann, der tilhører Udstillingskomiteen ved Charlottenborg, og af Grev Ludvig Holstein (Ledreborg), der tilhører Rigsdagen), tillige nogle Landskaber og udstillede paa Charlottenborg

1875—77, 1879—87, 1889, 1891—92, 1915—16, 1918—19, 1932. Han hørte til den Gennembruds-Generation, for hvem det, for at bruge et Ord af Karl Madsen, gjaldt om »at gøre os Arbejdet **vanskeligere**«. Skønt han havde vakt Opmærksomhed, især ved sine Portrætter, kunde han ikke tilfredsstille de strenge kunstneriske Krav, han stillede til sig selv, og da Bogtrykker Fr. Hostrup Schultz tilbød at starte en Reproduktionsanstalt med ham som Leder, rejste M. til Paris, hvor han hos Firmaet Photogravure Vitou satte sig ind i de nye fotomekaniske Reproduktionsmetoder, og efter hans Hjemkomst grundlagdes 1891 **Bernh. M.s** Reproduktionsanstalt, som M. blev Indehaver af 1897 efter Schultz' Død. 1899 omdannedes Virksomheden til Aktieselskab under Navnet Dansk Reproduktionsanstalt, men 1912 fratraadte M. Direktionen og grundlagde et nyt Firma med det oprindelige Navn sammen med sin Søn **Einar M.**, der efter Faderens Død fører Virksomheden videre. — M. hører til blandt sit Fags Pionerer; han har selv maattet gennemprøve de forskellige moderne Metoder, efterhaanden som de kom frem, og da hans Uddannelse som Kunstner fik ham til at stille Fordringerne til den nøjagtige Gengivelse højt, er det ikke uden Grund, naar hans Virksomhed kom til at høre til de mest ansete inden for Faget. Hans Kolleger valgte ham da ogsaa til deres første Formand, da det 1903 lykkedes at samle det nye Fags Udøvere i en Principalforening. — Maleri af P. S. Krøyer og Selvportræt.

Reproduktionsanstalterne gennem 25 Aar, 1928. Sigurd Schultz i Nyt Tidsskrift for Kunstindustri Nov. 1931. **Berl.** Tid. 13. Nov. 1931. Danske i Paris, udg. af Franz von Jessen, II, 1938. ff **S** Hendriksen.

Middelboe, Christian Giørtz, 1852—1920, Søofficer. F. 9. Marts 1852 i Ribe, d. 3. Marts 1920 paa **Frbg.**, begr. i Kbh. (Vestre). Broder til Bernhard M. (1850—1931, s. d.). Gift 17. Jan. 1878 i Kbh. (Holmens) med Hedvig Therese Lund, f. 10. Dec. 1853 i Aalborg, d. 5. Maj 1924 paa **Frbg.**, D. af Vinhandler Søren Julius L. (1819—60) og Betty Jacobine Christiane Tetzen (1829—1922).

M. blev Kadet 1867 paa det sidste Hold paa Søkadetakademiet, Sekondløjtnant 1872, Premierløjtnant 1873, Kaptajn 1885, Kommandør 1899 og Kontreadmiral 1911. Han var 1872—73 med Korvetten »Dagmar« i Vestindien og Sydamerika, var derefter udkommanderet paa forskellige Togter, deriblandt med Fregatten »Jylland« til Vestindien 1876—77. Ved sin Hjemkomst fra dette Togt kom han til Tjeneste ved Søminevæsenet, først som subaltern Officer og derefter 1885—90 som Chef for dettes 2. Afd. Under

denne Tjeneste var han hvert Aar 1881—89 Chef for Torpedoskibet »Esbern Snare«, der anvendtes til Forsøgsskydning med og Indskydning af Torpedoer. Han var derefter 1891—95 Vagerinspektør og Fører af Vagerinspektionsskibet »Løvenørn«, 1898 Chef for Krydseren »Heimdal« til Island og 1899—1900 Stabschef ved den flydende Defension paa Kbh.s Red. 27. April 1900 til 24. Juli 1901 var han Marineminister i Ministeriet Sehested, indtraadte derefter atter i Søetatens Tjeneste og var 1902—08 jævnlig Chef for Panserskib i Eskadren. 1911 blev han Chef for den flydende Defension paa Kbh.s Red og afskedigedes 1914 paa Grund af Alder. 1909—14 var M. Formand for Søofficersforeningens Bestyrelse og 1910—11 Medlem af Sø- og Handelsretten i Kbh., ligesom han i en Aarrække for Indenrigsministeriet ledede Arbejdet med Fjernelse af Vrag fra Kysterne. M. var et ualmindelig lyst Hoved, livlig og indtagende; ved sit venlige og djærve Væsen vandt han sig mange Venner. Han var Friluftsmænd, Jæger, Sejlsportsmand og Sømand med et hurtigt og praktisk Greb paa alt, hvad han havde med at gøre, men han var hverken i Besiddelse af særlig Nøjagtighed i Udførelsen af sin Tjeneste eller af dybtgaaende teoretiske Kundskaber. Som Marineminister i det sidste Højreministerium vandt han ingen Laurbær, særlig paa Grund af Ministeriets svage Stilling. Foruden sine mange andre gode Evner havde han ogsaa den at kunne fortælle og skrive. Han har særlig i »Tidskrift for Søvæsen« skrevet talrige Artikler vedrørende sit Fag og i Skrifter udgivne ved Udvalget for Folkeoplysnings Fremme leveret adskillige friske og fornøjelige Skildringer fra Sømandslivet. 1918—19 udgav han sine Livserindringer, der dog ikke indeholder noget af særlig Interesse. — R. 1885. DM. 1900. K.² 1901. K.¹ 1910. F.M.G. 1914.

Tidsskr. f. Søv., LXXXXII, 1921, S. 177 ff. *Th. Topsøe-Jensen.*

Middelboe, Nils, f. 1887, Fodboldspiller. F. 5. Okt. 1887 paa Flundrarp, Brunnby, Skaane. Forældre: Maler og Reproduktionstekniker Bernhard M. (s. d.) og Hustru. Gift 30. Aug. 1917 i London med Margaret Ada Comins, f. 30. Sept. 1891 i London, D. af Assurancedirektør Thomas Edward C. (f. 1862) og Mary Ellen Robinson (1866—1921).

M. blev Student 1905 fra Frbg. Latin- og Realskole og tog juridisk Embedseksamen 1913 for s. A. at rejse til London, hvor han fik Ansættelse i British Bank of Northern Commerce og 1917 indtraadte i Bankfirmaet F. Huth & Co., fra 1927 som Chef for Valutaafdelingen. 1936 vendte han tilbage til Danmark. Navnet

M. er fremfor noget andet knyttet til dansk Fodbolds **Historie** og Udvikling, idet de tre Brødre Nils, Einar og Kristian M. paa dette Felt har ydet en usædvanlig Indsats, og for **Kbh.s Boldklub** er deres Betydning uvurderlig. 1908, i Begyndelsen af dansk Fodbolds Guldalder, spillede de tre Brødre halfbacks paa et udvalgt Hold i en **officiel Bykamp: Kbh. mod Berlin**. I de følgende Aar nævnedes deres Navne i Forbindelse med de fleste betydelige Kampe, og senere har de virket i Klubledelse og i dansk Boldspils Administration. Mest berømt af Brødrene blev **M.**, der som Fodboldspiller er kendt langt ud over Landets Grænser og nævnes som dansk Fodbolds mest fremragende Tekniker og lige saa betydelige Taktiker, fremfor alt en Idrætsmand med en usædvanlig smuk idrætslig Indstilling. Paa Fodboldbanen har han spillet paa alle Pladser undtagen Maalmandens og var en selvskreven Deltager paa Landsholdet, indtil han 1913 rejste til England. Han har indtil da i alt spillet fjorten Gange paa dansk udvalgt Hold mod fremmede. Han har desuden været en ypperlig Bandy- og Tennisspiller, en god Løber og haft dansk Rekord i Trespring og 800 m Løb. I England debuterede han med stort Held 1913, kort efter sin Ankomst, som halfback og tillige Anfører for Chelsea, hvilket er en usædvanlig Anerkendelse for en ikke engelsk Amatørspiller; han har i alt spillet ca. 175 Gange for Chelsea. Han havde tillige en betydelig teoretisk Indsigt i Fodboldspillet og har skrevet adskillige Artikler og holdt Foredrag om Fodboldspil; nævnes kan hans Artikler i »Dagens Nyheter« og i »Deutsches Fussballjahrbuch« (1913) og forskellige engelske Blade, »Idrætsbladet« m. m. Den største Anerkendelse til hans teoretiske Indsigt er dog Opfordringen 1934 til at holde Foredrag for **engelske** Dreng; en Udmærkelse, hvis Betydning man kun forstaar, naar man kender Englændernes berettigede Selvsikkerhed paa dette Punkt. Ved hans Tilbagevenden til Danmark 1936 sikrede Kbh.s Boldklub sig straks hans Medarbejderskab som Klubbens Sekretær og Leder af Fodboldafdelingen. — Pastel og Blyantstegning ca. 1900 af B. Middelboe. Karikaturer bl. a. af Sven Brasch.

Otto Olsen

Middelfart, Mads Jensen, se Medelfar.

Mikkel, se Michael.

Mikkelsen, Aksel, se Mikkelsen(-Løth).

Mikkelsen, Ejnar, f. 1880, Koffardikaptajn, Polarforsker, Forfatter. F. 23. Dec. 1880 i Vester Brønderslev. Forældre: Sløjdisinspektør Aksel Mikkelsen (se Mikkelsen(-Løth)) og Hustru. Gift

1° 9. Maj 1913 i Kbh. (Holmens) med Naja Marie Heiberg Holm, f. 24. Sept. 1887 i Kbh. (Holmens), d. 18. Aug. 1918 i Charlottenlund, D. af Kaptajn, senere Kommandør, Dr. phil. G. H. (s. d.) og Hustru. 2° 1. Juli 1919 i Korsør med Ella Holm-Jensen, f. 20. Juni 1887 i Kbh. (Matth.), D. af Sagfører, senere Justitsraad Valdemar Christian August J. (1844—1919) og Louise Caroline Vilhelmine Holm (1856—91). Navneforandring (Bindestreg) 15. Juli 1904.

Som ganske ung gik M. til Søs og tog Styrmandseksamen 1899 fra Kbh.s Navigationsskole. Dette var ham imidlertid kun en Genvej til det Maal, han fra Barndommen havde sat sig, nemlig Polarforskning, og allerede 1900 blev han Deltager i Carlsbergfondets af daværende Kaptajn Amdrup ledede Ekspedition til Østgrønland og var med paa den mesterligt gennemførte Baadrejse langs den farlige og ikke tidligere berejste Blossevilles Kyst mellem 66 og 70° n. Br. Straks efter sin Tilbagekomst herfra drog han paa ny ud som Kartograf med den Baldwin-Ziegler'ske Polarekspedition 1901—02 og var selv Leder af The Anglo-American Polar Expedition til Farvandene norden for Alaska; her blev hans Skib skruet ned af Isen. Størst arktisk Berømmelse indlagde han sig imidlertid paa den af ham selv startede Alabama Ekspedition 1909—12, som gik ud paa at søge nøjere Oplysning om den Skæbne, som havde ramt Mylius-Erichsen, Høeg Hagen og Jørgen Brønlund paa deres sidste tragiske Rejse under Danmark Ekspeditionen til Nordøstgrønland 1906—08. Det lykkedes ham at finde Mylius-Erichsens i Varder henlagte Beretninger. Men da han kom tilbage til sit Vinterkvarter, viste det sig, at hans Skib var skruet ned. Skønt berøvet saa godt som al Proviant og alle Hjælpemidler gennemførte han ikke desto mindre sammen med sin trofaste Ledsager Iversen to Overvintringer paa Nordøstgrønlands øde Kyst og blev omsider bjærget af et norsk Fangstskib, efter at næsten alt Haab om deres Liv var opgivet her hjemme. Denne eventyrlige Rejse har han selv skildret livfuldt og fængslende i sin 1913 udgivne Bog »Lost in the Arctic« og paa Dansk i »3 Aar paa Grønlands Østkyst« (1913). — 1924 ledede M. Ekspeditionen til Scoresbysund-Koloniens Oprettelse, 1925 en Række Fiskeriforsøg ved Grønlands Vestkyst og 1926 en lignende i Scoresbysund. 1934 blev han Inspektør for Østgrønland, i hvilken Egenskab han siden har foretaget Tilsynsrejser dertil og 1937—38 ved Kolonibestyrerens Død varetaget dennes Forretninger i Angmagssalik. — Foruden ovennævnte Arbejder har M. udgivet »Conquering the Arctic ice« (1908), »Med »Grønland« til Scoresbysund« (1925), »Nachbarn des Nord-

pols« (1927) og det digre Værk »De østgrønlandske Eskimoers Historie« (1934) samt en Række skønlitterære Bøger med Emner hentede fra arktisk Amerika (»Norden for Lov og Ret«, »John Dale« o. fl.). M. er dels Æresmedlem af og dels hædret med Guldmedaille fra forskellige udenlandske geografiske Selskaber. — R. 1924. DM. 1933. F.M.S. 1900. F.M.G. 1912. — Malerier af E. Saltoft 1923, E. Krause 1931 og Sven Mikkelsen 1933. Buste af svensk Billedhugger 1928.

H. Ostermann.

Mikkelsen, Hans, d. 1532, Borgmester, Christian II.s Raad. F. i Malmø(?), d. 20. Dec. 1532 i Harderwijk i Geldern. Gift med Elsebet, der overlevede ham.

H. M. omtales 1502 som Købmand og Raadmand. i Malmø, var senest fra 1507 Borgmester sst., opgav antagelig 1517 denne Stilling, men blev efter Udstedelsen af Christian II.s Købstadlov Byens første Skultus (**Overborgmester**). Hans kommunale Position i en af Rigets vigtigste Stæder, hans omfattende Handelsvirksomhed, betydelige Formue, Forhandlingsevne og ikke almindelige Kundskaber forklarer, at han tidligt blev benyttet til forskellige, særlig finansielle, Hverv af **Regeringen**; ca. 1517 knyttedes han nærmere til denne og blev vistnok allerede n. A., skønt borgerlig, forlenet med det rige Børringe Kloster, som han fra 1520 havde i Pant. I Krigsaarene 1517—18 løste han i Skaane vigtige lokaladministrative Opgaver, 1519 var han med til at konfiskere Arcimbolds Gods, afholdt s. A. som Kongens befuldmægtigede under Skaanemarkedet Forhør i en Strid mellem Danzig og Liibeck, var Medlem af den Kommission, der i Sept. forhandlede med de tyske Købmænd paa Falsterbo om Afgift af Sildesaltningen, og skulde samtidig træffe Aftale med de skaanske Købstæder om Levering af Proviant til Hæren i Sverige. 1520 optraadte han i Kbh. »paa Kongens Vegne« som Ordfører fra dansk Side under de vigtige Forhandlinger med Liibeck, og s. A. var han vistnok midlertidig Slotshøvedsmand paa **Kbh.s** Slot. Skønt han lige saa lidt som andre af Christian II.s vigtigste Raadgivere fik nogen Embedsstilling i Centraladministrationen — i et Pavebrev fra Efteraaret 1521 kaldes han Kongens Raad —, synes han i disse Aar i stigende Grad at have paavirket Regeringens almindelige Politik. Ifølge en Udtalelse af ham selv fra 1526 var han en forbitret Modstander af Rigsraads-kredsen og erklæret Tilhænger af Arvekongedømmet, der indførtes i Sverige 1520, og som i Christian II.s sidste Aar forberedtes i Danmark. Hans Indflydelse paa Udformningen af denne Politik lader sig ikke paavise i Enkeltheder, men paa to Hovedpunkter kan hans

Medvirken konstateres. Han deltog, formentlig som ledende, i de Forhandlinger, der i Slutningen af 1520 førtes i Stockholm om Oprettelsen af et stort nordisk Handelsselskab, og han var ifølge samtidige Udtalelser Hovedforfatteren eller en af Hovedforfatterne af »Christian II.s Love«, der skulde værne Kongemagtens og Borgerstandens Interesser, men som tillige paa adskillige Omraader vidnede om et af humanistiske Ideer præget Samfundssind.

1523 fulgte H. M. Christian II. i Landflygtighed. Han blev nu betragtet som en af Hovedmændene for den kongelige Politik og var foruden Sigbrit den eneste, der ved Kbh.s Overgivelse s. A. blev undtaget fra Amnesti. Hans Pantelen Børringe blev frataget Familien og hans Ejendomme beslaglagt. Hans Hustru og Døtre fik dog foreløbig Lov at beholde deres Part, og visse Omstændigheder tyder paa, at hans Tilbagevenden endnu paa dette Tidspunkt ikke vilde have været helt umulig. H. M. blev imidlertid hos Christian II., som han var personlig hengiven, og paatog sig det brydsomme Hverv at styre hans Pengesager. H. M.s i stort Omfang bevarede Breve til Kongen fra Udlændighedstiden, der i øvrigt røber megen praktisk Menneskekundskab og et bidsk Lune, viser, hvordan han søgte at raade og lede sin Herre ud fra et urokkelig optimistisk Syn paa hans Chancer; han vilde ikke anerkende Nødvendigheden af noget Kompromis med de danske Oprørere, kun som Arveherre **maatte** Kongen vende tilbage til Danmark. — Under Christian II.s Ophold i Wittenberg 1523 blev H. M. Lutheraner. Han var utvivlsomt oprigtigt grebet af den nye Lære, men forbisaa ikke dens politiske Muligheder. Til den af Christian II. foranledigede danske Udgave af Det nye Testamente (1524) bidrog han med en Oversættelse af Apostelbrevene (paa Grundlag af Luthers tyske, men med Benyttelse af Erasmus' latinske Oversættelse) og en Fortale, der agiterede for den nyomvendte Konges Genindsættelse i sine Rettigheder; og 1525 lod han i Danmark udbrede en af ham selv besørget Udgave af et i Christian II.s Navn til Danzig-Borgmesteren Johan Wendeland sendt Brev, hvori Kongen gik ind paa Wendelands Plan om ved en luthersk-demokratisk Rejsning i Hansestæderne at bane Vejen for hans Tilbagevenden til sit Rige. Disse Skrifter vakte Forbitrelse i Danmark, hvor Poul Helgesen 1526 forfattede sit hvasse »Svar til H. M.«. H. M.s Hustru og ene Datter blev fængslet og siden udvist, hans Svigersøn dødsdømt og kun benaadet ved Hertug Christians Mellemkomst, Resten af hans Gods beslaglagt. Paa Herredagen i Odense 1527 blev »H. M.s Bøger« forbudt. De følgende Aar levede han med sin Familie i Lier under stadige

Rivninger med Christian II.s øvrige Ledsagere og med Regeringen i Bruxelles, der en Tid holdt ham fængslet som Kætter. 1531 fulgte han Christian II. til Norge og førte under Kongens Tog til Bohuslen Befalingen i Oslo. Han skal have fraraadet at gaa ind paa Kontrakten i Oslo 1. Juli 1532 og at stole paa det givne Lejde. Da Kongen førtes til Kbh., rejste H. M. tilbage til Nederlandene med det originale Lejdebrev, senere et vigtigt Vaaben i Agitationen mod Frederik L, og døde faa Maaneder efter, at han havde faaet Underretning om Christian II.s Fængsling.

C. F. Allen: Breve og Aktstykker til Oplysning af Christiern II.s og Frederik I.s Hist., 1854. Samme: De tre nord. Rigers Hist., især II, 1865, S. 338—42. Diplomatarium Norvegicum, især IX—XII, 1878—88. A. U. Isberg: Bidrag til Malmö stads hist., II a, 1897. Hanserecesse 1477—1530, VI—VII, 1899—1905. Kirkehist. Saml., 5. Rk., III, 1905. Johs. Brøndum-Nielsen: Sproglig Forfatterbestemmelse, 1914, S. 22—37. E. Arup: Danmarks Hist., II, 1932.

Povl Bagge.

Mikkelsen, Hans, ca. 1538—1601, Skolemand. F. ca. 1538 i Randers, d. 13. Dec. 1601 i Sorø, begr. sst. Forældre ukendte. Gift ca. 1581 med Elisabeth (Lisbet) Munthe, f. ca. 1560 i Lübeck(?), d. senest 1611, D. af Købmand i Lübeck Ludvig M. og Elisabeth Paludan.

Om H. M.s Studeringer vides intet, før vi henimod 1560 træffer ham i Kbh. som Lærer for Herluf Trolles Søstersønner, Brødrene Arild og Jacob Huitfeldt. Efter at han i nogle Aar med stor Dygtighed havde ledet de unge Menneskers Undervisning her, blev det 1562 overdraget ham at ledsage dem til Gymnasiet i Strasbourg, der dengang styredes af den berømte Pædagog Johs. Sturm og stod i megen Anseelse. Ved hans Bortrejse 1565 omtalte Sturm ham i et Brev til Frederik II. som en særdeles brav, flittig og velstuderet Mand. S. A. antog Fru Birgitte Gjøe ham til Rektor for den nys, med Forbillede i de efter Sturms Grundsætninger oprettede Kostskoler i **Württemberg**, grundede »fri« Skole paa Herlufsholm. 1566 tog han Magistergraden i Kbh. Som Tillæg til sin tarvelige Løn fik han 1570 et Kanonikat i Roskilde, og n. A. blev han Sognepræst for Herlufsholm uden derfor at opgive Lærergerningen, som han varetog sammen med to Hørere. 1578 var han en af de Mænd, som Universitetet anbefalede til at blive Biskop i Trondhjem. Biskop blev han dog ikke; men da Kongen forlangte, at Sjællands Biskop Poul Madsen skulde give Anvisning paa »en god, from, fin, lærd og gudfrygtig Mand«, der egnede sig til at være dansk Hofprædikant, saa vidste han ingen bedre at pege paa end H. M., som da ogsaa blev kaldet til denne anselige Stilling. 1580

forlod han Herlufsholm og tog Bolig ved Fr.borg, hvor Hoffet mest opholdt sig.

Da Frederik II.s ældste Søn, Christian (IV.), var i den Alder, at han skulde have en Lærer, bestemte Kongen sig, efter Rigsraadets Anbefaling, for H. M., der »før havde omgaaedes med Børn og vel vidste at skikke sig i den Lejlighed«. 1583 overtog han den vigtige Gerning at opdrage Rigernes tilkommende Styrer, og i 11 Aar forestod han den med ualmindelig Dygtighed. En saa kompetent Dommer som Dr. Hans Poulsen Resen siger, at H. M. var »vidt berømt for sin synderlige Skikkelighed til Ungdommen at oplære«, og at han med »stor Lov og Ære« havde varetaget sit Embede som Kong Christians Tugtemester. Da han endelig havde fuldendt sit Hverv, trak han sig tilbage til det Prælatur i Lund, hvormed han allerede 1583 var blevet forlenet. Men den unge Konges Yndest og Tillid kaldte ham 1597 til den betydelige Post som Forstander for Sorø Skole og Klostergoods, i hvilken Stilling han forblev til sin Død. En fremmed rejsende, der 1600 besøgte Danmark, omtaler ham som »en velvoksen og ved Alder og Visdom imponerende Skikkelse«.

C. Molbech i *Nyt hist. Tidsskr.*, III, 1850, S. 245—306. H. F. Rørdam i *Kirkehist. Saml.*, VIII, 1872—73, S. 154—82. H. Munthe: *Efterretninger om Familien Munthe i ældre og nyere Tid*, 1883—88, S. 55—58. Sorø. Klostret, Skolen, Akademiet gennem Tiderne, I, 1924.

H. F. Rørdam (C. O. Bøggild Andersen).*

Mikkelsen, Hans, 1578—1651, Biskop. F. 1. Jan. 1578 i Odense, d. 25. Marts 1651 sst., begr. sst. (St. Knuds K.). Forældre: Borger Mikkelt Pedersen og Karen Hansdatter. Gift 19. Jan. 1617 i Odense med Catharine Henriksdatter, f. 1582 i Hamburg, d. April 1655.

H. M. blev Student fra Odense 1601, men maatte efter et halvt Aars Studietid i Kbh. vende tilbage til sin Fødeby, da Universitetet blev lukket paa Grund af Pest. I Odense blev han antaget til Sekretær hos Biskop Jacob Madsen Vejle, som 1602 kaldte ham til Rektor i Nykøbing. Allerede n. A. drog han dog udenlands som Hovmester for den unge Iver Bryske. Fem Aar kom H. M. til at rejse i det fremmede baade i Tyskland (Strasbourg, Marburg), i Schweiz (Basel, Geneve) og i Frankrig (Orléans, Angers). En Tid tænkte han paa at opgive Teologien til Fordel for Medicinen og raadførte sig i den Anledning med den bekendte Professor Caspar Bauhin i Basel. Efter at være vendt tilbage til Danmark blev H. M. 1608 Rektor i Odense og tog s. A. Magistergraden. Da hans pædagogiske Dygtighed og solide Kundskaber skaffede

ham et anset Navn, var det vel forstaaeligt, at Fru Ellen Marsvin opfordrede ham til at blive Husprædikant paa sin Gaard Lunde-gaard (i Nørre Broby Sogn) og tillige Lærer i Fransk og Tysk for hendes Datter, Kirstine Munk. Det var med stor Betænkelighed, at H. M. modtog dette Tilbud, og først efter at Holger Rosenkrantz den Lærde, med hvem han var blevet nærmere kendt i Odense, i en lang og ejendommelig Skrivelse havde raadet ham dertil, fulgte han Kaldelsen 1614. Denne Forandring af Stilling blev et Vendepunkt af største Betydning i H. M.s Liv, idet den nære Tilknytning til Ellen Marsvin og hendes Datter i de følgende Aar med utrolig Hast førte ham fra det ene store Embede til det andet. 1615 blev han allerede Sognepræst i Assens og Kærum samt Provst i Baag Herred; inden Aaret var omme, Professor pædagogicus i Kbh., s. A. Slotspræst i Kbh., 1616 kgl. Hofprædikant og Dr. theol., og s. A. valgtes han til Biskop over Fyns Stift. Skyldtes H. M.s hurtige Forfremmelse utvivlsomt i høj Grad hans gode Forbindelser, saa forstod han til Gengæld gennem mere end en Menneskealders samvittighedsfulde og dygtige Embedsførelse i en omfattende Virkekreds at godtgøre, at Hoffets Gunst ikke var faldet paa en uværdig. H. M. var en afbalanceret, harmonisk Personlighed, altid i Middelpunktet. Konservativ som han var af Natur, passede han godt ind i den kirkelige Udvikling her hjemme efter 1617, men hvor fast han end var forankret i den lutherske Ortodoksi, vilde han dog paa gammeldags Vis — ligesom H. P. Resen — holde fast ved baade Luther og Melanchton som normgivende Autoriteter for den danske Kirke. H. M. deltog i Afgørelsen af de fleste almenkirkelige Spørgsmaal i hans Tid, og af den Nidkærhed, hvormed han antog sig Administrationen af sit udstrakte Stift, faar man et godt Indtryk gennem hans latinske Dagbog. Bemærkelsesværdig er særlig hans pædagogiske Interesse, der gjorde ham til en varm Tilhænger af Reformbestræbelserne paa dette Omraade. Hans Dagbøger er rige paa Oplysninger vedrørende Fyns og Lolland-Falsters Specialhistorie, hans øvrige Forfatterskab bestaar hovedsagelig af Ligprædikener, hvoraf han sendte ikke mindre end 37 i Trykken. Alene dette Tal vidner om den usædvanlige Yndest, han havde forstaaet at vinde som Lejlighedstaler hos Adelen, men det kan ikke nægtes, at hans Virksomhed som skattet Modeprædikant har givet adskillige af hans udgivne Prædikener et stærkt Præg af Rutinearbejder, tilskaaret som de er efter et bestemt Skema og fyldt med et traditionelt Indhold. H. M.s Prædikantvirksomhed skaffede ham ogsaa store Indtægter. Især blev hans Ligprædikener højt betalt (det sædvanlige Honorar var

et Sølvkrus paa 100 Lod med 100 Rdl. deri). Intet Under derfor, at han baade kunde samle sig en betydelig Formue og fik Raad til at bygge smukke Præstegaarde til sine to Sønner, der begge fik gode Embeder i Faderens Stift.

Jacob Sperling: Ligprædiken over H. M., 1652. Erasmus Vinding: Regia Academia Hauniensis, 1665, S. 270—73. D. G. Zwergius: Det Siellandske Clerisie, 1753, S. 532—40. J. C. Bloch: Den Fyenske Geistligheds Historie, I, 1787, S. 89—108. Dänische Bibliothec, III, 1739, S. 193—209. H. F. Rørdam: Hist. Saml. og Studier, IV, 1902, S. 111, 258 f., 264. Kirkehist. Saml., I, 1849—52, S. 489 f.; 2. Rk., VI, 1872—73, S. 83, 109 f.; 3. Rk., V, 1884—86, S. 112—45. S. M. Gjellerup: Biskop Jens Dinesen Jersin, 1868—70, S. 55 ff. J. Oskar Andersen: Holger Rosenkrantz den Lærde, 1896, S. 144 f., 370. — H. M.s Dagbog udg. af E. Høyer-Møller i Saml. til Fyens Hist. og Top., V, 1871, S. 379—416; VI, 1873, S. 105—67; VII, 1878, S. 34—194.

Bjørn Kornerup.

Mikkelsen, Jakob, 1577—1644, Borgmester. F. 1577 i Malmø, d. 25. Aug. 1644 i Kbh., begr. sst. (Frue K.). Forældre: Raadmand i Malmø Mikkell og Helene Pedersdatter. Gift 1613 paa Fr.borg Slot med Anne Mortensdatter, f. 1578 i Kolding, d. 1642, begr. i Kbh. (Frue) (gift 1° 1598 med Klædekræmmer, senere Renteskriver Christen Hammer), D. af Morten Pohl (Phaal) og Katrine Hansdatter.

J. M. blev 1597 Student fra Lund og studerede fra 1598 ved nederlandske, tyske og engelske Universiteter. Efter Hjemkomsten var han ti Aar Skriver paa Sølvitsborg Slot og fungerede under Kalmarkrigen som Proviantskriver paa Kristianopel Fæstning. 1613 fik han Ansættelse som kgl. Tolder i Kbh., sikkert takket være sin Hustru, thi hun havde tjent fem Aar ved Hoffet og var i høj Grad yndet af Christian IV., der til sidst gav hende en Slags Hofstilling. 1614 forlenedes han med et Prælatur i Aarhus (fornyet 1633) og senere med Kronens Tiende af Magleby Sogn paa Møen. Han var meget virksom som Forretningsmand, handlede bl. a. paa Færøerne, hvis visse og uvisse Indkomster han 1634 forpagtede, og anlagde sammen med Borgmester Mikkell Vibe 1619 en Kro med »Doolhof« (Skydebane) uden for Vesterport, 1620 sammen med Vibe og flere andre en Reberbane mellem Farveriet og Vandkunsten. Paa Gammeltorv ejede han den Byggegrund, hvor nu Nygade løber, i Nærheden af Jarmers Skanse en Blegeplads. 1625 blev han efter Kongens Ønske Raadmand og straks efter Mikkell Vibes Efterfølger som Borgmester i Kbh. N. A. indtraadte han som Bewindhebber i det ostindiske Kompagni og fik ogsaa Sæde i det islandske Handelskompagnis Bestyrelse og 1639 i den nystiftede

Søhandelsret. Sammen med et Par andre Borgere fik han Tilladelse til at oprette en Mønt, men denne Tilladelse blev dog kort efter tilbagekaldt (1632). J. M. indtog med sin Lærdom, sit Kendskab til Europa, sin Driftighed og sin gode Forbindelse ved Hoffet en overmaade vægtig Position inden for sin Tids københavnske Borger-skab, ligesom han ogsaa synes at have samlet sig en betydelig Formue. 1641 stiftede han og hans Hustru en Seng i Vartov, 1642 et Legat paa 100 Rdl., hvis Renter tilfaldt den residerende Kapellan ved Vor Frue Kirke.

Progr. fun. Univ. Hafn. 1642 og 1644. Kbh.s Diplomatarium, I—VI, 1872—84. O. Nielsen: Kjøbenhavns Historie og Beskrivelse, III, 1881, S. 208 ff. C. F. Bricka og J. A. Fridericia: Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve, I, III—VII, 1887—91. Kanc. Brevbøger 1616—34, 1919—36.

C. O. Bøggild Andersen.

Mikkelsen, Knud, —1460—, Biskop. Hans Familieforhold er ganske ukendte, og i ældre Tid har han endogsaa gaaet under det urigtige Navn Knud Kobsen; som Biskop førte han et paa langs delt Vaabenskjold med et firføddet Dyr i hvert Felt. Hans Hjemstavn maa efter den Maade, hvorpaa han hyppigt betegnes i sine yngre Aar, have været Aarhus By eller i alt Fald Aarhus Stift. Han immatrikuleredes i Rostock 1421 og blev Baccalaureus her, men drog senere til Erfurt, hvor han tog Magistergraden 1425. I den følgende Tid maa han være vendt hjem, idet han sikkert er identisk med en Magister Knud fra Aarhus, Klerk og kejserlig Notar, der var til Stede ved Fredsforhandlingerne i Horsens 1432; men senere træffes han atter i Erfurt, hvor han var Universitetets Rektor i Vinteren 1434—35 og blev Doctor juris utriusque. 1440 forekommer han som Dekan i Kbh.s Kapitel og beklædte dette Embede (hvormed han forenede Kanonikater i Aarhus og Ribe), indtil han 1451 blev Bisp i Viborg. — Om K. M.s Virksomhed som Biskop vides ikke meget, og det er mest paa andre Omraader, han har vundet sig et Navn. Maaske er han Forfatter til et i Datiden meget udbredt lille medicinsk Arbejde om Pesten; men i øvrigt er det, hvad jo ogsaa hans akademiske Løbebane lod formode, mest som Jurist (s. ndfr.) og som Statsmand, at han har gjort sig bekendt. Han blev Kongens Kammermester 1445, men to Aar senere var han det ikke mere; ogsaa Rigsraad var han allerede som Dekan i Kbh. Især anvendtes han hyppigt som Diplomat, saaledes til Forhandlinger med Hansestæder og nordtyske Fyrster 1443, med England 1449 og 1465, med Skotland 1460, med de preussiske Stæder og Polen 1462 og med Ludvig XI.s misfornøjede

Vasaller nogle Aar senere; at han i Reglen deltog i de store Møder med Svenskerne i 1470'erne, er næsten en Selvfølge. — Hans Dødsaar kendes ikke, men falder i Tiden 1478—88; hans Eftermand Niels Glob var allerede 1478 ved pavelig Provision blevet udnævnt til Biskop i Viborg, idet Stiftet var blevet ledigt ved K. M.s Resignation.

H. F. Rørdam: Kjøbenhavns Kirker og Klostere i Middelalderen, 1859—63, S. 99 ff., 379. A. Heise: Diplomatarium Vibergense, 1879, S. LV. Kirkehist. Saml., 4. Rk., V, 1897—99. Sitzungsberichte der Bayerischen Akademie der Wissensch. phil.-hist. Abt., 1936, Hft. 2, S. 59 f. *WillidChristensen.*

K. M. har forfattet de saakaldte »Biskop Knuds Glosser« til den middelalderlige latinske Oversættelse af Jyske Lov. De indeholder en Kommentar til hvert enkelt Kapitel i Loven med Angivelse af, paa hvilke Punkter Lovens Regler er blevet ændret eller suppleret ved Thords Artikler eller Rigslovgivningen. Desuden meddeles Oplysninger om det 15. Aarhundredes Domspraksis. Lovteksten er i øvrigt behandlet i Overensstemmelse med den i Datidens juridiske Videnskab anvendte Metode, og Kommentaren indeholder derfor Ordforklaringer, foretager Jævnførelser mellem Lovens forskellige Bestemmelser, løser de Tvivlsspørgsmaal, som opstaar, og opstiller i et vist Omfang juridiske Almensætninger. Karakteristisk for Glosserne er den stadige Paaberaabelse af romersk og kanonisk Ret, men ogsaa sjællandsk og skaansk Ret er flere Steder jævnført med Jyske Lov. Kommentaren, der blev trykt sammen med Loven 1504 og 1508, er det eneste danske Bidrag til Middelalderens Retsvidenskab og synes i Datiden at have været ret kendt; saaledes finder man i de bevarede Lovhaandskrifter jævnlig kortere Uddrag af Glosserne. — Den tidligere til K. M. henvørte Fremstilling af den gejstlige Procesmaade (trykt i Nye dsk. Mag., VI, 1836) er en ret nøje Oversættelse af Johannes Andreae's (d. 1348) »Summula de processu judicii«.

Peder Kofod Ancher: En dansk Lovhistorie, I, 1769, S. 199—206. L. Holberg: Dansk og fremmed Ret, 1891, S. 3—22. Poul Johs. Jørgensen: Udsigt over den danske Retshistorie, 3. Udg., 1926, S. 7, 44 f. T. A. Becker i Hist. Museum, I, 1, 1848, S. 51. Kirkehist. Saml., I, 1849—52, S. 51 f. Dsk. Mag., 3. Rk., I, 1842, S. 207. Repertorium diplomaticum, 2. Rk., VIII, 1936, S. 523 f.

Stig Juul.

Mikkelsen, Kristian (ved Daaben Christian Michelsen) Mathias, 1845—1924, Filolog og Skolemand. F. 22. Nov. 1845 i Kbh. (Helligg.), d. 24. April 1924 i Roskilde, begr. sst. Forældre: Restauratør Søren Michelsen (1807—83) og Karen Nielsen (1817—

95). Gift 22. Sept. 1878 i Kbh. (Pauls) med Hansine Vilhelmine Nissen, f. 2. Juli 1854 i Svendborg, d. 13. Maj 1935 paa Frbg., D. af Traktør, senere Kommissionsmægler Hans Bonnesen N. og Ane Marie Jepmond.

M. blev Student 1864 fra Borgerdydskolen i Kbh., erholdt 1871 Accessit for Besvarelsen af Universitetets Prisopgave i klassisk Filologi og bestod n. A. den filologiske Skoleembedseksamen. Efter fortsatte Studier (1873 en kort Tid i München) og Lærervirksomhed ved københavnske Skoler blev M. 1876 udnævnt til Adjunkt ved Roskilde Katedralskole, hvor han (fra 1892 som Overlærer) virkede til sin Afsked 1917. M.s første Arbejder angaar klassisk Filologi, især Syntaks og Tekstkritik; senere skrev han om Pædagogik og udgav bl. a. en latinsk Elementarbog (1878) og »Tysk Begynderbog efter en ny Metode« (1914), men af størst Betydning er hans Arbejder om dansk Grammatik. 1891 vandt han en af Kultusministeriet udsat Pris for den bedste danske Sproglære, og 1894 udgav han den omfangsrige »Dansk Sproglære med sproghistoriske Tillæg«, hvoraf han ogsaa udgav en Række Udtog til Undervisningsbrug. I den store Sproglære er især Syntaksen værdifuld paa Grund af sine rige Eksempelsamlinger, medens Formlæren bringer mindre nyt og er for stærkt bundet til den ældre (klassiske) Grammatik, og Lydlæren allerede ved sin Fremkomst var forældet. En ny, udvidet og væsentlig forbedret Udgave af Syntaksen er »Dansk Ordføjningslære« (1911). De Synsmaader, M. har anlagt i disse Værker, forsvarede han ikke uden Dygtighed i en Række Indlæg, men vandt næppe mange Tilhængere for dem blandt Sprogmand. Som Haandbog vil »Dansk Ordføjningslære« dog hævde sig ved sine righoldige Eksempelsamlinger fra ældre og nyere dansk Litteratur. — R. 1901. — Maleri af Knud Andresen.

F. Dyrland i Arkiv for nordisk filologi, XI, 1895, S. 180—207. K. G. Brøndsted i Dania, IX, 1902, S. 214—32. Kr. Mikkelsen sst., X, 1903, S. 146—54. H. G. Wiwel sst., S. 1—19. F. Ahlefeldt-Laurvig i Roars Kilde Sept. ,924.

Marius Kristensen.

Mikkelsen, Lauritz Martin, f. 1879, Maler. F. 25. Febr. 1879 paa Erikslund, Heslunda, Sverige. Forældre: Forpagter, senere Opsynsbetjent ved de offentlige Slagtehus i Kbh. Søren M. (1848—1916) og Else Kirstine Larsen (1848—1918). Ugift.

Skønt født i Sverige har M. tilbragt Størstedelen af sin Barndom i Danmark. Han fik Indfødsret 1897. Som ung blev han sat i Malerlære og kom ind paa Teknisk Skole, hvorfra han dimitteredes

til Kunstakademiet. Her fulgte han Undervisningen fra Okt. 1895, til han fik Afgang i Nov. 1900. For de mindre Legater, han har modtaget, har han kun foretaget Rejser i Indlandet. To Gange har han faaet den Neuhausenske Præmie, 1903 for »Arbejdsheste paa Græs« og 1905 for »Faar«. 1913 fik han Aarsmedaillen for »Fra Marken«. Han har udstillet paa Foraarsudstillingen paa Charlottenborg 1901—34 og 1936 og paa Kunstnernes Efteraarsudstilling 1904—05, 1907—09, 1922, 1929. Desuden har han deltaget i Forumudstillingen 1929 og har haft et Par Særudstillinger hos Chr. Larsen, Højbroplads, 1922, i Kunsthallen 1931 og i Kunstforeningen 1938. I sin Ungdom malede M. en Del Portrætter, men efterhaanden gik han over til at dyrke Landskabet, især med Motiver fra Fyn. Med Forkærlighed har han malet Scener af Arbejdet paa Markerne, fremstillet med djærv Realisme og med megen Sans for Bevægelsen. Hans Farver er følsomme og falder lidt i det graa, hvilket ofte bidrager til at give hans Billeder en egen Stemning. Odense, Aalborg og Randers Museer ejer Malerier af ham. — Selvportræt.

Berl. Tid. 24. Febr. 1922. Nationaltid. 27. Febr. 1922. Cai M. Woel i Fynsk Hjemstavn, V, 1932, S. 81—85. Herman Madsen: Den fynske Malerkunst, 1935, S. 90. Samme i Samleren Juli 1938. Samme: Lauritz Mik-

Mikkelsen, Søren Rasmussen, 1791—1843, Bonde. Døbt 4. Maj 1791 i Haldum, d. 8. April 1843 sst., begr. sst. Forældre: Gaardfæster Rasmus Nielsen (ca. 1754—1817) og Ane Sørensdatter (ca. 1763—1823). Gift 12. Juli 1822 i Haldum med Sidsel Sørensdatter, f. 31. Juli 1804 i Haldum, d. 26. Febr. 1870 sst. (gift 2° 1844 med Gaardfæster Rasmus Jensen Brendstrup, 1817—79), D. af Gaardfæster Søren Sørensen (1770—1807) og Mette Jensdatter (1781—1860, gift 2° 1807 med Gaardmand Niels Christensen Brand, 1776—1858).

Udgaaet fra et fattigt Hjem, med en tarvelig Almueskoleundervisning som Grundlag, arbejdede M. sig frem til at blive en særdeles oplyst og dygtig Landmand. Sammen med Mænd som Peder Knudstrup og flere andre er han da et Vidnesbyrd om den Udviklingsevne, der trods alt fandtes i Datidens Bondestand, og Mænd af hans Niveau peger i Virkeligheden ud over deres egen Tid og hen paa Nutiden, da Danmarks Bondestand nævnes som Europas fremmeligste. 1821 overtog M. Fædrenegaarden i Haar i Haldum Sogn i Fæste, og snart anvendte han de bedste Løftestænger, som Tiden kendte: Vekseldrift, Mergling, Brakfrugtavl

o.s.v.; han indførte nye **Agerdykningsredskaber**, anstillede Forsøg med Sæd- og Græsarter, forbedrede sin Besætning o.s.v. Dertil læste han **flittigt** baade i den hjemlige og fremmede Landbrugs-litteratur. Hans Bondelandbrug blev bekendt over en stor Del af Halvøen, og hans Drift tjente til **følgværdigt** Eksempel for mange baade i og uden for Bondestanden. Han hædredes da ogsaa paa forskellig Vis og røgtede flere Tillidshverv. — DM. 1841.

Landhusholdningsselskabets Aarsberetninger 1840—43. Tidsskr. for Land-
økonomi, Ny Rk., VIII, 1847, S. 297—314. D. E. Rugaard: Fremragende
danske Bønder, 1871, S. 191—202.

H. Hertel (Hans Jensen)*.

Mikkelsen(-Løth), Aksel, 1849—1929, Sløjdscolemand. F. 14. Aug. 1849 i Hjørring, d. 19. Okt. 1929 i Korsør, begr. sst. Forældre: Former Jørgen M. (1822—93) og Ane Margrethe Løth (1824—86). Gift 2. Marts 1873 i Vester Brønderslev med Maren Nielsen, f. 22. Dec. 1846 i Ryslinge, d. 24. Sept. 1934 paa Frbg., D. af Indsiddet Niels Rasmussen (1792—1863) og Karen Hansdatter.

Som fuldt uddannet og vidtberejst Mekaniker oprettede M. 1872 i Vester Brønderslev et Jernstøberi og Maskinværksted, mere for at skaffe sig Midler til Oprettelse af en Haandværkerskole, hvortil hans Hu stod, end af Lyst til Forretninger. Da Forretningen imidlertid ikke gik godt, fulgte han sin Tilbøjelighed, kastede sig over Skolevirksomhed, afskedigede de fleste af sine Svende og indrettede en **Lærlingskole**, som ogsaa vanskelige Børn fra velhavende Hjem fik Adgang til. For denne Skole tilrettelagde han en Række elementære Øvelser inden for Smede- og Snedkerfaget, som dog efterhaanden indskrænkedes til Snedkeri og Snitning. I Vinteren 1882—83 havde han saa mange Elever i **Femten—Sekstenaars-**alderen, at han i sit Arbejdslokale havde op imod atten Høvlebænke og Snitteborde, hvorved hans halvvoksne Elever lavede ganske simple Trægenstande. I Efteraaret 1882 havde M. aflagt et længere Besøg paa Nääs Sløjdscole i Sverige, men det eneste positive Udbytte, han hjembragte derfra, var Navnet Sløjd. Han var allerede paa dette Tidspunkt klar over sit Princip, at det ved Sløjdundervisning i første Række kommer an paa Øvelse i Behandling af Værktøj og Materiale og paa hensigtsmæssige Arbejdsstillinger. Han mente, at Nääs Skolen forsømte disse Ting og kun sigtede efter at frembringe smukt afpudsede Genstande. Sommeren 1883 rejste M. til Kbh. for her at slaa til Lyd for sine Tanker; men da han saa det haabløse i at faa noget i Gang paa daværende Tidspunkt, tog han mod en Stilling i Næstved som Lærer ved Skoler og Leder af Teknisk Skole. I denne By indrettede han i et

lejet Hus den første Sløjdscole i Danmark for ukonfirmerede Børn. 1885 tog han atter til **Kbh.**, hvor flere højere Skoler efterhaanden indførte **M.-Sløjd**, Dansk Sløjd. 1886 erhvervede han Schneekloths gamle Skolebygning paa **Værnedamsvej** til Sløjdscole, og s. A. stiftedes Dansk Sløjdforening, der talte mange formaaende Mænd, f. Eks. Herman Trier, og som var M. til stor Støtte. Under denne Forenings Navn afholdtes i en Aarrække Kursus for Lærere i Dansk Sløjd, og Faget gik efterhaanden sin Sejrgang ud i Landets højere og lavere Skoler. M. virkede som Forstander for Sløjdkursus 1886—1909. 1907—20 var han Sløjdsinspektør og Statens tilsynsførende med Sløjdundervisningen i Landets Skoler, 1914—20 tilige med Soldaters Undervisning i Husflid og Sløjd. Sine Principper og Metoder har han nedlagt i en lang Række Tidsskriftartikler og selvstændige Arbejder, blandt hvilke kan fremhæves »Sløjdscole« (1885), »Hvad er Sløjd« (1886), »Sløjdlære« (1894). Desuden har han udgivet mange Samlinger af Modeltegninger og Arbejdsstillinger. 1917 fremkom han med Forslag til Oprettelse af en Kuranstalt for Rekonvalescenter, hvor Sløjd skulde have en fremtrædende Plads, og han stillede en Grund ved Korsør til Raadighed til Realisation af Planen. — Med aldrig svigtende Handlekraft, ja med haardnakket Stejlhed kæmpede M. hele sin Tid for sine Principper og mod Nääs Sløjden, der efterhaanden vandt nogen Fremgang og fik sit Hjemsted paa Askov Højscole, et lokalt Forhold, som en Tid skaffede Askov-Nääs Sløjd en særlig gunstig politisk Medvind. — R. 1908. F.M.G. 1919. — Maleri af Knud Larsen 1918 i Dansk Sløjdlærerscole, af E. Saltoft, Johs. Larsen og Oscar Matthiesen i Familieej. Medaillon af S. Lindahl i Dansk Sløjdlærerscole 1911.

A. Mikkelsen: Opdrageren, II, 1892, S. 97—103. Aarsberetninger fra Dansk Sløjdforening 1887 ff. Dansk Skolesløjd, Jubilæumsskrift, 1935. Berl. Tid. 19. . 1929.

Chr. *Buur* (Joakim Larsen).

Milan, Gabriel, ca. 1631—89, Guvernør paa St. Thomas. F. ca. 1631, vistnok i Hamburg, hvor den jødiske Slægt M. el. Milano en Tid lang havde sit Hjemsted, henrettet 26. Marts 1689 i **Kbh.**, begr. uden for Vesterport. Forældre ukendte. Gift 1° med en Datter af Kong Christian IV.s Livlæge Benjamin Musaphia af Slægten de Castro, d. ca. 1675. 2° med Enken Juliane Regina v. **Breitenbach**, d. 1698 i **Kbh.**(?)

G. M. skal efter eget Sigende som ung have tjent som Militær under Mazarin, men nedsatte sig snart som Købmand i Amsterdam. Først 1667 kom han i Forbindelse med Danmark, idet

han blev Bankier for Prins Jørgen under dennes Udenlandsrejse 1667—70. 1668 blev han udnævnt til dansk Faktor i Amsterdam, 1671 til Generalfaktor. Snild og »emsig« arbejdede han til Regeringens Tilfredshed, virkede som en Slags Spion, besørgede Indkøb og forstrakte Gesandterne i Udlandet med Penge. 1672 fik han overdraget Forsendelserne af danske Breve til og fra Holland. Hans Handlemaade var ikke uangribelig, og han kom paa en spændt Fod med det danske Gesandtskab i Haag. G. M. virkede hovedsagelig med sin rige Svoger Josva Abensurs Penge, og da Abensur døde, kom G. M. i Pungenød; han flyttede til Glückstadt, senere til Kbh. Her lykkedes det ham at komme i Betragtning ved Besættelsen af Guvernørposten paa St. Thomas, hvor A. Esmit (s. d.) havde foraarsaget Kaos ved sin elendige Styrelse af Kolonien. G. M. fik Bestalling som Guvernør 26. April 1684 og indskibede sig i Maj s. A. i Kompagniskibet »Fortuna« med Hustru, fem Børn, Guvernante, tre Lakajer, tre Piger og tre Karle. Ved Ankomsten til St. Thomas (13. Okt) slog han stort op, lod sin Forgænger, der skulde have været hjemsendt, kaste i Fængsel for at presse Penge af ham og optraadte i høj Grad tyrannisk over for Befolkningen, uddelende Straffe til højre og venstre. Sine danske Tjenestepiger lod han »prygge for Pælen«. Selv levede han paa en urimelig stor Fod, og de offentlige Midler blev skødesløst behandlet. Hans Styrelse blev til en Skandale i Vestindien, og Kompagniet sendte 1686 en Kommissær, Fiskal Mikkell Mikkelsen, for at hente ham hjem. Da denne kom til St. Thomas, lod G. M. Fortet lukke og kommanderede Soldaterne og Øens Milits til væbnet Modstand, men da Borgerskabet, saaledes ogsaa Militsen, loyal modtog Kommissæren, maatte G. M. overgive sig. Han blev ført hjem som Fange og anbragtes (med sin Familie og en Del af Tjenerskabet) i Citadellet. Der blev nedsat en Kommission, og denne dømte 1687 G. M. fra Livet. Hans Gods skulde tilfalde Kompagniet som delvis Erstatning for paaført Skade. Dommen stadfæstedes af Højesteret 1689, og G. M. blev henrettet paa Nytorv i Kbh.

Fr. Krarup i Personalhist. Tidsskr., 3. Rk., II, 1893, S. 102—30; III, 1894, S. 1—51. Kay Larsen: Dansk-Vestindien 1666—1917, 1928, S. 40—46, 53. Samme: Dansk-vestind. og -guin. Personalialia og Data, Ms. i Det kgl. Bibliotek. H. C. Terslin: Guvernør over Dansk Vestindien Gabriel Milan og hans Efterkommere i Danmark, 1926.

L. Laursen (KayLarsen*).

Miller (Møller), Poul Christian, f. 1875, Palæontolog. F. 2. Sept. 1875 i Tødsø, Mors. Forældre: Husmand og Fisker Peter Gade Poulsen (Møller) (1848—88) og Inger Marie Hansen (1849—

1931). Gift 1. Jan. 1909 i New York City med Alice Thompson, f. 23. Maj 1878 i South Dakota, D. af Ranchman Thomas T. (1837—1931) og Ella Engbretsen (1848—1920).

Som Søn af fattige Forældre gik M. i Landsbyskolen og kom fra Niaarsalderen ud at tjene hos Omegnens **Gaardmænd**. Efter Konfirmationen stak han til Søs i et Par Aar og var derefter **Gartner**-elev i Sorgenfri Slotshave hos sin Onkel. Hans Lyst var dog at blive Skolelærer, men da de økonomiske Forhold ikke tillod dette, rejste han Foraaret 1896 til U.S.A. og tilbragte de første Aar i de vestlige Stater. M.s Arbejde med Palæontologien begyndte ca. 1900, da han blev Medhjælper paa en Ekspedition fra det naturhistoriske Museum i New York, der udgravede Fortidsdyr i Wyoming, hvor M. paa den Tid opholdt sig. Han fulgte med Ekspeditionen tilbage til New York, hvor han fik en Assistentstilling paa Museets Laboratorium. I Fritiden studerede han Geologi hos Professor I. L. Wortmann, der ledede Ekspeditionen, senere paa City College og Cooper Union i New York. 1907 fik han en Stilling som Assistant Curator ved det nye palæontologiske Walker Museum under Chicago Universitet, hvor han siden har været beskæftiget, fra 1920 som Associate Curator og fra 1926 som Chief Curator. Om Sommeren deltog han i Museets palæontologiske Ekspeditioner, som hyppigst gik til det vestlige og sydlige U.S.A., men ogsaa til andre Egne, saaledes 1920 til Sydamerika, 1929—30 til Afrika og 1937—38 til Honduras og Venezuela. Fra M.s Haand foreligger en Række Rejsebrev og Beretninger om disse Udgravningsekspeditioner. En Samling af Dyrerester fra Amerikas tertiære Jordlag er blevet skænket Universitetets mineralogiske Museum. — R. 1927. — Maleri af E. Giesbert.

Politikens Magasin 7. Juli 1935.

S. A. Andersen.

Millinge, William Hansen, 1853—1921, Ingeniør, Kemiker. F. 6. Dec. 1853 i Kbh. (Slotst.), d. 5. Dec. 1921 sst., Urne paa Gentofte Kgd. Forældre: Kgl. Lakaj Rasmus Hansen M. (1810—86) og Anne Margrethe Hansen (1814—95). Gift 1° 5. Juli 1882 paa St. Croix med Annie Roebuck **Behagen**, f. ca. 1846 paa St. Croix, d. 4. Aug. 1884 sst. (gift 1° med Urmager Frantz Ludvig Theodor Knuthsen), D. af Købmand William Gysbert B. og Jane Roebuck. 2° 30. Juni 1887 i Kbh. (Engelske Legation) med Elizabeth Herbert Armstrong, f. 26. Marts 1860 i Christianssted, St. Croix, d. 17. April 1903 i Hellerup, D. af britisk Vicekonsul Francis A. (1812—80) og Judith Caroline Augusta Petersen (1840—72).

M. tog polyteknisk Adgangseksamen 1871 og blev 1877 cand. polyt. i anvendt Naturvidenskab. Allerede i Studietiden var han blevet Assistent ved Polyteknisk Lærestalts kemiske Laboratorium, og han fortsatte i denne Stilling efter Eksamen, til han 1. Okt. 1877 blev Kemiker ved Sukkerkogeriet Odense, som var den første Fabrik, det 1872 stiftede Akts. De danske Sukkerfabrikker havde bygget, og som Selskabets »Overkemiker« G. A. Hagemann havde projekteret og sat i Gang 1874. I denne Stilling fik G. A. Hagemann Lejlighed til at overbevise sig om M.s værdifulde Egenskaber, hans grundige og teoretiske Forstaaelse og hans videnskabelige Træning. Det var derfor meget naturligt, at han havde god Anvendelse for M., da han fik til Opgave at reorganisere den vestindiske Rørsukkerindustri. Ved det paa Hagemanns Initiativ anlagte St. Croix Fællessukkerkoger, som endnu var under Bygning, ansattes M. Dec. 1877 som Kemiker og n. A. som Fabrikkens Bestyrer. Paa fortrinlig Maade hjalp M. Hagemann med at overvinde det Utal af Vanskeligheder, den nye Fabrik havde at kæmpe med, og med Tryghed lagde Hagemann derfor ved sin Hjemrejse Ledelsen i M.s Hænder. Sept. 1885 kom M. tilbage til Danmark og blev Bestyrer af De danske Sukkerfabrikkers Raffinaderi i Helsingørgade. 1894 blev han Underdirektør i Selskabet, og 1897, da Hagemann fratraadte som teknisk Direktør, blev M. hans Efterfølger. De Aar, i hvilke M. var De danske Sukkerfabrikkers tekniske Direktør, er præget af en stor Udvikling. Det Areal, Selskabet 1897 modtog Sukkerroer fra, var lidt over 15 000 Tdr. Land, medens det 1912, da M. paa Grund af Svalgelighed traadte tilbage, var over 40 000 Tdr. Land. Denne Udvidelse, der kun var muliggjort ved et Net af Roebaner, krævede jævnlig Udvidelser af Fabrikkerne, og hertil kom, at Maribo Sukkerfabrik, Lyngby Sukkerraffinaderi og Raffinaderiet i Larsbjørnstræde overtoges af De danske Sukkerfabrikker i M.s Direktørperiode, og endvidere byggede man 1910 Sakskøbing Sukkerfabrik. I hele det tekniske Arbejde var M. ubestridt Sjælen, han kendte alle de enkelte Anlæg og arbejdede utrætteligt paa at forbedre Drift og Driftskontrol, saaledes at intet blev forældet og utidssvarende. Alle Nyanlæg var præget af hans store Indsigt og var stedse bygget paa langt Sigt. 1912 tvang en Hjertelidelse, som stammede fra et Angreb af Tyfus under Opholdet i Vestindien, og som den store Arbejdsbyrde havde bidraget til at udvikle, sammen med en Synssvækkelse M. til at tage sin Afsked fra Direktørstillingen og at søge Rekreation. Han foretog en Rejse til Vestindien, som syntes at hjælpe ham godt. Mens han var paa Rejse, indtraf Sukkerhus-

branden i Helsingørsgade i Febr. 1912, og man paabegyndte derefter Forarbejderne til det nye Raffinaderi Phønix i Langebrogade. Da M. kom hjem, tog han interesseret Del i Arbejdet, og i Raffinaderiets første Arbejdsaar var det ham, der endnu en Gang var Chef af Gavn og satte alt i Trit. 1916 blev han Medlem af Sukkerfabrikkernes Bestyrelse, og 1916—19 var han tillige Bestyrelsens Kommitterede i Direktionen. Fra 1904 havde han været Medlem af Bestyrelsen for Akts. St. Croix Sukkerfabrik, hvis Drift det nævnte Aar var overtaget af De danske Sukkerfabrikker. 1898—1902 var M. Medlem af Bestyrelsen for Dansk Ingeniørforening. I en lang Aarrække var han Censor ved Polyteknisk Eksamen. Sin levende Kærlighed til sin Stand og sin gamle Højskole gav M. Udtryk for ved en Gave til Polyteknisk Lærestalts Fond for teknisk Kemi ved dettes Oprettelse. — R. 1897. DM. 1905. — Maleri af Ellen Hofman Bang 1920 i Familieeje. Portrætteret af P. S. Krøyer paa: Industriens Mænd 1903.

P. Drachmann og L. Estrup: De danske Sukkerfabrikker 1872—1922, 1922. Berl. Tid. 6. Dec. 1921. P. Dorph Broager i Ingeniøren, XXX, 1921, S. 739 f.

Povl Vinding.

Milo, Carl Christian, 1851—1930, Boghandler. F. 31. Okt. 1851 i Kornerup ved Roskilde, d. 31. Dec. 1930 i Odense, begr. sst. Forældre: Sognepræst, sidst i Havdrup og Solrød, Frederik Wilhelm M. (1815—81) og Charlotte Emilie Bruun (1812—82). Gift 3. Okt. 1882 i Odense med Ida Vilhelmine Petersen, f. 23. Maj 1857 i Odense, d. 4. Marts 1938 sst., D. af Herredsfoged, senere Justitsraad Frederik Julius Kønnemann P. (1809—77) og Anne Marie Leth (1833—84).

Da M.s Farbroder, H. C. A. M., var barnløs, var det tidligt bestemt, at M. skulde overtage det store og blomstrende M.ske Etablissement i Odense, som i fire Generationer havde været i Slægtens Eje. Han uddannedes derfor til Boghandler i Kbh. og arbejdede derefter i den M.ske Boghandel i Odense, indtil han ved Farbroderens Død 11. Dec. 1881 overtog hele Forretningen, der omfattede baade et stort og indbringende Forlag, en betydelig Sortimentboghandel med Stempelpapir-Udsalg og et Bogtrykkeri. M. gik med frejdigt Mod og ikke ringe Energi ind til de Opgaver, der ventede ham; han førte Forlaget videre paa det givne Grundlag og knyttede Forbindelser med nye Kredse, saaledes kom Vilhelm Becks »En lille Julegave til de hellige i Danmark« og »Indre Missions Almanak« i en Aarrække paa det M.ske Forlag. Paa det skønlitterære Omraade udvidedes Forlaget bl. a. med Arbejder af

Vilhelm Bergsøe, Børge Janssen, Otto C. Fønss og Laura Kieler; ogsaa større Værker som »Nyere dansk **Lyrisk**« (1893) med Illustrationer af danske Kunstnere og A. Fabricius' »Illustreret Danmarkshistorie« (3. Udg., 1889) udsendtes af Forlaget. Ligeledes oparbejdede M. Bogtrykkeriet meget betydeligt til et af de største uden for Kbh. Under storslaaede Former med flere Fester fejrede M. sin Boghandels 150 Aars Jubilæum 1898, til hvilket det af **Camillus** Nyrop forfattede Festskrift »Huset Milo, Odense 1748—1898« blev udgivet. Fra mange Sider lagdes der Beslag paa **M.s** Arbejdskraft; han skaaned sig ikke og deltog med Glæde i det offentlige Liv; i Odense sad han i et Utal af Foreningsbestyrelser, men ganske særlig var han dog knyttet til Den danske **Provinss**-boghandlerforening, hvis Formand han var fra dens Stiftelse 1891 indtil 1917; ved sin Fratræden udnævntes han til dens Æresmedlem. De mange Hverv, han havde paataget sig, og som beslaglagde for meget af hans Tid, og de Repræsentationsforpligtelser, som han mente sig forpligtet til at imødekomme, udhulede imidlertid i **Aare**-nes Løb hans Økonomi; 1913 saa han sig nødsaget til at afhænde Herregaarden Hesbjerg, som han havde overtaget som Arv efter Farbroderen 1896; 1916 maatte han skille sig af med Slægtens gamle Gaard paa Vestergade, og endelig solgtes 1922 baade Bogtrykkeriet og Boghandelen; den sidste overtoges af en anden gammel Odense-Boghandel, den Hempel'ske. Det gamle M.ske Etablissementets Saga, som gennem mange Aar havde betydet meget for Odense, var dermed endt. — R. 1895. — Tegning af Else Ussing 1912 i Familieej. Portrætteret paa **Litografiet**: Hesteskue paa **Brahetrolleborg** 1904.

Andr. Dolleris: Danmarks Boghandlere, II, 1893, S. 133 ff.; III, 1906, S. 230—33; IV, 1919, S. 250—53. Andr. Dolleris: Den danske Provindsboghandels Historie 1800—1915, 1916, S. 134 f., 330 f. o. fl. St. Nordisk Boghandlertidende 9. og 16. Sept. 1898. **Börsenblatt** des deutschen Buchhandels 10. Sept. 1898 (af C. B. Lorck). Adressebog for den danske, norske, svenske og finske Boghandel, XV, 1898, S. V—VIII. Camillus Nyrop: Huset Milo, Odense 1748—1898, 1898.

Ove T. de.

Milo, Johan, 1788—1861, Boghandler. F. 21. Juni 1788 i Odense, d. 26. Sept. 1861 sst., begr. sst. Forældre: Bogbinder Friedrich Wilhelm M. (1759—1844) og Anna Marie Schmidt (1765—1845). Gift 1° 4. Maj 1814 i Odense med Dorothea Larsen, f. 25. Okt. 1789 i Odense, d. 24. Jan. 1831 sst., D. af Træskohandler Hans L. og Kirsten Hansen. 2° 12. Okt. 1831 paa Frbg. med Maren Catharine Bolvig, f. 24. Febr. 1794 i Kbh. (Nic), d. 19. Nov. 1861 i Odense, D. af Øltapper Johan Henrik B. og Gjertrud Hansen.

Slægten M. kom til Danmark med Bogbindersvend Johan Friedrich **M.**, f. i Königsberg i Østpreussen **1722**, der **1748** blev Svend i Odense hos Bogbinder Povl Frederik Junges Enke, Ane Marie Hansdatter Torp, hvem han n. A. ægtede; samtidig overtog han baade Bogbinderiet og det Hus paa Vestergade, hvor det havde til Huse, og som siden i mere end **175** Aar var i Slægtens Eje. I lang Tid dominerede M.erne Bogbinderiet i Odense, foruden Stamfaderen var seks af hans Sønner, to af hans Sønnesønner og to Sønnesønssønner Bogbindere i Odense, og i **81** Aar var Oldermandsposten i Bogbinderlavet i Odense beklædt afen M. Johan Friedrich M.s Søn, Friedrich Wilhelm M. (**1759—1844**) fortsatte efter Faderens Død Bogbinderiet og arbejdede sig efterhaanden op til Velstand og Anseelse; han blev »eligeret Borger« **1797** og Dannebrogsmænd **1834**; ved hans Guldbryllup, der fejredes under stor Deltagelse fra alle Sider, var Byen illumineret, og H. C. Andersen skrev **Guldbryllupssangen**. Selv om F. W. M. foruden sit Bogbinderi ogsaa havde begyndt at drive nogen Boghandel fra Værkstedet, væsentlig med Salmebøger, Skolebøger og Almanakker, var det dog først hans ældste Søn Johan **M.**, til hvem han afstod Forretningen **1824**, der førte Boghandelen frem til større Betydning. Forsigtigt, men sikkert, oparbejdede han efterhaanden et stort Forlag, hvis Særpræg var dels religiøse, opbyggelige, dels folkelig-historiske Skrifter med afgjort grundtvigsk Præg; hans første større Forlagsforetagende var Luthers kristelige Postil, oversat af J. Thisted; blandt de Forfattere, som han knyttede til Forlaget, kan nævnes Præsterne E. Mau, K. F. Viborg, Mads Melbye og Vilhelm Birke-dal og Seminarieforstanderne Hans Svendsen og J. T. A. Tang. I **30** Aar (**1855—84**) udgav det M.ske Forlag Tidsskriftet »Ny Christelig Samler«, **1843—48** forlagde det Fyens Stifts litterære Selskabs Fjerdingaarsskrift »For Litteratur og Kritik«, og **1847—68** udgav det Dagbladet »Fyens Avis«, idet det afkøbte Redaktør Ove Thomsen baade Avisprivilegiet og det tilhørende Trykkeri. **M.**, der efterhaanden blev en meget **velstaaende** Mand, havde i sine senere Aar godt Medarbejderskab af sin Søn *Hans Christian Andreas M.* (**1819—81**), som efter Faderens Død fortsatte Virksomheden i samme solide Spor; han ombyggede de gamle Ejendomme paa Vestergade og indrettede der en stor ny Boglade, hvor han **1873** fejrede sin Slægts **125** Aars Jubilæum som Odense-Borgere. Ved denne Lejlighed stiftede han flere Legater og udgav et lille Skrift »Mindeblad til den Miloske Boglades **125** Aars Jubilæum«. Han interesserede sig meget for Landvæsen og erhvervede Landejendommene Hesbjerg og Øghaven i Ubberud Sogn, tilsammen ca.

600 Tdr. Land, hvor han opførte en stor Hovedbygning. Som Faderen og Farfaderen var han en anset Mand i sin By og var Byraadsmedlem fra 1875 til sin Død. — Johan M.: Kancelliraad 1856. — Miniature i Gouache i Familieeje.

Andr. Dolleris: Danmarks Boghandlere, I, 1912, S. 223—26. Samme: Den danske Provinsboghandels Historie 1800—1915, 1916, S. 18—21, 76 ff., 327. Camillus Nyrop: Bidrag til den danske Boghandels Historie, II, 1870, S. 159 f. O. Wroblewski: Om Boghandelen i Danmark i det 19. Aarhundrede, 1901, S. 4. Mindeblad til den Miloske Boglades 125 Aars Jubilæum, 1873. Camillus Nyrop: Huset Milo, Odense 1748—1898, 1898. Th. Hauch-Fausbøll i Berl. Tid. 2. Tan. 1931.

Ove Tryde.

Milthers, Poul Christian Vilhelm Madsen, f. 1865, Geolog. F. 11. Sept. 1865 paa Fastergaard ved Skern. Forældre: Gaardejer Mads Miltersen (1811—83) og Kirsten Madsdatter (1817—83). Navneforandring 21. Dec. 1893. Gift 23. Juni 1895 paa Frbg. (Imm.) med Valborg Høgsbro, f. 18. April 1867 i Kbh. (Vartov), D. af Statsrevisor Sofus H. (s. d.) og Hustru.

M. tog Præliminæreksamen 1885, og efter et Ophold paa Askov Højskole 1886—88 tog han Adgangseksamen til Polyteknisk Lærestanstalt 1888 og blev Kandidat herfra 1894. I Somrene 1890—94 havde han været Sommerassistent i Danmarks Geologiske Undersøgelse og blev efter en kort Ansættelse som Kemiker ved Odense Sukkerkokeri fast Assistent, fra 1900 med ministeriel Ansættelse, og 1904 Statsgeolog; tog sin Afsked 1935. Hans videnskabelige Indsats er særlig kommet Studiet af Istidens Jordlag til gode, idet han har foretaget omfattende Optællinger af deres Indhold af Ledebløkke, o: skandinaviske Bjergarter, der er let kendelige og kun har et enkelt, begrænset Hjemsted. Paa Grundlag af disse Optællinger i Danmark og Nordvesttyskland har man faaet Oplysninger om Isstrømmenes skiftende Retninger under Istiderne og især under Isens Afsmeltning i den sidste Istid. Tillige er den tilbagesmeltende Isrands successive Stillinger gjort til Genstand for omfattende Studier. Foruden hvad der er offentliggjort herom i hans forskellige Kortbladsbeskrivelser i Danmarks Geologiske Undersøgelseres Publikationer (Sejrø, Nykøbing, Kalundborg og Holbæk 1900, Fakse og Stevns Klint 1908, Bornholm 1916, Bække 1922 og Brande 1938), er der gjort særskilt Rede for Resultaterne heraf i Afhandlingen »Scandinavian Indicator Boulders« (D.G.U., 2. Rk., Nr. 23, 1909) og i »Israndsens Tilbagerykning fra Jylland til Sjælland-Fyn« (Medd. D.G.F., 1932) samt i de populære Fremstillinger af Bornholms Geologi (1916) og Nordøstsjællands Geologi (1922), som begge foreligger i 2. Udg., og i Foredragsreferatet: Grundlinjer i Isens

Bortsmeltning fra Sjælland (Skandin. Naturforskermøde 1916). Andre Problemer, som M. har behandlet, er de sandslebne Stens Dannelse og, sammen med N. Hartz, Allerødlagene fra Afsmeltningstiden samt Flydejordsfænomenerne i det store Arbejde over de interglaciale Moser i Danmark og Nordvesttyskland, som han udgav 1928 sammen med K. Jessen. Den praktiske Side af Geologien har M. taget op gennem omfattende Eftersøgninger og Undersøgelser af Mergelforekomster her i Landet. Han har desuden taget aktivt Del i Højskolebevægelsen og var 1913—31 Formand for Kbh.s Højskoleforening. I »Slægten fra Fastergaard« (1906) har han behandlet sin Slægts Historie. — R. 1928. — Maleri af Larsen (Stevns) 1893 i Familieej. S A Andersen.

Milton Jensen, Carl, 1855—1928, Maler. F. 16. Juni 1855 i Slagelse, d. 17. Jan. 1928 i Højbjerg ved Aarhus, begr. i Aarhus. Forældre: Malermester, Dekorationsmaler Christian Vilhelm J. (1814—90) og Vivika Maria Kruse (1824—1911). Gift 1° 24. Juni 1884 i Holbæk med Caroline Albertine Jensen, f. 3. Sept. 1859 i Holbæk, d. 29. Dec. 1887 i Randers, D. af Bagermester Peter Frederik J. (1820—1904, gift 2° 1862 med Cathrine Elisabeth Rasmussen, 1827—92, gift 1° 1852 med Boghandler, Premierløjtnant Vilhelm Ferdinand Hornbech, 1821—57) og Inger Marie Krentel (1815—59). 2° 24. Okt. 1889 i Randers med Mette Marie Ankerstjerne, f. 19. Aug. 1867 i Randers, D. af Købmand Gustav A. (1838—1912) og Anna Marie Johanne Vestergaard (1841—1907).

M. J. fik sin første Uddannelse hos Faderen, indtil han 1873 kom til Kbh. for at uddanne sig til Dekorationsmaler. En Tid arbejdede han som Terrakottamaler hos G. Hesse, samtidig med at han besøgte Teknisk Skole. Af J. Th. Hansen dimitteredes han til Kunstakademiet, hvor han gik fra Okt. 1874 til April 1880, dog uden at tage Afgang. 1889 foretog han en Rejse gennem Tyskland og Schweiz for egne Midler. Han har jævnlig udstillet paa Foraarsudstillingen ved Charlottenborg fra 1879 til 1917 og har desuden haft en Række Separatudstillinger, i Kbh. 1916, i Aarhus 1906, 1917, 1919 og 1920 og i Randers 1922. 1892 fik han den Sødringske Opmuntringspræmie for »Solskinsdag i Udspringstiden«. — M. J. var i mange Aar bosat i Randers, hvor han har haft flere dekorative Opgaver, Udsmykning af Skoler etc. 1893 flyttede han til Aarhus, hvor han vandt sig en talrig Beundrerskare med sine stemningsfulde, minutiøst udarbejdede Skildringer af den jyske Natur. Han har desuden leveret Tegninger til Gal-

schjøts »Danmark i Skildringer og **Billeder**«. — Maleri af Axel Frederiksen i Familieej. Relief paa Gravstenen af E. Ølsgaard.

Aarhus Amtstidende 2. Dec. 1906, I. og 12. April 1917.

Else Kai Sass.

Mindedal Rasmussen, Ejnar, se Rasmussen.

Miskow, Johan Meyer, 1862—1937, Zigeunerforsker. F. 29. Okt. 1862 i Kerteminde, d. 18. April 1937 i Randers, Urne paa Ordrup Kgd. Forældre: Manufakturhandler, først i Nyborg, derefter i Kerteminde, endelig Kontorassistent i Kbh. Julius Larsen M. (1826—97) og **Magdalene** Meyer (1831—1918). Ugift.

M. kom som niaarig til Kbh. og blev Student 1883 fra Borgerdydskolen paa Christianshavn. 1886 tog han lægevidenskabelig Forberedelseseksamen, men afbrød Studierne af Helbredshensyn (Lungesygdom), var en kort Tid Vikar paa Herlufsholm Skole og virkede derefter snart som Timelærer ved Real- og Landsbyskoler, snart som Huslærer. I nogle Aar var han Indehaver af en Privatskole i Brovst i Thy, men opgav den 1910 og flyttede senere til Aabybro i Vendsyssel, hvor han ejede et lille Hus og levede af Musikundervisning, Smaahandel og lidt Forfattervirksomhed. I sine sidste Aar havde han Fribolig paa Randers Hospital. M.s Interesse for at samle paa personelle Oplysninger om de af Øvrigheden stærkt forfulgte »farende Folk« (»Rejsende«) af Zigeunerafstamning er sandsynligvis vakt ved et Opraab i »Politiken« 3. Juli 1898 af den kendte finske Zigeunerforsker Arthur Thesleff. M.s Materiale til Oplysning om de **Zigeunerfamilier**, der af og til søgte Tilhold i Danmark, findes nu i Dansk Folkemindesamling, Det kgl. Bibliotek. Uddrag af sine Undersøgelser offentliggjorde M. i en Række Smaaafhandlinger, »Rejsende« i »Danske Studier« 1904, »Mere om Romanier og rejsende« sst. 1909, »Rebekka Demeter« i »Journal of the Gypsy Lore Society«, VII, 1913—14, »Gypsies in Denmark« sst., IV, 1910—11, »Sindier og Romanier« i »Loll.-Falsters hist. Aarbog«, 1920, »Teltsigøjnere« i »Verden og Vi« 14. Febr. 1919. M.s Ordsamlinger vedrørende Zigeunersproget har tjent som Udgangspunkt for en sprogvidenskabelig Undersøgelse af Viggo Brøndal i »Danske Studier« 1923. I Dec. 1910 fik M. Tilladelse til at deltage i Zigeunermissionen i Berlin (se Journal of the Gypsy Lore Society, V, 1911—12), og 1926 besøgte han Zigeunerne i Sverige (se »Verden og Vi« 17. Sept. 1926). 1900—12 var han en virksom Medarbejder ved den antropologiske Komité's Opmaalinger. — M. var i sin ydre Optræden noget tilbageholdende og sygelig; men han var for Zi-

geunerne i Danmark en fanatisk **Ven** og Kammerat, altid rørende hjælpsom i Raad og Daad.

C. Ottesen: Studenterne fra 1883, 1908. Meddelelser om Danmarks Antropologi ved H. P. Steensby, I, 1907, S. 6. N. Meyer: Den dansk-norske Slægt Meyer, Mejer, Krog-Meyer, 1926, S. 70.

H Grüner-Nielsen.

Miskow, Sextus, 1857—1928, Sanger, Komponist. F. 3. Febr. 1857 i Nyborg, d. 24. Nov. 1928 i Kbh., begr. sst. (Vestre). Broder til Johan M. (s. d.). Gift 29. Nov. 1890 i Odense med Gudrun Langkilde, f. 5. Aug. 1871 paa Marienlund ved Odense, D. af Godsejer Niels Valdemar L. (1838—1914) og Hedvig Marie Petersen (1848—1921).

M. skulde oprindeligt have været Militær, men viste sig ikke særlig egnet for denne Vej, og hans Musikinteresser fik da Overtaget. Han fik Undervisning paa Klaver af Neupert og paa Violin af Chr. Schjørring og gennemgik 1876—78 Konservatoriet, hvor det især var Sangtimerne hos Carl Helsted, der interesserede ham. Han fik hos Helsted uddannet sin gode Basstemme, der skaffede ham en Lærerstilling ved Alb. Meyers Sangkonservatorium og 1880 Debut paa Det kgl. Teater som Jacob i Méhuls »Josef og hans Brødre«. Trods sin Anvendelighed kunde M. alligevel ikke rigtigt hævde sig ved Teatret, og 1885—86 var han med Statsstøtte i Wien for at studere videre hos Faistenberg. Efter Hjemkomsten vendte han ikke tilbage til Operaen, men levede som Sanger og Sanglærer. 1903—14 var han Musikanmelder ved »Berlingske Tidende«, 1915 stiftede han Kbh.s Arbejder Sangkor. Hans Kompositioner er dels nogle Syngespil (»Snehvide« (med Chr. Danning), »Fyrtøjet«, »Ridder Karl af Rise«) og Kcerværker (»Fangen paa Sønderborg«) og a-cappella-Kor, dels Instrumentalværker, Sonate for Violin og Klaver, Fantasiestykker for Klarinet og Klaver, Klaverstykker m. m. og endelig Sange. Medens M. i Størstedelen af sin Produktion ikke undgaar det almindelige, har han i sine Sange, hvor han netop med Hensigt søger at træffe en folkelig Tone, ramt i Centrum af sin Tids Visesmag med nogle yndede Melodier, hvoriblandt »Den Spillemand snapped' Fiolen fra Væg« til Drachmanns Tekst bærer Prisen og skaffede sin Komponist en næsten livslang Popularitet. I et Par Bind Memoirer, »Det var dengang« (1926) og »Pelikohl eller saa galt gik det« (1928), giver han lune og bramfri Skildringer af sit Liv og de Mennesker, han traf. — Malerier af Vilh. Th. Fischer fra Ungdommen og P. Mønsted 1927, begge i Familieej, af E. Krause 1927 og Johs. Nielsen 1928. Portrætteret paa Maleri af Fakkeltog for Drachmann 1906.

G. Lynge: Danske Komponister i det 20. Aarh.s Begyndelse, 2. Udg., 1917, S. 209—12. R. Neiiendam: Det kgl. Teaters Historie, III, 1925, S. 107, 144. Musik, III, 1919, S. 15 ff. Verden og Vi 16. Nov. 1917. *Nils Schiørring*.

Mitchel, Andrew, —1800—, Mekaniker.

A. M. var født i Skotland og kom 1788 til Danmark, da Admiralitetet ønskede en Dampmaskine til Ankersmedien paa Holmen, og der dengang ingen var her hjemme, der forstod sig paa Forfærdigelse af Dampmaskiner. A. M.s Betingelser for at paatage sig Arbejdet var ret stramme, bl. a. forlangte han Eneret til at anlægge Dampmaskiner i Danmark og Norge, en særlig Belønning, naar Maskinen var færdig, og aarlig Betaling for at have Tilsyn med den. Maskinen kom i Gang 1790, og Belønningen fastsattes til 10 000 Rdl., ligesom A. M. beholdt sin maanedlige Gage 130 Rdl. for at føre Tilsynet. 1791 opnaaede A. M. sammen med Englænderen Philip Frichard Privilegium paa Oprettelse af en Knapfabrik, der blev anlagt paa Christianshavn, og 1797 anlagde de sammen med Hofjuvelerer Fr. Fabritius et Presse- og Valseværk. A. M. viste sig imidlertid langt fra saa dygtig, som man troede. Dampmaskinen var saa daarlig, at den 1802 maatte kasseres, og man maatte affinde sig med A. M. ved at udbetale ham fire Aars Gage. Formentlig er han derefter rejst tilbage til sit Hjemland.

A. Bauer: Dampmaskinens Indførelse i Danmark, Tekn. Forenings Tidskrift, 1890—91. C. Nyrop i Museum, 1892, II, S. 42—54, 184.

Georg Nygaard (C. Nyrop).

Mitchell, Alexander, 1755—1840, Strømpfabrikant. F. ca. 1755 i Skotland, d. 4. Jan. 1840 i Gentofte, begr. sst. Gift 1° med Janet Smith, f. ca. 1755, begr. 19. Jan. 1799 i Gentofte. 2° 30. Okt. 1800 i Gentofte med Ane Marie Olsen, f. ca. 1777, d. 13. Juli 1838 i Gentofte.

M. kom til Danmark i den sidste Fjerdedel af det 18. Aarh., hvor Regeringen støttede Oprettelsen af Fabrikker, som navnlig vilde virke for Landets Selvforsyning med Varer, der ellers skulde købes udenrigs; navnlig drejede det sig om Klæde- og Silkemanufaktur, Lærred, Sejldug etc. Saaledes var der bl. a. indrettet en »Plejeanstalts-Indretning« til Oplæring affattige til nyttigt Arbejde, og til denne Anstalt var knyttet et Hørheglari, ledet af Skotten Arthur Howden; det var beliggende paa dennes Gaard Forhaabningsholm paa Frbg. Paa Opfordring af Howden drog M. med Familie 1781 til Kbh., medbringende en Væv til Forfærdigelse af linnede Strømper, som hidtil ikke var blevet forfærdiget her hjemme.

Howden understøttede ham med Penge til at komme i Gang for og lod ham faa den fornødne Arbejdsplads paa Forhaabningsholm, hvor M. opstillede to Strømpestole samt oplærte en dansk Dreng i Strømpevævningen. For at udvide Bedriften indgav M. 1784 Ansøgning til Kongen om at maatte faa Privilegium paa Udøvelse af Strømpevævning samt Tilladelse til at maatte holde Svende og oplære Drengene, hvilket Privilegium han erholdt 8. Sept. s. A. paa Betingelse af, at han tog Borgerskab og for hveranden Strømpestol skulde have en indfødt Dreng i Lære. **Strømpevæverborgerskab** løste han dog først 29. Juli 1793, men mærkeligt nok blev han allerede 1789 optaget i Strømpevæverlavet. M.s Fabrik blev stadig større, og da Udviklingsmuligheder manglede paa Frbg., købte han 1795 af Deputeret i Generaltoldkammeret Eiler Hagerup dennes store Grund ved Gentofte Sø for 1200 Rdl., hvor han med pekuniær Støtte fra Regeringen indrettede et større **Strømpevæveri**, der senere blev udvidet ved Anlæg af et Blegeri i Hellebæk; sidstnævnte bestod indtil Midten af 1840'erne. Efter M.s Død overtoges Strømpefabrikken af hans to Sønner, *Robert* og *William M.*, de senere Legatstiftere, efter hvilke Mitchellsgade i Kbh. er opkaldt. Hovedudsalget af M.s Varer var i mange Aar paa Østergade, hvor han 1825 fik tilskødet Ejendommen Nr. 73 (nuv. Nr. 14), og herfra forsvandt hans Navn først 1931, da den gik over paa andre Hænder. I Gentofte er Mitchellstræde opkaldt efter M.

O. J. Rawert: Kongeriget Danmarks industrielle Forhold, 1850. Eiler Nystrøm: Gentofte Sogn, 1916. Carl C. Christensen i Nationaltidende 15. pri 93.

Carl C. Christensen.

Mitens, Edward Esbern, f. 1889, færøsk Politiker. F. 30. Nov. 1889 i Tveraa. Forældre: Skibsreder, Købmand Niels Juel Mortensen (1860—1929) og Josefine Effersøe (f. 1861). Navneforandring 21. Sept. 1923. Gift 17. Juni 1916 i Kbh. med Annie Wissing, f. 14. Maj 1894 i Kbh., D. af tidligere Kommunalæge paa St. Thomas Johannes Vilhelm Rudolph W. (1848—94) og Frederikke Elizabeth Brandt (f. 1857).

M. blev Student 1907 fra Sorø, cand. jur. 1912. Under sit Studieophold i Kbh. var han med til at stifte Færøsk Studenterforening, hvis Formand han var et Aar. Efteraarssemestret 1912 opholdt han sig i Oxford, hvor han navnlig fulgte statsretslige Forelæsninger. Det var hans Plan at gaa den færøske Embedsvej, og han begyndte derfor fra neden og blev konstitueret som Sysselmand for Østerø Syssel 1913—14. Paa Grund af Verdenskrigen blev disse Planer opgivet; 1915 stillede han sig paa Opfordring til Folketinget, blev

valgt og var Medlem af Tinget 1915—18, en Periode, hvor der forelaa forskellige Vanskeligheder for Færøerne, navnlig med Hensyn til Tilførsler og Besejling efter Undervandsbaadskrigens Begyndelse 1917. I Efteraaret 1918 nedsatte M. sig i Thorshavn og beskæftigede sig med juridiske Forretninger, fik Sagførerbestalling 1924 og blev Landsretssagfører 1934. Siden 1915 er han Medlem af Færøernes Lagting, hvis Formand han var 1928—31 og 1936—37. Han er Medlem af Lagtingets Selvstyreparti og nu dettes Formand. Partiet arbejder for, at Lagtinget inden for det danske Rige skal faa Lovgivningsmyndighed i særlige færøske Anliggender og Ret til at udskrive direkte og indirekte Skatter paa Færøerne; færøsk Sprog skal være Undervisningssprog i Folkeskolen paa Færøerne, saaledes at det samtidig sikres, at Dansk læres, saa at Børnene kan læse, skrive og tale dette Sprog. 1916 fremsatte M. Forslag om, at Amtmanden og Provsten skulde udgaa af Lagtinget som selvskrevne Medlemmer, hvilket blev gennemført. 1924 foreslog han Opretelse af et særligt Lagtingskontor og et særligt Udvalg, kaldet Landsnevndin, som i forskellige Henseender skulde varetage Tingets Interesser mellem Samlingerne. Forslaget blev gennemført, og M. har været Formand for Landsnevndin siden 1929. Han har undertiden været Medlem af en Række Udvalg og Kommissioner og Deltager i Delegationer, som har været i Danmark eller Island for at forhandle om Handelsforhold og finansielle Forhold. Han er finsk Vicekonsul paa Færøerne fra 1932 og Formand for det færøske Dampskibsselskab, Skipafelagið Føroyar, fra 1925. Han har udgivet »V. U. Hammershaimb« (1916) og »R. C. Effersøe« (1917), var Medudgiver af »Færøsk Lovsamling« (1932).

Anton Degn.

Modeweg, Johan Carl, 1782—1849, Klædefabrikant. F. 25. Marts 1782 i Kbh. (Fred. Ty.), d. 20. Aug. 1849 i Brede, begr. i Kbh. (Ass.). Forældre: Urmager Tobias M. (1757—1801) og Marie Sørensdatter (ca. 1746—1818, gift 1° med Urmager Michael Peter Beck, ca. 1744—80, gift 1° 1767 med Maren Klein). Gift 1° 2. Sept. 1805 i Kbh. (Trin.) med Marie Magdalene Louise Bock, døbt 17. Juli 1783 i Kbh. (Trin.), d. 11. Maj 1843 sst. (Trin.), D. af Tobakspinder Johan Carl B. og Frederikke Lovise Braad. 2° 25. Sept. 1844 i Lyngby med Petrine Nicoline Tangen, f. 25. Juni 1807 i Kbh. (Garn), d. 12. Marts 1880 sst. (Helligg.), D. af Styrmand Hans Gullich T. og Johanne Elisabeth Franck.

M., hvis Fader var indvandret fra Sverige, nedsatte sig 1804

eller 1805 som Urtekræmmer i **Kbh.**, men Omstændighederne nødte ham til nogle Aar efter at ophæve Forretningen. For Resterne af sin Formue erhvervede han 1809 efter en falleret Dugmagermester ni Haandvæve, og 27. Jan. 1810 opnaaede han kgl. Privilegium til i **Kbh.** at »anlægge og drive en Klædefabrik og dermed lade forfærdige Klæder og andre til Dugmagerprofessionen hørende uldne **Varer**«. Den almindelige Stemning, som under Krigen med England animerede til en vis industriel Selvstændighed, begunstigede M.s Forsøg, og da han dygtigt forstod at overvinde de Vanskeligheder, som havde tvunget andre Begyndere i Faget til at give op, klarede han sig godt baade gennem Krigsaarene og Statsbankerotten. Da en Brand i Begyndelsen af 1820 ødelagde saavel Ejendomme som Varebeholdninger, **anskaffede** han sig, støttet af et rentefrit Laan, moderne udenlandske Maskiner og studerede paa Rejser i Udlandet de nyeste Fabrikationsmetoder. Virksomheden blev i de følgende Aar drevet med godt Udbytte, og 1831 kunde M. sammen med Agent Theodor Suhr købe Brede Gods efter de Schimmelmann'ske Arvinger. Medens Suhr en Tid vedblev at drive Kobberværket, overtog M. Størsteparten af Jorderne samt Hovedbygningen og indrettede her sin Klædefabrik, idet han meget intensivt udnyttede Vandkraften fra Mølleaaen. Senere anskaffedes en mindre Dampmaskine, der i Forening med Vandkraften drev Karte- og Spindemaskinerne samt en **Valkemølle**. 1838 optoges Sønnen *Julius Emil M.* (1813—69) i Firmaet, der herefter fik Navnet **J. C. M. & Søn**, og som ved M.s Død var en af de største industrielle Virksomheder i Danmark med betydelig Afsætning til hele Skandinavien. M. skildres som en energisk Karakter med en stærk Selvstændighedsfølelse, der kunde virke frastødende, men til sine Arbejdere og Beboerne omkring Brede stod han i et hjerteligt patriarkalsk Forhold, hvilket ogsaa fandt Udtryk i hans Testamente. — **DM.** 1828. — Firmaet fortsattes af **Julius Emil M.**, der 1855 indlemmede den resterende Del af Brede i Virksomheden. Dennes Enke Anna Elisabeth, f. Gudmann, solgte 1872 Firmaet til Grossererne Carl Albeck (1830—1905) og William Salomonsen (1842—1900). Sidstnævnte, der fra 1879 var Eneindehaver, optog 1887 Edmund Daverkosen (1854—1918) og Carl **C. Jensen** (1853—1922) som Kompagnoner. Siden 1895 var Virksomheden været drevet som Aktieselskab, der fra 1918 har en Aktiekapital paa 3 **Mill. Kr.**, og som ved Siden af en betydelig industriel Indsats ogsaa har virket i Grundlæggerens Aand gennem en Række interessante sociale Foranstaltninger for de til Virksomheden knyttede Arbejdere og Funktionærer.

H. P. Selmer: *Nekrologiske Samlinger*, II, 1852. C. Nyrop: *Det Suhrske Hus i Kbh. 1749—1899, 1899. De danske Byerhverv i Tekst og Billeder*, II, 1904—10. Kay Larsen: *J. C. Modeweg & Søn 1810—1935, 1935.*

P. Koch Jensen (C. Nyrop).

Moe, Carl Julius, 1848—1927, Præst. F. 22. Maj 1848 i Roskilde, d. 21. Juni 1927 i Kbh., begr. i Skanderup ved Kolding. Forældre: Skolebestyrer i Roskilde, senere Sognepræst, sidst til Katharine K. i Ribe, Frederik Olaus M. (1813—1901) og Emma Dianora Techt (1810—89). Gift 30. Juni 1874 i Roskilde med Thalia Frederikke Michelsen, f. 29. Marts 1845 i Præstø, d. 1. Juni 1916 i Skanderup, D. af Kordegn Georg Christian M. (ca. 1804—52) og Susanne Birgitte Louise Gottlieb (1811—75).

M. blev Student 1866 fra Ribe, cand. theol. 1872. Efter i halvfjerde Aar at have været personel Kapellan i Stenstrup ved Svendborg udnævntes han 1877 til Sognepræst i Harboøre. M. havde i sit Hjem mødt gammeldags Kristentro; som Student modtog han stærke Indtryk fra Frimodts Forkyndelse. Som ung Præst laa det ham paa Sinde, at Prædikenen skulde være »Udtryk for, hvad Guds Ord siger«. Han tog sin Præstegerning meget alvorligt. Med Indre Mission havde han oprindelig ingen Berøring, og om nogen »Omvendelse« eller om et brat Gennembrud hører vi ikke. I Harboøre fandt han, at hans Sognebørn var »et underligt Hjertefolk«; »Den Voldsomhed og Raahed, der kunde komme frem, hørte egentlig ikke deres Natur til«; dog blev der ved Lejlighed drukket meget, og saa blev de vilde. Da holdt M. paa 3. Søndag i Fasten en Prædiken om »Brændevinsdjævelen«. Virkningen var overvældende. Ikke blot standsede Drikkeriet næsten helt; der fulgte derefter en aandelig Vækkelse blandt unge og gamle; Harboøre var fra nu af præget af Indre Mission, og M. var regnet for en af denne Retnings førende Mænd. 1885 blev han Sognepræst i Skanderup. Ogsaa her fyldtes Kirken, og M.s Indflydelse i Sognet var meget stor. Som Prædikant virkede han næsten stilfærdig; han havde intet af Becks »folkelige Veltalenhed«. Men hans Tale var klar og indtrængende, ikke sjældent satiriserende. Over for anderledes tænkende var han ofte mærkelig uforstaaende, og sine Domme fremførte han tit i et voldsomt, næsten groft Sprog. Hans skarpe Tunge skaffede ham ogsaa Modstandere; gentagne Gange blev der klaget over ham til Ministeriet, og der blev anlagt Proces imod ham bl. a. af Statsminister Neergaard 1922. Mest Opsigt vakte dog de Angreb, der i Pressen rettedes mod M. i Anledning af hans Ligtale over nogle Fiskere fra Harboøre, der var omkommet paa Søen Nov. 1893; Sagen endte med en Røffel fra Biskoppen, der offentlig-

liggjordes. Samtidig styrkedes M.s Anseelse i Indre Missions Kredse, og da Stiftsprovst Zeuthen døde, valgtes M. 1915 enstemmig til Formand for Indre Missions Bestyrelse, en Stilling, han beklædte til sin Død. 1922 tog han sin Afsked som Præst. M. har skrevet en Del Artikler i »Indre Missions Tidende« og udgivet en Aargang Prædikener: »Naaden og Sandheden« (1891, 2. Opl. 1898) samt sin Selvbiografi (1926). — Maleri af Andreas Moe. Medaillon paa Gravstenen af N. Hansen Jacobsen. Lito-grafi af Harald Jensen 1898.

Carl Moe: Oplevelser, 1926. Dagbladet 8., 12., 13. og 19. Dec. 1893. Indre Missions Tidende 31. Dec. 1893, 10. Juni 1894. L. Nycgaard: Evangeliet med Evangeliets Alvor, et Indlæg i Harboøresagen, 1894. Berl. Tid. 12. og 13. Okt. 1896. C. Davidsen: Harboøre, 1896. L. Blauenfeldt: Den indre Missions Historie, 1912. Ebenezer, 1921. Kristeligt Dagblad 22. Juni 1927. A. Fibiger: Guds Vandringsmænd, 1930, S. 62—69.

U K. h

Moe, Louis Maria Niels Peder Halling, f. 1859, Maler, Tegner, Grafiker. F. 20. April 1859 paa Hovet ved Arendal, Norge. Forældre: Tandlæge Halvor Georg Theodor M. (1826—77) og Hansine Constance Malling (1823—1913). Gift 22. Juni 1897 i Kbh. (Pauls) med Inger Møller, f. 31. Okt. 1868 i Kbh. (Holmens), D. af Hof-Pianofabrikant Frederik Albert August M. (1839—1917) og Ida Alvine Schmidt (1841—1921).

M. skulde være Student fra Latinskolen i Arendal, men maatte afbryde Læsningen paa Grund af Sygdom. I Stedet tog han 1875 til Kbh., hvor han paa Professor C. Peters' Anbefaling optoges paa Kunstakademiet. Han gennemgik alle Klasser Jan. 1876—Foraar 1882, bl. a. under F. Vermehren og J. Roed, og søgte Vinteren 1882—83 Kunsternes Studieskole under L. Tuxen. Efter denne Studietid, der ikke suppleredes med Studierejser til Udlandet, slog M. sig varigt ned i Danmark, fra 1896 dog med fast Sommerophold paa egen Gaard, Juveland, i Telemarken; 1919 erhvervede han dansk Indfødsret. Han debuterede paa Charlottenborg December-Udstilling 1881 og har deltaget i Foraarsudstillingen næsten hvert Aar siden 1885, i Begyndelsen mest med Malerier, Figurbilleder og norske Landskaber, fra 1895 udelukkende med Tegninger og Grafik; Særudstillinger i det danske Kunstindustrimuseum 1904 og hos »Samleren«s Kunsthandel 1934. — M. tegnede sine første Illustrationer til »Oldemoders Fortælling om Nordens Guder« (ved S. Tvermose-Thyregod, 1890) og udgav sin første Børnebog »Eventyret om Hans og Grethe« (Tekst af J. Krohn) 1892. Dermed havde han fundet sin Plads. Nu fulgte Illustrationerne til »Danmarks Historie i Billeder« (1892), Holger

Drachmanns »Kitzwalde« (1895), Fr. Winkel-Horns Saxo-Over-sættelse (1896), Joh. Herm. Wessels udvalgte Skrifter (1898), »Tusind og en Nat« (svenske og danske Udgaver 1899—1901), »Peder Paars« (1902), Fridtjov Bergs »Trojanska kriget« (1902) og samtidig aarligt en eller flere Børnebøger, hvortil han som oftest ikke blot tegnede Billederne, men ogsaa skrev Teksten. M. viste sig at være en uhyre produktiv og modtagelig Aand, der hentede sine Inspirationer fra mange Sider — Gustave Doré, Lorenz Frølich, Ludw. Richter, Hans Tegner, græske Vasemalerier, Th. Kittelsen og Erik Werenskiold alt efter Emnernes Art. Han kunde pastichere dem alle og i samme Aandedræt være sig selv i en bred Streg med populære Egenskaber, som enhver kunde forstaa og goutere. Forlagene benyttede hans Arbejdskraft. En Tid satte han sit Præg paa Udstyrelsen af den litterære Produktion med sine Vignetter (Bøger af Karl Gjellerup, Gustav Wied, Ove Rode, Vilh. Krag). Især blev dog Børnebøgerne hans Domæne, og han naaede her en Popularitet i hele Skandinavien som næppe nogen af sine samtidige. Generalnævneren i det hele var hans tilsyneladende udtømmelige norske Fantasi og uopslidelige Indbildningskraft, hans Evne til at fortælle, til at gruppere figurlige Optrin og danne romantiske Kompositioner. Natur blev levende under hans Haand, formede sig til Trolde og fylgjeagtige Væsener med en charmerende Lethed. Han nøjedes ikke med at illustrere litterære Værker (blandt de senere Arbejder f. Eks. Vilh. Andersens Udvalg af H. C. Andersens Eventyr 1924 og svensk Udgave af Asbjørnsens og Jørgen Moes norske Folke-Eventyr 1936), men gjorde sine egne Billeddigtninger, dels i Børnebøger, dels i egne større Værker (»Ragnarok«, 1929; »Valkyrien«, 1931) og tillige i grafiske Enkeltblade (han lærte at radere hos Carl Locher 1900 og har udsendt over 150 Raderinger i sort eller Farvetryk (Guldmedaille paa Verdensudstillingen i Bruxelles 1910); endvidere foreligger der 23 Litografier fra hans Haand). At han ind imellem har fundet Tid og Kraft til at blive en yndet og stærkt benyttet Leverandør til Julehæfter og Tidsskrifter viser ikke mindst Omfanget af hans Produktivitet. — R. 1931. — Selvportræt-Tegning ca. 1880. Brændtlers-Relief af Jakob Fjelde ca. 1880. Buste af Rolf Schütze 1937.

Erindringer i Hver 8. Dag 11. Febr. 1921. Min egen Billedbog. 100 Reproduktioner efter Malerier i Olie og Vandfarve, Tegninger og grafiske Blade, 1919. Pietro Krohn i Kunst, VI, 1904. Fortegnelse over Louis Moe's grafiske Arbejder. Udg. af Vilhelm Tryde. 1924. Samleren, XI, 1934, S. 1—3. Holger Jerrild i Gads danske Magasin, XXIX, 1935, S. 30—39.

Sigurd Schultz.

Moesgaard Kjeldsen, Christen, 1869—1935, Godsejer, Politiker. F. 20. Okt. 1869 i Vejlbj ved Aarhus, d. 9. April 1935 i Herning, begr. i Rødby. Forældre: Gaardejer Laurs Jacobsen Kjeldsen (1833—1902, gift 1° 1858 med Ane Hjortshøj, 1832—60, 2° 1861 med Maren Christensen, 1834—67 (gift 1° med Jens Larsen Jensen, 1823—59), 4° 1873 med Christiane Mikkelsen, 1846—1916) og Karen Christensen (Moesgaard) (1841—73). Gift 1° 23. Maj 1896 i Rønne med Jeppesine Oline Johanne Amalie Colberg, f. 18. Juni 1873 i Kbh. (Helligg.), Adoptivd. af Boghandler, senere Bankdirektør Hans Gustav C. (1847—1921) og Nikoline Marie Madsen (1853—1930). Ægteskabet opløst. 2° Juni 1907 med Anna Cathrine Marie Hahn, f. 2. Jan. 1872 paa Frbg., d. 24. Marts 1932 i Rødby, D. af Tømmermester Johan Heinrich Wilhelm H. (1830—84) og Anna Cathrine Martine Düsterdick (1837—1910).

M. K. gik i Realskole og lærte derefter Landvæsen. Sommeren 1888 var han Elev paa Tune Landboskole og gik herfra til Landbohøjskolen, hvor han 1890 tog Landbrugseksamen. Med Højskolens Anbefaling rejste han lige fra Eksamensbordet til Brasilien, hvor han et Aars Tid i den brasilianske Regerings Tjeneste var Leder af en industriel-landøkonomisk Virksomheds praktiske Afdeling og samtidig Medleder af en hertil knyttet Forsøgsvirksomhed. Efter at være vendt tilbage var han en Vinter Lærer paa Dalum Landbrugsskole og blev 1894 Bestyrer af Gaardene Lidsø og Bindernæs, der var overtaget af en Kreditforening, og som han nu kom til at lede. 1896 købte han begge Gaarde af Kreditforeningen og ejede desuden 1901—16 Gaarden Vennersminde. De tre Gaardes Ejendomsskyld var tilsammen op mod 1 ½ Mill. Kr., og det var saaledes en meget stor Bedrift, den unge Mand blev ansvarlig for, men han gik til Opgaven med usædvanlig Energi, satte Afvandingen i Stand og ledede personlig Dræningen af vidtstrakte Arealer. M. K. var en indsigtfuld Kvægopdrætter og oparbejdede en Besætning, hvorfra efterhaanden et betydeligt Salg af Tillægsdyr fandt Sted. Hans Dygtighed som Landmand skaffede ham mange Tillidshverv: 1899—1910 var han saaledes Medlem af Bestyrelsen for Sukkerroedyrkerforeningen og fra 1906 dens Formand, 1906—18 sad han i Bestyrelsen for Østlollands Landboforening, 1920 blev han Medlem af Bestyrelsen for De samvirkende Landboforeninger i Lolland-Falsters Stift og fra 1923 af Bestyrelsen for De samvirkende danske Landboforeninger. 1902 paabegyndte han sammen med Professor Harald Goldschmidt fra Landbohøjskolen og Proprietær Lemming, Skousboegaard, en Række Rentabilitetsforsøg over Fodring af Malkekøer. Forsøgene fortsattes gennem flere Aar

og blev i ikke ringe Grad Forløber og Grundlag for senere Tiders Fodringsforsøg. — Tidligt tog M. K. Del i offentligt Arbejde, var 1906—13 Medlem af Rødby Byraad og blev en af Hovedmændene for Gennemførelsen af de anselige Anlæg, som knyttede sig til Rødby Havn. 1899 blev han Medlem af Komiteen for Rødby-Femern Ruten og fra 1910 af et dansk-tysk Udvalg, som virkede for Gennemførelse af denne Rute. Fra 1912 var han i en Aarrække Formand for Bestyrelsen i Dampskibsselskabet Akts. Rødby Havn.

1909—10 var M. K. opstillet til Folketinget i Fredensborg Kredsen som radikal Venstremand. Han valgtes 1913 og holdt Kredsen til 1920, da han af politiske Grunde undlod at stille sig, og søgte siden ikke Valg noget Sted. Paa Rigsdagen var han meget virksom og fik tidligt vigtige Ordførerskaber betroet. I Samlingen 1913—14 var han saaledes sit Partis Ordfører for Lovforslaget om Statsbanernes Styrelse og blev Medlem af det efter denne Lovs Vedtagelse oprettede Jernbaneraad. Han var ligeledes Ordfører for Indkomstskatteloven og for Forslaget om Fæstegodsets Overgang til Selveje. Størst Betydning som Politiker fik han dog, da han blev Leder af den Forsyningspolitik, der ved Undervandsbaadsblokaden 1917 var blevet en Nødvendighed. Han blev af Indenrigsministeriet valgt til Formand for et 4. April 1917 nedsat Udvalg, der fik til Opgave at foretage Beregninger og Overvejelser over Anvendelsen af Høsten 1917. Dette Udvalg gik i Aug. op i Ernæringsraadet, hvor M. K. ligeledes blev Formand. Sammen med Udvalgets Sekretær, Professor Møllgaard, ledede han denne omfattende Virksomhed paa en Maade, der fra alle Sider vandt Paa-skønnelse. — 1920 opstod alvorlige Gnidninger mellem M. K. og hans Parti. M. K. hævdede under Debatten om Vareindførsel, at Tiden nu efter Krigen var inde til straks at ophæve de mange Indgreb og Reguleringer. Samtidig brød han med sit Parti i Spørgsmaalet om den nye Grænse, hvor han var Tilhænger af Flensborgs Indlemmelse. Kort Tid efter, 30. Marts, blev han efter en Partibeslutning udelukket af Rigsdagspartiet. Sammen med den socialdemokratiske Folketingsmand Marott havde han 27. Marts udsendt en Erklæring, hvori han i Overensstemmelse med Oppositionspartierne krævede Valg. Herefter sluttede han sig med stor Iver til Flensborgbevægelsen, men gled hurtigt i Baggrunden, og da Krisen i Forretningsverdenen indtraadte efter Krigens Afslutning, mistede han, der havde været en meget velstaaende Mand, sin Formue. Han kæmpede i Aarene derefter, trods megen Dygtighed, forgæves mod den Landbrugs-krise, som fulgte paa, og som med et Par Afbrydelser varede til

hans Død. Da denne Krise 1931 forværredes i voldsom Grad, og Landbrugernes Sammenslutning (L.S.) oprettedes, blev M. K. en af Bevægelsens ivrigste Talsmænd. Han blev Medlem af Bestyrelsen, og paa talrige Møder samlede han om sin Talerstol store Skarer af Tilhørere, der betaget lyttede til hans flydende, i letfundne Ord berusende Veltalenhed. Paa en af disse Møderejser blev den økonomisk og legemlig nedbrudte Mand pludselig syg og døde. — Mindesmærke i Rødby Fjord 1937. — Maleri af Bertha Wegmann 1918 i Maribo Museum, af Oscar Matthiesen 1919 i Familieej.

C. Moesgaard-Kjeldsen: Mod Tvang for Frihed, 1920. S. C. A. Tuxen og J. B. Krarup: Landbrugets Udvikling i Danmark, VI, 1912. Danske Herregaarde ved 1920, II, (Lidsø), 1923. Politiken 10. April 1935. Ugeskrift for Landmænd, LXXX, s. A., S. 245 f. Ringkøbing Amtstidende 10. Juli 1937. Vestlollands Avis 19. Juli s. A.

G F P t

Mogensen, Hans, 1524—95, Biskop, Oversætter. F. 1524 i Kbh., d. 30. Nov. 1595 i Trondhjem. Gift med Boel Eriksdatter, d. efter 1595.

H. M. immatrikuleredes 1544 ved Universitetet og tog n. A. Baccalaureusgraden. Efter Studieophold i Tyskland og Frankrig kreeredes han 1558 til Magister og blev s. A. Professor pædagogicus ved Universitetet. N. A. overtog han Professoratet i Græsk; 1566 fik han Sæde i Konsistorium og blev Dekanus for det filosofiske Fakultet, men kaldtes n. A. til Sognepræst i Stege, hvorfra han 1574 forflyttedes til **Lyngby-Gennerup-Gødelev** i Skaane. 1578 udnævntes han til succederende Medhjælper for Biskop Hans Gaas i Trondhjem, men denne var for længst død, da H. M. n. A. naaede sit Bestemmelsessted, saa at han **maatte** overtage Bispembedet, som aabenbart har oversteget baade hans legemlige og aandelige Kræfter. Ej heller som Professor har han gjort sig stærkt gældende; hans Betydning ligger i den **Oversætter-Virksomhed**, han udfoldede i sine Præsteaar. Han fordanskede bl. a. »De tolf Patriarchers Testamenter« (1580), som oplevede flere Udgaver; den dertil knyttede »Assenaths (Josephs) Historia« optryktes særskilt som Folkebog lige til det 18. Aarhundredes Slutning. H. M.s Hovedværk er Oversættelsen af Philippe de **Commines'** franske Memoirer om Ludvig XI. og Karl VIII., et Arbejde, han paatog sig paa Foranledning af Bjørn Andersen Bjørn (III, S. 189), og som afsluttedes 1574. Det blev gennemset af Arild Huitfeldt, som skrev en Fortale dertil (1605), men er først blevet udgivet i nyere Tid af Poul Nørlund og Kr. Sandfeld (I—III, 1913—19). Oversættelsen er omhyggeligt gennemarbejdet af H. M., som har været i

Besiddelse af gode Sprogkundskaber. Han har tillige forstaaet at stille sig saa frit over for Originalen, at hans Stil faar personligt Udtryk og Kraft. Som Prosaværk indtager Værket en høj Rang, paa Linie med Vedels Saxo og Peder Claussøns Snorre.

Indledning og Kommentar i ovenn. Udgave af **Communes-Oversættelsen**. H. F. Rørdam: Kbh.s Universitets **Hist.**, II, 1869—72, S. 502—07, samt Registeret i III, 1873—77. A. C. Bang: Den norske kirkes hist. i **reformationsaarhundredet**, 1895, S. 193—201. Danske Folkebøger, I, 1915, S. III. IX, 231—40; XIII, 1936, S. 139, 229.

R Paulli

Mogensen, Morten, se Martinus de Dacia.

Mohr (senere **Mohrendal**), **Georg** (Jørgen), 1640—97, Matematiker. F. 1. April 1640 i Kbh., d. 26. Jan. 1697 paa **Kieslingswalde** ved Gorlitz. Fader: Hospitalsinspektør og Kræmmer David Moer (Mohrendal). Gift 19. Juli 1687 i Roskilde med Elisabeth Winterberger (Winterberg), d. 1730 (gift 2° med Kemikeren Johann Friedrich Schmied), D. af Købmand Wolf Petersen og Elisabeth v. der Linde.

Ovenstaaende genealogiske Oplysninger, som i stor Udstrækning skriver sig fra trykte Kilder, vil **maaske** med Tiden kunne gøres fuldkomnere. G. M.s Bedstefader angives at hedde Abraham Mohrendal og at være af adelig skotsk Herkomst. Allerede tidligt viste G. M. udpræget matematisk Begavelse. 1662 kom han paa Studierejse til Kredse i Holland, hvor **Huygens'** og Spinozas Aand herskede. Vigtigt for hans senere Liv blev her Bekendtskabet med Baron v. Tschirnhaus. De følgende Aar tilbragte han afvekslende i England, Frankrig, Holland og Danmark. Under Krigsurolighederne i Holland fik hans Helbred et alvorligt Knæk. I et Brev fra Leibniz til Sekretæren ved Royal Society i London Heinrich Oldenburg, dateret Paris 12. Maj 1676, nævner den første, at en i Geometri og Analyse vel bevandret Dansker, Georg M., var kommet over England til Paris og havde givet ham Oplysning om engelske Matematikeres infinitesimalanalytiske Metoder. Han endte sine Dage som den tyske Matematiker, Fysiker og Filosof v. **Tschirnhaus'** Medarbejder paa dennes Gods **Kieslingswalde** ved Gorlitz. — I et Brev af 30. Sept. 1675 fra Oldenburg til Leibniz omtales en Afhandling af G. M. om Udtrykket $\sqrt{A} \pm \sqrt{B}$. Denne er nu ukendt. Men af stor Interesse er især en Bog fra hans Haand med Titlen »Euclides Danicus, bestaande udi Too **Deele**. Dend Første **Deel**: Handler udaf de Sex Første / Euclidis Bøger / de der udi begreffne Maalkunstige Werckstycker. Dend Anden Deel: Giffver Anledning Atskillige Werckstycker at **giøre** / som Skæring /

Røring / Deeling / Skinbar Tegenkonst oc Soole-vijsere. Alleniste med en Circkel (Foruden Linial at bruge) med Skæreiser af Runder« (Amsterdam, 1672; s. A. en lidt udvidet hollandsk **Oversættelse**). Bogen er tilegnet Kong Christian V. med Udtryk for dyb Fædrelandskærlighed. Bogens Titel har været nævnt i en Række Bibliografier lige fra Resen til Niels Nielsens »Matematiken i Danmark 1528—1800«. Til Trods herfor var den helt gaaet Matematikerne i Glemme indtil 1928, da en matematikstuderende V. Beck tilfældig fandt et Eksempplar af den hollandske Udgave hos en Antikvar. Da han spurgte Professor Johs. Hjeltslev om Bogens Betydning, saa denne straks, hvilket interessant Fund her var gjort, og lod s. A. ved Videnskabernes Selskab foranstalte en Facsimileudgave med forklarende Forord og Oversættelse til Tysk. Som bekendt krævede Oldtidens græske Matematikere, at en geometrisk Konstruktion skulde udføres alene med Brug af Passer og Lineal. Italieneren Mascheroni er berømt for 1797 i sin »Geometria del compasso« at have bevist, at Opgaver, som kan løses ved disse Midler, ogsaa kan løses alene ved Hjælp af Passer. Nu viser det sig, at G. M. allerede har godtgjort dette 1672. Bogen slutter med en stor Mængde Konstruktioner, bl. a. (II, 18) med den efter Pothenot opkaldte (allerede løst af Hollænderen Snellius 1617), og nogle vedrørende Perspektivlære og Solskiver. Ved hele den systematisk klare Maade, hvorpaa G. M. opbygger sin Fremstilling, staar han som en værdig Pioner for dansk Geometri.

Johs. Hjeltslev i Videnskabernes Selskabs **mathematisk-fysiske Meddelelser**, XI, 4, 1931. Poul Heegaard.

Mohr, Nicolai Pedersen, 1742—90, Natur- og Sprogforsker. F. 22. Nov. 1742 i Thorshavn, d. 4. Febr. 1790 i Kbh. (Trin.), begr. sst. (Trin. Kgd.). Forældre: Købmand Peder Jensen (d. 1751) og Anna Jakupsdóttir (ca. 1709—88). Gift 1° 7. Febr. 1778 i Midvaag med Henrikke Christiane Debes, d. Okt. 1779, D. af Lagmand Hans D., Vaagø (1722—68) og Anne Margrethe Pedersdatter (1717—57). 2° 1787 med Anna Catharina Pedersen Hasfeldt, f. ca. 1758 i Læk ved Flensborg(?), d. 10. Aug. 1815 i Sønderby (gift 2° 1797 med Sognepræst til Helnæs, senere til Sønderby, Frederik Nielsen Halsøe, 1763—1831, gift 2° 1816 med Gertrud Møller, 1784—1830).

M. blev Student 1765 fra Thorshavn og tog 1768 Baccalaureusgraden. Sin Landsmand, Skolekammerat og Regenskontubernal J. C. Svabo (s. d.) gik han til Haande ved dennes færøske OrdbogsArbejde; en Redaktion af selve Ordbogen og et Glossar til Sproget

i den færøske Kvaddigtning foreligger skrevet med **M.s** Haand, og som mere kyndig i Islandsk har han ogsaa kunnet være Vennen til Hjælp. Begge interesserede sig tillige for Naturvidenskaberne og deres Anvendelse, og i Svabos »Kort økonomisk Underretning« (1773) skrev M. et Afsnit om Havebrug for Færingers. 1776—78 foretog han med **kgl.** Understøttelse en Undersøgelsesrejse til Færøerne og indsamlede et betydeligt Materiale til en fysisk Beskrivelse af Øerne, som blev benyttet af Jørgen Landt (s. d.), men senere er gaaet tabt. 1780—81 sendtes han paa **kgl.** Bekostning til Island, nærmest for at søge efter Kaolin til Porcellainsfabrikken. Som et Resultat af denne Rejse udgav han 1786 »Forsøg til en Islandsk Naturhistorie, med adskillige **oekonomiske** samt **andre Anmærkninger**«, forsynet med Kobbere; Bogen indeholder bl. a. gode Oplysninger om de nordiske Fugles Liv, foruden den indtil da fuldstændigste Fortegnelse over Islands Planter. I »Rit besz Islenzka **Lærdóms-Lista** Felags« (III, 1783) offentliggjorde han en Afhandling om Nordmændenes, Færingernes, Skotternes og Shetlændernes Fangst af Sej-Yngel. 1786 beordredes han til som naturkyndig at deltage i Løvenørns Ekspedition til Østgrønland, og kort efter blev han Kontrollør ved Porcelainsfabrikken.

Borger-Vennen, II, 1789, S. 238 ff. **Þorvaldur** Thoroddsen: **Landfræðisaga Íslands**, III, 1902, S. 76—83, og Registeret i IV, 1904. C. C. A. Gosch: Danmarks zoologiske Literatur, II, 1, 1873, S. 434; III, 1878, S. 224. Botanisk Tidsskrift, IV, 1870—71, S. 8 f. Carl Christensen: Den danske Botaniks Historie, I, 1924—26, S. 114; II, 1924—26, S. 102. Aarbøger for nordisk Oldkyndighed, 1882, S. 370. M. A. Jacobsen: Ur **bokmentasögu** okkara, 1921, S. 10 ff., 16 ff., 45, 55 f. **Varðin**, IV, 1924, S. 112—18. J. C. Svabo: **Føroyaferðin**, 1924, S. VI f., XI, XVII, XIX f., XXVI. Samme: Færøske visehaandskrifter ved Chr. Matras, 1937—39, Indledningen.

R. Paulli (Jonas Collin og J. Bloch).

Rettelser og Tilføjelser.

II. Bind:

- S. 168: L. 7 f. o.: Bargum kan efter de officielle Kilder ikke findes død i Nantes i Tiden **1793—1822**.
- 605: - 1 f. o.: ca. **1565**, læs: senest **1566**. — Hermed bortfalder Rettelsen til dette Sted i VI. Bind.
- 608: - 12 f. n.: ca. **1565**, læs: senest **1566**. — **Hermed** bortfalder Rettelsen til dette Sted i VI. Bind.

IV. Bind:

- S. **137**: L. 12 f. n.: u. **A.**, læs: i Foreningen Niels Brocks Aarsskrift for **1928**, S. 3-12.
- **139**: - 11 f. n.: efter: Lorenz, tilføjles: **Greve.**
- 252: - 10 f. o.: **1866**, læs: **1869**.

V. Bind:

- S. 40: L. **16-17 f. n.**: gift ca. **1828**, læs: gift **1829**.
- **641**: - 9 f. o.: efter: **1658** tilføjles: , gift 1° med Borgmester i Helsingør Hans Willumsen.

VI. Bind:

- S. 364: L. 6 f. n.: efter: Rusland tilføjles: og Christine, en D. af den svenske Konge Inge.
- **457**: - 21 f. o.: **1799**, læs: **1797**.

VII. Bind:

- S. 259: L. **18 f. n.**: 30. Juni, læs: **31. Juli**.
- 259: - **16 f. n.**: Christiansborg, læs: Fr.borg.
- **410**: - 7 f. o.: Skovgaard, læs: Skovsgaard.
- **617**: - 7 f. o.: efter: senere tilføjles: By- og Raadstueskriver.

VIII. Bind:

- S. **312**: L. **17 f. n.**: Søster, læs: Kusine.
- 320: - **18 f. o.**: foran: Etatsraad tilføjles: Justitsraad **1717**.
- 492: - 2 f. n.: tilføjles: Erik Kroman i Acta Philol. Scand., VI, **1931—32**, S. **237—84**.

IX. Bind:

- S. 89: L. 20 f. n. 1752, læs: 1753.
 - 89: - 19 f. n. efter: —1831) tilføjes: (Søn af Gaardmand i Vibede, Fakse Sogn, Hans Nielsen (ca. 1707—74)).
 - 119: - 11 f. 0. 1752, læs: 1753.
 - 120: - 3-5 f. 0. I Skiftet efter J. C. Stockmann nævnes J. P. Hassing som hans Hustru, men en Vielse synes ikke at have fundet Sted.
 - 303: - 11 f. 0. efter: K. tilføjes: , senere flyttet til Kundby K.
 - 426: - 4 f. 0. efter: Aarhus tilføjes: (gift 1° 1902 med Grosserer William Jones, f. 1873, gift 2° 1922 med Mary Victoria Helga Fanny Koch, f. 1893).
 - 440: - 14 f. o.: efter: 1915. tilføjes: Anne Charlotte Leffler: En selvbiografi, 1922.

X. Bind:

- S. 202: L. 18 f. o.: Oldefader, læs: Tipoldefader paa mødrene Side.
 - 203: - 15 f. o.: efter: 1911. tilføjes: C. M. Hess gennem 50 Aar, 1926.
 - 383: - 20 f. n.: holstenske Godser, læs: Godser i Hertugdømmerne.
 - 398: - 14—15 f. n.: 1875—81, læs: 1876—85.
 - 567: - 5-11 f. n.: Linierne skal læses: *Hooglant*, *Simon* (Samuel), 1712—89, Søofficer. F. 18. Juni 1712 i Kbh. (Ty. Ref.), d. 19. Dec. 1789 sst., begr. sst. (Fred. Ty.). Forældre: Købmand Dirch H. (1672—1738) og Agatha (Achgie) Cornelia Simons (1677—1745). Gift 1° 4. Juni 1738 i Huisduinen med Marie Hooglant, f. 18. Marts 1707 i Helder, d. 22. Febr. 1754 i Kbh. (Ty. Ref.), D. af Borgmester og Postmester Jacob H. (1680—ca. 1738) og Aaltje Pelsers (d. ca. 1738). 2° 29. Jan. 1758 i Åmli, Norge, med Anna Kirstina Østerbye, f. 21. Juli 1740 i Kristianssand, d. 27. Febr. 1765 i Kbh. (Fred. Ty.), D. af Stadskaptajn Johan Georg O. (d. 1754) og Karen Mortensdatter Hirtz (d. 1762).

XI. Bind:

- S. 203: L. 16 f. o.: Stamfaderen til Familien Ingerslev, Hans Hansen (d. 1745), var Tømrer i Aarhus, og nogen Forbindelse med Landsbyen Ingerslev er ikke paavist.
 - 275: - 5 f. o.: efter: S. tilføjes: (ca. 1818—91).
 - 275: - 6 f. o.: efter: Hornhager tilføjes: (1816—79).
 - 316: - 8 f. n.: efter: *Gravstenen*. tilføjes: Mindeplade paa Fædrenehuset ved Havnen i Thisted.
 - 406: - 6 f. o.: 1929, læs: 1928.
 - 617: - 3 f. o.: 18 udgaar.

XII. Bind:

- S. 240: L. 20 f. o.: efter: Jens tilføjes: Peter.
 - 240: - 21 f. o.: 1926, læs: 1927.
 - 326: - 19 f. o.: 1815, læs: 1814.

XIII. Bind:

- S. 69: L. 16 f. n.: og forlod Rusland, læs: og tog **Tjeneste** ved den af det danske Gesandtskab i St. Petersborg ledede Hjelpeaktion for østrig-ungarske Krigsfanger. 1918—20 opholdt han sig i denne Anledning i Sibirien.
- 69: - 6-8 f. n.: Linierne: Efter at være . . . taget, skal læses: Efter at K. 1920 var vendt tilbage til Danmark, blev hans store Erfaring og Arbejdskraft snart efter taget.
- 273: - 8 f. o.: foran: Litografi tilføjes: R. 1845. —.
- 433: - 3 f. n.: tilføjes: Peter Adlers Breve til P. V. Jacobsen, 1937.

XIV. Bind:

- S. 86: L. 15 f. o.: efter: **Litteraturhenvvisninger**. tilføjes: Dansk Udsyn, 1931, S. 103—19.
- 111 - 17 f. 0. 1857, læs: 1854.
- 136 - 10 f. 0. tilføjes: Fra Ribe Amt, 1938, S. 53—69.
- 144 - 5 f. o. Frankrig, læs: Paris.
- 163 - 14 f. n. Dorothea, læs: Margrethe Dorothea Jacobine.
- 163 - 13 f. n. 1776, læs: 1775 i Segeberg.
- 186 - 4-5 f. 0. Linierne læses: mulig Søster til kgl. Kammertjener Jean Pierre L. (d. 1750).
- 198: - 20 f. o.: efter: Galleriet tilføjes: L. var Kostumier paa Det kgl. Teater. Henved 50 af hans Arbejder, Malerier og Tegninger, findes i **Teatermuseet**.
- 223 - 9 f. n. ca. 1593—1654, læs: ca. 1603—59.
- 223 - 9 f. n. F. ca. 1593, læs: F. ca. 1603.
- 223 - 8 f. n. d. 1654 i Kbh., læs: begr. 5. Juni 1659 i Kbh. (Holmens K.).
- 224 - 19-20 f. n. Sagen . . . Udgang udgaar.
- 335 - 18 f. n. efter: Ingrid tilføjes: Emilie Anna.
- 376 - 3 f. o. efter: Kildeskriftselskabet tilføjes: , I—II.
- 376 - 3 f. o. 1903—04, læs: 1903—10.
- 378 - 13 f. o. tilføjes: Th. **Hauch-Fausbøll** og H. R. Hiort-Lorenzen: Patriciske Slægter, II, 1911, S. 281 f.
- 405 - 13 f. 0. 1804, læs: 1803.
- 425 - 8 f. 0. efter: 1780. — tilføjes: R. 1810.
- 463 - 12 f. 0. efter: Stockholm tilføjes: (gift 2° 1911 med Forfatteren Sophus **Michaëlis**, s. d., 3° 1928 med Major Jean Oswald Ek, f. 1869).
- 470 - 13 f. 0. tilføjes: H. G. Olrik i Soranerbladet, XVIII, 1933, S. 52 f.
- 521 - 17 f. 0. efter: **Ramme**. tilføjes: En Del Arbejder i **Teatermuseet**.
- 526 - 13 f. o. efter: 1885 tilføjes: — Medlem af Videnskabernes Selskab 1868.
- 556: - 14 f. 0. 21, læs: 26.
- 556 - 14 f. 0. sst., læs: i Horne ved Faaborg.
- 559 - 6 f. n. Buch, læs: Bush.
- 559 - 4 f. n. 1858, læs: 1848, d. 7. Juni 1938.
- 563 - 11 f. n. ca. 1799, læs: 1799.
- 565 - 16 f. n. 1849, læs: 1847.
- 585: - 9 f. n. efter: 39. tilføjes: Anetavle ved Th. Hauch-Fausbøll [1937].

- S. 594: L. 7 f. **n.:** efter: Rosenkrantz tilføjes: , begr. i **Engum.**
 - 594: - 5 f. **n.:** efter: **1542** tilføjes: , begr. i Frue K. i Aalborg.
 - 605: - 6 f. **o.:** efter: Buste tilføjes: af T. Mule.
 - 607: - **16** f. **n.:** **1675**, læs: **1680**.
 - **617:** - **14** f. **o.:** **1728**, læs: **1739**.
 - **618:** - **19** f. **o.:** **1728**, læs: **1739**.
 - 622: - **21** f. **n.:** efter: Wien tilføjes: , begr. sst. (St. Marx).
 - 623: - **17** f. **o.:** 24, læs: **16**.
 - G24: - **1** f. **o.:** V. A. v. **d. Lühe** var Overdirektør for Frederiks Hospital
1757—71.

XV. Bind:

- S. 143: L. 8 f. **n.:** Bispebjerg, læs: Hellerup Kgd.